Bundel van de PS-vergadering van 15 november 2021

Agenda bijlagen

Besluitenlijst PS 8 en 15 november 2021

Notulen PS-uitloop 15-11-2021 -beraadslagend vastgesteld-

Notulen PS-uitloop 15-11-2021 -besluitvormend vastgesteld-

Gewijzigde agenda PS-uitloop 15-11-2021 -beraadslaging-

Spreektijden PS 15-11-2021

Addendum Online Vergaderen RvO

12 Heropening beraadslagende vergadering.

13.a Programma Natuurnetwerk 2022 (VD-59).

Punten 13a en 13b worden gevoegd behandeld; woordvoering en indienen van moties/amendementen wordt gecombineerd bij punt 13a voor beide voordrachten. Bij amendementen dient duidelijk kenbaar gemaakt te worden om welke voordracht het gaat.

De ingediende moties worden gebundeld in stemming gebracht en de voordracht (met bijbehorende amendementen) wordt apart in stemming gebracht tijdens de besluitvormende vergadering.

Dossier 7724 voorblad

Bijlage 3_M54-2021 PvdD

Brief aan PS over Programma Natuurnetwerk 2022

Bijlage 2 PNN 2022

AANGENOMEN 2021-11-15 PS Voordracht 59 Programma Natuurnetwerk 2022

Advies commissie NLG Programma Natuur Netwerk

13.b Natuurbeheerplan 2022 (VD-60).

De voordracht (met bijbehorende amendementen) wordt apart in stemming gebracht tijdens de besluitvormende vergadering.

Dossier 7812 voorblad

1696123_1696129 Natuurbeheerplan 2022

Brief aan PS over Natuurbeheerplan 2022

nota van beantwoording NBP 2022 geanonimiseerd

AANGENOMEN 2021-11-15 PS Voordracht 60 Natuurbeheerplan 2022

Advies commissie NLG Natuurbeheerplan 2022

13.c Ingediende moties/amendementen bij punten 13a en 13 b (voordrachten 59 en 60).

M221-2021 AANGENOMEN JA21- Terughoudend met betonnen fietspaden in NNN

A32-2021 VERWORPEN SP- Ambities niet naar beneden bijstellen

A33-2021 VERWORPEN SP- Bossenstrategie bodemdaling

M217-2021 AANGEHOUDEN JA21- Tijdelijke schoonmaakkosten LF Kustroute Buizerdvlak

M218-2021 AANGEHOUDEN JA21-Liberaal NH- Verleggen LF Kustroute Buizerdvlak

M219-2021 AANGEHOUDEN JA21-Liberaal NH- Reservering beheer LF Kustroute dr van Steijnweg

M220-2021 INGETROKKEN JA21 -“On Hold” Ecologisch advies Zuid Kennemerland

M222-2021 AANGEHOUDEN CDA-CU-JA21-FvD onderzoek Programma NatuurNetwerk en Natuurbeheerplan 2022

M223-2021 AANGEHOUDEN CDA-CU-JA21-Liberaal NH Onderzoek naar hoogte van vergoedingen in voorbereiding natuurbeheerplan 2023

M224-2021 AANGEHOUDEN PvdD-SP Inzicht noodzakelijke stikstofdoelen

14 Definitieve samenwerkingsafspraken MRA (VD-64).

Stemming ingediende moties, amendementen en voordracht vindt plaats in de besluitvormende vergadering.

Dossier 8157 voorblad

Brief aan PS over samenwerkingsafspraken MRA

Mail MRA inz. aanbieding definitieve samenwerkingsafspraken

Aanbiedingsbrief Samenwerkingsafspraken

verslag RegiegroepMRA_20211008_def

Definitieve Samenwerkingsafspraken MRA

Nota Beantwoording Ingekomen Wensen en Opvattingen

AANGENOMEN 2021-11-15 PS Voordracht 64 Samenwerkingsafspraken MRA

Advies EFB 28 oktober 2021 bij voordracht definitieve samenwerkingsafspraken MRA

Beantwoording vraag SP cie EFB 28-10 MRA manifest werken aan een sterk vestigingsklimaat

Beantwoording vraag SP cie EFB inzake Kaders voor vragen van zienswijzen aan raden en Staten vooraf

14.a Ingediende moties/amendementen bij punt 14 (voordracht 64).

M226-2021 VERWORPEN PvdD-SP-DENK Grootste uitdagingen expliciet onderdeel maken van MRA

M225-2021 AANGEHOUDEN PvdD-DENK- consequent gebruik van 'thema's' ipv 'doelstellingen' MRA

M227-2021 AANGEHOUDEN PvdD-DENK-PVV-FvD input PS vragen bij lobby agenda MRA

15 Initiatiefvoorstel VVD en D66 “Opvolging expertmeeting Bedrijfsopvolging in de agrarische sector” (NR-65).

Stemming ingediende moties, amendementen en initiatiefvoorstel vindt plaats in de besluitvormende vergadering.

Dossier 7899 voorblad

Initiatiefvoorstel (nr. 65-2021) VVD D66 opvolging expertmeeting Bedrijfsopvolging agrarische sector

Brief aan PS over advies inzake het initiatiefvoorstel Opvolging expertmeeting bedrijfsopvolging in de agrarische sector

AANGENOMEN 2021-11-15 PS Voordracht 65 Besluit-initiatiefvoorstel VVD-D66 bedrijfsopvolgers agrarische sector

Advies commissie NLG Initiatiefvoorstel “Opvolging expertmeeting Bedrijfsopvolging in de agrarische sector”

15.a Ingediende moties/amendementen bij punt 15 (initiatiefvoorstel nr. 65).

A34-2021 VERWORPEN PvdD-DENK-SP-GL Hulp bij bedrijfsopvolging richting noodzakelijke landbouwtransities

16 Vragenuur.

Het Statenlid dat tijdens het vragenuur mondelinge vragen wil stellen, dient deze vragen in bij de griffie, uiterlijk op vrijdag 5 november a.s. om 13.00 uur.
(Er zijn geen mondelinge vragen ingediend.)

16.a Beraadslaging Actualiteiten (onder voorbehoud van instemming Provinciale Staten).

Het Statenlid dat een verzoek tot het houden van een actualiteit wil doen, dient dit verzoek in bij de griffie, uiterlijk op vrijdag 5 november a.s. om 12.00 uur.
(Er zijn geen actualiteiten ingediend.)

17 Indien aan de orde: stemming motie(s) Vreemd aan de Orde van de Dag.

Reactie GS over de motie(s) vindt plaats in de beraadslagende vergadering; stemming vindt plaats in de besluitvormende vergadering.

M183-2021 VERWORPEN Liberaal NH motie Vreemd gelijke spreektijd

18 Sluiting beraadslagende vergadering.

■ **Provinciale Staten**

Provincie Noord-Holland

Besluitenlijst PS

■ ■ ■ ■ ■

Datum vergadering	:	**8 en 15 november 2021**
Voorzitter	:	dhr. A.Th.H. van Dijk
Wnd. Griffier	:	dhr. M.W. Admiraal
Vergaderstukken	:	online beschikbaar PS 08-11-2021 en 15-11-2021

Stemming en besluitvorming over alle voorstellen heeft plaatsgevonden in de besluitvormende PS-vergadering die op 8 en 15 november 2021 in de avond heeft plaatsgevonden.

1. Opening en mededelingen.

PS 8 november 2021:

- dhr. Kohler (JA21) is afwezig in de beraadslagende en besluitvormende vergadering;
- mw. Nanninga (JA21) arriveert later in de beraadslagende vergadering;
- mw. Van Geffen (Liberaal NH) verlaat de besluitvormende vergadering eerder.

PS-uitloop 15 november 2021:

- mw. Van Soest (50PLUS/PvdO) is afwezig in de beraadslagende en besluitvormende vergadering;
- mw. Koning (CDA) en dhr. Mantel (JA21) arriveren later in de beraadslagende vergadering;
- mw. Doevendans (PvdA) is tussen 15.00 en 16.30 uur afwezig;
- mw. Van Geffen (Liberaal NH) is tussen 16.45 en 17.30 uur afwezig;
- de voorzitter dhr. Van Dijk is afwezig vanaf 17.30 uur en is afwezig in de besluitvormende vergadering;
- dhr. Hoogervorst (SP) en mw. Vastenhouw (FvD) zijn afwezig in de besluitvormende vergadering;
- dhr. Koyuncu (DENK) verlaat de besluitvormende vergadering eerder.

2. Vaststelling agenda beraadslagende en besluitvormende vergadering en regeling werkzaamheden.

- PS stemt in met de wijziging om de agenda's van 8 en 15 november in een beraadslagende vergadering en in een besluitvormende vergadering af te wikkelen. Stemming en vaststelling van alle voorstellen vindt plaats in de besluitvormende vergadering in de avond.
- Er zijn geen mondelinge vragen en geen actualiteiten ingediend.
- Er is 1 motie Vreemd aan de Orde van de Dag ingediend:
  - **M183-2021** door fractie Liberaal Noord-Holland inzake "Gelijke spreektijd voor Statenleden A en Statenleden B".

  Stemming over deze motie vindt plaats op 15 november 2021 bij agendapunt 17.

De gewijzigde agenda's voor de beraadslagende en besluitvormende vergadering van 8 en 15 november 2021 worden vastgesteld.

2a. Beëdiging en installatie duo-commissieleden fracties PvdA en D66:
Mw. Abdi (PvdA) en dhr. Meiland (D66) worden voorgedragen en benoemd tot duo-commissielid van de Provincie Noord-Holland. Zij hebben op 8 november 2021 in de beraadslagende vergadering in handen van de voorzitter de belofte afgelegd.

3a. Bekrachtiging besluit GS inzake opgelegde verplichting tot geheimhouding.
Op grond van artikel 25, derde lid van de Provinciewet, heeft GS op 2 november 2021 geheimhouding opgelegd op de brief van GS (kenmerk 1702980/1728996) over de voortgang project "N247-16, Bereikbaarheid Waterland, maatregelen N247, gedeelte A10-N517".

De geheimhouding duurt voort tot het moment dat overeenstemming is bereikt met de hoofdaannemer over de vervolgstappen.

PS heeft de geheimhouding bekrachtigd in bij PS-besluit nr. 66-2021.

3b. Lijst geheimhouding PS.
De lijst wordt voor kennisgeving aangenomen.

4. Vaststelling notulen van de vergadering van 11 oktober 2021.
De notulen van de Statenvergadering van 11 oktober 2021 worden ongewijzigd vastgesteld.

5. Vaststelling Strategische Statenagenda.
De Strategische Statenagenda wordt ongewijzigd vastgesteld.

6. Vaststelling lijst ingekomen stukken.
De lijst ingekomen stukken wordt vastgesteld.

7. Voortgangslijst van moties.
De lijst moties wordt vastgesteld.

8. Hamerstukken.
Totaal aanwezig bij dit punt 54 leden.
Dhr. Kohler (JA21) is afwezig.

8a.	**Versterking kapitaalstructuur Alliander.** Voordracht 61-2021

8b.	**Actualisatie Financiële Verordening.** Voordracht 63-2021
8c.	**Integraal Meerjarenprogramma Infrastructuur (iMPI) 2022-2029.** Voordracht 58-2021
8d.	**Verklaring van geen bedenkingen erf toegangsweg en werkstroken voor project herinrichting (N241) A.C. de Graafweg.** Voordracht 62-2021

De besluiten behorende bij de punten 8a t/m 8d zijn aangenomen en zijn bij het betreffende agendapunt op de website gepubliceerd.

- Fractie FvD wenst aantekening voor voordracht 58 (punt 8c) te stemmen, maar stemt niet in met investeringsproject L, Centrale brugbediening 17 miljoen euro.
- Fractie PVV wenst aantekening voor voordracht 59 (punt 8c) te stemmen, maar heeft moeite met de deelbesluiten E, F, H en K; wordt niet vrolijk van wat in het iMPI te lezen is inzake 'Zonnefietspad II'; merkt tot slot op dat wat de fractie betreft de provincie geen bijdrage hoeft te leveren aan CO2-reductie en niet hoeft te streven naar energie-neutrale infrastructuur.
- Fractie SP wenst aantekening voor voordracht 58 (punt 8c) te stemmen zoals het voorligt, maar stemt niet in met de projecten 'Afslag A9 Heiloo', 'Verbindingsweg A8/A9' en 'Centrale brugbediening'.

9. Begroting 2022 en Memorie van Antwoord.
Voordracht 57-2021
Totaal aanwezig bij dit punt 54 leden.
Dhr. Kohler (JA21) is afwezig.
Mw. Van Geffen (Liberaal NH) is tevens afwezig bij stemming moties M204, M205 en M206.

Er zijn 3 amendementen ingediend, waarvan er 2 zijn aangenomen en 1 is verworpen:

- **Amendement A29-2021 door fractie PvdD inzake "Achteruitgang biodiversiteit niet gestopt" is aangenomen.**
  Voor 30 en tegen 24 stemmen. Tegen stemmen de fracties VVD, JA21, CDA, FvD, PVV, fractie Baljeu en Liberaal NH.

  Dictum:
  PS besluit:
  de tekst op bladzijde 84:
  "Gelukkig begint het beleid voor herstel van de biodiversiteit, dat enkele decennia geleden is ingezet, ook vruchten af te werpen. De achteruitgang van de natuurkwaliteit in veel natuurgebieden lijkt gekeerd, zoals blijkt uit onze tweejaarlijkse rapportage over de staat van de biodiversiteit in Noord-Holland en onderzoek van het Planbureau voor de Leefomgeving."
  te vervangen door de tekst:

"De living planet index voor Nederland van het WNF laat nog steeds een dalende lijn zien. Over het algemeen genomen zien we ook in Noord-Holland dat de kwetsbare soorten het nog steeds zeer moeilijk hebben en achteruit blijven gaan."

- **Amendement A30-2021 door fractie PvdD inzake " Omgevingsfactoren" is aangenomen.**
  Voor 33 en tegen 21 stemmen. Tegen stemmen de fracties VVD, JA21, CDA, PVV, fractie Baljeu en Liberaal NH.

  Dictum:
  PS besluit:
  de tekst op bladzijde 87:
  "Natuur en landschap zijn dynamisch, (soms) onvoorspelbaar en hun ontwikkeling wordt bepaald door vele factoren die buiten de directe provinciale beïnvloedingssfeer liggen, zoals klimatologische ontwikkelingen, weersomstandigheden, de ontwikkeling van dieren- en plantenpopulaties en sociaaleconomische ontwikkelingen."
  te vervangen door de tekst:
  "Natuur en landschap zijn dynamisch, (soms) onvoorspelbaar en hun ontwikkeling wordt mede bepaald door factoren die buiten de directe provinciale beïnvloedingssfeer liggen, zoals klimatologische ontwikkelingen, weersomstandigheden, de ontwikkeling van dieren- en plantenpopulaties en sociaaleconomische ontwikkelingen."

- **A31-2021** door fracties ChristenUnie en SP inzake "Woningparagraaf" is verworpen. Voor 19 en tegen 35 stemmen. Voor stemmen de fracties CDA, FvD, PvdD, PVV, SP, ChristenUnie, 50PLUS/PvdO en DENK.

Er zijn 33 moties ingediend, waarvan er 6 zijn aangenomen, 15 zijn verworpen en 12 zijn aangehouden of ingetrokken.

Aangenomen moties:

- **M187-2021 door fracties CDA, SP, ChristenUnie en JA21 inzake "Toekomstperspectief sport Noord-Holland" is aangenomen.**
  Voor 47 en tegen 7 stemmen. Tegen stemmen de fracties D66 en Liberaal NH.

  Dictum:
  PS besluit het college van GS op te roepen:
  Een toekomstperspectief of discussienota uit te werken over sport in Noord-Holland in de vorm van een update over de beleidsnotitie Sport (2020), bestaande uit:
  - de stand van zaken van de beleidsnotitie Sport;
  - een uiteenzetting van de taken van de Provincie Noord-Holland op dit gebied;
  - een vergelijk van het sportbeleid met andere provincies;
  - de (mogelijk structurele) rol die Sportservice Noord-Holland of anderen hierin kunnen spelen.

- **M192-2021 door fracties PvdD, JA21, SP en D66 inzake "Ecologie en natuur bij nieuwe organisatie Hollandse waterlinies" is aangenomen.**
  Voor 42 en tegen 12 stemmen. Tegen stemmen de fracties CDA, FvD, PVV, fractie Baljeu en Liberaal NH.

  Dictum:
  PS verzoekt GS:
  met de andere drie provincies in gesprek te gaan om in provinciale beleids- en uitvoeringsplannen ecologie en natuur te koppelen aan het werelderfgoed.

- **M212-2021 door fracties ChristenUnie, GroenLinks, D66, CDA, SP en PvdA inzake "Pontveren Ilpendam en Spaarndam" is unaniem aangenomen.**

  Dictum:
  PS verzoekt het College om:
  - een bedrag van 400.000 euro (vijf keer 80.000 per jaar) in de begroting voor 2022 (uit de bestedingsruimte (Algemene Reserve en begrotingssaldo 2022) die beschikbaar wordt gesteld voor nieuw beleid) in te zetten om de pont over het Noord-Hollandskanaal tussen Ilpendam en Landsmeer de komende vijf jaar in de vaart te houden, en zich in te zetten voor een permanente oplossing;
  - en een eenmalige bijdrage te doen aan de realisatie van de pont bij Spaarndam van 55.000 euro door de gemeente Haarlem samen met het recreatieschap Spaarnwoude.

- **M214-2021 door fracties GroenLinks, SP, PvdD, D66 en CDA inzake "Broedplaats Blakende Bollen" is aangenomen.**
  Voor 43 en tegen 11 stemmen. Tegen stemmen de fracties JA21, FvD, PVV en Liberaal NH.

  Dictum:
  PS verzoekt het college:
  - Het landelijke fieldlab biologische bloembollen op het terrein van Huiberts Bloembollen dat er mede op is gericht scholieren, studenten en wetenschappers een plek te geven voor ontmoeting en inspiratie een extra impuls te geven.
  - Dat te doen door aanstelling bij het fieldlab van een kwartiermaker die binding heeft met de sector, de broedplaats kan helpen ontwikkelen, relaties kan leggen, als ambassadeur kan optreden en telers kan helpen bij het opzetten van structurele meerjarige projecten (bodembeheer, teelt en gewasbescherming op natuurlijke basis en waterbeheer).
  - Hiervoor €50.000 op te nemen in de begroting 2022.

- **M215-2021 door fracties PvdA, D66, GroenLinks, PvdD, SP, ChristenUnie en DENK inzake "Energiearmoede in kaart brengen" is aangenomen.**
  Voor 38 en tegen 16 stemmen. Tegen stemmen de fracties VVD, JA21, PVV en Liberaal NH.

  Dictum:
  PS verzoekt het College:
  - de recent gepubliceerde kaart over energiearmoede van TNO en de vervolgmonitor (in ontwikkeling) van TNO op de website van de Provincie Noord-Holland te ontsluiten;

- het Servicepunt Duurzame Energie een rol te geven in de communicatie en kennisdeling rond energiearmoede naar gemeenten en andere actoren;
- om de programmatische aanpak van de Metropoolregio Amsterdam op energiearmoede te ondersteunen en hiervoor financiële middelen beschikbaar te stellen, om gemeenten in Noord-Holland die buiten de MRA vallen te informeren en te betrekken;
- te inventariseren bij de gemeenten of zij bij de aanpak van energiearmoede iets nodig hebben van de provincie Noord-Holland en zo ja, wat;
- kennis te nemen van de ervaringen van andere provincies, zoals Zuid-Holland en Gelderland, bij de aanpak van energiearmoede;
- dit terug te koppelen naar de commissie RWK.

    - Fractie JA21 wenst aantekening tegen motie 215 te stemmen; steunt wel insteek van deze motie, namelijk het aanpakken van energiearmoede, maar geeft aan dat deze voorstellen concreet helemaal niets gaan betekenen voor de mensen die ermee te maken hebben, namelijk: 1. De reeds bestaande kaart van TNO, ook publiceren op de website van de provincie. 2. Het servicepunt Duurzame Energie extra laten communiceren met gemeenten. 3. Via de MRA gemeenten buiten de MRA informeren. 4. Gemeenten vragen of zij iets nodig hebben. De fractie vraagt zich af wat men verwacht men hier nu echt van verwacht en meldt dat niet ontoevallig de partijen die nu deze motie indienen de grondleggers zijn van hetzelfde beleid wat de huidige energiearmoede heeft veroorzaakt; de fractie roept de partijen op verstandiger energiebeleid te maken.
    - Fractie PVV wenst aantekening tegen motie 215 te stemmen; kan niet voor een motie over energiearmoede stemmen die door partijen wordt ingediend die tevens mede verantwoordelijk zijn voor het aanjagen van de energiearmoede en vervolgens met een doekje voor het bloeden komen; de fractie past daar voor.

- **M216-2021 door fracties PvdA, CDA, SP, PvdD en DENK inzake "Jongerenperspectief op bereikbaarheid" is aangenomen.**
  Voor 50 en tegen 4 stemmen. Tegen stemmen de fracties PVV en Liberaal NH.

  Dictum:
  PS verzoekt het college:
  - om in gesprek te gaan met de jongeren van de NJR jongerendag over mobiliteit;
  - om de uitkomsten van de NJR jongerendag mee te nemen in het mobiliteitsbeleid voor zover het past binnen het budget en de ambities van provincie Noord-Holland.

Verworpen moties:

- **M185-2021** door fracties CDA, SP, ChristenUnie en JA21 inzake "Structurele subsidie Dorpswerk Noord-Holland" is verworpen. Voor 23 en tegen 31 stemmen. Voor stemmen de fracties JA21, CDA, FvD, PvdD, PVV, SP, ChristenUnie, 50PLUS/PvdO en DENK.

- **M186-2021** door fracties CDA, SP, ChristenUnie en JA21 inzake "Structurele subsidie Sportservice Noord-Holland" is verworpen. Voor 20 en tegen 34 stemmen. Voor stemmen de fracties JA21, CDA, FvD, PvdD, SP, ChristenUnie, 50PLUS/PvdO en DENK.

- **M188-2021** door fracties PvdD en SP inzake "Het 1,5 ° C-doel minimaal als maat hanteren" is verworpen. Voor 8 en tegen 46 stemmen. Voor stemmen de fracties PvdD, SP, 50PLUS/PvdO en DENK.
    - Fractie PvdA wenst aantekening tegen motie 188 te stemmen vanwege de onuitvoerbaarheid; wil nadrukkelijk stellen dat de fractie zich uiteraard wel verbonden voelt met die opdracht van anderhalve graad.

- **M190-2021** door fractie PvdD inzake "Milieuorganisaties betrekken bij verbeteren waterkwaliteit" is verworpen. Voor 9 en tegen 45 stemmen. Voor stemmen de fracties PvdD, SP, ChristenUnie, 50PLUS/PvdO en DENK.

- **M191-2021** door fractie PvdD inzake "Indicator biologische bollen toevoegen aan begroting" is verworpen. Voor 7 en tegen 47 stemmen. Voor stemmen de fracties PvdD, SP en DENK.

- **M197-2021** door fracties PvdD en SP inzake "Economie binnen ecologische grenzen" is verworpen. Voor 9 en teven 45 stemmen. Voor stemmen de fracties PvdD, SP, ChristenUnie, 50PLUS/PvdO en DENK.

- **M199-2021** door fracties PvdD en SP inzake "Betere naleving soortenbescherming Wet Natuurbescherming" is verworpen. Voor 12 en tegen 42 stemmen. Voor stemmen de fracties JA21, PvdD, SP, 50PLUS/PvdO en DENK.

- **M201-2021** door fracties PvdD en PVV inzake "Handreiking gemeenten met mogelijkheden schuilgelegenheid weidedieren" is verworpen. Voor 12 en tegen 42 stemmen. Voor stemmen de fracties JA21, PvdD, PVV, 50PLUS/PvdO en DENK.

- **M203-2021** door fractie PvdD inzake "Schuilgelegenheid weidedieren combineren met landschapselementen als houtwallen" is verworpen. Voor 11 en tegen 43 stemmen. Voor stemmen de fracties JA21, PvdD, PVV en DENK.

- **M207-2021** door fracties SP, CDA en JA21 inzake "Integraal beleidsdocument leefbaarheid kleine kernen" is verworpen. Voor 24 en tegen 30 stemmen. Voor stemmen de fracties JA21, CDA, PvdD, PVV, SP, ChristenUnie, 50PLUS/PvdO, DENK, fractie Baljeu, Liberaal NH en 2 leden van FvD stemmen voor *(dhr. Dekker stemt tegen).*

- **M209-2021** door fracties SP en JA21 inzake "Versnellen aanpak fietsknelpunten in Noord-Holland" is verworpen. Voor 15 en tegen 39 stemmen. Voor stemmen de fracties JA21, PvdD, PVV, SP, 50PLUS/PvdO en fractie Baljeu.
    - Fractie ChristenUnie wenst aantekening tegen motie 209 te stemmen; onderschrijft het doel, maar vindt de uitleg van de gedeputeerde voldoende.

- **M210-2021** door fractie SP inzake "Wat niet failliet mag gaan, moet publiek blijven!" is verworpen. Voor 14 en tegen 40 stemmen. Voor stemmen de fracties FvD, PvdD, PVV, SP, 50PLUS/PvdO en DENK.
    - Fractie PvdA wenst aantekening tegen motie 210 te stemmen; gaat over deze, wat de fractie betreft, sympathieke stelling graag het debat aan; vindt de motie zonder het debat wat te kort door de bocht.

Hoofdelijke stemming:

- **M204-2021** door fracties PVV en FvD inzake "Uitspreken tegen samenleving ontwrichtende coronamaatregelen" is verworpen. Voor 7 en tegen 46 stemmen.
- **M205-2021** door fracties PVV en FvD inzake "Gemeenten verzoeken geen prioriteit geven inzake handhaven coronamaatregelen" is verworpen. Voor 7 en tegen 46 stemmen.
- **M206-2021** door fracties PVV en FvD inzake "Geen draagvlak coronatoegangsbewijs werknemers provincie NH" is verworpen. Voor 7 en tegen 46 stemmen.

Mevrouw KOCKEN: Motie 204: tegen, motie 205: tegen, motie 206: tegen.
Mevrouw ER: Motie 204: tegen, motie 205: tegen, motie 206: tegen.
Mevrouw GIELEN: Motie 204: tegen, motie 205: tegen, motie 206: tegen.
Mevrouw VAN DER WAART: Motie 204: tegen, motie 205: tegen, motie 206: tegen.
Mevrouw VAN WIJNEN: Motie 204: tegen, motie 205: tegen, motie 206: tegen.
De heer DULFER: Motie 204: tegen, motie 205: tegen, motie 206: tegen.
De heer ZAAL: Motie 204: tegen, motie 205: tegen, motie 206: tegen.
Statenlid GRINGHUIS: Motie 204: tegen, motie 205: tegen, motie 206: tegen.
De heer CARDOL: Motie 204: tegen, motie 205: tegen, motie 206: tegen
De heer VAN DER MAAS: Motie 204: tegen, motie 205: tegen, motie 206: tegen.
Mevrouw VAN MEERTEN-KOK: Motie 204: tegen, motie 205: tegen, motie 206: tegen.
De heer TERWAL: Motie 204: tegen, motie 205: tegen, motie 206: tegen.
De heer DE WIT: Motie 204: tegen, motie 205: tegen, motie 206: tegen.
De heer VAN GILSE: Motie 204: tegen, motie 205: tegen, motie 206: tegen.
Mevrouw KAAMER VAN HOEGEE: Motie 204: tegen, motie 205: tegen, motie 206: tegen.
De heer HARTOG: Motie 204: tegen, motie 205: tegen, motie 206: tegen.
De heer ROOSENDAAL: Motie 204: tegen, motie 205: tegen, motie 206: tegen.
Mevrouw STRENS: Motie 204: tegen, motie 205: tegen, motie 206: tegen.
De heer STEEMAN: Motie 204: tegen, motie 205: tegen, motie 206: tegen.
Mevrouw KAPITEIN: Motie 204: tegen, motie 205: tegen, motie 206: tegen.
De heer KANIK: Motie 204: tegen, motie 205: tegen, motie 206: tegen.
Mevrouw GONGGRIJP: Motie 204: tegen, motie 205: tegen, motie 206: tegen.
De heer MÜLDER: Motie 204: tegen, motie 205: tegen, motie 206: tegen.
De heer LEERINK: Motie 204: tegen, motie 205: tegen, motie 206: tegen.
Mevrouw DE VRIES: Motie 204: tegen, motie 205: tegen, motie 206: tegen.
Mevrouw DOEVENDANS: Motie 204: tegen, motie 205: tegen, motie 206: tegen.
De heer MUURLINK: Motie 204: tegen, motie 205: tegen, motie 206: tegen.
De heer CARTON: Motie 204: tegen, motie 205: tegen, motie 206: tegen.
Mevrouw JELLEMA: Motie 204: tegen, motie 205: tegen, motie 206: tegen.
De heer JENSEN: Motie 204: tegen, motie 205: tegen, motie 206: tegen.
Mevrouw NANNINGA: Motie 204: tegen, motie 205: tegen, motie 206: tegen.
De heer MANTEL: Motie 204: tegen, motie 205: tegen, motie 206: tegen.
De heer VAN DEN BERG: Motie 204: tegen, motie 205: tegen, motie 206: tegen.
De heer HEIJNEN: Motie 204: tegen, motie 205: tegen, motie 206: tegen.
Mevrouw KUIPER-KUIJPERS: Motie 204: tegen, motie 205: tegen, motie 206: tegen.
Mevrouw KONING-HOEVE: Motie 204: tegen, motie 205: tegen, motie 206: tegen.
Mevrouw VAN ANDEL: Motie 204: tegen, motie 205: tegen, motie 206: tegen.

De heer DESSING: Motie 204: voor, motie 205: voor, motie 206: voor.
Mevrouw VASTENHOUW: Motie 204: voor, motie 205: voor, motie 206: voor.
De heer DEKKER: Motie 204: voor, motie 205: voor, motie 206: voor.
De heer ZOON: Motie 204: tegen, motie 205: tegen, motie 206: tegen.
Statenlid KOSTIĆ: Motie 204: tegen, motie 205: tegen, motie 206: tegen.
De heer HOLLEBEEK: Motie 204: tegen, motie 205: tegen, motie 206: tegen.
De heer DEEN: Motie 204: voor, motie 205: voor, motie 206: voor.
Mevrouw BEZAAN: Motie 204: voor, motie 205: voor, motie 206: voor.
De heer KAPTHEIJNS: Motie 204: voor, motie 205: voor, motie 206: voor.
Mevrouw Alberts: Motie 204: tegen, motie 205: tegen, motie 206: tegen.
Mevrouw DE GROOT: Motie 204: tegen, motie 205: tegen, motie 206: tegen.
De heer HOOGERVORST: Motie 204: tegen, motie 205: tegen, motie 206: tegen.
De heer KLEIN: Motie 204: tegen, motie 205: tegen, motie 206: tegen.
Mevrouw VAN SOEST: Motie 204: tegen, motie 205: tegen, motie 206: tegen.
De heer KOYUNCU: Motie 204: voor, motie 205: voor, motie 206: voor.
De heer BALJEU: Motie 204: tegen, motie 205: tegen, motie 206: tegen.

- Fractie JA21 wenst aantekening tegen moties 204, 205 en 206 te stemmen; geeft aan dat de Provincie er niet over gaat, zoals de Commissaris van de Koning eerder al heeft aangegeven.
- Fractie PvdD wenst aantekening tegen de moties 204, 205 en 206 te stemmen; is tegen het coronabeleid, zou ook tegen een toegangsbewijs zijn voor werknemers en bezoekers van het Provinciehuis; geeft aan dat dat op dit moment nog niet aan de orde is en gaat ook mee in de beantwoording van Gedeputeerde Staten op deze moties.
- Fractie SP wenst aantekening tegen de moties 204, 205 en 206 te stemmen en sluit zich aan bij de stemverklaring van PvdD.
- Fractie ChristenUnie wenst aantekening tegen de moties 204, 205 en 206 te stemmen; vindt dat er best wat te zeggen is over het coronatoegangsbewijs en de manier waarop dat ingevoerd wordt, maar vindt dit zogenaamde wappermoties zoals mooi uitgelegd op Twitter door Lisa Westerveld van GroenLinks.

Aangehouden en ingetrokken moties:

- **M184-2021** door fractie JA21 inzake “Financieel toekomstbeeld stelpost verbeter- en uitbreidingsinvesteringen” is ingetrokken.
- **M189-2021** door fracties PvdD, SP en ChristenUnie inzake “CO2-reductiecijfers per sector” is aangehouden.
- **M193-2021** door fracties PvdD en SP inzake “Actualiseren milieuvergunningen bedrijven van Schiphol” is aangehouden.
- **M194-2021** door fracties PvdD en JA21 inzake “Meer financieel toezicht op waterschappen” is aangehouden.
- **M195-2021** door fracties PvdD, JA21 en SP inzake “Inventarisatie realisatie natuurinclusieve woonwijken en bedrijventerreinen” is ingetrokken.
- **M196-2021** door fracties PvdD, JA21 en ChristenUnie inzake “Boost groene schoolpleinen” is aangehouden.

- **M198-2021** door fractie PvdD inzake “Aanrijdingen met wilde dieren voorkomen” is aangehouden.
- **M200-2021** door fractie PvdD inzake “Eén fte boost dierenwelzijn 2022” is aangehouden.
- **M202-2021** door fracties PvdD en PVV inzake “Investeer in slimme niet-dodelijke methoden” is aangehouden.
- **M208-2021** door fracties SP en PvdD inzake “Stikstof” is aangehouden.
- **M211-2021** door fracties ChristenUnie, CDA en SP inzake “Toiletvoorzieningen natuur- en Recreatiegebieden – aangepast” is aangehouden.
- **M213-2021** door fracties DENK, PvdD en SP inzake “Pilot met energieconciërges” is ingetrokken.

Voordracht 57-2021 is aangenomen.
Voor 40 en tegen 14 stemmen. Tegen stemmen de fracties JA21, FvD, PvdD, PVV en fractie Baljeu. Het besluit 57-2021 behorende bij de voordracht is bij agendapunt 9 van deze vergadering op de website gepubliceerd.

- Fractie PvdD wenst aantekening tegen voordracht 57 te stemmen; hoewel de fractie blij is met extra geld dat beschikbaar komt voor natuur, is de wetenschappelijke consensus ook het feit dat we niet genoeg doen om klimaatverandering tegen te gaan.

10. Schorsing.
De voorzitter schorst de beraadslagende en besluitvormende vergadering naar 15 november 2021.

---

12. Heropening.
De voorzitter heropent de beraadslagende en besluitvormende Statenvergadering van 8 november 2021.

13a. Programma Natuurnetwerk 2022.
Voordracht 59-2021
en
13b. Natuurbeheerplan 2022.
Voordracht 60-2021
Totaal aanwezig bij dit punt 52 leden.
Dhr. Hoogervorst (SP), mw. Van Soest (50PLUS/PvdO) en mw. Vastenhouw (FvD) zijn afwezig.

Er zijn 2 amendementen ingediend die zijn verworpen:

- **A32-2021** door fractie SP inzake “Ambities niet naar beneden bijstellen” is verworpen. Voor 7 en tegen 45 stemmen. Voor stemmen de fracties PvdD, SP, ChristenUnie en DENK.
- **A33-2021** door fractie SP inzake “Bossenstrategie bodemdaling” is verworpen. Voor 6 en tegen 46 stemmen. Voor stemmen de fracties PVV, SP en DENK.

Er zijn 8 moties ingediend, waarvan er 1 is aangenomen en 7 zijn aangehouden of ingetrokken:

- **M221-2021 door fractie JA21 inzake "Terughoudend met betonnen fietspaden in NNN" is aangenomen.**
  Voor 37 en tegen 15 stemmen. Tegen stemmen de fracties D66, CDA, SP, DENK, fractie Baljeu en Liberaal NH.

  Dictum:
  Besluit het college van GS op te roepen:
  - terughoudend te zijn bij het verlenen van toestemming van vervangen van bestrate en schelpenpaden in het NHD waarvan het eigenaar is;
  - andere grondeigenaren op de nadelen voor flora en fauna van vervangen door beton of asfalt te wijzen.

- **M217-2021** door fractie JA21 inzake "Tijdelijke schoonmaakkosten LF Kustroute Buizerdvlak" is aangehouden.
- **M218-2021** door fracties JA21 en Liberaal NH inzake "Verleggen LF Kustroute Buizerdvlak" is aangehouden.
- **M219-2021** door fracties JA21 en Liberaal NH inzake "Reservering beheer LF Kustroute deel Dr. Van Steijnweg" is aangehouden.
- **M220-2021** door JA21 inzake "On Hold, Ecologisch advies Zuid-Kennemerland" is ingetrokken.
- **M222-2021** door fracties CDA, ChristenUnie, JA21, FvD en Liberaal NH inzake "Onderzoek bij Programma Natuurnetwerk en Natuurbeheerplan 2022" is aangehouden.
- **M223-2021** door fracties CDA, ChristenUnie, JA21 en Liberaal NH inzake "Onderzoek naar hoogte van vergoedingen in voorbereiding Natuurbeheerplan 2023" is aangehouden.
- **M224-2021** door fracties PvdD en SP inzake "Inzicht noodzakelijke stikstofdoelen" is aangehouden.

Voordracht 59-2021 is aangenomen.
Voor 36 en tegen 16 stemmen. Tegen stemmen de fracties JA21, CDA, FvD, PVV en SP.
Het besluit 59-2021 behorende bij de voordracht is bij agendapunt 13a van deze vergadering op de website gepubliceerd.

Voordracht 60-2021 is aangenomen.
Voor 42 en tegen 10 stemmen. Tegen stemmen de fracties JA21, FvD en PVV.
Het besluit 60-2021 behorende bij de voordracht is bij agendapunt 13b van deze vergadering op de website gepubliceerd.

- Fractie PvdD wenst aantekening voor voordracht 60 te stemmen; hoewel de fractie voor het Natuurbeheerplan is, vormt de jacht daar ook een onderdeel van en dat vindt de fractie bizar en wil die discussie in de commissie gaan voeren; stemt voor dit Natuurbeheerplan, maar met uitzondering van de jacht.

14. Versterkte samenwerking MRA.

Voordracht 64-2021

Totaal aanwezig bij dit punt 51 leden.
Dhr. Hoogervorst (SP), mw. Van Soest (50PLUS/PvdO) en mw. Vastenhouw (FvD) zijn afwezig.
Dhr. Koyuncu (DENK) is tevens afwezig bij deze stemmingen.

Er zijn 3 moties ingediend waarvan er 1 is verworpen en 2 zijn aangehouden:

- **M225-2021** door fracties PvdD en DENK inzake "Consequent gebruik van woord *thema's* i.p.v. *doelstellingen* MRA" is aangehouden.
- **M226-2021** door fracties PvdD, SP en DENK inzake "Grootste uitdagingen expliciet onderdeel maken van MRA" is verworpen. Voor 21 en tegen 30 stemmen. Voor stemmen de fracties GroenLinks, PvdA, PvdD, SP en ChristenUnie.
    - Fractie D66 wenst aantekening tegen motie 226 te stemmen; hoewel de fractie inhoudelijk niet oneens is met de genoemde thema's, stemt de fractie toch tegen; geeft aan dat met het aannemen van deze motie het lijkt alsof we de MRA belangrijker vinden en onszelf onbelangrijker maken. Om die reden stemt de fractie tegen.
- **M227-2021** door fracties PvdD, DENK, PVV en FvD inzake "Input PS vragen bij lobby-agenda MRA" is aangehouden.

Voordracht 64-2021 is aangenomen.

Voor 40 en tegen 11 stemmen. Tegen stemmen de fracties JA21, PvdD en PVV.
Het besluit 64-2021 behorende bij de voordracht is bij agendapunt 14 van deze vergadering op de website gepubliceerd.

- Fractie PVV wenst aantekening tegen voordracht 64 te stemmen; geeft aan dat ondanks ook in de definitieve samenwerkingsafspraken staat dat de MRA geen bestuurslaag is, motie 153 is overgenomen en de samenwerkingsafspraken na opgedane praktijkervaringen bijgeschaafd kunnen worden, er wel wordt gestreefd naar een intensieve samenwerking en de MRA organisatorisch gezien flink blijft opgetuigd; de vrees van de fractie dat er langzaam een soort mini-EU wordt gecreëerd, is dan ook niet weggenomen en daarom kan de fractie niet instemmen met voordracht 64.

15. Initiatiefvoorstel VVD en D66 Opvolging expertmeeting Bedrijfsopvolging in de agrarische sector.

Nummer 65-2021

Totaal aanwezig bij dit punt 51 leden.
Dhr. Hoogervorst (SP), mw. Van Soest (50PLUS/PvdO) en mw. Vastenhouw (FvD) zijn afwezig.
Dhr. Koyuncu (DENK) is tevens afwezig bij deze stemmingen.

Er is 1 amendement ingediend en verworpen:

- **A34-2021** door fracties PvdD, DENK, SP en GroenLinks inzake "Hulp bij bedrijfsopvolging richting noodzakelijke landbouwtransacties" is verworpen. Voor 20 en tegen 31 stemmen.

Voor stemmen de fracties GroenLinks, PvdA, PvdD en SP.

- Fractie PvdA wenst aantekening voor amendement 34 te stemmen; denkt dat het voorgestelde al gebeurt en leest dit amendement als een ondersteuning daartoe; kan leven met het dictum, maar kan niet leven met de toelichting; zou die er eigenlijk van willen uitsluiten, maar het gaat natuurlijk om het dictum.

Initiatiefvoorstel nummer 65-2021 is aangenomen.
Voor 41 en tegen 10 stemmen. Tegen stemmen de fracties FvD, PvdD, PVV en SP.
Het besluit 65-2021 behorende bij het initiatiefvoorstel is bij agendapunt 15 van deze vergadering op de website gepubliceerd.

- Fractie PVV wenst aantekening tegen initiatiefvoorstel 65 te stemmen; is namelijk van mening dat levensvatbaarheid van agrarische bedrijven het grootst is als ze met zo min mogelijk regels worden geconfronteerd; geeft aan dat hoewel in het initiatiefvoorstel valt te lezen dat boeren te maken hebben met stapeling van Europese en nationale wet- en regelgeving, versterkt door met name natuurbeleid van de Provincie, de fractie in het initiatiefvoorstel helaas geen suggesties ziet om juist daarop in te spelen; vindt dat boeren niet lastig moeten worden gevallen met stikstof- en klimaatsprookjes, maar met rust moeten worden gelaten.

16. Vragenuur.
Er zijn geen mondelinge ingediend voor het Vragenuur.

16a. Actualiteiten (onder voorbehoud van instemming Provinciale Staten)
Er zijn geen actualiteiten ingediend.

17. Stemming motie(s) Vreemd aan de Orde van de Dag.
Totaal aanwezig bij dit punt 51 leden.
Dhr. Hoogervorst (SP), mw. Van Soest (50PLUS/PvdO) en mw. Vastenhouw (FvD) zijn afwezig.
Dhr. Koyuncu (DENK) is tevens afwezig bij deze stemmingen.

Er is 1 motie Vreemd aan de Orde van de Dag ingediend en verworpen:

- **M183-2021** door fractie Liberaal NH inzake “Gelijke spreektijd voor Statenleden A en Statenleden B” is verworpen. Voor 10 en tegen 41 stemmen. Voor stemmen de fracties JA21, PVV, fractie Baljeu en Liberaal NH.
  - Fractie PvdD wenst aantekening tegen motie 183 te stemmen; hoewel de fractie ook vindt dat de spreektijd aangepast moet worden in het Reglement van Orde en Spreektijdregeling -vindt namelijk als kleine fractie dat iedereen evenveel spreektijd zou moeten kunnen krijgen- vindt de fractie het niet de juiste manier om dat op dit moment op deze manier te regelen.

- Fractie PVV wenst aantekening voor motie 183 te stemmen; ziet hier een situatie dat een Statenlid onvrijwillig uit een fractie is gezet, het gaat hier dus niet over een vrijwillige afsplitsing of een zogenoemde ‘zetelroof’ en vindt dit onderscheid belangrijk; gezien de genoemde overwegingen in de motie steunt de fractie daarom in dit specifieke geval deze motie van Liberaal NH.

18. Sluiting.

De voorzitter sluit de beraadslagende en besluitvormende Statenvergadering van 8 en 15 november 2021.

Notulen -vastgesteld-

Beraadslagende vergadering van Provinciale Staten van Noord-Holland

Datum	:	15 november 2021
Voorzitter	:	dhr. A.Th.H. van Dijk
Griffier	:	dhr. M. Admiraal
Contactpersoon griffie	:	mw. V. Mulder - statengriffie@noord-holland.nl

Aanwezig: Mw. R. Alberts-Oosterbaan (SP), mw. W. van Andel (CDA), dhr. R.J.P. Baljeu (Fractie Baljeu), dhr. D.J. van den Berg (JA21), mw. I.A. Bezaan (PVV), dhr. M.T. Cardol (GL), dhr. J.J. Carton (PvdA), dhr. M. Deen (PVV), dhr. R.J. Dekker (FvD), dhr. J. Dessing (FvD), mw. S.S. Doevendans (PvdA), dhr. J.W. Dulfer (GL), mw. A. Er (GL), mw. G. Van Geffen (Liberaal Noord-Holland), mw. A. Gielen (GL), dhr. J.P.H.M. van Gilse (VVD), mw. L. Gonggrijp (D66), Statenlid J. Gringhuis (GL), mw. J.M.E de Groot (SP), dhr. G.J.W. Hartog (VVD), dhr. D.G. Heijnen (CDA), dhr. J.P. Hollebeek (PvdD), dhr. W. Hoogervorst (SP), mw. A.A.J. Jellema (PvdA), dhr. E.W.J. Jensen (JA21), mw. J.F.L. Kaamer van Hoegee (VVD), dhr. E.B. Kanik (D66), mw. A.C. Kapitein (D66), dhr. N. Kaptheijns (PVV), dhr. M.C.A. Klein (CU), mw. R.P.M. Kocken (GL), dhr. G.H.J. Köhler (JA21), mw. W. Koning-Hoeve (CDA), Statenlid I. Kostić (PvdD), dhr. S. Koyuncu (DENK), mw. C.D.M. Kuiper-Kuijpers (CDA), dhr. G.L.J. Leerink (PvdA), dhr. E.J. van der Maas (VVD), dhr. I.J.M. Mantel (JA21), mw. M.A.H. van Meerten-Kok (VVD), dhr. H.S. Mülder (D66), dhr. A.J.M. Muurlink (PvdA), mw. A. Nanninga (JA21), dhr. N.A.L. Roosendaal (VVD), dhr. M.C. Steeman (D66), mw. A.J.C.E. Strens (D66), dhr. K.J. Terwal (VVD), mw. J. Vastenhouw (FvD), mw. A.T.B. de Vries (PvdA), mw. N.M. van der Waart (GL), dhr. B.G.P. de Wit (VVD), mw. T.K. van Wijnen (GL), dhr. G.R. Zaal (GL), dhr. F.A.S. Zoon (PvdD)

Afwezig: mw. W. van Soest (50PLUS/PvdO)

De **VOORZITTER**: Ik heropen de hybride beraadslagende Statenvergadering van maandag 8 november jl. Een aantal woordvoerders zijn fysiek aanwezig in de Statenzaal om vandaag te beraadslagen over de punten op de agenda. De woordvoerders die dat hebben aangegeven bij de Statengriffie, nemen vanaf huis deel aan de vergadering. Besluitvorming over amendementen, moties en voordrachten vindt vanavond vanaf 20.00 uur plaats in een vergadering die volledig online wordt gehouden. Op deze manier zorgen we voor rechtsgeldige besluitvorming die in overeenstemming is met de Tijdelijke wet digitale beraadslaging en besluitvorming in het kader van COVID. Welkom aan de in de Statenzaal aanwezige Statenleden. Welkom ook aan alle leden die online zijn ingelogd en aan alle belangstellenden die deze vergadering via de website volgen. Uiteraard ook welkom aan de leden van het college van Gedeputeerde Staten, hier aanwezig in de zaal. Ik verzoek de online aanwezige leden om de microfoons te dempen en uw camera uit te zetten. Ik vraag iedereen om de mobiele telefoons tijdens de vergadering op stil te zetten. Aan de leden die online zijn ingelogd, vraag ik nog om er rekening mee te houden dat de vergadering live wordt uitgezonden. Weest u zich ervan bewust dat uw achtergrond in beeld kan zijn en dat achtergrondgeluiden worden uitgezonden wanneer u het woord voert. Gebruik een headset en beperk achtergrondgeluiden zoveel mogelijk. Ik deel u mede dat bericht van verhindering is ontvangen van mevrouw Van Soest (50PLUS/PvdO) en mevrouw Koning (CDA) zal de vergadering om 17.30 uur verlaten. Mevrouw Doevendans zal tussen 15.00 en 16.00 uur afwezig zijn. Ik moet vanwege een koninklijke verplichting de vergadering om 17.30 uur verlaten, dan neemt mevrouw Kocken, vicevoorzitter, het voorzitterschap van de vergadering over. Bij het wisselen van spreker bij het spreekgestoelte en bij de interruptiemicrofoon wordt telkens tussendoor schoongemaakt

voor de volgende spreker. Er zijn nu wat meer wissels dan vorige week, daarom zal er zo nu en dan geschorst worden voor de wissel en de schoonmaak. Ik herhaal de aandachtspunten voor een hybride en online-vergadering van PS. Uw moties en amendementen kunt u vanaf nu en tijdens de hele vergadering tot aan de stemming per mail indienen bij de Statengriffie, met in de cc de mede-indieners. De moties en amendementen worden gepubliceerd zodra u deze officieel ook mondeling heeft ingediend tijdens uw bijdrage en het dictum heeft voorgelezen. U hoort mij vervolgens zeggen dat de motie daarmee onderdeel is van de beraadslagingen. In een online besluitvormende Statenvergadering vanavond worden alle stemmingen digitaal gedaan. Ik wil ieder Statenlid dat vanavond deelneemt aan de stemmingen, oproepen om vanmiddag alvast in te loggen in de stemmodule van Notuvote. Mocht u tegen problemen aanlopen bij het inloggen, dan kunt u vanaf 14:00 uur ondersteuning krijgen via de Statengriffie en de helpdesk van Notuvote. Vandaag overdag tijdens deze beraadslagende vergadering wordt er niet gestemd. Als er een punt van orde wordt gemaakt, dan besluiten we daarover via de fractievoorzitters. Het woord voeren. U heeft van tevoren bij de Statengriffie aangegeven dat u wilt spreken bij een onderwerp op de agenda. Ik noem steeds de aangemelde sprekers bij aanvang van het agendapunt. De griffier noteert de volgorde van sprekers in de chat. De griffier houdt voor mij Teams in de gaten. Als een online deelnemer het handje opsteekt om het woord te vragen, dan geeft hij dat bij mij aan. Vervolgens geef ik u het woord. Vanavond vinden in de besluitvormende vergadering alle stemmingen plaats van de punten die vandaag zijn besproken. De besluitvormende vergadering vangt om 20.00 uur aan.

13a. Statenvoordracht 59 Programma Natuurnetwerk 2022
13b. Statenvoordracht 60 Natuurbeheerplan 2022

De **VOORZITTER**: Punten 13a en 13b worden gevoegd behandeld; woordvoering en indienen van moties en amendementen worden gecombineerd voor beide voordrachten. Bij amendementen dient duidelijk kenbaar gemaakt te worden om welke voordracht het gaat.

De heer **KÖHLER** (JA21): Voorzitter. Ik krijg net een briefje van mevrouw Jellema in de hand gedrukt, ik kom daar in tweede termijn op terug en anders moet u maar vragen stellen. “Ideologische verwoesting van bestaande natuur is de maat der dingen geworden”, een recent citaat van de vermaarde ornitholoog, Rob Bijlsma, die zich al een halve eeuw inzet voor de vogels in Nederland. Hoofdschuldig: de natuurbeherende organisaties, foute natuur moet weg maar er wordt geen stap gezet voordat er een zak met geld is binnen gehengeld. Innig worden daarvoor doeltypen, programmabeheer, instandhoudingsdoelen, habitatrichtlijnen en andere bureautaal ingezet en worden vooral N2000 dictaten uit Brussel omarmd. Natuur wordt gesloopt en over de resultaten hoeft geen verantwoording te worden afgelegd. Bij mislukkingen wordt niemand ontslagen, komen adviseurs niet op een zwarte lijst maar krijgen aanvragers gewoon weer een zak met subsidie voor een volgend project, waarvan de uitkomsten ongewis zijn. Al vaker meldde ik hier bezig te zijn met een boek over N2000 met als titel: “Ondoordacht, onverwacht, ongewenst. Dat boek lijkt niet af te komen want bijna wekelijks dient zich een nieuw hoofdstuk aan. Zo werd ik recent weer eens door een ontredderde Fietsersbond benaderd over een geliefd fietspad. Ik ken de locatie goed en heb de bond de achtergronden van het probleem uitgelegd.

Samengevat, in het najaar van 2010 was er – overigens net als nu in het Schoorlse duingebied - op het buizerdvlak in het duinreservaat bij Bergen aan Zee een zwaar machinepark aan het werk. Het was indertijd een beetje een haastklus, want in 2011 zou de subsidie op het stuifduinproject vervallen. Nipt werd het stuifduin gerealiseerd, 30.000 m3 duinafval werd verplaatst of afgevoerd naar een depot in Egmond, 3 ha bos werd gekapt en opgestookt in de biomassacentrale in Purmerend. Staatsbosbeheer heeft recent weer 8 ha bos gekapt voor een nieuw stuifduinproject. Er had nog meer moeten worden gekapt, maar de bevolking kwam verrassend genoeg in opstand, tot aan deze Statenzaal toe. Een stuifduin kan per jaar wel 5 m opschuiven, vertelde de projectleider in 2010. Die 5 m bleek aanvankelijk tegen te vallen. Helmgras zette zich vast en te veel wortels waren achtergebleven. Met hulp van vrijwilligers werd het in de loop der tijd opgelost. Inmiddels ligt er een kolossaal stuifduin waar mensen van houden, aldus de boswachter indertijd en stuiven ging het, maar het bleef bij het uitzicht. De natuur bleek eigenwijs, “Dat de zon – en ik citeer de projectleider – zoveel meer vat op het schrale duinzand zou krijgen en dat dit gunstig is voor de biodiversiteit van het duin, want zandhagedissen, zandloopkevers, wilde bijen en graafwespen zouden in dit biotoop een opgelegde kans krijgen.” Tien jaar later kunnen we vaststellen dat deze biodiverse wensnatuur niet bereikt is, verre van. Ondertussen wandelt het duin het gebied van Staatsbosbeheer binnen en inmiddels is met zekerheid vast komen te staan dat een belangrijk fietspad – onderdeel van de nationale LF Kustroute – geblokkeerd is. De afgelopen twee jaar is het pad een paar keer vrijgemaakt en op mijn vraag over de kosten en wie die betaalt, kreeg ik als antwoord: “De gevolgen van de uitvoering van deze herstelmaatregelen voor de infrastructuur in natuurgebieden zijn door de provincie Noord-Holland niet opgenomen in de projectfinanciering.” Met de beperkte financiering voor recreatie is het voor Staatsbosbeheer lastig om dit fietspad zeer regelmatig vrij te maken. Ter indicatie, Staatsbosbeheer Schoorl Bergen ontvangt per jaar € 31 per ha voor recreatief onderhoud. € 31 x 1875 ha is € 58.000, bijna 10%, € 5.500 per jaar, moet worden uitgegeven aan enkele vierkante meters ter grootte van een half hockeyveldje. Staatsbosbeheer moet dus moeilijke keuzes maken of extra financiering krijgen tot een permanente oplossing is gerealiseerd. Voor die oplossing wordt gedacht aan ondertunneling in het bos – lijkt mij nogal bizar – tot kilometers verleggen van het fietspad naar het oosten, dat is ook problematisch, want het is N2000-gebied en grotendeels niet vrij toegankelijk, dus de oplossing gaat nog wel even duren. Ik verzoek de gedeputeerde Natuur proactief op te treden, in overleg te gaan met PWN en Staatsbosbeheer over de oplossing en de financiering. Zolang er geen permanente oplossing is, als uiteindelijke opdrachtgever zorg te dragen voor de financiering van de tijdelijke kosten om de LF Kustroute het gehele jaar rond bereikbaar te houden. Zolang er bij NNN-projecten geen reservering wordt gemaakt of geoormerkt voor onverwachte en ongewenste resultaten, kunnen wij niet instemmen met het voorliggende. Wel zullen wij onze steun in overweging nemen als de gedeputeerde zich committeert aan de geest van mijn betoog en dat laat blijken door de aanpak die nu in Zuid-Kennemerland waar keuterboertjes, paardenpensionhouders en bollentelers bedreigd worden, on hold te zetten en de onoverzichtelijke gevolgen voor belanghebbenden en het ecosysteem aldaar goed tegen het licht te houden en de wensen en vooral de wensnatuur met alle belanghebbenden te bespreken.

De heer **DE WIT** (VVD): Voorzitter. Collega Köhler heeft het over forse kritiek op macroniveau en gaat in zijn betoog in op microproblemen, maar aan het einde komt hij terug op de kern, dat het college dat moet omarmen. Wat is uw visie op macroniveau op het natuurbeleid?

De heer **KÖHLER** (JA21): Dat heb ik dan niet goed duidelijk gemaakt. Ik laat een heel stuk weg over het betonnen fietspad, waarvoor ik een motie heb ingediend, maar ik had wel vijftig moties kunnen indienen maar heb het bij vijf gelaten, omdat dit als voorbeeld dient juist voor de macrovisie. Reserveer en maak bij elk project dat je indient, een overzicht van wat er mis zou kunnen gaan. Bij het project in Zuid-Kennemerland heeft men het over zoute kwellen, ze geven zelf ook aan dat die kwellen gaan ontstaan, zelfs de vraag of ze er wel zijn. Dit toont dat aan en als je bepaalde maatregelen niet neemt, dat je pogingen onderneemt om de boel te herstellen of op iets anders te laten uitkomen. Daarom breng ik een voorbeeld voor het voetlicht omdat dit heel duidelijk een actueel probleem is.

De heer **DE WIT** (VVD): Mag ik concluderen dat de heer Köhler van het natuurprogramma de doelen wel steunt, maar dat in de uitvoering, we hebben te maken met risico's waarvan wij ons moeten vergewissen en waar wij als provincie onze verantwoordelijkheid moeten nemen. Is dat een correcte samenvatting?

De heer **KÖHLER** (JA21): Dat is te algemeen gesteld, de doelen in zijn algemeenheid? Nee, zeker niet als het over N2000-doelen gaat die in Brussel zijn verordonneerd. Daar heb ik vaker een betoog over gehouden, je kunt natuur niet stollen en je moet ervan uitgaan dat situaties veranderen omdat de natuur zijn eigen gang gaat. Wat ons betreft kan er niet genoeg geld naar natuurbeheer en daar pleit ik nu ook weer voor, maar wij blijven kritisch op de doelen in zijn algemeenheid en wij zullen niet voor elk doel zeggen en zeker niet als het om allerlei bureautaal gaat die wij niet helemaal kunnen doorgronden, daar zijn wij het op voorhand mee eens.

De heer **ZOON** (PvdD): U begon uw betoog dat de TBO-organisaties vooral projectverslindende subsidiepotjes proberen leeg te trekken – in mijn woorden – en nu komt u met oplossingen zoals het extra geld stoppen in projecten, want de projecten zijn niet goed, dus nog meer potjes creëren. Wat wilt u nou eigenlijk? Minder projecten en de natuur zijn vrije beloop laten of natuur die meer als recreatie wordt gezien?

De heer **KÖHLER** (JA21): Wij bekijken het liever op macroniveau, bijvoorbeeld kleine projecten zoals beschermen of bijplanten van Parnassia, dat soort activiteiten zie je op meer plaatsen maar die zijn volkomen zinloos, er wordt gaas gespannen, maar die natuur gaat het niet redden. Ik heb hier een keer een heel verhaal over konijnen gehouden, dat we die opnieuw zouden moeten inzetten zodat de boel zou gaan verstuiven en terug zou gaan naar de bestaande natuur, dat ga ik niet herhalen, maar richt je niet op de kleine macroprojectjes. We hebben te maken met zeespiegelstijging en dat betekent dat wij de kust moeten versterken en dat kleine projectjes zoals over kwellen, allemaal onder druk komen te staan, houd daar rekening mee. Ik dien vijf moties in.

Motie 217/2021
Tijdelijke schoonmaakkosten LF Kustroute Buizerdvlak

Provinciale Staten van Noord-Holland in openbare vergadering bijeen op 15 november 2021

Constaterende dat:
- *Het in 2010 in het door PWN beheerde Noord-Hollands Duinreservaat aangelegde wandelende duin (Habitat type 2120 Buizerdvlak) flink doorwandelt;*
- *Dit duin inmiddels ruimschoots over de LF kustroute ter hoogte van de Van Speyckweg Blijdensteinsweg wandelt;*
- *Het onder de voet gelopen fietspad op het gebied van buurman SBB ligt;*
- *Begaanbaarheid van het fietspad nog alleen mogelijk is door kostbare veegacties door SBB ten bedrage van € 5.500 out of pocket aannemerskosten p.j.;*
- *Ongeveer 10% van het totale recreatieonderhoudsbudget Schoorlse Duinen omvat;*
- *Zowel door SBB als PWN het fietspad als verloren wordt beschouwd;*
- *SBB en PWN op zoek zijn naar een oplossing variërend van ondertunneling tot verlegging binnen het Natura2000-gebied.*

Overwegende dat:
- *De provincie eigenaar van het NHD is;*
- *PWN beheerder van het NHD is;*
- *PNH opdrachtgever voor de ontwikkeling van het betreffende stuifduin is;*
- *Er geen reservering is gemaakt voor ongewenste en onverwachte effecten in het project.*

Besluiten het college van GS op te roepen:
- *Zorg te dragen voor extra budget van tenminste € 5.500 per jaar ter financiering van de veegkosten;*
- *Deze financiering te halen uit budgetten die "on hold " worden geplaatst of de reserves hiervoor aan te wenden;*
- *Dit budget aan SBB ter beschikking te stellen*

en gaan over tot de orde van de dag.
Fractie JA21

Motie 218/2021
Verleggen LF Kustroute Buizerdvlak

Provinciale Staten van Noord-Holland in openbare vergadering bijeen op 15 november 2021

Constaterende dat:

- *Het in 2010 in het door PWN beheerde Noord-Hollands Duinreservaat aangelegde wandelende duin (Habitat type 2120 Buizerdvlak) flink doorwandelt;*
- *Dit duin inmiddels ruimschoots over de LF kustroute ter hoogte van de Van Speyckweg Blijdensteinsweg wandelt;*
- *Het onder de voet gelopen fietspad op het gebied van buurman SBB ligt;*
- *Begaanbaarheid van het fietspad nog alleen mogelijk is door kostbare veegacties door SBB;*
- *Zowel door SBB als PWN het fietspad als verloren wordt beschouwd;*
- *SBB en PWN op zoek zijn naar een oplossing variërend van ondertunneling tot verlegging binnen het Natura2000-gebied.*

Overwegende dat:

- *De provincie eigenaar van het NHD is;*
- *PWN beheerder van het NHD is;*
- *PNH opdrachtgever voor de ontwikkeling van het betreffende stuifduin is;*
- *Er geen reservering is gemaakt voor ongewenste en onverwachte effecten in het project.*

Besluiten het college van GS op te roepen:
Proactief te handelen en in overleg met PWN, SBB, het Hoogheemraadschap, Rijkswaterstaat en de gemeente Bergen binnen de huidige bestuursperiode met een definitieve oplossing voor het fietspad te komen, zodat de LF Kustroute binnen 2 jaar weer het hele jaar rond befietsbaar is

en gaan over tot de orde van de dag.
Fractie JA21, Liberaal NH

Motie 219/2021
Reservering beheer LF Kustroute deel Dr. Van Steijnweg

Provinciale Staten van Noord-Holland in openbare vergadering bijeen op 15 november 2021

Constaterende dat:

- *Het in 2010 in het door PWN beheerde Noord-Hollands Duinreservaat aangelegde wandelende duin (Habitat type 2120 Buizerdvlak) flink doorwandelt;*
- *Dit duin inmiddels ruimschoots over de LF kustroute ter hoogte van de Van Speyckweg Blijdensteinsweg wandelt;*
- *Ook de ambitie is het Dr. Van Steijnbos grotendeels te kappen om meer open duin te realiseren;*
- *Er nu na de eerste kap reeds ongewenste effecten, bijvoorbeeld het verdwijnen van tientallen decennia-oude mierenburchten is vast te stellen;*
- *De LF kustroute door het open duin project Buizerdvlak (2010) een kilometer zuidelijker inmiddels onbegaanbaar is;*

- *Niet uit te sluiten is dat het open duin over het voormalige Dr. Van Steijnbos hetzelfde effect zal hebben op het noordelijk deel van de LF Kustroute, de Dr. Van Steijnweg.*

Overwegende dat:

- *PNH opdrachtgever is voor de ontwikkeling van het betreffende open duingebied;*
- *Er geen reservering is gemaakt voor ongewenste en onverwachte effecten in het project.*

Besluiten het college van GS op te roepen:
Proactief te handelen en in overleg met SBB, het Hoogheemraadschap, Rijkswaterstaat en de gemeente Bergen binnen de huidige bestuursperiode een reservering te maken voor het nu en in de toekomst en het gehele jaar rond befietsbaar houden van de LF kustroute

en gaan over tot de orde van de dag.
Fractie JA21, Liberaal NH

Motie 220/2021

On Hold ecologisch advies Zuid-Kennemerland

Provinciale Staten van Noord-Holland in openbare vergadering bijeen op 15 november 2021

Constaterende dat:

- *Grote onrust is ontstaan bij belanghebbenden en omwonenden die gevolgen van het ecologisch advies gaan ondervinden;*
- *Gedeputeerde in de commissievergadering NLG van 25 oktober 2021 heeft gezegd dat de communicatie onhandig is verlopen;*
- *Gedeputeerde in dezelfde commissievergadering heeft aangegeven dat het huidige plan beslist geen blauwdruk is en in overleg met belanghebbenden te willen kijken naar wat haalbaar is.*

Overwegende dat:

- *De voorgenomen plannen kennelijk ten onrechte tot veel emotie en misvattingen hebben geleid;*
- *Hier op zo kort mogelijke termijn klare wijn moet worden geschonken.*

Besluiten het college van GS op te roepen:

- *De betreffende uitvoeringsplannen voor Zuid-Kennemerland tijdelijk "on hold " te zetten;*
- *Gezamenlijk met de belanghebbenden te bekijken welke wensnatuur reëel haalbaar is;*
- *Daarbij rekening houdt met maatschappelijke, persoonlijke en economische belangen van betrokkenen;*
- *Het voortbestaan van huidige activiteiten, concreet bollenteelt, paarden hospices en boerderijwinkel daarmee op voorhand als bedreigd en als te stoppen activiteit uitsluit;*
- *Alsmede te onderschrijven dat er geen onteigening van gronden wordt beoogd*

en dat in alle gevallen de geprognosticeerde natuurontwikkeling van gronden die niet in eigendom van PNH of natuurbeherende organisaties zijn, op basis van vrijwilligheid wordt vormgegeven

en gaat over tot de orde van de dag.
Fractie JA21

Motie 221/2021
Terughoudend met betonnen fietspaden NNN

Provinciale Staten van Noord-Holland in openbare vergadering bijeen op 15 november 2021

Constaterende dat

- *Na de duinbranden in Het Schoorlse duingebied € 500.000 van de compensatie van het Ministerie van Economische Zaken is gebruikt voor het vervangen van schelpenpaden door betonnen fietspaden;*
- *Dit geld niet gebruikt is voor heraanleg van 150 hectare verbrand bos;*
- *Betonnen fietspaden met veel enthousiasme worden ontvangen door fietsers en fietsorganisaties;*
- *Mede door elektrificatie van het fietsverkeer en het herontdekken van de natuur door COVID-maatregelen het aantal gemaakte fietskilometers in de duingebieden van Zuid Kennemerland tot aan Den Helder jaarlijks flink toeneemt.*

Overwegende dat:

- *Betonnen fietspaden lang warmte vasthouden;*
- *Ze daarmee aantrekkelijk zijn voor zonnende reptielen als zandhagedissen en ook hazelwormen en mestruimende kevers;*
- *Uit tellingen in Drenthe is gebleken dat het aantal platgefietste dieren op betonnen fietspaden tot een factor 8 kan toenemen;*
- *Er door fietsersorganisaties gelobbyd wordt nu ook bestrate fietspaden in andere duin- en bosgebieden zoals het NHD, te vervangen door beton of asfalt.*

Besluiten het college van GS op te roepen:

- *Terughoudend te zijn bij het verlenen van toestemming van vervangen van bestrate en schelpenpaden in het NHD waarvan het eigenaar is;*
- *Andere grondeigenaren op de nadelen voor flora en fauna van vervangen door beton of asfalt te wijzen;*
- *Geen subsidie te verlenen en zich ook niet in te spannen voor verkrijging van subsidie door natuurorganisaties voor vervanging bestrating door beton of asfalt*

en gaan over tot de orde van de dag
Fractie JA21

De **VOORZITTER**: De moties maken onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw **DE GROOT** (SP): Voorzitter. Over het algemeen zijn wij tevreden over het programma Natuurnetwerk 2022, jammer dat voor sommige NNN-gebieden nog niet compleet duidelijk is welke maatregelen leiden tot het beste resultaat. Wij hebben de gelegenheid gehad hier al heel lang onderzoek naar te doen maar blijkbaar heeft de stikstof- en biodiversiteitscrisis ertoe geleid dat er nu een zekere versnelling komt. Van Zaanstad kan ik mij herinneren dat wij voor 2010 al aandacht vroegen voor bodemdaling. Als voormalig wethouder van Wormerland kan ik mij herinneren dat wij al voor 2014 heel veel aandacht hadden voor het Wormer- en Jisperveld, de aangroei van de veenmosrietlanden, het kappen van de houtopstanden en het aanleggen van illegale bruggen en het dempen van watergangen, dus wij zijn er in zekere zin op vooruitgegaan. In het programma is overal te lezen dat de stikstofdepositie die op NNN-gebieden en N2000-gebieden neerdaalt, de kritische depositiewaarde bijna altijd heel erg overschrijdt. Er zijn zelfs N2000-gebieden waar geen enkele vierkante meter aan het stikstofmonster kan ontsnappen. Naast maatregelen van natuurherstel zijn maatregelen om het stikstofmonster te bestrijden, van het allergrootste belang en volgens mij doen wij daar nog niet genoeg aan. Daarom willen wij graag onderzocht hebben hoe wij de grootste stikstofpiekbelasters verder aan banden kunnen leggen, aanscherpen of intrekken van vergunningen als het nodig is, doe het. Dat geldt ook voor CO2-piekbelasters en de grootste vervuilers van het grond- en oppervlaktewater. Wij doen het niet alleen voor onszelf, maar ook voor de ander en volgende generaties, het behoud van onze aarde. Het PBL lanceerde onlangs twee pakketten die de gevolgen van stikstofuitstoot door veehouderijen moeten beperken, variant a en b en beide varianten steunen sterk op grootschalige opkoop en eventueel onteigening van veehouderijen. De budgetten zijn vele malen hoger dan die in het verleden bij dergelijke uitvoeringsoperaties gemoeid waren. Ook wordt ingezet op maatregelen die nog ontwikkeld moeten worden, grondafwaardering en omschakelfondsen voor extensieve landbouwvormen worden nu slechts op kleine schaal toegepast en integraal emissiearme stallen zijn nog in ontwikkeling. Het is waarschijnlijk dat een gedeelte van het budget door het PBL bedoeld, ook naar Noord-Holland komt, dus maak er gebruik van. Twee amendementen om het programma Natuurnetwerk 2022, voordracht 59, te verbeteren.

Amendement 32/2021
Ambities niet naar beneden bijstellen

Provinciale Staten van Noord-Holland in openbare vergadering bijeen op 15 november 2021

Besluit aan de voordracht een tweede beslispunt toe te voegen dat luidt:
2. In geval van een op enig moment optredend dekkingstekort op dit programma niet over te gaan tot het naar beneden bijstellen van het ambitieniveau.
Als gevolg van dit amendement moet ook de laatste zin van de derde alinea van het hoofdstuk 3 'Financiering, communicatie en (burger)participatie', op bladzijde 3 van de voordracht, worden aangepast. Deze zin moet nu luiden: "Wij zullen uw Staten dan vragen extra financiële middelen vrij te maken."

Toelichting:
Het Programma Natuurnetwerk is een programma dat erop gericht is het Natuurnetwerk in Noord-Holland af te ronden. Dit gebeurt in combinatie met de gebiedsgerichte aanpak stikstof en de natuurherstelmaatregelen. De natuur in Noord-Holland is bijzonder kwetsbaar en ging en gaat achteruit in plaats van vooruit. Het past niet om op enig moment de ambities van natuurherstel en het realiseren van nieuwe natuur naar beneden bij te stellen.

Fractie SP

Amendement 33/2021
Bossenstrategie bodemdaling

Provinciale Staten van Noord-Holland in openbare vergadering bijeen op 15 november 2021

Besluit aan de voordracht een tweede beslispunt toe te voegen dat luidt:
2. Alles in het werk te stellen om het mogelijk te maken dat zowel de bossenstrategie als het tegengaan van bodemdaling alsnog vóór de jaarwisseling in het Programma Natuurnetwerk 2022 kunnen worden opgenomen, dan wel dit te realiseren met een aanvulling op het Programma Natuurnetwerk 2022 vóór april 2022.

Toelichting:
Voor onze natuurversterking en ons natuurbehoud is het dringend noodzakelijk snel maatregelen te gaan nemen om ontbossing te voorkomen en de bodemdaling te stoppen. Voor de natuur in Noord-Holland is het zelfs beter als de bodem in de veengebieden zich op een natuurlijke manier met aangroei van veen kan ontwikkelen en het aantal bomen en bossen in de provincie substantieel toeneemt. Kortom, er moet haast worden gemaakt. Met het opnemen van de beide onderwerpen in het Programma Natuurnetwerk 2022 wordt het voor Provinciale Staten eenvoudiger om te monitoren en te controleren of de gewenste resultaten behaald worden.

Fractie SP

We moeten zeker niet minder geld gaan uitgeven aan het realiseren van het complete NNN en het gezond maken van de natuur. Voor het goede overzicht van PS moet zowel de bossenstrategie als het aanpakken van de bodemdaling zo snel mogelijk in het programma Natuurnetwerk opgenomen worden.

De **VOORZITTER**: Beide amendementen maken onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw **DE GROOT** (SP): In het natuurbeheerplan 2022 kunnen we ons grotendeels vinden. Wel hebben wij zorgen over hoe bedrijven onze ambities kunnen beïnvloeden. Natuurlijk is het goed als GS maatwerken leveren, dat is goed voor het draagvlak, maar het kan toch niet zo zijn dat een niet-biologisch werkende bollenboer uit Vogelenzang doorgaat met het vervuilen van lucht en

bodem terwijl wij daar NNN willen vestigen. Is het gebied in Vogelenzang niet bij uitstek geschikt voor het vestigen van NNN? Zo dicht bij de binnenrand stellen wij ons andere zaken voor dan de vervuilende bollenteelt en het megagrote paardenpark. Wij vragen ons af wat de rol van de gemeenteraad van Bloemendaal was toen het bestemmingsplan werd vastgesteld, maar daar praten we later nog een keer over. Wij kunnen het natuurplan 2022 goedkeuren.

Mevrouw **KONING** (CDA): Voorzitter. Wij zijn voorstander van goed beheer van natuurgebieden en afronding NNN. Daarom zijn wij het met een deel van de voorstellen in de twee documenten eens. Er is echt veel mooie natuur in Noord-Holland, daar genieten we allemaal van. Meer dan 50.000 ha. We zien helaas ook grote knelpunten bij de toekomstige plannen die voorliggen. Zoals in de commissie aangegeven, mag realisatie van nieuwe natuur niet ten koste van alles. Er moet gezocht worden naar draagvlak en samenwerking, juist omdat in de toekomstige NNN-gebieden ook nu al veel gebeurt aan natuurbeheer en agrarisch natuurbeheer. Voor wie mee wil werken aan een andere natuurtype of beëindiging van het bedrijf, is er geen probleem, maar u kunt zich voorstellen dat er veel grondgebruikers en grondeigenaren zijn die hun bedrijf helemaal niet willen beëindigen of financieel niet in staat zijn om delen van hun bedrijf op te offeren voor natuur. De beste gruttoboer van Noord-Holland is ook eigenaar van percelen grond in een van de gebieden, namelijk de Mijzenpolder en zijn percelen moeten volgens deze documenten helemaal op de schop en omgevormd worden naar een ander soort natuur, terwijl hij zulke goede resultaten behaalt met enorme aantallen grutto's. Hij geeft aan dat de provincie bij hem langs is geweest en dat hij met het vastgestelde doeltype en voorschriften helemaal niet uit de voeten kan en dat er geen ruimte is voor aanpassingen. Vindt u dit niet een enorm dilemma? Is deze eenzijdige benadering de juiste weg?

De heer **ZOON** (PvdD): Voorzitter. Ik ben een beetje verbaasd, want minister Braks CDA heeft het EHS vastgesteld en dat was niet vrijblijvend. Daarvan hebben ze gezegd, dit wordt de EHS, zoals die nu is, zou hij ook moeten komen, daar nemen wij dertig jaar de tijd voor en die zijn nu voorbij. Als ik het heb over de provinciale plannen van tien jaar geleden, toen had gedeputeerde Bond het ook over onteigening als ultiem doel en u zegt dat het allemaal op vrijwillige basis moet zijn. Breekt u nou met de CDA-belofte van de afgelopen dertig jaar? Hoe zit dat?

Mevrouw **KONING** (CDA): Ik heb die woorden nog helemaal niet uitgesproken, maar ik ga her er wel over hebben straks. Het EHS is toen omgezet naar NNN en de realisatie was op vrijwillige basis en die is later omgezet naar een verplichting en daar zijn wij het niet mee eens. Wat ik tot nu toe heb aangegeven, is dat er samenwerking en gesprekken moeten zijn, daar ga ik nog even op door. Wat veel grondeigenaren steekt, is dat er plannen worden gemaakt zonder dat zij worden betrokken. Het programma Natuurnetwerk stelt vele nieuwe processen voor en een versnelling daarvan, die volgens ons in sommige gevallen onhaalbaar is omdat het te snel moet. We horen alarmerende berichten uit het veld dat er geen flexibiliteit is. We horen zorgen van Waterland, Eilandspolder, Mijzenpolder en het Binnenduinrand. Er zijn ecologische visies uitgewerkt zonder overleg met de huidige eigenaren van het gebied, waardoor aannames niet kloppen en win-winsituaties totaal niet zijn meegenomen zoals in de Binnenduinrand. Wij zijn blij dat GS reeds hebben toegezegd in de commissie dat zij alsnog met de ondernemers in de

Binnenduinrand het gesprek willen aangaan, maar onze zorgen zijn daarmee nog niet weg, want wij horen die geluiden ook uit andere gebieden. Zijn de eenzijdige exercities in het veld nu echt de kant die wij op willen? Op papier lijken het prachtige plannen, het ene doel klinkt nog geweldiger dan het ander, maar zullen we niet eerst eens in de gebieden gaan overleggen met de mensen daar? De voorschriften bij sommige doeltypes zijn bijzonder star, slecht werkbaar voor beheerders en niet altijd logisch. Een voorbeeld, waar voorheen schapen werden ingezet om riet en verruiging tegen te gaan, mag dat opeens niet meer waardoor de verruiging toeneemt, niet te hanteren is en daardoor de doelen niet meer worden gehaald. Wat moet er dan wel gebeuren? Er zijn goede voorbeelden van hoe je tegenstellingen kunt overbruggen. Zo is bij het project Brabantse Delta verhoging van het waterpeil – dat is wel een andere provincie maar een goed voorbeeld – zodanig ingezet dan 100 grondeigenaren en bewoners die eerst fel tegen waren, uiteindelijk zijn gaan meewerken. Daarvoor waren natuurlijk wel aanpassingen nodig waardoor belangen van mensen werden geborgd en uiteindelijk toch waardevolle natuur werd gerealiseerd. Wij willen dat de provincie veel meer in overleg gaat met huidige gebruikers en eigenaren van toekomstige NNN-gebieden zodat hun belangen meegenomen en geborgd worden. Wij zien ook dat de ecologische visies die opgesteld worden door bureaus namens de provincie, een belangrijke rol spelen bij de vaststelling van de ambitiekaarten. Dat proces van vaststellen moet nog beginnen, zegt u in hoofdstuk 4, punt 1 van dit stuk. U begrijpt dat wij het daarom des te belangrijker vinden dat er een goed proces wordt ingezet en ook vinden wij het belangrijk om de ervaringen van agrarische natuurbeheerders, zoals de beste gruttoboer van 2020, te blijven benutten en in te zetten, ook in de toekomst. Een win-winsituatie kan gecreëerd worden door de doeltypen waar mogelijk, te laten aansluiten bij huidig en kansrijk beheer door agrarische en recreatieve ondernemers. Met goed overleg en het creëren van win-winsituaties wordt ook gerealiseerd dat bedrijven in NNN-gebieden toekomstbestendiger worden wat ook als aandachtspunt wordt weergegeven in het programma Natuurnetwerk. Om al deze onderdelen en meer flexibiliteit beter mee te nemen in de trajecten, dienen wij een motie in.

Motie 222/2021
Onderzoek bij Programma NatuurNetwerk en Natuurbeheerplan 2022

Provinciale Staten van Noord-Holland in openbare vergadering bijeen op 15 november 2021

Constaterende dat:

- *Er ecologische visies voor diverse gebieden opgesteld worden waarin aangegeven wordt welke ambitie de provincie na wil streven. Zodra deze ecologische visies zijn vastgesteld, de ambitiekaart in de eerstvolgende versie van het Natuurbeheerplan wordt geactualiseerd;*
- *In het Natuurbeheerplan 2022 nog geen ecologische visies zijn meegenomen, omdat deze nog niet zijn vastgesteld. Er ook gewerkt wordt met de wezenlijke kenmerken en waarden van begrensde NNN gebieden en natuurdoelen.*

Overwegende dat:

- *Het realiseren van natuuropgaven binnen NNN en het versterken van biodiversiteit gerealiseerd kan worden via verschillende natuurdoelen, doeltypen en ecologische visies;*
- *In veel NNN-gebieden de gronden in eigendom en/of in beheer zijn van (agrarische en recreatieve) ondernemers, die daar momenteel bijvoorbeeld agrarisch natuurbeheer verzorgen;*
- *Met meer flexibiliteit bij de voorschriften en goede sturing op eindresultaat, de doelen ook goed behaald kunnen worden, zodat waardevolle natuur ontstaat;*
- *Het belangrijk is om de ervaring van agrarische natuurbeheerders (zoals de beste gruttoboer van 2020) te blijven benutten en in te zetten ook in de toekomst;*
- *Een win-win situatie gecreëerd kan worden door doeltypen waar mogelijk. te laten aansluiten bij beheer door (agrarische en recreatieve) ondernemers;*
- *Daarmee ook wordt gerealiseerd dat bedrijven in NNN-gebieden toekomstbestendig zijn, wat ook als aandachtspunt wordt aangegeven in het Programma Natuurnetwerk;*
- *Meer overleg over de ecologische visies, natuurdoelen en doeltypen met (agrarische en recreatieve) ondernemers noodzakelijk is;*
- *Ook over de ecologische visie voor de Binnenduinrand nog overleg met de (agrarische en recreatieve) ondernemers moet plaatsvinden.*

Roepen het college op om:

- *Bij het opstellen van ecologische visies altijd de (agrarische en recreatieve) ondernemers in het betreffende gebied erbij te betrekken;*
- *Te onderzoeken of meer flexibiliteit in natuurdoelen, doeltypen en voorschriften binnen NNN mogelijk is;*
- *De uitkomsten van het onderzoek terug te koppelen voor de vaststelling van ecologische visies en de actualisatie van de ambitiekaarten*

en gaan over tot de orde van de dag
Fracties CDA, CU, JA 21, FvD, Liberaal NH

Verder zijn wij in afwachting van een goede regeling voor behoud van agrarisch natuurbeheer binnen NNN. Ook vragen wij aandacht voor de hoogte van vergoedingen. Tijdens werkbezoeken en overleggen met TBO's en agrarische natuurbeheerders komt regelmatig naar voren dat diverse vergoedingen binnen natuurbeleid zoals de vaartoeslag, niet toereikend zijn voor de toenemende kosten. In het verleden waren de vergoedingen ruimer waardoor ook het greppelfrezen, het afvoeren van maaisel en het tegengaan van verruiging binnen de vergoedingen gerealiseerd konden worden. Daarom willen wij dat in aanloop naar het natuurbeheerplan 2023 een onderzoek wordt uitgevoerd naar de wenselijke hoogte van de vergoedingen binnen het natuurbeheerplan. Waar die vergoedingen zijn gekoppeld aan landelijk of internationaal beleid via GLB, vragen wij u bij de hogere overheden te lobbyen voor verhoging van de vergoedingen als dat noodzakelijk blijkt. Daarom een motie.

Motie 223/2021
Onderzoek naar de hoogte van vergoedingen in voorbereiding Natuurbeheerplan 2023

Provinciale Staten van Noord-Holland in openbare vergadering bijeen op 15 november 2021

Constaterende dat:
In overleggen met TBO's en agrarische natuurbeheerders regelmatig naar voren komt dat diverse vergoedingen binnen natuurbeleid zoals vaartoeslag niet toereikend zijn voor de steeds verder toenemende kosten

Overwegende dat:

- *De vergoedingen beheerders in staat moeten stellen het natuurbeheer op goede wijze uit te voeren zodat waardevolle natuur ontstaat;*
- *In het verleden de vergoedingen ruimer waren zodat bijvoorbeeld ook het greppelfrezen, het afvoeren van maaisel en het tegengaan van verruiging binnen de vergoeding gerealiseerd kon worden;*
- *De vaartoeslag tegenwoordig te laag is om de toenemende kosten te dekken;*
- *Het verstandig is om in aanloop naar het natuurbeheerplan 2023 een onderzoek te doen naar de wenselijke hoogte van de vergoedingen binnen het natuurbeheerplan.*

Roepen het college op:

- *Om een onderzoek uit te voeren naar de wenselijke hoogte van vergoedingen binnen het natuurbeheerplan zodat beheer goed uitgevoerd kan worden en waardevolle natuur ontstaat;*
- *PS op de hoogte te stellen van de uitkomsten van het onderzoek voordat het natuurbeheerplan 2023 wordt vastgesteld*

en gaat over tot de orde van de dag
Fracties CDA, CU, JA21, Liberaal NH

De **VOORZITTER**: De moties maken onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw **STRENS** (D66): Voorzitter, ik hoor u een motie indienen over vergoedingen en u zei net zelf dat veel van die vergoedingen gebaseerd zijn op landelijk beleid en vergoedingspercentages. Hoe moet ik dan uw motie zien? Aanvullend op landelijk regelingen?

Mevrouw **KONING** (CDA): Voorzitter. Als blijkt dat wij dat als provincie niet zelf kunnen maar dat dat in overleg moet met nationaal of internationaal beleid, dan vraag ik om te lobbyen zodat de vergoedingen de juiste hoogte krijgen en de werkzaamheden goed uitgevoerd kunnen worden. Wij willen GS nogmaals oproepen om niet eenzijdig te sturen op de KDW's. In het programma Natuurnetwerk 2022 staat die sturing op KDW's prominent vermeld. Inmiddels heeft het PBL aangegeven dat eenzijdige sturing op KDW's niet juist is en dat dat ook niet gevraagd wordt door Brussel. Wij zijn dan ook blij met de toezegging van GS dat zij die eenzijdige sturing los willen laten als de nationale overheid daartoe beslist en wij vragen u ook daarvoor te lobbyen. Bij realisatie van NNN vinden wij dreigen met onteigening zeer ongewenst, dat is denk ik het punt

waar de heer Zoon op staat te wachten. Wij vinden dreigen met onteigening zeer ongewenst. Wij zien graag landelijke lobby voor andere instrumenten met volledige schadeloosstelling en betere fiscale voorwaarden. Als we daaraan werken, dan kunnen wij voorkomen dat onteigening moet worden toegepast. Graag aandacht van de gedeputeerde.

De heer **ZOON** (PvdD): U zegt dat het te snel gaat, maar wij zijn nu al dertig jaar bezig en het hele plan duurt misschien wel veertig jaar. Wat vindt u een goede termijn, 200 of 500 jaar? Ik kom terug op onteigening, dat werd tien jaar geleden al door gedeputeerde Bond als optie genoemd. Breekt u met die CDA-belofte?

Mevrouw **KONING** (CDA): Ik zie die termijnen in het licht van waar wij nu staan. Als er eerder overleg was geweest met de huidige grondeigenaren en beheerders in NNN-gebieden, dan hadden wij het misschien wel op tijd kunnen redden, maar nu naar die mensen toegaan en zeggen, het plan ligt er zo en u moet binnen een halfjaar tekenen bij het kruisje, dat wij vinden te snel gaan. U moet het in de loop van de tijd zien en wat er tot nu toe is gedaan en dat we dat opeens willen versnellen zonder overleg, dat vinden wij niet acceptabel. Dat heeft meer tijd nodig.

De heer **ZOON** (PvdD): Het is al dertig jaar planologisch vastgelegd dat dit NNN is en natuur moet gaan worden. Er is toch wel iets gebeurd in die dertig jaar?

Mevrouw **KONING** (CDA): Wij kunnen constateren dat er in die dertig jaar te weinig overleg is geweest met de agrarische sector en dat er nu plotseling plannen aan hen worden voorgelegd die niet goed in elkaar zitten en daarom is er meer tijd nodig. Wij hopen op een positieve reactie en steun van de meerderheid op onze moties.

De heer **CARDOL** (GL): Voorzitter. Ik hoorde tot mijn vreugde dat het CDA pleit voor meer geld voor agrarisch natuurbeheer, mag ik daaruit opmaken dat u ons gaat steunen – ook nationaal – als wij pleiten voor een andere invulling van het nationaal strategisch plan en de verdeling van de gelden van GLB?

Mevrouw **KONING** (CDA): Ik wou dat ik daarover ging, maar ik ga daar niet over, dat laat ik over aan mijn landelijke collega's nu.

De heer **ZOON** (PvdD): Voorzitter. Uit het hoofd moet lukken bij dit onderwerp, met het plan NNN – EHS in het verleden – wat ik al zei, daar zijn wij al dertig jaar bezig en ik zie dat de afgelopen jaren niet heel veel veranderd is in het plan. Het plan dat er nu ligt, lag er vorig jaar en het jaar daarvoor ook al. Het enige grote verschil is dat we nu een projectbureau krijgen met 25 projectleiders erop die daadwerkelijk de gebieden ingaan om de laatste loodjes natuur te maken. Wij vinden dat een goede aanpak en daar zij wij heel blij mee. Ik heb er nu vertrouwen in – hoewel we al jaren roepen dat we moeten versnellen met de aanleg van NNN, het gaat ons nog steeds niet snel genoeg – dat we ergens gaan komen. Waar ik mij meer zorgen over maak, is dat wordt gezegd, we gaan het ook koppelen aan de stikstofreductie, NNN koppelen aan de

stikstofdoelstellingen. Als wij die twee aan elkaar koppelen, dan ben ik bang dat wij NNN ook niet gaan halen, want ze staan op zich los van elkaar. Ik vind het goed dat wij integraal de natuur verbeteren en versterken, dat moeten we op verschillende manieren doen maar we moeten voorkomen dat het een moet wachten op het andere. Wij maken ons ook zorgen over de stikstof want de stikstofdoelstellingen van het Rijk zijn niet sterk genoeg. Er is consensus in de wetenschap dat dat inderdaad zo is, en daarom een motie.

Motie 224/2021
Inzicht noodzakelijke stikstofdoelen

Provinciale Staten van Noord-Holland in openbare vergadering bijeen op 15 november 2021

Constaterende dat:

- *De provincie in het Programma Natuurnetwerk 2022 (PNN) als doelstelling voor neerslag stikstof in Natura-2000 gebieden stelt: 40% van het oppervlak onder kritische depositiewaarde (kdw) in 2025, 50% in 2030 en 74% in 2035;*
- *De provincie dit doel heeft overgenomen uit de Wet stikstofreductie en natuurverbetering (Wsn).*

Overwegende dat:

- *Er wetenschappelijke consensus is dat deze doelstelling te laag is;*
- *Het ecologisch noodzakelijke reductiedoel voor stikstof een binnenlandse emissiereductie is van 50% in 2030 (t.o.v. 2019), en ten minste 70% in 2035;*
- *Het adviescollege Remkes in haar eindrapport 'Niet alles kan overal' dit ecologisch noodzakelijke reductiedoel van halvering van de emissies in 2030 ook noemt;*
- *Het doel dat de provincie hanteert overeenkomt met slechts 26% emissiereductie in 2030 in plaats van de ecologisch minimaal benodigde 50%;*
- *Zowel GroenLinks als de PvdA in de Tweede en Eerste Kamer tegen de Wet stikstofreductie en natuurherstel (Wsn) hebben gestemd, mede om deze reden;*
- *Een te laag stikstofreductiedoel een belemmerende factor blijft voor het willen toestaan van nieuwe activiteiten, zoals woningbouw, circulaire economie en energietransitie.*

Gehoord de discussie, verzoeken GS:
Inzichtelijk te maken welke stikstofreductiedoelstelling in Noord-Holland ecologisch noodzakelijk is

en gaan over tot de orde van de dag.
Fracties PvdD, SP

Ik zie niet in dat er een rechtstreekse koppeling is tussen de Nederlandse doelstellingen en de provinciale. Wij hebben een hoop melkvee en grote industrie in de provincie, ik zie niet in dat die doelstelling genoeg is om onze stikstofdoelstelling zo te verlagen dat we woningbouw kunnen

realiseren, circulaire economie kunnen aanpakken en de natuur versterken, want wij zitten nog steeds in een natuurcrisis en die wordt hiermee niet opgelost.

De **VOORZITTER**: De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer **KÖHLER** (JA21): Voorzitter, mijn betoog was voor een groot deel gericht op het duingebied, het grootste NNN- en N2000-gebied. Stikstof in de duinen is voor 65% onbeheersbaar, dat komt uit zee of het buitenland. Sluiten wij de duinrand uit voor allerlei ingrepen voor stikstofreductie? Die is alleen weg te halen bij een paar boeren in de omgeving.

De heer **ZOON** (PvdD): Ik erken dat het onduidelijk is waar die stikstof vandaan komt, volgens mij komt die voornamelijk van de veeindustrie, dat is wel duidelijk maar misschien ook van Tata. Daar zou ik meer onderzoek willen hebben, want dat is nog niet duidelijk. U bedoelt denk ik, of wij maatregelen moeten gaan nemen, het afschrapen van de bodem, mitigerende maatregelen om de stikstofimpact te verminderen. Dat moeten wij ook doen, want zolang wij de doelmaatregelen nog niet hebben genomen, zullen wij tijdelijke schijnoplossingen moeten inzetten. Het is niet anders. Nog een punt. Over het EHS-plan dat wij indertijd hadden en nog steeds hebben want wij hebben nog steeds ideeën om niet alleen N2000 en NNN-gebieden aan te leggen en te onderhouden, maar ook natuur buiten de gebieden staat een en ander in de Voedselvisie. L&V heeft hier ook een plan voor gemaakt en die heeft het over de ABCD-benadering. Ik zie deze benadering niet terugkomen in de plannen en ik vraag mij af of wij die gaan gebruiken en of die aansluit bij onze andere plannen.

De heer **CARDOL** (GL): Voorzitter. Dit PNN is een mooie, overzichtelijke en integrale presentatie van de beleidsdoelen en middelen dat ons gaat helpen om jaarlijks de vorderingen te evalueren en de resterende opgaven voor ogen te houden. Het is goed als de komende jaren ook andere opgaven zoals de bossenstrategie en bodemdaling, er een plek in krijgen. Deze coalitie heeft forse ambities op natuurgebied, halverwege de collegeperiode is er een eind gemaakt aan de traagheid onder vorige colleges. Met 1.000 ha nieuwe natuur gerealiseerd en het voornemen voor nog eens 1.000 ha in deze periode, zetten wij goede stappen maar tot 2027 hebben wij nog een grote opgave en de laatste loodjes wegen het zwaarst. Dat bewijst ook de begrijpelijke onrust in Zuid-Kennemerland die wij vast ook in andere gebieden gaan meemaken. De gebiedsprocessen zijn leerprocessen voor het college en ambtelijke organisatie, maar ook voor PS. Ik wijs in dit verband graag op de expertmeeting van donderdag a.s. De vele opgaven in het landelijk gebied kunnen wij niet succesvol aanpakken als wij de mensen die in de gebieden werken en wonen, niet meenemen. Dat geldt voor de opgave PNN maar ook voor het natuurbeheerplan. Heldere politiek gestelde doelen helpen daarbij, ook als ze tot pijnlijke keuzes leiden. Even belangrijk is het om goed te luisteren naar en te overleggen met betrokkenen, vertrouwen te hebben in de deskundigheid en welwillendheid van mensen en om ruimte te creëren voor gezamenlijke oplossingen. Dat kan ook door mensen actief te betrekken bij natuur- en landschapsbeheer en hen daarvoor fatsoenlijk te belonen. Ik heb al vaker gepleit voor gebiedscoöperaties, niet alleen als model voor samenwerking en overleg, maar ook als broedplaatsen voor nieuwe ideeën en innovaties waarin mensen samen de schouders zetten onder behoud van leefbaarheid en bouwen

aan een nieuwe relatie tussen stad en platteland. Het is duidelijk dat in Zuid-Kennemerland een aantal veranderingen noodzakelijk zijn, meer natuur en het verder terugdringen van de impact van de landbouw op het duingebied bijvoorbeeld. Dat kan door extensivering van de landbouw en het creëren van buffers maar ook nieuwe landschapselementen en ecologische verbindingen kunnen bijdragen aan vergroting van biodiversiteit. Oproepen zoals in sommige moties gedaan worden om deze ontwikkelingen even stil te zetten, krijgen zeker niet onze steun. Ik wil nog een keer wijzen op de kansen die er liggen in het Manpadslaangebied. Ik roep het college op om daar samen met Heemstede nog een keer naar te kijken. Woorden zijn geduldig, wij zijn dat niet. Het is al veel te laat om traag te zijn. Als wij onze provincie mooi en leefbaar willen houden, dan moeten wij de kansen die er zijn, zichtbaar maken en de vaart erin zetten. Er zijn veel kansen voor gezonde natuur en een prachtig landschap. Er zijn genoeg doemverhalen maar wij hebben ook verhalen van hoop nodig voor onze kinderen en kleinkinderen. Wij kunnen instemmen met beide voordrachten.

Mevrouw **KONING** (CDA): U zegt dat het een leerproces is, maar vindt u dan ook dat als wij kijken naar wat er nu gebeurt in die gebieden en de beste gruttoboer van Noord-Holland en dat daar alles op de schop moet, er op een andere manier naar gekeken moet worden. Nu wordt iedereen geconfronteerd met plannen en wordt gezegd dat het niet anders kan. Wilt u meer flexibiliteit?

De heer **CARDOL** (GL): Dat heb ik in mijn betoog al gezegd, het is belangrijk om heldere doelen te stellen, dat is nog iets anders dan op ieder gebied een doel te leggen en te zeggen, zo moet het worden. Ik heb in de commissie ook gewisseld dat ik ervoor ben om daarover in gesprek te gaan met de omgeving binnen de politiek gestelde doelen over wat wij willen bereiken en dan kijken hoe het in het gebied ingevuld kan worden. Daarom pleit ik voor veel overleg en flexibiliteit.

Mevrouw **KONING** (CDA): Ik ben heel blij met uw antwoord, maar ziet u net als wij dat dat in de praktijk nog niet gebeurt en dat er door de provincie veel te star naar die mensen wordt toegestapt, van dit is wat wij gaan doen en u moet tekenen.

De heer **CARDOL** (GL): Het voorbeeld van de Mijzenpolder kan ik niet beoordelen, wij zien wel dat in Zuid-Kennemerland dingen gezegd zijn in gesprekken met ondernemers die verkeerd zijn gevallen. Dan kan ik niet zeggen dat ze verkeerd zijn uitgesproken, daar wil ik niet over oordelen maar het betekent wel dat wij erg voorzichtig moeten zijn met wat wij in gesprekken neerleggen en dat wij de gesprekken open aangaan en met elkaar tot oplossingen proberen te komen, hoewel dat niet altijd zal lukken. Dat geldt niet alleen voor grondeigenaren, agrariërs en recreatieve ondernemers maar voor alle mensen in het gebied.

De heer **KÖHLER** (JA21): Het triggert mij even, de nieuwe relatie tussen stad en platteland, deze coalitie zie ik bezig met het ophokken van bewoners in de stedelijke gebieden binnen de stadsgrenzen, wallen. Buiten die gebieden worden ondernemers belaagd door natuurontwikkelaars. Dit is het beeld dat ik ervan heb. Kunt u nuanceren wat u denkt bij als u

zegt, een nieuwe relatie tussen stad en platteland? Kan ik daarbij denken aan ecologisch verantwoorde uitbreidingen van dorpen of steden?

De heer **CARDOL** (GL): Naar dat laatste zou ik niet toe willen, maar bij de ontwikkeling van het landelijk gebied gaat het niet alleen om de natuurontwikkeling, het gaat ook om een transitie van de landbouw, waarover een Voedselvisie is vastgesteld. Bij de transitie van de landbouw zie ik grote opgaven bij hoe buitengebied en stad zich tot elkaar verhouden. In de stad zal er meer ruimte komen voor stadslandbouw en ecologische ontwikkelingen binnen steden, maar wij moeten goed kijken naar de relatie tussen stad en platteland en die op een nieuwe manier vormgeven. Eerst de motie van de heer Köhler. Hij spreekt graag denigrerende woorden over bijvoorbeeld duintuinieren en dat soort woorden, hij komt met drie moties over fietspaden en dat is nou nog eens microbeleid. Prima als de gedeputeerde een goed gesprek gaat voeren met de beheerders over dit soort zaken, maar daar hebben wij geen moties voor nodig. Betonnen fietspaden: bij die motie heb ik meer gevoel dan bij de vorige drie, maar dat wil ik ook nuanceren. Wij zijn absoluut niet enthousiast over de groei van het aantal betonnen paden in de natuur, dat geldt niet alleen voor het Noord-Hollands duinreservaat maar overal, maar het derde punt in het dictum gaat een stapje te ver. Wij zijn voorstander van een goede basisinfrastructuur voor de fiets, wij zijn ook voor toegankelijkheid van de natuur voor mindervaliden en dan is weliswaar terughoudendheid bij financiering van betonnen fietspaden in de natuur belangrijk, maar een verbod op alle financiering volgens de motie, gaat ons veel te ver. Het amendement van de SP, de oproep om de bossenstrategie en bodemdaling op te nemen in PNN is prima, maar om dat per se in dit PNN te verwerken, lijkt ons onnodig. Als het college toezegt dat dat in een volgende versie PNN wordt meegenomen, is dat voldoende voor ons.

Mevrouw **DE GROOT** (SP): De heer Cardol slaat de helft van het amendement gewoon voor het gemak over, want er staat wel degelijk bij dat wij de kans bieden om dit uit te stellen tot maart 2022 en er dan een oplossing voor te vinden.

De heer **CARDOL** (GL): Als het college zegt, het is mogelijk om dit met een aanvulling op het NNN in april te realiseren, dan vind ik dat prima, maar het is belangrijker dat wij de toezegging krijgen dat het in een volgend PNN wordt verwerkt. Dan het tweede amendement van de SP, daar hebben wij toch moeite mee. U stelt voor om de ambities bij geldgebrek niet bij te stellen. Dat is uw oproep maar dat is volstrekt helder, natuurlijk gaan wij de ambities niet bijstellen bij geldgebrek, daar wil ik niet op vooruitlopen en als die ooit bijgesteld worden, is dat een besluit van PS en niet van het college. Om die reden vind ik de motie voorlopig niet van belang.

Mevrouw **DE GROOT** (SP): Met precies zoveel woorden staat het in de tekst van PNN, dat als er geldproblemen zijn, de mogelijkheid bestaat om de ambities bij te stellen.

De heer **CARDOL** (GL): Dan heeft u een punt en dan ben ik benieuwd naar wat de gedeputeerde daarover gaat zeggen. Dan zal ik overwegen hoe wij over uw amendement oordelen. Dan de moties van het CDA. De motie onderzoek naar de vergoedingen. Volgens mij is dat niet nodig en dat gaan GS zo wellicht zeggen, maar dat horen wij dan graag. Op dit moment zien wij geen

noodzaak voor die motie. U stelt in de volgende motie voor om agrarische en recreatieve ondernemers te betrekken bij het opstellen van ecologische visies. Ik heb gezegd dat eerst onderzoek wordt gedaan door een ecologisch adviesbureau, natuurlijk mag daarover gediscussieerd worden en als dat leidt tot een ecologische visie, dan moet daarover gesproken worden met de bewoners en gebruikers van het gebied, maar uw motie is wederom beperkt tot agrarische en recreatieve ondernemers. Ik zou niet weten waarom niet ook de terreinbeheerders betrokken zouden moeten worden om invloed op de ecologische visie te hebben, sterker nog, ik zou verder willen gaan en dat ook gebruikers van het gebied daar invloed op moeten hebben en niet alleen agrarische en recreatieve ondernemers. De eenzijdigheid van uw motie leidt ertoe dat wij hem niet zullen steunen.

Mevrouw **KONING** (CDA): Ik begrijp uw punt, als wij die andere groepen toevoegen, kunt u de motie dan wel steunen?

De heer **CARDOL** (GL): Dan ga ik er opnieuw naar kijken.

Mevrouw **STRENS** (D66): Voorzitter. Het is duidelijk te zien dat dit college werk maakt van de realisatie van NNN. Wij maken het noodzakelijke tempo en wij zijn positief over deze voortgang en vragen GS dit vast te houden. De bespreking in de commissie maakte duidelijk dat de gebieden waar wij nu aan het werk zijn, niet altijd de gemakkelijkste zijn. Terreinen hebben vaak een andere functie dan primair natuur en zijn al jaren in gebruik. Een zorgvuldige manier waarop met eigenaren en gebruikers het gesprek wordt gevoerd is cruciaal voor het slagen van het gebiedsproces. De recente ervaringen onder andere in Zuid-Kennemerland, laten zien dat de ruimte voor een open gesprek niet altijd zo door betrokkenen wordt ervaren. Wij vragen hier nogmaals aandacht voor. Kan de gedeputeerde toezeggen dat zij kijkt waar maatwerk mogelijk is? Waarbij het eerlijke verhaal ook is dat de huidige staat van natuur en biodiversiteit er wel voor zorgt dat inleveren op onze natuurdoelstellingen niet direct mogelijk is. Dit programma Natuurnetwerk levert naast de voortgang op de realisatie NNN, ook inzicht in de stikstofaanpak. Zoals in de commissie aangegeven, vinden wij dit op dit moment erg mager uitgewerkt. Het zal namelijk geen gemakkelijke opgave worden om de stikstofreductiedoelen tijdig te behalen. Hiervoor zullen politieke keuzes gemaakt moeten worden. Wij willen hier helderheid over en weten wat de inzet wordt in diverse gebieden. Het risico bestaat namelijk dat er veel wordt gepraat in de gebiedsprocessen, maar zonder duidelijk handelingsperspectief.

De heer **ZOON** (PvdD): Er moeten politieke keuzes gemaakt worden, zegt u. Aan welke provinciale politieke keuzes denkt u?

Mevrouw **STRENS** (D66): Het gaat erom dat wij kijken waar wij invloed hebben om stikstof te beperken en wij daarmee de KDW kunnen bepalen, maar er zijn een aantal mogelijkheden dat zit op de transitie van de landbouw waarop wij kunnen inzetten, het gesprek aangaan over of wij meer natuur kunnen realiseren of natuurherstelmaatregelen kunnen nemen, maar er zal ook een deel nodig zijn vanuit Den Haag en ik hoop dat hierover aan de formatietafel een stevig gesprek wordt gevoerd, zodat dat ons als provincie kaders en handelingsperspectief meegeeft.

De heer **ZOON** (PvdD): Wacht u alleen op informatie vanuit Den Haag of kunnen wij daar als provincie iets meer aan doen teneinde de politieke keuzes te kunnen maken?

Mevrouw **STRENS** (D66): De gebiedsprocessen lopen op dit moment en ik roep ertoe op om tijdig met elkaar in gesprek te gaan. De datum van 2025 komt angstvallig dichtbij, dus maak die keuzes en kijk wat wel en niet kan, zodat we over twee of drie jaar niet zitten met, wij hebben veel gesprekken met elkaar gevoerd, maar de depositie is nog steeds hoog. Daar moeten wij uitkomen, vandaar de oproep dat wij daar meer inzicht in willen hebben, dat als die keuzes gemaakt moeten worden, wij als PS daar een goed debat over kunnen voeren om de verschillende belangen af te wegen. Wij zien het risico dat in de gebiedsprocessen veel wordt gepraat zonder duidelijk handelingsperspectief voor partijen aan tafel. Laat de natuur niet de dupe worden. Kan de gedeputeerde toezeggen dat naast de aanvullingen in dit PNN op het gebied van de bossenstrategie en bodemdaling, ook de aanpak rond stikstof verder uitgewerkt wordt? Afsluitend, wij gaan akkoord met beide voordrachten. In tweede termijn reageer ik op de moties.

Mevrouw **JELLEMA** (PvdA): Voorzitter. We brengen nogmaals in herinnering de aangenomen motie 54 van dit jaar, 'Bescherming kwetsbaarsten eerst' van 17 mei van dit jaar, wij denken dat de voorliggende programma's daar een goede start mee maken. De indeling van de 25 gebieden is bij de start van het regiebureau Natuurnetwerk in 2021 gekozen op ecologische gronden, zo staat in de stukken en dat is een goed uitgangspunt. Wat opvalt is dat er al zoveel procenten van de 25 gebieden is gerealiseerd. Een greep uit de gebieden, Texel 85%, Wieringen 95%, Noord-Kennemerland 95%, Eilandspolder ongeveer 80% en een klein deel van de 25 gebieden loopt daar iets op achter, bijvoorbeeld polder Westzaan 75% of het Naardermeer en omstreken, 80%. Als je de prachtige foto's bekijkt – complimenten voor de fotografen – dan zou je kunnen zeggen, wat een schoonheid. Onze natuur en de landschappen zien er allemaal prima uit, hou maar op, wij kunnen ons geld beter aan iets anders besteden. Maar zo is dat niet, er is "so much more to the picture than meets the eye". Stikstof, verdroging, achterblijvende beeldkwaliteit, de wens tot betere inrichting of uitbreiding en vooral ontsnippering van onze natuurgebieden zijn grote opgaven van nu. Het laaghangende fruit is allang geplukt en wij zullen steeds meer moeite moeten doen om onze doelstellingen te halen. Wij denken dat met deze twee programma's een goede start kan worden gemaakt. Een gebied in de commissie van afgelopen 25 oktober heeft bijzonder veel aandacht gekregen, niet in de laatste plaats door de insprekers. In het programma NNN 2022 staat: "In Zuid-Kennemerland is de ambitie om de relatie tussen duinen, duinzoom, binnenduinrand en strandvlakte te versterken." In de duinen wordt zoveel mogelijk ruimte gegeven aan natuurlijke processen en kenmerkende vegetaties. Inzoomend op Zuid-Kennemerland valt te lezen dat de stikstofbelasting op dat gebied een aantal oorzaken heeft en ik pak er de drie belangrijkste uit: buitenland 36%, ammoniak vanaf zee 15% en landbouw 20%. Het komt ons logisch voor dat naar deze drie oorzaken het meest gekeken moet worden, dus en dat is een dringende oproep aan de gedeputeerde Natuur, om in IPO-verband meer en sneller werk te maken van de eerste twee, het buitenland en de op zee passerende zeevaart, want – en dan herhaal ik de woorden van collega Leerink in de commissie – het kan toch niet zo zijn dat een aantal actoren in dit geheel buiten schot blijft of te weinig aandacht krijgt en dat wij meer

inzoomen op anderen waar we misschien meer invloed op hebben, zoals de stikstofattributie door de landbouw.

Mevrouw **DE GROOT** (SP): Ik las dit weekend in de Volkskrant dat wij Nederlanders de meeste stikstof exporteren naar het buitenland.

Mevrouw **JELLEMA** (PvdA): Als het in de Volkskrant staat, dan is het waar. In NLG heeft de gedeputeerde toegezegd omdat het leek dat het allemaal niet zo prettig was verlopen, de communicatie met de grondeigenaren en ondernemers in Zuid-Kennemerland opnieuw en beter aan te pakken. Is de gedeputeerde dat nog steeds voornemens, is er een begin gemaakt en horen wij daar als PS iets van terug? Wij missen net als bijvoorbeeld de SP, in het programma Natuurnetwerk en het natuurbeheerplan de doelstellingen bodemdaling en bossenstrategie. Ik herhaal ons pleidooi in de commissie: neem deze doelstellingen in ieder geval in de nog nieuw te ontwikkelen gebiedsplannen vooral mee. Wil de gedeputeerde dat toezeggen? Als dat het geval is, dan is de motie van de SP overbodig, want maart volgend jaar lijkt ons erg kort dag. De motie CDA verhoging vergoedingen natuurbeheer: deze cris de coeur heeft ons ook bereikt uit diverse hoeken en wij vragen een nauwkeurige reactie van GS op waarom die vergoedingen wel of niet verhoogd kunnen worden. Het is in ons aller belang dat het beheer op zijn minst kostendekkend is en als dat niet het geval is, dan wordt het enthousiasme gesmoord. Motie JA 21, het aanleggen van betonnen fietspaden heeft niet onze voorkeur, geen beton en andere materialen klinkt sympathiek, maar onderhoud, duurzaamheid in de zin van hoe lang gaat een fietspad mee, begaanbaarheid voor mensen in een rolstoel zijn zeker zo belangrijk en dat zijn vaak overwegingen om voor beton te kiezen. Mij is ter ore gekomen dat schelpen ook niet meer mogen omdat deze uit zee moeten worden gewonnen en daar moeten we vanaf. Wij hebben gehoord dat er een actieplan duurzame fietspaden komt, dus ik wil vragen of beide gedeputeerden hierover in gesprek zijn met elkaar, over duurzame fietspaden in het algemeen. Afhankelijk van het antwoord van GS stel ik JA21 voor de motie aan te houden, want als er al werk van wordt gemaakt, hoeft deze motie er niet te komen. Wij stemmen in met beide voordrachten.

Mevrouw **BEZAAN** (PVV): Voorzitter, vandaag bespreken we het Programma Natuurnetwerk 2022 (voordracht 59) en het Natuurbeheerplan 2022 (voordracht 60). Zo staat in het Programma Natuurnetwerk 2022 dat er voor de jaren 2022 t/m 2026 ruim € 200 miljoen aan belastinggeld wordt uitgetrokken voor o.a. de aankoop van gronden (€ 111 miljoen) en Natura 2000-herstelmaatregele. (€ 25 miljoen). De PVV vindt dat onbegrijpelijk, kijkende naar de vele crisissen waar onze samenleving mee te maken heeft, zoals de coronacrisis, de woningbouwcrisis, de asielzoekerscrisis etc. En dan hebben we het nog niet eens over de maatschappelijke gevolgen. Zo bleek o.a. uit de emotionele inbreng van bezorgde insprekers tijdens de commissie NLG op 25 oktober jl. en een bij deze commissie binnengekomen geanonimiseerde brief van 14 oktober jl., dat er grote onrust is bij ondernemers in Zuid-Kennemerland, aangezien zij bedrijven hebben in gebieden die deels of geheel binnen het NNN liggen en moeten worden omgevormd tot tekentafelnatuur. Het betreft o.a. gronden waar paarden en koeien grazen of waar bollen worden gekweekt. U hoort het goed voorzitter, paarden en koeien in de wei is blijkbaar niet genoeg

natuur. De genoemde functiewijziging betekent een aanslag op de huidige bedrijfsvoering, terwijl daar geen of weinig draagvlak voor is. Een gotspe. Hoewel gedeputeerde Rommel tijdens de genoemde commissievergadering aangaf dat de provincie in overleg gaat met de verschillende bedrijven en per gebied gaat bekijken wat al dan niet haalbaar is, neemt dat naar de mening van de PVV niet weg dat we te maken hebben met doorgeslagen tekentafelnatuurbeleid met alle gevolgen van dien. In commissievergaderingen heeft collega Van Tiggelen zich daar al vaker kritisch over uitgelaten. Een ander voorbeeld van doorgeslagen beleid: in de Nota van beantwoording bij het agendapunt “Natuurbeheerplan 2022” valt te lezen dat er maar liefst 136 zienswijzen zijn ingediend die te maken hebben met bosbeheer. En onze fractie heeft daar alle begrip voor, want hoewel gekapte bomen in N2000-gebieden elders worden gecompenseerd, blijft het natuurlijk een bizarre situatie dat bomen gekapt worden in het belang van ronduit discutabele instandhoudingsdoelstellingen. Het zal u niks verbazen dat onze fractie niet kan instemmen met de voordrachten 59 en 60.

De heer **KLEIN** (CU): Voorzitter. Wij zijn erg te spreken over de nieuwe opzet van het programma Natuurnetwerk, waarmee wij een heel goed overzicht hebben van de stand van zaken van natuurontwikkelingen in de verschillende gebieden. De natuurontwikkeling is heel belangrijk, want de kwaliteit van de natuur is jarenlang achteruitgegaan en het is onze verantwoordelijkheid als rentmeesters van de aarde om ons in te spannen om de natuur te versterken. Lange tijd heeft de provincie weinig prioriteit gegeven aan het afmaken van NNN wat onze belofte was, maar nu zet de provincie er gelukkig meer vaart achter en dat is goed. Wij zijn ook tevreden dat het gebiedsgericht gebeurt en samen met alle andere opgaven rondom natuur en platteland, zoals stikstof, bodemdaling en klimaatopgaven wordt ingezet. Maar wij merken ook dat er veel weerstand en onbegrip is in sommige gebieden. Wij hebben de vele insprekers uit Binnenduinrand gehoord in de commissievergadering, wij hebben hen gezien en gehoord, maar ook uit andere plekken van de provincie bereiken ons signalen dat meedenken eigenlijk geen zin heeft omdat het einddoel van de provincie al vastligt. Bovendien wordt soms de indruk gewekt dat de inzet van grondeigenaren op dit moment er helemaal niets toe doet, terwijl er al heel veel inspanningen worden geleverd om juist natuur te versterken. Wij willen drie oproepen doen en de eerste is: zorg voor betere communicatie over het doel van de gebiedsprocessen en zorg dat duidelijk is dat er ruimte is om samen te zoeken naar manieren om NNN-waardige natuur te realiseren. Wij horen graag een update van hoe dit gaat in Binnenduinrand, want daar heeft de gedeputeerde al een verbeterslag toegezegd. De tweede oproep: gebruik de expertise in het gebied aanwezig. Vele grondeigenaren hebben vaak al jaren ervaring met het beheer van het gebied en veel kennis over wat wel en niet werkt en wat wel en niet kan. Ga in gesprek om die ervaringen te gebruiken. Ten derde, zorg voor flexibiliteit in de manier waarop natuur gerealiseerd kan worden. Wij willen uiteraard niet tornen aan het doel om NNN-waardige natuur te realiseren, maar de manier waarop en het type natuur kan soms beter aansluiten bij de inzet die eigenaren al langere tijd leveren. De laatste twee oproepen zijn verwoord in de motie die wij met het CDA indienen. Wij horen graag de reactie van GS. Ten slotte over het agrarisch natuurbeheer. Wij zijn blij dat de provincie onderzoekt hoe agrarisch natuurbeheer vanaf 2023 gesubsidieerd kan worden in de vorm van een overbruggingsperiode, dat is een goede stap omdat heel veel agrariërs met grote inzet bezig zijn met agrarisch natuurbeheer. Wat we nodig

hebben, is een lange termijnperspectief op de rol van agrariërs bij natuurbeheer en graag horen wij van GS hoe zij over deze rol denken en wanneer hier meer duidelijkheid over gegeven kan worden.

De heer **ZOON** (PvdD): Voorzitter. Wij zijn al dertig jaar bezig met de aanleg van NNN. Ik zie dit nu als de laatste loodjes waarbij je bij de moeilijke gevallen niet kunt ontkomen aan onteigening. Sluit u onteigening helemaal uit of is dat wel mogelijk als laatste redmiddel?

De heer **KLEIN** (CU): De heer Zoon doet nu precies wat wij niet moeten doen en dat is starten met onteigening. Wij hebben gezien dat het daar in de communicatie met de provincie vaak misgaat. Als je onteigening als eerste noemt – ik zeg niet dat de provincie dat gedaan heeft, maar wel dat het in de gesprekken altijd heel snel naar voren komt – dan wordt het meedenken van iedereen een stuk ingewikkelder. U kent ons standpunt, onteigening is als allerlaatste instrument inderdaad mogelijk maar daar moeten we niet mee beginnen.

Mevrouw **VAN GEFFEN** (Liberaal NH): Voorzitter. De ontwikkeling van meer en goede natuur is een mooie zaak, maar het is niet goed dat daardoor doorgaand verkeer in de verdrukking komt. Al sinds februari vraag ik – toen nog als lid van de VVD – om aandacht voor het fietspad van de Blijdensteinsweg – micromanagement genoemd door mijn collega van GL – met twee video's op locatie en een paar rondvragen. Het heeft geleid tot incidentele opruimacties, maar het pad wordt niet structureel zandvrij gehouden. Er zijn mensen die redeneren, dan loop je toch een stuk door het zand, wat geeft dat nou? Inderdaad zie je wielrenners die aan komen racen, van hun fiets springen en met de fiets op de schouder door het zand rennen alsof het een triatlon is. Wij zien ook veel mensen met bagage fietsen als ze de hele kustroute doen. Die sjouwen met grote moeite door het zand. Als dit een weg was voor autoverkeer, dan zouden wij het niet accepteren en waarom dan wel voor de fiets? Ook fietsers hebben recht op volledige toegankelijkheid. De gedeputeerde Mobiliteit was het steeds met ons eens dat het een onwenselijke situatie is en ik hoop dat de gedeputeerde Natuur dat ook wil uitspreken. Helaas zien wij hier een stukje machteloze overheid. Er zijn meerdere overheden betrokken en die wijzen nu naar elkaar en ondertussen blijft het probleem bestaan. Ik hoop dat er steun is voor de moties die wij indienen met JA21, in de eerste plaats van de VVD, omdat ik hier als VVD'er herhaaldelijk aandacht voor heb gevraagd en van andere PS-leden omdat er over het algemeen veel steun is voor fietsers, maar misschien worden ze al omarmd door GS. Bij de ontwikkeling van natuur achten wij het essentieel dat alle betrokkenen weten waar zij aan toe zijn en de mogelijkheden goed in kaart zijn gebracht. Daar liggen mogelijkheden voor verbetering en daarom dienen wij samen met het CDA twee moties in voor gedegen verder onderzoek en goede samenwerking met agrarische en recreatieve ondernemers, een punt waarvan wij denken dat niemand van GS of PS daartegen kan zijn.

De heer **DE WIT** (VVD): Voorzitter. We beginnen met vast te stellen dat op basis van het coalitieakkoord de provincie werkt aan het realiseren van steeds meer natuurgebieden of de uitbreiding van bestaande natuurgebieden en dat is een goede zaak, maar wij beginnen ons langzaam zorgen te maken over het structureel beheren van deze aangelegde en nog aan te

leggen natuur. Natuurorganisaties vragen steeds om geld of kampen met capaciteitsproblemen terwijl de natuurkwaliteit niet alleen door te veel stikstofdepositie onder druk staat in sommige gebieden. Het voelt soms een beetje als een spel zonder nieten voor hen. De vraag is, hebben wij over een paar jaar nog meer natuur, wie gaat dan die natuur onderhouden om te voorkomen dat wij alsdan wederom moeten vaststellen dat de kwaliteit onvoldoende geborgd is? Wij tenderen daar niet naar en er is een essentiële rol weggelegd voor agrariërs en bedrijven die ook kunnen bijdragen aan het beheer van natuur. Wij denken simpelweg dat wij agrariërs nodig hebben omdat wij het zonder hen niet redden om de vele hectaren natuur goed te onderhouden. Daarnaast vinden wij dat beter inzichtelijk moet worden gemaakt wat het effect is van ons provinciale natuurbeheer. Wij hebben hier in de commissie al vaker bij stilgestaan en waarderen het initiatief lokaal doelbereik, het opstellen van de agrarische beheerkaart en de toezegging van GS om vanaf volgend jaar met een passende beleidsindicator te komen op dit punt. Wij denken dat het de discussie en gesprekken in PS ten goede komt als wij meer munitie hebben om de effecten van natuurbeheer op de kwaliteit te kunnen beoordelen. Tot slot maken wij ons zorgen over de onrust in het veld bij het realiseren van nieuwe natuurgebieden. Het meest recente voorbeeld is de situatie in de Binnenduinrand. Juist omdat wij sterk geloven dat ondernemers onderdeel zijn van het natuurbeheer op lange termijn, hebben deze zorgen onze aandacht. Wij geloven erin dat de provincie moet werken naar een aanpak van maximaal draagvlak om te borgen dat ondernemers hun inspanning willen blijven voortzetten of juist willen oppakken om zich in te zetten voor natuurbeheer. Laten wij ook niet vergeten dat voor een vitaal platteland ook economische bedrijvigheid vitaal is, immers waar werken mensen anders op dat platteland. Wij kijken niet alleen naar de natuur op papier en de doelen die wij ambiëren, maar ook naar de natuuromstandigheden in de praktijk. Wij denken daarnaast dat het essentieel is om zo goed en maximaal mogelijk te voorkomen dat grondonteigening gedwongen moet worden ingezet, daarom vragen wij ons provinciaal grondbeleid daarvoor in te zetten om te zorgen dat ondernemers die misschien binnen NNN niet willen of kunnen ondernemen maar mensen daarbuiten wel, elkaar kunnen vinden en door middel van kavelruil tot oplossingen kan worden gekomen.

Mevrouw **JELLEMA** (PvdA): Voorzitter. Uw eerste zin in de woordvoering in de commissie hierover was een verzuchting en u zei – in mijn eigen woorden – dat het misschien nu wel een beetje pijn gaat doen, wij moeten pijnlijke keuzes gaan maken en het ging toen ook al over onteigening en het meekrijgen van agrariërs. Waar staat u nu? Nu lijken uw woorden een andere kant op te gaan. Bent u ervan overtuigd dat we nu echt bij het gaatje zijn of ziet u andere vluchtroutes?

De heer **DE WIT** (VVD): Ik sta pal achter de ambitie om NNN af te maken, dat is de kernboodschap die wij ook de afgelopen periode hebben uitgedragen dat wij het daarom doen en de weg om daar te komen, wordt steeds lastiger begaanbaar omdat het laaghangend fruit inmiddels is geplukt en wij verderop in het traject komen. Wij willen met maximaal draagvlak de natuur realiseren en wij hebben ondernemers nodig om te beheren en te onderhouden in de komende jaren. Ik zie grondonteigening als het uiterste redmiddel maar de provincie moet er alles aan doen om te voorkomen dat dit instrument wordt ingezet en daar vraag ik de toezegging

op om het provinciaal grondbeleid erbij te kunnen betrekken om bijvoorbeeld door kavelruil een onteigening te voorkomen.

Mevrouw **DE GROOT** (SP): Voorzitter. Ik begrijp uit de woorden dat grondonteigening als een soort vaststaand feit wordt aangevoerd, terwijl ik van het college nog niet gehoord heb dat zij grond wil onteigenen. Zij zijn er meer bij gebaat om agrariërs te bewegen tot andere teelten dan de grond af te pakken en meer te doen aan natuurbeheer.

De heer **DE WIT** (VVD): De VVD zit helemaal niet te wachten op grondonteigening en dat moet ook niet de insteek zijn van de provincie, maar we weten allemaal dat er zorgen zijn zoals door de gesprekken die gevoerd zijn in de Binnenduinrand waar ondernemers wel met dat scenario worden geconfronteerd en op dat punt wil ik mijn positie duidelijk maken, namelijk dat grondonteigening maximaal voorkomen moet en kan worden omdat wij ondernemers nodig hebben voor het natuurbeheer de komende jaren.

De heer **ZOON** (PvdD): Voorzitter. Ik vind kavelruil ook interessant, maar aan welke gronden denkt u dan? Door de enorme krimp van de veestapel zal veel grond vrijkomen, denk ik. Denkt u aan zo'n kavelruil?

De heer **DE WIT** (VVD): Mijn vragen aan het college gaan over provinciale grond, daar kunnen wij beleid voor maken en ik ga niet speculeren over wat Den Haag met gronden gaat doen die vanuit de landelijke regeling daar de zeggenschap over heeft, maar je moet ervoor zorgen dat je grond die je uit de markt haalt, weer aan de markt kunt teruggeven. Als een ondernemer opstaat die zegt, ik kan op een extensievere manier ondernemen, dan zeg ik, succes ermee en laten wij het mogelijk maken. Ik heb gevraagd om een toezegging van het college en ik heb eventueel een motie achter de hand om daar meer scherpte in te krijgen, maar wij wachten de reactie af. Motie kustroutes: ik leef mee met de indieners en laten wij dit gewoon aanpakken, dit moet je doen, daar zouden wij als PS niet eens bij hoeven stil te staan, maar de noodzaak is anders. Ik hoop dat het college kan aangeven dat de provincie de zorg en problemen signaleert en er deels verantwoordelijkheid voor wil nemen. Twee moties van het CDA, onderzoek flexibiliteit. Die flexibiliteit is maximaal mogelijk, waarbij het NNN-doel voorop moet staan en zoals ik het college ken, handelen wij daar op dit moment naar in de gesprekken met de ondernemers, dus het is niet zozeer een onderzoek dat wij nodig vinden, maar gewoon daadkracht en goede gesprekken waarin de provincie uitstraalt die flexibiliteit te willen aanbieden. In de motie Natuurbeheer herken ik de zorgen en ik sluit aan bij de PvdA dat de subsidie voor natuurbeheer kostendekkend moet zijn, het past in mijn betoog dat wij ondernemers de komende jaren nodig hebben, dus ik ben benieuwd naar de reactie van GS om ervoor te zorgen dat ondernemers niet alsnog achter het net vissen. Tot slot de motie stikstof van de PvdD. Ik stel een praktische benadering voor en niet inzetten op een nieuw onderzoek. Het Rijk heeft besluiten genomen, al dan niet wordt daarop aangepast in de formatie, dat zullen de wijze heren en dames in Den Haag ons vertellen in december hopelijk. Laten wij in de gebiedsgerichte aanpak pragmatisch en goed te werk gaan en ik vind de motie daar niet aan bijdragen.

De **VOORZITTER**: Ik schors de vergadering tot 14.45 uur zodat het college zich kan voorbereiden op de beantwoording. De vergadering is heropend.

Gedeputeerde **ROMMEL**: Voorzitter. Vandaag ligt voor het eerst het programma Natuurnetwerk voor ons. Het is wel iets wat wij al kennen maar ook de complimenten van velen voor de leesbaarheid en overzichtelijkheid. Daar is het ook voor bedoeld. Het programma bevat de voortgang en afronding van het natuurnetwerk, de stikstofaanpak, dit is een integrale aanpak en geen koppeling, dus het is niet zo dat als de stikstofaanpak niet doorloopt, NNN niet doorgaat. Het is niet af, het wordt jaarlijks geactualiseerd en de bossenstrategie en bodemdaling worden daarin opgenomen. Het is een groeidocument dat steeds completer aangeeft hoe het er voor staat in de natuur en dat vind ik zelf iets moois wat wij gaan realiseren. De bossenstrategie komt sowieso al in januari – als ik het goed inschat – bij u aan bod. Het is herhaaldelijk aangehaald, we zijn hiermee al in 1990 begonnen en deze coalitieperiode zetten wij er meer vaart achter en dan loop je tegen bepaalde zaken aan, zoals het gebrek aan ruimte. In onze vergaderingen en ontmoetingen hoor ik waar u mee struggelt en worstelt en het is ook best lastig om alle belangen te combineren en in het oog te houden. Ook in het veld waar de gebiedsprocessen plaatsvinden, dat zijn hele processen. Wel is het zo dat het aantal hectaren NNN vastligt, dat is afgesproken met het Rijk. U heeft al een voorstel gezien over de herbegrenzing en ontgrenzing, dat kan wel en dat doen wij op basis van ecologische kwaliteit in de verschillende gebieden, maar er komt niets bij. Ik hoor weleens dat gesproken wordt over steeds weer nieuwe natuur, maar dat is niet zo. De NNN-gebieden liggen vast, die moeten gerealiseerd worden en er komen geen grote aantallen hectaren bij. Dat er verduidelijking. Wij praten hier over de laatste 10%, wij hebben al 90% gerealiseerd, waarbij wij veel overleg hebben gevoerd met agrariërs en particuliere grondbezitters. Die laatste 10% is een behoorlijke uitdaging. Het realisatieplan heeft een hele ambitieuze richting aangegeven die PS hebben vastgesteld. Dat vergt maatwerk, dat nodig is in alle gebieden. Ik begrijp de emotie in alle gebieden, maar er is geen blauwdruk in die gebieden. Een ecologisch rapport is geen blauwdruk, duidelijkheid is ook een vraag die ik hoor in alle gebieden, geef ons duidelijkheid, wat gaat er gebeuren, wat kunnen wij doen. Natuurlijk zijn wij in alle gebieden ook in overleg over stikstofreductie. De provinciale gronden zijn daar van belang, dank voor de steun om deze gronden strategisch in te zetten.

Mevrouw **JELLEMA** (PvdA): Voorzitter, ik waardeer uw eerlijkheid. U zegt, geen blauwdruk, er zitten veel lagen in, maar ik kan mij voorstellen dat mensen in alle gebieden waar wij een transitie moeten maken naar verbetering en andere natuur, wel duidelijkheid willen. Kunt u daar iets dieper op ingaan, omdat het anders boven de markt blijft hangen?

Gedeputeerde **ROMMEL**: Ik kom hier later in mijn verhaal op terug, als het niet voldoende is dan hoor ik dat wel. Ik pak nu even mijn boekje. Ik had het over de strategische inzet van de gronden. De taskforce gaat de commissie uitnodigen om te laten zien hoe zij dat doen en dan kunnen we goede voorbeelden laten zien. Ik kom nu bij het voorbeeld. Het CDA vroeg, ga je flexibel om met de ecologische invullingen en dat doen wij in overleg. Ik geef als voorbeeld, dit is de Ster van Loosdrecht, daar heb ik twee jaar geleden een gesprek gehad en zij waren niet blij met ons. Zij hadden een voorbeeld van hoe de natuur eruit zou kunnen zien en in overleg hebben zij zelf een

plan gemaakt, hoewel niet alles overgenomen zal worden, maar er is wel een gezamenlijk plan gekomen. Dat gebeurt ook met tuinders in gebieden die vragen, kunnen wij hier blijven met onze kleine tuintjes en hoe kunnen wij dat doen, daarmee gaan wij ook in overleg om te kijken of dat mogelijk is.

Mevrouw **JELLEMA** (PvdA): Dat is een mooi voorbeeld en dan denk ik aan de reactie van de CU van zojuist, die oproept, ga nou in gesprek, mensen hebben er ervaring mee en ideeën over. Kunt u toezeggen dat u daar in het proces voldoende tijd voor neemt, want het oplijnen van mensen in een bepaalde richting kost tijd.

Gedeputeerde **ROMMEL**: Dat kost zeker tijd en er is veel overleg en als je het goed doet, dan kun je binnen een termijn voortgang boeken. Deze Ster, daar heeft het proces ongeveer twee jaar gelopen en in Weersloot loopt ook een dergelijk proces. U heeft de ambities gesteld en wij gaan juist in overleg en daarom vond ik het mooi dat de mensen in Zuid-Kennemerland die inspraken, hebben aangeven met ons in gesprek te willen. Daar ben ik blij om, dat mensen met ons meepraten. Ik heb ook wel meegemaakt dat een boer vraagt, kunt u mij helpen, want ik wil dat natuurbeheer niet. Dan maar verplaatsen maar dat vind ik ook moeilijk, wat kunnen we nog wel doen en daarover ga je in overleg. Soms kom je er snel uit en soms duurt het wat langer en is het lastiger.

Mevrouw **KONING** (CDA): Ik ben blij met het voorbeeld dat u noemt, maar het lijkt erop dat er onderscheid zit tussen verschillende gebieden. In Kennemerland horen wij helemaal niet dat er flexibiliteit is en tegen de beste gruttoboer van Noord-Holland, wordt gewoon gezegd, dit is het doeltype dat wij willen realiseren en als je daarmee niet uit de voeten kunt, dan vertrek je maar, even zwartwit. Waar zit dat verschil dan?

Gedeputeerde **ROMMEL**: Ik kan dat verschil niet helemaal duiden, maar elk gebied is verschillend, dus je komt andere agrariërs, particulieren en beheerders en grondeigenaren tegen, die zijn verschillend per gebied. In de Mijzenpolder zijn wij in overleg met de boeren aldaar en ook met de boer die u noemt, dus ik zal die situatie checken en wat daar misloopt, maar zover ik weet zijn wij in goed overleg met deze gruttoboer.

Mevrouw **KONING** (CDA): Overleg is goed, maar het gaat ook over flexibiliteit, want zeggen van, dit is het en wat vind je ervan, is iets anders dan flexibiliteit bieden en kijken hoe je samen tot overeenstemming kunt komen, dus is die flexibiliteit er wel?

Gedeputeerde **ROMMEL**: Er is flexibiliteit, maar dat wil niet zeggen dat je meteen zegt, maar wat u zegt, is het dan. Je moet er echt samen over praten en naar kijken. Als je zegt, sorry, wij komen er niet uit, dan is er geen overleg. Dan hoe kijkt u naar de agrariërs.

De heer **DE WIT** (VVD): Voorzitter. Mag ik de gedeputeerde goed verstaan dat we niet zozeer baat hebben bij een onderzoek naar flexibiliteit maar dat wij daadkrachtig en flexibel moeten zijn en

dat het college zich daarvoor inzet. Als we niet flexibel kunnen zijn, we kijken met ons instrumentarium in het grondbeleid, of we daar nog iets kunnen betekenen voor de ondernemer.

Gedeputeerde **ROMMEL**: Dat is zoals het is. GS hebben geen baat bij een onderzoek, want wij doen dit al en zijn er al goed mee op weg en hebben er mooie voorbeelden van.

Mevrouw **KONING** (CDA): Dan kom ik toch even terug, dan willen wij dat graag geborgd zien, want waar staat wat flexibiliteit is, hoe ver die reikt en hoe u die aanpakt? Dan willen wij dat geborgd zien en een terugkoppeling zien.

Gedeputeerde **ROMMEL**: Ik vind dat een lastige, ik kan u meenemen bij de taskforce, maar als wij flexibiliteit gaan vastleggen en borgen, is het niet meer flexibel, dat vind ik lastig.

Mevrouw **KONING** (CDA): Vastleggen kan ook dat aangegeven wordt dat flexibiliteit bestaat, dat blijkt nu nergens in die overleggen. Hoe kunnen wij als PS erop vertrouwen dat die flexibiliteit er is bij doeltypen en voorschriften?

Gedeputeerde **ROMMEL**: Nogmaals, ik begrijp wat u zegt, maar ik zeg toe flexibiliteit te betrachten en voorbeelden te laten zien, ook via de taskforce. Kijk daarnaar bij de technische briefing, want het vastleggen van flexibiliteit, dan ben je je flexibiliteit kwijt. Het klinkt misschien raar, maar het is zoals het is.

De heer **KLEIN** (CU): Doorgaand op dit onderwerp, voor mij is nog niet helder waar die flexibiliteit dan zit. Ik snap dat u mee wilt denken met bedrijfsverplaatsing, als mensen een ander idee hebben over de toekomst, dat is allemaal hartstikke belangrijk en stimuleren wij heel erg, maar de motie vraagt vooral, kijk naar de invulling van de natuurdoelen en is daar ruimte voor. Ik krijg in wat u zegt en in wat in het programma netwerk staat, niet helder of die ruimte er nu is. Kunt u op schrift zetten op welke momenten er nog keuzes kunnen worden gemaakt, zoals over de specifieke invulling van de natuurambities, wanneer kan een kaart nog aangepast worden, kan dat na overleg met een eigenaar, zodat wij snappen wanneer die flexibiliteit in het proces gehanteerd kan worden.

Gedeputeerde **ROMMEL**: Ik wil er even over nadenken hoe wij u daarin mee kunnen nemen. In het verkenningsjaar is er nog allerlei ruimte, maar naarmate je naar het einde gaat van het traject, dat kan ik meegeven, dan raakt die flexibiliteit op. In het begin in de gebieden waar wij het verkenningsjaar ingaan, is er nog voldoende ruimte in het overleg. Om de Ster nog een keer te benadrukken, wij kwamen daar in het gebied met het idee, bijna het idee alsof geen enkel paard meer mogelijk zou zijnm het houden van paardenm maar in de verkenning in het gebied zie je dat mensen daar paarden of andere dieren hebben. Wij zijn in overleg gegaan, is het mogelijk om toch nog een klein stukje over te houden. Dat is per gebied verschillend dus het is heel moeilijk om dat vast te leggen in een PNN van zo gaan wij het doen. Dat is de flexibiliteit die wij graag houden en ook de ruimte en de tijd die PS ons hebben gegund. Daarom stel ik voor de tijd te nemen voor de presentatie van de taskforce, dan ziet u hoe dat gaat in zo'n proces.

De heer **KLEIN** (CU): Ik zou het heel concreet willen maken, zoals in de Binnenduinrand, insprekers hebben gezegd, met dat doeltype nat hooiland kunnen we niet uit de voeten, maar wij zijn hier al bezig met natuurinvulling in overleg met gemeenten en provincie. Is er dan ruimte om een specifieke invulling van nat hooiland te veranderen in een ander beheertype wat evengoed waardevol is in NNN. Dat staat voor ons voorop, of is die er niet?

Gedeputeerde **ROMMEL**: Een hele technische invulling kan ik niet geven, maar het is wel zo dat wij in overleg kunnen gaan, kan dit bedrijf hier blijven staan en op welke manier. In de Binnenduinrand waar de paarden lopen, er zijn vaak mogelijkheden waardoor de natuur toch kan worden geborgd daar zonder dat de kwaliteit achteruit gaat. Daarom willen wij dat overleg en ben ik blij dat de mensen in dit gebied met ons in overleg willen. Wij zitten in het verkenningsjaar, dus wij kunnen nog in overleg.

Mevrouw **STRENS** (D66): Ik begrijp dat u flexibiliteit niet kunt vastleggen, want dan bent u niet meer flexibel. Maar ik denk dat de processen wel gebaat zijn bij een soort uniforme werkwijze, dat betrokkenen wel weten wat er op bepaalde momenten wel of niet mogelijk is, dat hoor ik de heer Klein ook zeggen. Daarom de vraag of u kunt kijken om iets vast te leggen over werkafspraken of over hoe de processen lopen, zodat betrokkenen weten welke stap vervolgens komt en de invulling daarvan valt binnen het maatwerk dat gebieden zelf kunnen invullen.

Gedeputeerde **ROMMEL**: Dat heeft u goed begrepen en in die blauwdruk kan ik u meenemen, ik kan u laten zien wanneer is het een no go meer, hoe zit dat dan. Na dit verkenningsjaar gaan wij naar de laatste stappen van de uitvoering. Fijn dat PS dit onderschrijven. Dan de agrariërs, de duiding. Wij hebben agrariërs nodig bij het beheer en daarom zijn wij blij met alle agrariërs die het beheer al voor ons uitvoeren, niet alleen agrariërs, maar ook particulieren, grondeigenaren en grondgebruikers, wij zijn heel blij dat zij dat willen doen, maar het moet wel op een goede manier voor de natuur. De CU sprak over agrarisch beheer en het CDA over agrarisch natuurbeheer. Ik ben nog steeds in onderzoek hoe wij dat kunnen vormgeven, maar wij komen met een brief naar PS. De kwaliteit staat voorop en wij sturen op de instandhoudingsdoelstellingen zoals het CDA vroeg. Ik zal zorgen dat de beschrijving van het proces bij u terechtkomt, dat heb ik in de commissievergadering al besproken. Het overleg is gestart en ik ben blij met de ruimte die u ons biedt om dit overleg uit te voeren. Dan een aantal vragen. Manpadslaan, dat hebben wij meegegeven aan de projectleider, daar hoort u later meer over. Vragen over onteigening. Wij gaan in goed overleg en je kijkt naar de natuurdoelen vergelijkbaar met de bedrijfssituatie, kijken naar excessieve bedrijfsvoering, aanleg van beheer, grondruil, verkaveling, maar wij hebben altijd de titel van onteigening nodig als wij volledig schadeloos willen stellen. Dat helpt gewoon in die gebieden en door de taskforce zult u zien welke mooie uitkomsten door de provincie samen met de mensen in het gebied gerealiseerd zijn. De ABCD-benadering, daar zijn wij bekend mee, maar de laatste dagen zijn er zoveel rapporten gekomen, dat ik wel even tijd nodig heb om te duiden wat de samenhang is. Daarnaast is ook het Rijk bezig met het stikstofdossier, ik kan niet zeggen welke gevolgen dat heeft voor de provincie. De bossenstrategie, bodemdaling, gaat u stikstof verder uitwerken? De voortgang van het

stikstofdossier komt terug in het volgende PNN, daarom is het zo'n fijn leesbaar document. De PvdA vroeg of het IPO werk gaat maken van buitenland en zeevaart. Het is niet zozeer het IPO dat dit gaat doen, die geeft dat wel aan bij het Rijk, maar wij zijn zelf bezig met het opstellen van beheerplannen – dat moeten wij van het Rijk – en daarin committeren wij het Rijk om zelf de verantwoording te nemen om voor de zeevaart en het buitenland een oplossing te vinden. Er zijn momenteel overleggen gaande met het buitenland.

Mevrouw **JELLEMA** (PvdA): Ziet u dan helemaal geen toegevoegde waarde van het IPO?

Gedeputeerde **ROMMEL**: Het IPO heeft zeker toegevoegde waarde, maar die staat niet aan de lat om de stikstofuitstoot van zeevaart en buitenland te verminderen, alleen maar door te vragen en attenderen en agenderen bij het Rijk dat daar wel degelijk een rol is. Een voorbeeld is Zeeland dat nog meer last heeft van zeevaart en buitenland dan Noord-Holland, daarom heeft de minister overleg in Vlaardingen en in Duitsland.

Mevrouw **JELLEMA** (PvdA): In de laatste vergadering van het IPO is gesproken over gezamenlijk optrekken bij het varend ontgassen. Dat zijn misschien wel binnenwateren met een andere connotatie, maar ook daar gaat het IPO zich voor inzetten, dus mijn dringende oproep om toch eens een balletje op te gooien bij het IPO.

Gedeputeerde **ROMMEL**: Zeker, maar wij doen wel wat wij moeten doen. Communicatie, hoe gaat het daarmee? Wij zijn twee weken verder. Ik heb met Zuid-Kennemerland een raadsbijeenkomst op 26 november van 12.30 tot 14.30 uur en daar krijgt u ook een uitnodiging voor via de griffie. De vaarlandtoeslag komt straks aan de orde. Dan heb ik de vragen gehad en kom ik bij de moties en amendementen. A 32 het naar beneden bijstellen van de ambities, die ontraad ik, het is uw bevoegdheid om ambities bij te stellen en die hebt u al naar boven bijgesteld. Ambities binnen projecten, twee ecologen, twee verschillen, maar het gaat om het realiseren van goede, haalbare en betaalbare natuur en bij een dekkingstekort staan PS aan de lat.

Mevrouw **DE GROOT** (SP): Voorzitter. Juist omdat het onze bevoegdheid is, dan kunt u hem ontraden, maar het is sowieso een besluit van PS. In het voorstel staat echt dat het programma naar beneden bijgesteld kan worden als er niet genoeg dekking zou zijn, er zijn dus genoeg andere mogelijkheden om daaruit te komen. Het zou heel vreemd zijn om de ambities naar beneden bij te stellen, zoals wij er nu over praten. Bent u dat met mij eens?

Gedeputeerde **ROMMEL**: Ik kan mij voorstellen dat u dat zo leest vanuit uw perspectief, maar de ambities zijn uw bevoegdheid en zijn al naar boven bijgesteld in deze periode bij de NNN realisatiestrategie. Mocht er een dekkingstekort zijn en u zou besluiten om de ambities bij te stellen, dan is het uw bevoegdheid om de ambities bij te stellen.

Mevrouw **DE GROOT** (SP): De ambities zijn naar boven bijgesteld op verzoek van PS. Was u het daar niet mee eens dan?

Gedeputeerde **ROMMEL**: Daar was ik het zeker mee eens, omdat wij in het coalitieakkoord hebben opgenomen dat wij de ambities in die periode hebben bijgesteld. Wij hebben de versnelling van de NNN-realisatie voortvarend opgepakt en u heeft dat vastgesteld in de NNN-realisatiestrategie.

Mevrouw **DE GROOT** (SP): Het is uw voorstel, waarom zegt u dan nu dat de ambities naar beneden kunnen worden bijgesteld bij ongunstige financiële omstandigheden?

Gedeputeerde **ROMMEL**: Als PS de ambities willen bijstellen vanwege onvoldoende middelen, maar vooralsnog zie ik dat niet. Zoals u kunt lezen in het besluit, voor deze periode zijn er voldoende middelen maar in de toekomst zijn er wellicht niet voldoende middelen beschikbaar en dan is het aan PS om de tekorten aan te vullen of de ambities bij te stellen. A33, bossenstrategie en bodemdaling eerder opnemen. PS stellen straks de veenweidestrategie vast, daar zitten wij nog in een proces, 30% en u wilt daarin zorgvuldig meegenomen worden. De bossenstrategie komt in januari aan de orde. Daarom ontraad ik dit amendement omdat ik graag een zorgvuldig proces wil doorlopen zonder dat er druk op de ketel komt en met u overleggen zodat u kunt meegeven hoe u denkt over de bossen- en de veenweidestrategie. Dan 3 moties, 217, 218 en 219 over de kustroute. Wij zijn hiermee bekend en financieel is het niet onze verantwoordelijkheid, maar wij hebben de problemen natuurlijk gezien en daarom is er namens de provincie, Staatsbosbeheer en PWN een ambtelijke werkgroep opgericht die kijkt naar een duurzame oplossing en wat ervoor nodig is. Daarom het voorstel om deze werkgroep de nodige tijd te gunnen, daarom ontraden wij deze moties voor nu. Dat zeg ik ook namens de heer Olthof.

Mevrouw **VAN GEFFEN** (Liberaal NH): Voorzitter. Is er iets van een tijdspad te noemen? Wanneer je daar met je fiets en bagage door het zand sjouwt, dan is het leuk dat er een ambtelijke werkgroep is, maar dat kan toch niet. Wanneer komt er lucht voor de mensen die van het fietspad gebruikmaken?

Gedeputeerde **ROMMEL**: Een tijdspad kan ik nu niet geven, want het heeft tijd nodig om oplossingen te zoeken. De laatste keer dat ik er was, werd er nog steeds schoongemaakt. Ik kan kijken of ik dat later doorgeef als ik daar zicht op heb.

Mevrouw **VAN GEFFEN** (Liberaal NH): In mijn bijdrage heb ik gesproken over de toch wat machteloze overheid, overleg, overleg, overleg, dit loopt vanaf begin dit jaar en het is nu november. Wat is dan uw antwoord op machteloze overheid als het gaat om daadkracht – ik weet dat u daar persoonlijk niets aan kunt doen – die fietsers zitten er elke dag mee.

Gedeputeerde **ROMMEL**: Dat snap ik, maar je moet in overleg gaan over mogelijkheden te onderzoeken, zoals het verleggen van een fietspad. Dat is aan de ambtenaren. Het is niet een machteloze overheid, ik ben regelmatig in gesprek met Staatsbosbeheer en PWN en zij zijn daar echt bezig en zijn zich bewust van wat dit betekent. Als je met je fiets door het zand moet ploegen, ik heb het zelf ook gedaan.

Mevrouw **VAN GEFFEN** (Liberaal NH): Is er een tijdelijke oplossing denkbaar tot er een definitieve oplossing komt?

Gedeputeerde **ROMMEL**: Dat is aan de ambtenaren, maar een tijdelijke oplossing is het schoonmaken van het fietspad.

De heer **KLEIN** (CU): Motie 217 vraagt om geld voor tijdelijke schoonmaak. Staat dit ook op de agenda van de ambtelijke werkgroep? Dat lijkt mij in lijn met de activiteiten van de ambtelijke werkgroep om hierover positief te adviseren.

Gedeputeerde **ROMMEL**: Nogmaals, het fietspad is niet onze verantwoording, daarom moeten wij mogelijke oplossingen goed onderzoeken voordat wij met een voorstel komen en als er een oplossing is, dan komen wij terug daar waar de uitdaging hoort te liggen.

De heer **KLEIN** (CU): Tot de ambtelijke werkgroep een definitieve oplossing heeft bedacht, is er geen oplossing en moet er af en toe geveegd worden. Dat is precies wat de motie vraagt, namelijk extra budget zodat de mensen gebruik kunnen blijven maken van het fietsnetwerk in onze provincie, in ons natuurgebied weliswaar ook over stukken die door anderen beheerd worden.

Gedeputeerde **ROMMEL**: De beherende organisaties hebben hun eigen budget en als wij een precedent scheppen door schoonmaak te vergoeden, dan komen meer fietspaden daarvoor in aanmerking. We moeten het neerleggen daar waar het hoort te zijn en eerst de ambtenaren te laten overleggen. Dan komen wij weer terug.

De heer **KÖHLER** (JA21): Ik heb net voorgerekend, het is 10% van het budget van Staatsbosbeheer, het gaat over € 5.500 van € 58.000. Wij hebben hier een miljoenenbudget voor, die € 5.500 per jaar moeten wel ergens gevonden kunnen worden. Ziet u mogelijkheden om dat bedrag ergens vandaan te halen?

Gedeputeerde **ROMMEL**: Zoals ik zei, het is niet onze verantwoordelijkheid om het beheer in natuurgebieden uit te voeren, daar geven wij geld voor en het is niet aan ons om precedenten te scheppen voordat de werkgroep haar werk gedaan heeft.

De heer **KÖHLER** (JA21): Dat is het hem nou juist, het is wel uw verantwoording, de aanleg van het Buizerdvlak, het stuifduin, is een project van de provincie geweest en uitgevoerd door PWN, waarvan de provincie eigenaar is, dus wij zijn 100% verantwoordelijk voor de problematiek waarmee de buurman opgezadeld wordt.

Gedeputeerde **ROMMEL**: Het project dat daar plaatsgevonden heeft, is onderdeel van het beheerplan in het gebied en daar hebben wij geld voor gekregen van Europa omdat wij daar de N2000 habitatdoelstellingen moeten halen. Het beheer vindt plaats door Staatsbosbeheer en

PWN. Daarom stel ik voor het voorstel van het ambtelijk overleg af te wachten, want schoonmaken is niet de juiste oplossing. Daar zal iets voor gevonden moeten worden.

De heer **KÖHLER** (JA21): Ik begrijp dat u niet € 5.500 per jaar wilt vrijmaken, het zal zeker nog een jaar of 5 of 6 duren voordat er een permanente oplossing komt in het huidige budget en PWN en Staatsbosbeheer blijven opgezadeld met 10% van hun budget voor een half hockeyveldje.

De heer **ZOON** (PvdD): Wij hebben een natuurcrisis, nu besteden wij heel veel tijd aan een recreatief fietspadje. Ik hoop dat we niet heel veel geld gaan besteden aan ambtelijke werkgroepen en overlegstructuren, want we hebben grotere problemen dan dit fietspad.

Gedeputeerde **ROMMEL**: Ik zie de tijd van ambtenaren niet als verspilling, maar daar kijken wij misschien anders tegenaan. Dan de motie on hold. Ik heb al gezegd dat ik dat sowieso niet on hold wil zetten. Wij nemen de tijd voor goed overleg, de mensen in het gebied willen duidelijkheid hebben en dat betekent dat wij in een gebiedsproces met eigenaren en pachters kijken hoe wij het gezamenlijk kunnen inrichten en beheren met het oog op de natuurdoelen en ook economische en persoonlijke belangen. Om dan op voorhand alles uit te sluiten, adviseren wij niet. Zoals wij ook aangegeven hebben, wij plannen om draagvlak in het gebied om verschillende mogelijkheden te houden en onteigening is een laatste instrument, dat hebt u goed meegegeven. Maar als bedrijven verplaatst worden en je wilt helemaal schadeloos stellen, dan is de titel van onteigening nodig om dat te kunnen doen. Daarom wordt de motie ontraden. M221, betonnen fietspaden. Ik begrijp hoe u dat ziet, terughoudend te zijn, maar vanuit comfort en veiligheid is het weleens aan te raden om asfalt of beton te gebruiken en soms is dat nodig omdat de fietspaden ook door nood- en hulpdiensten worden gebruikt. Halfverharding zou ook een optie kunnen zijn. Het gebruik van schelpenpaden levert niet overal de gewenste effecten op, zelfs ongewenste effecten voor de natuur omdat toevoeging van kalk niet bij alle natuurtypen gewenst is. Laten we het beoordelen daarvan bij de sector Groen laten om te kijken hoe gaan wij daarmee om. Als er een afwijkend standpunt is dan wat de aanvrager gevraagd heeft, wordt in overleg gegaan met de aanvrager hoe het verbeterd kan worden. Het principieel niet verstrekken van subsidie vind ik onrecht doen aan een weloverwogen belangenafweging. M222, onderzoek programma natuurprogramma en natuurbeheerplan. Ik heb al aangegeven dat wij flexibel omgaan en dit standaard doen in de processen, daar heb ik geen onderzoek voor nodig. De motie is overbodig maar ik hoop dat u dat ook zo ziet na het debat dat wij net gehad hebben. M223, hoogte vergoedingen natuurbeheerplannen, deze ontraad ik. De toeslagen die de natuurbeheerders krijgen, worden in groter verband vastgesteld. Op dit moment wordt binnen IPO – dat heeft ook te maken met staatssteun – geëvalueerd waarvoor externe specialistische kennis wordt ingeschakeld. Daarbij worden de totale vergoedingen betrokken, de S&L tarieven die iedere 5 jaar worden geëvalueerd. De hoogte van de vaarlandtoeslag voor natuurbeheerders wordt bepaald door de collectieven en daar heeft de provincie geen bemoeienis mee. Ik adviseer om de evaluatie af te wachten, daarom ontraad ik M223. Ook M224 ontraad ik, ik begrijp waar deze vandaan komt, maar u als PS heeft de doelen vastgesteld en dat is ontleend aan de wet stikstofreductie en natuurversterking, een wet in formele zin. Ik zou het bij de Tweede Kamer laten als het aangepast wordt. Bij de formatie is nog veel te verwachten op het stikstofdossier

voor het regeerakkoord. Er zijn veel deskundigenrapporten. Wij zijn de enige provincie die een stip op de horizon heeft gezet voor het vaststellen en dat is fijn voor de ambtenaren, want dat geeft hen een stip richting de opstarting van gebiedsprocessen.

Tweede termijn

De heer **KÖHLER** (JA21): Voorzitter. Met veel dank voor de antwoorden van GS. Na overleg met Liberaal NH houden wij de drie moties LF Kustroute aan en volgen in de commissie de ambtelijke voortgang, ook voor het vinden van een bedrag van € 5.500, wat is dat nou voor een bedrag. Ik wil ook de motie die wij alleen hebben ingediend, aanhouden. Ik heb wel mogelijkheden gezien voor de stevige motie Zuid-Kennemerland, het aanhouden ervan. De gedeputeerde heeft aangegeven zich daarvoor te willen inspannen en in overleg te gaan en dat is precies wat wij beogen. Bespreek het nog en onderzoek andere mogelijkheden dan datgene wat voorgenomen is. Wij geven haar hiervoor de ruimte en om ons op de hoogte te houden van de voortgang, dus wij trekken de motie in. Motie betonnen fietspad, daar had u een goed verhaal en om in te gaan op mijn collega van GL over micromanagement. Dit was een exemplarisch voorbeeld, want ik had hier 50 of 150 moties in kunnen dienen over zaken die misgaan of ongewenst uitpakken. Maar en dat hoorde ik niet in de bijdrage van GS, bij de projecten in de komende jaren en ook bij bestaande projecten wordt geen reservering gemaakt voor ongewenste en onverwachte effecten. Als GS hier niet op reageren, dan kunnen wij niet instemmen met de plannen die voorliggen. Betonnen fietspaden is iets van de laatste jaren en er is een enorme klap geweest na de bosbrand bij Schoorl 10 jaar geleden. Toen heeft Staatsbosbeheer € 500.000 gekregen van het ministerie van EZ en heeft dat niet gebruikt om bomen terug te planten, want het kwam hen goed uit dat er 150 ha was afgebrand, maar om de schelpenpaden die kapot waren gereden door de brandweerwagens, te vervangen door betonnen paden. Dat werkt inderdaad, de betonnen paden rollen erg goed, ook voor brandweerwagens. Er zijn andere mogelijkheden voor schelpenpaden want die hebben effect op de duinomgeving. Denk aan het pad bij Hazerswoude, een van de mooiste paden, en in Noord-Brabant ligt gewoon gravel, dat kan goed onderhouden worden en esthetisch is het een stuk mooier dan de betonnen hel van Staatsbosbeheer. De schelpenpaden zijn minder duurzaam, want ze moeten vervangen blijven worden. Ik wil GS graag nader horen over dit pad. Ik wil de laatste zin in de motie die door mijn collega van GL als te stellig werd geïnterpreteerd, hij vertaalde dat naar een verbod, zo is het niet bedoeld. De laatste zin wil ik vervangen door terughoudend te zijn bij het verlenen van subsidie en terughoudend te zijn bij het adviseren van verkrijging van subsidie. Als GL daarmee kan leven, dan wil ik de motie indienen.

Mevrouw **JELLEMA** (PvdA): Een verhelderingsvraag. Gaat u de motie betonnen fietspaden aanhouden? U vraagt wederom om een reactie van GS en die is er al geweest, dan komt er een derde termijn.

De heer **KÖHLER** (JA21): Ik heb voorgesteld om de motie schelpenpaden aan te passen – wij gaan van verbod naar terughoudendheid – dan trekken wij hem gewoon in, dus hij hangt boven de markt.

De **VOORZITTER**: Er gaat geen derde termijn komen. Wel kan de heer Köhler straks met een ordevoorstel komen in tweede termijn, waarin hij een gewijzigde motie indient, maar dan moet het dictum van gewijzigde moties wel voorgelezen worden. Alleen mailen is niet voldoende.

De heer **KÖHLER** (JA21): Ik wacht op de reactie van GS.

Mevrouw **KONING** (CDA): Voorzitter. Wij hebben het dictum van onze motie aangepast dat luidt nu: “Roepen het college op om bij het opstellen van ecologische visies, altijd de belanghebbende partijen in het betreffende gebied waaronder inwoners, TBO’s, gebruikers en agrarische en recreatieve ondernemers erbij te betrekken; te onderzoeken of meer flexibiliteit in natuurdoelen, doeltypen en voorschriften binnen NNN mogelijk is waarmee nog steeds NNN-waardige natuur gerealiseerd wordt; de uitkomsten van het onderzoek terug te koppelen voor de vaststelling van ecologische visies en de actualisering van ambitiekaarten.”

De **VOORZITTER**: Deze heeft u gemaild, daarmee is de motie gewijzigd en maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw **KONING** (CDA): De gedeputeerde heeft net een en ander toegevoegd en wij worstelen daarmee, want zij zegt, wij doen dat al, maar ons probleem is, wij lezen het nergens. Hoe kunt u ons comfort geven dat de flexibiliteit er is qua doeltype en in de weg ernaar toe, in voorschriften. Kunt u ons een brief sturen? De verwijzing naar de taskforce is geen duidelijk document. Hoe kunt u ons comfort geven dat u dat doet op de manier zoals wij vragen?

De **VOORZITTER**: Ik ben vergeten om ook wellicht uw verhaal helderheid te geven, te melden dat de heer Köhler moties 217, 218 en 219 heeft aangehouden en 220 ingetrokken. Excuus dat ik dat niet na de bijdrage van de heer Köhler heb vermeld.

Mevrouw **KONING** (CDA): Die hoef ik dan niet meer langs te lopen. Dan de motie hoogte vergoedingen, die wordt ontraden. Maar wij vragen om een onderzoek en terugkoppeling over hoe het staat met de hoogte van de vergoedingen, wij willen die handhaven want wij willen gewoon duidelijkheid. Als u zegt, er is landelijk overleg en sprake van staatssteun, koppel ons dan terug of de vergoedingen tekort schieten en wat u daaraan wilt doen. Wij vragen onderzoek en een terugkoppeling. Het CDA zal tegen voordracht 59 stemmen omdat wij vinden dat de ambities en versnellingen die gevraagd worden, te veel vragen waardoor het proces niet zorgvuldig genoeg uitgevoerd kan worden. Wij stemmen wel in met voordracht 60, natuurbeheerplan 2022.

De heer **ZOON** (PvdD): Voorzitter. Er zit heel weinig flexibiliteit in NNN, wij hebben al goed vastgelegd wat er moet gebeuren qua natuur in zo’n gebied, dus ik wens de gedeputeerde en ambtelijke organisatie veel succes met de gesprekken in de gebieden om NNN mogelijk te maken, maar het doel moet blijven dat het goede natuur is die aansluit bij de N2000-gebieden waar wij zoveel belang aan hechten. Mijn motie stikstof nr. 224, ik begrijp dat de gedeputeerde

op het Rijk wil wachten en die tijd wil ik wel gunnen, hoewel ik mij veel zorgen maak over dat wij niet genoeg doen voor bescherming van natuur, woningbouw en circulaire economie, waar wij zoveel waarde aan hechten. Tot die tijd zal ik de motie aanhouden en waarschijnlijk komt hij dan terug als motie Vreemd in een volgende PS-vergadering.

De **VOORZITTER**: Motie 224 is aangehouden.

De heer **CARDOL** (GL): Voorzitter. Ik heb in eerste termijn gezegd over de flexibiliteit en processen, wees helder op de doelen en flexibel op de realisatie daarvan, ik wil daar nu een ding aan toevoegen, wees helder over de doelen en het proces en flexibel op de realisatie, dat is van groot belang, dus maak vooraf duidelijk waar je naartoe wilt en hoe dat wordt ingericht en bij de invulling en realisatie kan men natuurlijk flexibel zijn. Motie betonnen fietspaden, dank voor de reactie van JA21, ik wacht de reactie van GS af maar ik vind hem een stuk beter op deze manier. Betonnen fietspaden of paden in de natuur vinden wij niet wenselijk, dus terughoudendheid in subsidiëring lijkt mij een verstandige beslissing. De motie van het CDA, dank voor de aanpassing, maar ik blijf een beetje twijfelen. Mooi dat u alle partijen noemt, maar of dat tot een werkbaar proces leidt, vraag ik mij af. Ik wacht eerst de reactie van GS af. Al bij de ecologische visie veel partijen betrekken, dat gaat vooraf aan het proces dat vervolgens wordt ingezet, ik heb daar aanvullingen op en zal na de reactie van GS ons standpunt bepalen.

Mevrouw **KONING** (CDA): U zegt, betrekken bij de ecologische visie gaat eraan vooraf, maar in het veld wordt die ecologische visie gepresenteerd als dit is het en hier moeten jullie aan voldoen, dus je moet de mensen er voortijdig bij betrekken. Er staat ook dat de ecologische visie wordt omgezet in ambitiekaarten, dus je moet wel op het goede moment de mensen erbij betrekken en niet te laat.

De heer **CARDOL** (GL): Dat ben ik met u eens. Mensen moeten sowieso vroeg in het proces worden betrokken, maar je komt met onderdelen waar je naartoe wilt met elkaar en uit wat daaruit komt, is de ecologische visie onderdeel, die bespreek je met elkaar. Ik wil dat soort processen niet ingewikkelder maken, dus wees duidelijk over de doelen en over de stappen die in het proces worden gezet en wees flexibel in de uitvoering. Zo'n ecologische visie is input in het uitvoeringstraject en daar moet het besproken worden.

Mevrouw **STRENS** (D66): Voorzitter, twee punten. Dank voor de toezegging om te zorgen dat de stikstofaanpak nadrukkelijker terugkomt in het volgende PNN. In reactie op de motie van het CDA en het punt van flexibiliteit. Wij willen ervoor waken dat er te grote verwachtingen worden gewekt over de mate waarin zaken al dan niet flexibel zijn, het gaat om het realiseren van de natuur, die gebieden staan al geruime tijd ingetekend op de kaarten en de begrenzing ligt vast, dus het is belangrijk om te benadrukken, streef naar de uniforme werkwijze maar wees eerlijk en transparant over de verwachtingen die je daarmee wekt. Als dat met een brief kan, want ik voel mee met het CDA die vraagt, waar ligt dat vast, hoe werkt die werkwijze, wij zouden het ook mooi vinden als daar iets geregeld kan worden en als dat zo is, dan zien wij de motie als overbodig. Ik hoor graag de reactie van GS daarop.

Mevrouw **VAN GEFFEN** (Liberaal NH): Voorzitter. Ik ben blij dat er een ambtelijke werkgroep aan de slag is, ik heb daar altijd hoge verwachtingen van als mensen van verschillende organisaties bij elkaar zitten, daar komt meestal iets goeds uit. Blij met de toezegging dat wij hierover geïnformeerd worden. Ik zou het ook graag in de commissie Mobiliteit bespreken, ik weet niet of dat kan. Wel een punt van zorg, bij meer aanleg van natuur zal vaker dit soort problemen voorkomen en wat zijn dan de kortetermijnoplossingen? Daar zie ik nog geen licht in. Ik snap dat wij geen geld gaan geven aan Staatsbosbeheer, die motie hadden wij niet ondersteund, maar wat is dan wel de oplossing want die is er nu niet en dat vind ik wel een dingetje. In reactie op de heer Zoon, voor ons zijn alle fietspaden belangrijk, zowel voor recreatief als zakelijk gebruik, het kan niet zo zijn dat mensen die recreëren en vaak wat ouder zijn, door het zand moeten sjouwen.

De heer **DE WIT** (VVD): Voorzitter, een aantal moties die wel worden ingediend. Motie CDA, wij zeggen allebei hetzelfde. GS hebben een heldere aanpak geformuleerd en een ondernemer heeft meer baat bij een provincie die in gesprek wil gaan dan bij een provincie die onderzoeken doet. Daar heeft de gedeputeerde voldoende over uitgeweid en is de motie overbodig. Er zijn lopende processen gaande in het kader van natuurbeheer en dat in de evaluatie wordt geborgd, zijn subsidies kostendekkend al dan niet en moet er iets in veranderen. Als GS aangeven wanneer wij een terugkoppeling ontvangen, dan is de motie overbodig. Wij zien af van het indienen van een motie zoals eerder aangekondigd, omdat het verhaal voldoende is toegelicht door GS. Ik zou het terecht vinden dat er volle aandacht blijft voor de moties LF Kustroute die zijn aangehouden, en worden wij daarover geïnformeerd. Ik wil de urgentie onderstrepen dat mensen die daar dagelijks op het fietspad verblijven, recht hebben op een goede oplossing binnen de gestelde kaders door de provincie. Ter afsluiting een opmerking naar aanleiding van de inbreng van de SP in eerste termijn. Wij hebben met dit programma natuur een stevige ambitie neergelegd om natuur te realiseren, dat wij in overleg gaan met ondernemers en hen ook nodig hebben en dat het niet gepast is om termen te bezigen als “anders gaan wij uw vergunning wel intrekken” in het kader van de stikstofcrisis bijvoorbeeld. Deze lijn staan wij als VVD niet voor, als wij als overheid op die manier gaan optreden, dat past niet bij de samenwerking die wij met ondernemers voorstaan.

De heer **KÖHLER** (JA21): Punt van orde. De motie betonnen fietspaden heb ik gewijzigd naar de griffie gestuurd. De laatste bullet die kan worden geïnterpreteerd als een verbod, is verwijderd. Het dictum luidt nu: “Besluiten het college van GS op te roepen terughoudend te zijn bij het verlenen van toestemming van vervangen van bestrate en schelpenpaden in het Noord-Hollands duinreservaat waarvan het eigenaar is; andere grondeigenaren te wijzen op de nadelen van het vervangen door betonnen fietspaden voor flora en fauna”.

De **VOORZITTER**: Hiermee is motie 221 gewijzigd ingediend en maakt onderdeel uit van de beraadslagingen. Ik schors de vergadering tot 16.05 uur. De vergadering is heropend.

Gedeputeerde **ROMMEL**: Voorzitter. Over de flexibiliteit zal ik u een brief sturen met een blauwdruk van het proces waaruit blijkt in welke fase wat gebeurt, een procesbeschrijving, zodat u ook kunt zien hoe de flexibiliteit kan verschuiven. Dat is mijn voorstel. Dan de andere moties.

M221: na aanpassing is het een ondersteuning van het huidige beleid, waarin wij ook naar meer zaken zoals duurzaamheid kijken. Deze motie laten GS aan PS. M222, vaarlandtoeslag. Er vindt een evaluatie plaats. Ik stel voor niet het onderzoek te doen, maar de evaluatie te behandelen in de commissie.

Mevrouw **KONING** (CDA): Wanneer kunnen wij de blauwdruk voor de flexibiliteit verwachten? De vaartoeslag en andere toeslagen wilt u in de commissie behandelen, is dat op korte termijn?

Gedeputeerde **ROMMEL**: Ik moet even kijken wanneer de evaluatie klaar is, dat is aan het IPO. Hij wordt nu uitgevoerd en dan komt hij in het IPO en dat stuk wil ik graag in de commissie bespreken, maar een onderzoek gaat ook lang duren. Dit is een mooi moment om met u te bespreken. De blauwdruk ga ik in gang zetten en moet de gehele procedure doorlopen voordat hij bij PS komt. Dat zal een maand zijn of iets langer.

Mevrouw **DE GROOT** (SP): Wat zei de gedeputeerde over het amendement van de SP?

De **VOORZITTER**: Daar is niets over gezegd. Dan gaan we nu de beraadslagingen over de voordrachten Programma Natuurnetwerk 2022 en Natuurbeheerplan 2022 afronden. Er kunnen na de afronding van deze beraadslagingen geen aangepaste of nieuwe moties en amendementen meer worden ingediend. Ik kijk even rond of er nog behoefte is aan het indienen van een gewijzigde motie of amendement?

Mevrouw **KONING** (CDA): Wij moeten even schakelen, want wij hebben ook mede-indieners. We hebben nu zulke goede toezeggingen gekregen, dat wij overwegen beide moties aan te houden. Als het proces goed verloopt, hoeven die niet meer terug te komen. Ik zie dat de andere indieners hun duim opsteken, ook de CU is akkoord en ook Liberaal NH. De twee moties houden wij aan, 222 en 223.

De **VOORZITTER**: Ik had het niet beter kunnen samenvatten. Dan zijn de beraadslagingen over Programma Natuurnetwerk 2022 en Natuurbeheerplan 2022 nu afgerond en vanavond wordt gestemd over moties en amendementen en de voordracht. Ik schors de vergadering, dan kunt u wisselen van woordvoerder en mevrouw Kocken neemt het voorzitterschap over voor de behandeling van voordracht 64.

14. Statenvoordracht 64 Versterkte samenwerking MRA

De **VOORZITTER** (mevrouw Kocken): De vergadering is heropend.

De heer **HOLLEBEEK** (PvdD): Voorzitter. Ik heb de moties digitaal ingediend. Ik wil beginnen bij de storing op de lijn in de discussie rondom het niet uitvoeren van de transparantiemotie. De kern daarvan is burgers betrekken bij en informeren over de rol van de MRA en deels livestream zou daar een onderdeel van kunnen zijn, maar de motie beoogde geenszins om alles live uit te zenden. Wij begrijpen dat deze onduidelijkheid is weggewerkt en wij gaan er dus vanuit dat GS

zich blijvend blijven inzetten voor transparantie binnen de MRA. Misschien nog een korte reflectie van de CdK hierop. In het traject hier naartoe is er discussie geweest over de vraag of een stuk over het proces zich moet richten op doelstellingen, daar hebben wij het in het verleden genoeg over gehad. Op dit moment is de stand van zaken zo dat er gekozen is voor het benoemen van een aantal thema's waar de samenwerkingsafspraken aan hangen, dat is mooi, een goed compromis dat werkbaar is, maar het is ons opgevallen dat de wijziging nog niet consequent is doorgevoerd, het loopt nog een beetje door elkaar en daarom een motie.

Motie 225/2021
Consequent gebruik van woord 'thema' i.p.v. doelstellingen MRA

Provinciale Staten van Noord-Holland in openbare vergadering bijeen op 15 november 2021

Constaterende dat;

- *Er in de eerdere versie van de samenwerkingsafspraken werd gesproken over 'de centrale ambitie en drie doelstellingen' van de MRA en daarbij werd gezegd dat dit de kaders vormt voor de belangrijke MRA-Agenda;*
- *Na discussie in PS in september in de definitieve versie de drie 'doelstellingen' veranderd zijn in drie 'thema's';*
- *Echter niet consequent door de hele tekst van de samenwerkingsafspraken is doorgevoerd en er vaak nog wordt verwezen naar de drie 'doelstellingen' (o.a. op p.28 en p.29, maar ook meermaals onder paragraaf B.2, zelfs in de titel).*

Overwegende dat;

- *Dit ogenschijnlijk een onbewuste redactionele fout is, die middels een kleine technische wijziging kan worden rechtgezet;*
- *Het gaat om belangrijke afspraken, waarbij de formulering zorgvuldig moet zijn.*

Gehoord de discussie, verzoeken GS om:
Bij de MRA in te brengen bij de definitieve samenwerkingsafspraken de term 'doelstellingen' waar van toepassing, te vervangen door 'thema's'

en gaan over tot de orde van de dag.
Fracties PvdD, DENK

Het ging waarschijnlijk over een misverstandje.

De **VOORZITTER**: De motie is naar de griffie gestuurd en maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer **HOLLEBEEK** (PvdD): De thema's van meest innovatieve regio voor iedereen op menselijke maat en de duurzaam verbonden regio zijn uitgewerkt in voorbeelden en hoewel die niet limitatief genoemd zijn, ontbreekt er een en ander. Dan heb ik het niet over de details. De grote

uitdagingen van onze generatie klimaat, biodiversiteit en gezondheid worden niet een keer genoemd, terwijl bijvoorbeeld Artificial Intelligence en digitale hub – waar wij overigens niets tegen hebben – wel expliciet ten tonele worden gevoerd. Het zou meer raadzaam zijn om bij samenwerkingsafspraken het ook over meer basale thema's te hebben. In juli hebben PS een motie aangenomen over de verstedelijkingsstrategie van de MRA, waarin wij hebben opgeroepen om een gezonde leefomgeving een essentieel vertrekpunt te laten zijn. Het zou jammer zijn als wij deze kans laten liggen. Daarom nog een motie.

Motie 226/2021
Grootste uitdagingen expliciet onderdeel maken van MRA

Provinciale Staten van Noord-Holland in openbare vergadering bijeen op 15 november 2021

Constaterende dat:

- *Wetenschappers en burgers wereldwijd pleiten voor het in samenhang sterker en sneller aanpakken van de twee grote en meest urgente crises: de klimaatcrisis en de biodiversiteitscrisis;*
- *Activiteiten van de MRA regelmatig direct of indirect invloed zullen hebben op klimaat en biodiversiteit;*
- *De MRA een rol speelt in de nationale, internationale en Europese lobby.*

Overwegende dat;

- *Bij de Verstedelijkingsstrategie MRA een motie is aangenomen die uitspreekt dat gezonde leefomgeving en leefbaarheid van levensbelang zijn en daarom voorop zouden moeten staan. In die motie wordt gevraagd om gezonde leefomgeving en leefbaarheid voortaan een essentieel vertrekpunt te laten zijn binnen de MRA;*
- *Klimaat, natuur/biodiversiteit en gezondheid toch geen enkele keer expliciet genoemd worden in de samenwerkingsafspraken en zelfs niet onder de drie thema's;*
- *Dit terwijl juist de drie thema's (samen met de ambitie) volgens de MRA "een inhoudelijk kader voor de MRA Agenda" vormen. Ze bepalen dus ook de inhoudelijke richting van de MRA. In de samenwerkingsafspraken wordt zelfs gezegd dat ze 'de kracht en het onderscheidende vermogen van de MRA' tekenen;*
- *Klimaat, biodiversiteit en gezondheid van dusdanig belang zijn, dat het niet volstaat deze belangrijke onderwerpen slechts te impliceren met woorden als 'et cetera' en 'leefkwaliteit'.*

Gehoord de discussie, spreken uit;
Dat het belangrijk is klimaat, biodiversiteit en gezondheid expliciet te benoemen en mee te nemen als kaders van het werk van de MRA.

Verzoeken GS:
Waar mogelijk dit verzoek van PS in te brengen binnen de MRA en expliciet te benoemen bij de uitwerking van bijvoorbeeld de drie thema's uit de samenwerkingsafspraken

en gaan over tot de orde van de dag.
Fracties PvdD, SP, DENK

De **VOORZITTER**: De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer **HOLLEBEEK** (PvdD): Dan de derde en laatste motie, de democratische legitimiteit is vaak ter sprake gekomen in dit huis en ik denk dat wij het er nog vaak over gaan hebben, maar wat ons betreft, ook terugkomend op de ruis op de lijn waar ik mee begon, kunnen wij er iets van vinden, maar op dit moment moeten wij iets doen met de structuur zoals die nu voorligt en daarom mijn laatste motie.

Motie 227/2021
Input PS vragen bij lobby-agenda MRA

Provinciale Staten van Noord-Holland in openbare vergadering bijeen op 15 november 2021

Constaterende dat:

- *De MRA een externe rol heeft middels de lobby richting het Rijk, Europa en samenwerkingsverbanden, maar bijvoorbeeld ook in de gezamenlijke profilering richting bedrijven die zich hier mogelijk willen vestigen;*
- *De lobbyactiviteiten van invloed kunnen zijn op subsidies vanuit Europa;*
- *De activiteiten op het gebied van lobby volgens de samenwerkingsafspraken "een bijdrage leveren aan belangenbehartiging, kennisdeling, beïnvloeding rond en financiering van de uitvoeringslijnen uit de MRA Agenda";*
- *De lobby-agenda wordt vastgesteld in het MRA-Bestuur en ter kennisname naar de AV wordt verzonden;*
- *De AV het document bespreekt en door middel van gedragen adviezen nog suggesties voor wijzigingen kan aandragen bij het MRA-Bestuur.*

Overwegende dat:

- *De lobby-agenda een belangrijk middel is om gezamenlijke doelen te bereiken;*
- *Volksvertegenwoordigers daar derhalve via de AV proactief bij betrokken kunnen worden;*
- *Dit in de huidige samenwerkingsafspraken niet duidelijk wordt gewaarborgd;*
- *PS onderling kunnen afspreken hoe eigen AV-leden input kunnen ophalen van PS en de samenwerkingsafspraken daarvoor niet hoeven te worden aangepast.*

Gehoord de discussie, spreken uit dat:

- *De toekomstige AV-leden vanuit de provincie Noord-Holland zo vroeg mogelijk in het proces van de vaststelling van de lobby-agenda PS zullen informeren;*
- *De AV-leden daarbij tijdig (via bijvoorbeeld een extra bijeenkomst of via agendering in de betreffende Statencommissie) volksvertegenwoordigers om input zullen vragen met het doel dat mee te nemen als eventueel advies richting het bestuur*

en gaan over tot de orde van de dag.
Fracties PvdD, DENK, PVV, FvD

De **VOORZITTER**: De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw **VAN MEERTEN** (VVD): Voorzitter. Herinnert u zich onze motie die wij aan het begin van alle discussies hebben ingediend, de eerste keer dat wij hierover hebben gesproken?

De heer **HOLLEBEEK** (PvdD): Kunt u dat expliciteren voor mij?

Mevrouw **VAN MEERTEN** (VVD): Voorzitter. Wij hebben Statenbreed een motie aangenomen, waarin wij hebben gezegd als het gaat over dit proces, is het niet een goed idee dat wij dat mee kunnen geven voorafgaand aan de AV-leden en aan de gedeputeerde. Ik hoor u een goede motie indienen, maar volgens mij is die al gedekt. Bent u dat met mij eens?

De heer **HOLLEBEEK** (PvdD): Deze gaat uitsluitend over de lobby, maar ik wil eerst de beantwoording van de CdK afwachten en als wij samen tot dezelfde conclusie komen, dan zal ik de motie wellicht aanhouden of zelfs intrekken.

Mevrouw **DE GROOT** (SP): Voorzitter, als alle raden en Staten dit plan gaan ondersteunen, dan krijgen we een overgangsjaar. In het overgangsjaar willen wij graag de gestelde kaders die gelden voor het zelfstandig opereren van het bestuur bespreken. Immers, zoals in de samenwerkingsafspraken staat, alle bevoegdheden blijven volledig bij raden en Staten van deelnemers. De MRA is een informeel samenwerkingsverband en vormt geen aparte bestuurslaag met eigen bevoegdheden of wettelijke taken. Om ons aan de samenwerkingsafspraken te kunnen houden, ligt er niet alleen een plicht op de raden en Staten, maar ook op het AB en andere gremia van de MRA. Op een vraag hierover van ons werd geantwoord: “Bij navraag blijkt dat de raden en Staten hier niet over zijn geraadpleegd.” Dit ging over een bepaalde brief. Als het gaat om een lobby vanuit de MRA of het ondersteunen van lobby’s van andere partijen, is het aan het bestuur om te bepalen of een dergelijk manifest valt binnen de door raden en Staten gestelde kaders. Op deze manier beschouwt men wanneer het aan het bestuur is om een dergelijk manifest te ondersteunen of dat afstemming met raden en Staten nodig is. Dat geldt des te meer omdat in de samenwerkingsafspraken staat: “Een goed functionerend bestuursnetwerk bestaat bij de gratie van een goede relatie tussen bestuurders en volksvertegenwoordigers.” Raden en Statenleden maken de samenwerking en de uitvoering van de taken waar bestuurders voor staan, immers mogelijk. Essentieel daarbij is dat transparant is wanneer wat gebeurt en dat volksvertegenwoordigers op tijd relevante informatie ontvangen. Pas dan kan het goede gesprek tussen volksvertegenwoordigers en bestuurders worden gevoerd en volgens ons is het nodig om de door raden en Staten gestelde kaders nog een keer onder de loep te nemen, dit om onze controlerende rol te kunnen uitoefenen. Alleen als wij heel duidelijk zijn over waartoe wij het bestuur van de MRA hebben gemandateerd – en dat zo mogelijk ook op schrift hebben – kunnen we zekerheid hebben dat raden en Staten invloed hebben op de koers van de MRA.

De heer **DULFER** (GL): Voorzitter. Wij hebben in PS al een aantal keren stilgestaan bij het proces om tot nieuwe samenwerking binnen de MRA te komen en dit met name om de MRA transparanter en slagvaardiger te maken en meer vertrouwen te creëren bij raden en Staten en natuurlijk ook bij onze inwoners. In de kern vinden wij de voorgestelde governance juist, maar twee punten zijn cruciaal. Het in onze ogen ongelukkige of onjuiste gebruik van de termen ambities en doelstellingen in de concepttekst, en twee, de democratische legitimiteit en de manier waarop PS voldoende informatie en invloed hebben op de besluitvorming. Ook voor ons zijn dit de twee kernthema's van de discussie. Wij kwamen onze eigen provinciale ambities rond duurzaamheid en groen herstel van de economie onvoldoende tegen in wat toen nog heette de ambities en doelstellingen in de concepttekst. In uw brief aan PS geeft u aan dat de in PS geconstateerde bevindingen met betrekking tot immunologie 3.39.18 in de vergaderingen van de transitie- en regiegroep aan de orde zou willen stellen. Hoe zijn die bevindingen ontvangen door de regiegroep? Is er ruimte voor verbetering? Ik zou graag van de CdK horen dat hij de ambities en doelstellingen van de provincie zoals duurzaamheid en groene economie, duidelijk in de MRA naar voren wil brengen. Uit de nota van beantwoording van ingekomen wensen blijkt dat in de praktijk nog veel moet uitkristalliseren en veel aspecten moeten nog worden ingevuld. Dat geldt ook voor de doorwerking van de samenwerkingsafspraken in de provincie. Als provincie hebben wij een specifieke verantwoordelijkheid voor het goed organiseren van ons deel van de werkzaamheden en PS tijdig te informeren en erbij te betrekken. Daarnaast kunnen wij met name kleine gemeenten in de provincie adviseren en ondersteunen bij de vraag hoe dit te organiseren. In de commissie EFB heeft de CdK aangegeven tijdens de behandeling van vandaag in PS een tijdspad voor te leggen over de organisatie, maar dat heb ik niet kunnen vinden. Wanneer komt de CdK met voorstellen over hoe wij de werkwijze in huis willen organiseren? De invulling van de raadtafel moet nog plaatsvinden. Mevrouw De Vries (PvdA) en ik hebben daar de afgelopen twee jaar in gezeten. Ik wil niet voor haar spreken, maar ik vond het persoonlijk niet meevallen. In ieder geval hadden de leden van de raadtafel niet een eenduidig beeld over hun rol. Ik hoop dat de toekomstige leden van de raadtafel ervan doordrongen zijn dat zij geen enkel bestuurlijk mandaat hebben en zich moeten richten op het bewaken van het besluitvormingsproces en dan met name op het voldoende en tijdig betrekken van raden en Staten bij het besluitvormingsproces. Kan de CdK aangeven hoe de provinciale vertegenwoordiging aan de raadtafel MRA wordt georganiseerd? Van een aantal gemeenten hebben wij het signaal gehoord dat de MRA een poging zou zijn van Amsterdam om de macht in de regio te krijgen. Ik geloof daar niet zo in en ik hoor de CdK dat ook niet zeggen, integendeel, ik heb het idee dat de CdK dat niet snel zal laten gebeuren. Hij moet een belangrijke rol spelen bij het wegnemen van die angst bij kleinere gemeenten. Ik denk zelf dat het grootste risico aan de andere kant zit. De afgelopen jaren heeft de MRA zich niet overtuigend weten te bewijzen en ondanks de vele inspanningen en woorden van toewijding, bestaat het risico dat de MRA ook nu een papieren tijger blijft. Samenwerking komt niet vanaf papier tot stand maar vanuit een innerlijke behoefte. In de discussie EFB over de uitvoeringsagenda economie blijkt dat hier in huis ook nog wel wat werk te verrichten is op dat terrein. Wij gaan ervan uit dat de hele provincie hier echt werk van gaat maken.

Mevrouw **VAN MEERTEN** (VVD): Voorzitter. Zoals aangegeven in de commissie is het voorliggende besluit voor ons een hamerstuk geworden, want wij hebben er meerdere malen uitgebreid over gesproken en wij zijn tevreden over de voorstellen en de hernieuwde samenwerkingsafspraken alsook het proces. Dat was ten dele zeker te danken aan de actieve inzet van de CdK. Wij kunnen ons vinden in de laatste verbeterpunten van de afspraken en zijn blij met de toezegging voor meer transparantie van de begroting voor de inzet van gemeenten en provincies. Dit is belangrijk, want ook al is het een angst die niet altijd op de werkelijkheid is gestoeld, het kan toch zijn dat de kleinere gemeenten het gevoel kunnen krijgen gedomineerd te kunnen worden door de grotere spelers en ik vind dat wij als een van de grotere spelers die angst en de beleving daarvan zoveel mogelijk moeten wegnemen. Ik ga ervan uit dat het college zich hier blijvend voor zal inzetten. Wij verwachten dat de ambities en meervoudige doelstellingen de komende jaren scherper geformuleerd gaan worden. De MRA is een belangrijk en krachtig samenwerkingsverband voor de provincie, waarvan wij veel verwachten en dat met de hernieuwing van de afspraken vol wordt ingezet op de ambities binnen de gestelde kaders en dat wij die dan ook gaan realiseren. Ik ben heel erg benieuwd naar het proces en ik kijk uit naar het antwoord van de CdK. Tot slot een oproep aan alle bestuurders van de MRA, maak er geen papieren tijger van. Het gaat er uiteindelijk om om het gewoon te gaan doen. Wij zullen als PS de vorderingen op de voet volgen en onze inbreng actief vooraf blijven leveren.

Mevrouw **KAPITEIN** (D66): Voorzitter. Het is een goed voorstel voor de nieuwe samenwerkingsafspraken. Wat nog open ligt, is hoe wij de processen intern bij ons gaan inrichten en hoe dat gaat verlopen. Hierover hebben wij op 17 mei jl. unaniem motie 52 aangenomen en die kan mooi als leidraad dienen. Daar heeft mevrouw Van Meerten ook al iets over gezegd. Ik kom op de moties terug in een eventuele tweede termijn.

De heer **CARTON** (PvdA): Voorzitter. Ik vind het jammer dat hier nooit de totale Staten aanwezig zijn, maar ik hoop dat iedereen digitaal meeluistert. Ik hoop dat wij elkaar hier snel zien, want hotel Zuiderduin en digitaal vind ik wel wat minder leuk dan hier met elkaar spreken. De samenwerkingsafspraken zijn het resultaat van een lang en intensief proces, wij hebben er vaak over gesproken onder andere in commissievergaderingen. Ik moet dank uitspreken aan de heer Wagelaar die dat namens ons heeft gedaan. Heel veel dank daarvoor. Maar het begint nu pas, een deel moet nog uitgewerkt worden en het overgangsjaar dat wij ingaan, biedt de mogelijkheid om met elkaar in gesprek te blijven en de afspraken te evalueren, want wij moeten daar allemaal scherp op blijven om die met elkaar te blijven verbeteren, ook in de jaren erna. Wij stemmen in met de voordracht, maar nog twee vragen vooruitlopend op de reactie op de ingediende moties. Hoe neemt de CdK de input van PS aan de voorkant mee? Wij hadden een tijdlijn verwacht maar die ontbreekt bij de stukken, hiervoor sluit ik aan bij GL. Een gezonde leefomgeving, leefbaarheid en klimaat zijn essentiële vertrekpunten voor ons en voor Noord-Holland, daar ging de eerder ingediende motie over. Hoe krijgt dit vertrekpunt invulling in de voorliggende werkwijze? Hopelijk is er geen tweede termijn nodig.

De **VOORZITTER**: Er komen meer klachten binnen over het geluid, ik moet daarom de vergadering even schorsen. De vergadering is heropend. Er is naar het geluid gekeken, het ligt

niet aan iets wat hier te verhelpen is, mogelijk gaat het meer over bij de mensen thuis en dat er iets niet helemaal in orde is. Geadviseerd wordt een LAN -kabel te gebruiken, het scherm te verversen of het volume te verhogen.

Mevrouw **KUIPER** (CDA): Voorzitter. Zoals in EFB al aangegeven, had deze voordracht als een hamerstuk mogen worden geagendeerd in deze vergadering. Er is een zeer zorgvuldig proces doorlopen om tot goede samenwerkingsafspraken te komen, in dat proces heeft iedereen de gelegenheid gehad inbreng te leveren en voor ons gaf de nota van beantwoording van de ingekomen wensen en opvattingen aan hoe zorgvuldig hiermee is omgegaan. Op een gegeven moment moet je concluderen dat er genoeg gesproken is en kan er een klap worden gegeven op de samenwerkingsafspraken. Niet in beton gegoten want de afspraken worden geëvalueerd, en daar waar bijstelling nodig is, is daar ruimte voor. Duidelijk is dat wij binnen de provincie afspraken moeten maken over de interne procedures. Een goede aansluiting met de samenwerkingsafspraken zodat wij zo volledig mogelijk geïnformeerd zullen worden, maar zoveel mogelijk inbreng kunnen meegeven aan degene die de provincie vertegenwoordigt in de MRA. De CdK heeft al toegezegd met een voorstel te komen zodat wij ons als PS hierover kunnen buigen. Wij zien dat tegemoet en voor nu, laten wij aan de slag gaan met de nieuwe samenwerkingsafspraken.

De heer **KLEIN** (CU): Voorzitter. Het geluid hier is nu een stuk beter dan voor de schorsing, maar dat was blijkbaar niet overal zo. Wij kunnen ons goed vinden in de samenwerkingsagenda, het had een hamerstuk kunnen zijn. Wij hebben hierover in verschillende commissies gesproken en dat heeft geleid tot zinvolle aanvullingen. De rol van raden en Staten is nu beter dan in de vorige opzet. De raadtafel is nog wel een punt van aandacht, die geeft zowel advies aan het bestuur als aan de AV en is daarmee een soort vooruitgeschoven post – of in deze tijd van het jaar een Luisterpiet – en wij vinden het ongelukkig dat in de raadtafel slechts een vertegenwoordiger per raad en Staten is opgenomen, want dat betekent dat er altijd een keuze moet worden gemaakt tussen coalitie en oppositie. Wij horen graag de reactie van de CdK, specifiek ook of dit iets is wat in het verkenningsjaar geëvalueerd kan worden. Wij onderschrijven het amendement om niet over doelstellingen maar over thema's te spreken en dat in de rest van het stuk te verwerken. De twee moties over klimaat en biodiversiteit opnemen in de uitwerking en over de lobby wachten wij de reactie van de CdK af.

De heer **VAN DIJK** (CdK): Voorzitter. Terecht, de heer Hollebeek. Ik heb na de commissievergadering nog gesproken met Statenlid Kostiç over onze verwarring en ik denk dat wij eruit zijn, in die zin dat wij natuurlijk niet tegen transparantie zijn en waar mogelijk, willen streamen. We hebben het wel gehad over het verschil dat de MRA niet de participerende instantie is, dat betekent dat wanneer inwoners kunnen participeren, de raden en Staten dat afzonderlijk zullen doen. Het zou raar zijn als de verwachting wordt gewekt dat als je als inwoner iets tegen de MRA roept die niet over de uiteindelijke besluitvorming gaat, dan ben je bij het verkeerde gremium, tenzij er een onderwerp zou zijn waarbij 32 raden en 2 Staten exclusief de opdracht geven aan de MRA om dat te doen, maar daar zijn wij snel uit. Over de streaming en publieksinformatie, daar waar transparant kan, zullen we dat zeker bevorderen. De motie over

doelstelling naar thema's, daar heb ik over gesproken binnen de regiegroep, het is een omissie die wordt aangepast. Ik sta positief tegenover deze motie, die consequent moet worden uitgevoerd. Dat zal gaan gebeuren. De motie van de PvdD over de grootste uitdagingen expliciet onderdeel maken. Als je kijkt naar de onderwerpen waar u het over heeft, die staan wellicht al onder hoge leefkwaliteit, menselijke maat. Ik ben neutraal of u deze motie wel of niet als PS wilt aannemen, want na de gemeenteraadsverkiezingen staan deze onderwerpen ook hoog op de agenda van de 32 gemeenten. In heel veel plannen van aanpak en in het nieuwe werkplan van de MRA waarbij expliciet op onderdeel wordt uitgewerkt, zullen deze onderwerpen hoog op de agenda staan. Ik zeg toe dat ik daar aandacht voor zal hebben en ik weet zeker dat de gedeputeerden dat zullen beamen. De derde motie over de lobby raakt de andere vragen over het proces. Mevrouw De Groot sprak over de kaders. Laat helder zijn, buiten de kaders die u hier stelt, zijn er geen andere kaders binnen de MRA, dat betekent dat wanneer gedeputeerden deelnemen aan een proces binnen de MRA, dat alleen kan binnen de gestelde kaders. Als u vraagt om de kaders allemaal bij elkaar te zetten, dan is dat overbodig, want die heeft u hier zelf vastgesteld. Wanneer een gedeputeerde deelneemt aan het proces, dan zijn deze kaders uitgangspunt. Wanneer een gedeputeerde zou vinden dat er een goede reden is om hier binnen MRA-verband vanaf te wijken, dan moet hij eerst terug naar PS en dat kan ook gelden voor bestuurders van gemeenten. Ik heb reeds toegezegd dat ik met een voorstel kom. Wat hierbij heel belangrijk is, zijn de interne afspraken, daar is een motie over aangenomen en ik heb toegezegd deze uit te voeren. Ik zorg ervoor dat er in het eerste kwartaal 2022 een voorstel ligt met een uitgewerkt tijdspad en hoe wij dat het beste kunnen vormgeven. Dat is geen voorstel van GS, maar ik doe een voorstel aan PS en u moet met elkaar vaststellen of dat voldoende houvast geeft op de juiste momenten, ook over lobby-agenda's of beleidsstukken in de MRA, in de voorbereidende, tussen of afrondende fase en afrondend betekent dat u hier een stuk ter besluitvorming krijgt, maar het kan ook aan het begin van een traject zijn waarin u meegenomen wilt worden. Daar zullen wij in het voorstel zo goed mogelijk rekening mee houden.

Mevrouw **DE GROOT** (SP): Komt dan ook aan de orde in het voorstel dat u gaat doen, wat PS gaan gebruiken om de stukken die zij nodig achten, dan ook onder ogen krijgen?

De heer **VAN DIJK** (CdK): Het is lastig aan te geven ook naar de toekomst toe. In het voorstel komt te staan hoe PS zijn aangehaakt op het proces bij wat er in de MRA gebeurt, zodat wanneer een gedeputeerde komt met een stuk ter besluitvorming door PS, transparant voor u is waarover het gaat, dat u bent meegenomen in de making of en dat u herkent dat de inbreng op enigerlei wijze terugkomt. Het kan zijn dat niet altijd alles terugkomt, dat heb je als je met 2 Staten en 32 gemeenten samenwerkt. Dat kan ertoe leiden dat een bestuurder hier verdedigt waarom hij of zij denkt dat het een goed stuk is in de vorm zoals het wordt voorgelegd, maar dat zouden de procesafspraken moeten zijn. Nogmaals, ik leg dan een voorstel neer maar u gaat erover of het voorstel voldoende dekkend is in de relatie van u met de MRA. Ik ben overigens wel heel blij met de hele discussie die wij hebben gehad, dat is precies de aandacht die de politiek moet hebben voor dit soort samenwerkingsverbanden. Dat geldt niet alleen voor PS van Noord-Holland maar ook voor Flevoland en de 32 gemeenten. Het tijdspad is Q1 2022. Thema's in plaats van doelstellingen neem ik mee. U heeft gesproken over de raadtafel. Ik deel uw mening en daarom

gaan wij een jaar met elkaar aan de slag en evalueren om te kijken hoe het precies werkt. Er is een kwartiermaker aangesteld voor de algemene vergadering, er is ook een voorstel gedaan voor wisseling voorzitterschap, maar wij hebben gezegd, zorg ervoor dat het goed in de beginperiode in de benen wordt gezet en dan zal zeker ook het functioneren van de raadtafel – hetgeen opportuun wordt na de gemeenteraadsverkiezingen in maart 2022 – ten goede komen. Vooralsnog is ervoor gekozen om de groep behapbaar te maken, om twee Statenleden en een gemeenteraadslid te laten aansluiten. Daar is niet zozeer angst of het coalitie of oppositie is, want de rol van de raadtafel is vooral procesmatig, hoe de stukken van de MRA op voorhand begeleid kunnen worden naar achterliggende raden en Staten. Daarom verwachten wij dat de raadtafel advies gaat geven over het beste vormgeven van de aansluiting.

De heer **DULFER** (GL): Mijn vraag ging over, wij moeten nu voor de raadtafel vertegenwoordigers gaan benoemen, hoe gaat u dat organiseren?

De heer **VAN DIJK** (CdK): Dat geeft mij bijna het gevoel dat ik hier alles mag organiseren als uw voorzitter, maar dat is een verantwoordelijkheid van PS. Net zoals het na de verkiezingen is geregeld, de huidige vicevoorzitter van PS heeft op zich genomen om te polsen wie daar interesse in zou hebben. Ik kan mij voorstellen dat het in het verlengde ligt om daar invulling aan te geven. Het lijkt mij wel goed te inventariseren welke twee PS-leden daar belangstelling voor hebben. Dat is een voorstel aan de vicevoorzitter van PS om dat zo op te pakken. Mevrouw Kapitein, ik heb gezegd Q1, mevrouw Van Meerten had dezelfde vraag. De PvdA wilde weten hoe wij de input van PS meenemen, en dat zit dus in de werkafspraken die wij met elkaar maken. Daaruit moet ook uw betrokkenheid naar de toekomst toe blijken met de MRA. Ik heb het gehad over een gezonde leefomgeving, dat is ook in de motie meegenomen. Over de raadtafel – CU – heb ik voldoende gezegd.

De **VOORZITTER**: Is er behoefte aan een tweede termijn? Bij dit agendapunt kunnen moties nog gewijzigd worden of andere dingen ingediend. Als wij het agendapunt afronden, kan het niet meer.

Tweede termijn

De heer **HOLLEBEEK** (PvdD): Voorzitter. De derde motie wil ik aanhouden, omdat ik begrijp dat het gehele traject behelst wat in motie 52 is genoemd en niet alleen wat er toen speelde. De twee andere moties. Ik ben blij dat de CdK positief adviseert. De tweede motie, de grootste uitdagingen, wil ik indienen ook al is neutraal geadviseerd, niet om u allemaal voor het blok te zetten maar voor ons is essentieel dat deze dingen nadrukkelijker benoemd worden. Dat is voor ons wel een struikelblok. Ik had begrepen dat vandaag iets van een tijdpad duidelijk zou worden, maar nu hoor ik iets over het eerste kwartaal. Zijn het twee verschillende dingen of hetzelfde wat dan wellicht iets later komt richting PS.

De heer **DULFER** (GL): De CdK heeft de eerste motie positief geadviseerd, maar betekent het dat u hem zelf als overbodig beschouwt of dient u hem wel in?

De heer **HOLLEBEEK** (PvdD): Ik heb niet begrepen dat de CdK hem als overbodig beschouwt, als dat zo zou zijn, kan ik hem aanhouden, maar met deze uitleg zou ik hem indienen, het lijkt ondersteuning van het beleid. Als de CdK in zijn beantwoording straks een toezegging zou kunnen doen, dan kan ik dat overwegen, maar de tweede motie blijft in ieder geval staan. De derde motie houd ik aan.

Mevrouw **KAPITEIN** (D66): Voorzitter. Ik kom even terug op de moties. Fijn dat de PvdD de motie over de lobby aanhoudt. Motie thema's in plaats van doelstellingen, als die blijft staan, dan steunen wij die. De motie over de grootste uitdagingen expliciet onderdeel maken steunen wij niet, want wij volgen het verhaal dat wij als PS de kaders bepalen. Als wij dingen inhoudelijk expliciet voor de MRA gaan maken, dan gaat het daarmee mogelijk wringen. De motie kaderstelling SP, dat is eigenlijk dezelfde redenatie. Volgens ons hoeven wij niet over de oude MRA-kaders te praten, want die zijn er niet. Dat heeft geen zin, wij praten constant over onze kaders en beleid.

De **VOORZITTER**: Voor zover daar onduidelijkheid over is, die motie is niet ingediend, die is eerder wel rondgestuurd, maar die zal niet bij de stemming meegenomen worden.

De heer **VAN DIJK** (CdK): Voorzitter. In antwoord op de eerste motie, eigenlijk is die overbodig, want ik heb al toegezegd, dit is een omissie en ik zal er nogmaals op wijzen bij het bureau MRA dat de terminologie consequent wordt aangepast in het hele stuk. Er is sprake van een spraakverwarring, die ik ongetwijfeld zelf in het leven heb geroepen enige tijd geleden, maar ik kom in Q1 met een voorstel voor werkafspraken en dan zullen wij deze zo volledig mogelijk proberen te maken zodat alle processen van de MRA aansluiten, want we moeten goed kijken naar data. Dat is in de MRA sowieso ingewikkeld, omdat je de cycli hebt van gemeenten en provincies en u wilt ook voldoende tijd hebben om voor te bereiden als u meegenomen wordt bij de stukken. Ik ga proberen dat in Q1 aan u te presenteren om te overleggen, maar u gaat over de vaststelling van de afspraken want dat zijn afspraken van PS.

De **VOORZITTER**: Doet dit iets aan de ingediende moties van de PvdD? M 225 is thema's in plaats van doelstellingen en 226 grootste uitdagingen.

De heer **HOLLEBEEK** (PvdD): M225 houd ik aan net als M227. M226 blijft staan.

De **VOORZITTER**: Agendapunt 14 is afgerond. De vergadering wordt geschorst voor de stoelwisseling.

15. Statenvoordracht 65 Initiatiefvoorstel VVD en D66 opvolging expertmeeting Bedrijfsopvolging in de agrarische sector

De **VOORZITTER**: De vergadering is heropend. De CdK is vanaf 17.30 verhinderd. Dit initiatiefvoorstel is ingediend door de heer De Wit (VVD) en mevrouw Kapitein (D66).

Mevrouw **KAPITEIN** (D66): Voorzitter. De VVD en D66 hebben bij dit initiatiefvoorstel dankbaar gebruik gemaakt van de input van vele anderen, zowel uit de commissievergaderingen als de feedback van GS en zeker van de experts die met ons op de expertmeeting van 23 juni waardevolle inzichten hebben gedeeld. Ik wil de discussie van de commissie niet overdoen en mij nu concentreren op een toelichting op onze voordracht. Deze bevat verschillende punten. In de voordracht nemen wij kennis van en spreken wij onze waardering uit voor GS voor de punten die zij voornemens zijn te gaan doen of al doen, zoals nieuw talent enthousiasmeren voor de sector, het verbreden van agrarische verdienmodellen, experimenten met provinciale gronden, het vergroten van de aantrekkingskracht van de sector en het actief uitdragen van de bijdragen van de agrarische sector in de diverse gebiedsprocessen. Door ons initiatief weten wij nu veel explicieter wat wij als provincie al doen en hoe wij van waarde zijn en kunnen zijn voor bedrijfsopvolgers en starters. Wij hopen dat dit ook voor ondernemers zichtbaar is en blijft. Wij willen namelijk niet dat dit vrijblijvend is, daarom hebben wij voor twee punten opvolgingsacties aangegeven, namelijk het onderzoek naar de ontwikkelingen en bewegingen in de grondmarkt in brede zin, een typisch provinciaal punt en als tweede het faciliteren van het aanbieden van passende ondersteuning, bijvoorbeeld door coachingstrajecten. Hierbij maken wij heel concreet en dankbaar gebruik van de suggesties van het CDA en CU in de commissie. Daarnaast willen wij dat dit onderwerp op de agenda blijft staan, daarom de jaarlijkse evaluaties. Dit hoeft niet in een apart rapport en mag geïntegreerd worden in andere trajecten, zoals de uitvoeringsagenda Economie en de Voedselvisie, bij voorkeur zelfs, want zo wordt dit onderwerp beter geborgd. Ten slotte willen wij dat de evaluaties jaarlijks worden besproken met de sector en met ons. Mogelijk komen er nieuwe initiatieven uit, over hoe wij als provincie nog meer waarde kunnen leveren aan de sector. Maar waarschijnlijk ook een meer explicietere duiding van wat wij allemaal doen met elkaar en hoe dat uitwerkt voor de toekomst van de sector en ook voor de toekomst van onze provincie, want ook de sector is belangrijk bij het behalen van de doelstellingen die wij als provincie willen behalen. Met dit alles staan bedrijfsopvolging en starters ook op onze agenda. Bij werkbezoeken in de sector merk ik persoonlijk dat dit zeer gewaardeerd wordt, de taal van het gesprek verandert hier direct door. In plaats van een verwijtende en lastige discussie, ontstaat er een echt gesprek over waar boeren bezorgd over zijn en waar wij elkaar constructief kunnen ondersteunen. Meer begrip en meer dialoog, deze waarde hebben wij met dit initiatief en met elkaar gerealiseerd. Daarom nogmaals dank aan allen die aan dit voorstel hebben bijgedragen.

Statenlid **KOSTIÇ** (PvdD): Voorzitter. Dank aan de indieners van dit initiatiefvoorstel. We waarderen de moeite die hierin is gestoken. Het initiatief constateert problemen met bedrijfsopvolging in de agrarische sector. Die zijn er inderdaad. Boeren worden steeds verder in intensivering en schaalvergroting gedreven. Kleinere boeren moeten stoppen, dit alles gefaciliteerd door miljarden subsidies. Intussen zijn goedwillende boeren en onze kinderen de grote verliezers en die trend moeten we samen doorbreken. Tjeerd de Groot zei het in een interview laatst treffend: “Een beleid van 20 jaar schaalvergroting, pappen en nathouden en je ziet dat er daardoor steeds regels bijkomen. Wij hebben een lange termijnvisie en gaan ook keuzes maken”. Dit initiatiefvoorstel is sympathiek, maar benoemt die noodzakelijke keuzes niet. Niet alles kan immers. De landbouwsector gaat gezonde transities tegemoet en dan is het

essentieel dat we boeren duidelijkheid geven over waar we samen naartoe gaan, ook in dit initiatiefvoorstel. Die doelen zijn nu beschreven in de Voedselvisie, waaronder natuurinclusief in 2030, eerlijke prijs en dierenwelzijn. Toch worden ze nauwelijks benoemd in het voorstel. Juist in deze belangrijke transitieperiode moeten we onze schaarse provinciale tijd en middelen gebruiken om boeren mee te nemen in de transities. Dat bespaart ook geld. Als we het hebben over bedrijfsopvolging en de toekomst van de sector, dan gaat het erom dat we toewerken naar de noodzakelijke transities. Dat is in het belang van agrarische familiebedrijven en het leefbaar houden van het boerenberoep. Zijn D66/PvdA/VVD het daarmee eens? Toen wij de initiatiefnemers hierover bevroegen, gaf VVD een ander antwoord dan D66. We moeten daar in dit initiatiefvoorstel helder in zijn, ook voor het college dat hierna komt. Anders worden vooral goedwillende boeren weer het slachtoffer. Daarom helpen we D66 en VVD en dienen samen met DENK, SP en GL het amendement in "Hulp bij bedrijfsopvolging richting noodzakelijke landbouwtransities":

Amendement 34/15-11-21
Hulp bij bedrijfsopvolging richting noodzakelijke landbouwtransities

Provinciale Staten van Noord-Holland in openbare vergadering bijeen op 15 november 2021

Besluiten in het ontwerpbesluit:
toe te voegen als besluit, na het nu laatste (vijfde) besluit, de tekst:
"De bovengenoemde inzet m.b.t. bedrijfsopvolging en starters uit te voeren in lijn met de noodzakelijke transities zoals beschreven in het provinciale landbouwbeleid, met name de Voedselvisie. Prioriteit wordt gegeven aan initiatieven die aansluiten bij de gewenste omschakeling naar natuurinclusieve landbouw op niveau 2 of hoger (volgens het Louis Bolk Instituut)".

Toelichting
De provincie heeft een transitie in de landbouw ingezet. Zij wil met behoud van ontwikkelkansen en een eerlijk verdienmodel, de agrarische sector en alle ketenpartijen stimuleren om stappen te zetten richting een natuurinclusieve kringlooplandbouw, groene eiwittransitie en verbetering van de natuur-, water- en bodemkwaliteit, klimaat en dierenwelzijn. De provincie ziet deze ambities ook in delen van de sector en wil dat waar mogelijk ondersteunen. Zij heeft de gewenste transitie beschreven in de Voedselvisie. Om deze transities effectief en efficiënt te kunnen uitvoeren is het verstandig dat we in dit initiatief expliciet duidelijk maken dat de provincie alleen initiatieven ondersteunt die deze nieuwe richting willen opgaan. Die duidelijkheid is belangrijk. Anders blijven we het oude systeem in stand houden, ten koste van boeren die de transities willen aangaan. Bovendien is bedrijfsopvolging juist een moment om achterblijvers in de transitie van de landbouw te laten stoppen en nieuwe boeren een kans te geven.

Fracties PvdD, DENK, SP, GL

De **VOORZITTER**: Het amendement maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer **CARDOL** (GL): Voorzitter. Dank aan VVD en D66 voor dit mooie initiatief. Met onze Voedselvisie hebben wij een perspectief geschetst voor de landbouw in Noord-Holland. Het lijkt mij vanzelfsprekend dat wij in die lijn alles willen doen om onze landbouw toekomst te geven en de rol van enthousiaste jonge mensen is daarin cruciaal. Ik las vanmorgen in Trouw enkele mini-interviews over de klimaattop. Anniek Moonen, voorzitter van de jonge klimaatbeweging, zei: "Het voelt vreemd dat alle feiten op tafel liggen, maar het toch niet lukt om in beweging te komen." En Ed Nijpels maakte het nog concreter, hij zei: "Hoe kan het dat er zoveel feiten bekend zijn en dat de politiek het zo laat afweten." Het is makkelijk om cynisch te worden bij dit soort ontwikkelingen, maar ik blijf graag hoopvol. Sigrid Kaag noemde dit weekend D66 de eerste klimaatpartij. Vooruit, ik geloof graag in haar goede intenties, de transitie van de landbouw staat hoog op de politiek agenda. Wij willen de transitie graag samen met de boeren doen, laten wij dus stoppen hen de verkeerde richting van schaalvergroting en intensivering op te duwen, zoals wij veel te lang hebben gedaan. Laten wij hen helpen ook met dit voorstel de landbouw perspectief te geven zodat de jonge mensen graag in die sector willen werken, omdat zij er een gezonde boterham mee kunnen verdienen, maar ook omdat zij een goede en gezonde toekomst voor zich zien. Wij stemmen in met de voordracht, maar onderstrepen het amendement dat wij hebben ingediend. Het is belangrijk om nogmaals aan te geven dat dit in lijn met de Voedselvisie is en dat daarop de nadruk gelegd wordt, ook bij de voornemens in het initiatiefvoorstel.

Mevrouw **JELLEMA** (PvdA): Voorzitter. Mijnheer De Wit, ik was niet bij de bespreking op de 25e en dat vind ik een omissie van mijzelf. Ik had het na kunnen kijken, maar daar heb ik niet de tijd voor gevonden, maar ik heb wel alles gelezen, ook wat er tijdens de commissievergadering is besproken. Complimenten voor u en D66 voor het mooie en goed uitgewerkte voorstel. Ik heb zelden een initiatiefvoorstel in de zes jaar dat ik in PS zit, ontmoet dat zo welwillend door GS is ontvangen en waarmee zij het onverkort eens zijn. GS stellen dat er al het nodige gebeurt en op onderdelen willen ze extra inspanningen gaan doen. Wij kunnen heel goed leven met dit voorstel en meegaan. Het amendement van de PvdD en anderen, daar ben ik nog steeds niet helemaal uit. Misschien kijk ik er te psychologisch of te sociologisch naar, maar ik kan mij voorstellen, want het gaat niet over bedrijfsvoering in het algemeen, het gaat echt over het kwetsbare moment van bedrijfsopvolging naar welk moment je echt toeleeft en dat moment aan te pakken om ook nog eens druk op de ketel te zetten, wij gaan je in een prio-situatie ondersteunen als je gelijktijdig ombouwt, ja, dat .. misschien zie ik beren op de weg die er nog niet zijn, maar tot de stemming vanavond ga ik dat met mijn fractie bespreken. Hoewel wij ook zien dat die omschakeling nodig is en daar staan we voor 100% achter, maar op het moment van opvolging, daar ben ik nog niet uit.

Statenlid **KOSTIÇ** (PvdD): Voorzitter. Eerst ter verduidelijking, het voorstel gaat over wat de provincie al doet, de doelen die wij stellen maar wij hebben beperkte capaciteit, dus op een gegeven moment als wij onze capaciteit inzetten om te helpen met de opvolging, dan kunnen wij ons richten op boeren die de transitie in willen gaan. Bent u het met ons eens dat dat een verstandige keuze is?

Mevrouw **JELLEMA** (PvdA): Voorzitter. Ja, daarom ben ik bijna in een schisis daarover, want dat is natuurlijk nodig en ik denk ook maar dan kijk ik vooral naar de ervaringsdeskundige, mijnheer De Wit zelf, als boerenzoon, bij iedere overdracht van het bedrijf gaan zonen en dochters het sowieso anders doen, maar het moet wel in de richting zijn van transitie, extensivering et cetera, dat hoop je dan maar en dat mag je best enthousiasmeren, maar op het moment van zo'n overdracht van de een naar de ander, daar een soort tweedeling te creëren of de kans daarop, vind ik heel erg moeilijk. Maar wij gaan er in de fractie goed over van gedachten wisselen.

De heer **CARDOL** (GL): Ik wil mevrouw Jellema helpen met het beslissingsproces, door de vraag te stellen, waar leest u dat wij ingrijpen op het terecht door u genoemde kwetsbare moment van opvolging? In het voorstel gaat het om voorstellen die vooral op bedrijfstakniveau worden ondernomen, het gaat om leren ondersteunen, stimuleren. Er is ook in het amendement geen sprake van om op het individuele niveau van bedrijfsopvolging als provincie te interveniëren, het gaat om de processen die wij in gang zetten om bedrijfsopvolging te stimuleren en mogelijk te maken, daarin wel meteen de stap te maken naar natuurinclusieve landbouw.

Mevrouw **JELLEMA** (PvdA): Volgens mij zegt u niets anders dan dat ik zelf zeg, op dat moment kunnen wij als provincie oppoppen en zeggen, als u dan toch een bedrijf overneemt, denkt u hier eens aan, want dan hebben wij een aantal ondersteuningstrajectjes. Zo mag ik hem toch lezen. Ik denk ook aan de andere indiener van de notitie, D66, ik weet niet of zij meegaan met het amendement.

De heer **CARDOL** (GL): Volgens mij staat in het amendement en het voorstel niet dat wij als provincie aan tafel komen te zitten op het moment van bedrijfsopvolging. Als dat zo zou zijn, zou ik u helemaal gelijk geven, maar het gaat om algemene instrumenten om opvolging en starters in de landbouw meer mogelijkheden te geven. Dat is iets heel anders dan het individuele moment van bedrijfsopvolging aan de tafel in de keuken van de boerderij.

Mevrouw **JELLEMA** (PvdA): Ik neem het mee naar mijn fractie straks.

De **VOORZITTER**: Wil mevrouw Kapitein reageren?

Mevrouw **KAPITEIN** (D66): Procesmatig, we hadden afgesproken dat de heer De Wit zou reageren op de inbreng.

De **VOORZITTER**: Dat is prima, maar omdat mevrouw Jellema expliciet vroeg naar de mening van D66 over het amendement, dacht ik dat u namens D66 wilde reageren en niet als opsteller van het initiatiefvoorstel.

Mevrouw **KAPITEIN** (D66): Als D66 volgen wij de logica van mevrouw Jellema. Zij heeft dat terecht geformuleerd. Het voorstel van bedrijfsopvolgers en starters sluit wat ons betreft – dat hebben wij geprobeerd – zo goed mogelijk aan op het beleid van de provincie, dus het is niet nodig volgens ons om een van de groepen eerder naar voren te trekken of om er andere aandacht aan

te geven. Als wij het alleen over bedrijfsopvolging hadden gehad, dan hadden wij niet over starters gesproken.

Mevrouw **JELLEMA** (PvdA): Dat is helemaal duidelijk.

De heer **HEIJNEN** (CDA): Voorzitter, dank aan de VVD en D66 voor het initiatiefvoorstel over bedrijfsopvolging in de agrarische sector. Wij maken ons ook zorgen over de toekomst van de agrarische sector en bijbehorende verdienmodellen en de mogelijkheid om bedrijven over te dragen aan de volgende generatie. Het is goed om aandacht te hebben voor de jonge of toekomstige boer, hoewel wij sommige zaken anders zouden hebben verwoord in de probleemstelling, is dit wel herkenbaar voor ons. GS geven aan dat veel van de gevraagde acties al in meer of mindere mate worden opgepakt. Toch zijn wij van mening dat de omgevingsverordening wat meer ruimte zou moeten bieden aan nevenactiviteiten of aan de omgang met vrijkomende agrarische bebouwing, want dit zal de bedrijfsopvolgers meer kansen geven op een goed verdienmodel. Wij steunen het onderzoek naar de ontwikkeling op de grondmarkt omdat wij zien dat er mogelijk grondschaarste ontstaat door de vele opgaven die op agrarische grond gerealiseerd moeten worden, zoals de energietransitie en woningbouw et cetera. Het is van groot belang dat er duidelijkheid komt voor de agrariërs, ook over de eisen waaraan zij in de toekomst moeten voldoen en waar zij naartoe kunnen werken. Wij zijn blij met de toezegging van GS om te kijken naar de coachingsregeling voor bedrijven met ambitie en voor de bedrijfsopvolgers. In NLG hebben wij naar voren gebracht dat wij graag zien dat de provincie ondernemerscoaches aanstelt zoals in andere provincies gebeurt, waar zij ervencoaches worden genoemd. Wij zijn blij met de verwijzing daarnaar in het besluit, dank daarvoor aan de VVD en D66. Tot slot vinden wij het bij de uitwerking van de initiatiefnota en de trajecten die worden ingezet, van belang dat de provincie zich niet alleen richt op bedrijfsopvolgers met hele bijzondere ideeën maar dat ook de middenmoot van bedrijven en familiaire bedrijfsopvolgers kunnen meedoen in het traject en dat ook zij nieuwe ambities kunnen verwezenlijken. Kunnen de initiatiefnemers hierop reageren of kunnen GS toezeggen dit mee te nemen in de uitwerking? Wij stemmen in met de voordracht.

De **VOORZITTER**: De heer Köhler ziet af van zijn bijdrage.

Mevrouw **DE GROOT** (SP): Voorzitter. In de commissie zei ik het volgende: “Opvallend is dat 60% van de bedrijven geen opvolger heeft” en dat biedt veel kansen. Uiteraard moeten bedrijven een opvolger kunnen vinden maar is het dan niet handig om gelijk om te schakelen naar biologische, circulaire en grondgebonden landbouw en andere teelten dan de huidige, of natuurbeheer? Dat kunnen wij met het initiatiefvoorstel heel goed gaan regelen, vooral dat bij opvolging gedacht moet worden aan dit soort opvolging. Wij houden ons aan hetgeen wij in de commissie gezegd hebben. Wij hebben het amendement van de PvdD mede ingediend, want dit komt het dichtst bij de opvatting van de SP.

De heer **KLEIN** (CU): Voorzitter. Wij willen D66 en de VVD heel hartelijk danken voor hun initiatiefvoorstel, want het is goed om te kijken hoe wij als provincie agrariërs kunnen helpen bij

de bedrijfsopvolging. Het voorstel doet een aantal suggesties daarvoor die een aanvulling zijn op bestaand beleid. Wij danken beide partijen ook voor de aanpassingen naar aanleiding van de bespreking in de commissie, met name over het noemen van coaching. Wij sluiten ons aan bij de PvdD dat het belangrijk is dat wij een transitie inzetten in de landbouw, dat is het beleid van de provincie en veel van onze activiteiten zijn daarop gericht, maar wij denken niet dat dit initiatiefvoorstel de plek is om dit nogmaals op te nemen, want het beleid is al vastgelegd, zoals in de Voedselvisie waarin is opgenomen dat wij streven naar natuurinclusieve landbouw en het is duidelijk dat toekomst bestendig boeren sowieso inhoudt dat je meegaat in de transitie die al in gang is gezet. Wij denken dat coaching en begeleiding juist eraan kunnen bijdragen dat mensen zich bewust worden van die noodzaak. Als je dit nu expliciet als voorwaarde opneemt, zou het ertoe kunnen leiden dat sommige mensen hier geen gebruik van zouden willen maken en het zou bovendien selectief zijn om dit doel te noemen, want er zijn nog vele andere nastrevenswaardige doelen die je zou kunnen noemen, zoals dat wij meer vrouwelijke ondernemers zouden willen. Dat moeten wij allemaal niet doen. Wij moeten ons in het voorstel richten op de kern en dat is ondersteuning bij bedrijfsopvolging. Wij steunen het amendement niet, maar wel de voordracht.

Gedeputeerde **ZAAL**: Voorzitter, ik houd het kort, want dit is juist het moment voor de indieners van het mooie voorstel waar GS heel blij mee zijn. Mooi dat PS de kaderstellende rol pakken en aansluitend bij bestaand beleid een extra focus leggen op een heel belangrijk thema dat wij ook onderschrijven. Bedrijfsopvolging en nieuwe starters in de agrarische sector is een belangrijk thema. Uit onderzoek van het CBS blijkt dat 41% van de bedrijven geen opvolger heeft, dat is echt een groot aandeel en wij hebben juist jonge energieke agrariërs nodig voor de transitie van de landbouw. Ik ben ontzettend voorstander van de maatregelen en wij kunnen de maatregelen opnemen in bestaand beleid, waarbij de focus ligt op de toekomstbestendige landbouw. De indieners moeten maar oordelen over het amendement, maar voor mij is het vanzelfsprekend dat wij met de inzet van dit instrument binnen de kaders blijven zoals die door PS eerder zijn meegegeven zoals bij de Voedselvisie – die alleen over voedsel gaat en grondgebonden landbouw, maar wij hebben nog meer – en ook over de bollen hebben wij vorige week van PS duidelijke uitspraken gehad waar wij naartoe willen. Dus ik ga ervan uit dat het vanzelfsprekend is om bij de uitvoering binnen de meegegeven kaders te blijven, ddan is het amendement misschien niet nodig, maar dat laat ik over aan de initiatiefnemers. Het grondonderzoek, in het voorstel lijkt de suggestie te worden gewekt dat PS de opdracht daarvoor zouen geven en ook de opdracht zouden communiceren, maar wij zijn er als GS mee bezig in de organisatie, daarom stel ik voor dat GS de opdracht geven en dat wij u daarover rapporteren en input verzamelen, maar omdat het uitvoering betreft, kunnen wij dit oppakken. Als het aangenomen wordt, dan ga ik ermee aan de slag.

Tweede termijn

De heer **DE WIT** (VVD): Voorzitter, ik probeer ook een soort slotwoord te formuleren en daarna kom ik op de behandeling van de discussie van zojuist. Aangegrepen door een voorbeeld van een keukentafel bij een ondernemer, wiens kinderen zeiden, pap, je hebt een mooi bedrijf en ik vind het werk leuk maar ik mis de maatschappelijke waardering ervoor in de samenleving, dus ik ga

het niet overnemen, dat was reden om dit onderwerp beet te pakken en te agenderen voor PS. Collega Kapitein heeft eerder in de commissie vergelijkbare ervaringen gedeeld wat haar ook motiveerde om dit onderwerp beet te pakken, want het kan toch niet zo zijn dat bedrijven geen opvolgers meer hebben, om te beginnen al in eigen kring. Wij kijken terug op een mooi debat over de toekomst van gemotiveerde ondernemers in de agrarische sector. Niet alleen vandaag, maar eerder in de commissie en de expertmeeting hebben wij goede gesprekken met elkaar gevoerd als PS. Als liberale partij streven wij ernaar om mensen het maximale uit henzelf te laten halen en ondernemerschap is een van de manieren om dat te doen. In een sector waar bedrijfsopvolging een relevante uitdaging is, ook met effecten op zaken die ons allemaal raken zoals voedsel, bloemen en landschap, hebben wij gemeend hier aandacht voor te moeten vragen. Ook andere provincies doen dat overigens. De toekomst valt of staat met energie van de mensen. De toekomst is immers al morgen en dus is motivatie vereist om uit je bed te komen. Ook voor de uitwerking van het provinciale beleid voor het landelijke gebied, hierbij behorende natuur, klimaat en milieu hebben wij met die energie te maken. Wij denken dat er veel energie in en buiten de sector is om de komende generaties ons platteland vitaal en gezond te houden. Wij hebben geleerd dat het belangrijk is te zoeken naar gezamenlijke doelen, die doelen vast te houden en met elkaar in gesprek te gaan over of we nog op het juiste pad zitten om de doelen te halen en dat vraagt om helder en consistent beleid van de overheid en regelgeving die duidelijk is en doelgericht. Het vakmanschap over hoe die doelen te bereiken in een veeleisende wereld is vervolgens aan de ondernemer. Soms kunnen wij als provincie een klein duwtje geven. Wij als politiek planten nu het zaadje in de hoofden van tieners aan de keukentafel, wij halen mensen 's ochtends ook niet uit hun bed, wij zijn wel in staat om energie die ontstaat, verder te brengen in het belang van ons allemaal. De kracht van het initiatief kan zijn om die energie en motivatie te signaleren en vast te houden. Dit werkt in de gesprekken in het veld en wij hopen dat er later nog veel meer keukentafelgesprekken volgen die datzelfde omarmen. Tot zover mijn slotwoord. Nu reageer ik op de discussie van zojuist die focust op het beleid op macroniveau naar uitwerking tot individueel niveau en al of niet een disbalans daartussen. Voor de indieners is het huidige provinciaal beleid het kader waarbinnen het initiatief is gesteld, dus een discussie hierover is vandaag niet relevant, want dat stellen wij niet ter discussie. De vraag is vervolgens hoe ga je ermee om en hoe maak je de vertaling van de energie naar individuele mensen. De heer Klein heeft dat goed samengevat, dat wij dit initiatiefvoorstel niet moeten gebruiken om specifiek aandacht te vragen voor onze ambities en dat te koppelen aan de coachingstrajecten. Immers, de Voedselvisie gaat uitsluitend over voedsel maar er zijn ook andere takken van sport binnen de agrarische sector, zoals de bloemensector. Dat is al een reden om dat niet te doen. Belangrijker nog wel, bedrijfsopvolging kan bij wijze van spreken volgend jaar al spelen en 2030 is pas over 8 of 9 jaar en dat nuanceverschil vinden wij gepast om recht te doen. Daarom ontraden wij het amendement, waarbij wij wel hetzelfde vertrekpunt hebben, namelijk door PS vastgesteld provinciaal beleid maar de wegen om daar te komen, kunnen verschillend zijn, maar deze hoeven wat ons betreft geen onderdeel te zijn van deze voordracht.

Statenlid **KOSTIÇ** (PvdD): Ik ben op zoek naar helderheid en die krijg ik nog niet helemaal. U zegt, wij blijven binnen de kaders van onder ander de voedselvisie en de ambities daarin maar ook daarbuiten, zoals richting biologisch bij bloemen. Hoe ziet u dat in de uitwerking van uw

voorstellen, zoals coaching? Als u zich daar niet op gaat focussen, waar gaat u zich wel op focussen binnen de provinciale kaders?

De heer **DE WIT** (VVD): De aanleiding in de coachingsgesprekken is, ik wil als starter/zij-instromer/opvolger verantwoordelijkheid nemen en ondernemen in een sector waar verschillende aspecten relevant zijn binnen het businessmodel van de ondernemer. Wij zouden zeggen, de vraag is in zo'n coachingsgesprek, hoe kan ik het individu helpen om een bedrijf te leiden. Dat is een andere vraag dan sec in te zoomen op, hoe moet je een transitie doorleven met elkaar, dat is een smaller gedeelte binnen het gehele vraagstuk. In deze voordracht vinden wij het niet gepast om die vernauwing te maken en het bestaande beleid als vertrekpunt te nemen, daar doe ik niets aan af.

Statenlid **KOSTIÇ** (PvdD): Begrijpt de VVD dat wat wij hier voorstellen met GL, juist een verbreding is, dus niet alleen kijken naar het businessmodel, maar ook om de bredere ambitie van de provincie erbij te betrekken, zodat wij naar een gezondere toekomst gaan. Opnieuw mijn vraag maar met andere woorden, is, betrekt u de gezonde natuurinclusieve dierenwelzijnsdoelen ook in het gesprek van de coaching of gaan we het daar helemaal niet over hebben?

De heer **DE WIT** (VVD): Te beginnen met de rol van de provincie, aansluitend bij de woorden van anderen eerder in dit debat, het is niet de rol van de provincie om die gesprekken te voeren, het gaat om dat wij deze willen faciliteren en wij gaan daar ook de mogelijkheden voor verkennen, dat is onze rol, het is niet onze rol om aan de keukentafel te gaan zitten. Die vraagstelling is dus breder dan de transities in de landbouw. De kern van het verschil tussen de PvdD en de VVD is dat mijn adagium is, mensen willen wel veranderen, maar willen niet veranderd worden. Dat nuanceverschil hebben wij goed geborgd in de voordracht en zou ik in die zin ontraden in het amendement.

Mevrouw **JELLEMA** (PvdA): Om het nog helderder te krijgen, een vraag. In de voordracht staat: "Het verbreden van agrarische verdienmodellen zoals de uitvoering van de Voedselvisie en de gebiedsgerichte aanpak", is dat wat u bedoelt met dat u eigenlijk al doet wat de PvdD c.s. willen met hun amendement?

De heer **DE WIT** (VVD): Er zit een nuanceverschil in, in die zin dat de provincie beleid heeft rond de Voedselvisie en er lopen gebiedsprocessen en daarbinnen is aandacht voor de verbreding van de verdienmodellen, dat steunen wij van harte, ik zie dat ook als bestaand beleid, maar dat is een ander vraagstuk dan sec het overdrachts- of zij-instroom of startersmoment voor het ondernemerschap wat ons betreft. Het beleid is een bovenliggend kader en dit komt er als thema dwars tussendoor. Dat om het te kunnen positioneren, de opmerking die ik in dat kader kan maken, maar ik zie u enigszins vertwijfeld kijken.

Mevrouw **JELLEMA** (PvdA): Het is mij om het even, ik vind het zo'n semantische discussie worden, ik ben op zoek naar haakjes en ik voel voor beide kanten. Het is de PvdA weer, enerzijds, anderzijds.

De heer **CARDOL** (GL): Voorzitter. De verschillen zijn helemaal niet groot, dus in die zin begrijp ik de vertwijfeling van mevrouw Jellema wel. U zegt laten wij dit initiatief nou niet gebruiken voor specifieke ambities, maar daar gaat het toch niet om. Wij hebben in de Voedselvisie een toekomstbeeld van de landbouw geschetst en dat kun je toch niet afdoen met, een soort specifieke ambitie. Nee, dat is waar wij heengaan met de landbouw, dat is mijn eerste vraag. De tweede is, u zegt, op het moment dat wij voor een coachingstraject aan het praten zijn, dit niet zwaarder gemaakt moet worden door de ambities van de Voedselvisie neer te leggen, want het duurt nog wel 8 jaar voor wij natuurinclusief zijn in Noord-Holland. Ik laat mij altijd weer vertellen dat de transities ontzettend veel tijd kosten maar als wij een bedrijfsopvolger toekomst willen bieden, dan moet hij toch onmiddellijk met de transitie beginnen en kan hij niet zeggen, ik weet het niet, ik wacht nog 6 jaar, want dan halen wij 2030 nooit.

De heer **DE WIT** (VVD): Het beleid in de Voedselvisie staat niet ter discussie vandaag, daarin hebben wij een uitdagende en stimulerende rol naar de sector toe om er concreet invulling aan te geven. Daar hebben wij budget voor en wij gaan de effecten monitoren. Wij hebben het vandaag over de coachingsgesprekken in het kader van bedrijfsopvolging, en dat heeft een hele andere achtergrond. Daar is het een bal die ligt bij de startende bedrijfsopvolger of zij-instromer die zegt, ik zie brood in deze sector en die zal op die elementen een visie moeten hebben als onderdeel van zijn ondernemerschap. Het amendement roept echter een bepaald onderscheid op tussen ondernemers die nu een ambitie hebben en concrete initiatieven voor een natuurinclusieve landbouw conform de provinciale visie en mensen die dat niet hebben en van die tweedeling zie ik niet de meerwaarde in voor het thema van bedrijfsopvolging/starters/zij-instromers dat wij hier adresseren.

De heer **CARDOL** (GL): Ik wil niet zeggen dat wij het niet eens zijn, wij zijn het behoorlijk eens. Ik wil alleen met klem ontkennen dat wij in het amendement een tweedeling willen aanbrengen tussen mensen die wij wel en niet willen helpen. Wij vragen om in het proces meteen aandacht te hebben voor de toekomstige landbouw waar wij met zijn allen naartoe willen. Dat is het enige wat wij zeggen in het amendement.

De heer **DE WIT** (VVD): Ik denk dat een bedrijfsopvolger of zij-instromer per definitie met de toekomst bezig is, anders zou hij zich niet inzetten voor het overnemen of starten van het bedrijf. In het amendement ervaar ik wel degelijk een splitsing tussen wel en niet natuurinclusief of een ander woord dat je eraan kunt hangen richting de ambities in de Voedselvisie en daarvan zeggen wij, laten wij dat niet zo in de voordracht opnemen omdat dit een ander doel dient dan de Voedselvisie, hoewel dat het vertrekpunt is voor dit gesprek.

Statenlid **KOSTIÇ** (PvdD): De gedeputeerde zei zojuist heel duidelijk dat zij de Voedselvisie en andere natuurinclusieve en biologische ambities hierin zal betrekken. Bent u het met GS eens?

De heer **DE WIT** (VVD): Wij hebben een Voedselvisie waar ook budget bij zit en volgens mij heeft de gedeputeerde gezegd, als wij aan de Voedselvisie werken en er komt budget uit bij wijze van

spreken, de uitwerking moet nog gedaan worden, en een coachingstraject, dan is het nogal wiedes dat de ambities van de Voedselvisie hierin terugkomen. Echter, niet alle ondernemers produceren voedsel maar iets anders en wij willen ook kijken naar andere of Europese mogelijkheden die daarvoor zijn en daar geldt niet voor dat hierop de provinciale Voedselvisie van toepassing is per se en dat daar andere criteria op van toepassing zijn die daarvoor gelden. Dat trekken wij bewust uit elkaar en willen dat overlaten aan de verkenning die nog moet plaatsvinden om überhaupt het instrument van coachingstrajecten concreet te kunnen maken. Nog een paar punten, het CDA vraagt ook aandacht voor kleine en middelgrote bedrijven, het zijn niet alleen maar de grote bedrijven waar wij op focussen, daar ben ik het van harte mee eens. Ik sta een sector voor zoals het 70 jaar geleden was toen mijn opa met de bloemkoolschuiten de Vaarpolder inging. Die gingen allemaal individueel naar hun hectaren die niet zo groot waren als de huidige bedrijven, maar konden toch een boterham verdienen en een gezin onderhouden, dat moet ook heden ten dage nog altijd mogelijk zijn, dus wat mij betreft zeker ook dat er aandacht voor is binnen de uitwerking van de coachingstrajecten. Tot slot een reflectie op wat de gedeputeerde aangeeft over het grondonderzoek en de rol van PS en GS. Vanzelfsprekend hebben wij als PS de ambitie om niet betrokken te raken in de uitvoering der zaken, dus in die zin verstaan wij elkaar goed en dat het een goede manier is om PS in de commissie NLG te betrekken op de manier zoals de gedeputeerde dat heeft voorgesteld.

De **VOORZITTER**: Hebben nog anderen behoefte aan een tweede termijn?

Statenlid **KOSTIÇ** (PvdD): Voorzitter, dank voor de toelichting van GS en de initiatiefnemers. Het is jammer dat ik nog steeds twee geluiden hoor, van de VVD specifiek en van GS. Wij vinden het heel belangrijk dat wij duidelijk zijn richting de boeren en dat wij breed inzetten op de transities die ons te wachten staan. Daarom dienen wij alsnog het amendement ter stemming in als bevestiging van het redelijk goede beleid van GS.

De **VOORZITTER**: Wij ronden dit agendapunt af.

16. Vragenuur.
16.a Beraadslaging Actualiteiten (onder voorbehoud van instemming Provinciale Staten)

De **VOORZITTER**: Er zijn geen actualiteiten ingediend en geen mondelinge vragen gesteld.

17. Stemming motie Vreemd aan de orde van de Dag (reactie GS)

De **VOORZITTER**: We gaan direct door naar de collegereactie op de motie Vreemd van mevrouw Van Geffen. Aangezien de CdK hier antwoord op zou geven als voorzitter van PS en van het presidium, zal ik als vicevoorzitter deze taak waarnemen. In de motie wordt verzocht om aan alle eenmansfracties eenzelfde aantal minuten spreektijd toe te kennen in de vergaderingen van PS en in de commissievergaderingen. In het presidium van 1 november jl. is afgesproken om de spreektijd van de kleine afgesplitste fracties te verruimen ten opzichte van de met elkaar vastgestelde regels. Besloten is dat de kleine afgesplitste fracties voor PS en

commissievergaderingen ten minste de helft van de spreektijd krijgen die beschikbaar is voor de kleinst gekozen eenmansfractie. Dit besluit werd breed gesteund genomen in het presidium. Daarnaast is ook afgesproken dat naar de volgende bestuursperiode toe een nieuw voorstel wordt voorbereid voor de wijze waarop met afsplitsingen zal worden omgegaan. De motie doorkruist de aanpak die in het presidium is afgesproken en er is geen nieuwe aanleiding sinds de vergadering van 1 november jl. om nogmaals een verruiming toe te passen. De motie komt in de besluitvormende vergadering aan de orde.

18. Sluiting beraadslagende vergadering.

De **VOORZITTER**: Dames en heren, ik sluit hierbij deze beraadslagende Statenvergadering om 18.06 uur. Vanavond om 20.00 uur wordt de online besluitvormende vergadering van 8 november jl. heropend. Dan zal in die vergadering het stemmen over de ingediende moties, amendementen en de voordrachten plaatsvinden.

***

Notulen -vastgesteld-

Besluitvormende uitloopvergadering van Provinciale Staten van Noord-Holland

Datum	:	15 november 2021
Vicevoorzitter	:	mw. R.P.M. Kocken
Griffier	:	dhr. M.W. Admiraal
Contactpersoon griffie	:	mw. V. Mulder - statengriffie@noord-holland.nl

Aanwezig: Mw. R. Alberts-Oosterbaan (SP), mw. W. van Andel (CDA), dhr. R.J.P. Baljeu (Fractie Baljeu), hr. D.J. van den Berg (JA21), mw. I.A. Bezaan (PVV), dhr. M.T. Cardol (GL), dhr. J.J. Carton (PvdA), dhr. M. Deen (PVV), dhr. R.J. Dekker (FvD), dhr. J. Dessing (FvD), mw. S.S. Doevendans (PvdA), dhr. J.W. Dulfer (GL), mw. A. Er (GL), mw. G. Van Geffen (Liberaal Noord-Holland), mw. A. Gielen (GL), dhr. J.P.H.M. van Gilse (VVD), mw. L. Gonggrijp (D66), Statenlid J. Gringhuis (GL), mw. J.M.E de Groot (SP), dhr. G.J.W. Hartog (VVD), dhr. D.G. Heijnen (CDA), dhr. J.P. Hollebeek (PvdD), mw. A.A.J. Jellema (PvdA), dhr. E.W.J. Jensen (JA21), mw. J.F.L. Kaamer van Hoegee (VVD), dhr. E.B. Kanik (D66), mw. A.C. Kapitein (D66), dhr. N. Kaptheijns (PVV), dhr. M.C.A. Klein (CU), dhr. G.H.J. Köhler (JA21), mw. W. Koning-Hoeve (CDA), Ines Kostić (PvdD), dhr. S. Koyuncu (DENK), mw. C.D.M. Kuiper-Kuijpers (CDA), dhr. G.L.J. Leerink (PvdA), dhr. E.J. van der Maas (VVD), dhr. I.J.M. Mantel (JA21), mw. M.A.H. van Meerten-Kok (VVD), dhr. H.S. Mülder (D66), dhr. A.J.M. Muurlink (PvdA), mw. A. Nanninga (JA21), dhr. N.A.L. Roosendaal (VVD), dhr. M.C. Steeman (D66), mw. A.J.C.E. Strens (D66), dhr. K.J. Terwal (VVD), mw. A.T.B. de Vries (PvdA), mw. N.M. van der Waart (GL), dhr. B.G.P. de Wit (VVD), mw. T.K. van Wijnen (GL), dhr. G.R. Zaal (GL), dhr. F.A.S. Zoon (PvdD)

Afwezig: dhr. A.Th.H. van Dijk (CvdK/voorzitter), dhr. W. Hoogervorst (SP), mw. W. van Soest (50PLUS/PvdO), mw. J. Vastenhouw (FvD).

Agenda **Paginanummer**

12.	Heropening besluitvormende vergadering	02
13a.	Programma Natuurnetwerk 2022 (Voordracht 59-2021)	03
13b.	Natuurbeheerplan 2022 (Voordracht 60-2021)	03
14.	Definitieve samenwerkingsafspraken MRA (Voordracht 64-2021)	04
14a.	Stemming en besluitvorming over de voordracht en over de bij de beraadslagende vergadering ingediende moties en amendementen	04
15.	Initiatiefvoorstel VVD en D66 opvolging expertmeeting Bedrijfsopvolging in de agrarische sector (nummer 65-20221)	05
15a.	Stemming en besluitvorming over initiatiefvoorstel en over de bij de beraadslagende vergadering ingediende moties en amendementen	05
16.	Vragenuur	06
16a.	Stemming moties actualiteiten (indien deze zijn ingediend)	06
17.	Indien aan de orde: stemming motie(s) Vreemd aan de Orde van de Dag	06
18.	Sluiting besluitvormende vergadering	06

12. Heropening besluitvormende vergadering

Heropening: 20.00 uur.

De **VOORZITTER:** Ik heropen deze besluitvormende online-vergadering.
Welkom aan de Statenleden die aanwezig zijn in deze online vergadering en ook welkom aan alle belangstellenden die deze vergadering via de website volgen.
Vanavond in deze besluitvormende online-vergadering wordt er digitaal gestemd over alle ingediende moties, amendementen en besproken voordrachten. Zoals gezegd, kunnen er nu geen moties en amendement meer worden aangepast of ingediend.
Zorgt u ervoor dat u nu bent ingelogd in het stemsysteem van Notuvote. Klikt u daarbij in de kalender op de 2e vergadering PS-besluitvormend. Zorg dat u ingelogd blijft door zo nu en dan te refreshen. Dat doet u door de cirkelvormige pijl links of rechts naast uw adresbalk aan te klikken. Mocht u problemen ondervinden, laat dit dan direct weten hier in de vergadering, door een handje op te steken. Iemand van Notubiz zal u dan assisteren bij het inloggen.
Ik verzoek de online aanwezige leden om de microfoon te dempen en de camera uit te schakelen. Ik vraag iedereen om de mobiele telefoons tijdens de vergadering op stil te zetten.
Aan de leden die straks bijvoorbeeld een stemverklaring doen en dus in beeld komen vraag ik om er rekening mee te houden dat de vergadering live wordt uitgezonden. Wees u er van bewust dat uw achtergrond in beeld kan zijn en dat achtergrondgeluiden worden uitgezonden wanneer u het woord voert. Gebruik een headset en beperk achtergrondgeluiden zoveel mogelijk.
Ik deel u mede, dat bericht van verhindering voor de besluitvormende vergadering is ontvangen van mevrouw Van Soest en de heer Hoogervorst. Mevrouw Vastenhouw heeft aangegeven later te zullen inschakelen. Op dit moment zullen we met 52 Statenleden stemmen over de moties, amendementen en voordrachten.
Indien u eerder de online-Statenvergadering moet verlaten, meldt u zich dan wel af via de chat. Dan weten we tijdig hoeveel stemmen er binnen moeten komen.
Ik herhaal nog even wat aandachtspunten voor een online-vergadering van Provinciale Staten.
Bij alle voorgestelde besluiten en ingediende moties en amendementen wordt digitaal gestemd. Behalve uiteraard als een Statenlid vraagt om hoofdelijke stemming. De uitslag van de digitale stemming kunt u op de website terugvinden waar deze vergadering live wordt gevolgd. Bij het betreffende agendapunt kunt u dan de uitslag van de stemming terugvinden, uiteraard na verversen van de webpagina. Indien u zich bij een stemming wenst te onthouden van stemmen, steekt u dan tijdig voor de stemming het gele handje op. Dan kan ik u in beeld brengen om de melding te doen.

We stemmen vandaag digitaal. Voordat we overgaan tot het vaststellen van de agenda, wil ik graag een proefstemming met u doen.
Geïnteresseerden die de vergadering live volgen, kunnen na afloop van elke stemming de uitslag zien. Bij het betreffende agendapunt wordt dan een stemdiagram toegevoegd. U dient dan wel na de stemming de webpagina even te verversen.
Wanneer straks een stemming wordt gestart klikt u op “voor” of op “tegen”.
Indien u zich wenst te onthouden van stemming klikt u op “onthouden”. Wel dient u vooraf via de stemverklaring aan te geven wanneer zich van stemmen wilt onthouden. Als u zeker bent dat uw

stem goed is ingevuld, klikt u vervolgens op “versturen”. Een eventuele vergissing kan na het klikken op “versturen” niet meer worden hersteld. Indien ik nog stemmers mis, zal ik dat melden tijdens de stemming. Ik zal vervolgens nog 1 minuut de tijd geven de ontbrekende stemmen alsnog in te voeren. Als alle aanwezigen hebben gestemd, geef ik aan dat ik de stemming ga sluiten en lees de stemuitslag op.

Dan gaan we nu over tot een proefstemming en dat doen we digitaal. In totaal nemen er 52 Statenleden deel aan deze online vergadering. Ik verzoek u om nu naar de stemmodule te gaan waarop u bent ingelogd. Onder aan de pagina verschijnt straks steeds de stemming die aan de orde is.

Aan de orde is nu een proefstemming. U kunt nu digitaal uw stem uitbrengen in de stemmodule en onderaan in de stembalk te klikken op “voor of tegen”
Als u klaar bent klikt u op “versturen”. Iedereen heeft gestemd, de stemming is nu gesloten.

Voor 31 stemmen. Tegen 15 stemmen. 6 Statenleden hebben zich onthouden van stemming. Tegen hebben gestemd CU en DENK. De SP, Fractie Baljeu en Liberaal Noord-Holland hebben voor gestemd. Een aantal fracties heeft verdeeld gestemd.

Voor de zekerheid doen we nog een tweede proefstemming.
Proefstemming 2 is verworpen met 22 stemmen, 23 stemmen tegen en 7 onthoudingen.

13a. Programma Natuurnetwerk 2022 (Voordracht 59-2021)

13b. Natuurbeheerplan 2022 (Voordracht 60-2021)

De **VOORZITTER:** Het Programma Natuurnetwerk 2022, voordracht 59 en direct het Natuurbeheerplan 2022, voordracht 60. De beraadslagingen hebben vanmiddag plaatsgevonden. We gaan nu stemmen. We beginnen met de amendementen, die op die voordrachten zijn ingediend. Dan is er een motie en daarna komen de voordrachten zelf in stemming.

Amendement 32 ‘Ambities niet naar beneden bijstellen’
Verlangt iemand hoofdelijke stemming, een stemverklaring of aantekening? Zo niet dan is de stemming geopend.
Met 7 stemmen voor en 45 stemmen tegen is amendement 32 verworpen. Voor hebben gestemd: PvdD, SP, CU en DENK.

Amendement 33 ‘Bossenstrategie bodemdaling’
Verlangt iemand hoofdelijke stemming, stemverklaring of aantekening? Zo niet dan is de stemming geopend.
Met 6 stemmen voor en 46 stemmen tegen is amendement 33 verworpen. Voor hebben gestemd: PVV, SP en DENK.

Motie 221 ‘Terughoudend met betonnen fietspaden in NNN’

Motie 221 is aangenomen met 37 stemmen voor en 15 stemmen tegen. Tegen hebben gestemd: D66, CDA, SP, DENK, Fractie Baljeu en Liberaal Noord-Holland.

Voordracht 59 'Programma Natuurnetwerk 2022'
Verlangt iemand hoofdelijke stemming, stemverklaring of aantekening? Zo niet dan is de stemming geopend. De stemming wordt gesloten
Met 36 stemmen voor en 16 stemmen tegen is voordracht 59 aangenomen. Tegen hebben gestemd: JA21, CDA, Forum voor Democratie, PVV en de SP.

Voordracht 60 'Natuurbeheerplan 2022'
Verlangt iemand hoofdelijke stemming, stemverklaring of aantekening?

De heer **ZOON** (PvdD): Hoewel we voor het Natuurbeheerplan zijn, zien we dat de jacht ook een onderdeel daarvan vormt. Dat vinden wij bizar. Die discussie gaan we ook voeren in de commissie. We zullen voor dit Natuurbeheerplan stemmen, maar met uitzondering van de jacht.

De VOORZITTER: Wenst iemand anders nog een stemverklaring af te leggen? Verlangt iemand aantekening? Zo niet, dan wordt de stemming voor voordracht 60 en vervolgens gesloten.
Met 42 stemmen voor en 10 stemmen tegen is voordracht 60 aangenomen. Tegen hebben gestemd: JA21, Forum voor Democratie en de PVV.

14. Versterkte samenwerking MRA (Voordracht 64-2021)

14a. Stemming en besluitvorming over de voordracht en over de bij de Beraadslagende vergadering ingediende moties en amendementen

De **VOORZITTER:** Bij voordracht 64, Versterkte samenwerking MRA wordt een motie in stemming gebracht.
Motie 226 'Grootste uitdagingen expliciet onderdeel maken van de MRA'
Verlangt iemand hoofdelijke stemming, stemverklaring of aantekening?

Mevrouw **KAPITEIN** (D66): Alhoewel wij het inhoudelijk niet oneens zijn met de genoemde thema's zullen we toch tegen stemmen. Met het aannemen van deze motie lijkt het alsof we de MRA belangrijker vinden en onszelf onbelangrijker maken. Om die reden stemmen we tegen.

De **VOORZITTER**: Wenst iemand anders nog een stemverklaring uit te brengen? Verlangt iemand aantekening? Zo niet dan wordt de stemming geopend. De heer Koyuncu (DENK) is niet in de gelegenheid om te stemmen. De stemming wordt gesloten.
Met 21 stemmen voor en 30 stemmen tegen is motie 226 verworpen. Voor hebben gestemd: GL, PvdA, PvdD, SP en CU.

Voordracht 64 'Versterkte samenwerking MRA'
Verlangt iemand hoofdelijke stemming, een stemverklaring of aantekening?

Stemverklaring: Mevrouw **BEZAAN** (PVV): Ondanks dat ook in de definitieve samenwerkingsafspraken staat dat de MRA geen bestuurslaag is, motie 153 is overgenomen en de samenwerkingsafspraken na opgedane praktijkervaringen bijgeschaafd kunnen worden, wordt er wel gestreefd naar een intensieve samenwerking en blijft de MRA, organisatorisch gezien, flink opgetuigd. De vrees van de PVV, dat er langzaam een soort mini-EU wordt gecreëerd, is dan ook niet weggenomen en daarom kan onze fractie niet instemmen met voordracht 64.

De **VOORZITTER**: Wenst iemand anders een stemverklaring af te leggen? Zo niet dan is de stemming geopend. De stemming wordt gesloten.
Met 40 stemmen voor en 11 stemmen tegen is voordracht 64 aangenomen. Tegen hebben gestemd: JA21, PvdD en de PVV.

15. Initiatiefvoorstel VVD en D66 opvolging expertmeeting Bedrijfsopvolging in de agrarische sector (nummer 65-20221)

15a. Stemming en besluitvorming over initiatiefvoorstel en over de bij de beraadslagende vergadering ingediende moties en amendementen

De **VOORZITTER:** Er is een amendement ingediend op het initiatiefvoorstel. Dat wordt eerst in stemming gebracht. Daarna wordt het initiatiefvoorstel zelf in stemming gebracht.

Amendement 34 ‘Hulp bij bedrijfsopvolging richting noodzakelijke landbouwtransities.
Verlangt iemand hoofdelijke stemming, een stemverklaring of aantekening?

Stemverklaring: Mevrouw **JELLEMA** (PvdA): We gaan voor amendement 34 stemmen, met de volgende stemverklaring. We denken dat het voorgestelde al gebeurt. We lezen dit amendement als een ondersteuning daartoe. We kunnen leven met het dictum. We kunnen niet leven met de toelichting. Die zouden we er eigenlijk van willen uitsluiten, maar het gaat natuurlijk om het dictum.

De **VOORZITTER**: Wenst iemand anders een stemverklaring af te leggen? Zo niet dan is de stemming geopend. De stemming wordt gesloten.
Amendement 34 is verworpen met 20 stemmen voor en 31 stemmen tegen. Voor hebben gestemd: GL, PvdA, PvdD en de SP.

Initiatiefvoorstel VVD en D66 ‘Opvolging expertmeeting Bedrijfsopvolging in de agrarische sector’ Voordracht 65
Verlangt iemand hoofdelijke stemming, een stemverklaring of aantekening?

Stemverklaring: Mevrouw **BEZAAN** (PVV): Onze fractie kan helaas niet instemmen met het initiatiefvoorstel van D66 en de VVD. De PVV is namelijk van mening dat levensvatbaarheid van agrarische bedrijven het grootst is als ze met zo min mogelijk regels worden geconfronteerd. Hoewel in het initiatiefvoorstel valt te lezen dat boeren te maken hebben met stapeling van Europese en nationale wet- en regelgeving, versterkt door met name natuurbeleid van de Provincie, ziet onze fractie in het initiatiefvoorstel helaas geen suggesties om juist daarop in te

spelen. Boeren moet niet lastig worden gevallen met stikstof- en klimaatsprookjes, maar met rust worden gelaten.

De **VOORZITTER**: Wenst iemand anders een stemverklaring af te leggen? Zo niet dan is de stemming geopend. De stemming wordt gesloten.

Voordracht 65 is aangenomen met 41 stemmen voor en 10 stemmen tegen. Tegen hebben gestemd: FvD, PvdD, PVV en SP.
Gefeliciteerd meneer De Wit en mevrouw Kapitein met uw initiatiefvoorstel.

16. Vragenuur

Dit punt is behandeld in de beraadslagende uitloopvergadering.

16a. Stemming moties actualiteiten (indien deze zijn ingediend)

17. Indien aan de orde: stemming motie(s) Vreemd aan de Orde van de Dag

De **VOORZITTER**: Aan de orde is de motie 183 Vreemd aan de Orde van de Dag 'Gelijke spreektijd voor Statenleden A en Statenleden B'
Verlangt iemand hoofdelijke stemming, een stemverklaring of aantekening?

Stemverklaringen: De heer **ZOON** (PvdD): Hoewel wij ook vinden dat de spreektijd aangepast moet worden in het Reglement van Orde en Spreektijdregeling, -als kleine fractie vinden we dat iedereen evenveel spreektijd zou moeten kunnen krijgen-, vinden we het niet de juiste manier om dat op dit moment op deze manier te regelen. Om die reden zullen we tegen stemmen.
De heer **DEEN** (PVV): We zien hier een situatie dat een Statenlid onvrijwillig uit een fractie is gezet. We hebben het hier dus niet over een vrijwillige afsplitsing of een zogenoemde 'zetelroof'. We vinden dit onderscheid belangrijk. Gezien de genoemde overwegingen in de motie steunen we daarom in dit specifieke geval deze motie van mevrouw Van Geffen.

De **VOORZITTER**: Wenst iemand anders een stemverklaring af te leggen? Zo niet dan is de stemming geopend. De stemming wordt gesloten.

Motie VOD 183 wordt verworpen met 10 stemmen voor en 41 stemmen tegen. Voor hebben gestemd: JA21, PVV, Fractie Baljeu en Liberaal Noord-Holland.

18. Sluiting besluitvormende vergadering

De **VOORZITTER**: Daarmee zijn we aan het einde gekomen van onze besluitvormende vergadering, die ik zo direct zal sluiten. Niet voordat ik u er nog op wijs dat we naar alle waarschijnlijk in dezelfde vorm met beraadslagen en besluitvormen uit elkaar gehaald, in hybride vorm vergaderen op 13 december. Ik hoop u dan in goede gezondheid te zien. Fijne avond.

Sluiting om 20.38 uur.

Provincie Noord-Holland

Gewijzigde agenda PS-vergadering (beraadslagend)

Datum	15 november 2021 *(vervolg van beraadslaging 8 november 2021)*
Tijd	Aanvang 13:00 uur
Locatie	Statenzaal en online via Teams
Voorzitter	A.Th.H. van Dijk
Toelichting	Online live volgen of terugkijken kan via: https://noord-holland.stateninformatie.nl *(De publieke tribune is vanwege aangescherpte Corona-maatregelen gesloten.)*

Dit is de uitloop van de beraadslagende vergadering van 8 november 2021.

12 **Heropening beraadslagende vergadering.**

13a **Programma Natuurnetwerk 2022.**
Voordracht 59-2021

Punten 13a en 13b worden gevoegd behandeld; woordvoering en indienen van moties/amendementen wordt gecombineerd bij punt 13a voor beide voordrachten. Bij amendementen dient duidelijk kenbaar gemaakt te worden om welke voordracht het gaat.
De ingediende moties worden gebundeld in stemming gebracht. De voordracht (met bijbehorende amendementen) wordt apart in stemming gebracht tijdens de besluitvormende vergadering.

13b **Natuurbeheerplan 2022.**
Voordracht 60-2021

De voordracht (met bijbehorende amendementen) wordt apart in stemming gebracht tijdens de besluitvormende vergadering.

14 **Versterkte samenwerking MRA.**
Voorddracht 64-2021

Stemming ingediende moties, amendementen en voordracht vindt plaats in de besluitvormende vergadering.

15 **Initiatiefvoorstel VVD D66 opvolging expertmeeting Bedrijfsopvolging in de agrarische sector.**
Nummer 65-2021

Stemming ingediende moties, amendementen en initiatiefvoorstel vindt plaats in de besluitvormende vergadering.

Provincie Noord-Holland

16 **Vragenuur.**

Het Statenlid dat tijdens het vragenuur mondelinge vragen wil stellen, dient deze vragen in bij de griffie, uiterlijk op vrijdag 5 november om 13.00 uur.

16.a **Beraadslaging Actualiteiten (onder voorbehoud van instemming Provinciale Staten).**

Het Statenlid dat een verzoek tot het houden van een actualiteit wil doen, dient dit verzoek in bij de griffie, uiterlijk op vrijdag 5 november om 12.00 uur.

Stemming over eventuele moties vindt plaats in de besluitvormende vergadering.

17 *Indien aan de orde: stemming motie(s) Vreemd aan de Orde van de Dag.*

Dit punt wordt behandeld in de besluitvormende vergadering.

18 **Sluiting beraadslagende vergadering.**

Spreektijdverdeling Statenvergadering van 15 november 2021

Het presidium heeft besloten de spreektijdverdeling voor PS van 15 november a.s. te baseren op 5 uren vergaderen.

NB: houdt u voor de zekerheid wel rekening met doorvergaderen in de avond na het diner vanwege een mogelijke langere duur i.v.m. schorsingen en benodigde extra technische tijd.

Voor de vergadering van 15 november a.s. wordt de volgende verdeling gehanteerd:

Fractie	Spreektijd PS
GroenLinks	23 min.
VVD	20 min.
D66	17 min.
PvdA	17 min.
JA21	13 min.
CDA	13 min.
FvD	8 min.
Partij voor de Dieren	11 min.
PVV	11 min.
SP	11 min.
ChristenUnie	10 min.
50PLUS/Partij van de Ouderen	10 min.
DENK	10 min.
Fractie Baljeu*	5 min.
Liberaal NH*	5 min.
Totaal PS	*180 min.*
GS	72 min.
Technische tijd	49 min.
Totaal	**300 min.**

** Het presidium van 01-11-2021 heeft besloten dat afgesplitste eenmansfracties de helft van de spreektijd van de kleinste verkozen fractie krijgen.*

Addendum voor de online PS-vergadering bij het Reglement van Orde voor PS van Noord-Holland

Inleiding

De “Tijdelijke wet digitale beraadslaging en besluitvorming provincies,(…)” maakt het mogelijk dat de Staten van Noord-Holland online vergaderen en rechtsgeldige besluiten nemen.

Het voeren van online beraadslagingen in het verband van de Statenvergadering vergt een andere orde en discipline van de Staten. In dat kader is dit addendum bij het Reglement van Orde voor de vergaderingen en andere werkzaamheden van Provinciale Staten opgesteld.

In het addendum is een aantal aanvullingen en een enkele afwijking van het Reglement van Orde opgenomen, waarmee een ordelijk en rechtsgeldig verloop van de beraadslaging en besluitvorming mogelijk gemaakt wordt. Na afloop van de eerste online Statenvergadering zal met het Presidium worden geëvalueerd.

Voorafgaand aan de *Staten*vergadering:

1. Als u geen **test** heeft uitgevoerd op één van de aangegeven momenten vooraf, kunt u mogelijk niet meedoen aan de digitale Statenvergadering.

   Als vlak voor de vergadering blijkt dat u niet kunt inloggen, kan het noodzakelijk zijn dat u naar het Provinciehuis komt om te zorgen dat u daar gebruik kunt maken van de daar beschikbaar gestelde apparatuur. Eventueel wordt tot dat moment de vergadering geschorst, in afwachting van uw aankomst op het Provinciehuis.

   Zorg er dus voor dat u uw **aansluiting, camera en microfoon opstelling getest** heeft op een van de in de Nieuwsmail aangeboden testmomenten van de griffie, zodat u nog de tijd heeft om te kiezen voor een andere locatie of met andere apparatuur deel te nemen aan de vergadering.

   Zorg voor een rustige plek en maak gebruik van een koptelefoon met eventueel een aparte microfoon.

2. Geef **uw afwezigheid tijdig van tevoren aan bij de Statengriffie** via statengriffie@noord-holland.nl

   In het geval dat u niet uw afwezigheid doorgeeft en u bent niet aanwezig in de online vergadering, kan het zijn dat de vergadering wordt geschorst tot het moment dat we u bereikt hebben en vastgesteld hebben wat de reden van uw afwezigheid in de vergadering is.

3. Geef ook tijdens de vergadering bij de Statengriffie aan wanneer u niet meer deelneemt aan de vergadering.

   Dit kan via het chatscherm en uiteraard via de mail statengriffie@noord-holland.nl

4. Leden melden **voorafgaand aan de vergadering per mail bij de Statengriffie aan een bijdrage te willen doen bij een agendapunt.**

   U kunt tot vrijdagmiddag 13.00u per mail via statengriffie@noord-holland.nl aangeven dat u een bijdrage wilt doen op een agendapunt.

5. Zorg ervoor dat u zich **30 minuten voor aanvangstijd aanmeldt** in de online vergaderomgeving, met de token voor de vergadering.

   Tijdens het half uur voorafgaand aan de vergadering wordt uw **presentie** door de statengriffier vastgesteld, daarvan wordt verslag gedaan in de notulen van de vergadering.
   Eventueel hoort u dan van de voorzitter de laatste mededelingen voordat de vergadering

live wordt uitgezonden en kunt u de overige deelnemers aan de vergadering begroeten. U kunt dan zelf ook controleren of uw beeld en geluid goed is.

[Hierbij wordt afgeweken van artikel 15 Reglement van Orde]

Na aanvang van de *Staten*vergadering

Openbaarheid van de vergadering

De online Statenvergadering is **openbaar.** Het is niet mogelijk om online in beslotenheid te vergaderen. Beraadslagingen die in beslotenheid moeten worden gevoerd, dienen op een ander moment en in een fysieke vergadering te worden geagendeerd.

6. De vergadering **wordt live-gestreamd vanaf de aanvangstijd** en is te volgen voor het publiek en de pers via de website.

   Houdt er rekening mee dat u zelf en de omgeving waarin u deelneemt aan de onlinevergadering zichtbaar is voor het publiek.

Opening van de vergadering

7. Aan het begin van de vergadering stelt de voorzitter vast **dat het quorum** gehaald is op basis van de vooraf door de statengriffier bijgehouden presentielijst, en noemt de afwezige leden op. Vervolgens opent de voorzitter de vergadering.

   Als het minimumaantal dat benodigd is voor het quorum niet meer deelneemt aan de Statenvergadering door een technische storing, kan de vergadering door de voorzitter geschorst worden tot het moment dat het quorum hersteld is.

8. De **primus** wordt niet vastgesteld in de online Statenvergadering. Als er een hoofdelijke stemming wordt aangevraagd dan geschiedt stemming op volgorde van fractiegrootte en volgorde van de plaats op de lijst.

   [Hierbij wordt afgeweken van artikel 18 van het Reglement van Orde]

Spreekregels tijdens de vergadering

9. In het chatscherm worden zoveel mogelijk **vaste vergadertermen** gehanteerd.

   Naast het groene handje, is het chatscherm een belangrijke informatiebron voor de voorzitter voor wat er leeft in de vergadering. Om het voor de voorzitter mogelijk te maken de teksten in het chatscherm snel te lezen, wordt gevraagd u zakelijk en beknopt uit te drukken. Daarom wordt een aantal vaste woorden gebruikt, niet heel anders dan in een normale fysieke vergadering:

   - Ja/Nee

   - Interruptie (Groen Handje)

   - Verhelderende vraag

   - Van de orde

   - Nieuw (discussie)punt

   - (Erg) eens

   - (Erg) oneens

- Neutraal

10. Op een **ordevoorstel van de voorzitter** reageren in de eerste plaats de woordvoerders danwel de fractievoorzitters via het chatscherm, met de bovengenoemde termen.

    De voorzitter vraagt bijvoorbeeld of er behoefte is aan een tweede termijn. Daarop reageert u als woordvoerder zoveel mogelijk door in het chatscherm ja of nee aan te geven.

11. In het geval dat de **voorzitter schorst**, geeft hij het **precieze tijdstip** aan waarop de vergadering weer wordt geopend.

    In plaats van "we schorsen voor 10 minuten" wordt er aangegeven dat de vergadering weer verder gaat om 14:10u.

12. U kunt **een bijdrage** doen zodra de voorzitter u het woord geeft. U spreekt de vergadering toe via de voorzitter.

    U heeft voorafgaand aan de vergadering aangegeven via de mail bij de Statengriffie op welke punten u een bijdrage wilt doen in de eerste termijn. De voorzitter noemt alle aangemelde sprekers voor de eerste termijn.

    Tijdens de vergadering kunt u in het chatscherm aangeven dat u graag in de tweede termijn nog een bijdrage wilt doen.
    Aan het begin van de tweede termijn noemt de voorzitter de namen van alle aangemelde sprekers in tweede termijn.

13. De **spreektijdenregeling is van toepassing** en u wordt gevraagd uw bijdrage bondig te houden.

14. **Interrupties** hebben de vorm van een korte vraag zonder inleiding. Interrupties worden zeer summier en slechts aan het eind van de bijdrage van de spreker toegestaan.

    Interrupties kunnen het debat in een online digitale vergadering voor derden minder duidelijk te volgen maken. Daarom is het raadzaam deze slechts in bescheiden mate toe te laten. Reacties op andere bijdragen worden zoveel mogelijk verwerkt in een bijdrage in tweede termijn.
    Derde termijn –In afwijking van het reglement van orde kan de voorzitter voorstellen om een derde termijn toe te staan. Een bijdrage in de derde termijn gaat niet van de spreektijd af.

    [Hierbij wordt enigszins afgeweken van artikel 22 van het Reglement van Orde]

15. Aan het eind van de behandeling van een agendapunt wordt duidelijk door de voorzitter vastgesteld dat de beraadslaging over het punt is afgerond. In het chatscherm wordt door de Statengriffie ook dat agendapunt afgesloten en het volgende genoemd.

Moties en amendementen

16. A. **Moties en amendementen** worden vanaf een half uur voor en ook tijdens de vergadering ingediend per mail aan statengriffie@noord-holland.nl
    In de onderwerp regel staat in hoofdletters INDIENEN Motie …..;

    B. Een motie die eerder is ingediend, kan gewijzigd worden ingediend tijdens de vergadering met in de onderwerp regel in hoofdletters GEWIJZIGD INDIENEN Motie….. ;

    C. De indiener en alle mede-indieners worden in cc: van de mail met bijlage opgenomen;

D. Alléén moties die vanaf een half uur voor de vergadering worden aangeleverd worden als definitief en ingediend beschouwd;

E. Indiener + Mede-indieners ontvangen na indiening een mail waarin de indiening van de motie bevestigd wordt;

F. Tijdens de beraadslagingen over het punt waarop de motie is ingediend, wordt de motie door de indiener genoemd en het dictum van de motie wordt uitgesproken; (Het uitspreken van het dictum gaat niet van de spreektijd af) Als de motie gewijzigd wordt ingediend, dan wordt dit genoemd in de bijdrage.

G. Pas na het uitspreken van het dictum wordt de motie door de Statengriffie bij het agendapunt in iBabs en op internet gepubliceerd.

Stemming en besluitvorming

17. A. De stemming over voorstellen, moties en amendementen wordt vastgesteld per stembrief die de statenleden na de vergadering ontvangen;

B. Tijdens de vergadering wordt via de fractievoorzitters gepeild wat de stemverhoudingen in elke fractie zijn;

C. Na de vergadering wordt de weergave van de stemverhoudingen op brief gesteld en wordt de vaststelling van deze stemverhoudingen aan elk van de tijdens de vergadering aanwezige leden toegezonden. Elk lid stuurt de stembrief ondertekend terug aan de Statengriffie ter bevestiging van de juiste weergave van zijn of haar wilsverklaring.

D. Ongeveer twee weken na de vergadering wordt de besluitenlijst gepubliceerd.

Actualiteiten

18. A. Een actualiteit in de online PS-vergadering wordt na de rondvraag en vóór de stemming over moties vreemd op de agenda wordt geplaatst;

B. Een actualiteit duurt maximaal 60 minuten, waarvan 10 minuten technische tijd;

C. Elke deelnemer krijgt vooraf, na de laatste voorbereidende presidiumvergadering een maximum spreektijd;

D. Deze spreektijd geldt voor bijdragen, het doen van interrupties én de beantwoording van interrupties;

Provincie Noord-Holland

PS-vergadering

Dossiernummer	7724
Extern Zaak ID	1659396
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	15 november 2021
Agendapunt	13.a
Omschrijving	Programma Natuurnetwerk 2022 (VD-59).
Organisatieonderdeel	BU/BG

Geagendeerd	Vergaderdatum
Ingekomen stukken ter kennisname	30 september 2021
PS-vergadering	**15 november 2021**

Toelichting

Met het Programma Natuurnetwerk (PNN) wordt verantwoording afgelegd over de voortgang en programmering van het Natuurnetwerk Nederland. Het programma sluit aan bij de gebiedsgerichte en integrale werkwijze die vanaf 2020 is ingezet en steeds meer vorm krijgt in de verschillende (deel)gebieden. Het Programma Natuurnetwerk wordt jaarlijks geactualiseerd en ter besluitvorming aan Provinciale Staten voorgelegd.

M54-2021/PS 17-05-2021
Aangenomen

Partij voor de Dieren
Statenfractie Noord-Holland

Motie bescherming kwetsbaarste eerst

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 17 mei 2021, ter behandeling van de voordracht Strategie NH aanpak stikstofproblematiek 2021-2022;

overwegende dat:
- er geen prioritering wordt aangebracht binnen stikstofgevoelige Natura 2000 gebieden;
- deze prioritering wordt geadviseerd in het rapport “Onderzoek naar een ecologisch noodzakelijke reductiedoelstelling van stikstof” (WUR)[1];

gehoord de discussie,

roepen het College van Gedeputeerde Staten op:

- bij de uitvoering prioriteit te geven aan verlaging stikstofdepositie bij de zeer stikstofgevoelige habitattypen en bij de geselecteerde prioritaire habitats[2];

en gaan over tot de orde van de dag.

Fabian Zoon
Partij voor de Dieren

[1] https://www.wwf.nl/globalassets/afbeeldingen/nieuws/nieuws-2021/210408__rapport-stikstof-van-den-burg-et-al_.pdf §3.4 pagina 26
[2] Definitie ‘prioritaire habitats’: Voor de op wereldschaal zeldzame en/of vrijwel uitsluitend binnen de EU voorkomende typen heeft de EU een bijzondere verantwoordelijkheid en deze worden in de Richtlijn aangemerkt als ‘prioritair’.

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
P.C. van der Meer
BEL/GRN

Telefoonnummer 023 514 4542
meerp@noord-holland.nl

Verzenddatum

22 SEP. 2021

Kenmerk
1659396/1678625

Uw kenmerk

Betreft: Programma Natuurnetwerk 2022

Geachte leden,

Hierbij ontvangt u ter besluitvorming de bijgaande statenvoordracht met het bijbehorende ontwerpbesluit, met bijlagen, over het Programma Natuurnetwerk 2022. Wij hebben op 21 september jl. besloten deze voordracht aan uw Staten te zenden. In aanvulling hierop vragen wij uw Staten om motie 54-2021 (getiteld: "Bescherming kwetsbaarste eerst"), door uw Staten aangenomen op 17 mei 2021, af te doen. In de voordracht geven wij een toelichting op dit voorstel.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

3 bijlagen:

- Voordracht
- Programma Natuurontwikkeling (PNN) 2022

- Motie 54-2021 (getiteld: "Bescherming kwetsbaarste eerst")

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

PROGRAMMA NATUURNETWERK 2022

vast te stellen door Provinciale Staten van Noord-Holland op 8/15 november 2021

Lees verder

INLEIDING
GEBIEDS AANPAK
TEXEL
KUST KOP VAN NH
WIERINGEN
KOP NH REST
WEST-FRIESLAND
HARGER- EN PETTER-MERPOLDER
GEESTMER-AMBACHT
WEIDSE POLDERS
CASTRICUM-LIMMEN
NOORD-KENNEMER-LAND
ALKMAAR-DERMEER EN WATER-LINIE
EILANDS-POLDER
POLDER MIJZEN
ZEEVANG EN IJSSEL-MEERKUST
WORMER EN JISPER-VELD, KAL-VERPOLDER
WESTZAAN
IVOT
WATER-LAND-OOST
ZUID-KENNE-MERLAND
SPAARN-WOUDE
HAARLEM-MERMEER
ZUID-OOSTEN VAN AM-STERDAM
NAARDERMEER, DIEMERSCHEG EN OEVERLAN-DEN VECHT
OOSTELIJKE VECHT-STREEK
GOOI
DE GROENE WEG
FINANCIELE VERANTWOOR-DING

1 INLEIDING

1.1 Het Programma Natuurnetwerk

Het 'groene' beleid voor het landelijk gebied is de laatste jaren volop in beweging. Forse opgaven zoals de afronding van het Natuurnetwerk Nederland, de gebiedsgerichte aanpak stikstof en de herstel¬maat¬regelen van de meest kwetsbare natuur worden concreet en komen de komende jaren in steeds meer gebieden tot uitvoering. Met name in en rond Natura 2000-gebieden spelen veel opgaven. In deze gebieden is gekozen voor een integrale benadering, waarbij opgaven in samenhang worden gerealiseerd en gewerkt wordt aan een duurzaam perspectief voor de aanwezige functies. De provincie neemt de regie om de integrale planvorming en uitvoering tot stand te brengen.

Dit Programma Natuurnetwerk (PNN) biedt een overzicht van de verschillende gebieden, de opgaven in deze gebieden en de voortgang van de uitvoering. De focus ligt in eerste instantie op de afronding van het Natuurnetwerk Nederland. De ontwikkeling hiervan over de afgelopen jaren is weergegeven in onderstaande tabel.

PNO*	**Totaal NNN** (in ha)	**NNN gerealiseerd** (in ha)	**Nog te verwerven** (grondverwerving/ functiewijziging SKNL) in ha	**Nog in te richten** (in ha)
2014-2018	55.202	48.095	4.301	7.107
2015-2019	55.517	48.351	4.229	7.157
2016-2020	55.850	49.028	4.919	6.822
2017-2021	56.268	50.127	4.365	6.141
2018-2022	56.300	50.400	4.300	5.900
2019-2023	56.350	50.550	4.160	5.800
2020-2024	56.500	50.900	3.950	5.600
2021-2025	56.500	51.050	3.850	5.450
2022-2026	56.573	51.875	3.280	4.698

•) Het PNO is de voorloper van het PNN.

Maar het PNN biedt meer. De informatie over de voortgang van het Natuurnetwerk is gecombineerd met de gebiedsgerichte aanpak stikstof en de natuurherstelmaatregelen, deels gefinancierd via het Programma Natuur. Ook het lopende programma Groene Uitweg is opgenomen in dit PNN. Het Programma Natuurnetwerk is een groeidocument. Andere opgaven, zoals bijvoorbeeld de bossenstrategie of het tegengaan van bodemdaling, kunnen de komende jaren in het PNN een plek krijgen zodat een steeds completer beeld ontstaat.

In voorgaande jaren werd de programmering en voortgang van het Natuurnetwerk Nederland via het Programma Natuurontwikkeling (PNO) bijgehouden. Dit PNN komt voor dat PNO in de plaats. Ook het PNN levert de verantwoording en programmering van het werk aan het Natuurnetwerk en is dus een besluitvormend programma. Maar er is een aantal belangrijke verschillen t.o.v. het PNO:

- **Het PNN sluit aan bij de gebiedsgerichte en integrale werkwijze die vanaf 2020 is ingezet en steeds meer vorm krijgt in de verschillende (deel)gebieden.**
- **Het PNN is nu meer toegespitst op de voortgangsbewaking van de realisatie van de natuuropgave, waarbij het programma erop gericht is om via kaarten en graphics, in één oogopslag een beeld te verkrijgen van de opgaven en de voortgang.**
- **Het PNN bevat niet langer de beleidsinstrumenten. Deze zijn elders ondergebracht, zoals in het Masterplan biodiversiteit en het Natuurbeheerplan.**

Het Programma Natuurnetwerk wordt jaarlijks geactualiseerd en ter besluitvorming aan Provinciale Staten voorgelegd.

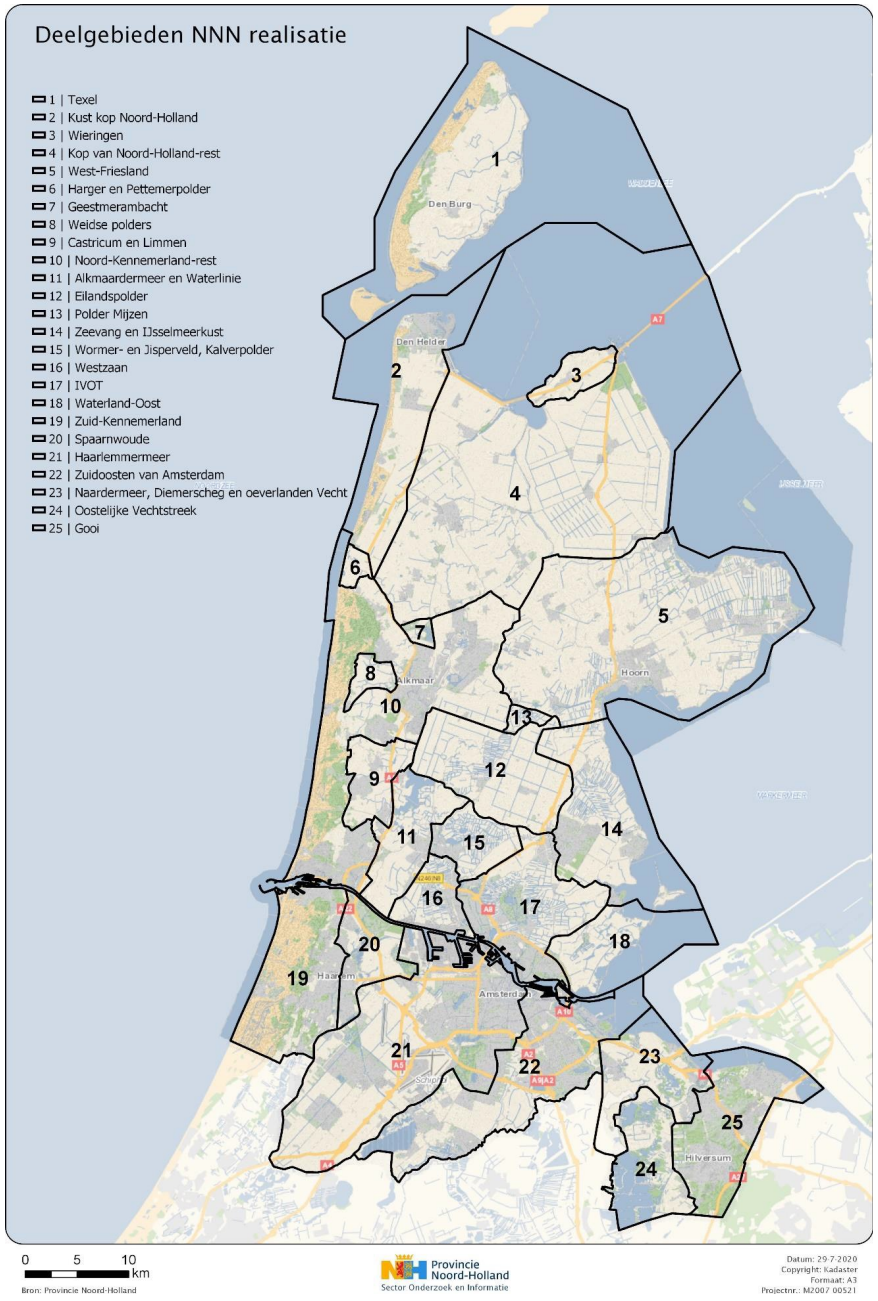

In of nabij Natura 2000-gebieden hangt de restantopgave van het Natuurnetwerk samen met de gebiedsgerichte aanpak stikstof en het Programma Natuur. Hier voert de provincie de regie op het integrale gebiedsproces. In de andere gebieden richten gebiedsregisseurs van de provincie zich specifiek op de Natuurnetwerk-opgave. Dat kan door de natuuropgave te laten meeliften met initiatieven en projecten uit de regio, of door zelf projecten op te starten om het netwerk af te ronden.

Extra impuls van het Programma Natuur

Noord-Holland heeft een scala aan waardevolle natuurgebieden. Een deel daarvan lijdt onder een te hoge stikstofdepositie. Rijk en provincies hebben in december 2020 afgesproken extra investeringen te doen in natuur via het Programma Natuur. Met dit uitvoeringsprogramma ondersteunt de provincie Noord-Holland 30 natuurprojecten die de stikstofoverlast terugdringen op de kwetsbare Natura 2000-gebieden. Het gaat om projecten bij de duinen, Naardermeer & de Vechtplassen en de veenweidegebieden van Laag-Holland. Er is 44 miljoen euro extra beschikbaar. De projecten worden de komende drie jaar uitgevoerd in nauwe samenwerking met natuurorganisaties.

1.3 Leeswijzer

In *hoofdstuk 2* is de voortgang van het werk aan het Natuurnetwerk in beeld gebracht. Dit is per deelgebied op uniforme wijze gedaan aan de hand van korte teksten, graphics en kaarten. Met deze nieuwe opzet wordt aangesloten op de gebiedsgerichte en integrale werkwijze die vanaf vorig jaar is ingezet. Zo wordt er in één oogopslag inzicht gegeven op de voortgang in de verschillende delen van de provincie.

In *hoofdstuk 3* leest u meer over het programma Groene Uitweg waarin dit jaar een herprogrammering heeft plaatsgevonden. Met het opnemen van het programma Groene Uitweg in het PNN ontstaat een compleet beeld van de activiteiten en budgetten die besteed worden aan de natuurrealisatie in het bredere gebied van de Vechtstreek. Met de uitvoering van het integrale gebiedsprogramma Groene Uitweg wordt namelijk een (forse) bijdrage geleverd aan het realiseren van natuurbeleid (zoals de realisatie van faunapassages en verbindingszones en de natuurontwikkeling in de Horstermeerpolder).

In *hoofdstuk 4* vindt u tot slot de financiële verantwoording met hierin een overzicht van de overige geoormerkte budgetten (zie paragraaf 4.4), waarvan het nieuwe (Rijks)budget vanuit het Programma Natuur de belangrijkste is.

2 GEBIEDSAANPAK

2.1 Verantwoording

Voor de realisatie van het Natuurnetwerk Nederland is de provincie in 25 gebieden verdeeld. In dit hoofdstuk is elk van deze gebieden beschreven in termen van ecologie, ambitie, projecten en cijfers. Daarbij hoort een toelichting. Want cijfers lijken feiten, maar zijn in praktijk voor meerdere uitleg vatbaar.

Indeling in gebieden

De indeling in 25 gebieden is bij de start van het Regiebureau Natuurnetwerk in voorjaar 2020 gekozen op ecologische gronden. Het doel was behapbare gebieden met een ecologische samenhang te kiezen. Voor de gebieden met opgaven rond Natuurnetwerk, Natura 2000 én stikstof is een projectleider aangewezen. Voor de andere gebieden is een gebiedsregisseur actief.

Betrokken partijen

Bij de gebiedsprocessen zijn vele partijen betrokken. Deze zijn zoveel als mogelijk opgesomd. Zeker als de projectleiders en gebiedsregisseurs nog maar net van start zijn, zal de opsomming niet volledig zijn. Waarvoor bij voorbaat excuses.

Cijfermateriaal

Voor elk gebied is de opgave gekwantificeerd.
De omvang en locatie van het Natuurnetwerk Nederland is rond 1990 door het rijk vastgesteld. Voor Noord-Holland is de opgave 56.500 hectare. Bij de start van het Regiebureau in 2020 was de restantopgave nog 5600 hectare, zo'n 10% van de totale opgave.

De cijfers die in dit PNN staan zijn vastgelegd in de voortgangskaart van januari 2021. Op dat moment waren er zo'n 900 hectare van het restant van 5600 hectare gerealiseerd. Dit is gebeurd door scherp te kijken naar het oorspronkelijke kaartmateriaal, afspraken met grondbeheerders, actualiseren van beheerafspraken en grondaankopen en -verkopen. De kaartjes die zijn opgenomen van de gebieden tonen eveneens de situatie per 1/1/2021. Deze cijfers zijn ook de basis voor de voortgangsrapportage aan BIJ12.

De cijfers over de uitstoot van stikstof vanuit verschillende bronnen/sectoren en de stikstofdepositie op N2000-gebieden zijn ontleend aan de Aerius-monitor van oktober 2020 en vervolgens vastgesteld door Gedeputeerde Staten in maart 2021.
Bij het moment van afronden van de tekst van dit PNN werd op landelijk niveau overleg gevoerd over de juistheid van de cijfers uit Aerius. Nieuwe inzichten daarover zijn dus niet in deze uitgave meegenomen.

In de tekst wordt gesproken over 'teveel stikstof' op de gebieden. Vaak worden daarbij ook percentages genoemd. Met 'teveel' wordt bedoeld dat daar de kritische grenswaarde wordt overschreden. De kritische depositiewaarde (KDW) is de grens waarboven het risico bestaat dat de kwaliteit van het habitat significant wordt aangetast door de stikstofdepositie.

Financiën

Projecten die worden gefinancierd met budget uit de reserve Groen, reserve Oostelijke Vechtplassen of reserve Groene Uitweg zijn onder het kopje Projecten aangegeven met een combinatie van cijfers en nummers. Het PNN is hiervoor een besluitvormend programma. Zie ook het financiële hoofdstuk. De andere projecten zijn processen of projecten die door andere organisaties worden getrokken (soms met geld van derden) of die ten laste van andere provinciale budgetten komen en waarover via die andere programma's besluitvorming plaatsvindt, zoals bij oeverprojecten het geval is.

Bescherming

De provincie kent sinds kort het Bijzonder Provinciaal Landschap (BPL). Deze term valt een aantal keren in het PNN. Naast de natuurgebieden van het Natuurnetwerk Nederland en Natura 2000 biedt het BPL bescherming aan de natuur. Voorheen golden er veel verschillende regels om het landschap te beschermen. Nu is alles samengebracht onder het BPL en gelden binnen de 32 gebieden overal dezelfde regels. Per landschap is aangegeven welke ecologische, landschappelijke, cultuurhistorische of aardkundige waarden aanwezig zijn. Per gebied is concreet aangegeven welke kernkwaliteiten niet mogen worden aangetast.

Voortgang aanpak

Onder dit kopje is geprobeerd een beeld te geven van de voortgang van de gebiedsaanpak. Dat vraagt wel enige relativering. Met name in gebieden met vele kleinere projecten is het beeld diffuus. Het ene project is al afgerond waar een ander nog nauwelijks is begonnen. Toch: enig beeld is beter dan geheel geen beeld.

2.2 DE GEBIEDEN

2.2.1 TEXEL

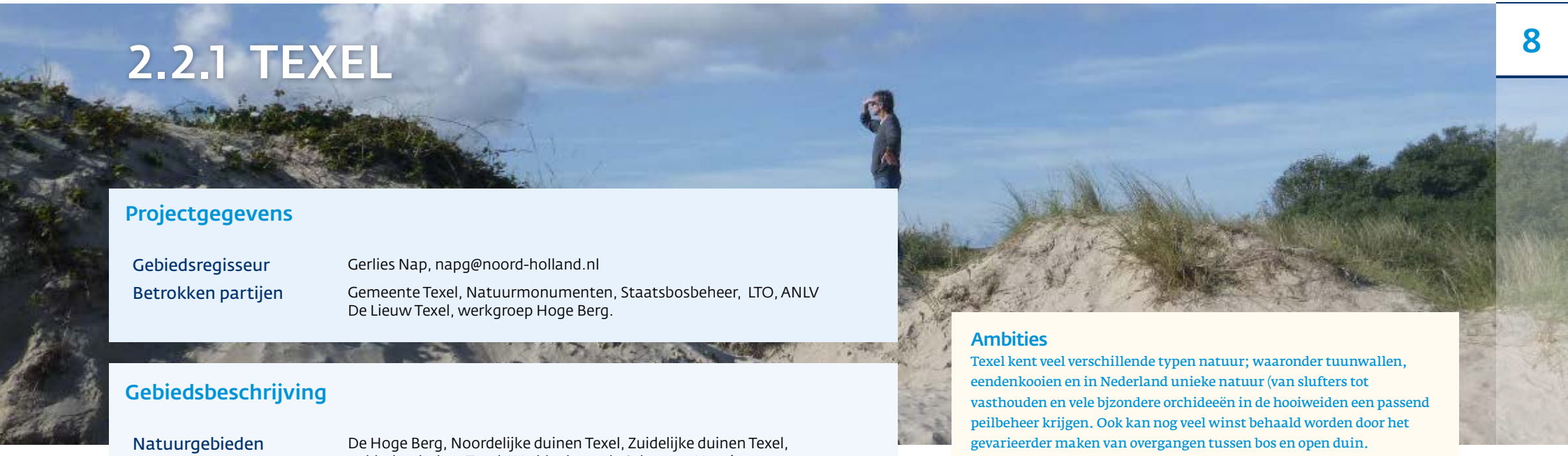

Projectgegevens

Gebiedsregisseur	Gerlies Nap, napg@noord-holland.nl
Betrokken partijen	Gemeente Texel, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, LTO, ANLV De Lieuw Texel, werkgroep Hoge Berg.

Gebiedsbeschrijving

Natuurgebieden	De Hoge Berg, Noordelijke duinen Texel, Zuidelijke duinen Texel, polderlandschap Texel, Waddenkust, de Schorren, Utopia, Dijkmanshuizen, de Bol, De Horst, de Razende Bol en Waalenburg.
Karakteristiek	De duinen, grote hooiland-reservaten voor orchideeën, weidevogel-graslanden, buitendijkse kwelder, binnendijkse brakwater gebieden en Nederlands enige insectenreservaat.
Cultuur	Tuunwallenlandschap met kolken, voornamelijk nog op de Hoge Berg. Forten en meerdere eendenkooien.
Fauna	Kruidenrijke tuunwallen met ongewervelden van droge milieus (insecten als argusvlinder en Texelse zandbij). Drinkkolken voor amfibieën (rugstreeppad). Grote variëteit aan vogels (grootste Europese broedlocatie van de Grote Stern!), bosjes met bos- en struweelvogels, duinen met water-, moeras- en rietvogels (scholekster, lepelaar), graslanden met weidevogels (slobeend, grutto, tureluur). Driedoornige stekelbaars, grijze zeehond, gewone zeehond.
Flora	Droge heide, vochtig hakhout, dennen-, eiken- en beukenbos en haagbeuken- en essenbos. Oude ongestoorde en onbemeste graslanden met rijkdom aan paddenstoelen en orchideeënrijke graslanden (harlekijn, brede orchis, groenknolorchis). Diverse duinstadia (strand en embryonaal duin, open duin, duinbos).
Bescherming	6517 ha op Texel is onderdeel van het Natuurnetwerk Nederland. Buiten het netwerk is een groot deel van het eiland bijzonder provinciaal landschap (BPL). Ook is bijna de helft van Texel aangewezen als aardkundig monument, dan wel als aardkundig waardevol gebied. Een groot deel van de NNN is N2000-gebied vanwege het uitgestrekte duingebied met daarbinnen een kweldergebied.

Ambities

Texel kent veel verschillende typen natuur; waaronder tuunwallen, eendenkooien en in Nederland unieke natuur (van slufters tot vasthouden en vele bjzondere orchideeën in de hooiweiden een passend peilbeheer krijgen. Ook kan nog veel winst behaald worden door het gevarieerder maken van overgangen tussen bos en open duin.

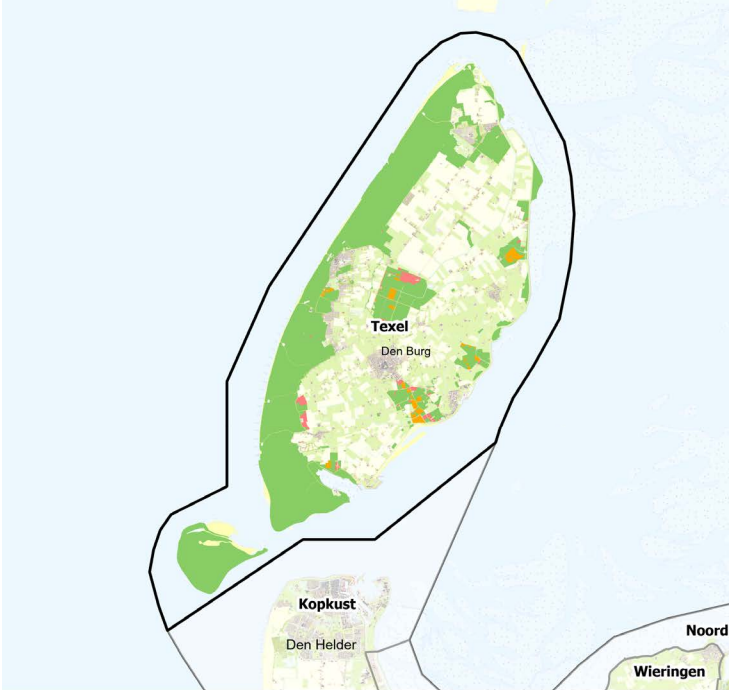

TEXEL

Aandachtspunten

> Het watersysteem heeft aandacht nodig, op diverse gebieden zijn de graslanden door peilverlaging te droog geworden, wat ten koste gaat van de weidevogels en de botanische waarden en biodiversiteit van het gebied.
> Wanneer rekening wordt gehouden met de diverse kwelstromen (zowel zout als zoet) zijn er hoge ecologische waarden te behalen, zoals uitbreiding van vochtige duinvalleien en vochtige hooilanden.
> Er vindt monitoring plaats van de waterberging (PNH en HHNK), omdat bewoners wateroverlast vrezen.
> Het tuunwallenlandschap is grotendeels afhankelijk van het consequent gevoerde begrazingsbeheer (door schapen). Dit beheer brengt hoge kosten met zich mee en is vaak intensiever dan strikt vanuit ecologisch oogpunt wenselijk.
> Versnippering van natuurgebieden.
> Op 67% van het Natura 2000-gebied Duinen en Lage Land Texel daalt er teveel stikstof neer. Belangrijkste bronnen daarvoor zijn, naast het buitenland (37%) en ammoniak van zee (29%), de landbouw (17%) en overige sectoren (7%).

Projecten

> Aanpak watercrassula Texel;
> Broedeilanden versterken op Texel (Programma Natuur);
> Broedeilanden sternkolonies;
> Dynamisch kustbeheer Texel; vooronderzoek naar versterken van kwaliteit van de duinen door aanbrengen van meer dynamiek i.r.t. beëindiging zandsuppletie (Programma Natuur).
> Vernatten duinen Texel: vernatting van De Dennen t.b.v. tegengaan verdroging van de duinen en verbetering van de ecologie van het duinbos (Programma Natuur).
> Waalenburg fase 2 (NHN30): waterpeil verhogen om ambitietype voor natuur te realiseren;
> Voorstel werkgroep Texel voor te begrenzen en ontgrenzen gebieden;
> Gebiedsproces Hoge Berg.
> Natura 2000 herstelmaatregelen: Natura 2000-beheerplannen - Provincie Noord-Holland

Voortgang in cijfers

Voortgang Natuurnetwerk

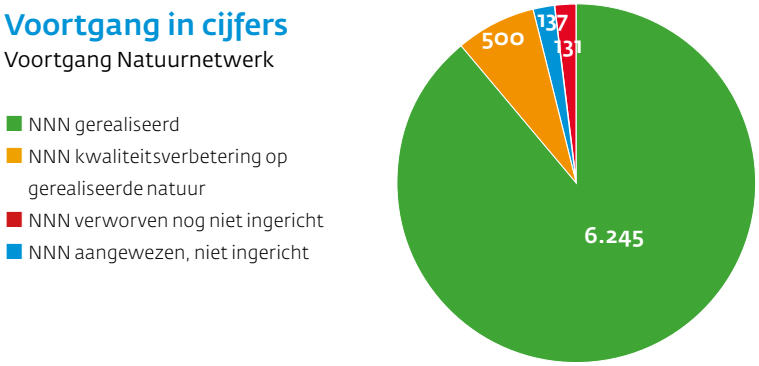

Voortgang neerslag stikstof

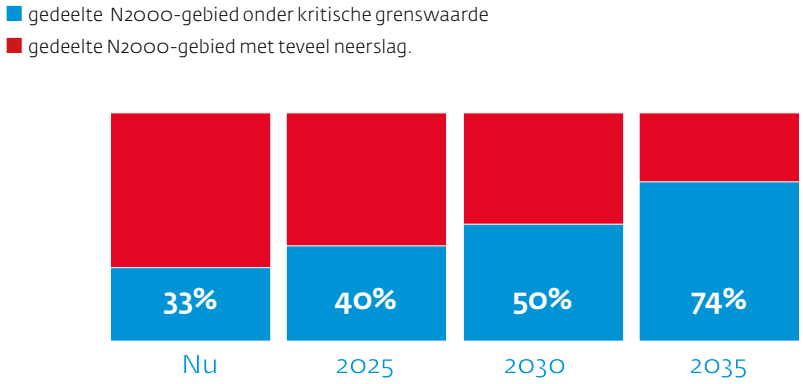

Voortgang gebiedsaanpak

gele pijlen zijn gerealiseerde fases (voor delen van het gebied)

2.2.2 KUST KOP VAN NOORD-HOLLAND

Projectgegevens

Gebiedsregisseur	Gerlies Nap, napg@noord-holland.nl
Projectleider stikstof	Floor Cammaert, floor.cammaert@noord-holland.nl
Gebiedspartners	Gemeenten Den Helder en Schagen, HHNK, Landschap Noord-Holland, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer.

Gebiedsbeschrijving

Natuurgebieden	Huisduinerpolder; Grafelijkheidsduinen & Donkere duinen; Het Nollenlandschap; Noordduinen, Mariendal & Botgat; Uitlandse Polder & Zandpolder; Nollen, Kooibosch & Luttickduin; Zwanenwater & Pettemerduinen; Duinen Den Helder-Callantsoog; Wildrijk & Ananas.
Karakteristiek	De ononderbroken duinreep, waterrijk polderlandschap met extensieve graslanden met brakke invloeden, open duingraslanden met stuifplekken en beboste binnenduinen die over gaan in duinmeren met moeras.
Cultuur	Het gebied bevat een cultuurhistorisch waardevol stinzenbos (Wildrijk). Naast natuur hebben veel gebieden een nevenfunctie voor recreatief gebruik. In sommige gebieden is getracht om het oude nollenlandschap te herstellen.
Fauna	Ondiepe plassen voor amfibieën (rugstreeppad), hoogwatervluchtplaats voor vogels. Duinen met insecten (duinparelmoervlinder, kommavlinder), reptielen (zandhagedis), amfibieën (rugstreeppad), weekdieren (nauwe korfslak), vogels (baardman, tapuit, blauwborst en steenloper) en kleine zoogdieren (konijnen, boommarter, vleermuizen).
Flora	Vochtige hooilanden met brakke natuur (aardbeienklaver). Duinlandschap met open duin, strand en embryonaal duin, vochtige duinvalleien (duinwespenorchis, parnassia, fraai duizendguldenkruid, blauwe zeedistel, zeewolfsmelk), duinheide, duingraslanden (hondsviooltje, zandblauwtje, buntgras, muizenoortje) en duinbos.
Bescherming	Circa de helft van het Natuurnetwerk is Natura 2000-gebied (#84 Duinen Den Helder – Callantsoog en #85 Zwanenwater & Pettemerduinen). Binnen het gebied Kust Kop Noord-Holland ligt 1.722 ha Natuurnetwerk. Daarnaast behoren de jonge en oude duinen en de stuifdijk tot het aardkundig erfgoed van de provincie Noord-Holland.

Ambities

Voor de kustduinen en de duinzoom (de overgang van duin naar polder) is de ambitie om ruimte te geven aan een zo natuurlijk mogelijk beheer en waterpeil. De ruimte wordt bepaald door de breedte van de duinen. In de duinzoom liggen kansen om de overgang van duinzoom naar de polder te verzachten. Dit levert bijzondere natuur op, gaat versnippering tegen en draagt bij aan de zoetwatervoorraad en klimaatadaptatie. In de polder Callantsoog zijn kansen om de oppervlakte brakke natuur te vergroten en ook daar bij te dragen aan klimaatadaptatie.

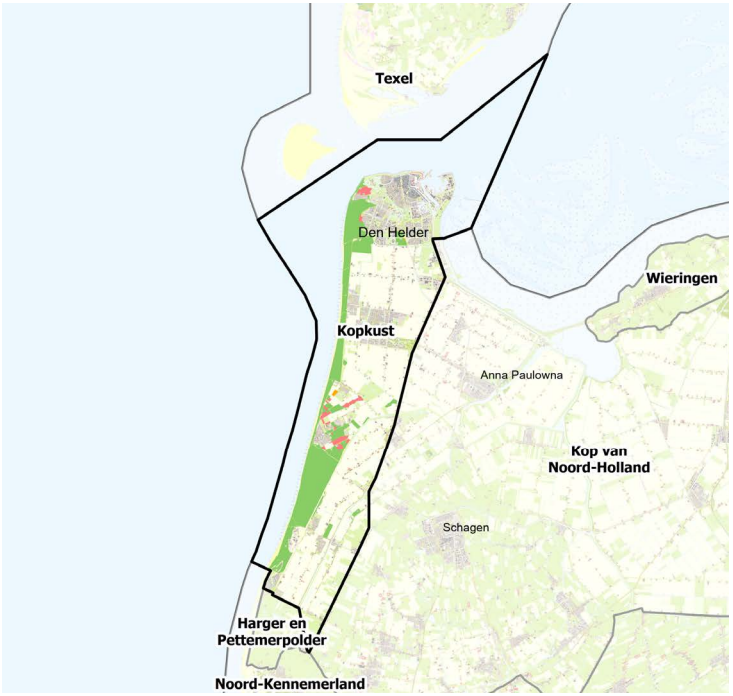

KUST KOP VAN NOORD-HOLLAND

Aandachtspunten

> De lage waterstand van de polder leidt tot wegstromen van water uit het Zwanenwater. Er moet een alternatief komen voor het kwelscherm. In de twee meren is de waterkwaliteit matig, o.a. door de bemesting van vogels en zure depositie. Door de jaren heen heeft zich een dikke baggerlaag afgezet en zomers treedt bloei van blauwalgen op. Uitbaggeren heeft een tijdelijk effect.
> Verbetering (en uitbreiding) is nodig voor de grijze duinen, vochtige duinvalleien, duinheides en heischrale graslanden.
> Het gebied heeft last van Amerikaanse vogelkers. Er worden beheersmaatregelen getroffen deze te verwijderen, maar dit blijft een moeizame klus. Ook de rimpelroos vraagt aandacht.
> De grens tussen duinen en achterland is veelal hard (dijk of weg).
> Vanuit Natura 2000 worden verschillende maatregelen getroffen om de kwaliteit van de duingraslanden en –heiden te verbeteren.
> Op 82% van het Natura 2000-gebied Zwanenwater & Pettermerduinen daalt er teveel stikstof neer. Belangrijkste bronnen daarvoor zijn het buitenland (37%), ammoniak van zee (24%) en de landbouw (21%). Op de duinen van Den Helder en Callantsoog daalt 78% te veel stikstof neer. De bronnen zijn hetzelfde als bij het Zwanenwater: buitenland (35%), ammoniak van zee (29%) en de landbouw (18%).

Projecten

> Streepjesberg (NHN 14); realisatie 5 ha NNN door gemeente Den Helder
> Boskerpark (NHN 16); realisatie van een combinatie van recreatiewoningen (Droomparken) en 19 ha NNN.
> Zandpolder (NHN 17); 32 ha NNN die over meerdere jaren verspreid wordt gerealiseerd door oa Landschap Noord-Holland
> Versnelling binnenduinrand kansen (Programma Natuur)
> Voorverkenning hydro-buffer Zwanenwater (Programma Natuur)
> Natura 2000 herstelmaatregelen: Natura 2000-beheerplannen - Provincie Noord-Holland

Voortgang in cijfers

Voortgang Natuurnetwerk

- NNN gerealiseerd
- NNN kwaliteitsverbetering op gerealiseerde natuur
- NNN verworven nog niet ingericht
- NNN aangewezen, niet ingericht

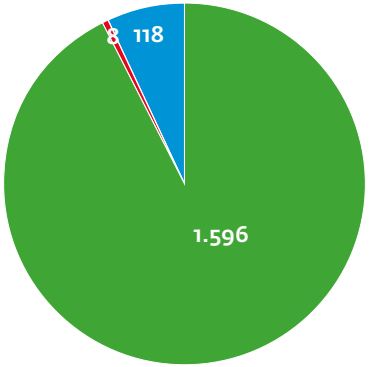

Voortgang en doelstelling neerslag stikstof

Duinen Den Helder-Callantsoog

- gedeelte N2000-gebied onder kritische grenswaarde
- gedeelte N2000-gebied met teveel neerslag.

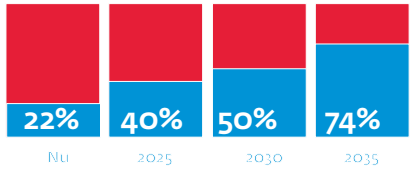

Zwanenwater & Pettermerduinen

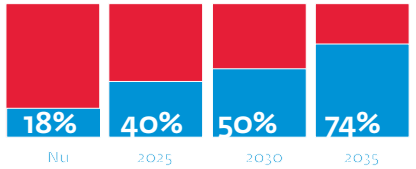

Voortgang gebiedsaanpak

gele pijlen zijn gerealiseerde fases (voor delen van het gebied)

2.2.3 WIERINGEN

Ambities

Behoud en verbetering van verspreid liggende natuur die behoort bij het oude kogen en polderlandschap, zoals soortenrijke graslanden, bloemdijken, eendenkooien, moerasgebiedjes, brakke graslanden en kwelders. Samenhang verbeteren van deze gebieden via moeras in de voorboezem en de soortenrijke dijken en de omgeving (de natuurverbindingen KNV3 en KNV2).

Projectgegevens

Gebiedsregisseur	Robbin Jan Elbers, robbin.jan.elbers@noord-holland.nl
Betrokken partijen	Gemeente Hollands Kroon, HHNK, Staatsbosbeheer en anderen.

Gebiedsbeschrijving

Natuurgebieden	Wieringen.
Karakteristiek	Verspreid liggende gebiedjes, o.a. brakke en zilte buitendijkse en binnendijkse gebieden en diverse kleine binnendijkse gebieden, bestaande uit soortenrijke graslanden, een bloemdijk, eendenkooien en moerasland. Het gebied is van belang voor weidevogels: open veenweidelandschap met brede vaarten en sloten, afgewisseld met moeras: rietmoeras voor moerasvogels, moerassen met typische brakke soorten.
Cultuur	Voormalig eiland, keileemlandschap en twee aangrenzende droogmakerijen. Polders Waard-Nieuwland en Groetpolder.
Fauna	Moerasvogels, weidevogels, watervogels, hoogwatervluchtplaats voor kustvogels en steltlopers, argusvlinder, waterspitsmuis, meervleermuis.
Flora	Zilte en brakke graslanden en kwelders, tengere distel.
Bescherming	309 Ha is begrensd als Natuurnetwerk. De rest van Wieringen is bijzonder provinciaal landschap (BPL). Twee buitendijkse terreintjes (Normerven) zijn begrensd als Natura 2000-gebied (Waddenzee).

WIERINGEN

Aandachtspunten

> De geringe omvang van de gebieden maakt ze kwetsbaar voor invloeden van buitenaf.

Projecten

> Afronden Polder Waard Nieuwland. De waterbeheersing wordt in Polder Waard-Nieuwland verbeterd en de natuurfunctie van de voorboezem wordt versterkt.
> Vispassages zorgen voor een verbetering van de uitwisseling tussen polder en boezem;
> Fietspad Wierdijk (NHN28): aanleg van een fietspad langs de Wierdijk.
> Behoud en herstel van graslandvlinderpopulaties in de graslanden (zie Masterplan Biodiversiteit).
> Beheerprotocol inzetten voor de zeer zeldzame tengere distel op de Wierdijk.

Voortgang in cijfers

Voortgang Natuurnetwerk

- NNN gerealiseerd
- NNN kwaliteitsverbetering op gerealiseerde natuur
- NNN verworven nog niet ingericht
- NNN aangewezen, niet ingericht

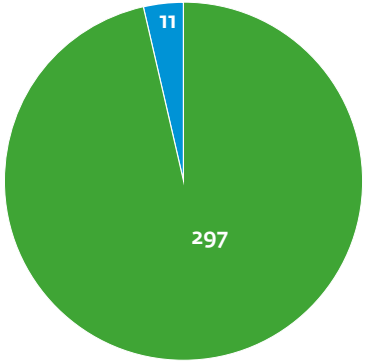

Voortgang gebiedsaanpak

gele pijlen zijn gerealiseerde fases (voor delen van het gebied)

2.2.4 KOP VAN NOORD-HOLLAND REST

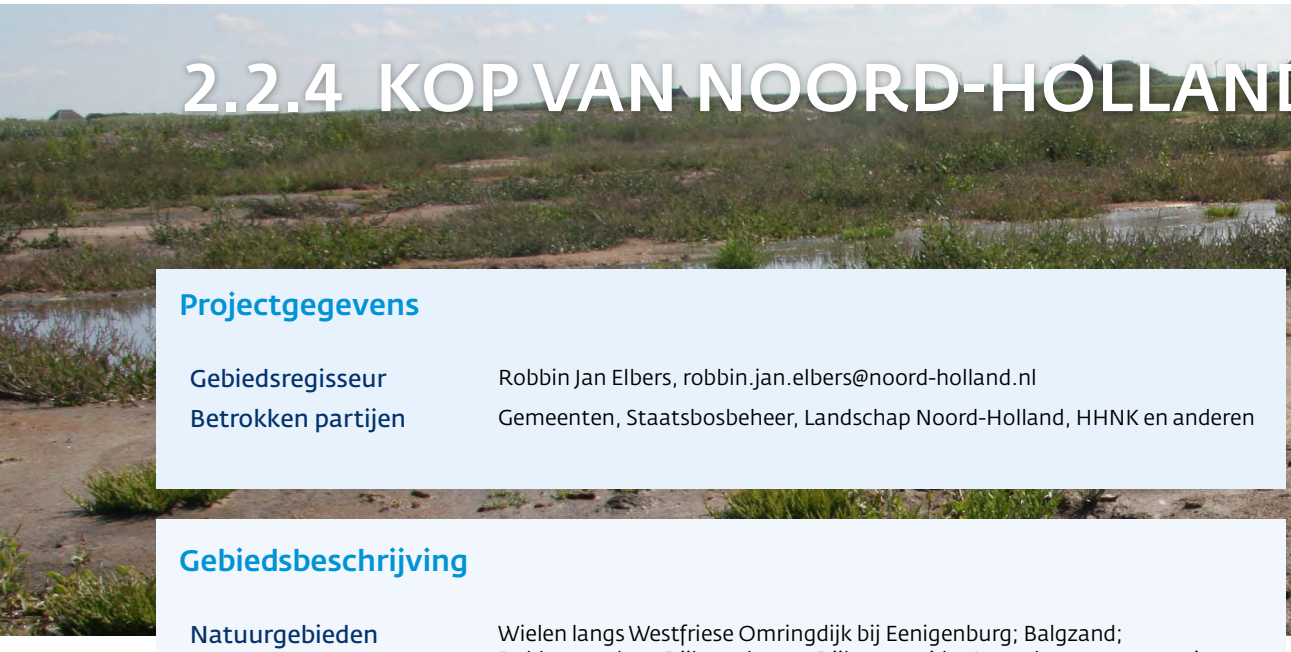

Projectgegevens

Gebiedsregisseur	Robbin Jan Elbers, robbin.jan.elbers@noord-holland.nl
Betrokken partijen	Gemeenten, Staatsbosbeheer, Landschap Noord-Holland, HHNK en anderen

Gebiedsbeschrijving

Natuurgebieden	Wielen langs Westfriese Omringdijk bij Eenigenburg; Balgzand; Robbenoord- en Dijkgastbos en Dijkgatsweide; Amstelmeer en omgeving; Lage Oude Veer, Kruiszwin en Boermanszwin; Eendenkooien 't Zand en de Hoop en graslanden bij Oudesluis; Stapstenen Waardkanaal; Schagerwad en reservaten rond Kolhorn; Oeverlanden Kanaal Alkmaar Omval-Kolhorn Noord; Waterbergingsgebieden langs Ringvaart Dirkshorn-Oudkarspel en 't Waardje; Boomerwaal.
Karakteristiek	Verspreid over de kop van Noord-Holland komt diverse soorten natuur voor. Er zijn drie grotere gebieden: Amstelmeer en omgeving, langs de Waddenzeekust het Balgzand en in de noordoostelijke hoek het Robbenoordbos en Dijkgatsweide. Daarnaast zijn we relatief kleine oeverlanden en moerassen gekoppeld aan waterlopen, kanalen en het Amstelmeer en een aantal graslanden en eendenkooien.
Cultuur	Oude zeeklei en aandijkingenlandschap, gevormd door polders met nog zichtbare kreekrestanten en kreekruggen.
Fauna	Watervogels (futen, eenden en ganzen), kustvogels (bonte strandloper, kanoet, scholekster en visdief), weidevogels, bos- en struweelvogels (appelvink, nachtegaal), moeras- en rietvogels (buidelmees, bruine kiekendief), Noordse woelmuis, waterspitsmuis, boommarter, meervleermuis, trekvissen zoals aal, driedoornige stekelbaars, spiering en zeeforel.
Flora	Brakke en zilte natuur van kwelders, moeras en graslanden, haagbeuken en essenbos.
Bescherming	Het Natuurnetwerk (2117 ha) ligt verspreid over dit grote gebied. Relatief grote oppervlakten liggen bij het Amstelmeer en het Robbenoordbos. Voor Balgzand en Amstelmeer bestaat een relatie met het Natura 2000-gebied Waddenzee.

Ambities

Het Balgzand en het Amstelmeer functioneren als hoogwatervluchtplaats en broedgebied voor kust- en pioniervogels. Het Robbenoord- en Dijkgatsbos is een robuust boslandschap. De ambitie is om deze natuurgebieden duurzaam te behouden. De graslanden, oeverlanden en wateren zijn verbonden via natuurverbindingen langs grote waterlopen. Ze functioneren voor karakteristieke soorten, waaronder Noordse woelmuis, waterspitsmuis, otter, meervleermuis, diverse (trek)vissoorten en moerasvogels. De ambitie is om deze natuurverbindingen en stapstenen verder te realiseren en te verbeteren in kwaliteit.

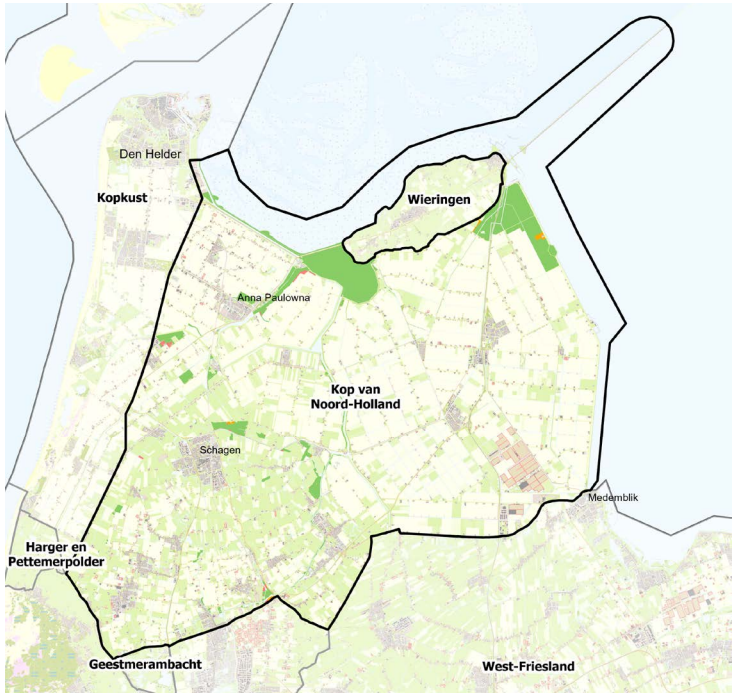

KOP VAN NOORD-HOLLAND REST

Aandachtspunten

> Realiseren van de grote lengte natuurverbindingen vraagt om begrenzing en inrichting van stapstenen.

Projecten

> Oeververvanging in delen van provinciale kanalen. Hierbij worden kansen benut voor natuurontwikkeling (stapstenen, natuurvriendelijke oevers).
> Waddenbaai is gericht op klimaatadaptatie en watermanagement en ruimtebehoefte voor landbouw, natuur, recreatie en toerisme, waarmee het gebied toekomstbestendig wordt met een gezonde economie en waddengerelateerde ecologie.
> Visopgroeigebied wordt gerealiseerd aansluitend op het Robbenoordbos.
> Natte infrastructuur Noordkop.
> Landschapsversterking rond kern Schagen

Voortgang in cijfers

Voortgang Natuurnetwerk

- NNN gerealiseerd
- NNN kwaliteitsverbetering op gerealiseerde natuur
- NNN verworven nog niet ingericht
- NNN aangewezen, niet ingericht

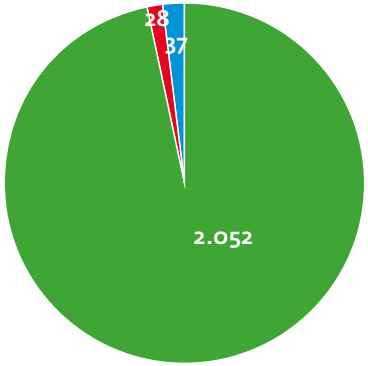

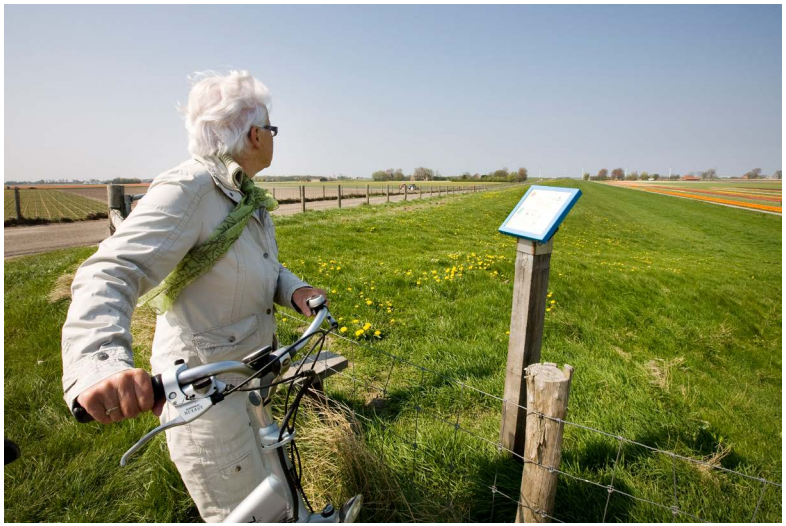

Voortgang gebiedsaanpak

gele pijlen zijn gerealiseerde fases (voor delen van het gebied)

2.2.5 WEST-FRIESLAND

Ambities

De graslanden, oeverlanden en wateren zijn verbonden via natuurverbindingen langs grote waterlopen. Deze natuurgebieden en verbindingen zijn belangrijk voor karakteristieke soorten zoals weidevogels, Noordse woelmuis, waterspitsmuis, otter, meervleermuis, diverse (trek)vissoorten en moerasvogels. De ambitie is om deze natuurgebieden duurzaam te behouden en om de natuurverbindingen en stapstenen verder te realiseren en te verbeteren in kwaliteit.

Projectgegevens

Gebiedsregisseur	Robbin Jan Elbers, robbin.jan.elbers@noord-holland.nl
Gebiedspartner	Gemeenten, Staatsbosbeheer, Landschap Noord-Holland, Hoogheemraadschap HNK en anderen.

Gebiedsbeschrijving

Natuurgebieden	Weel- en Braakpolder, Kolk van Dussen en omgeving; Twisk/Oostermaare en omgeving; Grote en Kleine Vliet en polder het Lichtewater; Boxweide/ Egboetswater en eendenkooi Wervershoof; Koomanspolder en Onderdijk; De Weelen en Streekbos; De Ven; De Weel, Weijdemeer en graslandreservaten de Gouw; Rustenburg en Hensbroek; Uiterdijk en de Hulk; Putten van Oosterleek en Kleiput De Nek.
Karakteristiek	Diverse natuurgebieden in het zeekleilandschap, bestaande uit graslanden, moerassen, open water en bos.
Cultuur	Zeekleilandschap
Fauna	Moerasvogels (rietzanger, bruine kiekendief), weidevogels (grutto, kievit, scholekster en tureluur) en verder rugstreeppad en noordse woelmuis.
Flora	Zilte graslanden, vochtige hooilanden, moerassen, vochtige bossen.
Bescherming	Het Natuurnetwerk (1.418 ha) ligt verspreid in dit grote gebied. Voor een aantal gebieden langs de oever is er een relatie met het Natura 2000-gebied IJsselmeer.

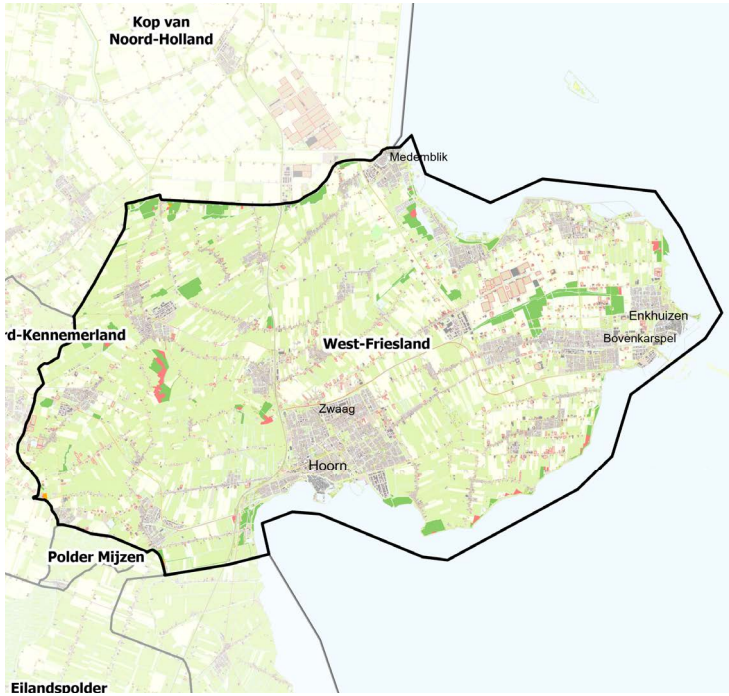

WEST-FRIESLAND

Aandachtspunten

> Het realiseren van de grote lengte natuurverbindingen vraagt om begrenzing en inrichting van stapstenen.

Projecten

> Nog in kaart brengen.

Voortgang in cijfers

Voortgang Natuurnetwerk

- NNN gerealiseerd
- NNN kwaliteitsverbetering op gerealiseerde natuur
- NNN verworven nog niet ingericht
- NNN aangewezen, niet ingericht

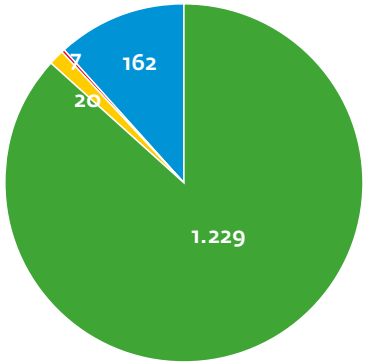

Voortgang gebiedsaanpak

gele pijlen zijn gerealiseerde fases (voor delen van het gebied)

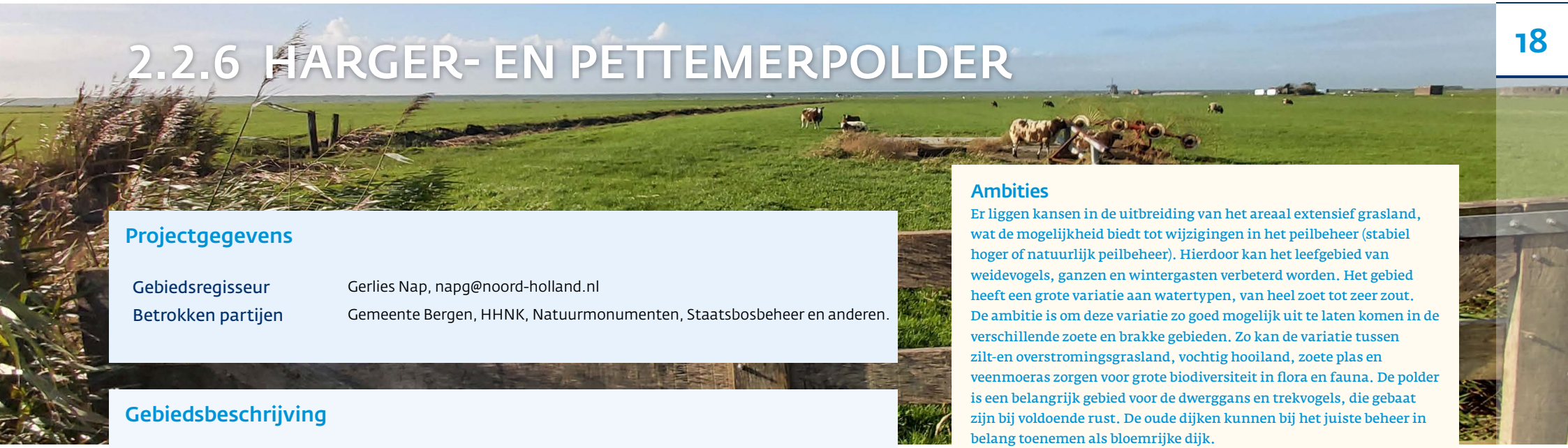

2.2.6 HARGER- EN PETTEMERPOLDER

Projectgegevens

Gebiedsregisseur	Gerlies Nap, napg@noord-holland.nl
Betrokken partijen	Gemeente Bergen, HHNK, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en anderen.

Gebiedsbeschrijving

Natuurgebieden	Abtskolk, Harger- en Pettemerpolder.
Karakteristiek	Een open en weids poldergebied gelegen in het aandijkingenlandschap (ontstaan door landaanwinning in zee). Er heerst een onregelmatige en grillige kavelstructuur. De polders zijn rustig, stil en donker. In een groot deel van het gebied treedt zowel zoete als zoute kwel op. Het gebied bestaat voornamelijk uit grasland met kleine oppervlakten moeras en water en wordt gebruikt als hoogwatervluchtplaats voor vogels. Het gebied is gelegen langs de Noord-Atlantische trekbaan, waardoor bijzondere trekvogelsoorten het gebruiken als slaapplaats.
Cultuur	Het is een polder met een lange geschiedenis. Deze is terug te vinden in de dijkjes, verkaveling, wegen- en slotenpatronen.
Fauna	Broed- en foerageerplek voor watervogels, weidevogels en wintergasten zoals kluut, grauwe franjepoort, (IJslandse) grutto, smient, kolgans, grauwe gans, dwerggans en grote stern.
Flora	Zilte en overstromingsgraslanden als hoogwatervluchtplaats. Polder met graslanden bestaande uit vochtige hooilanden, kruiden- en faunarijke graslanden en wintergastenweiden met zanichellia, spiraalruppia, palingbrood, papegaaizwammetje en wantsenwasplaat.
Bescherming	Het Natuurnetwerk is grotendeels identiek aan Natura 2000-gebied 162 Abtskolk & De Putten. In het noorden ligt een deel Natura 2000 dat buiten het Natuurnetwerk valt. Een deel van deze grond is aangemerkt als bijzonder provinciaal landschap (BPL) (polder Q), maar een ander deel van de N2000-begrenzing is verder niet beschermd (polder L). 447,88 Ha in de Harger- en Pettemerpolder valt onder het Natuurnetwerk.

Ambities

Er liggen kansen in de uitbreiding van het areaal extensief grasland, wat de mogelijkheid biedt tot wijzigingen in het peilbeheer (stabiel hoger of natuurlijk peilbeheer). Hierdoor kan het leefgebied van weidevogels, ganzen en wintergasten verbeterd worden. Het gebied heeft een grote variatie aan watertypen, van heel zoet tot zeer zout. De ambitie is om deze variatie zo goed mogelijk uit te laten komen in de verschillende zoete en brakke gebieden. Zo kan de variatie tussen zilt-en overstromingsgrasland, vochtig hooiland, zoete plas en veenmoeras zorgen voor grote biodiversiteit in flora en fauna. De polder is een belangrijk gebied voor de dwerggans en trekvogels, die gebaat zijn bij voldoende rust. De oude dijken kunnen bij het juiste beheer in belang toenemen als bloemrijke dijk.

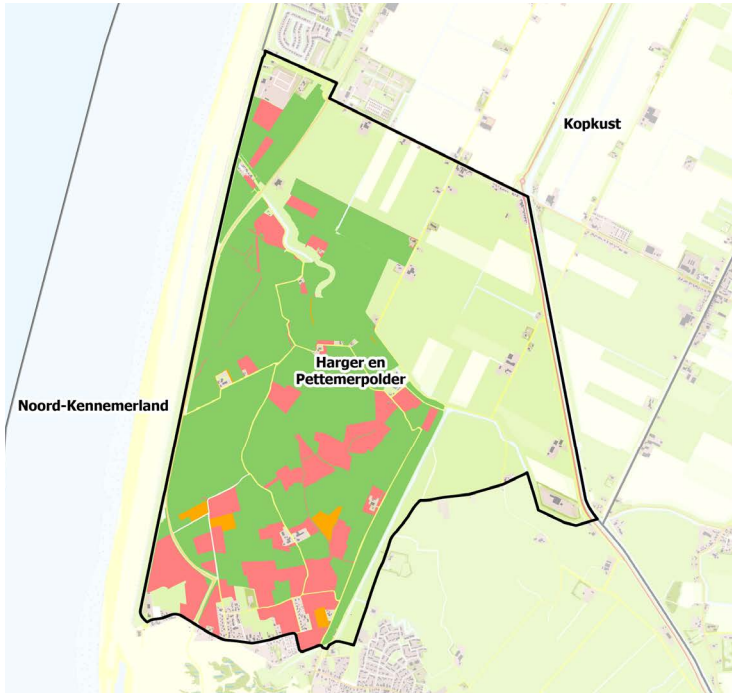

HARGER- EN PETTEMERPOLDER

Aandachtspunten

> Benutten van kwelwater in het gebied. Dit vergroot de functie als foerageergebied voor vogels en een hoogwatervluchtplaats.
> Het beheer van bloemrijke dijken verdient en vraagt speciale aandacht.
> Realiseren van de restopgave van het Natuurnetwerk zal hier een uitdaging zijn, omdat er tussen 2016 en 2018 al een gebiedsproces doorlopen is.

Projecten

> Geen.

Voortgang in cijfers

Voortgang Natuurnetwerk

- NNN gerealiseerd
- NNN kwaliteitsverbetering op gerealiseerde natuur
- NNN verworven nog niet ingericht
- NNN aangewezen, niet ingericht

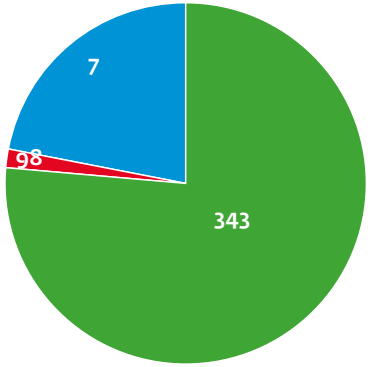

Voortgang gebiedsaanpak

gele pijlen zijn gerealiseerde fases (voor delen van het gebied)

2.2.7 GEESTMERAMBACHT

Ambities

Het Kleimeer bestaat uit moeras en vochtige soortenrijke graslanden. Het gebied kent een grote rijkdom aan moerasvogels. De Geestmerambacht heeft als waterrijk bos- en parkgebied een grote diversiteit aan natuur. De ambitie is om de Geestmerambacht via natuurverbindingen te koppelen aan natte natuurgebieden in de omgeving.

Projectgegevens

Gebiedsregisseur	Robbin Jan Elbers, robbin.jan.elbers@noord-holland.nl
Betrokken partijen	Gemeenten, Recreatieschap Geestmerambacht, Staatsbosbeheer, Hoogheemraadschap HNK en anderen.

Gebiedsbeschrijving

Natuurgebieden	Kleimeer en Geestmerambacht.
Karakteristiek	Het Kleimeer is een rietmoeras voor moerasvogels waarvan op een deel ook riet gesneden wordt. De omgeving wordt gevormd door de Geestmerambacht, een recreatiegebied dat in de vorige eeuw is ingericht in verband met grootschalige zandwinning en recreatiebehoefte. Hier wordt landschap met graslanden, wateren en moerassen afgewisseld met een waterrijk bos- en parklandschap met recreatief gebruik.
Cultuur	Zeekleigebied dat in de vorige eeuw grootschalig is verkaveld. De Kleimeer heeft daarbinnen zijn oorspronkelijke kleinschaligheid behouden.
Fauna	Met name moerasvogels (porseleinhoen, bruine kiekendief, roerdomp) en watervogels (smient, wintertaling, krakeend en meerkoet).Ook zijn er negen soorten vleermuizen waargenomen.
Flora	Klein oppervlak vochtige hooilanden met o.a. reuzenpaardenstaart, addertong en orchideeën, soorten van brakke oorsprong als ruwe bies en schorrezoutgras, en een zich ontwikkelend haagbeuken- en essenbos.
Bescherming	247 ha is begrensd als Natuurnetwerk.

GEESTMERAMBACHT

Aandachtspunten

> In een groot deel van dit gebied is recreatie naast natuur een belangrijk doel.
> Verbeteringen in begrenzingen, verbindingen en natuurambities Natuurnetwerk zijn denkbaar.

Projecten

> Uitbreiding Geestmerambacht (KL07): Het recreatiegebied Geestmerambacht ten noorden van Alkmaar wordt uitgebreid, waaronder fiets- en wandelpaden en een natuurpark.
> Nog verder in kaart brengen.

Voortgang in cijfers

Voortgang Natuurnetwerk

- NNN gerealiseerd
- NNN kwaliteitsverbetering op gerealiseerde natuur
- NNN verworven nog niet ingericht
- NNN aangewezen, niet ingericht

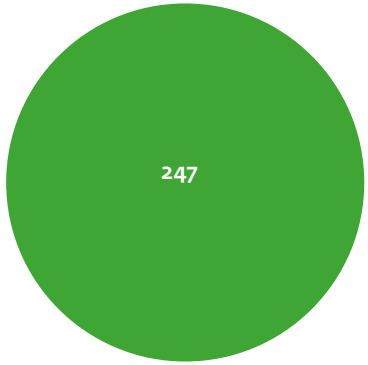

Voortgang gebiedsaanpak

gele pijlen zijn gerealiseerde fases (voor delen van het gebied)

2.2.8 WEIDSE POLDERS

Projectgegevens

Projectleider	Irene Harlaar-Zeldenrust, irene.zeldenrust@noord-holland.nl
Betrokken partijen	Gemeenten Bergen, Egmond en Alkmaar, Defensie, Natuurmonumenten, PWN, TAQA, Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, bewonersinitiatieven e.a.

Ambities

De Weidse polders is een complex van graslandpolders langs het Noordhollands Duinreservaat. Vanuit de duinen stroomt water af. Dit beïnvloedt het gehele gebied. De ambitie is om deze kwelstromen en de variatie in bodemtypen zo goed mogelijk te benutten door de ontwikkeling van kenmerkende vochtige weide- en hooilanden. De daarvoor benodigde maatregelen zijn goed te combineren met het langer vasthouden van zoet water en leveren een bijdrage aan de zoetwatervoorraad voor drinkwater en waterberging/klimaatadaptatie.

Gebiedsbeschrijving

Natuurgebieden	Damlanderpolder en Philisteinse Polder; Bergermeerpolder en Loterijlanden.
Karakteristiek	Aaneengesloten graslanden, kleinschalig, oorspronkelijke cultuurhistorische verkavelingen en een samenhangend watersysteem. Van belang voor weidevogels, al lopen de dichtheden sterk terug. Verbinding met de duinen via duinrellen. Kwelwater aan het oppervlak.
Cultuur	De overgang in het gebied van de binnenduinrand naar het achtergelegen strandwallen- en strandvlaktelandschap is cultuurhistorisch van belang. Daarnaast is in het gebied een bunkercomplex aanwezig dat ten tijde van de Tweede Wereldoorlog onderdeel was van het vliegveld.
Fauna	Poelen en duinrellen voor amfibieën en ongewervelden van natte milieus (rugstreeppad).
Flora	Zowel vochtige natuur, vochtig hooiland (orchideeën en dotterbloemen) en kruiden- en faunarijk grasland als droge natuurtypen als droog schraalgrasland. Watergangen zijn rijk aan waterplanten en er zijn verschillende bosjes aanwezig, park- of stinzenbos en haagbeuken- en essenbos.
Bescherming	Weidse Polders sluit aan op Natura 2000-gebied (#87 Noordhollands Duinreservaat), maar ligt daar zelf buiten. Het Natuurnetwerk bedraagt 280 ha.

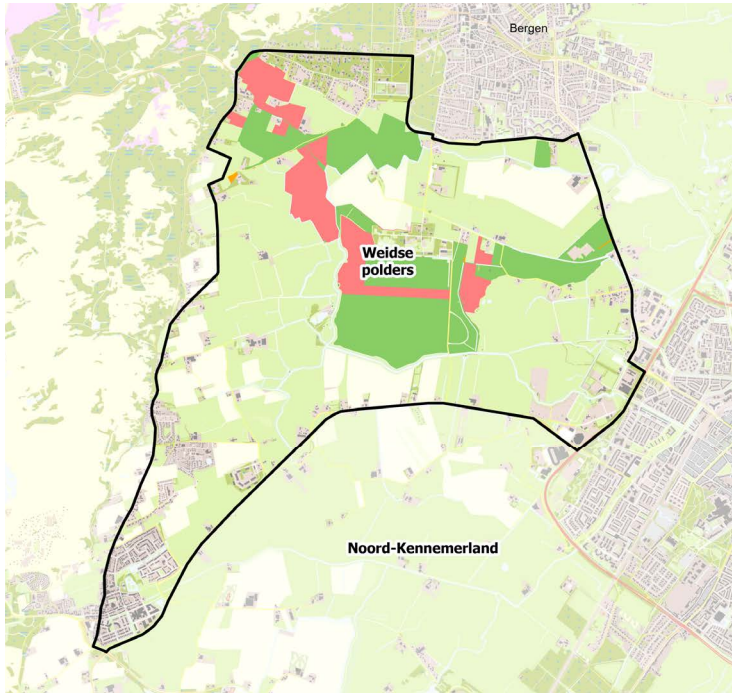

WEIDSE POLDERS

Aandachtspunten

> Grond- en oppervlaktewater is van goede kwaliteit. Bemesting van de omliggende akkers en landbouwpercelen beïnvloedt de waterkwaliteit echter negatief.
> Het binnenduin loopt vrij abrupt over van de dichtbegroeide binnenduinrand naar een open landschap. Om opslag van houtige gewassen te voorkomen, is begrazing noodzakelijk in delen van het gebied.
> De aanwezige bunkers van het Bunkercomplex Vliegveld Bergen zijn mogelijk geschikt te maken als verblijfplaats voor vleermuizen.
> Dit gebied is een overgangsgebied tussen duinen en polder. De natuurontwikkeling is gebaat bij zachte overgangen. Uitgaande van de huidige situatie met veel agrarisch gebruik, vergt dit nog veel werk en inrichting.
> De ontwikkeling van natte natuur is goed te combineren met een waterwingebied.
> Er loopt een bewonersinitiatief om een stuk natuur in te richten en te beheren. Het gebied is al gedeeltelijk Natuurnetwerk en de begrenzing zou hier mogelijk uitgebreid kunnen worden.

Projecten

> Versnelling binnenduinrand kansen (Programma Natuur);
> Overig nog in kaart brengen.

Voortgang in cijfers

Voortgang Natuurnetwerk

- NNN gerealiseerd
- NNN kwaliteitsverbetering op gerealiseerde natuur
- NNN verworven nog niet ingericht
- NNN aangewezen, niet ingericht

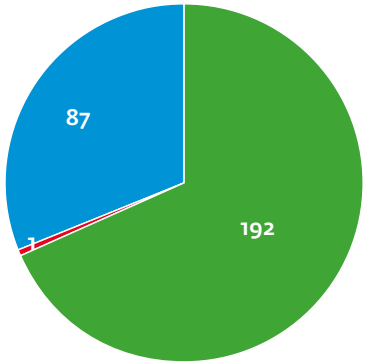

Voortgang gebiedsaanpak

gele pijlen zijn gerealiseerde fases (voor delen van het gebied)

2.2.9 CASTRICUM LIMMEN E.O.

Projectgegevens

Gebiedsregisseur	Gerlies Nap, napg@noord-holland.nl
Betrokken partijen	Gemeente Castricum, Limmen, Uitgeest, Heemskerk en Heiloo, Hoogheemraadschap HNK, PWN, Landschap Noord-Holland en Stichting de Hooge Weide.

Gebiedsbeschrijving

Natuurgebieden	Limmerpolder; Duinrand Bakkum; Castricummerpolder en eendenkooi Uitgeest; Marquette en het Krengenbos.
Karakteristiek	Het gebied bestaat uit een complex van hoge, zandige strandwallen en vochtige, laag gelegen strandvlaktes, een strandwallen- en strandvlaktenlandschap. Het vormt een overgangsgebied tussen duinen en polder en betreft een lokaal netwerk van weidevogelgebieden. De diverse aanwezige bospercelen hebben een hoge recreatieve waarde.
Cultuur	In de Limmerpolder ligt Het Die, een veenplas die is ontstaan doordat het veen hier werd weggeslagen door het water. Om het duingebied te bereiken werd in het Hollandveen het Zeerijdtsdijkje gebouwd, dit dijkje is nog altijd aanwezig. Ook bevat het gebied de Eendenkooi van der Eng, één van de oudste kooien van Noord-Holland, opgericht rond 1600.
Fauna	Belangrijk gebied voor water-, moeras- en weidevogels (grutto, kievit, kluut, graspieper, gele kwikstaart). Diverse slootjes met rugstreeppadden. Verschillen in hoogte, vocht en bodem, zorgt voor een grote biodiversiteit van insecten (argusvlinder, sint-jansvlinder, vroege glazenmaker, bruinzandoogje). In de aanwezige bossen zijn boommarters, bos- en struweelvogels en vleermuizen te vinden.
Flora	Open omgeving met vochtige graslanden: vochtig hooiland, nat schraalland en kruiden- en faunarijk grasland. Grote orchideeën rijkdom (welriekende nachtorchis, bijenorchis, grote keverorchis), maar ook moerasrolklaver, grote ratelaar en wilde kievitsbloem. Duinbos en park- en stinzenbos met bijbehorende stinzenflora.
Bescherming	Weidevogelleefgebied. Het gebied bevat 656 ha Natuurnetwerk. Deze hectaren vallen buiten de Natura 2000-grenzen. Alle weilanden in het gebied die buiten het Natuurnetwerk vallen zijn aangemerkt als bijzonder provinciaal landschap (BPL).

Ambities

Het gebied kent een open landschap met extensieve graslanden voor weidevogels en stukken gevarieerd bos en grasland. Het gebied staat onder invloed van zoet kwelwater uit het Noordhollands Duinreservaat. De grote variatie in bodem en waterkwaliteit heeft grote potenties voor natuurontwikkeling. De afgelopen decennia zijn daar geslaagde voorbeelden gerealiseerd. Zo heeft stichting De Hooge Weide graslanden hersteld als natuur en zijn er waterbergingen langs de Schulpvaart aangelegd. Daar is een grote diversiteit aan flora terug te vinden. De ambitie is om het de kansen van het watersysteem beter te benutten. Het schone duinwater wordt zo lang mogelijk in het gebied vastgehouden en het polderwater wordt om het gebied heen geleid. Daarmee wordt het gebied minder kwetsbaar voor klimaatverandering.

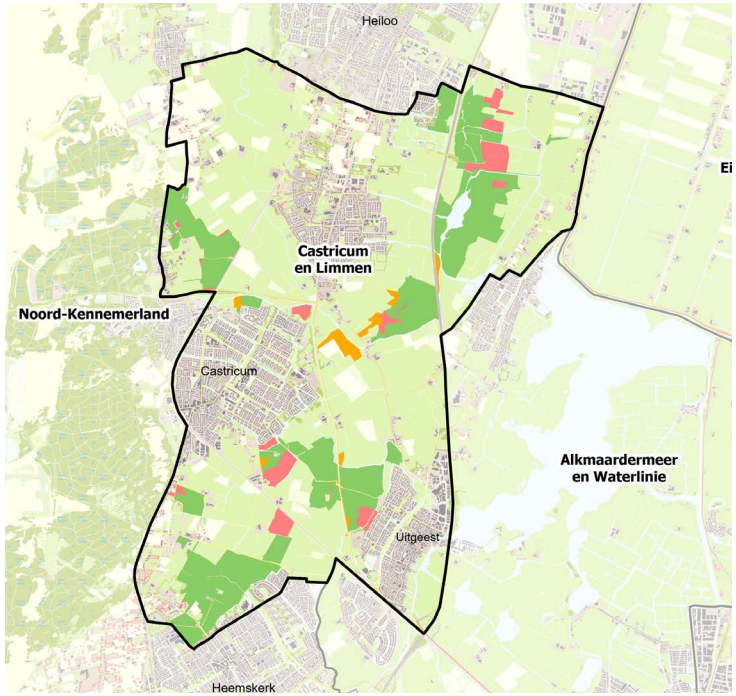

CASTRICUM LIMMEN E.O.

Aandachtspunten

> Langs de watergangen zijn er mogelijkheden voor uitbreiding van jonge verlanding. Denk aan natuurvriendelijke oevers langs wateren, zonder opgaande begroeiing.
> Er zijn natte verbindingen aanwezig die het duingebied met de polders in het oosten verbinden. Eén van deze verbindingen vormt een belangrijke schakel in routes voor trekvissen die tussen de zoute Waddenzee en het inlandse zoet water migreren.
> Er liggen potenties om het areaal extensief vochtig weidevogelgrasland uit te breiden. De graslanden rond de eendenkooi worden momenteel nog niet als weidevogelgrasland beheerd, maar zouden een aaneengesloten gebied kunnen vormen.

Projecten

> Vegetatieonderzoek in de Schoonwatervallei (Schulpvaart);
> Landschapsversterking Oer-IJ: brug over Schulpvaart en E-bike-route langs Oer-IJ
> Versnelling binnenduinrand kansen (Programma Natuur).

Voortgang in cijfers

Voortgang Natuurnetwerk

- NNN gerealiseerd
- NNN kwaliteitsverbetering op gerealiseerde natuur
- NNN verworven nog niet ingericht
- NNN aangewezen, niet ingericht

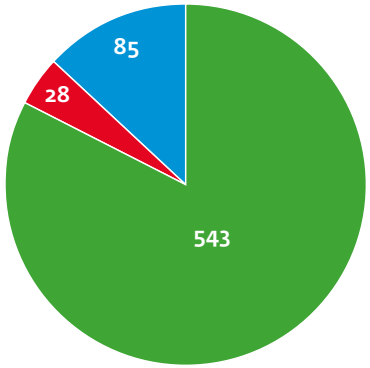

Voortgang gebiedsaanpak

gele pijlen zijn gerealiseerde fases (voor delen van het gebied)

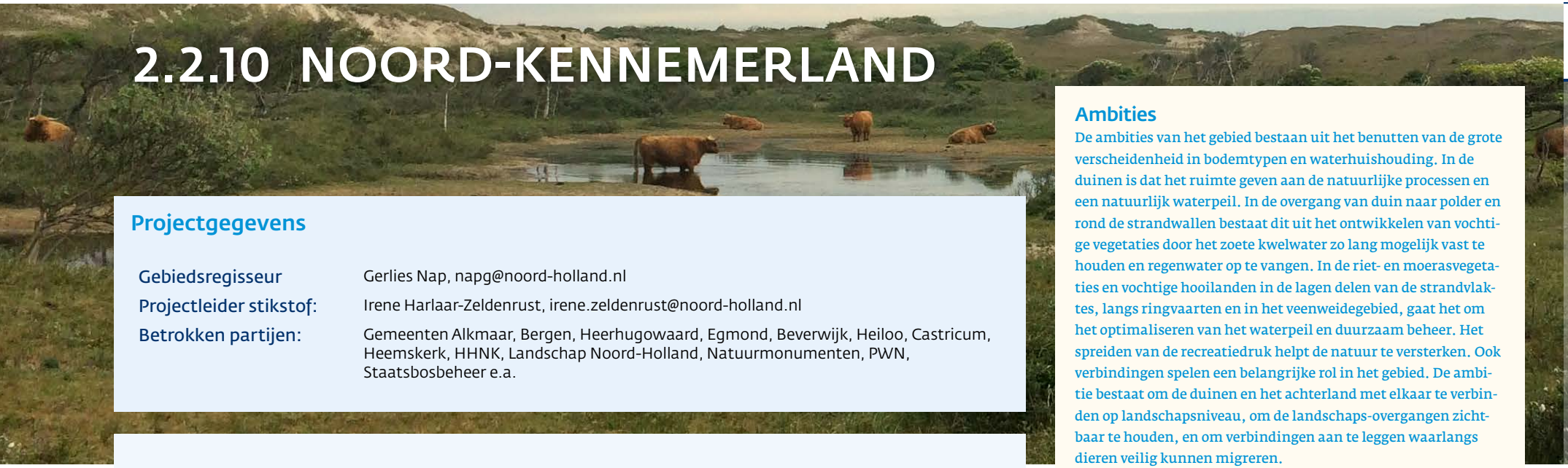

2.2.10 NOORD-KENNEMERLAND

Projectgegevens

Gebiedsregisseur	Gerlies Nap, napg@noord-holland.nl
Projectleider stikstof:	Irene Harlaar-Zeldenrust, irene.zeldenrust@noord-holland.nl
Betrokken partijen:	Gemeenten Alkmaar, Bergen, Heerhugowaard, Egmond, Beverwijk, Heiloo, Castricum, Heemskerk, HHNK, Landschap Noord-Holland, Natuurmonumenten, PWN, Staatsbosbeheer e.a.

Gebiedsbeschrijving

Natuurgebieden	Catrijpermoor; Schoorlse Duinen; Noordhollands Duinreservaat; Waterberging Over 't Hek en Zuurvenspolder; Oosterdel; Oeverlanden Kanaal Alkmaar Omval-Kolhorn Zuid; Waarderhout; Polder Egmond aan den Hoef; Ter Coulster, Nijenburg & Heilooër Bos; Duinen bij Wijk aan Zee: Westerhout en de Lunetten bij Beverwijk; Rietlanden Westbeverkoog, Oterleek en Molendijk; Hondsbossche Duinen.
Karakteristiek	Kenmerkend is de grote variatie aan landschappen, bestaande uit ononderbroken vasteland kustlijn, het brede duinmassief van het Noordhollands Duinreservaat, stapstenen tussen duinen en achterland, kwelgevoede waterrijke open polder met duinrellen en extensieve graslanden voor weidevogels.
Cultuur	Het gebied kent een Zeedorpenlandschap. Er zijn cultuurhistorisch waardevolle lunetten aanwezig, evenals een waardevol landschap met water- en verlandingsvegetaties en extensieve graslanden en akkers.
Fauna	Graslanden en plassen als broed-, rust- als foerageergebied voor weidevogels en watervogels. Duinvalleien met moeras- en rietvogels (blauwborst, dodaars en zelfs roerdomp) en ongewervelden van natte milieus (nauwe korfslak en gevlekte witsnuitlibel). Open duinen met amfibieën en reptielen (rugstreeppad en zandhagedis) en ongewervelden van droge milieus (duinsabelsprinkhaan, knopsprietje, blauwvleugelsprinkhaan)
Flora	Het gebied kent zowel (zeer) droge delen op zandgrond: open duin (met zowel witte- als grijze duinen), droog schraalland, als vochtigere gronden: vochtige duinvalleien, kruiden- en faunarijk grasland, duinheide en duinbos. De duin-graslanden zijn soortenrijk en bevatten unieke planten- en paddenstoelengemeenschappen (rozenkransje). In de overgangen tussen droge duinen en vochtige valleien zijn zeldzame orchideeën en gentianen aanwezig. In de duinrellen zijn bijzondere waterplanten te vinden (klimopwaterranonkel).
Bescherming	De duinen zijn beschermd als aardkundig monument. Het overgrote deel van het gebied is als Natura 2000-gebied begrensd. Het Natuurnetwerk bestrijkt hier 7657 ha.

Ambities

De ambities van het gebied bestaan uit het benutten van de grote verscheidenheid in bodemtypen en waterhuishouding. In de duinen is dat het ruimte geven aan de natuurlijke processen en een natuurlijk waterpeil. In de overgang van duin naar polder en rond de strandwallen bestaat dit uit het ontwikkelen van vochtige vegetaties door het zoete kwelwater zo lang mogelijk vast te houden en regenwater op te vangen. In de riet- en moerasvegetaties en vochtige hooilanden in de lagen delen van de strandvlaktes, langs ringvaarten en in het veenweidegebied, gaat het om het optimaliseren van het waterpeil en duurzaam beheer. Het spreiden van de recreatiedruk helpt de natuur te versterken. Ook verbindingen spelen een belangrijke rol in het gebied. De ambitie bestaat om de duinen en het achterland met elkaar te verbinden op landschapsniveau, om de landschaps-overgangen zichtbaar te houden, en om verbindingen aan te leggen waarlangs dieren veilig kunnen migreren.

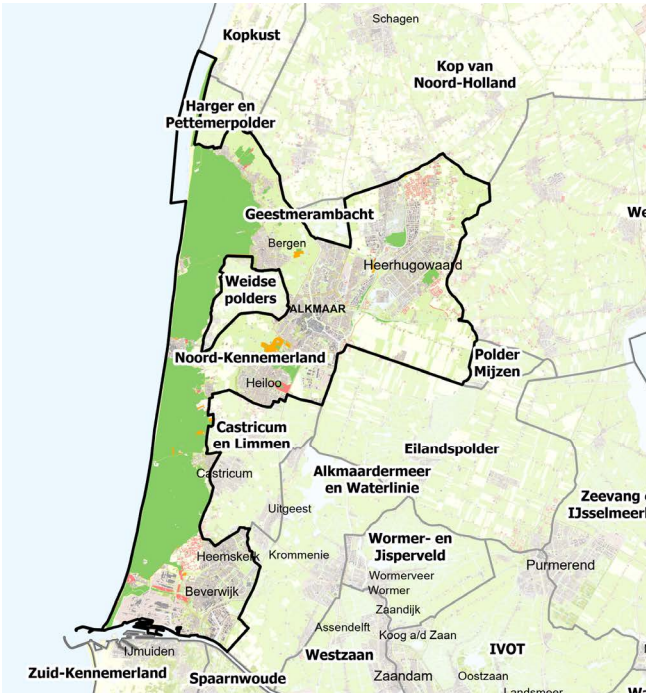

NOORD-KENNEMERLAND

Aandachtspunten

> Benutten van kwelwater in de binnenduinrand.
> Strategische watervoorraad bij de duinen klimaatbestendig veilig stellen en dit combineren met de realisatie van het Natuurnetwerk, in samenwerking met PWN.
> In de binnenduinrand is een verschuiving van functies gaande van landbouw naar recreatie en natuur.
> De laatste jaren is er sprake van aantasting door exotische rivierkreeftsoorten, waardoor de oevers aangetast worden.
> Er zijn plannen bij externe partijen voor de reeds deels ingerichte Zanderij.
> Er komen verzoeken voor aankoop en begrenzing als Natuurnetwerk binnen die de binnenduinrand kunnen versterken, maar die voor alsnog buiten de restantopgave vallen. Hiervoor is een strategie en handelingskader nodig.
> Realisatie van de Natuurnetwerk-graslanden rondom landgoed Ter Coulster en in Nijenburg is nog niet gelukt, maar blijven aandachtspunten.
> Op grote delen van de Natura 2000-gebieden in de duinen daalt er teveel stikstof neer. Belangrijkste bronnen voor stikstofneerslag op het Noordhollands Duinreservaat zijn het buitenland (34%), de landbouw (21%) en ammoniak van zee (19%), maar overige sectoren (9%) en wegverkeer en scheepvaart (beide 5%). Voor de Schoorlse Duinen zijn de belangrijkste bronnen buitenland (35%), landbouw (23%), ammoniak van zee (21%), overige sectoren (7%), scheepvaart (5%) en wegverkeer (4%).

Projecten

> Nieuwe strandwal (KL 26): gemeenten en provincie werken samen aan gebiedsontwikkeling tussen Heiloo en Castricum, NNN realisatie is hiervan onderdeel
> De Vlotter (KL 33): inrichting van 25 ha NNN door PWN
> Project Noordermaatweg
> Versnelling binnenduinrand kansen (Programma Natuur)
> Zanderij Castricum (extra kwelnatuur) (Programma Natuur)
> Impuls dynamisering zeereep Castricum (Programma Natuur)
> Bos/-omvorming inrichting Kennemerduinen/Kraansvlak (Programma Natuur)
> Natura 2000 herstelmaatregelen, zie: Natura 2000-beheerplannen - Provincie Noord-Holland

Voortgang in cijfers

Voortgang Natuurnetwerk

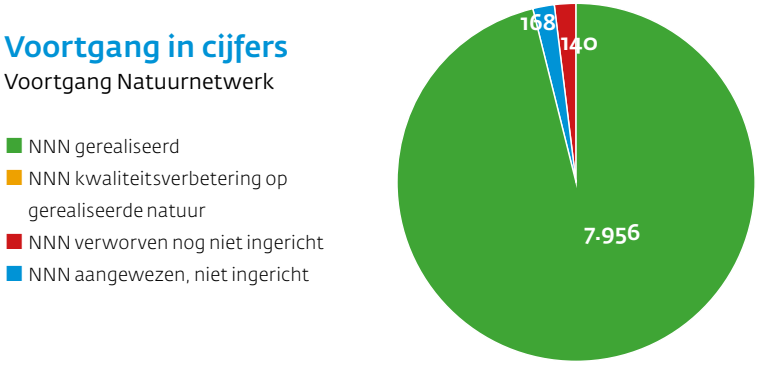

Voortgang neerslag stikstof

Noordhollands Duinreservaat

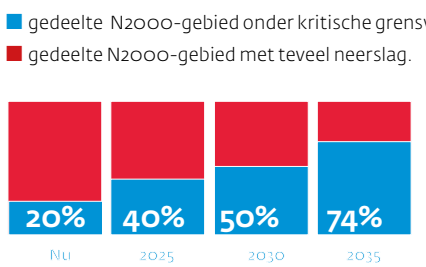

Schoorlse Duinen

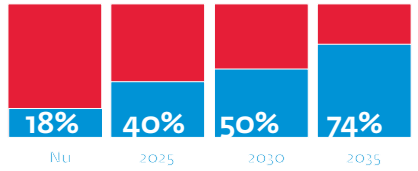

Voortgang gebiedsaanpak

gele pijlen zijn gerealiseerde fases (voor delen van het gebied)

2.2.11 ALKMAARDERMEER EN WATERLINIE

Projectgegevens

Gebiedsregisseur	Robbin Jan Elbers, robbin.jan.elbers@noord-holland.nl
Betrokken partijen	Gemeente Alkmaar, HHNK, Landschap Noord-Holland, Staatsbosbeheer, Recreatieschap Alkmaarder- en Uitgeestermeer en anderen.

Gebiedsbeschrijving

Natuurgebieden	Hempolder, Klaas Hoorn- en Kijfpolder; Alkmaarder- en Uitgeestermeer, Zwaansmeer en Dorregeesterpolder; Westwouderpolder; Crommenije; Krommenieër-Woudpolder; Omgeving Markervaart; Waterlinie Beverwijk; Noorderham en Zuiderham; Weijenbus, Vroonmeer en Fort Krommeniedijk; Driehoek van Assum
Karakteristiek	Veel van voornoemde gebieden grenzen aan het Alkmaarder- en Uitgeestermeer, en vormen een netwerk van natuurgebieden. Grote open wateren met verlandingsvegetaties (aan de oevers), open veenweidelandschap van groot belang voor weidevogels. Tevens afwisseling met rietmoerassen en rietzomen, veenmosrietlanden en moerasheide. In de poldergebieden veelal fijnmazige afwatering.
Cultuur	Meren met oeverlanden en omliggend polderlandschap, in de middeleeuwen ontstaan door landwinning in het OerIJ-estuarium.
Fauna	Weidevogels (grutto, kievit, scholekster, watersnip en kemphaan), waterspitsmuis, noordse woelmuis, moerasbroedvogels, watervogels, wintergasten.
Flora	Verlandingsvegetaties, kruidenrijk grasland, vegetatie onder invloed van brakwater (b.v. zilt torkruid, echt heemst), moeras, veenmosrietland (ronde zonnedauw en orchideeënsoorten), moerasheide.
Bescherming	Ruim 1500 ha is begrensd als Natuurnetwerk, met name rond het Alkmaardermeer. Het overige gebied is bijzonder provinciaal landschap (BPL).

Ambities

Het karakteristieke open landschap met meren en polder herbergt internationaal zeldzame natuur: kruidenrijke graslanden met grote dichtheden weidevogels, watervogels en wintergasten en verschillende typen moerassen met noordse woelmuis. Met name de duurzame instandhouding van weidevogelpopulaties vraagt aandacht. Ook is de ambitie om meer natuurlijke gradiënten in de oeverzones van het Alkmaarder- en Uitgeestermeer te realiseren.

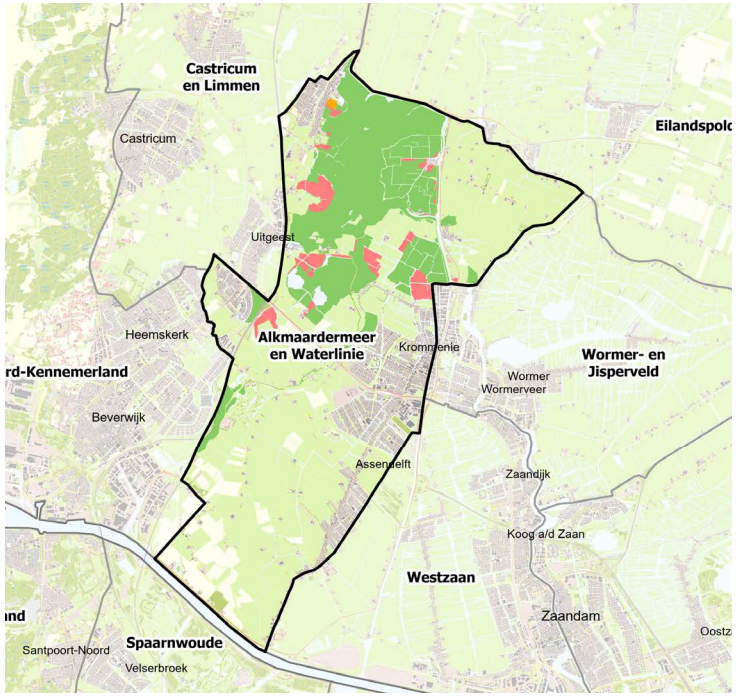

ALKMAARDERMEER EN WATERLINIE

Aandachtspunten

> Het beheer van natuur is gekoppeld aan agrarische bedrijfsvoering. Belangrijke randvoorwaarden daarbij zijn: een stabiel hoog grondwaterpeil, diversiteit in maaidata en variatie in beheervormen. Het creëren van een plas-dras-situatie komt ten goede aan wintergasten en steltlopers.
> Het watersysteem heeft aanpassingen nodig voor weidevogels.
> Er zijn kansen voor de ontwikkeling van jonge (natte) verlandingsvegetaties. Zo breidt het leefgebied waterspitsmuis, noordse woelmuis en in de toekomst de otter uit.
> Beroepsscheepvaart op de grote meren heeft door golfwerking een negatieve impact op de ontwikkeling van oevervegetaties.
> De recreatie heeft last van de overdadige groei van waterplanten
> Kans voor herstel van overwinteringslocaties voor vleermuizen in Fort Markenbinnen.

Projecten

> De projecten van Vitaal Platteland.

Voortgang in cijfers

Voortgang Natuurnetwerk

- NNN gerealiseerd
- NNN kwaliteitsverbetering op gerealiseerde natuur
- NNN verworven nog niet ingericht
- NNN aangewezen, niet ingericht

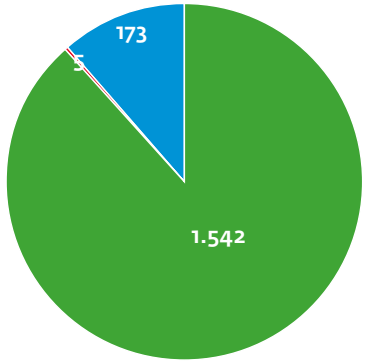

Voortgang gebiedsaanpak

gele pijlen zijn gerealiseerde fases (voor delen van het gebied)

2.2.12 EILANDSPOLDER

Projectgegevens

Projectleider	Kim Uittenbosch, uittenboschk@noord-holland.nl
Betrokken partijen	Gemeenten Alkmaar en Beemster, HHNK, Staatsbosbeheer, Landschap Noord-Holland, ANV Water, Land & Dijken, LTO en anderen.

Ambities

Het karakteristieke open waterrijke veenweidelandschap herbergt internationaal zeldzame natuur: graslanden voor weidevogels en wintergasten en verschillende typen bijzondere moerassen.
De ambitie is om het gebied via ecologische verbindingen te koppelen met omliggende gebieden als het Alkmaardermeer, het Wormer- en Jisperveld en de Mijzenpolder. De ambitie is deze te beschermen door de stikstofneerslag op het gebied te laten dalen en het gebied duurzaam in te richten en te beheren.

Gebiedsbeschrijving

Natuurgebieden	Eilandspolder, Koksloot en Oeverland.
Karakteristiek	Open veenweidelandschap met extensieve graslanden voor weidevogels en wintergasten. Het is een waterrijk gebied met plassen, brede vaarten en sloten, afgewisseld met verschillende typen moeras. Koksloot en Oeverland bestaat uit kleine oeverlanden die als stapsteen-verbinding functioneren voor soorten van natte milieus.
Cultuur	Kleine onregelmatig gevormde graslandpercelen omgeven door veel water. Van oorsprong is het een ontgonnen hoogveengebied, omringd door lager gelegen rationeel verkavelde droogmakerijen (de Beemster en de Schermer).
Fauna	Weidevogels (grutto, kievit, scholekster en watersnip), wintergasten (smient, wintertaling, goudplevier), moerasvogels (rietzanger, bruine kiekendief) en verder meervleermuis, noordse woelmuis, bittervoorn, kleine modderkruiper en ringslang.
Flora	Orchideeën-rijke veenmosrietlanden, vochtig hooiland met kruiden.
Bescherming	Het grootste deel van het natuurgebied Eilandspolder is begrensd als Natuurnetwerk (1261 ha) en Natura 2000-gebied. Beide delen van de Eilandspolder zijn vogelrichtlijngebied, Eilandspolder-Oost is naast vogelrichtlijn- ook habitatrichtlijngebied, vooral vanwege het belang voor veenmosrietlanden en karakteristieke diersoorten. Een deel van Eilandspolder-West is wel Natura 2000-gebied, maar geen Natuurnetwerk. Koksloot en Oeverland is aangewezen als Natuurnetwerk (3 ha), de omliggende droogmakerijen en polders niet.

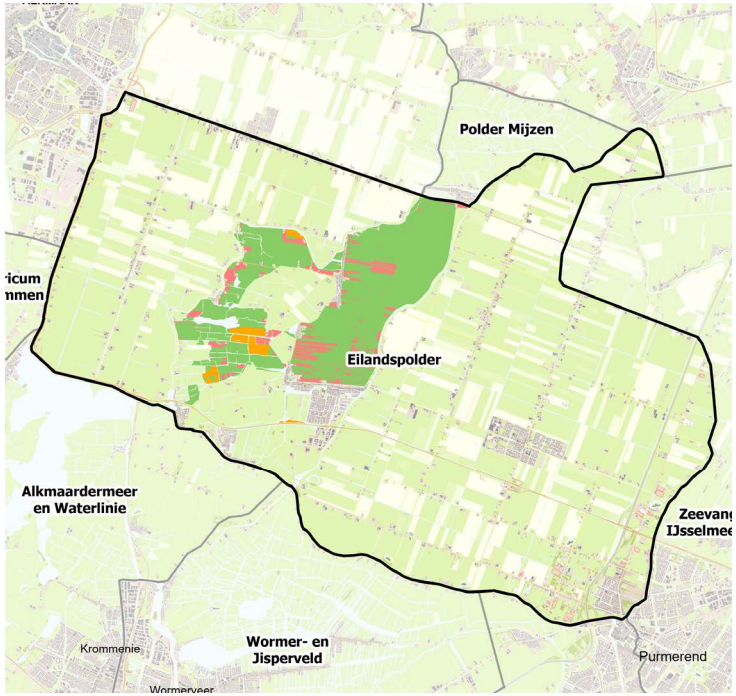

EILANDSPOLDER

Aandachtspunten

> Het hoogteverschil tussen polder en omliggende gebieden zorgt ervoor dat water wegzijgt naar de droogmakerijen. In droge perioden wordt boezemwater ingelaten. Het verkrijgen van een goede waterkwaliteit en behouden van de hoge waterstand is hier een uitdaging.
> Een groot deel van het gebied heeft een geringe drooglegging en bestaat uit water. Dit maakt natuurbeheer relatief duur (vaarland).
> Het beheer van natuur is in dit gebied voor een groot deel gekoppeld aan agrarische bedrijfsvoering. De duurzaamheid van agrarische bedrijfsvoering in het gebied heeft aandacht nodig.
> Het beheer van natuur is gekoppeld aan agrarische bedrijfsvoering. De duurzaamheid van agrarische bedrijfsvoering in het gebied vraagt aandacht.
> Natuurnetwerk- en Natura 2000-begrenzing wijken af. Hierdoor kunnen stukken natuur niet goed beschermd worden.
> Delen van het gebied verruigen en verbossen, wat in strijd is met de natuurdoelen.
> Op 100% (!) van het Natura 2000-gebied Eilandspolder daalt er teveel stikstof neer. Belangrijkste bronnen daarvoor zijn, naast het buitenland (30%), de landbouw (41%), het wegverkeer (6%) en overige sectoren (9%).

Projecten

> Verkenningen systeemherstel Laag-Holland (Programma Natuur)
> Habitatherstel Eilandspolder (Programma Natuur)
> Emissie verlaging overgangszones incl pilots (Programma Natuur)
> Natuurimpuls Ilperveld en Eilandspolder (Programma Natuur)
> Natura 2000 herstelmaatregelen: Natura 2000-beheerplannen - Provincie Noord-Holland

Voortgang in cijfers

Voortgang Natuurnetwerk

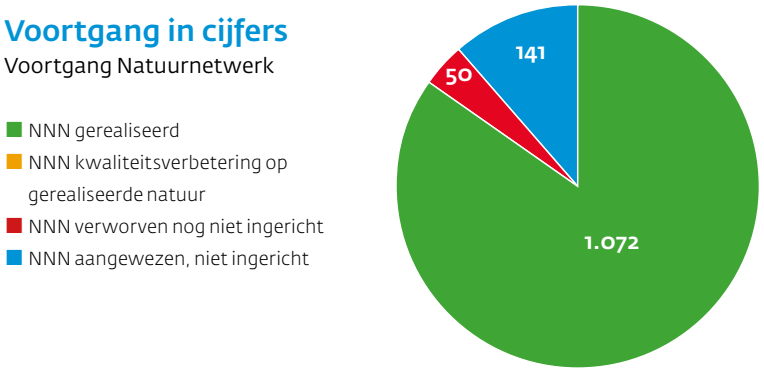

Voortgang neerslag stikstof

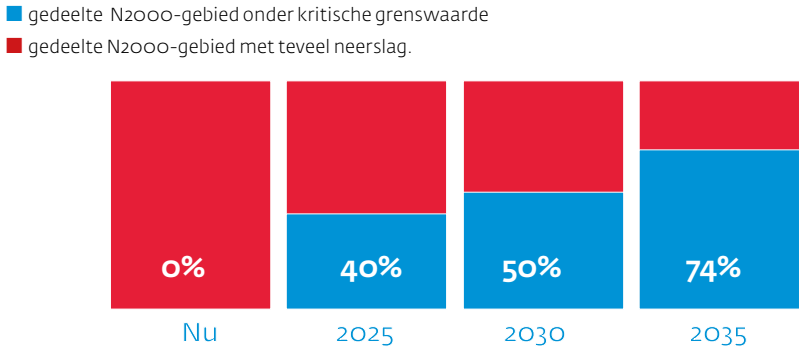

Voortgang gebiedsaanpak

gele pijlen zijn gerealiseerde fases (voor delen van het gebied)

2.2.13 POLDER MIJZEN

Ambities

Het karakteristieke open waterrijke veenweidelandschap herbergt grote aantallen weidevogels, met name in het centrale natuurdeel van de polder. Dit hangt samen met het open landschap, de rust, het extensieve gebruik en het relatief hoge waterpeil. De ambitie is om in deze polder de weidevogels duurzaam te behouden. Het Lage Landje is een klein moeraslandje grenzend aan de boezem met waarde voor moerasvogels en als stapsteen in de natuurverbinding. De ambitie is om het gebied via natuurverbindingen te koppelen met omliggende gebieden zoals Eilandspolder.

Projectgegevens

Projectleider	Nanette Elfring, nanette.elfring@noord-holland.nl
Betrokken partijen	Gemeente Alkmaar, Koggenland, HHNK, Staatsbosbeheer, LTO, ANV Hollands Noorden, ANV Water, Land en Dijken en anderen

Gebiedsbeschrijving

Natuurgebieden	Polder Mijzen.
Karakteristiek	Open veenpolder met extensieve graslanden voor weidevogels.
Cultuur	Veenpolderlandschap met karakteristiek landschapspatroon van kleine percelen met oud grasland en sloten.
Fauna	Weidevogels (grutto, tureluur, kievit, scholekster) en noordse woelmuis.
Flora	Geen bijzondere soorten
Bescherming	Het centrale deel van de polder is natuur, ongeveer de helft (326 ha) is hier begrensd als Natuurnetwerk. Het is omgeven door bijzonder provinciaal landschap (BPL).

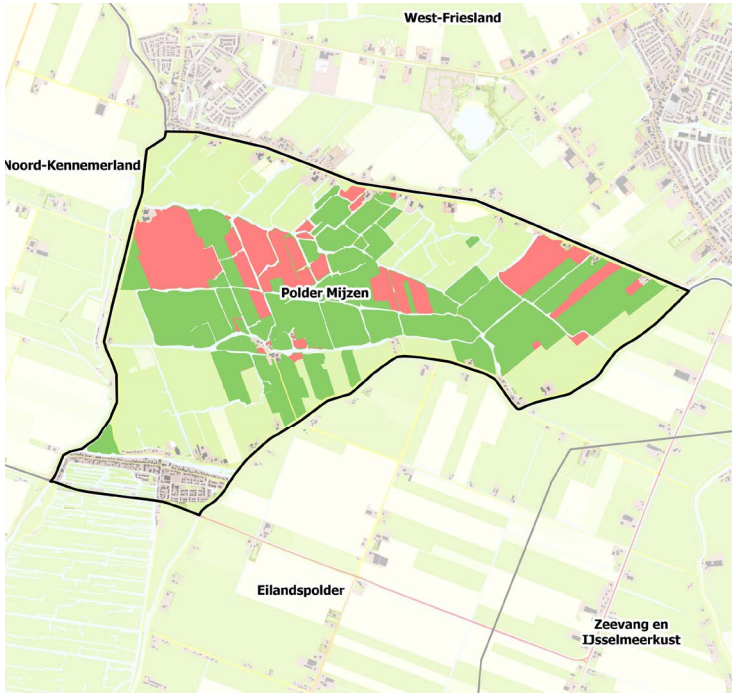

POLDER MIJZEN

Aandachtspunten

> Een relatief groot deel van het Natuurnetwerk is nog niet gerealiseerd.
> In het gebied treedt beperkte mate bodemdaling op.
> Het beheer van weidevogelnatuur is gekoppeld aan agrarische bedrijfsvoering. Hier worden goede resultaten mee behaald. De duurzaamheid van agrarische bedrijfsvoering in het gebied heeft aandacht nodig.
> Er zitten veel goede, economisch sterke bedrijven.

Projecten

> Nog in kaart brengen.

Voortgang in cijfers

Voortgang Natuurnetwerk

- NNN gerealiseerd
- NNN kwaliteitsverbetering op gerealiseerde natuur
- NNN verworven nog niet ingericht
- NNN aangewezen, niet ingericht

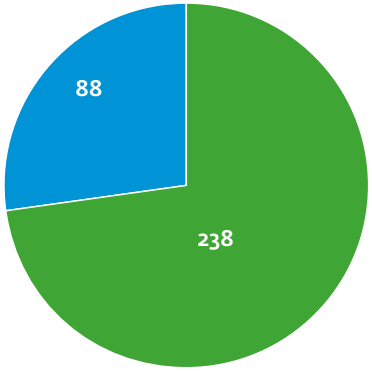

Voortgang gebiedsaanpak

gele pijlen zijn gerealiseerde fases (voor delen van het gebied)

2.2.14 ZEEVANG EN IJSSELMEERKUST

Projectgegevens

Gebiedsregisseur	Robbin Jan Elbers, robbin.jan.elbers@noord-holland.nl
Betrokken partijen	Gemeenten Edam-Volendam, Purmerend en Waterland (gedeeltelijk), HHNK, Landschap Noord-Holland, Staatsbosbeheer, ANV Water, Land en Dijken e.a.

Gebiedsbeschrijving

Natuurgebieden	Oeverlanden Beemsterringvaart, Kogen bij Schardam, Zeevang en Kwadijkervlot, Purmerbos, Polder Katwoude, Hemmeland, Marken.
Karakteristiek	Verschilt. Zeevang en Kwadijkervlot is het grootste gebied en bestaat vooral uit open grasland voor weidevogels en wintergasten. Langs de kust komen een aantal braken voor. De Kogen bij Schardam aan de IJsselmeerkust hebben als belangrijkste waarde graslanden voor weidevogels en moerasgebied voor moerasvogels. Het eiland Marken wordt gekenmerkt door open graslanden met veel weidevogels. De oeverlanden van de Beemsterringvaart zijn relatief geïsoleerde moerasgebiedjes met moerasvogels. De polder Katwoude wordt gevormd door kleine moerasgebieden, waaronder een van de oudste veenmosrietlanden van Noord-Holland. Hemmeland en Purmerbos zijn ingerichte natuurgebieden met bos en waar recreatie een belangrijk doel is.
Cultuur	Veenpolder, afgewisseld met droogmakerijen en ingepolderd zeekleilandschap.
Fauna	Moerasvogels (rietzanger, bruine kiekendief, roerdomp), weidevogels (grutto, kievit, scholekster en watersnip), watervogels (smient), wintergasten en verder bittervoorn, kleine modderkruiper, rugstreeppad, meervleermuis en noordse woelmuis.
Flora	Orchideeënrijke veenmosrietlanden, brakke rietruigten met o.a. heemst, vochtig hooiland, en laagveenbos.
Bescherming	Ca. 900 ha van dit gebied is begrensd als Natuurnetwerk, het overige deel is overwegend bijzonder provinciaal landschap (BPL), m.u.v. de Purmer en de Beemster. In de Zeevang is een deel begrensd vanwege het belang voor vogels.

Ambities

De internationaal zeldzame natuur van polder Zeevang is van belang voor weide- en wintervogels en dient te worden versterkt. De bos- en parkgebieden Hemmeland en Purmerbos zijn heel divers door de verschillende natuurtypen die er voorkomen. In de overige gebieden is vooral het behoud en de versterking van de waarde voor weidevogels en moerasnatuur belangrijk. De ambitie is om deze diverse natuurgebieden via ecologische verbindingen onderling en met omliggende gebieden te koppelen.

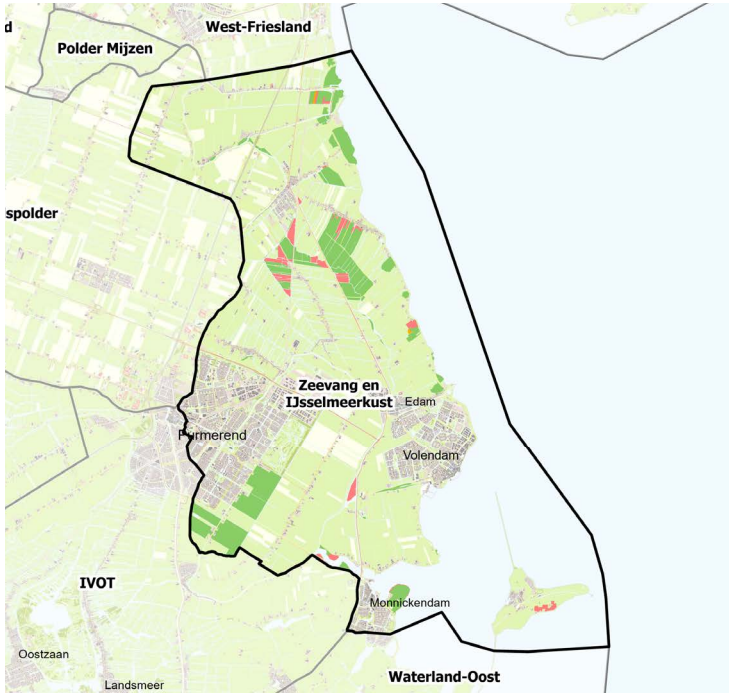

ZEEVANG EN IJSSELMEERKUST

Aandachtspunten

> Het watersysteem in de Zeevang vraagt aanpassing in waterkwaliteit en de inrichting van het watersysteem.
> Het beheer van natuur is gekoppeld aan agrarische bedrijfsvoering. De duurzaamheid van agrarische bedrijfsvoering in het gebied heeft aandacht nodig.
> De natuur- en recreatiedoelen in Hemmeland en de zonering moeten worden verhelderd.
> Het ecologisch functioneren en de diversiteit van het Purmerbos kan worden verbeterd door inrichting en aanplanting.
> De samenhang tussen N2000 gebied en Natuurnetwerk Nederland (NNN). Denk dan aan ecologische, beleidsmatige en praktische implicaties.

Projecten

> Ambitieprogramma Ruimtelijke Kwaliteit Kustzone Hoorn-Amsterdam (APRK) en Versterking Markermeerdijk. Valt niet onder projecten van het Natuurnetwerk, maar biedt wel kansen voor natuurverbetering (relatie binnen- en buitendijkse natuur). Bijvoorbeeld door het creëren van natte verbindingen tussen Markermeer en polder en het ecologisch verbeteren van de diverse kogen en braken.
> Natuurcompensatie Waterrijk Oosthuizen (LH21).

Voortgang in cijfers

Voortgang Natuurnetwerk

- NNN gerealiseerd
- NNN kwaliteitsverbetering op gerealiseerde natuur
- NNN verworven nog niet ingericht
- NNN aangewezen, niet ingericht

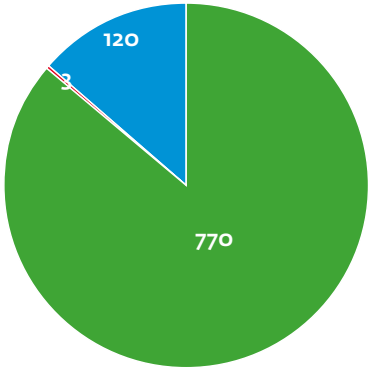

Voortgang gebiedsaanpak

gele pijlen zijn gerealiseerde fases (voor delen van het gebied)

2.2.15 WORMER- EN JISPERVELD, KALVERPOLDER

Projectgegevens

Projectleider	Nanette Elfring, nanette.elfring@noord-holland.nl
Betrokken partijen	Gemeente Zaanstad, gemeente Wormerland, HHNK, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer (Kalverpolder), ANV Water, Land en Dijken, LTO e.a.

Ambities

Het karakteristieke open waterrijke veenweidelandschap herbergt internationaal zeldzame natuur: extensieve graslanden voor weidevogels en wintergasten, verschillende typen moerassen en plaatselijk hoogveenbos. De droogmakerijen Enge Wormer en Wijde Wormer zijn van belang voor weidevogels en vanwege de kwel die belangrijk is voor de brakke graslanden en brakke moerassen. De ambitie is om het gebied via ecologische verbindingen te koppelen met omliggende gebieden als Eilandspolder en Oostzanerveld. De ambitie is deze natuur te beschermen door de stikstofneerslag op het gebied te laten dalen en het gebied duurzaam in te richten en te beheren.

Gebiedsbeschrijving

Natuurgebieden	Wormer- en Jisperveld (WJV), Kalverpolder, Enge Wormer en Wijde Wormer.
Karakteristiek	Het WJV en de Kalverpolder zijn laagveenpolders. Hierin zijn open extensieve graslanden voor weidevogels en wintergasten te vinden. Het zijn waterrijke gebieden met plassen, brede vaarten en sloten, afgewisseld met verschillende typen moeras, veenmosrietlanden en moerasheide. Enge Wormer en Wijde Wormer (maar ook de Schaalsmeerpolder dat onderdeel uitmaakt van het WJV) zijn droogmakerijen waar de waarde vooral bestaat uit open extensieve graslanden voor weidevogels. Door brakke kwel komt hier in delen ook brak grasland voor.
Cultuur	Kenmerkend veenpolderlandschap afgewisseld met droogmakerijen. Grootste vaarpolder ter wereld!
Fauna	Weidevogels (o.a. grutto, tureluur, veldleeuwerik), wintervogels (grutto, slobeend, smient), moerasvogels (rietzanger, roerdomp) en verder bittervoorn, kleine modderkruiper, noordse woelmuis, meervleermuis en ringslang.
Flora	Orchideeënrijke veenmosrietlanden, brakke graslanden, hoogveenbosjes.
Bescherming	1757 Ha van dit gebied is begrensd als Natuurnetwerk, het overige deel is bijzonder provinciaal landschap (BPL). Een groot deel is begrensd als Natura 2000-gebied vanwege de verlandingsvegetaties en vogelsoorten.

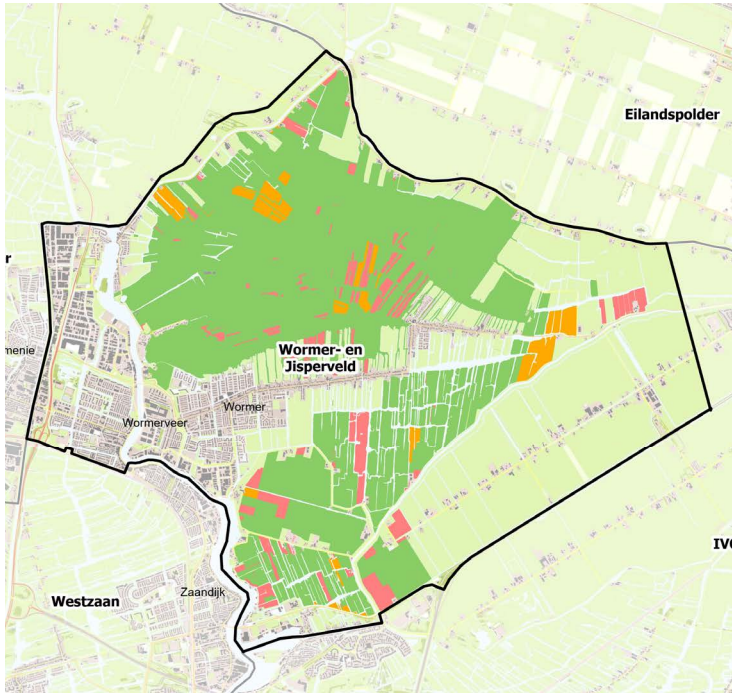

WORMER- EN JISPERVELD, KALVERPOLDER

Aandachtspunten

> Het watersysteem heeft aanpassingen nodig vanwege de slechte waterkwaliteit en de sterke baggervorming. Hydrologische isolatie kan positief zijn. Het watersysteem kent relatief veel onderbemaling.
> In het gebied treedt sterke bodemdaling op. Er lopen onderzoeken naar drukdrainage en alternatieve teelten.
> Een groot deel van het gebied bestaat uit water, de kavels zijn onregelmatig en klein. Dit maakt natuurbeheer relatief duur.
> Het beheer van natuur is gekoppeld aan agrarische bedrijfsvoering. De duurzaamheid van agrarische bedrijfsvoering in het gebied vraagt aandacht.
> Begrenzingen van Natuurnetwerk Nederland en Natura 2000 wijken af. Huiskavels aan de randen zijn vaak niet begrensd. Hierdoor is de samenhang in het gebied minder goed en kunnen stukken natuur mogelijk niet goed beschermd worden.
> Naast bedreigingen als gebrek aan insecten en kruidenrijk grasland, vroeg maaien en predatie zijn de belangen van de rietzanger (N2000-doel) en de weidevogel (riet weghalen) niet altijd congruent.
> Op 99% van het Natura 2000-gebied Wormer- en Jisperveld daalt er teveel stikstof neer. Belangrijkste bronnen daarvoor zijn het buitenland (30%), landbouw (29%), wegverkeer (7%) en overige sectoren (17%).

Projecten

> Project Vitaal Platteland Laag Holland
> Behoud en herstel van graslandvlinderpopulaties in de graslanden van de Enge Wormer
> Wormer en Jisper veld (oeverbeschoeiing) (Programma Natuur): Duurzame bescherming en versterking van oevers tegen afkalving en vraat opdat de VHR-habitats behouden blijven.
> Verkenningen systeemherstel Laag-Holland (Programma Natuur)
> Emissie verlaging overgangszones incl pilots (Programma Natuur)
> Wormer- en Jisperveld bestrijding Japanse duizendknoop (Programma Natuur)
> Natura 2000 herstelmaatregelen: Natura 2000-beheerplannen - Provincie Noord-Holland

Voortgang in cijfers

Voortgang Natuurnetwerk

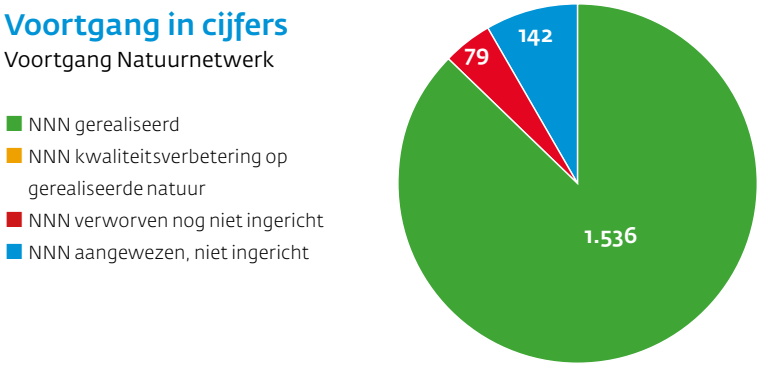

Voortgang neerslag stikstof

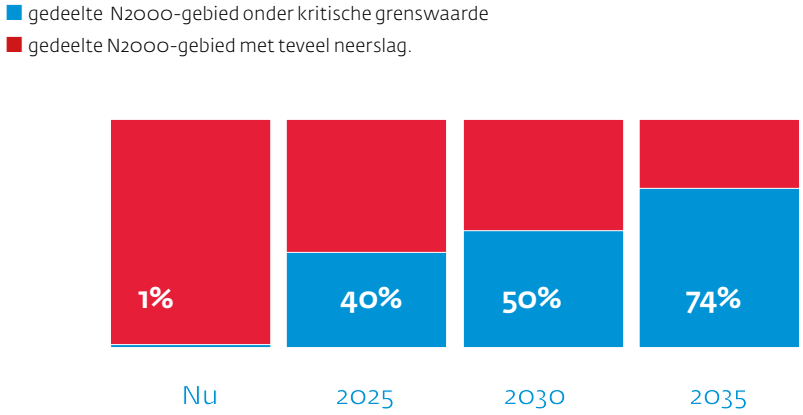

Voortgang gebiedsaanpak

gele pijlen zijn gerealiseerde fases (voor delen van het gebied)

2.2.16 POLDER WESTZAAN

Projectgegevens

Projectleider	Geert Arjen Balder, geert-arjen.balder@noord-holland.nl
Betrokken partijen	Gemeente Zaanstad, HHNK, Staatsbosbeheer, Platform Veenweiden (met drie vrijwilligersclubs), agrariërs.

Gebiedsbeschrijving

Natuurgebieden	polder Westzaan, Noorderveen en Zuiderpolder.
Karakteristiek	Natuur voor weidevogels: open veenweidelandschap met brede vaarten en sloten, afgewisseld met moeras: rietmoeras voor moerasvogels, moerassen met typische brakke soorten, orchideeën-rijke veenmosrietlanden, veenheiden en plaatselijk hoogveenbos.
Cultuur	Onregelmatige strokenverkaveling, lange lintdorpen, sporen van turfwinning.
Fauna	Moerasvogels (baardman, bruine kiekendief, roerdomp), weidevogels (grutto, kievit, scholekster en watersnip) en verder bittervoorn, kleine modderkruiper en noordse woelmuis.
Flora	Lepelblad, echte heemst, brakke graslanden, ruwe bies.
Bescherming	Nagenoeg het gehele gebied is aangewezen als bijzonder provinciaal landschap (BPL), een groot deel is Natura 2000-gebied vanwege water- en verlandingsvegetaties.

Ambities

Het karakteristieke open waterrijke veenweidelandschap herbergt internationaal zeldzame natuur: brak laagveen, graslanden en verschillende typen moerassen en plaatselijke hoogveenbos.
De ambitie is deze te beschermen door de stikstofneerslag op het gebied te laten dalen en het gebied duurzaam in te richten en te beheren.
Het waterbeheer is allesbepalend voor de kwaliteit van het landschap en de natuur en vraagt om aanpassingen.

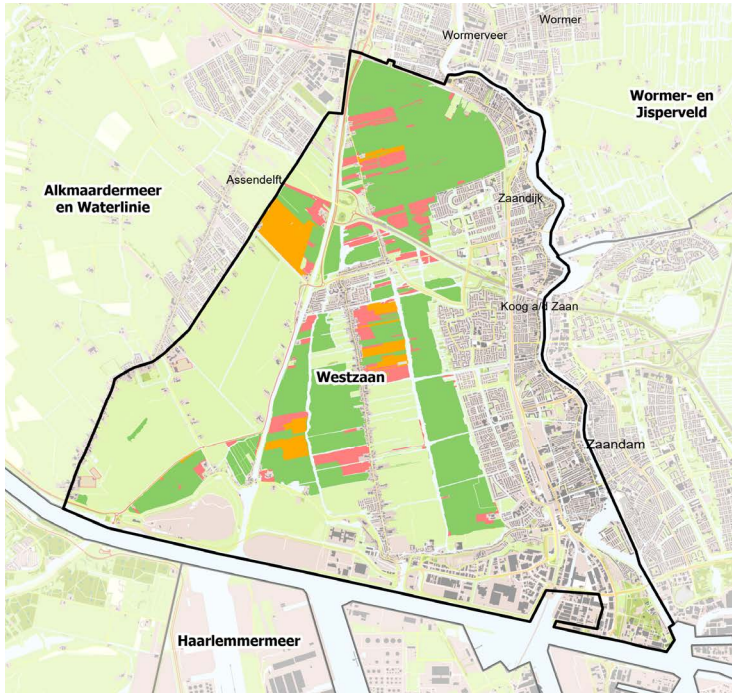

POLDER WESTZAAN

Aandachtspunten

> Het watersysteem verdient aandacht wat betreft waterkwaliteit, verbrakking en onderbemalingen.
> In het gebied treedt bodemdaling op. Er lopen onderzoeken naar drukdrainage en alternatieve teelten.
> Verbrakking is nodig om de natuurdoelen te bereiken.
> 40% van het gebied bestaat uit water. Dit maakt natuurbeheer relatief duur (vaarland, exotenproblematiek).
> Het beheer van natuur is gekoppeld aan agrarische bedrijfsvoering. De duurzaamheid van agrarische bedrijfsvoering in het gebied heeft aandacht nodig.
> NNN- en N2000-begrenzing wijken af. Hierdoor kunnen stukken natuur niet goed beschermd worden.
> Op 73% van het Natura 2000-gebied daalt er teveel stikstof neer (de kritische depositie waarde wordt overschreden). Dit vraagt aanpak bij de bron. De grootste bronnen zijn landbouw (34%), 'overige' sectoren (12%) en het wegverkeer (9%). Ook het buitenland (28%) is een grote bron.
> Om de natuur in het Natura 2000-gebied robuust te maken zijn herstelmaatregelen nodig.

Projecten

> Brak water in de polder Westzaan laten lopen herstelt de oorspronkelijke situatie en bevordert de natuurwaarden voor plant en dier. Zie project Verbrakking Westzaan (LH07)
> Met drukdrainage is de grondwaterstand van de Zuiderpolder actief te beïnvloeden. Dit vermindert de bodemdaling en CO_2-uitstoot en verbetert de leefomgeving van weidevogels.
> De teelt van natte gewassen als lisdodde en riet in Zuiderveen kan voor de landbouw leiden tot nieuwe producten en diensten als waterberging, terwijl de natuurfunctie overeind blijft.
> Visievorming voor de polder Westzaan. Met de gemeente Zaanstad en vele gebiedspartijen is een visievorming voor het jaar 2040 gestart over stikstof, Natuurnetwerk, bodemdaling en verbrakking.
> Verkenningen systeemherstel Laag-Holland (Programma Natuur)
> Hydrologische maatregelen IVOT en Westzaan (Programma Natuur)
> Emissie verlaging overgangszones incl pilots (Programma Natuur)
> Natura 2000 herstelmaatregelen: Natura 2000-beheerplannen - Provincie Noord-Holland

Voortgang in cijfers

Voortgang Natuurnetwerk

- NNN gerealiseerd
- NNN kwaliteitsverbetering op gerealiseerde natuur
- NNN verworven nog niet ingericht
- NNN aangewezen, niet ingericht

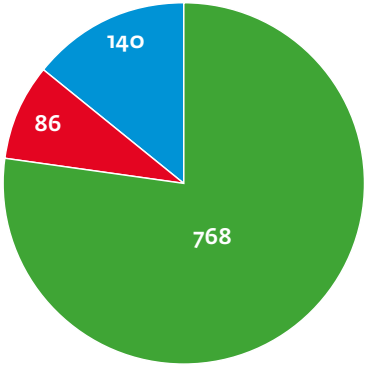

Voortgang neerslag stikstof

- gedeelte N2000-gebied onder kritische grenswaarde
- gedeelte N2000-gebied met teveel neerslag.

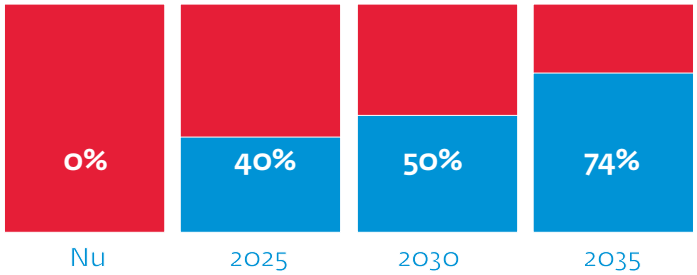

Voortgang gebiedsaanpak

gele pijlen zijn gerealiseerde fases (voor delen van het gebied)

2.2.17 IVOT (ILPERVELD, VARKENSLAND, OOSTZANERVELD EN TWISKE)

Projectgegevens

Projectleider	Jenneke Bijl-Segers, jenneke.segers@noord-holland.nl
Betrokken partijen	Gemeenten Oostzaan, Landsmeer en Amsterdam, HHNK, Recreatieschap Twiske-Waterland, Landschap Noord-Holland, Staatsbosbeheer, Recreatie Noord-Holland, agrarische collectieven en anderen

Gebiedsbeschrijving

Natuurgebieden	Jagersveld; Ilperveld en Varkensland; Oostzanerveld, Twiske, Polder bij Ilpenstein, Ringvaart van de Wijde Wormer en oeverlanden, Groengebied Purmerland.
Karakteristiek	Oostzanerveld, Varkensland en Ilperveld zijn laagveenpolders in Laag-Holland. Hierin zijn open extensieve graslanden voor weidevogels en wintergasten te vinden. Het zijn waterrijke gebieden met plassen, brede vaarten en sloten, afgewisseld met verschillende typen moeras. Twiske, Jagersveld en groengebied Purmerland zijn van oorsprong ook laagveenpolders, maar zijn de vorige eeuw ingericht in verband met grootschalige zandwinning en recreatiebehoefte. Hier wordt open landschap met graslanden en moerassen afgewisseld met een waterrijk bos- en parklandschap met recreatief gebruik. De polder bij Ilpenstein bevat relatief extensieve graslanden, in agrarisch gebruik. De ringvaart van de Wijde Wormer en de oeverlanden vormen een keten van natte oeverlanden langs de ringvaart, waar moeras en nat grasland voorkomt. Het maakt deel uit van de natuurverbinding met het Wormer en Jisperveld (LNV1).
Cultuur	Kenmerkend veenpolderlandschap afgewisseld met droogmakerijen. Deels heringericht als bos- en parklandschap.
Fauna	Moerasvogels (baardman, bruine kiekendief, roerdomp), weidevogels (grutto, kievit, scholekster en watersnip), watervogels en wintergasten (smient) en verder bittervoorn, kleine modderkruiper, meervleermuis en noordse woelmuis.
Flora	Orchideeënrijke veenmosrietlanden en moerasheiden, soortenrijke vochtige hooilanden, hoogveenbosjes.
Bescherming	Ca 2900 ha van dit gebied is begrensd als Natuurnetwerk, het overige deel is overwegend bijzonder provinciaal landschap (BPL), een groot deel is begrensd als Natura 2000-gebied (IVOT) vanwege het belang voor vogels en verlandingsvegetaties.

Ambities

Het karakteristieke open waterrijke veenweidelandschap van het Oostzanerveld, Ilperveld, Varkensland en deels van het Twiske herbergt internationaal zeldzame natuur: extensieve graslanden voor weidevogels en wintergasten, verschillende typen moerassen en plaatselijk hoogveenbos. Daarnaast zijn de waterrijke bos- en parkgebieden het Twiske, Jagersveld en groengebied Purmerland heel divers door de verschillende natuurtypen die er voorkomen.
De polder bij Ilpenstein is potentieel van belang voor weidevogels en soortenrijk grasland. De ambitie is om de natuurgebieden via ecologische verbindingen beter onderling te koppelen alsook met omliggende gebieden zoals Wormer- en Jisperveld. De ambitie is deze natuur te beschermen door de stikstofneerslag op het gebied te laten dalen en het gebied duurzaam in te richten en te beheren. Het waterbeheer is bepalend voor de kwaliteit van landschap en natuur.

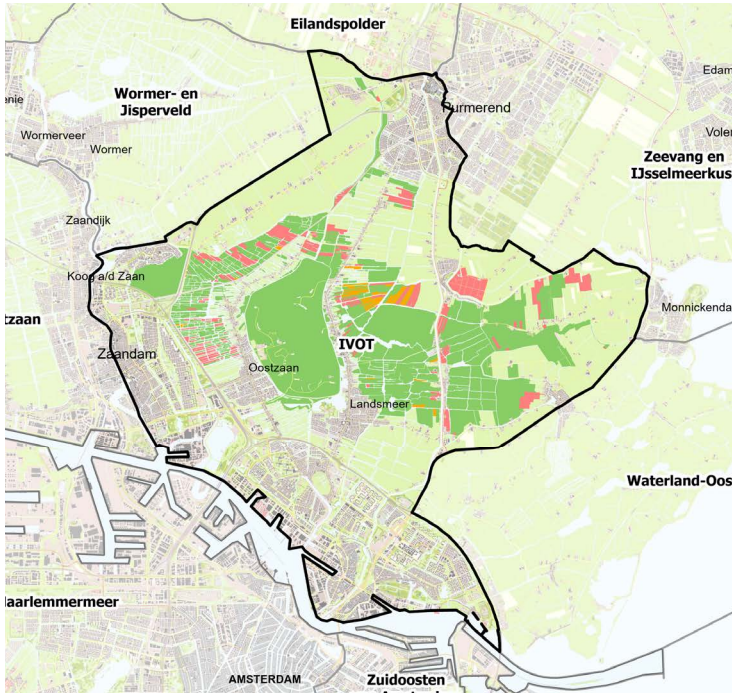

IVOT (ILPERVELD, VARKENSLAND, OOSTZANERVELD EN TWISKE)

Aandachtspunten

> Het watersysteem moet aangepast qua waterkwaliteit, baggerkwaliteit en inrichting van het watersysteem.
> In het gebied treedt bodemdaling op. Er lopen projecten voor waterkwaliteitsverbetering en veenvorming.
> In een aantal gebieden is recreatie naast natuur een belangrijk doel. Dit vraagt een betere uitwerking en zonering.
> Een deel van de gebieden is vaarland en zeer waterrijk. Dit maakt natuurbeheer relatief duur (vaarland, exotenproblematiek).
> Het beheer van natuur is gekoppeld aan agrarische bedrijfsvoering. De duurzaamheid van agrarische bedrijfsvoering in het gebied heeft aandacht nodig.
> De begrenzing van het Natuurnetwerk en de Natura 2000-gebieden wijken af. Hierdoor kunnen stukken natuur niet goed beschermd worden, met name in het Oostzanerveld.
> Op 86% van het Natura 2000-gebied daalt er teveel stikstof neer. Belangrijkste bronnen daarvoor zijn de landbouw (34%), het buitenland (29%), overige sectoren (12%) en het wegverkeer (10%).

Projecten

> Watersysteem van het Ilperveld: kwaliteitsverbetering, natuurvriendelijke oevers, tegengaan bodemdaling en veenontwikkeling.
> Reconstructie A7/A8: de komende jaren gaat RWS deze reconstructie uitvoeren. De natuur in de omgeving van de weg wordt daarbij verbeterd.
> Realiseren van ruim 8 km natuurvriendelijke oevers in het Ilperveld (LH23)
> Natuur-verbindingen corridor Amsterdam-Hoorn (LH26); realiseren van natuurverbindingen Kalverpolder-Oostzanerveld en Jisperveld-Oostzanerveld.
> Boerderijverplaatsing (Programma Natuur)
> Verkenningen systeemherstel Laag-Holland (Programma Natuur)
> Hydrologische maatregelen Varkensland (Programma Natuur)
> Hydrologische maatregelen IVOT en Westzaan (Programma Natuur)
> Emissie verlaging overgangszones incl pilots (Programma Natuur)
> Natuurimpuls Ilperveld en Eilandspolder (Programma Natuur)
> Natura 2000 herstelmaatregelen: Natura 2000-beheerplannen - Provincie Noord-Holland

Voortgang in cijfers

Voortgang Natuurnetwerk

- NNN gerealiseerd
- NNN kwaliteitsverbetering op gerealiseerde natuur
- NNN verworven nog niet ingericht
- NNN aangewezen, niet ingericht

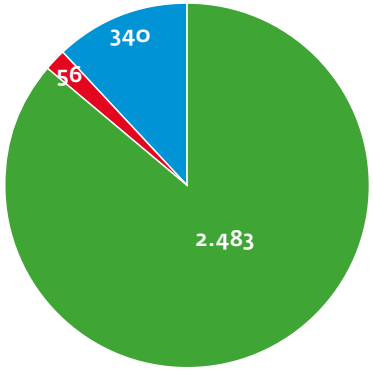

Voortgang neerslag stikstof

- gedeelte N2000-gebied onder kritische grenswaarde
- gedeelte N2000-gebied met teveel neerslag.

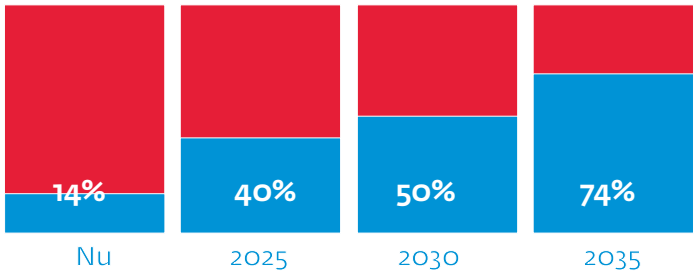

Voortgang gebiedsaanpak

gele pijlen zijn gerealiseerde fases (voor delen van het gebied)

2.2.18 WATERLAND OOST

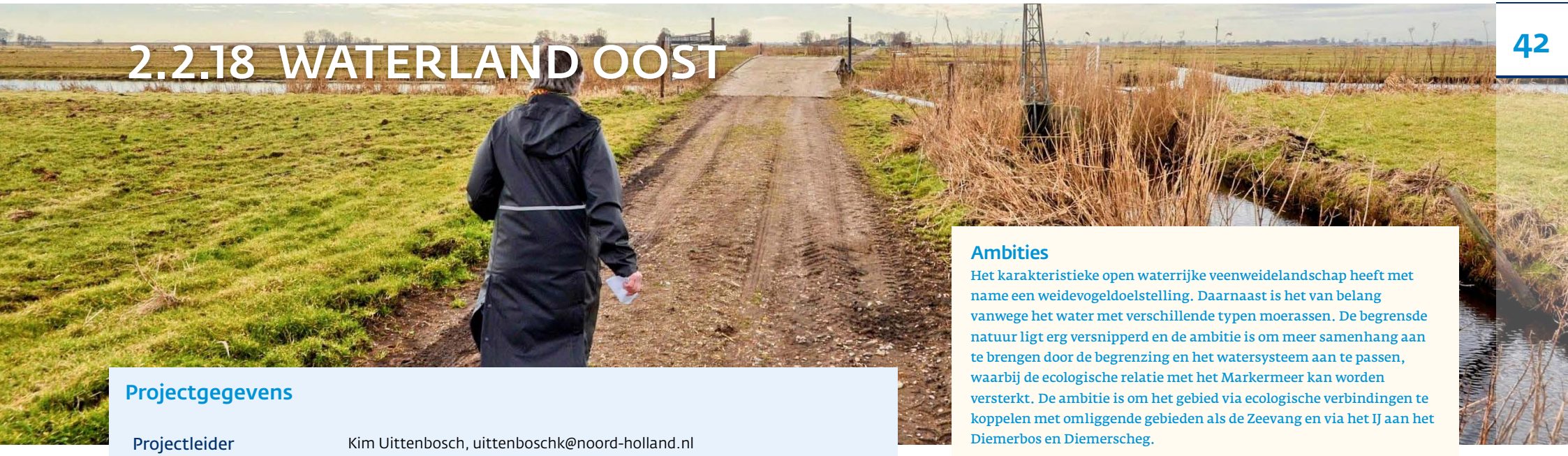

Ambities

Het karakteristieke open waterrijke veenweidelandschap heeft met name een weidevogeldoelstelling. Daarnaast is het van belang vanwege het water met verschillende typen moerassen. De begrensde natuur ligt erg versnipperd en de ambitie is om meer samenhang aan te brengen door de begrenzing en het watersysteem aan te passen, waarbij de ecologische relatie met het Markermeer kan worden versterkt. De ambitie is om het gebied via ecologische verbindingen te koppelen met omliggende gebieden als de Zeevang en via het IJ aan het Diemerbos en Diemerscheg.

Projectgegevens

Projectleider	Kim Uittenbosch, uittenboschk@noord-holland.nl
Betrokken partijen	Gemeenten Waterland en Amsterdam, HHNK, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, ANV Water, Land & Dijken, Vereniging Behoud Boeren Waterland, LTO. www.noord-holland.nl/waterland-oost

Gebiedsbeschrijving

Natuurgebieden	Waterland-Oost.
Karakteristiek	Natuur voor weidevogels: open veenweidelandschap met brede voormalige veenrivieren, braken, vaarten en sloten, afgewisseld met moeras: (buitendijkse) rietlanden voor moerasvogels en orchideeën-rijke veenmosrietlanden.
Cultuur	Open veenpolderlandschap waarbinnen enkele droogmakerijen liggen, grenzend aan het Markermeer.
Fauna	Weidevogels (grutto, kievit, tureluur, scholekster), watervogels (smient), moerasvogels (grote karekiet, bruine kiekendief, roerdomp), en verder bittervoorn, kleine modderkruiper, rugstreeppad, ringslang, noordse woelmuis en meervleermuis.
Flora	Orchideeën-rijke veenmosrietlanden.
Bescherming	1241 Ha is begrensd als Natuurnetwerk, het overige deel is bijzonder provinciaal landschap (BPL).

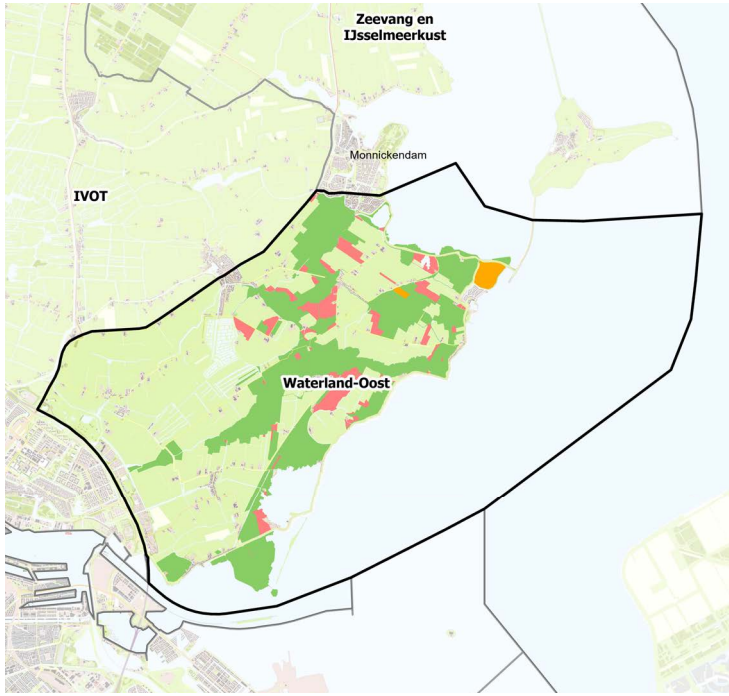

WATERLAND OOST

Aandachtspunten

> De begrenzing en de samenhang van het Natuurnetwerk wordt geoptimaliseerd door het watersysteem en de relatie met het Markermeer te versterken.
> Er is een sterke samenhang met de bodemdaling. Langs de dijken en in de droogmakerijen is de daling groot.
> Het gebied kan een belangrijke functie vervullen als opgroei en paailocatie voor vis in de Markermeer.
> Het beheer van natuur is gekoppeld aan agrarische bedrijfsvoering. De duurzaamheid van agrarische bedrijfsvoering in het gebied heeft aandacht nodig.

Projecten

> Kustzone Amsterdam-Hoorn
> Toekomstbestendig ecologisch systeem TBES Markermeer.
> Ontsnippering bereikbaarheid Waterland (LH25).

Voortgang in cijfers

Voortgang Natuurnetwerk

- NNN gerealiseerd
- NNN kwaliteitsverbetering op gerealiseerde natuur
- NNN verworven nog niet ingericht
- NNN aangewezen, niet ingericht

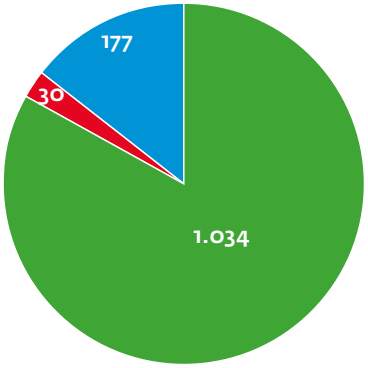

Voortgang gebiedsaanpak

gele pijlen zijn gerealiseerde fases (voor delen van het gebied)

2.2.19 ZUID-KENNEMERLAND

Projectgegevens

Projectleider	Marijn Bos, bosm@noord-holland.nl
Betrokken partijen	Natuurmonumenten, Landschap Noord-Holland, PWN, LTO, Hoogheemraadschap van Rijnland, Waternet, gemeenten, Stichting Duinbehoud, Nationaal Park Kennemerland-Zuid e.a. www.noord-holland.nl/zuid-kennemerland

Gebiedsbeschrijving

Natuurgebieden	Nationaal Park Zuid-Kennemerland; Amsterdamse Waterleidingduinen; Landgoederen bij Driehuis en Santpoort; Landgoederen bij Haarlem; Landgoederen bij Heemstede en Bennebroek.
Karakteristiek	Grote oppervlakte duinen en binnenduinrand. Overgang van karakteristieke soortenrijke bossen, graslanden en soortenrijk water (vaak verenigd in landgoederen), naar de polder. Deze overgang is voor veel soorten van groot belang. In de binnenduinrand worden open gebieden vooral gebruikt voor vee- en paardenhouderijen en bollenteelt.
Cultuur	Vele landgoederen en strandwallenlandschap.
Fauna	Duindoornstruwelen voor bos- en/of struweelvogels (nachtegaal). Open duin voor amfibieën (rugstreeppad), reptielen (zandhagedis) en ongewervelden van droge milieus (duinparelmoervlinder, aardbeivlinder en blauwvleugelsprinkhaan). Oude bunkers met vleermuizen. Vochtige duinvalleien voor ongewervelden van natte milieus (nauwe korfslak, vissen) en moeras- en rietvogels (dodaars en roerdomp).
Flora	De duinen bestaande uit open duin, strand en embryonaal duin, vochtige duinvallei en duinbos. Ze herbergen zeldzame planten (stippelzegge, honingorchis, slanke gentiaan, parnassia, groenknolorchis, moeraswespenorchis) en paddenstoelen (wasplaten en satijnzwammen). Landgoederen met park- of stinzenbos (stinzenplanten) en dennen-, eiken- en beukenbos.
Bescherming	Het gebied bevat 6823,2 ha Natuurnetwerk en sluit aan bij het Natura 2000-gebied 'Duinen Kennemerland Zuid'. Een gedeelte van het gebied is begrensd als aardkundig monument 'Kennemerduinen, Duin & Kruidberg, Amsterdamse Waterleiding Duinen'.

Ambities

In Zuid-Kennemerland is de ambitie om de relatie tussen duinen, duinzoom, binnenduinrand en strandvlakte te versterken. In de duinen wordt zoveel mogelijk ruimte gegeven aan natuurlijke processen en kenmerkende vegetaties. Gebruik van kwelwater en loskoppelen van duinwater en voedselrijke landbouw kan hierin helpen. Het vraagt ook een vermindering van de grote recreatiedruk. Dit kan gerealiseerd worden door in de strandvlakte de portaalfunctie (afvang van recreatiedruk in combinatie met natuurontwikkeling) te versterken. In de binnenduinrand gaat het vooral om het versterken van de relatie met de duinen, zowel landschappelijk als om migratieroutes voor dieren tussen de duinen, bossen, landgoederen en strandvlakte te verkrijgen en veilig te stellen.

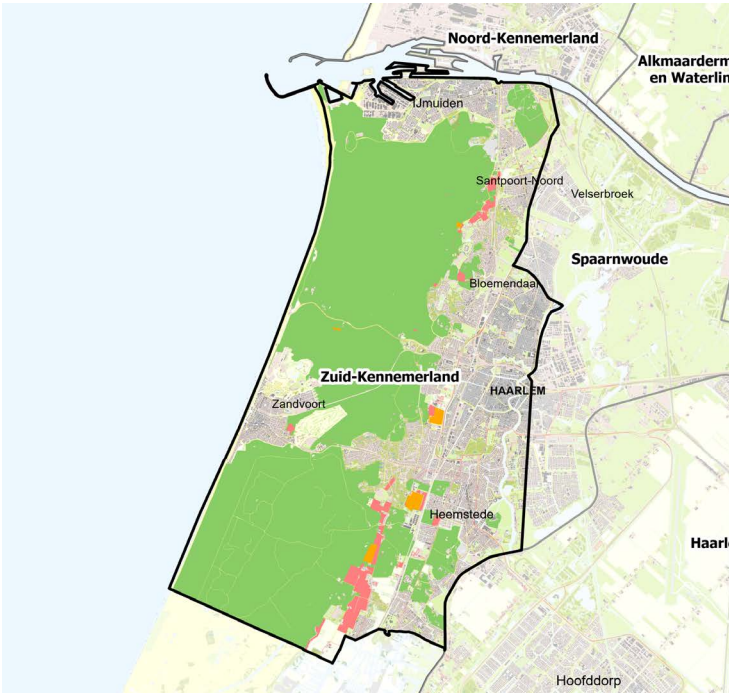

ZUID-KENNEMERLAND

Aandachtspunten

> Agrarisch gebruik open gebieden door met name vee- en paardenhouderij.
> Vernatting in de binnenduinrand en vasthouden van gebiedseigen water draagt bij aan strategische bescherming van de zoetwaterbel ten behoeve van de drinkwaterwinning.
> Ruimte voor recreatie in de randen om zo de druk op de duinen te verminderen.
> Faunabeheer op damherten.
> Verbindingen tussen landgoederen en het duingebied.
> Er staan twee natuurverbindingen gepland: Leyduin – Haarlemmermeer en Nationaal Park – Spaarnwoude.
> Onderzoek naar de verspreiding van het zeldzame locomotiefje (sprinkhaan) in de binnenduinrand bij Santpoort.
> Benutten van de beperkte aanwezigheid van kwelwater, duinbeken en rellen.
> Op 71% van het Natura 2000-gebied Kennemerland-Zuid daalt er teveel stikstof neer. Belangrijkste bronnen daarvoor zijn het buitenland (36%), de landbouw (20%) en ammoniak van zee (15%). Wegverkeer heeft bijdrage in de neerslag van 7%, industrie 4%, overige sectoren 4%.
> Om de gevolgen van de hoge stikstofdepositie te mitigeren en Natura 2000-doelen te behalen zullen met terreinbeherende organisaties afspraken worden gemaakt over een nieuw programma natuurherstelmaatregelen.

Projecten

> Westelijk Tuinbouwgebied Haarlem
> National Park 2.0 (met de genoemde oost-westverbindingen)
> Natuurverbindingen Leyduin – Haarlemmermeer (ZNV1) en Nationaal Park – Spaarnwoude (ZNV4)
> Versnelling binnenduinrand kansen (Programma Natuur)
> Hydrologische verbetering Middenduin Kennemerland (Programma Natuur)
> Bos/-omvorming inrichting Kennemerduinen/Kraansvlak (Programma Natuur)
> Revitalisering bos Leyduin (Programma Natuur)
> Natura 2000 herstelmaatregelen: Natura 2000-beheerplannen - Provincie Noord-Holland

Voortgang in cijfers

Voortgang Natuurnetwerk

- NNN gerealiseerd
- NNN kwaliteitsverbetering op gerealiseerde natuur
- NNN verworven nog niet ingericht
- NNN aangewezen, niet ingericht

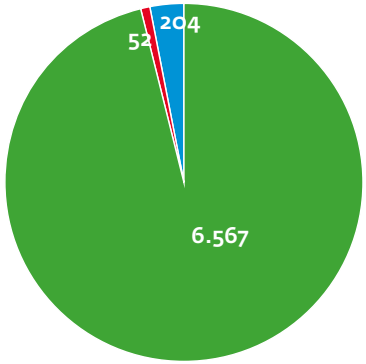

Voortgang neerslag stikstof

- gedeelte N2000-gebied onder kritische grenswaarde
- gedeelte N2000-gebied met teveel neerslag.

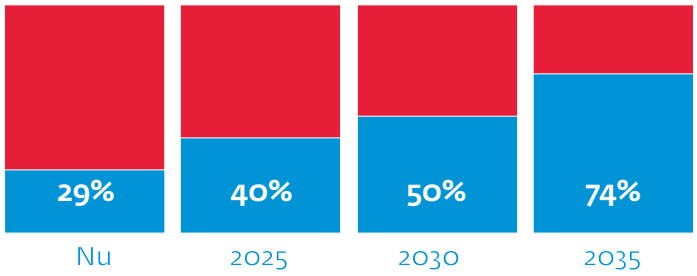

Voortgang gebiedsaanpak

gele pijlen zijn gerealiseerde fases (voor delen van het gebied)

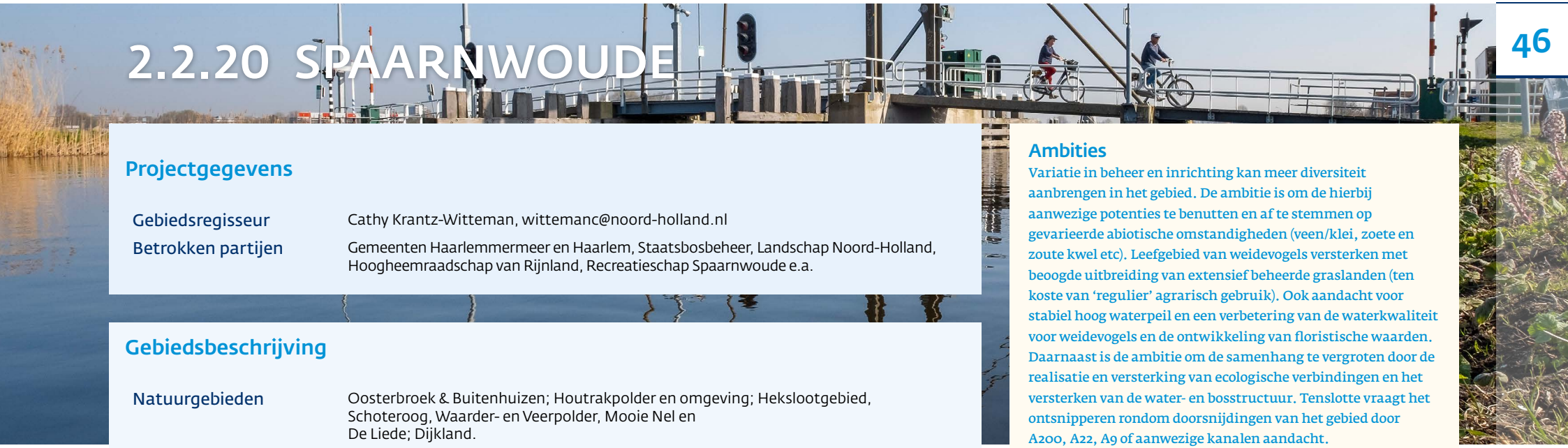

2.2.20 SPAARNWOUDE

Projectgegevens

Gebiedsregisseur	Cathy Krantz-Witteman, wittemanc@noord-holland.nl
Betrokken partijen	Gemeenten Haarlemmermeer en Haarlem, Staatsbosbeheer, Landschap Noord-Holland, Hoogheemraadschap van Rijnland, Recreatieschap Spaarnwoude e.a.

Gebiedsbeschrijving

Natuurgebieden	Oosterbroek & Buitenhuizen; Houtrakpolder en omgeving; Hekslootgebied, Schoteroog, Waarder- en Veerpolder, Mooie Nel en De Liede; Dijkland.
Karakteristiek	Overgang strandvlakte naar droogmakerijlandschap in de Noordzeekanaalzone in en rondom het oude stroomgebied van het IJ. Houtrakpolder omvat brakwaternatuur in extensieve graslanden, bos- en moeraslandschap. Voormalig agrarische droogmakerijen nu ingericht als recreatiegebied Spaarnwoude met aan de Westzijde (op de strandvlakte) de oude zeekleipolder Oosterbroek met relatief voedselarm en baserijke kwel vanuit duinrellen. Aan de oostzijde is sprake van brakke kwel uit het Noordzeekanaal. Aan de zuidoostzijde liggen zoete plassen met water- en verlandingsvegetaties en agrarische graslanden voor weidevogels, deels beweid of hooiland, maar ook met extensief medegebruik recreatie. In het veenweidelandschap richting de Haarlemmermeer ligt ook weidevogellandschap. Samenhang tussen gebieden via reeks wateren in het gebied.
Cultuur	Oude strandwallen met veen- en kleibedekking geven inzicht in de geologische en culturele ontwikkelingsgeschiedenis van de kust (deel aardkundig monument – Dijkland, Zuiderpolder). Voormalig stroomgebied van het IJ, veenstromen Spaarne en de Liede, droogmakerijen, veenpolderlandschap met historisch verkavelingspatroon met lintbebouwing.
Fauna	Riet-, water- en moerasvogels (snor, bruine kiekendief, roerdomp in winter), ongewervelden van (brakke) natte milieus, noordse woelmuis, waterspitsmuis en potentie voor de otter, vleermuizen, weidevogels, multifunctionele natuur heeft potentie voor boommarter.
Flora	Kruiden- en faunarijke graslanden, extensieve graslanden, brak water en brakke moeraszones (met zulte), zoete plassen (veen en klei) met rondom de veenplassen veenmosrietland en moerasheide (veenpluis, welriekende nachtorchis, veenmossen, moerasviooltje en ronde zonnedauw) en hoog- en laagveenbos. Potentie voor zilt- en overstromingsgrasland.
Bescherming	Het is bijzonder provinciaal landschap (BPL). De grote gebieden die onder het Natuurnetwerk vallen zijn 649 ha Dijkland (649 ha), de Houtrakpolder en omgeving (529 ha) en Oosterbroek & Buitenhuizen (494 ha).

Ambities

Variatie in beheer en inrichting kan meer diversiteit aanbrengen in het gebied. De ambitie is om de hierbij aanwezige potenties te benutten en af te stemmen op gevarieerde abiotische omstandigheden (veen/klei, zoete en zoute kwel etc). Leefgebied van weidevogels versterken met beoogde uitbreiding van extensief beheerde graslanden (ten koste van 'regulier' agrarisch gebruik). Ook aandacht voor stabiel hoog waterpeil en een verbetering van de waterkwaliteit voor weidevogels en de ontwikkeling van floristische waarden. Daarnaast is de ambitie om de samenhang te vergroten door de realisatie en versterking van ecologische verbindingen en het versterken van de water- en bosstructuur. Tenslotte vraagt het ontsnipperen rondom doorsnijdingen van het gebied door A200, A22, A9 of aanwezige kanalen aandacht.

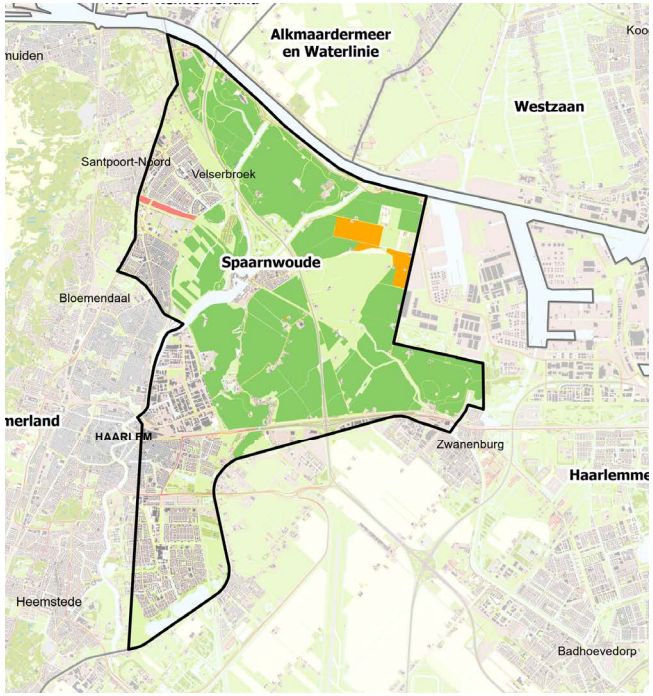

SPAARNWOUDE

Aandachtspunten

> De relatie tussen natuurdoelen en de doelen van het recreatieschap voor recreatie (inclusief evenementen).
> Aandacht voor verbindingszones en ontsnipperingsmaatregelen
> De samenhang tussen de gebieden. De druk van recreatie en doorsnijding door A9, A200 en A22 heeft effect op natuurkansen (geluidsbelasting, lichtverstoring, geen rust).
> De weidevogeldoelstellingen heeft gevolgen voor waterkwaliteit en waterpeilen, terwijl waterkwaliteit niet mag verslechteren en ander peil leidt tot andere kwel
> Extensiveren agrarische functie in weidevogelgebied
> De relatie tussen gebieden van het Natuurnetwerk en het energielandschap.

Projecten

> Spaarnwoude revitalisering bos en recr. zonering (Programma Natuur)
> Overige projecten nog in kaart brengen.

Voortgang in cijfers

Voortgang Natuurnetwerk

- NNN gerealiseerd
- NNN kwaliteitsverbetering op gerealiseerde natuur
- NNN verworven nog niet ingericht
- NNN aangewezen, niet ingericht

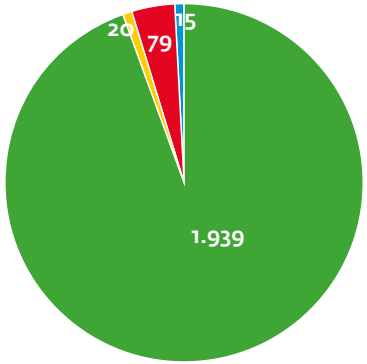

Voortgang gebiedsaanpak

gele pijlen zijn gerealiseerde fases (voor delen van het gebied)

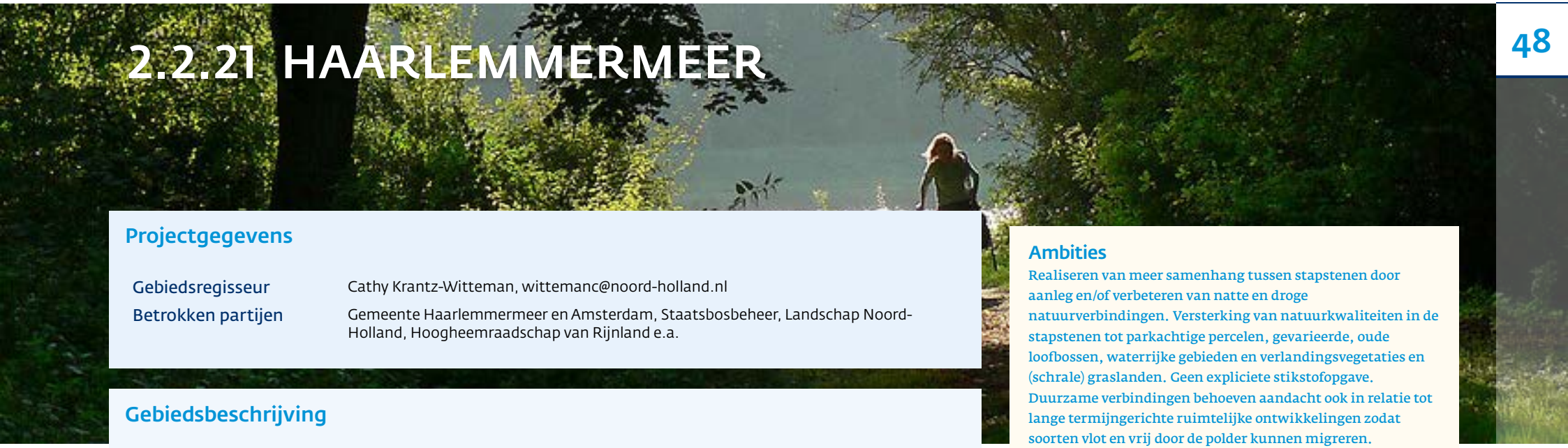

2.2.21 HAARLEMMERMEER

Projectgegevens

Gebiedsregisseur	Cathy Krantz-Witteman, wittemanc@noord-holland.nl
Betrokken partijen	Gemeente Haarlemmermeer en Amsterdam, Staatsbosbeheer, Landschap Noord-Holland, Hoogheemraadschap van Rijnland e.a.

Gebiedsbeschrijving

Natuurgebieden	Amsterdamse Bos, Nieuwe Meer en Amstelveense Poel; Haarlemmermeer; Haarlemmermeersebos en Groene Weelde; Amsterdam West; Venneperhout; Eendenkooi Vijfhuizen.
Karakteristiek	Wateren en groenzones als verbinding tussen clusters (stapstenen) van parkachtige percelen, waterrijke gebieden met lokaal verlandingsvegetaties en (schrale) graslandstroken. Het Amsterdamse Bos, Nieuwe Meer en Amstelveense Poel bestaat uit een tweetal clusters van bos- en waterrijk gebied. Ook Haarlemmermeer omvat clusters van bospercelen. Het Haarlemmermeerse Bos en Groene Weelde bestaan uit parkachtige bospercelen. Amsterdam-West omvat parkachtige percelen, wateren en graslandstroken. Eendenkooi Vijfhuizen bestaat uit een eendenkooi en omliggende weidepercelen.
Cultuur	Oorspronkelijke veenpolder, nu onderdeel van stedelijk gebied; veenweidegebied met langgerekte lintbebouwing; eendenkooi; droogmakerijenlandschap met landschappelijke linten zoals liniedijk en de ringvaart rond de Haarlemmermeerpolder.
Fauna	Moeras- en rietvogels (roerdomp, blauwborst, ijsvogel) en watervogels (dodaars), plassen met ongewervelden van natte milieus (waterslakken en libellen) en amfibieën (rugstreeppad). Waterspitsmuis en ringslang. Bos- en struweelvogels en vleermuizen in de oude bossen.
Flora	Fauna en kruidenrijke graslanden met multifunctionele natuur, haagbeuken- en essenbos, park- of stinzenbos, hoog- en laagveenbos, veenmosrietland en moerasheide, zoete plassen met kranswiervegetaties, rietkragen en natte ruigte.
Bescherming	Het gebied is gedeeltelijk (ten noorden van Hoofddorp) bijzonder provinciaal landschap (BPL). 1464 Ha is Natuurnetwerk, waaronder het Amsterdamse Bos, de Nieuwe Meer en de Amstelveense Poel (837 ha), het Haarlemmermeerbos en de Groene Weelde (200 ha) en de Haarlemmermeer (225 ha).

Ambities

Realiseren van meer samenhang tussen stapstenen door aanleg en/of verbeteren van natte en droge natuurverbindingen. Versterking van natuurkwaliteiten in de stapstenen tot parkachtige percelen, gevarieerde, oude loofbossen, waterrijke gebieden en verlandingsvegetaties en (schrale) graslanden. Geen expliciete stikstofopgave. Duurzame verbindingen behoeven aandacht ook in relatie tot lange termijngerichte ruimtelijke ontwikkelingen zodat soorten vlot en vrij door de polder kunnen migreren.

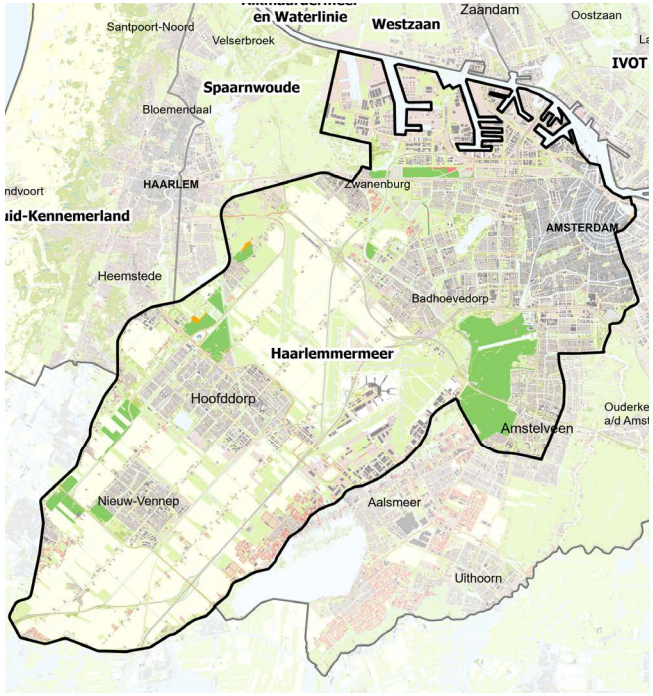

HAARLEMMERMEER

Aandachtspunten

> Aaneengesloten verbindingen (oeververbindingen en groenstroken) behouden en versterken, ook in relatie tot ruimtelijke ontwikkelingen als de verdichting en verstedelijking west en oost van Haarlemmermeer (MRA en Park21). Denk ook aan de Nieuwerkerkertocht (gebiedsontwikkeling Lisserbroek en piekberging), de verbinding Zwaanshoek-Rijsenhout (ontwikkeling Nieuwe Bennebroekerweg/aansluiting N205), Park 21 en Westeinderscheg en de groen-blauwe dooradering voor duurzame natuurverbindingen (greenBASE)

>Ontwikkeling van aaneengesloten bos tot een gevarieerd, oud loofbos en extensiveren beheer in aangesloten graslanden tot bloemrijke ruigtes en gevarieerde bosranden langs het bos.

>Behoud/terugkeren van voldoende rust in het gebied voor broedvogels en uitbreiding van het leefgebied van waterspitsmuis en ringslang.

>Verbeteren waterkwaliteit ten behoeve van watervegetaties of vissen

>Oevers en watergebonden natuur kunnen in de toekomst gaan fungeren als stapsteen voor de otter.

Projecten

> Park 21 recreatie en water (KL27)

> Piekbergingsproject (en verbindingszone) Rijnland

> Metropool Regio Amsterdam: landschap, leefomgeving, woningbouw

> Diverse ecologische verbindingen.

Voortgang in cijfers

Voortgang Natuurnetwerk

- NNN gerealiseerd
- NNN kwaliteitsverbetering op gerealiseerde natuur
- NNN verworven nog niet ingericht
- NNN aangewezen, niet ingericht

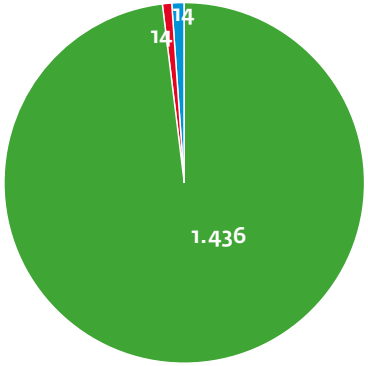

Voortgang gebiedsaanpak

gele pijlen zijn gerealiseerde fases (voor delen van het gebied)

2.2.22 ZUIDOOSTEN VAN AMSTERDAM

Projectgegevens

Gebiedsregisseur	Cathy Krantz-Witteman, wittemanc@noord-holland.nl
Betrokken partijen	Gemeenten Aalsmeer, Diemen en Ouderkerk, Waterschap AGV, Staatsbosbeheer, Landschap Noord-Holland, Groengebied Amstelland, Hoogheemraadschap van Rijnland, Agrarisch Collectief Noord-Holland Zuid.

Gebiedsbeschrijving

Natuurgebieden	Westeinderplassen, Molenpoel en Schinkelbos; Kalslagerpolder; Zijdelmeer en Uithoornse Polder; Bovenkerkerpolder; Middelpolder; Polder de Ronde Hoep en Holendrechter- en Bullewijkerpolder; Gaasperplas, Gaasperzoom en De Hoge Dijk; Diemerpolder en Diemerbos; PEN-eiland, De Drost, Warenar, Hooft en De Schelp.
Karakteristiek	Samenhangende recreatie- en natuurgebieden in veenpolderlandschap. Direct rondom het stedelijk gebied van Amsterdam besloten bos- en parklandschap met historische buitenplaatsen langs de Amstel en enkele grote (zandwin)plassen. Open extensieve graslanden voor weidevogels. Waterrijke veengebieden in het zuidwesten met grote wateren (veenafgravingen en kleinschalige watertjes en veeneilandjes (oude legakkers), rietlanden en kleine moerasbossen. Het geheel staat aan de Noordzijde via de rivier De Diemen in verbinding met bos- en moeraslandschap langs- en op eilandjes in het IJmeer/Pampus en het Gooimeer. De oevers van verschillende veenrivieren (Diem, Gaasp) zijn tevens belangrijke ecologische verbindingsroutes.
Cultuur	Diepe veenafgravingen met kleinschalige verkavelde veenpatronen van watergangen en legakkers.
Fauna	Bos- en struweelvogels, vleermuizen, weidevogels, watervogels (ganzen, steltlopers en lepelaar), moeras- en rietvogels (krakeend en blauwborst), oeverzwaluw, ringslag en mogelijk waterspitsmuis. Vissoorten waaronder Europa's laatste natuurlijke populatie van de Europese meerval. Potentie voor otter.
Flora	Park- en stinzenbos, veenmosrietland en moerasheide (veenreukgras en hoge veenmosbulten), gemaaid rietland, moeras en moerasbos (hoog- en laagveenbos), kruidenrijke graslanden en vochtig hooilanden (dotterbloemen en rietorchissen).
Bescherming	Rondom Amsterdam is het bijzonder provinciaal landschap (BPL). Het gebied grenst aan Natura 2000-gebied Eemmeer & Gooimeer Zuidoever en Markermeer IJmeer (vogelrichtlijn) maar maakt hier zelf geen onderdeel van uit. De belangrijkste gebieden van het Natuurnetwerk zijn 1232 ha Westeinderplassen, Oosteinderpoel en Schinkelbos, 356 ha Gaasperplas, Gaasperzoom en De Hoge Dijk en 337 ha Diemerpolder en Diemerbos.

Ambities

De ambitie is behoud en versterking van waardevol weidevogelgebied. Dit kan door het creëren van meer openheid (verwijderen houtopslag), omvorming van graslanden naar vochtig weidevogelgrasland en extensiveren van beheer. Daarnaast is aandacht nodig voor verbinden en ontsnipperen om isolatie van gebieden te voorkomen. Er zijn veel doorsnijdingen van natuur door wegen, spoorlijnen en paden voor recreanten. Ook is de ambitie om de geïsoleerde polders te behouden vanwege hun functie als onmisbare schakels in natte verbindingen (bijvoorbeeld Schinkel bos als stapsteen in De Groene As). Aaneengesloten structuur van gevarieerde en visrijke wateren biedt kansen voor otter. Behoud van open wateren en verlandingsvegetaties is daarnaast van belang vanwege de aanwezigheid van de laatste natuurlijke populatie van de Europese meerval in West-Europa.

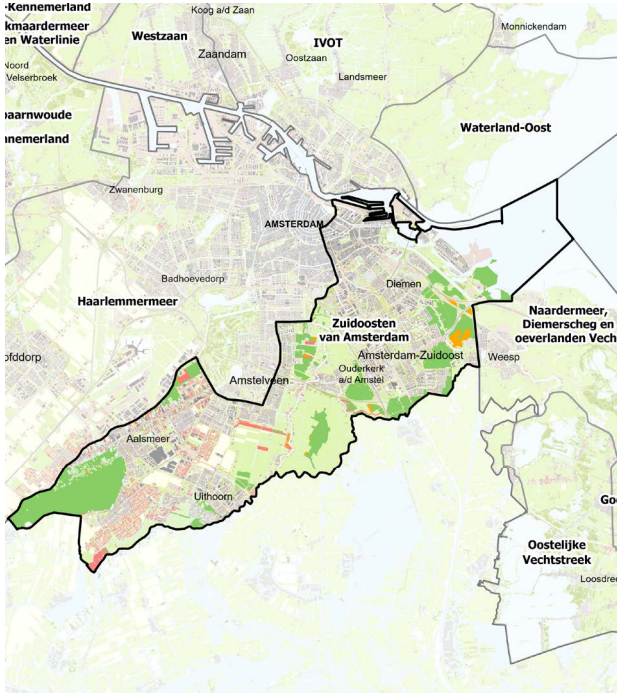

ZUIDOOSTEN VAN AMSTERDAM

Aandachtspunten

De Diemerscheg. Amstelscheg en Westeinderscheg maken onderdeel uit van dit gebied. Naast biodiversiteit, zijn ook klimaatadaptatie, recreatie en bereikbaarheid en cultureel erfgoed belangrijke thema's. Dat brengt de volgende aandachtspunten met zich mee:

> Recreatie maakt een belangrijk onderdeel uit van het gebruik. Doorsnijdingen door wandel- en fietspaden zijn onvermijdelijk.
> De doorsnijdingen door wegen en spoorlijnen rondom niet / nauwelijks vervangbare natuur maakt het nodig gebieden te verbinden en ontsnipperen.
> Waardevolle maar geïsoleerde weidevogelgebieden vragen gerichte inrichting en beheer.

Projecten

> Groene AS Bovenlanden (KL30): aankoop en inrichting van 14 ha stapstenen; sluitstuk in de realisatie van de Groene AS
> Groene AS Aalsmeer (KL32): realiseren ecologische verbindingszones binnen bebouwde kom
> Holendrechterpolder (GV10)
> Gaasperplas Centraal (GV66): Versterking infrastructuur van en naar de fietsroutes rond de Gaasperplas, als versterking van de Oost-West-verbindingen tussen de Amstel- en Diemerscheg
> Natuurboog Zuidoost (GV30): de aanleg van ecologische verbindingen in de zone tussen het Diemerbos en de Holendrechterpolder
> Vitaal Platteland: Gebiedsprogramma Westeinderscheg (landschapsversterking)
> Opstart vervolg gebiedsprogramma Amstelscheg
> Gebiedsproces Ronde Hoep: klimaatbestendigheid, waterkwaliteit, watervogels en bodemdaling.

Voortgang in cijfers

Voortgang Natuurnetwerk

- NNN gerealiseerd
- NNN kwaliteitsverbetering op gerealiseerde natuur
- NNN verworven nog niet ingericht
- NNN aangewezen, niet ingericht

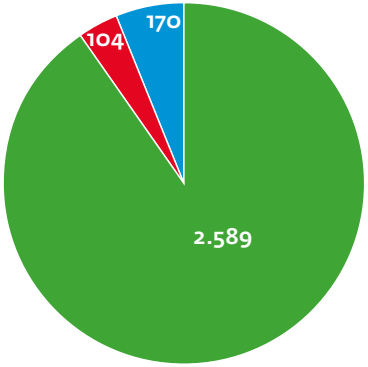

Voortgang gebiedsaanpak

gele pijlen zijn gerealiseerde fases (voor delen van het gebied)

2.2.23 NAARDERMEER, DIEMERSCHEG EN OEVERLANDEN VECHT

Projectgegevens

Gebiedsregisseur	Cathy Krantz-Witteman, wittemanc@noord-holland.nl
Betrokken partijen	Gemeenten Weesp, Diemen en Gooise Meren (Muiden, Naarden en Bussum), Waterschap AGV, Goois Natuurreservaat, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Agrarisch collectief Noord-Holland Zuid.

Gebiedsbeschrijving

Natuurgebieden	Naardermeer en Zuidpolder beoosten Muiden; Vecht en oeverlanden; Bossen Muiderberg; Laegieskamp, Gijzenveen en Cruysbergen; Diemerscheg.
Karakteristiek	Het veenrivierenlandschap bevat bosgebieden op de hogere stuwwal Muiderberg, kwelgevoed halfopen landschap met schraalland (blauwgraslanden) en vennen in de overgang van stuwwal tot laagveengebied. Daaronder ligt het Naardermeer als kwelgevoed laagveenmoeras met open water, soortenrijke verlandingsvegetaties, rietmoerassen en soortenrijke extensieve graslanden. Vanuit het Naardermeer liggen er verbindingen richting andere waterrijke natuur; de oeverlanden langs de Vecht verbinden het Naardermeer met de Oostelijke Vechtplassen. Aan de Noordoostzijde van het Naardermeer ligt een verbinding richting het Gooimeer. Noordwestelijk ligt een grote ecologische verbinding vanaf het Naardermeer richting het Markermeer: het langgerekte natuurgebied Diemerscheg.
Cultuur	Veenrivierenlandschap van zandgronden, zeekleigebied en laagveenbied, diverse buitenplaatsen rondom Muiderberg, Nieuw Hollandse Waterlinie, oude eendenkooi in Groote meer.
Fauna	Bosvogels (van specht tot grauwe vliegenvanger enransuil), ongewervelden (vennen met 20 soorten libellen, moerassprinkhaan, heikikker), riet- en moerasvogels (purperreiger, snor, rietzanger), ringslang, boommarter, das. En in de toekomst de bever?
Flora	Zomerklokje (oeverlanden Vecht), afnemende aantallen kranswiervegetaties, fonteinkruiden en krabbenscheer, schraallanden met groenknolorchis.
Bescherming	Het is bijzonder provinciaal landschap (BPL), Naardermeer en Zuidpolder beoosten Muiden en een deel van Laegieskamp, Gijzenveen en Cruysbergen zijn onderdeel van het Natura 2000-gebied Naardermeer. De belangrijkste gebieden voor het Natuurnetwerk zijn Vecht en oeverlanden (36 ha), Naardermeer (1220 ha), 88 ha Laegieskamp (88 ha), en de bossen van Muiderberg (48 ha).

Ambities

Veenrivierenlandschap met veel variatie in abiotische condities. Veelal gerealiseerde bossen op de hoger gelegen stuwwal met lager gelegen kwelgevoede schraallanden, vennen en laagveenmoeras bestaande uit open water, soortenrijke verlandingsvegetaties, trilvenen en rietmoerassen. De ambitie in dit gebied is gericht op het (waar nog mogelijk) benutten van hydrologische kansen en om verbindingen met de Oostelijke Vechtplassen, het Gooimeer en het Markermeer te optimaliseren. Het gebied kan verder geschikt gemaakt worden voor de otter.

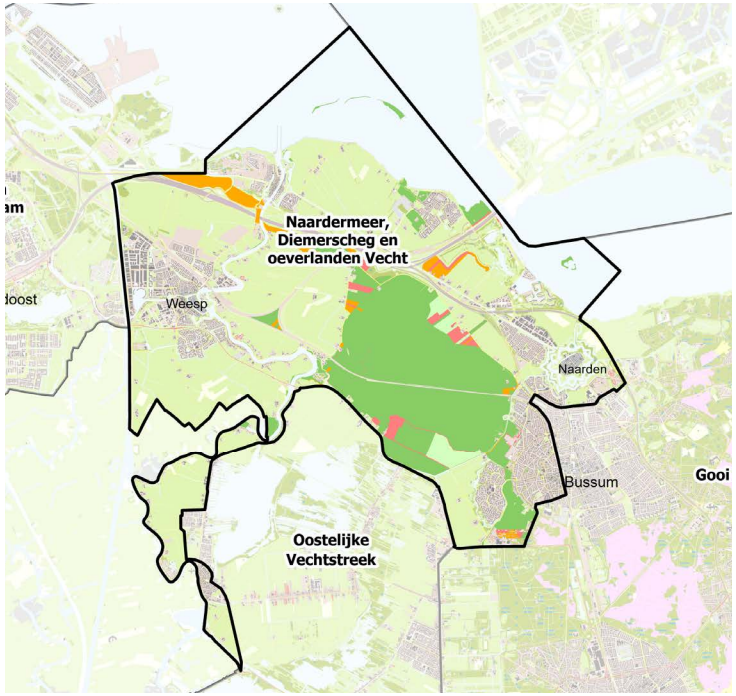

NAARDERMEER, DIEMERSCHEG EN OEVERLANDEN VECHT

Aandachtspunten

> De bosgebieden van Muiderberg zijn gerealiseerd en de realisatie van Laegieskamp is vrijwel gereed. De hydrologische situatie van Laegieskamp is kwetsbaar. De bestrijding van invasieve exoten (grote waternavel, watercrassula, Japanse duizendknoop) vraagt aandacht.
> De provinciale gronden van verbinding Naardermeer – BOMB-polder – Gooimeer zijn deels ingericht als natuur maar worden niet als zodanig beheerd (verpacht). Begrenzing en functioneel inrichten is nodig voor het optimaal functioneren van de verbindingszone. Ook de voormalige golfbaan bij Naarden kan een rol spelen in de verbinding.
> Bij de oeverlanden Vecht zijn nog barrières voor trekkende vissen aanwezig, zowel bovenstrooms in de Vecht als bij het IJmeer.
> Landgoed Nieuw Cruysbergen valt onder het Natuurnetwerk maar staat onder druk door woningbouw.
> Schil Naardermeer met moerasbossen en graslanden, purperreiger en otter wordt omgevormd tot ecologische en hydrologische buffer met hoger waterpeil en natte rietlanden.
> Naardermeer wordt gevoed met gedefosfeerd inlaatwater. Betere hydrologie in het Gooi leidt tot verbetering Naardermeer.
> Op 41% van het Natura 2000-gebied Naardermeer daalt er teveel stikstof neer. Belangrijkste bronnen daarvoor zijn de landbouw (36%) en het buitenland (29%).

Projecten

> Een woningbouwproject in de Bloemendalerpolder biedt kansen voor natuurontwikkeling.
> Voor de Waterlandtak-Oost en het aquaduct over de Vecht van de verbindingszone Naardermeer - Markermeer is een inrichtingsplan opgesteld met een aangepast waterregime. Inrichtingsmaatregelen moeten nog plaatsvinden.
> NNN-schil Naardermeer (GV11): de schil (480 ha) om het Naardermeer wordt samen met waterschap AGV en Natuurmonumenten ingericht als ecologische en hydrologische buffer.
> Diemerscheg + Waterlandtak-Oost (GV12)
> Agrarische structuurverbetering (GV13)
> Fietsbrug Nigtevecht (GV15)
> Natuurcompensatie A1-A6-A9 (GV26)
> Rondje Naardermeer (GV32)
> Duurzaam beheer Diemerbos (GV64)
> Verbinding Diemerscheg Waterlandtak-west wordt beheerd met waterbuffels. Dit experiment wordt uitgebreid gemonitord (GV70)
> Natura 2000 herstelmaatregelen: Natura 2000-beheerplannen - Provincie Noord-Holland

Voortgang gebiedsaanpak

Alle ha NNN zijn weggezet in projecten.

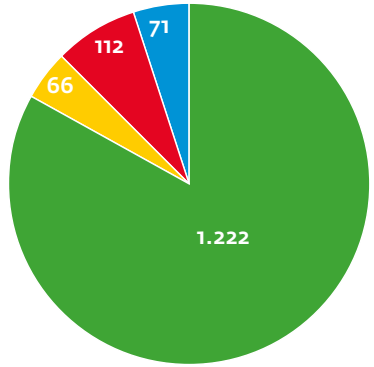

Voortgang in cijfers

Voortgang Natuurnetwerk

- NNN gerealiseerd
- NNN kwaliteitsverbetering op gerealiseerde natuur
- NNN verworven nog niet ingericht
- NNN aangewezen, niet ingericht

Voortgang neerslag stikstof

- gedeelte N2000-gebied onder kritische grenswaarde
- gedeelte N2000-gebied met teveel neerslag.

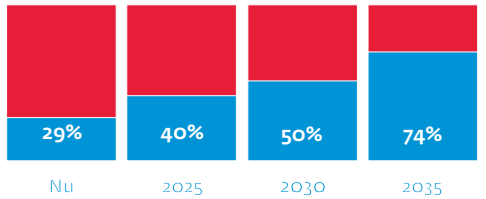

2.2.24 OOSTELIJKE VECHTPLASSEN

Projectgegevens

Projectleiders	Ster van Loosdrecht en Weersloot: Reinier Verkaik, verkaikr@noord-holland.nl; 't Hol: Liesbeth Rijkhoff, rijkhoff@noord-holland.nl; Kortenhoef en Ankeveen: Mieneke Zijlmans-Dijkema, mieneke.dijkema@noord-holland.nl.
Betrokken partijen	Meer dan 20 partners waaronder de gemeente Wijdemeren, Waterschap AGV, Waternet, Natuurmonumenten, Plassenschap Loosdrechtse Plassen, de provincies, regio Gooi- en Vechtstreek, Vechtplassencommissie en LTO-Noord.

Ambities

Laagveenmoerasgebied met een grote variatie in abiotische condities, landgebruik en beheer. Dit heeft als resultaat een grote schakering van internationaal bijzondere natuur. Van open water, trilvenen, veenmosrietland en moerasheide tot moerassen (o.a. galigaanmoeras), nat schraalland, gemaaid rietland en het climax verlandingstype hoog- en laagveenbos. De ambitie is deze natuur te beschermen en te ontwikkelen. Verbetering van de waterkwaliteit en herstel van de hydrologie (peildynamiek, herstel kwelstromen, inundatie van percelen) speelt hierin een cruciale rol.

Gebiedsbeschrijving

Natuurgebieden	Oostelijke Vechtplassen (Spiegelplas, Ankeveense Plas, Kortenhoefse Plassen, Het Hol, Vuntus, Loenderveense Waterleidingsplas, Loosdrechtse Plassen en delen van de Horstermeerpolder, Weersloot, Kievitsbuurt en De Ster).
Karakteristiek	Van oudsher maar teruglopend kwelgevoed veenlandschap met open water, water- en verlandingsvegetaties; trilvenen, rijke veenmosrietlanden, moerasheide, nat schraalland, moerassen, rietlanden en hoog- en laagveenbossen. Daarnaast open landschap met extensieve graslanden.
Cultuur	Kenmerkend historisch water- en verkavelingspatroon als gevolg van veenafgravingen; meren, plassen, petgaten en legakkers, droogmakerij (Horstermeerpolder), verdedigingslinie Nieuwe Hollandse Waterlinie, forten en een eendenkooi.
Fauna	Vogels van water- en oeverlijnen (woudaap, grote karekiet), rietmoerassen (roerdomp, purperreiger), andere moeras- en watervogels (porseleinhoen, zwarte stern, purperreiger, ijsvogel) en op het open water en de graslanden wintergasten (kolgans, grauwe gans, smient), vissen (grote en kleine modderkruiper, rivierdonderpad), insecten (gevlekte witsnuitlibel, gestreepte waterroofkever) maar ook ringslang, heikikker en rugstreeppad, meervleermuis, noordse woelmuis, boommarter en (sinds 2016) otter.
Flora	Kleinschalige verdeling van habitattypen met veelal een instandhoudingsdoelstelling voor Natura 2000 zoals trilvenen, veenmosrietlanden, moerasheide, schrale graslanden, (bloemrijke) natte ruigtes maar ook moerasstruweel en veenbos (elsenbroekbos gecombineerd met berkenbroekbos). Op sommige plekken nog habitat voor de zeldzame groenknolorchis, veenmosorchis, waterdrieblad en blaasjeskruid. Daarnaast ook (veen)mossen en veenpaddenstoelen.
Bescherming	Het is bijzonder provinciaal landschap (BPL), een groot deel is N2000-gebied vanwege water- en verlandingsvegetaties, 4820 ha valt onder het Natuurnetwerk.

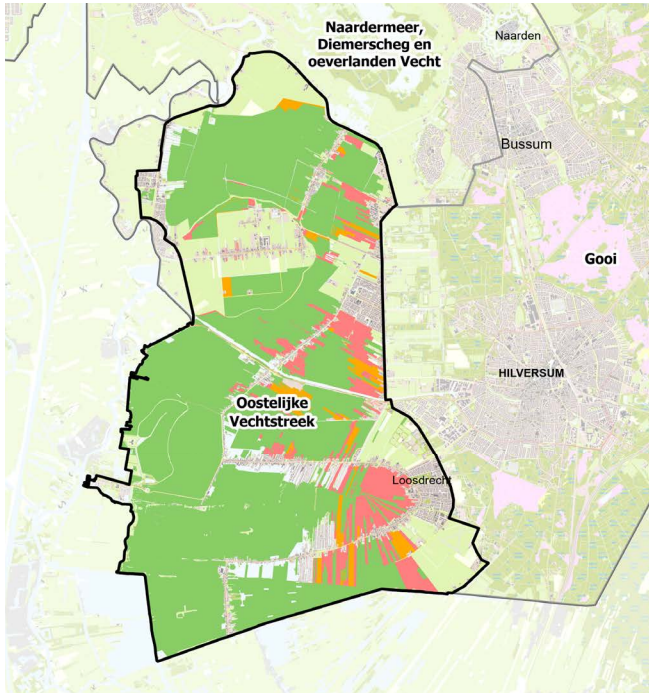

OOSTELIJKE VECHTPLASSEN

Aandachtspunten

> Het watersysteem behoeft aandacht voor de waterkwaliteit en herstel van de hydrologische situatie waaronder herstel van peildynamiek, tegengaan van verdroging, kweldruk (lokaal) herstellen en inundatie van percelen.
> Invloed van karpers op ontwikkelen van waterplanten.
> Beheer: extensiveren van landbouw in het gebied is noodzakelijk voor het uitbreiden van het areaal extensieve graslanden.
> Begrenzing: NNN- en N2000-begrenzing wijken af. Hierdoor kunnen stukken natuur niet goed beschermd worden.
> Faunabeheer vraag aandacht met name populatiebeheer van ganzen (ganzenvraat en schade aan rietoevers) en terugdringen van exoten als de Amerikaanse rivierkreeft.
> Herstelmaatregelen zijn nodig om de natuur in het Natura 2000-gebied robuust te maken. Maatregelen zijn beheer en inrichting (bv afplaggen, verwijderen opslag, uitgraven verlande poelen en petgaten), landgebruik (bv maatregelen landbouw om nutriëntenbelasting te beperken) en watersysteemgerichte maatregelen (bv afkoppelen / omleiden van waterstromen, benutten kwelwater). Concrete voorbeelden hiervan: een bagger- en defosfateringsproject gestart in Loosdrechtse Plassen voor het verbeteren van de waterkwaliteit en de sanering van de vuilstort in Kortenhoef Oost.
> In het gebiedsakkoord zijn de nodige ecologische verbindingen opgenomen.
> Voor een deel van de Natuurnetwerk-gronden in Weersloot maakt een bewonersvereniging zelf een schetsplan. De Vereniging Ster van Loosdrecht heeft een (beheer)-overeenkomst (landschap, natuur en recreatie) en een aanbod voor de Natuurnetwerk-opgave in het gebied.
> Op 34% van het Natura 2000-gebied daalt er teveel stikstof neer. Belangrijkste bronnen daarvoor zijn de landbouw (40%), het buitenland (30%), wegverkeer (9%) en overige sectoren (9%).

Projecten

> Project Verkenning moerasvogels
> Realisatie Natuurnetwerk Weersloot, incl. waterkwaliteitsmaatregelen, ecologische verbindingen, verplaatsing agrarisch bedrijf, recreatieverbindingen e.a.
> Realisatie Natuurnetwerk Ster van Loosdrecht met onder andere waterkwaliteitsmaatregelen en recreatie en actualisering beheerovereenkomst met de Vereniging Ster van Loosdrecht.
> Realisatie laatste deel Natuurnetwerk Vuntus (circa 12% in dit gebied), verkennen waterkwaliteitsmaatregelen en afspraken over kwalitatieve verplichtingen met tuineigenaren VONA (toevoegen ecologische meerwaarde).
> Realisatie Natuurnetwerk Kortenhoef-west en Ankeveen
> Agrarische structuurverbetering (GV13)
> Verwerving en inrichting 't Hol (GV16)
> Horstermeerpolder (GV19)
> Faunapassages als bij de N201(GV34)
> Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen (GV63)
> Verlandingsreeks Oostelijke Vechtplassen (Programma Natuur)
> Waterkwaliteit het Hol (Programma Natuur)
> Hydrologische verkenning Gooi (Programma Natuur)
> Natuurvriendelijke landbouw rond Vechtplassen (Programma Natuur)
> Afkoppelen nutriënt rijk water (Programma Natuur)
> Aanleg van 4 defosfateringsinstallaties tbv waterkwaliteit (Programma Natuur)
> Natura 2000 Herstelmaatregelen: Natura 2000-beheerplannen - Provincie Noord-Holland

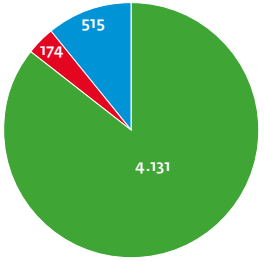

Voortgang in cijfers

Voortgang Natuurnetwerk

- NNN gerealiseerd
- NNN kwaliteitsverbetering op gerealiseerde natuur
- NNN verworven nog niet ingericht
- NNN aangewezen, niet ingericht

Voortgang neerslag stikstof

- gedeelte N2000-gebied onder kritische grenswaarde
- gedeelte N2000-gebied met teveel neerslag.

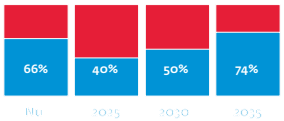

Voortgang gebiedsaanpak

Alle ha NNN zijn weggezet in projecten en voortgang wisselt per project

2.2.25 GOOI

Projectgegevens

Gebiedsregisseur	Cathy Krantz-Witteman, wittemanc@noord-holland.nl
Betrokken partijen	Gemeenten Blaricum, Wijdemeren, Gooise Meren, Laren, Hilversum en Huizen, Waterschap AGV, Goois Natuurreservaat, PWN, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Agrarisch collectief Noord-Holland Zuid.

Gebiedsbeschrijving

Natuurgebieden	's-Gravenlandse buitenplaatsen als Spanderswoud en Corversbosch; Gooi-Noord; Gooi-Midden en -Zuid; De Kampen, Huizerhoef Cronebos, Einde Gooi en De Dode Hond.
Karakteristiek	Overgang van natte en laag gelegen kustzone Gooimeer (voormalige zuiderzee) tot hogere en droge delen op de stuwwal. Landgoederen met (stinzen)bos, heide en zandverstuivingen, oeverwallen, natte en droge (schale) graslanden met kwelgevoede meertjes/poelen. Heideven. Langs de Randmeren sterke samenhang van open polderlandschap (binnendijkse vochtige graslanden) tot moeras, oeverlanden en kale gronden in en langs het Eemmeer en het Gooimeer en een oude klifkust van 3 meter hoog waar vroeger de Zuiderzee het land heeft afgekalfd.
Cultuur	Landgoederenzone, engelenlandschap, aardkundig monument vanwege klifkust (3 meter) naar voormalige Zuiderzee, oude menselijke sporen als grafheuvels, urnenvelden, banscheiding schapenkampen; bijvoorbeeld in de Naarder eng (bewerkte stenen werktuigen van de paleolithische mens) en veldposten van de Voorstelling van Naarden daterend van de mobilisatie 1914-1918. In de bossen zijn landschapselementen aanwezig van de landgoed-aanleg zoals beukenlanen en stinzeplanten. Zanderijen laten zien waar in het Gooi zand is gewonnen o.a. voor de aanleg van spoorlijnen en voor de stadsuitbreiding van Amsterdam.
Fauna	Bos- en struweelvogels, maar ook boommarter en vleermuizen in oude bossen, das, levendbarende hagedis, heide- en openzand vogels (roodborsttapuit, boompieper en boomleeuwerik), kemphaan, watersnip en andere weidevogels, oeverzwaluwen, moerasvogels zoals lepelaar, ringslang en pioniervegetatie met visdief.
Flora	Dennen, eiken en beukenbos met stinzenplanten, dalkruid, adderwortel. Droge heide. Grote keverorchis, teer guichelheil, moeraswespenorchis, groenknolorchis, parnassia en moeraskartelblad. In kwelgevoede meertjes doorschijnend glanswier. Kalkrijke zandgrond met lidsteng en paddenrus. Kale grond: bitterling, duizendguldenkruid.
Bescherming	Het is bijzonder provinciaal landschap (BPL), naastgelegen natuurgebieden (Oostelijke Vechtplassen en Naardermeer) zijn Natura 2000-gebied, Het Natuurnetwerk bevat 's-Gravelandsche landgoederen (418 ha), Spanderswoud en Corversbosch (551 ha), Gooi Noord (1176 ha), Gooi Midden en Zuid (2210 ha), Kampen, Huizerhoef en De Dode Hond (205 ha).

Ambities

Het is de ambitie om in de bossen de bestaande natuurwaarden te optimaliseren door verouderen en omvormingsbeheer en door gericht omringend akkerbeheer uit te voeren. Omvorming van naald- naar loofbos. Voor weidevogels is de ambitie om het leefgebied te verbeteren. In het gebiedsakkoord is uitbreiding van het areaal en robuuster maken van het leefgebied opgenomen. Het waterpeil wordt afgestemd op weidevogels. Gefaseerd maaien van de rietlanden helpt broedvogels zoals snor en sprinkhaanzanger. Kale gronden dienen open gehouden te worden voor de grondbroeders. Ook is de ambitie om verbindingen tussen (omliggende) natuurgebieden te behouden en te versterken met kansen voor heikikker, zandhagedis en edelhert. Het behouden en versterken van de kwel op de flank van de stuwwal is een uitdaging voor de toekomst mede gezien verdroging en drinkwaterwinning. Herstel van de mineralenbalans op heidegebieden is wenselijk.

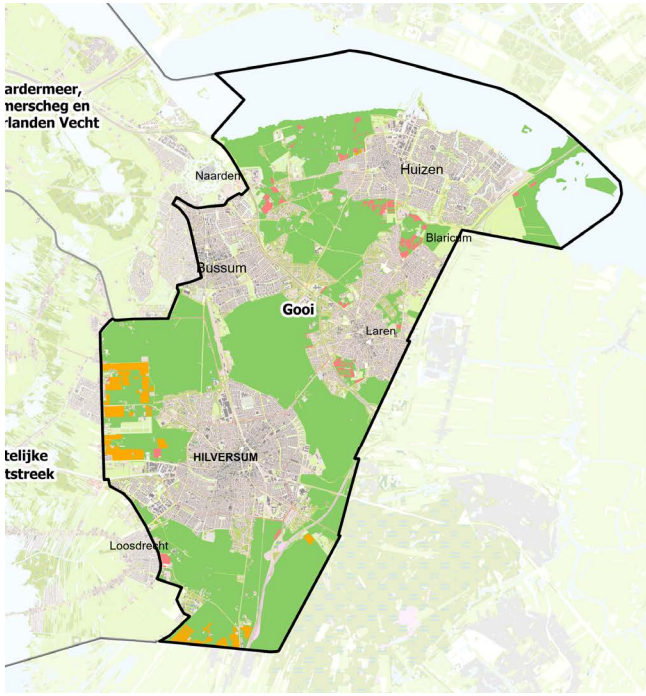

GOOI

Aandachtspunten

> Weidevogelgebied robuuster maken door middel van herbegrenzingen
> Optimaliseren inrichting door waterpeilwijziging en herstel grondwaterstand voor behoud vennen.
> Bestrijding invasieve exoten
> Naast natuur ook belangrijke recreatieve functie in het bosgebied, bij de landgoederen en bij de oeverzones van de randmeren
> Verbinden en ontsnipperen is een aandachtspunt, bijvoorbeeld tussen Naardermeer en Buitenplaatsen.

Projecten

> Toelopen natuurbrug Laarderhoogt (GV06)
> NNN De Kampen (GV 24)
> Verbinding Hoorneboeg (GV 29)
> Natuurontwikkeling Huydecoopersweg (GV 36)
> Voltooiing Groene Schakel (GV 48)
> Bestrijding Japanse Duizendknoop t Gooi (Programma Natuur)
> Herstel mineralenbalans oude bossen (Programma Natuur)
> Mineralengift heide (Programma Natuur): onderzoek toediening steenmeel tbv opheffen negatieve effecten van decennia lange verzuring en vermesting.

Voortgang in cijfers

Voortgang Natuurnetwerk

- NNN gerealiseerd
- NNN kwaliteitsverbetering op gerealiseerde natuur
- NNN verworven nog niet ingericht
- NNN aangewezen, niet ingericht

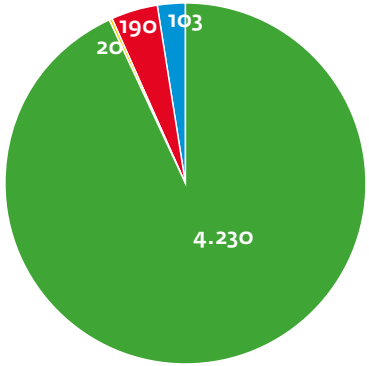

Voortgang gebiedsaanpak

gele pijlen zijn gerealiseerde fases (voor delen van het gebied)

3 DE GROENE UITWEG

Het programma van de Groene Uitweg is de groen/blauwe tegenhanger van de infrastructurele ontwikkeling aan de oostkant van Amsterdam. Het programma richt zich op recreatie, landbouw, cultuurhistorie en landschapsbeleving.

Het landschap aan de oostkant van Amsterdam kent een bijzondere diversiteit en kwaliteit. Het is een afwisseling van veengebied met plassen, polders en (restanten van) veenrivieren. Het gebied herbergt vele cultuurhistorische elementen, zoals de voormalige zandvaarten en de buitenplaatsen en ook de militaire geschiedenis heeft z'n stempel op het gebied gezet. Maar het landschap wordt ook doorkruist door grootschalige infrastructuur, zoals de A1, de A9, de spoorlijn Amsterdam-Hilversum en het Amsterdam-Rijnkanaal.

Door overheden en diverse partijen in het gebied wordt samengewerkt om de kwaliteiten te behouden en te versterken. Een bijzondere samenwerking tussen partijen ontstond toen de eerste plannen voor de weguitbreiding tussen Almere, Muiden en Amsterdam (A1-A6-A9) werden ontwikkeld (2003). Onder de noemer 'Groene Uitweg' is een visie gemaakt als groen/blauwe tegenhanger van de infrastructurele ontwikkeling.

Deze visie is vertaald in een groot aantal projecten vallend onder de thema's vaarrecreatie, fiets en wandelrecreatie, cultuurhistorie en behoud weidelandschap: het uitvoeringsprogramma De Groene Uitweg. In 2009 is gestart met de uitvoering van dit eerste programma. Er zijn inmiddels vele projecten uitgevoerd. Enkele voorbeelden hiervan zijn de realisatie van de 'Natuurboulevard': de wandel en fietsverbinding Diemen-Muiderberg, de 'Liniebrug': de Fietsbrug over het Amsterdam-Rijnkanaal bij Nigtevecht, het 'Rondje Naardermeer', de uitvoeringsregeling voor de agrarische sector en de vele restauratie- en ontwikkelprojecten binnen het onderdeel 'Stelling van Amsterdam/ Nieuwe Hollandse Waterlinie'.

Een van de grotere projecten, de 'vaarverbinding Vecht-Gooimeer' is niet uitgevoerd, omdat er onvoldoende draagvlak bleek voor het aanleggen ervan. Dit heeft in 2020 geleid tot het ontbinden van het convenant 'Naarden buiten de Vesting' en het vrijvallen van het hiervoor gelabelde geld.

In het najaar van 2020 is gestart met een proces om dit vrijgevallen geld te koppelen aan nieuwe projecten. Dit proces heeft in april 2021 geleid tot de bestuurlijke vaststelling in het platform Gooi, Vecht en Diemerscheg van vierentwintig projecten die samen het 'Uitvoeringsprogramma Groene Uitweg 2021 en verder' vormen.

Enkele in het oog springende voorbeelden van deze projecten zijn: 'Entree Muiden', 'Muiden Noordwest' en 'Waterpoort Vecht'. Hiermee wordt de omgeving van het oude tracé van de A1 weer in ere hersteld en de kwaliteit ervan verbeterd. Maar ook wordt geïnvesteerd in de Diemerscheg, met de projecten: 'Klimaatbos Diemerscheg', 'Ecologische verbindingen Diemerscheg' en 'Rondje Diemerscheg'. Diverse projecten vallen onder de noemer zichtbaar en beleefbaar maken van de cultuurhistorie. 'Linielandschap Fort Nigtevecht', 'Buitenruimte Muiderslot' en 'Schansen Weesp' zijn hier goede voorbeelden van.

4 FINANCIËLE VERANTWOORDING

4.1 Inleiding

Dit hoofdstuk bevat de financiële onderbouwing van het PNN. De provinciale begroting vormt het financiële kader van dit programma. In de paragrafen 4.2 en 4.3 staan de lasten en dekking van programma's en projecten beschreven. Deze paragrafen hebben betrekking op de investeringen in onze groenstructuur.
In tegenstelling tot voorgaande jaren zijn de lasten en dekking van het natuur-, landschaps- en recreatiebeheer niet meer opgenomen in dit programma. Hierover heeft inmiddels separate besluitvorming plaatsgevonden middels het besluit 'Financiële stukken recreatieschappen voor zienswijzen' (juni 2021) en het 'Natuurbeheerplan 2022' (november 2021). Een andere wijziging t.o.v. voorgaande jaren is dat de programma's en projecten niet langer zijn ingedeeld in 7 regio's. Het PNN sluit aan bij de gebiedsgerichte en integrale werkwijze die vanaf 2020 is ingezet en steeds meer vorm krijgt in 25 verschillende deelgebieden (zie hoofdstuk 2). Gebiedsoverstijgende projecten staan apart vermeld.

4.2 Programma's en projecten: lasten

4.2.1 Inleiding

In hoofdstuk 2 staan de programma's en projecten die thans in uitvoering zijn. In deze paragraaf staan de geraamde lasten van de programma's en projecten per deelgebied en de overige uit dit PNN voortkomende lasten, voor zover deze ten laste komen van provinciale middelen. Achtereenvolgens worden toegelicht:

- de programma's en projecten per gebied (paragraaf 4.2.2),
- de provinciale subsidieregelingen (paragraaf 4.2.3) en
- de overige processen en projecten (paragraaf 4.2.4).
- In paragraaf 4.2.5 wordt een totaaloverzicht van de lasten gepresenteerd.

4.2.2 Programma's en projecten per Gebied, inclusief gebiedsoverstijgende projecten

Leeswijzer:

- In deze paragraaf zijn alle thans lopende projecten en de daaruit voortvloeiende lasten opgenomen. Het gaat hier alleen om projecten die worden gedekt uit de provinciale middelen van de Reserve Groen, Reserve Groene Uitweg en de Reserve Oostelijke Vechtplassen. Indien in een deelgebied (nog) geen door de provincie (mede) gefinancierde lopende projecten zijn, wordt dit deelgebied in deze paragraaf niet vermeld. Dat betekent overigens niet dat in deze gebieden geen projecten lopen; er is alleen geen sprake van (co)financiering uit bovenstaande 3 reserves. Voor een volledig overzicht van alle projecten per deelgebied wordt verwezen naar Hoofdstuk 2.
- Indien bij een project geen kosten vermeld staan, dan is één van onderstaande zaken aan de orde:
  1. Het project bevindt zich in de uitvoeringsfase en heeft in eerdere jaren een subsidie ontvangen. De lasten zijn dus in voorgaande jaren genomen.
  2. Het project bevindt zich in een afrondingsfase. Er zijn geen uitvoeringskosten meer geraamd, maar eindafrekening heeft nog niet plaatsgevonden.

Texel

Projectnr.	Projectnaam	2021	2022	2023	2024	2025	2026	Totaal
NHN30	Waalenburg Fase 2	€ 151.000	€ 766.000	€ 8.000	€ 0	€ 0	€ 0	€ 925.000
Totaal		**€ 151.000**	**€ 766.000**	**€ 8.000**	**€ 0**	**€ 0**	**€ 0**	**€ 925.000**

Kust Kop Noord-Holland

Projectnr.	Projectnaam	2021	2022	2023	2024	2025	2026	Totaal
NHN14	Streepjesberg	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
NHN16	Boskerpark	€ 0	€ 247.000	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 247.000
NHN17	Zandpolder, deelgebieden 4 en 5	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Totaal		**€ 0**	**€ 247.000**	**€ 0**	**€ 0**	**€ 0**	**€ 0**	**€ 247.000**

Wieringen

Projectnr.	Projectnaam	2021	2022	2023	2024	2025	2026	Totaal
NHN28 Lasten	Fietspad en herstel Wierdijk	€ 1.369.000	€ 16.000	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 1.385.000
NHN28 Baten	Fietspad en herstel Wierdijk	-€ 710.000	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	-€ 710.000
Totaal		**€ 659.000**	**€ 16.000**	**€ 0**	**€ 0**	**€ 0**	**€ 0**	**€ 675.000**

Geestmerambacht

Projectnr.	Projectnaam	2021	2022	2023	2024	2025	2026	Totaal
KL07	Uitbreiding Geestmerambacht	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Totaal		**€ 0**	**€ 0**	**€ 0**	**€ 0**	**€ 0**	**€ 0**	**€ 0**

Noord-Kennemerland

Projectnr.	Projectnaam	2021	2022	2023	2024	2025	2026	Totaal
KL33	De Vlotter	€ 400.000	€ 997.000	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 1.397.000
Totaal		**€ 400.000**	**€ 997.000**	**€ 0**	**€ 0**	**€ 0**	**€ 0**	**€ 1.397.000**

Polder Westzaan

Projectnr.	Projectnaam	2021	2022	2023	2024	2025	2026	Totaal
LH07	Verbrakking Westzaan	€ 125.000	€ 150.000	€ 500.000	€ 1.000.000	€ 6.991.000	€ 0	€ 8.766.000
Totaal		**€ 125.000**	**€ 150.000**	**€ 500.000**	**€ 1.000.000**	**€ 6.991.000**	**€ 0**	**€ 8.766.000**

Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld en Twiske (IVOT)

Projectnr.	Projectnaam	2021	2022	2023	2024	2025	2026	Totaal
LH23	NVO Ilperveld POP3	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 599.000	€ 0	€ 599.000
LH26	Natuurverbindingen corridor Amsterdam - Hoorn	€ 100.000	€ 100.000	€ 100.000	€ 800.000	€ 800.000	€ 100.000	€ 2.000.000
Totaal		**€ 100.000**	**€ 100.000**	**€ 100.000**	**€ 800.000**	**€ 1.399.000**	**€ 100.000**	**€ 2.599.000**

Waterland Oost

Projectnr.	Projectnaam	2021	2022	2023	2024	2025	2026	Totaal
LH25	Ontsnippering bereikbaarheid Waterland	€ 0	€ 320.000	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 320.000
Totaal		**€ 0**	**€ 320.000**	**€ 0**	**€ 0**	**€ 0**	**€ 0**	**€ 320.000**

Haarlemmermeer

Projectnr.	Projectnaam	2021	2022	2023	2024	2025	2026	Totaal
KL27	Park 21	€ 0	€ 7.767.000	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 7.767.000
Totaal		**€ 0**	**€ 7.767.000**	**€ 0**	**€ 0**	**€ 0**	**€ 0**	**€ 7.767.000**

Zuidoosten van Amsterdam

Projectnr.	Projectnaam	2021	2022	2023	2024	2025	2026	Totaal
KL30	Groene As Bovenlanden	€ 509.000	€ 520.000	€ 536.000	€ 0	€ 0	€ 0	€ 1.565.000
GV10	Holendrechterpolder	€ 75.000	€ 75.000	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 150.000
GV30	Natuurboog Zuidoost	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
GV66	GU Gaasperplas centraal	€ 450.000	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 450.000
Totaal		**€ 1.034.000**	**€ 595.000**	**€ 536.000**	**€ 0**	**€ 0**	**€ 0**	**€ 2.165.000**

Naardermeer, Diemerscheg en Oeverlanden Vecht

Projectnr.	Projectnaam	2021	2022	2023	2024	2025	2026	Totaal
GV11 Lasten	NNN Schil Naardermeer	€ 162.000	€ 737.000	€ 3.637.000	€ 2.042.000	€ 268.000	€ 0	€ 6.846.000
GV11 Baten	NNN Schil Naardermeer	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	-€ 2.900.000	€ 0	-€ 2.900.000
GV12	Diemerscheg en Waterlandtak Oost	€ 451.000	€ 2.545.000	€ 31.000	€ 0	€ 0	€ 0	€ 3.027.000
GV15	Fietsbrug Nigtevecht	€ 320.000	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 320.000
GV32	Rondje Naardermeer	€ 713.000	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 713.000
GV64	Duurzaam beheer Diemerbos	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
GV70	Pilot water-buffels Water-land-tak-w	€ 89.000	€ 154.000	€ 107.000	€ 50.000	€ 59.000	€ 9.000	€ 468.000
Totaal		**€ 1.735.000**	**€ 3.436.000**	**€ 3.775.000**	**€ 2.092.000**	**-€ 2.573.000**	**€ 9.000**	**€ 8.474.000**

Oostelijke Vechtplassen

Projectnr.	Projectnaam	2021	2022	2023	2024	2025	2026	Totaal
GV16	't Hol	€ 196.000	€ 44.000	€ 500.000	€ 2.500.000	€ 0	€ 0	€ 3.240.000
GV19	Horstermeerpolder	€ 162.000	€ 150.000	€ 2.815.000	€ 2.000	€ 0	€ 0	€ 3.129.000
GV34	Faunapassages N201	€ 0	€ 500.000	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 500.000
GV34	Faunapassages N201	€ 51.000	€ 250.000	€ 1.250.000				€ 1.551.000
GV63	Oostelijke Vechtplassen	€ 1.782.000	€ 10.750.000	€ 5.017.000	€ 4.011.000	€ 4.011.000	€ 4.011.000	€ 29.582.000
Totaal		**€ 2.191.000**	**€ 11.694.000**	**€ 9.582.000**	**€ 6.513.000**	**€ 4.011.000**	**€ 4.011.000**	**€ 38.002.000**

Gooi

Projectnr.	Projectnaam	2021	2022	2023	2024	2025	2026	Totaal
GV06	Toelopen Natuurbrug Laarderhoogt	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
GV24	De Kampen	€ 800.000	€ 111.000	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 911.000
GV29	Toelopen natuurbrug Hoorneboeg (natuurverbinding Zwaluwenberg)	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
GV48 Lasten	Voltooiing Groene Schakel	€ 1.156.000	€ 1.144.000	€ 209.000	€ 0	€ 0	€ 0	€ 2.509.000
GV49 Baten	Voltooiing Groene Schakel	-€ 2.020.000	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	-€ 2.020.000
GV53	Ontsnippering 't Gooi	€ 0	€ 0	€ 250.000	€ 0	€ 0	€ 0	€ 250.000
Totaal		**-€ 64.000**	**€ 1.255.000**	**€ 459.000**	**€ 0**	**€ 0**	**€ 0**	**€ 1.650.000**

Gebiedsoverstijgend

Projectnr.	Projectnaam	2021	2022	2023	2024	2025	2026	Totaal
AGV45	GU Programmacoördinatie Groene Uitweg	€ 19.000	€ 39.000	€ 39.000	€ 39.000	€ 39.000	€ 39.000	€ 214.000
AGV46	GU Programma Groene Uitweg 2021 en verder	€ 459.000	€ 8.222.000	€ 565.000	€ 1.850.000	€ 0	€ 0	€ 11.096.000
GV13	Agrarische structuurverbetering	€ 30.000	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 30.000
GV42	GU Gebiedscoördinatie en projecten	€ 36.000	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 36.000
Totaal		**€ 544.000**	**€ 8.261.000**	**€ 604.000**	**€ 1.889.000**	**€ 39.000**	**€ 39.000**	**€ 11.376.000**

Totaal Programma's en projecten per gebied

Projectnr.	Projectnaam	2021	2022	2023	2024	2025	2026	Totaal
1.	Texel	€ 151.000	€ 766.000	€ 8.000	€ 0	€ 0	€ 0	€ 925.000
2.	Kust Kop Noord-Holland	€ 0	€ 247.000	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 247.000
3.	Wieringen	€ 659.000	€ 16.000	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 675.000
7.	Geestmerambacht	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
10.	Noord-Kennemerland	€ 400.000	€ 997.000	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 1.397.000
16.	Polder Westzaan	€ 125.000	€ 150.000	€ 500.000	€ 1.000.000	€ 6.991.000	€ 0	€ 8.766.000
17.	Iperveld, Varkensland, Oostzanerveld en Twiske (IVOT)	€ 100.000	€ 100.000	€ 100.000	€ 800.000	€ 1.399.000	€ 100.000	€ 2.599.000
18.	Waterland Oost	€ 0	€ 320.000	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 320.000
21.	Haarlemmermeer	€ 0	€ 7.767.000	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 7.767.000
22.	Zuidoosten van Amsterdam	€ 1.034.000	€ 595.000	€ 536.000	€ 0	€ 0	€ 0	€ 2.165.000
23.	Naardermeer, Diemerscheg en Oeverlanden Vecht	€ 1.735.000	€ 3.436.000	€ 3.775.000	€ 2.092.000	-€ 2.573.000	€ 9.000	€ 8.474.000
24.	Oostelijke Vechtstreek	€ 2.191.000	€ 11.694.000	€ 9.582.000	€ 6.513.000	€ 4.011.000	€ 4.011.000	€ 38.002.000
25.	Gooi	-€ 64.000	€ 1.255.000	€ 459.000	€ 0	€ 0	€ 0	€ 1.650.000
26.	Gebiedsoverstijgend	€ 544.000	€ 8.261.000	€ 604.000	€ 1.889.000	€ 39.000	€ 39.000	€ 11.376.000
Totaal		**€ 6.875.000**	**€ 35.604.000**	**€ 15.564.000**	**€ 12.294.000**	**€ 9.867.000**	**€ 4.159.000**	**€ 84.363.000**

4.2.3 Provinciale subsidieregelingen

Op grond van een uitvoeringsregeling kan een initiatiefnemer subsidie aanvragen voor een activiteit die past binnen de criteria van de regeling. Voor elk van deze uitvoeringsregelingen stellen Gedeputeerde Staten jaarlijks een subsidieplafond vast, dat bepaalt tot welk bedrag subsidieaanvragen kunnen worden gehonoreerd.

Projectnr.	Projectnaam	2021	2022	2023	2024	2025	2026	Totaal
PNH02	UVR Groen: Subsidie Toeristische Opstapplaatsen	€ 80.000	€ 100.000	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 180.000
PNH03	UVR Groen: Uitbreiding Wandelnetwerk Noord-Holland	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
PNH08	SKNL Inrichting buiten projecten en Rentelasten + ha functieverandering buiten projecten	€ 6.113.000	€ 4.157.000	€ 3.407.000	€ 3.407.000	€ 3.407.000	€ 3.407.000	€ 23.898.000
PNH10	SKNL kwaliteitsverbetering	€ 1.950.000	€ 900.000	€ 900.000	€ 900.000	€ 900.000	€ 900.000	€ 6.450.000
PNH13	UVR Groen: Subsidie Verbetering weidevogelbiotopen	€ 100.000	€ 100.000	€ 100.000	€ 100.000	€ 100.000	€ 100.000	€ 600.000
PNH14	Uitvoeringsregeling agrarische sector Groene Uitweg Noord-Holland 2018	€ 750.000	€ 750.000	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	
PNH17	Uitvoeringsregeling subsidie bedrijfsverplaatsing en kavelruil Natuurnetwerk Noord-Holland 2017	€ 538.000	€ 538.000	€ 538.000	€ 538.000	€ 538.000	€ 538.000	€ 3.228.000
PNH28	UvR pachtafkoop en aankoop NNN terreinen Noord-Holland	€ 3.000.000	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 3.000.000
PNH30	SKNL Functiewijziging	€ 6.495.000	€ 3.998.000	€ 1.999.000	€ 1.999.000	€ 1.999.000	€ 1.999.000	€ 18.489.000
Totaal		**€ 19.026.000**	**€ 10.543.000**	**€ 6.944.000**	**€ 6.944.000**	**€ 6.944.000**	**€ 6.944.000**	**€ 55.845.000**

4.2.4 Overige processen en projecten

In onderstaande tabel zijn de overige (gebiedsoverstijgende) processen en projecten opgenomen. De belangrijkste worden hieronder kort toegelicht:

- PNH05: De provincie mitigeert op cruciale punten de versnipperende werking van infrastructuur. Daar waar provinciale wegen of waterwegen natuurgebieden doorsnijden worden voorzieningen getroffen. Daardoor krijgen flora en fauna meer kansen om te overleven en uit te breiden. In het Ontsnipperingsbeeld Noord-Holland zijn prioritaire locaties en typen voorzieningen aangegeven binnen het provinciale wegennetwerk. Dit is een bouwsteen voor investeringsprogramma Noord-Hollandse infrastructuur (iNHi). Faunamaatregelen zullen steeds meer met infraprojecten worden meegenomen. Dit budget is opgenomen voor kansen om werk met werk te maken, kansen in de praktijk te kunnen benutten, de werking van aangelegde voorzieningen middels monitoring te kunnen volgen en onderzoek te doen t.a.v. goed beheer en verbetering van de inrichting van de verbindingen.
- PNH22 en PNH31: In de Natura 2000 gebieden voeren de beheerders een programma van natuurherstelmaatregelen uit om de natuurdoelen in deze gebieden te realiseren (zie toelichting in paragraaf 1.2). De meeste herstelmaatregelen werden in het verleden getroffen in het kader van het Programma Aanpak Stikstof (PAS). Dit programma bestaat echter niet meer als apart programma. Stikstofmaatregelen zijn samengevoegd met andere herstelmaatregelen in Natura 2000 gebieden. De eerste tranche is in 2021 afgerond. De tweede tranche start in 2022 en loopt t/m 2027.
- PNH30: In maart 2020 is het Regiebureau NNN opgericht, dat draagt zorg voor tijdige afronding van het NNN. Het Regiebureau geeft op programmatische wijze sturing aan de NNN-realisatie. Het Regiebureau programmeert de projecten en activiteiten, stuurt op grondverwerving en realisatie, bewaakt voortgang, start nieuwe projecten op, organiseert de bemensing en komt met interventies om de NNN realisatie te versnellen. De gehele restantopgave wordt ondergebracht in concrete projecten en gebiedsgerichte plannen. De kosten t/m 2026 staan vermeld in onderstaande tabel.

Projectnr.	Projectnaam	2021	2022	2023	2024	2025	2026	Totaal
PNH05 Lasten	Verbinden en ontsnipperen	€ 473.000	€ 368.000	€ 230.000	€ 230.000	€ 170.000	€ 170.000	€ 1.641.000
PNH05 Baten	Verbinden en ontsnipperen	-€ 30.000	-€ 30.000	-€ 30.000	-€ 30.000	€ 0	€ 0	-€ 120.000
PNH05	Faunamaatregelen N236 Franse Kampweg	€ 0	€ 264.000	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 264.000
PNH22	Natura 2000-herstelmaat-regelen	€ 15.314.000	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 15.314.000
PNH24	Transitie Zuiderzeeroute	€ 22.000	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 22.000
PNH26	Buitenpoorten	€ 100.000	€ 100.000	€ 102.000	€ 0	€ 0	€ 0	€ 302.000
PNH30	Regiebureau NatuurNetwerk	€ 1.951.000	€ 1.951.000	€ 1.951.000	€ 4.418.000	€ 5.919.000	€ 6.905.000	€ 23.095.000
PNH30	Inrichtings- en procesgelden restantopgave	€ 1.565.000	€ 4.365.000	€ 4.365.000	€ 4.365.000	€ 14.409.000	€ 19.297.000	€ 48.366.000
PNH30	Aankoop gronden.	€ 6.697.000	€ 7.000.000	€ 7.000.000	€ 7.000.000	€ 41.000.000	€ 49.000.000	€ 117.697.000
PNH31	Natura 2000-herstelmaat-regelen 2022-2027	€ 0	€ 5.000.000	€ 5.000.000	€ 5.000.000	€ 5.000.000	€ 5.000.000	€ 25.000.000
Totaal		**€ 26.092.000**	**€ 19.018.000**	**€ 18.618.000**	**€ 20.983.000**	**€ 66.498.000**	**€ 80.372.000**	**€ 231.581.000**

4.2.5 Totaaloverzicht lasten

In onderstaande tabel wordt voor de komende vijf jaar (2022-2026) een overzicht gegeven van de lasten (inclusief de baten), zoals deze zijn toegelicht in de paragrafen 4.2.2 t/m 4.2.4 (het zwart omrande gedeelte). Daarnaast wordt in de kolom '2021' op basis van de actuele stand van zaken de bijgestelde kasraming voor 2021 weergegeven. In de kolom '2027 e.v.' staan de kosten die betrekking hebben op de periode 2027 en verder, waarvan het grootste gedeelte betrekking heeft op de restantopgave die is ondergebracht bij het Regiebureau NNN. Hierin zijn alle hectares opgenomen die nu nog niet zijn opgenomen in projecten.

Programma Natuurnetwerk

Onderdeel	Naam	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027 e.v.	Totaal
A.	Programma's en projecten per gebied	€ 6.875.000	€ 35.604.000	€ 15.564.000	€ 12.294.000	€ 9.867.000	€ 4.159.000	€ 4.068.000	€ 88.431.000
B.	Provinciale Subsidieregelingen	€ 19.026.000	€ 10.543.000	€ 6.944.000	€ 6.944.000	€ 6.944.000	€ 6.944.000	€ 23.984.000	€ 81.329.000
C.	Overige processen en projecten	€ 26.092.000	€ 19.018.000	€ 18.618.000	€ 20.983.000	€ 66.498.000	€ 80.372.000	€ 197.479.000	€ 429.060.000
Totaal		**€ 51.993.000**	**€ 65.165.000**	**€ 41.126.000**	**€ 40.221.000**	**€ 83.309.000**	**€ 91.475.000**	**€ 225.531.000**	**€ 598.820.000**
Totaal 2022-2026					**€ 321.296.000**				

4.3 Programma's en projecten: Dekking

De totale benodigde dekking van dit Programma Natuurnetwerk is opgenomen in onderstaande tabel. Deze dekking is afkomstig uit verschillende dekkingsbronnen, afhankelijk van het doel waarvoor het project gerealiseerd wordt. De belangrijkste dekkingsbronnen betreffen:

- Reserve Groen. Deze reserve is ingesteld ten behoeve van investeringsmaatregelen ter realisatie van de Agenda Groen. De Reserve Groen wordt gevoed vanuit het Provinciefonds en vanuit verkoopopbrengsten van provinciale gronden;
- Reserve Groene Uitweg. Deze reserve bevat middelen ter uitvoering van het programma Groene Uitweg, dat beoogt de landschappelijke kwaliteit van de Vechtstreek te versterken in samenhang met de infrastructurele ingrepen in de A1, A6 en A9.
- Reserve Oostelijke Vechtplassen. Deze reserve bevat middelen ter uitvoering van het programma Oostelijke Vechtplassen, dat beoogt dit gebied een impuls te geven op het gebied van natuur, recreatie, waterkwaliteit, landbouw en landschap.
- De twee regels met de toevoeging 'overhevelingen' betreffen investeringsprojecten die middels een overheveling t.l.v. de desbetreffende reserves worden gebracht en daarmee niet direct leiden tot uitgaven rechtstreeks uit de reserve. Een voorbeeld hiervan is de aankoop van gronden t.b.v. realisatie van het NNN. Het activeren van deze aankopen lopen via de reserve Waardevermindering grond Groen die gedekt wordt met middelen die vanuit de reserve Groen overgeheveld worden.

Reserve	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027 e.v.	Totaal
Groen	€ 43.284.000	€ 38.044.000	€ 25.476.000	€ 27.349.000	€ 41.159.000	€ 38.425.000	€ 109.463.000	€ 323.200.000
Groen Overheve-lingen	€ 6.748.000	€ 7.514.000	€ 8.250.000	€ 7.000.000	€ 41.000.000	€ 49.000.000	€ 112.000.000	€ 231.512.000
Groen Bijdragen derden (baten)	-€ 2.760.000	-€ 30.000	-€ 30.000	-€ 30.000	-€ 2.900.000	€ 0	€ 0	-€ 5.750.000
Groene Uitweg	€ 2.939.000	€ 9.161.000	€ 3.419.000	€ 1.891.000	€ 39.000	€ 39.000	€ 57.000	€ 17.545.000
GU overhevelingen	€ 0	€ 500.000	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 500.000
OVP	€ 1.782.000	€ 9.976.000	€ 4.011.000	€ 4.011.000	€ 4.011.000	€ 4.011.000	€ 4.011.000	€ 31.813.000
Totaal	**€ 51.993.000**	**€ 65.165.000**	**€ 41.126.000**	**€ 40.221.000**	**€ 83.309.000**	**€ 91.475.000**	**€ 225.531.000**	**€ 598.820.000**

4.4 Overzicht geoormerkte budgetten

Naast de in de vorige paragraaf genoemde dekkingsbronnen zijn er nog andere budgetten die (deels) ingezet worden en nog ingezet zullen worden om het NNN te ontwikkelen, te beschermen, te versterken, te herstellen, naar een hoger kwaliteitsniveau te brengen en/of daar complementair aan zijn. Dit betreft naast budgetten t.b.v. NNN, ook budgetten voor bijvoorbeeld verbetering van de biodiversiteit en waterkwaliteit en het tegengaan van bodemdaling. De budgetten zijn dus wel allemaal *gelieerd* aan de NNN, maar zijn daarmee niet automatisch geheel of gedeeltelijk dekkingsbron voor *realisatie* van het NNN.
Voor de volledigheid hieronder toch een opgave van deze middelen, waarvan enkelen al zijn opgenomen in de tabellen in paragraaf 4.2. Voor de overige budgetten geldt dat deze in een volgend PNN, waar mogelijk en aan de orde, worden gekoppeld aan projecten en/of de restantopgave. Waar dat niet mogelijk is zal worden beschreven op welke wijze deze middelen een bijdrage leveren aan het NNN.

Investeringsbudget Landschapsversterking

In een dichtbevolkte provincie als Noord-Holland is ruimte voor rust en ontspanning hard nodig. In het coalitieakkoord 'Duurzaam doorpakken!' is daarom opgenomen dat provincie Noord-Holland een € 10,3 miljoen beschikbaar stelt voor de versterking van het landschap en verbetering van de toegankelijkheid ervan. De middelen zijn ondergebracht in de reserve Landschap en inmiddels beter bekend als het Investeringsbudget Landschapsversterking (IBLV).

Een deel van het IBLV is gereserveerd voor de Stelling van Amsterdam, een deel voor de MRA (versterking van de groene scheggen Zuidflank waaronder de Westeinderscheg) en een deel voor NHN (BPL Noord-Kennemerland, BPL Schagen, buitenpoort Castricum en verbetering beleving Oer-IJ). De verschillende onderdelen in het IBLV kennen ieder een eigen planning en voortgang. We sluiten zoveel mogelijk aan bij lopende processen/projecten en voeren gericht overleg met gebiedspartijen. Besteding van de middelen start voor sommige onderdelen nu al, voor andere onderdelen zal dit de komende jaren plaatsvinden.

Budget	Status	Bedrag	Looptijd	Herkomst	Bijzonderheden
Programma Natuur Gebiedsgerichte maatregelen	Beschikking ontvangen	€ 41.971.930	2021-2023	Rijk	Krijgt mogelijk vervolg na 2023
Programma Natuur Boscompensatie	Beschikking ontvangen	€ 1.875.184	2021-2024	Rijk	Krijgt mogelijk vervolg na 2023
Bossenstrategie overige	Onderwerp van gesprek	Nog niet bekend	Nog niet bekend	Rijk	Wordt nader uitgewerkt (Rijk-Provincies)
Programma Herstelmaatregelen Natura 2000 PNH22	Onderdeel Natuurakkoord	€ 36.000.000	2015--2021	Rijk	Reeds verwerkt onder paragraaf 4.2.
Programma Herstelmaatregelen Natura 2000 2.0	Onderdeel Natuurakkoord	€ 25.000.000	2022-2027	Rijk	Reeds verwerkt onder paragraaf 4.2.
Specifieke uitkering Impuls Veenweiden (Bodemdaling)	Beschikking ontvangen	€ 18.000.000	2020-2025	Rijk	
Coalitieakkoord Investeringsbudget Landschapsversterking (voorheen: Landschapsfonds)	Beschikbaar	€ 10.300.000	2019-2023	PNH	Coalitieakkoord
Specifieke uitkering IBP-Vitaal Platteland	Beschikking ontvangen	€ 5.830.000	2020-2025	Rijk	Gezamenlijk budget met Vitaal Platteland (Reserve Laag Holland)
Vitaal Platteland (Reserve Laag Holland)	Beschikbaar	€ 4.400.000	2020-2030	PNH	Gezamenlijk budget met Specifieke uitkering IBP-Vitaal Platteland
Coalitieakkoord Masterplan Biodiversiteit	Beschikbaar	€ 5.981.000	2019-2023	PNH	Totaal € 7.781.000, waarin ook € 1,8 miljoen voor sinusmaaien
Coalitieakkoord NNN, Waterkwaliteit en Biodiversiteit (€ 21 miljoen), onderdeel NNN	Beschikbaar	€ 10.000.000	2019-2023	PNH	Reeds verwerkt onder paragraaf 4.2.
Coalitieakkoord NNN, Waterkwaliteit en Biodiversiteit (€ 21 miljoen), onderdeel Kaderrichtlijn Water	Beschikbaar	€ 7.000.000	2019-2023	PNH	Coalitieakkoord
Coalitieakkoord NNN, Waterkwaliteit en Biodiversiteit (€ 21 miljoen), onderdeel Bodemdaling	Beschikbaar	€ 4.000.000	2019-2023	PNH	Coalitieakkoord

4.5 Programma Natuur

Noord-Holland heeft een scala aan waardevolle natuurgebieden. Een deel daarvan lijdt onder een te hoge stikstofdepositie. In de zomer van 2021 hebben GS een aanvraag bij het Ministerie van LNV gedaan voor gebiedsgerichte maatregelen en boscompensatie in het kader van het door Rijk en Provincie opgezette Programma Natuur (2021-2023). De aanvraag is inmiddels beschikt. In Noord-Holland betreft het 30 gebiedsgerichte maatregelen en de aanleg van 31 hectare boscompensatie.

Omdat projecten vanwege de onlangs ontvangen beschikking van het Rijk nog niet konden worden meegenomen in dit PPN, volgt hieronder een globale opgave van de maatregelen. In het volgende PNN zullen de 54 maatregelen (zie www.noord-holland.nl) worden onderverdeeld conform eerder vermelde gebiedsindeling en zullen deze nader worden toegelicht. Dat geldt overigens ook voor de overige hierboven genoemde financieringsbronnen voor zover nog niet gebeurd.

Stikstofgevoelig Natura 2000-gebied en overige Gebieden in Noord-Holland	Verbetering kwaliteit natuurgebieden	Hydrologische verbeter-ing	Versnelling verwerving Natuurnetwerk Nederland	Overgangszones	Overige verbetering kwaliteit
Duinen Den Helder - Callantsoog					
Duinen en Lage Land Texel	●	●			●
Eilandspolder	●				
Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	●	●			
Kennemerland-Zuid	●	●	●		
Naardermeer					
Noordhollands Duinreservaat	●		●		
Oostelijke Vechtplassen	●	●		●	
Polder Westzaan		●			
Schoorlse Duinen					
Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder					
Zwanenwater & Pettemerduinen		●			
Het Gooi	●				●
Gebieds-overschrijdend/groter zoekgebied		●	●	●	●

Fotografie

Alex Osten, Annoesjka Brohm, Bas Beentjes, Ellen de Vries, Hans Lans, Irene Harlaar-Zeldenrust, Jan-Dirk van Dijk, Jan-Willem Steenmeijer, Jelle van de Kamp, Loek Buter, Marije de Rooij-Stevenhaagen, Marijn Bos, Merlin Daleman, Michiel Wijnbergh, Pascal van Wessel, Paul Veldhuis, Robbin Jan Elbers, Ruud Karstens, Ruud Luntz, Tom Krijns, Wieneke Hofland, Wouter van Egteren

VOORDRACHT

Provinciale Staten van Noord-Holland

Haarlem, 14 september 2021

Onderwerp: Programma Natuurnetwerk 2022

Kenmerk: 1659396/1678605

Bijlagen:

- Programma Natuurnetwerk 2022

1. Inleiding

Dit Programma Natuurnetwerk (PNN) levert de verantwoording over de voortgang en programmering van het werk aan het Natuurnetwerk Nederland. Het komt in de plaats van het Programma Natuurontwikkeling (PNO).

Het Programma Natuurnetwerk (PNN) biedt een overzicht van de verschillende gebieden, de opgaven in deze gebieden en de voortgang van de uitvoering. De focus ligt in eerste instantie op de afronding van het Natuurnetwerk. Dit gebeurt in combinatie met de gebiedsgerichte aanpak stikstof en de natuurherstelmaatregelen, die deels gefinancierd worden via het Programma Natuur. Het programma Groene Uitweg, waarvoor een herprogrammering heeft plaatsgevonden, is eveneens opgenomen in dit PNN.

Het Programma Natuurnetwerk is modulair van opbouw. Andere opgaven, zoals bijvoorbeeld de bossenstrategie of het tegengaan van bodemdaling, zullen de komende jaren aan het PNN worden toegevoegd, zodat een steeds completer beeld ontstaat. Omdat aan de uitwerking van deze opgaven nog gewerkt wordt, zijn deze nu nog niet in het PNN opgenomen.

2. Doelstellingen en evaluatiecriteria

In dit programma beschrijven we welke fysieke projecten we uitvoeren voor herstel en versterking van het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Belangrijke doelstelling van het PNN is het afmaken van het Natuurnetwerk Nederland. Om uiterlijk in 2027 tot afronding van het Natuurnetwerk te komen, is in 2020 door Gedeputeerde Staten de 'Realisatiestrategie NNN' vastgesteld. Hierin is beschreven op welke wijze de provincie zorgt voor tijdige afronding van het Natuurnetwerk. Eén van de speerpunten van de strategie is het starten van de gebiedsgerichte planvorming in 25 deelgebieden. Deze gebiedsindeling vormt de basis voor het integraal gebiedsgericht werken. In dit PNN wordt deze gebiedsindeling aangehouden voor het in beeld brengen van opgaven, verantwoording en programmering.

In of nabij Natura 2000-gebieden hangt de restantopgave van het Natuurnetwerk samen met de gebiedsgerichte aanpak stikstof, de beheerplannen Natura 2000 en het Programma Natuur. Hier voert de provincie zelf de regie op het integrale gebiedsproces. In de andere gebieden zijn provinciale gebiedsregisseurs actief om de Natuurnetwerk-opgave te realiseren. Dat kan door de natuuropgave te laten meeliften met initiatieven en projecten uit de regio, of door zelf projecten op te starten om het netwerk af te ronden.

Motie "Bescherming kwetsbaarste eerst"

PS hebben op 17 mei 2021 de motie 'Bescherming kwetsbaarste eerst' aangenomen (M54-2021). Deze motie roept ons college op extra aandacht te besteden aan de kwetsbaarste natuurdoeltypen per gebied. Deze oproep sloot goed aan bij het beleid dat wij voeren ten aanzien van het Natuurnetwerk, Natura2000-gebieden en de stikstofaanpak. Wij hebben op twee manieren uitvoering gegeven aan deze motie.

Allereerst hebben wij in onze aanvraag naar het ministerie van LNV voor financiering binnen het Programma Natuur, natuurherstelmaatregelen opgenomen die zich specifiek richten op de kwetsbaarste natuurdoeltypen van elk gebied. Voorbeelden hiervan zijn (hydrologische) systeemmaatregelen in de Oostelijke Vechtplassen ten behoeve van onder andere veenmosrietland en blauwgrasland en vernatten en dynamiseren van diverse duingebieden (o.a. de Dennen op Texel, de zeereep ten noorden van Castricum), ten behoeve van vochtige duinvalleien en grijze duinen. Voor de tweede ronde aan financiering binnen het Programma Natuur richten wij ons specifiek op systeemherstelmaatregelen. De kwetsbaarste natuurdoeltypen hebben daar vooral baat bij, omdat deze typen het meest kritisch zijn voor wat betreft de standplaatscondities en daarom een goed functionerend systeem nodig is voor het duurzaam behoud van deze natuurdoeltypen. Onderzoek naar welke systeemherstelmaatregelen het meest effectief zijn, wordt uitgevoerd tijdens de eerste ronde van het Programma Natuur, in samenspraak met onder andere de terrein-beherende organisaties.

Ten tweede werken wij aan de analyse voor "Lokaal Doelbereik". Lokaal Doelbereik beoogt in kaart te brengen wat de toestand is van elk habitattype binnen een Natura 2000-gebied, wat de belangrijkste drukfactoren zijn en wat het toekomstperspectief van het betreffende habitattype is. Met de informatie uit Lokaal Doelbereik kunnen wij bepalen welke natuurdoeltypen het meest kwetsbaar zijn voor specifiek de drukfactor stikstof. Hiermee kunnen we in onze gebiedsgerichte

aanpak sturen op die stikstof-reducerende maatregelen die voor de kwetsbaarste natuurdoeltypen het meest bijdragen.

Gelet op deze werkwijze, waarover wij in dit PNN en in de PNN's die de komende jaren zullen worden opgesteld verantwoording zullen afleggen, vragen wij uw Staten de motie als afgedaan te beschouwen.

3. Financiering, communicatie en (burger)participatie

Hoofdstuk 4 van het PNN heeft betrekking op de financiën. Kortheidshalve wordt hier verwezen naar de inhoud van dit hoofdstuk. Binnen het groene domein worden investeringsprojecten (zoals verwerving en inrichting van NNN en kwaliteitsimpulsen in bestaande natuurgebieden, zoals de Natura2000-gebieden) voornamelijk gefinancierd uit de Reserve Groen, de Reserve Groene Uitweg en de Reserve Oostelijke Vechtplassen.

De Reserve Groen wordt jaarlijks gevuld met middelen uit het provinciefonds en met middelen die worden gegenereerd met de verkoop van provinciale gronden die wij bij de decentralisatie van het natuurbeleid van het Rijk hebben overgenomen. Daarnaast worden incidenteel stortingen gedaan, zoals bijvoorbeeld is gebeurd op basis van het Coalitieakkoord 2019-2023. Naast onze eigen reserves zijn er in het recente verleden ook geoormerkte Rijksbudgetten beschikbaar gekomen die deels ten goede zullen komen aan het NNN, bijvoorbeeld voor het Programma Natuur (zie voor een volledig overzicht hoofdstuk 4, paragraaf 4.4 van het PNN). Waar mogelijk en aan de orde, zullen deze worden gekoppeld aan projecten en/of de restantopgave. Bovendien vindt momenteel overleg plaats tussen Rijk en provincies ten aanzien van een tweede tranche Programma Natuur, waarbij vanaf 2024 in nieuwe rijksmiddelen zijn voorzien. Zodra hierover duidelijkheid is, zullen we dit in het PNN verwerken.

De uit dit PNN voortkomende onttrekkingen uit de reserves zijn meerjarig geraamd in de Begroting 2022. Met de huidige raming t.l.v. de Reserve Groen wordt vanaf medio 2025 een tekort voorzien. De extra storting van € 43 miljoen, eerder dit jaar (zie Eerste Begrotingswijziging 2021, OD 5.1.1. pag. 23), heeft ervoor gezorgd dat in deze collegeperiode en in 2024 voldoende middelen beschikbaar zijn. Of dit tekort ook daadwerkelijk medio 2025 optreedt, hangt af van vele factoren, zoals de voortgang van de projecten, eventuele aanpassingen in de kostenramingen (die in sommige gevallen nog vrij rudimentair zijn geraamd, omdat het gaat om kosten die nog niet exact bepaald zijn) en het beschikbaar komen van extra middelen vanuit het Rijk (zie hierboven). De stand van de Reserve Groen wordt nauwkeurig gemonitord en deze wordt jaarlijks verwerkt in de Jaarstukken en het PNN. Uw Staten zullen hierover jaarlijks bij de Jaarstukken en het PNN worden geïnformeerd. Vooralsnog zijn er voor de komende jaren voldoende middelen om de in het PNN genoemde projecten te dekken. Indien nodig zullen wij op termijn besluiten aan uw Staten voorleggen om met een eventueel dekkingstekort om te gaan. Er zijn dan verschillende maatregelen denkbaar, variërend van het vrijmaken van extra financiële middelen tot het aanpassen van het ambitieniveau.

Communicatie en participatie

Het concept van het PNN is aan alle Noord-Hollandse gemeenten, waterschappen, beheerders van (agrarische) natuurgebieden en recreatiegebieden en een groot aantal belangenorganisaties

gezonden, met het verzoek om een reactie. Deze reacties, deels over inhoud, deels over samenwerkingsmogelijkheden, hebben in een aantal gevallen geleid tot aanpassing van de teksten.

4. Proces en procedure

Na besluitvorming door uw Staten zal het Programma Natuurnetwerk 2022 aan onze partners in het veld worden gestuurd. Tevens zal het PNN worden gepubliceerd en via de provinciale website beschikbaar worden gesteld.

Het PNN heeft voor derden geen directe juridische gevolgen. Tegen de vaststelling van het PNN kan dan ook geen bezwaar/beroep worden aangetekend.

5. Voorstel

Wij stellen u voor te besluiten overeenkomstig het bijgaande ontwerpbesluit.

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

dhr. A.Th.H. van Dijk, voorzitter

mw. R.M. Bergkamp, provinciesecretaris

Ontwerpbesluit

Nr. 59-2021

Provinciale Staten van Noord-Holland;

gelezen de voordracht van Gedeputeerde Staten van 14 september 2021;

gelet op

- de wenselijkheid om goed zicht te houden op de voortgang van de realisatie van het Natuurnetwerk, de natuurherstelmaatregelen en de stikstofaanpak;
- de bevoegdheid van Provinciale Staten om jaarlijks een programma hiertoe vast te stellen;

besluiten:

1. Het Programma Natuurnetwerk 2022 vast te stellen.

Haarlem, 15 november 2021

Provinciale Staten voornoemd,

, voorzitter

, wnd. statengriffier

Provincie Noord-Holland

Advies aan Provinciale Staten

Uw contactpersoon
S. Neeskens
AD/STG

Doorkiesnummer +31235145282
neeskenss@noord-holland.nl

Tbv Statenvergadering d.d 15-11-2021
Commissie NLG
Datum commissievergadering 25-10-2021

5 november 2021

Onderwerp: Voordracht Programma Natuurnetwerk 2022

Advies commissie NLG:

De Voordracht Programma Natuurnetwerk 2022 als bespreekstuk wordt doorgeleid naar PS van 15 november 2021

Uittreksel van het concept-verslag NLG 25-10-2021:

11. A-agenda Natuur

11.a Programma Natuurnetwerk 2022

De **voorzitter** heropent de commissievergadering en verwelkomt in het bijzonder de mensen op de publieke tribune, die thans weer geopend is. Zij geeft als eerste het woord aan de zeven insprekers die zich hebben aangemeld.

De **voorzitter** bedankt de insprekers alsmede de aanwezigen op de publieke tribune. De commissie gaat over tot de inhoudelijke behandeling.

Eerste termijn

De heer **Van Tiggelen** (PVV) bedankt alle insprekers. Zij hebben het standpunt van de PVV enkel versterkt. De partij is immers fundamenteel van mening dat financiële offers die van de burger worden gevraagd, doelmatig besteed dienen te worden. Zij is tegen de enorme bedragen die men wil uitgeven aan "tekentafelnatuur". Bedrijven wordt de nek omgedraaid. Waar is men mee bezig? De beginselen van behoorlijk bestuur worden aangetast, in het bijzonder het vertrouwensbeginsel. Naast smijten met belastinggeld, wat nogal doelloos is, vindt de PVV het onwenselijk dat het provinciale bestuur zich gedraagt als maatschappelijk terrorist.

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) bedankt de insprekers voor hun bijdrage. Op de vraag of men meer natuur wil, zegt bijna iedereen "ja". Noord-Holland kent al ontzettend veel mooie natuurgebieden. Het CDA is daar

blij mee. Het is zeker goed voor de gezondheid van de inwoners. Wat betreft nieuwe natuur moet wel goed nagedacht worden over de vraag waarvan dat ten koste gaat. Men realiseert zich vaak onvoldoende dat het ten koste gaat van het huidige landschap, dat ook heel veel waarde heeft, en van mooie landerijen en vergezichten. De grond waarop de nieuwe natuur gerealiseerd wordt, moet ergens vandaan komen. Iemand moet die inleveren. In de praktijk leidt dit tot zeer veel onzekerheid en leed bij de grondeigenaren wier land is ingetekend als NNN, alsmede bij de omwonenden. Het zijn soms particulieren, maar in veel gevallen betreft het agrarische gezinnen die hun land moeten inleveren. Zij raken veelal hun bedrijf, de mogelijkheid om voedsel te produceren en dus hun werk en inkomen kwijt. Verhuizen naar andere locaties is in deze tijd zeer moeilijk. Het welzijn van deze mensen en de omwonenden wordt ernstig aangetast. GS geven in antwoord op vragen van het CDA aan dat bij de realisatie van het NNN de bereidheid van medewerking van grondeigenaren niet leidend is. Mevrouw Koning-Hoeve acht dit schokkend. Zijn GS bereid om veel meer aandacht te besteden aan overleg met de grondeigenaren? Zijn zij bereid om de medewerking van grondeigenaren en de praktische mogelijkheden die er zijn te laten meewegen in het uiteindelijk plan? Het kan toch nog niet zo zijn in Nederland dat de overheid de grond rücksichtslos afpakt van de grondeigenaren door onteigening? Maar helaas dreigt dat nu wel te gebeuren op diverse plekken, zoals in Laag-Holland en in de Binnenduinrand.

Mevrouw Koning-Hoeve zoomt in op de Zuid-Kennemerland Binnenduinrand, zoals het ook bij de stukken is gevoegd. Het NNN in de Binnenduinrand is duurder dan elders in de provincie in verband met het huidige grondgebruik en de hogere grondprijs. Vanuit het Rijk is in het Programma Natuur financiële ruimte geboden om maximaal 400 hectaren extra NNN in de Binnenduinrand mogelijk te maken. Er is nog geen besluit genomen over de omvang en over de wijze waarop het NNN in de Binnenduinrand versterkt gaat worden. De besluitvorming hierover is op dit moment in voorbereiding en zal naar verwachting aan het einde van dit jaar plaatsvinden. Leggen GS dit plan voor aan PS? Gaat het nu allemaal om extra NNN en zijn er ook mogelijkheden om het te verplaatsen naar andere gebieden? Kunnen GS ook toelichten waarom dat geld juist voor de Binnenduinrand besteed moet worden? Behoort inzet elders ook tot de mogelijkheden?

Vrijdag 22 oktober jl. vond er een werkbezoek plaats. Het CDA is enorm geschrokken van de slechte mate van overleg tussen de eigenaren van de binnenduinrandlocaties en de provincie. De landeigenaren hebben in april te horen gekregen dat op hun land het NNN gerealiseerd gaat worden. Vervolgens hebben zij in een Zoom-meeting te horen gekregen dat het plan, zoals gepresenteerd door Bureau Sweco, één-op-één wordt overgenomen zonder dat er overleg mogelijk is geweest. Dat gaat dus enorm veel problemen opleveren. Paardenstallen moeten hun land inleveren, boeren moeten hun huiskavel inleveren, bollentelers moeten hun beste gronden inleveren. Het CDA verzoekt GS met klem om het rapport dat er nu ligt niet één-op-één te volgen en in gesprek te gaan met de huidige grondeigenaren. De partij is vóór realisatie van meer natuur, maar niet ten koste van alles en iedereen.

Wat zijn de feiten in de Binnenduinrand? De insprekers hebben al diverse punten genoemd. Het CDA heeft begrepen dat enkele jaren geleden reeds een ander bedrijf in overleg met de provincie een bedrijfsplan heeft opgesteld dat toekomstbestendig zou zijn, maar dat blijkt nu dus helemaal niet het geval te zijn.

> De heer **Zoon** (PvdD) snapt de verbazing van het CDA niet helemaal. Reeds in 1999 is met elkaar afgesproken dat natuur het hoofddoel moet zijn van het EHS, tegenwoordig NNN. In stukken van 2015 staat dat de doelen die thans genoemd worden, bijvoorbeeld wat betreft het hooiland, toen ook zijn vastgesteld. Een en ander is dus al jaren bekend. Heeft Mevrouw Koning-Hoeve in 2015 zitten slapen?

Mevrouw Koning-Hoeve (CDA) merkt op dat het CDA altijd voorstander is geweest van de uitwerking van het NNN op vrijwillige basis. De EHS was vrijwillig, het NNN was bij de omzetting ook vrijwillig. Op het moment dat het verplicht werd gesteld, heeft het CDA tegengestemd. De partij meent dat de realisatie van natuur op vrijwillige basis moet geschieden. Het totale netwerk moet qua omvang zijn zoals thans is afgesproken. De locaties moeten echter kunnen wisselen, opdat mensen op vrijwillige basis moeten kunnen meewerken. Er moet dus geen sprake zijn van verplichte onteigening.

In de Binnenduinrand zijn ook een aantal paardenhouders gevestigd. Het betreft enorm veel mensen die daar hun paard gestald hebben of bijrijder zijn. Zij willen niet dat hun paarden weg moeten en hebben ook geen andere locatie waar zij naartoe kunnen.

De omwonenden genieten van het gebied zoals het er nu uitziet en willen niet dat het wordt aangepast. Weidelandschap is ook natuur.

Het CDA pleit ervoor om in overleg te gaan met de betrokkenen om te bezien wat men met elkaar kan doen voor de bedrijven. Het voorliggende plan van Sweco moet niet rücksichtslos worden opgevolgd.

Bij de kwelwaterpotentie zijn eveneens vraagtekens geplaatst. Het CDA zou graag zien dat daar nog extra onderzoek naar komt.

Het CDA ziet als mogelijke oplossing een herbegrenzing van het NNN, zodat enkele cruciale stukken eruit gehaald kunnen worden en op andere plekken gerealiseerd kunnen worden. Daarnaast is er de mogelijkheid om agrarisch natuurbeheer binnen NNN toe te staan. Dat is volgens het CDA echt wel een sleutel waarmee oplossingen kunnen worden gecreëerd en functies kunnen worden gecombineerd. Mevrouw Koning-Hoeve verneemt graag het standpunt van de andere fracties, ook naar aanleiding van het werkbezoek.

Wat betreft de Eilandspolder heeft het CDA gevraagd hoe Staatsbosbeheer gecontroleerd wordt op het realiseren van doelen. GS laten weten dat de natuurdoelen in veel natuurgebieden onder druk staan, maar dat dit niet te wijten is aan de kwaliteit van het beheer door Staatsbosbeheer. Hoezo speelt de kwaliteit van het beheer geen rol? Die is toch ook altijd van belang? Het CDA ontvangt hierop graag nog een toelichting. Hoe wordt Staatsbosbeheer dan wel gecontroleerd?

Op pagina 30 over onder meer de Eilandspolder, Mijzenpolder en Zeevang zeggen GS dat de duurzaamheid van agrarische bedrijfsvoering in het gebied aandacht nodig heeft. Het CDA vroeg wat daarmee precies bedoeld wordt. Het antwoord van GS luidde als volgt: "*Het betreft drie gebieden waar enerzijds een omvangrijke NNN-opgave ligt, en anderzijds nog veel agrarische ondernemers actief zijn. In de gebiedsprocessen verkennen wij met de agrariërs wat hun toekomstplannen zijn, of omschakeling naar natuurbeheer mogelijk is, en of in de ring rond de natuurgebieden mogelijkheden tot duurzamer en/of natuurvriendelijker vormen van agrarische bedrijfsvoering zijn.*" Maar wat wil gedeputeerde dan nog duurzamer hebben? Denkt zij ook aan economische duurzaamheid voor boeren, zodat zij bestendig kunnen doorgaan met het beheer van het gebied?

Het CDA is wél blij dat gedeputeerde in Eilandspolder in overleg is met de agrariërs. In het stuk ziet mevrouw Koning-Hoeve de visie van de provincie op de agrariërs alleen niet terug. Komt deze aan de orde in de uiteindelijk gebiedsvisie? Zo ja, moeten de Statenleden dan nu alvast kaders meegeven voor de wijze

waarop zij die rol dan zien?

Tot slot heeft mevrouw Koning-Hoeve nog een opmerking wat betreft álle gebieden die in het stuk behandeld worden. De CDA-fractie vindt het zeer belangrijk dat er een vorm van agrarisch natuurbeheer binnen het NNN mogelijk blijft. In antwoord op haar technische vraag hierover geven GS aan dat in overleg met alle partijen een beleidslijn wordt voorbereid over dit onderwerp. Het CDA vraagt hun om echt goede en werkbare vormen van agrarisch natuurbeheer mee te nemen. Dit kan een essentiële sleutel zijn voor de realisatie van het NNN. Wordt de beleidslijn ook aan PS voorgelegd?

Tot slot geeft mevrouw Koning-Hoeve mee dat eenzijdige sturing op de kritische depositiewaarde in diverse gebieden ook als zorgpunt geldt. Hoe gaan GS daar in de toekomst mee aan de slag? Door het Planbureau voor de Leefomgeving zijn er immers ook vraagtekens bij geplaatst.

Mevrouw **Bouhlel** (SP) bedankt de insprekers. De SP vindt het Programma Natuurwerk er best goed uitzien, hoewel het voor sommige NNN-gebieden nog niet compleet duidelijk is welke maatregelen tot het beste resultaat leiden. Voorts is het jammer dat de Bossenstrategie en het tegengaan van bodemdaling niet zijn opgenomen. In het programma is overal te lezen dat de stikstofdepositie, die op NNN-gebieden en in het bijzonder op Natura2000-gebieden neerdaalt, de KDW bijna altijd overschrijdt. Er zijn zelfs Natura2000-gebieden waar geen enkele vierkante meter aan het stikstofmonster kan ontsnappen. De SP acht het raadzaam dat de maatregelen om het stikstofmonster te bestrijden de meeste voorrang krijgen. Men wil de natuur en de biodiversiteit immers behouden en versterken. De SP is benieuwd hoe gedeputeerde in de statistiekjes de rode blokjes weer blauw krijgt. In PNH30 is tot en met 2026 een bedrag van ruim €118 miljoen voor de aankoop van gronden gereserveerd. Wat is er al gekocht? Is er een volledig plan en wat is de kans op succes en kunnen de Staten het plan ontvangen?

> Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) constateert dat mevrouw Bouhlel (SP) niet ingaat op alle insprekers en de moeilijkheden wat betreft de omzetting naar natuur. Wat vindt zij daarvan? Moeten al die mensen maar verdwijnen en is hun welzijn niet belangrijk?

Mevrouw **Bouhlel** (SP) heeft van de voorzitter begrepen dat dit punt wordt behandeld onder agendapunt 11.b (Natuurbeheerplan).

De heer **De Wit** (VVD) maakt allereerst twee opmerkingen over het Programma Natuurwerk, alvorens hij met zijn reactie komt over de inspraak. Allereerst is het de VVD-fractie onduidelijk waarmee moet worden ingestemd. Welk besluit ligt nu voor? Het VVD heeft niet veel anders aangetroffen dan het stuk dat nu al huidig beleid is, maar dan in een ander "communicatief jasje". Klopt die lezing? Of wordt de commissie gevraagd om nu besluiten te nemen die afwijken van de eerder genomen besluiten, bijvoorbeeld in het kader van de NNN-realisatie (voorheen PNO)?

Ten tweede brengt het stuk volgens de VVD wel bepaalde informatie bij elkaar, wat an sich positief is. Eén punt is nieuw, te weten over Lokaal Doelbereik. Het is eigenlijk een manier om data te verzamelen om te meten hoe het met de natuurkwaliteit gaat. De VVD vindt dit een goede actie en heeft daar hoge verwachtingen van. Een en ander ligt ook in het verlengde van de vraag van het CDA of de effecten van het natuurbeheer zichtbaar zijn c.q. kunnen worden gemaakt. In dat kader verwacht de VVD dat Lokaal Doelbereik daar wat meer handvatten voor zal geven. De fractie kijkt derhalve reikhalzend uit naar een verdere concretisering.

In reactie op de insprekers merkt de heer De Wit op dat er naar zijn verwachting in een aantal gebieden in Noord-Holland heel veel weerstand gaat komen op het feit dat de provincie bepaalde kaders heeft vastgesteld die uiteindelijk in de praktijk moeten gaan landen. Uit de inbreng van de zeven insprekers klinkt echter groot onbegrip en een gebrek aan vertrouwen in de provincie. Dit is ergens ontstaan, terwijl heel veel dingen die de provincie besloten heeft, misschien al wel vele jaren geleden, niet diep in de samenleving zijn doorgedrongen en nu ineens heel zichtbaar worden. Enkele insprekers geven ook aan dat er geen duidelijkheid is over de feiten waarnaar gekeken wordt (bijvoorbeeld de aanwezigheid van kwelwater of de bedoeling achter vochtig hooiland). En kan het uiteindelijke doel van de natuurkwaliteit wellicht op een andere manier gehaald worden? Er is grote weerstand en geen gedeeld beeld van de feiten. Wat kan men tot dusver leren van het proces in de Binnenduinrand? Hoe kan er een soort hernieuwd nulpunt worden gevonden om met elkaar opnieuw in een open en goed gesprek naar oplossingen te zoeken? En wat kan de provincie leren voor andere gebieden waar deze discussie nu speelt of de komende jaren nog gaat spelen?

> Mevrouw **Bouhlel** (SP) vraagt wat de heer De Wit vindt van de rol van de gemeente Bloemendaal? Zij had dit in principe naar de bewoners moeten communiceren, maar heeft het niet opgepakt.

De heer **De Wit** (VVD) twijfelt of hij het eens is met die stelling. Als de provincie een besluit neemt, is het niet per se aan de gemeenten om erover te communiceren, maar in eerste instantie aan de provincie zelf. De heer De Wit kan overigens niet overzien hoe dat in het verleden gebeurd is.

> Mevrouw **Bouhlel** (SP) merkt op dat de bestemmingsplannen wel via de gemeenten gaan.

De heer **De Wit** (VVD) beaamt dat, maar de provincie neemt geen bestemmingsplannen aan. Voor zover dat wél gebeurt, is het aan de gemeenten om erover te communiceren. Daarover gaat de heer De Wit zich niet uitlaten. De provincie neemt beleid aan over NNN en wordt geacht hierover te communiceren.

De heer **Zoon** (PvdD) merkt op dat de kaart van Natuurnetwerk Nederland de afgelopen jaren flink geslonken is. Het plan zoals in 2012 in de Staten besproken en dat wat nu als NNN is ingetekend, zijn van een Ecologische Hoofdstructuur gegaan naar natuurstapstenen. Alle zoekgebieden zijn geslonken tot noodzaak. Alle speelruimte van toen is nu weg. Het gevolg is migratie van vooral zoogdieren tussen natuurgebieden. Deze komen vaak onneembare vestingen tegen, ook als het NNN af is. Natuurnetwerken zijn rustgebieden voor dieren en planten om bij te komen van de drang van de mens om zich het land volledig toe te eigenen. Aan de randen van aangelegde natuurgebieden heeft men te maken met spuitende boeren, megastallen, drijfmest en oprukkende verstedelijking. Hetgeen als NNN is ingetekend maar nog geen natuur is, stuit op verzet van de eigenaren. Het land is al in gebruik door de mens, die dat wat er in 1990 is afgesproken en bedacht niet graag wil nakomen. De heer Zoon snapt heel goed dat verandering lastig is, hoewel deze rode delen op de kaart al decennialang bekend zijn.

Bij de extensivering van bedrijven zal ook ruimte nodig zijn die de provincie met de Voedselvisie in de hand kan vinden. Liever biologische telers en natuurlijke paardenmaneges dan megastallen. Noodzaak en haast zijn geboden, want het resterende NNN is hard nodig en kan niet uitgesmeerd worden over een groter gebied. Natuur kan niet verplaatst worden; dit is het. Voor de laatste loodjes van de plannen van 30 jaar geleden zijn veel mensen nodig. Elke eigenaar zal persoonlijk geholpen moeten worden met maatwerk. Het opdelen van de 25 gebieden met projectleiders en regisseurs is een goede aanpak. Een goede communicatie en oplossingsgericht werken zijn nodig. De Partij voor de Dieren maakt zich hier zorgen over, want het

onteigenen van 3.280 hectaren grond is geen oplossing. Voorts maakt de partij zich zorgen over de gebiedsaanpak. Niet alles zal even vriendelijk binnen een gebiedsaanpak uitgepolderd kunnen worden. Dat werd ook duidelijk tijdens het werkbezoek aan Polder Westzaan. Bovendien staat in het NRC dat er wederom ten onrechte tien vergunningen zijn afgegeven voor uitbreiding, met extra stikstofuitstoot tot gevolg.

> De heer **Kohler** (JA21) constateert dat de heer Zoon bedroefd is over het feit dat de situatie die 30 jaar geleden is vormgegeven, afkalft. Maar het komt toch geregeld voor dat men andere inzichten krijgt? De heer Kohler noemt bijvoorbeeld de bomenkap in Schoorl. Staat de heer Zoon voor die verandering van inzichten?

De heer **Zoon** (PvdD) beaamt dat men regelmatig tot andere inzichten komt. Hij gelooft echter dat er nu juist bij EHS c.q. NNN gezegd kan worden dat men sinds 1990 níét tot andere inzichten is gekomen en dat het juist extra noodzakelijk is om hetgeen toen bedacht is, uit te voeren. De heer Zoon meent derhalve dat men op dit terrein niet tot andere inzichten is gekomen. Dit wordt ook ondersteund door allerlei wetenschappelijke rapportages.

De heer Zoon komt tot slot op de motie Bescherming kwetsbaren eerst. Dit betreft de laatste strohalm. De provincie zal keuzes moeten maken in het beschermen van schaarse natuur. Lokaal Doelbereik kan hierbij helpen. De provincie zal zich daarop moeten richten zolang de natuurcrisis voortduurt.

> Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) vraagt of de Partij voor de Dieren vindt dat cultuurhistorisch landschap ook als natuur kan worden gezien?

De heer **Zoon** (PvdD) antwoordt bevestigend. Hij verwacht dat er veel meer gepleit zal worden voor natuurinclusiviteit, niet alleen binnen Natura2000-gebieden en NNN, maar ook daarbuiten. De heer Zoon meent dat natuur, cultuur en landschap van groot belang zijn, maar dat er ook heel goed gekeken moet worden naar de afspraken die in het verleden zijn gemaakt. Deze moeten wel waargemaakt worden.

Mevrouw **Strens** (D66) bedankt de insprekers. Zij zal daar bij de behandeling van agendapunt 11.b nog kort op reageren. Ten aanzien van het Programma Natuurnetwerk 2022 merkt mevrouw Strens op dat D66 blij is met de nieuwe opzet van het stuk. De leesbaarheid is flink verbeterd ten opzichte van het oude PNO. Ook ondersteunt D66 de focus op de voortgang van de realisatie. Het instellen van het regiebureau en de aanpak van de realisatie zorgen duidelijk voor meer voortgang in de ambitie om meer natuur te realiseren. D66 vindt dit positief. De fractie blijft echter wel aandacht vragen voor het inrichten van een zorgvuldig proces en een goede communicatie met alle betrokkenen in diverse gebieden.

Er valt D66 een aantal zaken op in het Programma Natuurnetwerk. Mevrouw Strens gaat hier kort op in. Er is verschillende keren aangegeven dat het Natuurnetwerk en de Natura2000-begrenzing afwijken en dat hierdoor stukken natuur niet goed beschermd kunnen worden. Welke vervolgacties ondernemen GS hierop, zodat de natuur wél goed beschermd kan worden?

In het Programma Natuurnetwerk staat een aantal keren de zinsnede: "*Het beheer van natuur is gekoppeld aan agrarische bedrijfsvoering. De duurzaamheid van agrarische bedrijfsvoering in het gebied heeft aandacht nodig.*" Wordt hiermee bedoeld dat de huidige bedrijfsvoering niet houdbaar is in deze gebieden en dat een duurzame aanpassing noodzakelijk is? D66 zou op dit punt graag wat meer toelichting krijgen. Overall gezien vindt mevrouw Strens het belangrijk om waar nodig te kunnen sturen met onderhavig

document. Waar is het mogelijk om nog wat meer oorzaken toe te voegen waarom bepaalde hectares nog niet als natuur zijn ingericht, dan wel nog niet verworven zijn? Alsdan betreft het niet alleen een foto van de stand van nu, maar biedt het ook wat meer toelichting op de oorzaken waarom de provincie thans staat waar zij staat.

Mevrouw Strens heeft begrepen dat het doel is om middels het PNN te sturen op de voortgang van de gebiedsaanpak stikstof. Wat D66 betreft is het nu nog wat mager uitgewerkt en voldoet het niet voor de Staten om hiermee hun controlerende taak als PS naar tevredenheid te kunnen uitvoeren. Mevrouw Strens noemt als voorbeeld Westzaan, waaraan de commissie onlangs een werkbezoek heeft gebracht. In het stuk staat dat thans 0% voldoet en dat het doel voor 2025 40% betreft. PS hebben dit vastgesteld. D66 zou graag in het stuk terug willen zien wat de inzet van de provincie is om dat doel te behalen. Op basis van de gele pijlen en de processtappen is dit namelijk niet na te gaan. D66 ziet in de gebiedsgerichte aanpak stikstof het risico dat er wel gesprekken worden opgestart, maar dat deze dusdanig vrijblijvend van aard zijn dat er geen of niet tijdig richtinggevende keuzes worden gemaakt. Worden PS nog op een andere manier op de hoogte gehouden van de voortgang van het héle stikstofdossier? De heer Zoon (PvdD) refereerde al aan artikel in NRC waarin staat dat de afgelopen tijd toch vergunningen verstrekt zijn voor uitbreidingen van veehouderijen, waardoor de stikstofuitstoot mogelijk toeneemt. Ook hierop ontvangt D66 graag een reactie van het college.

De heer **Leerink** (PvdA) bedankt GS voor het heldere verhaal. Hij is het met de VVD eens dat bekeken kan worden wat er nu precies nieuw aan is. Het is in ieder geval heel prettig en helder opgeschreven. Het is ook goed om te weten dat er een slag is gemaakt met het regiebureau et cetera. In die zin krijgt een en ander op een goede manier steeds meer vorm en worden er slagen gemaakt. Desalniettemin heeft de heer Leerink ook een aantal opmerkingen. Wat NNN en stikstof betreft, zijn de doelstellingen heel concreet gemist. De PvdA mist voorts doelstellingen wat betreft bodemdaling, Bossenstrategie et cetera. Dat zou een mooie slag zijn voor de volgende keer. Een en ander wordt wel meegenomen als aandachtspunt, maar het betreft geen concreet doel. Als men echt tot een gebiedsgerichte aanpak zou willen overgaan, dan horen al die elementen er wel in. Je wil immers in samenhang naar een bepaald gebied kijken.

Wat betreft stikstof vraagt de heer Leerink of men in de doelstellingen alleen de inspanningen van de provincie terugziet of dat de inspanningen van het Rijk hierin zijn meegenomen. De insprekers memoreerden al terecht dat het toch niet zo kan zijn dat de provincie en de boeren van alles moeten doen, maar dat Tata buiten schot blijft? Met de industrie worden er op Rijksniveau afspraken gemaakt. Dan is het goed om te weten of die doelstellingen zijn meegenomen in de doelen die PS hebben gesteld of dat het gaat om hetgeen waarvoor de provincie aan de lat staat.

Dan wat betreft het proces. Hoe verder men met NNN komt, hoe lastiger het wordt. Al het laaghangend fruit is intussen wel geplukt. Het gaat dan op een aantal punten knellen. Het komt dan aan op de wijze waarop het proces wordt ingericht. Men wil veelal twee dingen: enerzijds tempo en anderzijds draagvlak. Deze twee punten zijn vaak ontzettend lastig met elkaar te combineren. Overigens zijn het niet altijd tegenstellingen. Dat was ook een van de opvallende punten tijdens het werkbezoek aan Polder Westzaan: duidelijkheid en tempo kunnen in het belang zijn van boeren en andere betrokkenen, omdat men dan weet waar men aan toe is. Misschien kan gedeputeerde nog iets meer vertellen over de vormgeving van het proces in de praktijk. Uiteindelijk moeten doelen wel gehaald worden.

Tot slot merkt de heer Leerink op dat het tempo ook voor de Partij van de Arbeid belangrijk is. Dit mag

echter niet ten koste gaan van de samenhang en kwaliteit. Door allerlei grensverleggingen kan men altijd kijken hoe er snel meer NNN kan worden gecreëerd. Het uiteindelijke doel was echter om samenhang c.q. aaneengesloten gebieden te creëren.

Mevrouw **Hoogendoorn** (CU) merkt op dat het Programma Natuurnetwerk een mooi vormgegeven rapport is, waaruit duidelijk blijkt hoever de vorderingen in de deelgebieden zijn. In de voordracht staat dat andere opgaven, zoals de Bossenstrategie en het tegengaan van bodemdaling, de komende jaren aan het Programma worden toegevoegd; dat gebeurt nu dus nog niet. De SP en de Partij van de Arbeid attendeerden hier ook reeds op. Het is een gemiste kans dat deze opgaven nog niet in het PNN zijn opgenomen. Het zou zomaar kunnen dat een bepaald NNN-gebied, dat nu met moeite is verworven, straks bos moet worden. Is het niet beter om dit integraal aan te pakken?

De ChristenUnie bedankt alle insprekers. Zij is best geschrokken van hun inbreng. Hoe kan het dat de inwoners en bedrijven voor verrassingen komen te staan, doordat er wordt gedreigd met onteigening? Kan gedeputeerde aangeven waarom dit proces zo moeizaam is verlopen? De ChristenUnie is het met het CDA eens dat het agrarisch natuurbeheer binnen het NNN mogelijk moet zijn. Graag hoort zij hoe gedeputeerde hierin staat.

De heer **Dessing** (FvD) heeft met pijn in het hart geluisterd naar de bijdrage van de diverse insprekers, die voor Forum voor Democratie pijnlijk duidelijk maken hoe de papieren spreadsheetwerkelijkheid vanuit Brussel nu vertaald wordt en doorsijpelt naar de gewone man, die de dupe wordt van dit beleid. Het is vreselijk wat er gebeurt. Het is vreselijk dat zulke mooie en historische landschappen door deze papieren spreadsheetwerkelijkheid moeten worden opgegeven. Het is wat FvD betreft een onwenselijke situatie. De heer Dessing vindt het rapport wel leesbaar. Het is overzichtelijk om per regio te zien hoe het eruitziet en wat bepaalde aandachtsgebieden zijn. Desondanks wil de heer Dessing nog even stilstaan bij het percentage stikstof en de stikstofoverschrijding. Het betreft rode vlakken waarin op sommige punten soms wel 100% van de gebieden totaal niet voldoet aan de zogeheten KDW. Is het dan vervuilde, verwoeste natuur of vervuilde, verwoeste natuur? Is het dan zo'n verontreinigde, teloorgegane landbouwgrond? Integendeel, de landbouwers in de regio zijn al heel duurzaam bezig. De heer Dessing roept op om dat in stand te houden.

Naar aanleiding van de getallen over de stikstofdepositie (Zwanenwater, Schoorlse Duinen, Eilandspolder, Ilperveld) vraagt de heer Dessing zich in alle oprechtheid af of het werkelijk zo'n groot probleem is. Is de KDW niet een veel te strenge norm? De landbouw en het buitenland krijgen wederom de schuld voor de overschrijding. Wat FvD betreft is dat onterecht en geeft dat een vertekend beeld. Zoals in het rapport staat, wordt de KDW gebaseerd op de AERIUS-stikstofcijfers. Deze zijn in maart 2021 door GS vastgesteld. Er worden echter ook vraagtekens geplaatst bij de juistheid van de cijfers. Kunnen GS aangeven welke nieuwe inzichten inmiddels verkregen zijn over de juistheid van deze cijfers? Moet er op een andere manier naar worden gekeken? Moet het vanwege voortschrijdend inzicht toch anders worden aangepakt? Bezint eer ge begint. Beter ten halve gekeerd dan ten hele gedwaald.

De heer **Kohler** (JA21) vraagt zich na de inbreng van de collega's steeds meer af of het doel de middelen heiligt. Vanmorgen tijdens de begrotingsbehandeling en zojuist door de insprekers en collega's zijn veel zorgen geuit waarbij JA21 zich kan aansluiten. Het zal de meeste Statenleden als natuurliefhebbers niet zijn ontgaan dat de vrouwtjesolifanten in Afrika wellicht nog deze eeuw slagtandloos zijn. Waar slagtanden eerder handig waren om eten te vinden en te overleven, werden de overlevingskansen van de olifanten de

afgelopen 50 jaar juist groter als ze geen slagtanden hadden. Deze razendsnelle aanpassingsevolutie is bij meer dieren en planten zichtbaar. De natuur gaat z'n eigen gang en het lokale ecosysteem verandert mee. Olifanten gebruiken hun slagtanden om bomen af te schorsen en om bijvoorbeeld wortels op de graven. In Nederland gebeurt min of meer hetzelfde. Zo'n 25 jaar geleden werd vanuit Brussel wensnatuur verordonneerd: Natura2000 werd geboren. In het vormen, omvormen, in stand houden van de natuur enzovoorts gaan alleen al in Nederland honderden miljoenen om. Vele adviesbureaus, maar ook talloze natuurorganisaties en ook wel boeren verdienen er een goed belegde boterham mee. Voor de 25 natuurgebieden in Noord-Holland volgen weer talloze onderzoeken en adviezen in de gebruikelijke broddeltaal van natuurbureaucraten met doeltypen, instandhoudingsdoelen, habitatregelingen, Bossenstrategie, koppelkansen, diepe kwellen, laterale kwellen en ga zo maar door. Door natuurondernemers worden grote gebieden omgewoeld. De bestaande ongewenste habitat wordt uitgeroeid om de gewenste habitat te vormen. Garantie op succes is er echter niet. De afgelopen twee jaar heeft de heer Kohler talloze voorbeelden gegeven van onverwachte, ongewenste gevolgen van ingrepen om wensnatuur te realiseren.

Nu liggen er weer 25 nieuwe ambitieplannen. Maneges moeten worden verjaagd, bollenbedrijven worden nu in de vierde generatie het faillissement in gedreven. Het animo voor uitkoop is nihil, zo stelt de provincie zelf vast. Bovendien is de kans op mislukking ook nog eens aanwezig en groot. Door het vernietigen van het bestaande ecosysteem gaan er sowieso veranderingen optreden. Rond maneges stikt het bijvoorbeeld van de insecten, die de hoofdvoedselbron zijn voor allerlei zangvogels en zwaluwen. De heer Kohler voorziet dat de provincie over een paar jaar weer maatregelen moet gaan nemen voor hun herstel.

De laatste jaren heeft de heer Kohler geregeld over twee problemen gesproken, te weten de ganzen en de invasieve exoot Amerikaanse vogelkers. De heer Kohler focust zich op laatstgenoemde. De Amerikaanse vogelkers is ooit ingevoerd door natuurbeheerorganisatie Staatsbosbeheer ter voorkoming van bosbranden en als bodemverbeteraar en ook wel om de groei van heide tegen te gaan. Inmiddels woekert de vogelkers op de zandgronden door het hele land. Met het stoppen van de bestrijding met glyfosaat hebben de natuurbeheerders de strijd tegen deze "bospest" in feite opgegeven en verloren. Overigens is het nog steeds wachten op de openbare excuses van bijvoorbeeld Natuurmonumenten voor het jarenlang vergiftigen van de bodem met deze Round-up. Deze blijven uit, want natuurbeheerders zijn niet zo handig met excuses. Niet zo handig als met het hengelen naar nieuwe subsidies.

De soortnaam "Amerikaanse" kan van deze struik worden afgehaald. Men moet de vogelkers accepteren als onderdeel van ons ecosysteem. Is dat erg? De vruchten van de vogelkers hebben een hoge voedingswaarde en is op aantrekkelijke tijden beschikbaar, bijvoorbeeld in de trektijd van zanglijsters, koperwieken en kramsvogels. Gisteren zijn er nog 16.000 kramsvogels gezien in het Noord-Hollands duinreservaat. Daarbij trekt het blad van de vogelkers allerlei insecten aan die vooral foeragerende fluiters waarderen. Kortom, deze "bospest" is misschien zo gek nog niet. De nu nog stille duinberkbossen brengen in de toekomst wellicht een kakofonie van zingende vogels voort.

De heer Kohler heeft niet alle 25 beheerplannen doorgenomen. Er zullen beslist ook goede adviezen tussen zitten. JA21 pleit er echter voor om met de ambities pas op de plaats te maken en om vooral de plannen waarvan de realiseerbaarheid onzeker is, de uitkomst ongewis is en de maatschappelijke gevolgen groot zijn, fors tegen het licht te houden. Deze moeten open besproken worden met zowel de met onteigening bedreigden als de gebruikers en de omwonenden. De provincie moet hun de kans bieden om de huidige waarde -- ecologisch, sociaal en eventueel ook economisch -- toe te lichten en hier serieus naar luisteren.

Voordat de nieuwe plannen en kaarten aan PS worden voorgelegd, raadt de heer Kohler het college aan om een tabel met "harde", "zachte" en "boterzachte", maar vooral afrekenbare resultaatverwachtingen aan de ambities toe te voegen. JA21 beluisterde dit ook al in de bijdragen van CDA en VVD.

De heer Cardol (GL) bedankt alle insprekers en uit zijn dank voor het werkbezoek van vrijdag 22 oktober jl. Hij heeft allereerst een positieve opmerking over de presentatie van de stukken, die het veel duidelijker maakt dan voorheen. De heer Cardol onderschrijft een aantal opmerkingen van andere fracties hierover, met name wat betreft de integraliteit en beleidsdoelen. Hij gaat op een paar zaken in.

De Stichting Duinbehoud heeft enige tijd geleden een plan ingediend bij het waterschap aangaande de Bergermeerpolder. Ze pleit voor een andere omgang met water in het gebied met consequenties voor beheer, inrichting en handhaving. Speelt dit plan een serieuze rol in het gebiedsproces aldaar?

GroenLinks kan zich de pijn van een aantal mensen in Zuid-Kennemerland goed voorstellen. Deze is niet altijd te vermijden. Een moeilijke boodschap blijft een moeilijke boodschap, maar het maakt wel veel uit hoe die gebracht wordt. Het wordt thans door de ondernemers ervaren als een dictaat zonder ruimte voor overleg, terwijl de gedeputeerde eerder vandaag nog zei dat ze volop in overleg is. De heer Cardol verneemt graag meer informatie over de wijze waarop het proces momenteel verloopt. In het gebied is sprake van verschillende situaties met ook verschillende oplossingen. GroenLinks verwacht dat er op sommige plekken winst te behalen is voor natuur, landschap én mensen als er wordt gewerkt aan een gezamenlijk plan binnen de gestelde normen. Met "mensen" bedoelt de heer Cardol ook bewoners en gebruikers. De enquête in Zuid-Kennemerland was een poging om burgers te betrekken, maar het is veel beter als bewoners en gebruikers structureel een stem in het gebiedsproces krijgen.

De heer Cardol heeft vaker een lans gebroken voor het Manpadslaangebied als ecologische verbinding tussen Leyduin en Groenendaal. Hedenavond wordt er voor de zoveelste keer over gesproken in de Raad van de gemeente Heemstede. Geld blijkt ook hier de crux. Als de provincie aldaar een robuuste, ecologische verbinding weet te creëren, draagt dat ook bij aan de opgave in Zuid-Kennemerland. De heer Cardol roept het college derhalve op om daar nog eens naar te kijken.

Het CDA vroeg naar de mening van GroenLinks over het agrarisch natuurbeheer. GroenLinks meent dat grondeigenaren en dus boeren een rol moeten kunnen spelen in het natuurbeheer en dat goed ingericht landschap belangrijk is voor natuur en biodiversiteit. Hoe die financiering precies genoemd zal worden, is minder interessant. Het is in ieder geval heel erg belangrijk dat het gaat om langjarige afspraken met de ondernemers. Uit gesprekken met mensen wordt steeds duidelijker dat een goede invulling van het Nationaal Strategisch Plan een van de voorwaarden is voor de landbouwtransitie. Voor ondernemers zijn langjarige zekerheid en ruimhartige betaling voor maatschappelijke diensten voorwaarden voor medewerking. De heer Cardol wijst in dit kader op het in de Volkskrant van vrijdag 22 oktober jl. genoemde onderzoek. Het NSP zou enorm kunnen helpen. De heer Cardol wacht met smart op een bericht hierover van het college.

Het PNN is belangrijk. Woorden zijn geduldig, maar GroenLinks is ongeduldig. Trouw kopte afgelopen week dat een op de vijf vogelsoorten in Europa met uitsterven wordt bedreigd. Het zoveelste bericht in een continue stroom aan berichten over de verwoesting van de aarde. Het provinciaal beleid heeft niet ten doel om het de mensen moeilijk te maken; het is bittere noodzaak. Men kan niet zeggen: rustig aan, dan breekt

het lijntje niet. Laat de provincie dan in ieder geval zorgen voor krachtige reddingslijnen. En laat zij naast de doemverhalen, die reëel zijn, ook zorgen voor wenkende perspectieven voor een gezonde natuur en een mooi landschap. Deze zijn immers hard nodig om veel mensen mee te krijgen in een soms ongemakkelijk proces.

De heer **Mangal** (DENK) ziet af van een bijdrage op dit punt.

De **voorzitter** geeft het woord aan gedeputeerde Rommel voor haar beantwoording.

Beantwoording door gedeputeerde **Rommel** (VVD):
Het Programma Natuurwerk betreft een voortgangsrapportage. Deze laat eigenlijk de verantwoording en de voortgang zien wat betreft de wijze waarop de provincie het Natuurnetwerk Nederland vormgeeft. Gedeputeerde is blij met onderhavig stuk, aangezien daarmee helder is waar de provincie nu staat.

Gedeputeerde acht het belangrijk om het proces te benoemen. Een aantal fracties heeft hiernaar gevraagd. Een en ander hangt samen met de communicatie, waarop gedeputeerde dadelijk nog zal terugkomen. In de afgelopen twee jaren was er voornamelijk sprake van de voorbereidingsfase, ook de realisatiestrategie van het NNN vorm te geven. Thans gaat de provincie over naar de planfase en uiteindelijk naar de realisatiefase. Het betreft een enorm project. GS erkennen de moeilijkheid, mede naar aanleiding van het werkbezoek in Westzaan. De provincie is in 25 gebieden aan de slag. Aldaar heeft de provincie gebiedsadviseurs of projectleiders aangewezen. Nu gaat het hele overlegproces plaatsvinden.
Gedeputeerde Rommel betreurt het hoe de communicatie in Zuid-Kennemerland is verlopen. Het college heeft hier zeker van geleerd. De communicatie moet absoluut vooropstaan. De provincie heeft deze derhalve op een andere manier ingevuld.

De heer Zoon en ook andere partijen uitten hun zorgen over het feit dat de natuur overal onder druk staat. Zuid-Kennemerland betreft het eerste gebiedsproces waarmee van start is gegaan. Binnenkort heeft gedeputeerde Rommel overleg met de bestuurders in het gebied. Voorts volgt er een bijeenkomst met de raadsleden. Gedeputeerde begrijpt dat het lastig is om te zien hoe zo'n proces verloopt, mede doordat alle gebieden onderling verschillend zijn. Met alle betrokkenen wordt in overleg getreden. GS zijn dan ook blij met de insprekers die een handreiking doen om mee te denken. Het Sweco-rapport is geen blauwdruk. De provincie gaat gewoon in overleg met de verschillende bedrijven. Dit gebeurt ook één-op-één omdat het maatwerk is. Per gebied zal bekeken moeten worden wat al dan niet haalbaar is, en welke ideeën er onder de mensen zelf leven. Gedeputeerde hoopt dat de betrokkenen, zoals ook vandaag aanwezig, blijven spreken met het college.

> Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) informeert hoe het dan mogelijk is dat haar fractie van diverse grondeigenaren in Zuid-Kennemerland heeft vernomen dat het Sweco-rapport in een Zoom-sessie is gepresenteerd, waarbij werd aangetekend dat dit het is en dat er geen veranderingen mogelijk zijn? Betrokkenen mochten zelfs geen vragen stellen.

Gedeputeerde **Rommel** (VVD) kan deze vraag niet beantwoorden, aangezien zij niet aanwezig was bij de betreffende sessie. Zij zal een en ander nagaan, maar benadrukt dat het rapport geen blauwdruk is en dat de provincie nog in overleg is over de mogelijkheden. Het betreft altijd maatwerk. Er is thans ook een taskforce ingesteld. Gedeputeerde Rommel zou de commissie NLG willen adviseren om hierover een technische briefing te organiseren, opdat duidelijk wordt dat het maatwerk betreft dat niet zomaar aan de

keukentafel wordt bedacht. Het is een heel bijzonder proces.

> De heer **Kohler** (JA21) hoort gedeputeerde Rommel meermaals spreken over "overleg". Is het dan mogelijk om een staalkaart in de trant van "zacht", "boterzacht" en "hard" aan het nieuwe programma toe te voegen? Dat is bij woningplannen onder de portefeuille Ruimte, Wonen en Klimaat heel gebruikelijk.

Gedeputeerde **Rommel** (VVD) antwoordt dat het allemaal maatwerk betreft. Zij geeft als voorbeeld de Oostelijke Vechtplassen waarbij in goed overleg met alles en iedereen het oorspronkelijke idee enigszins veranderd is, opdat de paardenhouderijen aldaar konden blijven. De provincie bekijkt met alle betrokkenen wat haalbaar is.

In antwoord op een vraag van het CDA geeft gedeputeerde Rommel aan dat de economische duurzaamheid ook zeker wordt meegenomen. Bij de begrotingsbehandeling gaf zij reeds aan dat als het agrarisch beheer niet haalbaar is, de ecologie ook niet haalbaar is.

De heer Kohler (JA21) wees erop dat gedeputeerde veelvuldig spreekt over "overleg". Laatstgenoemde bevestigt dat niet langer sprake is van laaghangend fruit. Het is heel ingewikkeld, maar tegelijkertijd een mooie uitdaging. De afgelopen tijd zijn er daadwerkelijk successen behaald waarbij het in overleg toch mogelijk bleek om een agrariër te behouden (middels een kavelruil).

Richting het CDA merkt gedeputeerde Rommel op dat er geen extra NNN bij komt. Per saldo blijft het op nul. De realisatie zal voor 2027 plaatsvinden.

Wat betreft de vraag of het agrarisch natuurbeheer wordt voorgelegd aan PS, merkt gedeputeerde Rommel nogmaals op dat het goed is om een technische briefing over de taskforce te organiseren. De commissie kan dan zien hoe er wordt omgegaan met agrarisch natuurbeheer.

De insprekers gaven aan dat de kwel in Zuid-Kennemerland een heel belangrijk aandachtspunt betreft. Gedeputeerde Rommel geeft aan dat hier nader onderzoek naar wordt gedaan.

De Statenleden zullen regelmatig geïnformeerd worden over de voortgang van het stikstofdossier, opdat het in de commissie behandeld kan worden. Het Programma Natuur van het Rijk betreft een separaat stuk. Het college zal op een later moment met de commissie bespreken hoe en waarvoor in fase 2 geld zal worden gevraagd.

De bodemdaling en de Bossenstrategie komen beide aan bod in het volgende PNN. Het thema bodemdaling bevindt zich thans in de lerende fase. Gedeputeerde verwacht nog dit jaar met de commissie te kunnen spreken over de Bossenstrategie. De provincie onderzoekt thans waar er nog bomen geplant kunnen worden.
Gedeputeerde beaamt dat agrarisch natuurbeheer heel belangrijk is. De kwaliteit van het natuurbeheer staat voorop. GroenLinks gaf aan dat het dan ook belangrijk is om te kijken naar langjarige zekerheden. Gedeputeerde bevestigt dat hier zeker naar wordt gekeken, omdat daarmee de haalbaarheid kan worden zeker gesteld.

De **voorzitter** constateert dat er nog enkele onbeantwoorde vragen zijn.

Mevrouw **Bouhlel** (SP) had gevraagd of er een volledig plan ligt en of de Staten dit kunnen ontvangen.

Mevrouw **Hoogendoorn** (CU) hoort gedeputeerde Rommel zeggen dat het allemaal maatwerk betreft. Op welke termijn kunnen de Staten hierover een terugkoppeling tegemoetzien?

De heer **Leerink** (PvdA) vroeg of de doelstellingen met betrekking tot stikstof alleen de inspanningen van de provincie betreffen of dat de inspanningen van het Rijk hierin zijn meegenomen.

De heer **Cardol** (GL) had nog een vraag gesteld over de Bergermeerpolder en het Manpadslaangebied. Kan gedeputeerde hier nog iets over zeggen?

Mevrouw **Strens** (D66) hoorde de gedeputeerde zeggen dat de commissie vaker geïnformeerd zal worden aangaande stikstof, waarna het met elkaar besproken kan worden. Moet het PNN gezien worden als een voortgangsrapportagemiddel waarmee de Staten ook over de stikstofaanpak worden geïnformeerd en dus de stand van zaken per gebied? Of staat het er los van? Stikstof is natuurlijk breder dan enkel natuur. Om die reden wil mevrouw Strens graag scherp hebben wat waar besproken wordt en wanneer de Statenleden informatie kunnen verwachten.

De heer **Dessing** (FvD) heeft een aanvullend op D66 een vraag over het stikstofverhaal, dat verweven is met onderhavig dossier. Kunnen GS aangeven of er inmiddels nieuwe inzichten zijn over de juistheid van de KDW-cijfers?

Beantwoording door gedeputeerde **Rommel** (VVD).
Gedeputeerde Rommel zegt dat de nieuwe inzichten er nog niet zijn. De AERIUS wordt geüpdatet. In het IPO is er nog niet over gesproken.
De Bergermeerpolder en het voorstel van Stichting Duinbehoud worden meegenomen in het gebiedsproces. Het is nog niet bekend hoeveel aankoopgronden er zijn. Het college is nog in overleg en het proces bevindt zich nog niet in een beslissend of besluitvormend stadium. Sinds twee jaar vindt de voorbereiding plaats. De gedeputeerde kan de Staten nog geen plan voorleggen.
De voortgang van het stikstofdossier zit in het PNN. Daarbuiten gebeurt heel veel. Als er ontwikkelingen zijn te melden dan gebeurt dat middels een brief aan Provinciale Staten. Collegetours zullen worden ingevuld. Daar kunnen de Staten vragen stellen. Er gebeurt veel om het stikstofdossier heen, waarover de Staten graag komen te spreken, maar wat niet in de besluitvorming zit. In de PNN gaat om de doelen die de provincie heeft vastgesteld. Wat het Rijk daarin doet, daarover vinden bij het Rijk nog de nodige overleggen en discussie plaats. Dit zijn de provinciale doelstellingen.

De **voorzitter** vraagt de commissie om in de tweede termijn in te gaan op de vraag of motie 54 ‘Beschermen kwetsbaren eerst’ als afgedaan kan worden beschouwd.

Tweede termijn

De heer **Van Tiggelen** (PVV) zegt dat de PVV motie 54 als afgedaan beschouwt.
De PVV ziet geen stikstofprobleem en geen stikstofcrisis. Zowel rekenkundig als natuurkundig klopt daar weinig van. Het wordt gebruikt als kapstok om een andere agenda te bewerkstelligen.

Mevrouw **Koning** (CDA) vertelt dat het CDA blij is dat Gedeputeerde Staten bereid zijn om met de bewoners van de Binnenduinrand in gesprek te gaan. Ook is de fractie blij met de opmerking van GL dat boeren een rol moeten kunnen spelen in het natuurbeheer. Het CDA hoopt op een goed plan, zodat duidelijk wordt hoe het agrarisch beheer wordt toegepast.

De heer **De Wit** (VVD) is ook blij met de toezegging van de gedeputeerde om in overleg te treden met de insprekers en bewoners van het binnenduinrandgebied. Hoe denkt de gedeputeerde de kou uit de lucht te halen?

De heer **Kohler** (JA21) gaat nader in op de afrekenbaarheid van alle adviezen. Hij verwijst naar het werkbezoek aan Schoorl, met de afgeplagde duinen en heidevelden. Wat we wilden bereiken, gaat niet gebeuren. Het duingebied bij Schoorl lijkt een prairie te worden. Stikstof in het duingebied komt uit zee en uit het buitenland. Er komt niet terecht van het plan dat er ooit was voor een grijs duin en een wandelend duin. Is het niet verstandig om in de toekomst de afrekenbaarheid van de adviseur(s) mee te nemen?

De heer **Cardol** (GL) vraagt nogmaals aandacht voor het Manpadslaangebied bij de gedeputeerde.
De gedeputeerde sprak over maatwerk. Maatwerk vraagt om openheid van beide partijen. Voorkomen moet worden dat onrust wordt gecreëerd door onzorgvuldigheid in het communicatieproces.
De gedeputeerde sprak over de voortgang van het stikstofdossier. Voor Statenleden die af en toe met dergelijke dossiers worden geconfronteerd, is het lastiger te volgen dan wanneer je er dagelijks mee bezig bent. De heer Cardol vraagt of een helder proces met rapportage aan de Staten mogelijk is, waarin regelmatig alle onderwerpen in het stikstofdossier de revue passeren.

Gedeputeerde **Rommel** zegt over de kou uit de lucht halen dat zij van de betreffende Zoom-meeting in Zuid-Kennemerland heeft geleerd. De gedeputeerde betreurt het dat zij de Zoom-meeting niet heeft bijgewoond. Zij probeert in het vervolg zo veel mogelijk aanwezig te zijn bij de start van een gebiedsgerichte aanpak met stakeholders en bestuurders en raadsleden mee te nemen. Het is jammer dat de uitnodiging voor afgelopen vrijdag de gedeputeerde niet bereikt heeft. De insprekers hebben aangegeven dat ze de gedeputeerde nogmaals zullen uitnodigen.
In reactie op de heer De Wit zegt de gedeputeerde dat zij het niet meer terug kan draaien. Het is vertrouwen en overleg. De gedeputeerde is blij dat insprekers willen meedenken en meepraten. Communicatie is het enige dat kan helpen.

De heer Cardol haalde de woorden uit de mond van de gedeputeerde, In het kader van het stikstofdossier wordt regelmatig de nieuwsbrief ‘Natuurversterking en Stikstof’ uitgebracht. De gedeputeerde roept de Statenleden op zich aan te melden voor de nieuwsbrief. Die geeft regelmatig een update over de stand van zaken. Als Statenleden zelf ideeën hebben over manieren van informeren dan hoort het college dat graag.

Bij interruptie merkt de heer **Dessing** (FvD) op dat de nieuwsbrief relevant is voor de gehele commissie. Hij stelt een plenaire aanmelding voor.

Gedeputeerde **Rommel** zal de griffie vragen om de betreffende link door te sturen.

Ten aanzien van het Manpadslaangebied zal de gedeputeerde de betreffende projectleider de vraag om aandacht meegeven.
Over het resultaat bij Schoorl en de afrekenbaarheid van adviseurs zegt de gedeputeerde dat het laatste niet

mogelijk is. De natuur laat zich niet altijd leiden. Ook de politiek heeft invloed op beheerplannen. Dat komt niet altijd van adviseurs. Er komen evaluaties van de N2000-beheerplannen. Daaruit kunnen conclusies worden getrokken.

De heer **Zoon** (PvdD) wijst op de technische briefing waarom het CDA vroeg.

De **voorzitte**r constateert dat er een brede behoefte is aan een technische briefing. De griffie zal een technische briefing organiseren.

Mevrouw **De Groot** (SP) merkt op dat toen haar fractiegenoot wilde beginnen over het natuurbeheerplan, de voorzitter dat afkapte. Mevrouw De Groot vond dat vervelend.
De overige commissieleden werd wel toegestaan te spreken over het natuurbeheerplan.

De **voorzitter** legt uit dat het natuurbeheerplan separaat wordt besproken onder agendapunt 11.b. Het gaat om twee verschillende voordrachten.

De voorzitter concludeert dat het agendapunt ‘Programma Natuurnetwerk 2022’ voldoende is behandeld. De commissie beschouwt motie 54 als afgedaan. De voordracht zal als bespreekstuk worden doorgeleid naar Provinciale Staten op 15 november.

Provincie Noord-Holland

PS-vergadering

Dossiernummer	7812
Extern Zaak ID	1696123
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	15 november 2021
Agendapunt	13.b
Omschrijving	Natuurbeheerplan 2022 (VD-60).
Organisatieonderdeel	BEL/GRN

Geagendeerd	Vergaderdatum
Ingekomen stukken ter kennisname	31 oktober 2021
PS-vergadering	**15 november 2021**

Toelichting

Het Natuurbeheerplan wordt jaarlijks geactualiseerd en bevat de kaders en de natuurdoelen voor de subsidiëring van het natuurbeheer door de provincie. Het Natuurbeheerplan heeft van 18 juni t/m 28 juli 2021 ter inzage gelegen. Met dit besluit worden de Nota van Beantwoording en het Natuurbeheerplan 2022 ter besluitvorming aan Provinciale Staten voorgelegd.

NATUURBEHEERPLAN 2022

Provincie Noord-Holland

Zaaknummer: 1696123/1696129

Natuurbeheerplan 2022
behandeling door Gedeputeerde Staten van Noord-Holland op 5 oktober 2021
vaststelling door Provinciale Staten van Noord-Holland op 8 november 2021

Ontwerp- Natuurbeheerplan 2022 vastgesteld door Gedeputeerde Staten van Noord-Holland op 8 juni 2021.

Terinzagelegging Ontwerp-Natuurbeheerplan 17 juni tot en met 28 juli 2021

Inhoudsopgave

1. Wat is het Natuurbeheerplan? 3

1.1 Inleiding 3

1.2 Status natuurbeheerplan 3

1.3 Wijzigingen Natuurbeheerplan 2022 3

1.4 Leeswijzer 4

2. Beleidskader 4

Masterplan biodiversiteit 4

3. Subsidiestelsel Natuur en Landschap 5

3.1. De Index Natuur en Landschap 5

3.2 De Kaarten in het Natuurbeheerplan 5

3.3 Monitoring 6

4. Natuur- en Landschapsdoelen 6

4.1 Integrale gebiedsbeschrijving en visie op behoud en ontwikkeling 6

4.2 Beleidsdoelen en criteria natuur- en landschapsbeheer 7

4.3 Beleidsdoelen en criteria agrarisch natuur- en landschapsbeheer 7

4.4 Beleidsdoelen en criteria water 9

4.5 Beoordelingscriteria gebiedsaanvragen 9

5. Inspraak en Subsidiemogelijkheden 10

5.1 Inspraakprocedure Natuurbeheerplan 2022 10

5.2 Subsidie Natuur- en landschapsbeheer (SVNL-n) 10

5.3 Kwaliteitsimpuls: investeringen en functieverandering (SKNL) 11

Overige informatie 11

1. Wat is het Natuurbeheerplan?

1.1 Inleiding

Voor u ligt het Natuurbeheerplan voor het jaar 2022, van de provincie Noord-Holland. Met dit plan stelt de provincie de kaders voor de uitvoering van het natuur- en landschapsbeheer vast. Het Natuurbeheerplan geeft aan waar welke natuur aanwezig is en welke beheerdoelen hiervoor gelden. Dit is terug te vinden op de kaarten (link:kaartviewer). De provincie financiert een aanzienlijk deel van de kosten voor de ontwikkeling en het beheer van natuur door middel van subsidies. Het Natuurbeheerplan vormt de basis voor de aanvraag van deze subsidies. Het natuurbeheerplan is verankerd in het Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL) 2016.

Het natuurbeheerplan geeft het beleidskader aan, uitleg van de index, de criteria waarom we deze beheertype op kaart hebben staan en uitleg hoe het subsidiestelsel werkt en hoe susbidie aangevraagd kan worden.

1.2 Status Natuurbeheerplan

De vaststelling van het Natuur Netwerk Nederland (NNN) in planologisch opzicht is vastgelegd in de Omgevingsverordening. Het Natuurbeheerplan heeft geen planologische consequenties en heeft dus geen invloed op eigendomsrechten of bestaande gebruiksmogelijkheden.

Het Natuurbeheerplan bevat geen bindende regels of verplichtingen voor burgers. Ook kunnen er geen rechten aan worden ontleend; opname van een terrein in het Natuurbeheerplan leidt dus niet vanzelfsprekend tot een positief besluit over subsidiëring van het beheer. Het zorgt er alleen voor dat beheerders en gecertificeerde agrarische collectieven van de gronden die zijn begrensd als natuurgebied, als agrarische natuur of als landschapselement de mogelijkheid krijgen om subsidie aan te vragen voor het beheer van deze gronden.

1.3 Wijzigingen Natuurbeheerplan 2022

Het Natuurbeheerplan is vanaf 2022 geen onderdeel meer van het Programma natuurontwikkeling. Dit Natuurbeheerplan 2022 geeft alle benodigde informatie om subsidie aan te kunnen vragen en verwijst waar nodig naar andere documenten.
Ambitiebeheertypen zijn gelegd op alle percelen die opgenomen zijn in de meest actuele Natuur Netwerk Nederland begrenzing. Zowel de ambitiekaart en beheertypekaart zijn geactualiseerd.

Agrarisch natuurbeheer in het NNN
In 2027 willen wij het NNN gerealiseerd hebben, dat betekent dat binnen het NNN alleen nog maar subsidie voor natuurbeheer (SNL) kan worden verleend. In 2022 is er nog agrarisch natuurbeheer mogelijk binnen het NNN. Vanaf 1 januari 2023 vervalt agrarisch natuurbeheer binnen het NNN. Onderzocht wordt of we in de periode dat de NNN realisatie plaatsvindt (2023-2027) subsidie voor (agrarisch) natuurbeheer kunnen bieden aan agrariërs die op hun NNN percelen overstappen naar natuurbeheer maar hiervoor een overbruggingsperiode nodig hebben.

Wijzigingen Natuurbeheerplan 2023
Het Natuurbeheerplan van 2023 zal veel wijzigingen bevatten. In januari 2023 moet voor de helft van alle lopende natuurbeheerbeschikkingen, een nieuwe beschikking worden afgesloten voor 6 jaar. En de beschikkingen met de agrarische collectieven worden opnieuw beschikt. We zijn nu al in overleg met alle (natuur)beheerders over het Natuurbeheerplan van 2023. We willen in 2023 de beheertype kaart technisch verbeteren (aansluitingen verbeteren en overlap eruit halen) en we willen de beheertypen juist hebben, dat wil zeggen conform het beheer in het veld. We streven naar het einddoel, dus de beheertypen moeten steeds meer overeen komen met de ambitietypen. Daar waar ze afwijken gaan we met de beheerders in overleg.
Voor het Natuurbeheerplan 2022 passen we alleen de beheertypen aan, als het ook invloed heeft op de beheersubsidie aanvraag van 2022, of een SKNL aanvraag in 2022.

1.4 Leeswijzer

In het Natuurbeheerplan wordt achtereenvolgens beschreven:
Hoofdstuk 2: Het beleidskader
Hoofdstuk 3: Subsidiestelsel Natuur en Landschap (de Index)
Hoofdstuk 4: Natuur- en landschapsdoelen
Hoofdstuk 5: Subsidiemogelijkheden

2. Beleidskader

Masterplan biodiversiteit

Het Masterplan biodiversiteit is ons antwoord op de steeds luider klinkende vraag om meer aandacht voor het herstel en de versterking van de biodiversiteit. We hebben voor vijf gebieden gedefinieerd waar we op provinciale schaal verantwoordelijkheid voor dragen en acties op ondernemen:

1. Versterking van de kwaliteit in de natuurgebieden.
2. Versterken van de biodiversiteit in het landelijk en agrarisch gebied.
3. Versterken van de biodiversiteit in het bebouwd gebied en infranatuur.
4. Versterken biodiversiteit in en rond het water.
5. Beschermen kwetsbare soorten en bestrijden invasieve exoten.

Het Masterplan biodiversiteit geeft aan wat we op elk van deze thema's al doen en welke aanvullende opgaven we voor de komende jaren signaleren.
Door efficiënte en effectieve monitoring kunnen we volgen of we met de realisatie van onze ambities ook daadwerkelijk de biodiversiteit aan het versterken zijn. "Doen, leren en beter doen", is in deze ook ons motto voor de uitvoering van het masterplan biodiversiteit.

Voor het eerste thema; versterken van de biodiversiteit in natuurgebieden zetten we met het Regiebureau Natuurnetwerk in op de realisatie van het natuurnetwerk in Noord-Holland. De programmering daarvan wordt beschreven in het Uitvoeringsplan van het Provinciale Natuur Netwerk (PNN). Het beheer van die natuurgebieden wordt mogelijk gemaakt door het verlenen van subsidie voor het ontwikkelen, inrichten en beheren van de natuurgebieden via het Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL).

3. Subsidiestelsel Natuur en Landschap

In het subsidiestelsel Natuur en landschap 2016 wordt onderscheid gemaakt in subsidie voor functieverandering en inrichting en subsidie voor beheer.

Subsidie voor functieverandering en inrichting is de “Subsidieregeling voor Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap (SKNL)”.
Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap Noord-Holland 2018, uvr subsidie (SKNL)

Subsidie voor beheer van natuur en landschap, agrarische natuur en landschapselementen is geregeld in de Subsidieverordening Natuur- en Landschapsbeheer 2016 (SVNL2016-2021).
SVNL-N: Natuur- en landschapsbeheer 2016-2021, uvr subsidie

3.1. De Index Natuur en Landschap

De basis voor het Natuurbeheerplan vormt de Index Natuur en Landschap.

De Index Natuur en Landschap bestaat uit de onderdelen natuur, agrarische natuur en landschapselementen. In de Index worden twee niveaus onderscheiden: de *natuurtypen* voor de sturing op landelijk niveau en de *beheertypen* voor de operationele aansturing van het beheer op regionaal en lokaal niveau.

In de Index Natuur en Landschap worden de natuurtypen, landschapstypen en agrarische natuurtypen en beheertypen beschreven. Voor meer informatie over de Index Natuur en Landschap zie onderdeel thema ‘Index Natuur en Landschap’ op www.bij12.nl/onderwerpen/natuur-en-landschap.

3.2 De Kaarten in het Natuurbeheerplan

Het Natuurbeheerplan kent een beheertypenkaart, een ambitiekaart en een vaarlandkaart. Zij vormen met de beschrijving van de doelen de kern van het plan. Zie link: kaartviewer

Beheertypenkaart

De *beheertypenkaart* geeft alle bestaande, beheerwaardige (agrarische) natuur weer, volgens de Index Natuur en Landschap. De beheertypenkaart vormt de basis voor het verlenen van beheersubsidies op grond van de Uitvoeringsregeling Natuur- en Landschapsbeheer (SVNL). Van beheerders – ook als zij geen subsidie ontvangen – wordt verwacht dat zij hun beheer uitvoeren, gericht op de instandhouding van de beheertypen. Een beheerder kan alleen voor financiering van het beheer van het toegekende beheertype in aanmerking komen.

Voor het agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLB) onderscheiden we de volgende vier leefgebieden: open grasland, open akkerland, droge dooradering en natte dooradering. Deze vier leefgebieden zijn de vier agrarische natuurtypen van de Index Natuur en Landschap. Daarnaast wordt gewerkt met een categorie water.

De *beheertypenkaart* bestaat uit meerdere kaartlagen:

- Natuurtypen en landschapstypen
  - kaart voor de landschapstypen binnen en buiten NNN
  - kaart voor de natuurbeheertypen
- Leefgebied open grasland;
  - Weidevogelgrasland in open landschap
  - Weidevogelgrasland met riet of opgaande begroeiing
- Leefgebied open akkerland;
- Leefgebied natte dooradering;
- Leefgebied droge dooradering;
- Leefgebied categorie water

Ambitiekaart

Voor alle NNN begrensde natuurgebieden is een ambitie bepaald. De ambitiekaart vormt de basis voor de (subsidiëring van) kwaliteitsimpulsen op grond van de SKNL. Een verschil tussen de beheertypenkaart en de ambitiekaart laat zien waar een verbetering van de natuurkwaliteit mogelijk en wenselijk is.

Vaarland kaart

Voor percelen die enkel varend bereikt kunnen worden is een bijdrage beschikbaar, mits ze voldoen aan bepaalde beheertypen. Deze gebieden staan op de vaarland kaart.

3.3 Monitoring

Monitoring is een essentieel onderdeel van de beheercyclus. De uitvoering van het natuurbeleid en beheer dient onderzocht te worden om te weten of de afgesproken doelen ook gehaald en zo nodig bijgesteld moeten worden. Behalve informatie over de gerealiseerde hectares en het daarvoor benodigde geld (kwantiteit), is ook informatie nodig over de resultaten in termen van bijv. aantallen dieren en planten (kwaliteit).

Voor de monitoring van het (agrarisch) natuurbeheer is een uniforme landelijke systematiek ontworpen. Op de website van BIJ12 zijn de werkwijze en aanvullende informatie over deze monitoring weergegeven. https://www.bij12.nl/onderwerpen/natuur-en-landschap/monitoring-en-natuurinformatie/

4. Natuur- en Landschapsdoelen

In dit hoofdstuk worden de beleidsdoelen en criteria beschreven ten aanzien van onze natuur-, landschaps- en waterdoelen. Deze doelen zijn verwerkt in de kaarten. De gebiedsaanvragen van de collectieven worden getoetst op de beoordelingscriteria van paragraaf 4.5.

4.1 Integrale gebiedsbeschrijving en visie op behoud en ontwikkeling

In de omgevingsverordening zijn wezenlijke kenmerken en waarden opgenomen van alle begrensde NNN gebieden. Deze wezenlijke kenmerken en waarden vormen de basis van de huidige natuurdoelen binnen de provincie Noord-Holland. Daarnaast worden er ecologische visies voor diverse gebieden opgesteld waarin aangegeven wordt welke ambitie we na willen streven. Zodra deze ecologische visies zijn vastgesteld, wordt de ambitiekaart in de eerstvolgende versie van het Natuurbeheerplan geactualiseerd. In het natuurbeheerplan 2022 zijn nog geen ecologische visie meegenomen, omdat deze nog niet zijn vastgesteld.

4.2 Beleidsdoelen en criteria natuur- en landschapsbeheer

Noord-Holland kent een aantal bijzondere natuurwaarden, zoals de weidevogelgebieden, laagveenmoerassen en de duinen met de binnenduinrand. Op basis van deze natuurwaarden zijn de natuurdoeltypen voor Noord-Holland bepaald. De natuurdoeltypen zijn vervolgens vertaald naar de index voor de beheertypen.

Voor aanpassingen van de beheertypen op de kaarten kijken wij naar de volgende criteria:

- Natura 2000 doelen (habitattypekaart)
- Weidevogeldoelstellingen volgens de weidevogelleefgebiedenkaart[1]
- Beheertype N10.01 (Nat Schraalland) komt niet voor op laagveengronden.
- Beheertpen N05.03 (veenmoeras), N14.02(moerasbos), N04.01(zoete plas), N10.02 (vochtig hooiland) of N13.01 (vochtig weidevogelgrasland), kunnen een volgende ontwikkelfase zijn van het beheertype veenmosrietland of moeras. Dit zijn kwetsbare gebieden in de N2000 doelen. Aanvragen voor omzetting naar deze beheertype zullen wij kritisch beoordelen.

4.3 Beleidsdoelen en criteria agrarisch natuur- en landschapsbeheer

De provincie gaat uit van de uniforme ‘instapeisen’ en ‘streefdoelen’ zoals geformuleerd door Alterra in het rapport *Nieuw stelsel agrarisch natuurbeheer*. Deze instapeisen en streefdoelen zijn de basis geweest voor de begrenzingen van de leefgebiedenkaarten.

Beschrijvingen begrensde leefgebieden

Open grasland (deelkaart 1b)**:** open landschappen met veel vochtig en kruidenrijk gras, fijnmazige watergangen en enige opgaande begroeiing, zoals beplanting rond erven of bomenlanen. Doelsoorten zijn grutto en tureluur (voor A11.01 gebieden), en scholekster, kievit en wulp voor A11.02 gebieden.

[1] De weidevogelleefgebiedenkaart is in de omgevingsverordening vervangen door de kaart Bijzonder Provinciaal Landschap (BPL) voor gebieden buiten het NNN. De weidevogelleefgebiedenkaart die hier bedoelt wordt heeft op dit moment geen officiële status.

Open akker (deelkaart 1c)**.** Dit leefgebied bestaat overwegend uit akkers waarop gewassen zoals granen, aardappels, suikerbieten of vollegrondgroenten worden verbouwd, doorsneden met bermen, sloten en meer of minder opgaande begroeiing. Doelsoorten zijn gele kwikstaart, grauwe kiekendief, scholekster, kievit, patrijs, blauwe kiekendief, veldleeuwerik, velduil, ringmus, gorzen en de ruigpootbuizerd.

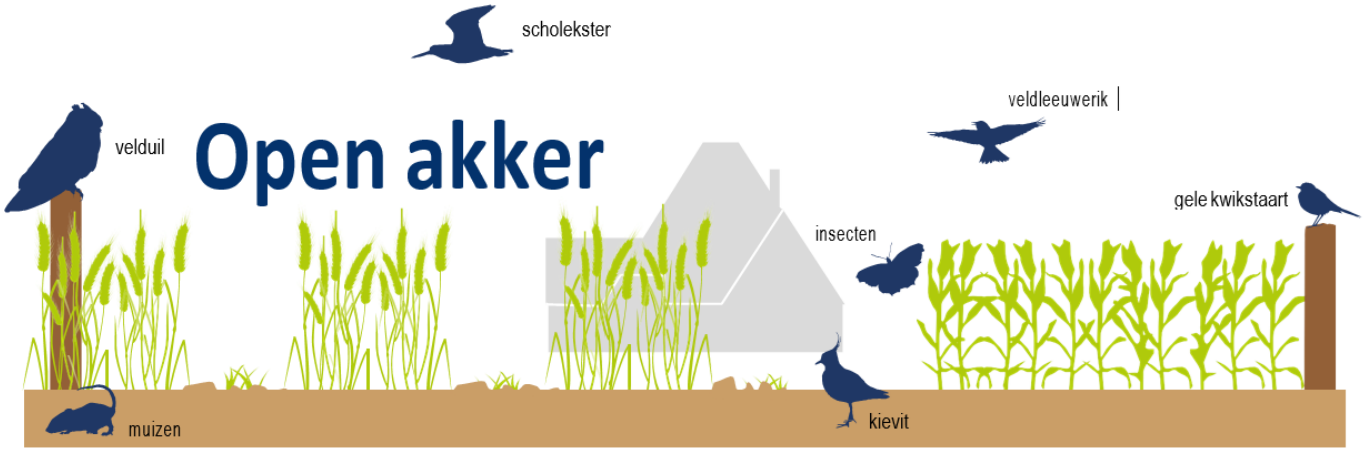

Natte dooradering (deelkaart 1d). Dit leefgebied bestaat uit natte elementen binnen het agrarisch cultuurlandschap: sloten, poelen, beken, moerasjes en plas-draspercelen. Doelsoorten zijn kleine modderkruiper, bittervoorn, noordse woelmuis, rugstreeppad, watersnip, zomertaling en de zwarte stern.

Droge dooradering (deelkaart e)**.** Dit leefgebied is een half-open tot besloten landschap met aan elkaar grenzende (kleinschalige) akkers, graslanden, laanbeplanting, singels, hout- en tuunwallen, heggen en hagen, struweelranden, dijken en slaperdijken, bermen van wegen en paden, steilrandjes en ruigtezomen. Doelsoort is kneu, keep, braamsluiper, grote lijster, zomertortel, spotvogel, torenvalk, ransuil, patrijs, geelgors en de bunzing.

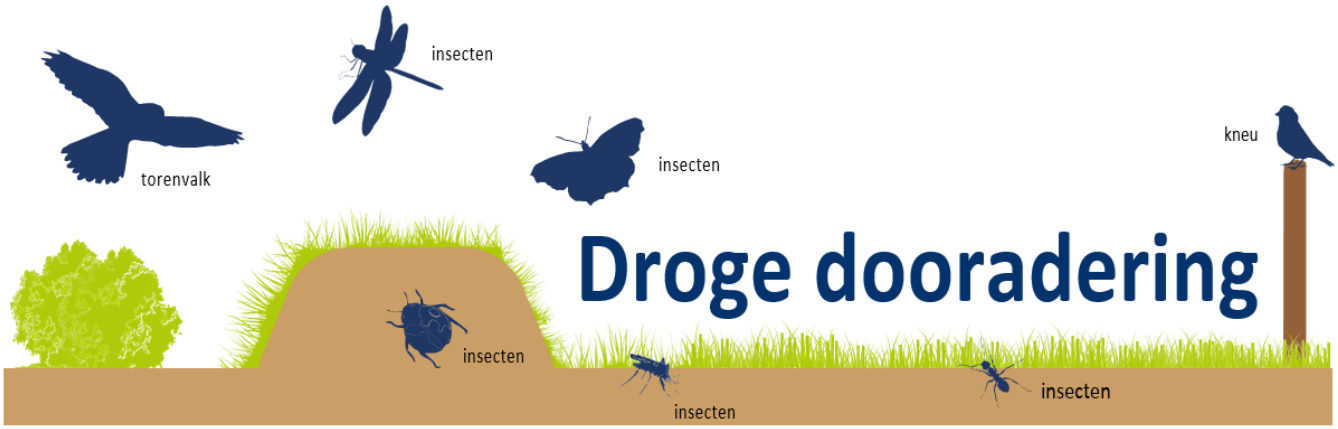

4.4 Beleidsdoelen en criteria water

Categorie water (agrarisch waterbeheer) (deelkaart 1f)**.** Het agrarisch waterbeheer is gericht op het bereiken van een goede toestand van al het water conform de Kaderrichtlijn Water en het realiseren van een robuust, duurzaam en klimaatbestendig watersysteem. Verschillende maatregelen zijn hierbij behulpzaam, zoals het beschikbaar stellen van agrarische gronden voor waterberging bij veel neerslag en het vasthouden van water bij droogte en het verbeteren van de grond- en oppervlaktewaterkwaliteit door groene zuivering (minder belasting met verontreinigende stoffen vanuit de agrarische sector) en duurzaam oever-, sloot- en bodembeheer (minder af- en uitspoeling van nutriënten en bestrijdingsmiddelen).

4.5 Beoordelingscriteria gebiedsaanvragen

Voor het agrarisch natuurbeheer kunnen alleen agrarische collectieven een gebiedsaanvraag indienen.

De gebiedsaanvragen zullen worden getoetst op:

- De kaarten zoals opgenomen in dit Natuurbeheerplan (bijlage 1b, c, d ,e en f)
- De criteria zoals opgenomen in onderstaande tabel

Leefgebied	Beheerfuncties
Open Grasland	Optimaliseren broed- en opgroeimogelijkheden (F01.12) Creëren nat biotoop (F01.15)
Open Akker	Creëren foerageergebied (F01.11) Optimaliseren voortplantingsmogelijkheden (F01.13)
Leefgebied natte dooradering	Optimaliseren broed- en opgroeimogelijkheden (F01.12) Verschralen (F01.14)
Leefgebied droge dooradering	Optimaliseren broed- en opgroeimogelijkheden (F01.12)
Categorie water (agrarisch waterbeheer)	Waterberging (F02.11) Verbeteren waterkwaliteit (F02.12) Vernatting (F02.13) Water vasthouden (F02.14)

Tabel 4 Beoordeling gebiedsaanvragen van agrarische collectieven

5. Inspraak en Subsidiemogelijkheden

De doelen uit het Natuurbeheerplan kunnen door natuurbeheerders (natuurorganisaties, particuliere natuurbeheerders, agrarische collectieven) worden gerealiseerd. Beheerders kunnen hun zienswijze geven op de aangegeven natuurtypen, beheertypen, leefgebieden agrarisch natuur- en landschapsbeheer, waterdoelen en bijbehorende criteria. De aanvraag voor een beheersubsidie is mogelijk nadat het Natuurbeheerplan is vastgesteld.

5.1 Inspraakprocedure Natuurbeheerplan 2022

Bij de totstandkoming van dit Natuurbeheerplan heeft contact plaatsgevonden met belanghebbenden. Op de voorbereiding van een besluit tot vaststelling of wijziging van een Natuurbeheerplan is de uniforme openbare voorbereidingsprocedure van afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) van toepassing. Op grond hiervan stellen GS belanghebbenden in de gelegenheid om in de periode van de terinzagelegging, schriftelijk of mondeling een zienswijze op het ontwerpplan kenbaar te maken. Het ontwerp-Natuurbeheerplan 2022 heeft zes weken ter inzage gelegen. Daarna is afgewogen of de ontvangen zienswijzen aanleiding gaven tot wijzigingen. Wanneer dit het geval was, zijn deze wijzigingen verwerkt in het Natuurbeheerplan 2022.

Tegelijk met het Natuurbeheerplan is een nota van beantwoording vastgesteld, waarin is toegelicht hoe de ontvangen zienswijzen zijn beoordeeld.

In Noord-Holland wordt sinds de decentralisatie van natuurbeheer en de PS-motie 53/2014 (“Natuur is kapitaal”) het Natuurbeheerplan op voordracht van GS door Provinciale Staten vastgesteld (inmiddels ook gecodificeerd in artikel 1.3 SVNL 2016-2021). Met het oog op de uitvoeringspraktijk hebben GS de bevoegdheid om wijzigingen van ondergeschikt belang in het kaartmateriaal aan te brengen.

Het is mogelijk binnen zes weken na bekendmaking beroep aan te tekenen tegen het besluit van Provinciale Staten. Een beroep kan ingediend worden door een schriftelijk beroepschrift te sturen aan de Rechtbank Noord-Holland, Sector Bestuursrecht, Postbus 1621, 2003 BR Haarlem.

5.2 Subsidie Natuur- en landschapsbeheer (SVNL-n)

Natuurbeheerders (natuurorganisaties, natuurcollectieven, particuliere natuurbeheerders, agrarische collectieven) kunnen via de subsidieregeling voor natuur- en landschapsbeheer, beheersubsidie aanvragen voor de op kaart 1a aangegeven beheertypen.
Bij de subsidie voor natuurbeheer moet de beheerder zijn terrein openstellen. Het natuurterrein is opengesteld als het minimaal 358 dagen per jaar gratis fysiek bereikbaar en toegankelijk is.

We verzoeken beheerders om zoveel mogelijk aan te sluiten bij een natuurcollectief voor een beheeraanvraag. Beheeraanvragen onder de €5000,- worden niet in behandeling genomen.

Beheerders die aansluiten bij het natuurcollectief Noord-Holland of die individueel een aanvraag indienen, moeten gecertificeerd zijn om in aanmerking te komen voor subsidie. Beheerders kunnen ook aansluiten bij een gecertificeerd collectief (b.v. Unie van Bosgroepen). Meer informatie: www.bij12.nl/onderwerpen/natuur-en-landschap/subsidiestelsel-natuur-en-landschap/certificering-subsidiestelsel-natuur-en-landschap/

Bijdragen

Naast de beheervergoeding is het ook mogelijk om bijdragen aan te vragen voor monitoring, voorzieningen, toezicht, vaarbijdrage en schapenbegrazing. De bijdrage zijn vaste bedragen en worden alleen toegekend aan die percelen waar ook beheervergoeding wordt gegeven. Alle bijdragen kunnen aangevraagd worden, alleen de vaarbijdrage hoeft in Noord-Holland niet apart aangevraagd te worden. Deze wordt automatisch uitgekeerd op alle percelen waar een beheervergoeding voor wordt aangevraagd en die op de vaarbijdrage kaart staan. Zie voor de voorwaarde en vergoedingen www.bij12.nl/onderwerpen/natuur-en-landschap/subsidiestelsel-natuur-en-landschap

5.2 Agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLB)

Alleen agrarische collectieven kunnen subsidie krijgen voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer. Alleen binnen de begrenzing van de leefgebieden is subsidie voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer mogelijk. Een agrarisch collectief is een gecertificeerde (coöperatieve) vereniging / een samenwerkingsverband in een (zelfgekozen) begrensd gebied die bestaat uit agrariërs en andere beheerders met gebruiksrecht van landbouwgrond in een gebied. Het collectief is eindbegunstigde van de subsidie.

5.3 Kwaliteitsimpuls: investeringen en functieverandering (SKNL)

De subsidie kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap (SKNL) is voor grondgebruikers die grond geschikt willen maken voor natuurbeheer en voor natuurbeheerders die de kwaliteit van de natuur verder willen ontwikkelen en verbeteren. Voor een kwaliteitsimpuls natuur en landschap zijn twee subsidiemogelijkheden: investeringssubsidie en subsidie functieverandering. Een combinatie hiervan is ook mogelijk. Deze subsidie kan alleen aangevraagd worden voor het beheertype zoals aangegeven op kaart 2 (ambitiekaart).

Overige informatie

Zoekgebieden NNN
Binnen de NNN zijn 2 zoekgebieden begrensd, in de Horstermeer en in de Bovenlanden nabij Aalsmeer. Binnen deze zoekgebieden wordt met behulp van gebiedsontwikkeling natuur gerealiseerd. Voor de Horstermeer is 76 ha beschikbaar en voor de Bovenlanden 14,6 ha. Pas nadat concreet is waar de begrenzing komt wordt een ambitie op de ambitiekaart gezet. Over zowel de concrete begrenzing als de bijbehorende aanpassing van de ambitiekaart in de zoekgebieden kunnen Gedeputeerde Staten tussentijds een besluit nemen.

Binnen het zoekgebied voor de Bovenlanden nabij Aalsmeer is op 5 ha een ambitietype gelegd. Het zoekgebied is nu nog 9,6 ha.

Websites links
Meer informatie over het (agrarisch) natuur- en landschapsbeheer vindt u op:

Website van de provincie:
https://www.noord-holland.nl/Onderwerpen/Natuur/Natuurbeheer

kaartviewer

Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap Noord-Holland 2018, uvr subsidie (SKNL)

SVNL-N: Natuur- en landschapsbeheer 2016-2021, uvr subsidie

Website van BIJ12
Dit portaal is de verzamelplaats van alle (beleids)informatie over Natuur en Landschap in Nederland.
www.bij12.nl/onderwerpen/natuur-en-landschap.
www.bij12.nl/onderwerpen/natuur-en-landschap/subsidiestelsel-natuur-en-landschap

www.bij12.nl/onderwerpen/natuur-en-landschap/subsidiestelsel-natuur-en-landschap/certificering-subsidiestelsel-natuur-en-landschap/

Afkortingen

ANLB: Agrarisch natuur en Landschapsbeheer
AwB: Algemene wet Bestuursrecht
BPL: Bijzonder Provinciaal Landschap
BIJ12: BIJ12 is een uitvoeringsorganisatie van alle 12 provincies
GS: Gedeputeerde Staten
NNN: natuur Netwerk Nederland
SKNL: Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap
SVNL: Subsidie verordening Natuur en landschapsbeheer

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
mw M. Anneveldt-Pot
BEL/GRN

Telefoonnummer +31235143684
potm@noord-holland.nl

Betreft: Natuurbeheerplan 2022

Verzenddatum
12 OKT. 2021

Kenmerk
1696123/1696132

Uw kenmerk

Geachte leden,

Hierbij ontvangt u ter besluitvorming de bijgaande statenvoordracht met het bijbehorende besluit, met bijlagen, over het Natuurbeheerplan 2022. Wij hebben op 5 oktober jl. besloten deze voordracht aan uw Staten te zenden.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

3 bijlagen

- Voordracht
- Natuurbeheerplan 2022
- Nota van beantwoording Natuurbeheerplan 2022

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Provincie Noord-Holland

NOTA VAN BEANTWOORDING

Natuurbeheerplan 2022

Samenvatting van de zienswijzen op het ontwerp-Natuurbeheerplan en beantwoording zoals vastgesteld door Gedeputeerde Staten van Noord-Holland d.d. 5 oktober 2021.

1696123/1696129

Provincie Noord-Holland
Postbus 123
2000 MD Haarlem
www.noord-holland.nl

INHOUDSOPGAVE

1 Inleiding
2 Algemene toelichting op de ingediende zienswijzen
3 Overzicht van de wijzigingen
4 Lijst van indieners
5 Overige opmerkingen
6 Zienswijzen en reactie Gedeputeerde Staten

1. Inleiding

Vanaf 2022 is het Natuurbeheerplan geen onderdeel meer van het Programma Natuur Ontwikkeling, maar weer een zelfstandig beleidsplan.
Op de voorbereiding van een besluit tot vaststelling of wijziging van een Natuurbeheerplan is de algemene uniforme voorbereidingsprocedure van afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) van toepassing. Op grond van deze procedure heeft een ieder het recht om in de periode van de terinzagelegging schriftelijk of mondeling te reageren op het ontwerpplan.
Het ontwerp-wijzigingsbesluit Natuurbeheerplan 2022 heeft van 18 juni t/m 28 juli 2021 ter inzage gelegen. Onderstaand een overzicht van de ingediende zienswijzen (GS besluit 2 juni 2021, nr. 1628748/1628746)

Het ontwerp Natuurbeheerplan 2022 bevatte op enkele locaties wijzigingen ten opzichte van het vastgestelde Natuurbeheerplan 2021. In februari 2021 is een herbegrenzingsbesluit NNN genomen. Voor deze NNN wijzigingen zijn de ambitie- en de beheertypekaart aangepast. Daarnaast zijn er beheertypen op de beheertypekaart gelegd voor percelen die gerealiseerd zijn. Voor deze percelen kan vanaf 2022 beheersubsidie worden aangevraagd.

2. Algemene toelichting op ingediende zienswijzen

In hoofdstuk 1 van de tekst van het Natuurbeheerplan is toegevoegd hoe we omgaan met het ANLB in de NNN gebieden. Hierover zijn enkele zienswijzen binnen gekomen en dit is een wijziging t.o.v. van het Natuurbeheerplan 2021. In het Natuurbeheerplan staat nu: “In 2027 willen wij het NNN gerealiseerd hebben, dat betekent dat binnen het NNN alleen nog maar subsidie voor natuurbeheer (SNL) kan worden verleend. In 2022 is er nog agrarisch natuurbeheer mogelijk binnen het NNN. Vanaf 1 januari 2023 vervalt agrarisch natuurbeheer binnen het NNN. Onderzocht wordt of we in de periode dat de NNN realisatie plaatsvindt (2023-2027) subsidie voor (agrarisch) natuurbeheer kunnen bieden aan agrariërs die op hun NNN percelen overstappen naar natuurbeheer maar hiervoor een overbruggingsperiode nodig hebben.

In het Natuurbeheerplan is ook opgenomen dat met name de beheertypekaart van het Natuurbeheerplan 2023 gewijzigd wordt in overleg met alle huidige beheerders. De beheersubsidie moet vanaf 2023 opnieuw worden aangevraagd en wij willen de kaarten dan gezamenlijk goed op orde hebben. Daarover hebben we nu al gesprekken met de terreinbeheerders.

Een aantal ingediende zienswijzen gaat over de NNN begrenzing. Voor enkele van deze hebben we bij het herbegrenzingenbesluit van de NNN (februari 2021) al aangegeven dat de gebieden ecologische belangrijk zijn. We verwijzen in deze nota van beantwoording naar dat besluit. Nieuwe NNN verzoeken gaan we bij de herbegrenzing van de NNN (planning februari 2022) beoordelen.

Het Natuurbeheerplan, inclusief de kaarten, worden in september door Gedeputeerde Staten vastgesteld, en vervolgens worden deze in november vastgesteld door Provinciale Staten. Zodra Provinciale Staten het Natuurbeheerplan heeft vastgesteld, kan op basis van de kaarten

van het natuurbeheerplan een subsidie aangevraagd worden. De subsidieregeling voor het beheer, de SVNL (Subsidie voor Natuur en Landschapsbeheer) wordt opengesteld van 15 november t/m 31 december 2021. Het aan te vragen beheer gaat in op 1 januari 2022.
De subsidieregeling voor omvormen naar natuur en inrichting, de SKNL (Subsidieregeling voor Kwaliteitsimpuls voor Natuur en Landschap) is opengesteld van 1 januari t/m 31 oktober 2022.

3. Overzicht van de wijzigingen

Voorstel	Thema	zienswijze
1	Ambitietype kaart	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,13,14,15,21,22,43,44,45,47,55,69,72,80,85,100,129,136,152,167,173,182,183,196,201
2	Beheertype kaart	26,7,T1,T2,T3,T4,T5,T6
3	Leefgebieden kaart	50,68,76,84,118,127,146,162,163
4	Bosbeheer	Overige 136 zienswijzen
5	NNN begrenzing	10,12,140,153,160,161,166,171,180,184,193,195,199
6	Overige	16,60,176,197

4. Lijst van indieners en overzicht vindplaats beantwoording via nummer kenmerk (verseon nummers)

De lege velden zijn privépersonen

Nummer	Kenmerk 1628748/	Naam
1	1658385	Rentmeester M Witte B.V.
2	1660545	Rentmeester M Noordanus & partners
3	1660532	Lexquis
4	1660753	Stichting de Bovenlanden Aalsmeer
5	1663746	Lexquis
6	1664656	Lexquis
7	1663765	Lexquis
8	1663750	Lexquis
9	1663967	Lexquis
10	1665286	
11	1665289	Lexquis
12	1665322	
13	1665288	Lexquis
14	1666403	Lexquis
15	1666397	Lexquis
16	1667929	
17	1667049	
18	1667043	
19	1668753	
20	1669317	
21	1669882	Lexquis
22	1671341	
23	1671330	
24	1671329	
25	1673246	
26	1672181	
27	1673311	
28	1673323	
29	1673396	
30	1673327	
31	1673324	
32	1673326	
33	1673474	
34	1675894	
36	1673395	
37	1673329	
38	1673333	
39	1673335	
40	1673309	
41	1677665	
42	1677717	
43	1677598	
44	1677596	
45	1678595	
46	1678594	
47	1678597	
48	1678619	
49	1678600	
50	1680017	Collectief NH-Zuid
51	1679993	
52	1679360	
53	1680011	
54	1679361	
55	1679424	
56	1679362	
57	1680001	
58	1679359	
59	1680420	

60	1680341	
61	1680369	
62	1680416	
63	1680537	
64	1680340	
65	1680421	
66	1680404	
67	1680413	
68	1680556	ANV Hollands Noorden
69	1681123	
70	1681111	
71	1681403	Natuurmonumenten
72	1682509	Alfa accountants
73	1682345	Groenlinks Bergen
74	1682355	Bewonersvereniging de Sanderij
75	1682686	
76	1682346	ANLV de Lieuw
77	1682449	Behoorlijk Bestuur Bergen
78	1681741	Gemeente Bergen
79	1682685	
80	1682354	
81	1682761	Schoorlse Duinen
82	1683499	
83	1682770	
84	1682759	ANV Waterland & Dijken
85	1682808	Staatsbosbeheer
86	1682774	
87	1682778	
88	1682760	Ned. Mycologische Vereniging
89	1683790	
90	1683501	
91	1682743	
92	1683048	
93	1683591	
94	1682766	
95	1683771	
96	1682768	
97	1682772	
98	1684148	
99	1684153	St. Local Spirit
100	1683990	St. Naarder eng
101	1683984	
102	1684056	
103	1683983	
104	1684152	
105	1683980	
106	1683985	
107	1684080	
108	1684408	
109	1684490	
110	1684469	
111	1684487	
112	1684557	
113	1684485	
114	1684433	
115	1684473	
116	1684419	
117	1684422	
118	1684475	
119	1684425	

120	1684438	
121	1684465	
122	1684448	
123	1684612	St. behoud van het Schoorlse- en Noordkennemerduingebied
124	1684457	
125	1684549	
126	1684489	
127	1684413	
128	1684428	
129	1684399	
130	1684677	
131	1685728	
132	1684481	
133	1684502	
134	1684585	
135	1684492	
136	1685421	
137	16854397	
138	16854500	
139	16854537	
140	1684464	
141	1684527	
142	1684462	
143	1684507	
144	1684510	
145	1684434	
146	1684426	
147	1684405	
148	1685124	
149	1684476	
150	1684546	
151	1686205	
152	1686433	
153	1686488	St. Tuin van Haarlem
154	1686504	
155	1686498	St. behoud van het Schoorlse- en Noordkennemerduingebied
156	1686285	
157	1686508	
158	1686452	St. behoud van het Schoorlse- en Noordkennemerduingebied
159	1686501	
160	1686295	
161	1686386	
162	1686401	
163	1686259	
164	1686212	
165	1687496	
166	1687774	St. Kleimeer
167	1687196	
168	1687744	
169	1687203	
170	1687656	
171	1687204	VOF Hoeve Camperduin
172	1687621	
173	1687193	
174	1687789	
175	1687623	
176	1687746	Bewoners Sammerpolder

177	1687805	
178	1687618	
179	1687495	
180	1687200	Bescherm de natuur Geestmerambacht
181	1687194	
182	1687205	
183	1687199	Rentmeester M. Noordanus
184	1687184	Brusse expertisecentrum
185	1687499	
186	1687182	
187	1687497	
188	1687504	
189	1687192	
190	1687879	
191	1687891	
192	1687887	
193	1687889	
194	1687884	
195	1687888	
196	1688254	Recreatieschap Noord-Holland
197	1688257	
198	1688261	
199	1688268	
200	1688275	
201	1688278	HHNK

5. Overige opmerkingen

Ambtshalve is op een aantal percelen het beheertype gewijzigd op de ambitiekaart en/of op de beheertypekaart door inrichting en/of realisatie van het gebied. Deze wijzigingen zijn onderstaand benoemd met een T-nummer.

Bij het opstellen van deze Nota van Beantwoording geven wij aan nog te wachten op definitieve afspraken of ondertekeningen. Het bekend maken van deze Nota van Beantwoording en het definitief vaststellen van de het Natuurbeheerplan 2022 zal 2 maanden laten zijn. In de tussentijd kunnen gemaakte toezeggingen al uitgevoerd zijn.

6. Zienswijzen op ontwerp-wijzigingsbesluit Natuurbeheerplan 2022 en reactie GS

Nr.	Thema	Kenmerk 1628748/	Samenvatting opmerking	Reactie Gedeputeerde Staten	Wijzigings- voors
1.	Ambitietype kaart	1658385	Recent is de realisatiestrategie Natuurnetwerk Nederland vastgesteld door GS. Dit betekent dat in de toekomst de percelen van indiener omgevormd worden naar natuur en niet meer agrarisch gebruikt kunnen worden. Indiener wil graag in overleg hierover.	In Zuid-Kennemerland is de provincie gestart met een gebiedsproces gericht op natuurontwikkeling. De huidige NNN-begrenzing is hierbij het vertrekpunt. Op basis van ecologische adviezen, de ontvangen zienswijzen en gesprekken met grondeigenaren en gebiedspartijen stellen GS de definitieve begrenzing vast.	
2.	Ambitietype kaart	1660545	Indiener geeft aan dat in het kader van Volledig schadeloosstelling afspraken zijn gemaakt met de provincie dat percelen G 1095 en G2263 ambitietype N10.02 en N14.02 krijgen. Graag aanpassen op de kaart.	Een door beide partijen ondertekende overeenkomst is leidend. De kaarten in het Natuurbeheerplan zullen vervolgens worden aangepast. Wij passen het nu nog niet aan.	
3.	Ambitietype kaart	1660532	Indiener maakt bezwaar tegen begrenzing van zijn percelen als NNN. Dit bezwaar is ook ingediend bij de Omgevingsverordening.	zie antwoord zienswijze 1	

Nr.	Thema	Kenmerk 1628748/	Samenvatting opmerking	Reactie Gedeputeerde Staten	Wijzigings- voors
4.	Ambitietype kaart	1660753	Indiener verzoekt om een ambitietype N05.03 te leggen op perceel H-4474 en H 4472. Zodat deze kunnen worden ingericht.	GS honoreren uw verzoek. De percelen liggen binnen het zoekgebied, welke in 2018 is vastgesteld. Het quotum wordt hiermee verlaagd naar 7,28 ha.	Ambitietype kaar aanpassen
5	Ambitietype kaart	1663746	Indiener maakt bezwaar tegen begrenzing van zijn percelen als NNN. Dit bezwaar is ook ingediend bij de Omgevingsverordening.	zie antwoord zienswijze 1	
6	Ambitietype kaart	1664656	Indiener maakt bezwaar tegen begrenzing van zijn percelen als NNN. Dit bezwaar is ook ingediend bij de Omgevingsverordening.	zie antwoord zienswijze 1	
7	Ambitietype kaart	1663765	Indiener maakt bezwaar tegen begrenzing van zijn percelen als NNN. Dit bezwaar is ook ingediend bij de Omgevingsverordening.	zie antwoord zienswijze 1	
8	Ambitietype kaart	1663750	Indiener maakt bezwaar tegen begrenzing van zijn percelen als NNN. Dit bezwaar is ook ingediend bij de Omgevingsverordening.	zie antwoord zienswijze 1	
9	Ambitietype kaart	1663967	Indiener maakt bezwaar tegen begrenzing van zijn percelen als NNN. Dit bezwaar is ook ingediend bij de Omgevingsverordening.	zie antwoord zienswijze 1	
10	NNN begrenzing	1665286	Indiener verzoekt om benoemde percelen te ontgrenzen als NNN. Verzoek is al meerdere jaren gedaan. Er ligt geen ecologisch onderzoek om deze percelen te begrenzen als NNN. Provincie stelt het besluit hierover steeds uit.	Voor Waterland-oost loopt momenteel een gebiedsproces. Verwachting is dat in 2022 een definitief besluit genomen wordt over de begrenzing in dit gebied.	
11	Ambitietype kaart	1665289	Indiener maakt bezwaar tegen begrenzing van zijn percelen als NNN. Dit bezwaar is ook ingediend bij de Omgevingsverordening.	zie antwoord zienswijze 1	

Nr.	Thema	Kenmerk 1628748/	Samenvatting opmerking	Reactie Gedeputeerde Staten	Wijzigings- voors
12	NNN begrenzing	1665322	Indiener verzoekt om perceel H2978 te ontgrenzen, en stelt voor om perceel H855 te begrenzen.	De zienswijze heeft betrekking op de ruimtelijke begrenzing van het NNN. De begrenzing van de NNN is geregeld in de Omgevingsverordening. In 2022 wordt de NNN kaart geactualiseerd. Onze gebiedsregisseur zal met u contact opnemen over dit voorstel.	
13	Ambitietype kaart	1665288	Indiener maakt bezwaar tegen begrenzing van zijn percelen als NNN. Dit bezwaar is ook ingediend bij de Omgevingsverordening.	zie antwoord zienswijze 1	
14	Ambitietype kaart	1666403	Indiener maakt bezwaar tegen begrenzing van zijn percelen als NNN. Dit bezwaar is ook ingediend bij de Omgevingsverordening.	zie antwoord zienswijze 1	
15	Ambitietype kaart	1666397	Indiener maakt bezwaar tegen begrenzing van zijn percelen als NNN. Dit bezwaar is ook ingediend bij de Omgevingsverordening.	zie antwoord zienswijze 1	
16	Overige	1667929	Indiener ziet dat de weidevogels hard achteruitgaan. Dit komt o.a. door dichte grasmatten, monotone vegetatie, maar ook door predatie van vossen en huiskatten. In 4.3 (beleidsdoelen agrarisch natuurbeheer), worden onrealistische doelsoorten genoemd. Waterbergingsplaatsen die permanent onder water staan leveren een grote bijdrage aan het vogelleven. Voorstel om dit op te nemen in het Natuurbeheerplan.	Predatie van o.a. huiskatten is ons bekend. De doelsoorten voor de leefgebieden van agrarisch natuurbeheer zijn opgesteld in 2015 door Alterra. Met de agrarische collectieven hebben wij afspraken over de te bereiken doelen en doelsoorten in de leefgebieden. In het Natuurbeheerplan 2023 gaan wij de beleidsdoelen opnieuw bepalen, zodat we met de agrarische collectieven in 2023 nieuwe beheerafspraken kunnen maken.	

Nr.	Thema	Kenmerk 1628748/	Samenvatting opmerking	Reactie Gedeputeerde Staten	Wijzigings- voors
				Het positieve effect van plasdras percelen of het vernatten van percelen is ons zeker bekend! In het natuurbeheerplan zijn hier al voorwaarden voor geschept. Wij overleggen met beheerders dat dit ook uitgevoerd kan worden.	
17	Bosbeheer	1667049	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	De ambitiekaart geeft aan welke doelen wij in 2027 ambiëren. Deze kaart kan jaarlijks, bij de herziening van het Natuurbeheerplan, aangepast worden. Op dit moment zijn wij bezig met de Bossenstrategie; een plan om meer bos te realiseren in Noord-Holland en om het bestaande bosareaal te revitaliseren. Tegelijkertijd is soms bosbeheer noodzakelijk om de instandhoudingsdoelstellingen te halen, zoals in het duingebied het geval is. Als er bos in Natura2000 gebied verwijderd wordt, zal dit altijd elders gecompenseerd worden. Ten aanzien van de bossen bij Schoorl is afgesproken dat tijdens de eerste planperiode (2018 –2024) van het Natura 2000-beheerplan alleen het Dr. Van Steijnbos gekapt wordt (ca. 7,6 hectare, gekapt begin 2021). Het Baaknolbos, Frederiksblink en Leeuwenkuilbos worden in deze jaren niet gekapt. Daarnaast zal na afloop van de eerste Natura 2000-beheerplanperiode een evaluatie plaatsvinden naar de ontwikkeling van de natuurwaarden in de Schoorlse Duinen. Op basis van de resultaten van deze evaluatie en de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen wordt een hernieuwd Natura 2000-beheerplan	

Nr.	Thema	Kenmerk 1628748/	Samenvatting opmerking	Reactie Gedeputeerde Staten	Wijzigings- voors
				opgesteld voor de Schoorlse Duinen. Hierin worden de maatregelen opgenomen voor de periode 2024 – 2030. Boskap wordt daarbij als maatregel opgenomen als er geen alternatieven voorhanden zijn en als dit vanuit ecologisch perspectief noodzakelijk is voor de kwaliteit van het natuurgebied. De ambitiekaart wordt vervolgens aangepast op basis van het Natura 2000-beheerplan. Het nu voorliggende natuurbeheerplan wordt niet aangepast aan de hand van deze zienswijze.	
18	Bosbeheer	1667043	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
19	Bosbeheer	1668753	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
20	Bosbeheer	1669317	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
21	Ambitietype kaart	1669882	Indiener maakt bezwaar tegen begrenzing van zijn percelen als NNN. Dit bezwaar is ook ingediend bij de Omgevingsverordening.	zie antwoord zienswijze 1	
22	Ambitietype kaart	1671341	Indiener verzoekt om ambitietype achter en rondom de woning van Keverdijk21 te wijzigen van moeras in een droger ambitietype.	De zorgen over de consequenties van de ontwikkeling van natte natuur rondom het Naardermeer zijn ons bekend vanuit het project Schil Naardermeer. Voor de door u aangegeven NNN-percelen rondom uw huis geldt dat deze onderdeel zijn van de	

Nr.	Thema	Kenmerk 1628748/	Samenvatting opmerking	Reactie Gedeputeerde Staten	Wijzigings- voors
				natuurverbinding Natuurboog Amsterdam zuidoost (ANV2). Omdat deze robuuste natuurverbinding de natte natuurgebieden van de Vechtstreek en het Naardermeer met het IJmeer en het Gooimeer met elkaar moet verbinden, is voor deze gronden het ambitietype moeras vastgelegd. De haalbaarheid van dit natuurtype op deze locatie en in de driehoek tussen de Keverdijk en het Visserijpad moet nog verder onderzocht worden. Hierbij zullen wij de door u genoemde zorgpunten nadrukkelijk meenemen.	
23	Bosbeheer	1671330	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
24	Bosbeheer	1671329	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
25	Bosbeheer	1673246	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
26	Beheertype kaart	1672181	Indiener geeft aan dat het beheertype Hoogstamfruitboom niet op de kaart staat.	Hoogstamfruitboom is een landschapselement en staat op de beheertypekaart als “L-type”. Deze Hoogstamfruitboom staat wel op de beheertypekaart.	
27	Bosbeheer	1673311	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	

Nr.	Thema	Kenmerk 1628748/	Samenvatting opmerking	Reactie Gedeputeerde Staten	Wijzigings- voors
28	Bosbeheer	1673323	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
29	Bosbeheer	1673396	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
30	Bosbeheer	1673327	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
31	Bosbeheer	1673324	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
32	Bosbeheer	1673326	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
33	Bosbeheer	1673474	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
34	Bosbeheer	1675894	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
36	Bosbeheer	1673395	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
37	Bosbeheer	1673329	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	

Nr.	Thema	Kenmerk 1628748/	Samenvatting opmerking	Reactie Gedeputeerde Staten	Wijzigings- voors
38	Bosbeheer	1673333	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
39	Bosbeheer	1673335	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
40	Bosbeheer	1673309	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
41	Bosbeheer	1677665	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
42	Bosbeheer	1677717	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
43	Ambitietype kaart	1677598	Indiener verzoekt om op genoemde percelen natuurambitie van de ambitiekaart te verwijderen. Indiener verzoekt duidelijkheid te geven over het agrarisch natuurbeheer in het NNN.	Op 30 maart 2021 hebben wij een besluit genomen over de herbegrenzing van het NNN. Daarbij is ook gekeken of de natuurambitie van o.a. uw percelen verwijderd kon worden. Wij hebben u vervolgens medegedeeld dat wij uw verzoek vooralsnog niet overnemen. In het Natuurbeheerplan is een tekst opgenomen hoe wij de komende jaren om willen gaan met het agrarisch natuurbeheer in het NNN. Zoals al eerder aangegeven is vanaf 1 januari 2023 geen agrarisch natuurbeheer meer mogelijk binnen het NNN. We overleggen momenteel over	

Nr.	Thema	Kenmerk 1628748/	Samenvatting opmerking	Reactie Gedeputeerde Staten	Wijzigings- voors
				overbruggingsmogelijkheden voor de periode van 2023-2027. Na 2027 willen we alleen natuurbeheer in het NNN.	
44	Ambitietype kaart	1677596	Idem zienswijze 43		
45	Ambitietype kaart	1678595	Indiener verzoekt om het natuurdoel van de weg af te halen.	De zienswijze heeft betrekking op de ruimtelijke begrenzing van het NNN. De begrenzing van de NNN is geregeld in de Omgevingsverordening. In 2022 wordt de NNN kaart geactualiseerd. Deze weg maakt geen onderdeel uit van de naastgelegen NNN gebieden. Wij zullen de natuurambitie van deze weg verwijderen en het verzoek voor ontgrenzing meenemen in het actualisatie van de NNN in 2022.	Ambitiekaart aan
46	Bosbeheer	1678594	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
47	Ambitietype kaart	1678597	Indiener verzoekt om op genoemde percelen natuurambitie van de ambitiekaart te verwijderen.	Voor Waterland-oost loopt momenteel een gebiedsproces. Verwachting is dat in 2022 een definitief besluit genomen wordt over de begrenzing in dit gebied. De kaarten voor het Natuurbeheerplan zullen daarna eventueel aangepast worden.	
48	Bosbeheer	1678619	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	

Nr.	Thema	Kenmerk 1628748/	Samenvatting opmerking	Reactie Gedeputeerde Staten	Wijzigings- voors
49	Bosbeheer	1678600	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
50	Leefgebieden kaart	1680017	Indiener verzoekt om in de tekst op te nemen dat agrarisch natuurbeheer binnen het NNN nog mogelijk is in 2022. En indiener verzoekt om het leefgebied droge dooradering in het Gooi uit te breiden.	De tekst van het Natuurbeheerplan passen we aan met een toelichting over het agrarisch Natuurbeheer in 2022 en verder binnen het NNN.	Tekst NBP aanpa Leefgebieden ka aanpassen
51	Bosbeheer	1679993	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
52	Bosbeheer	1679360	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
53	Bosbeheer	1680011	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
54	Bosbeheer	1679361	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
55	Ambitietype kaart	1679424	Indiener vindt het ambitietype gemaaid rietland niet realistisch. Het perceel is kruidenrijk, wordt beweid, wat erg gewaardeerd wordt door de omgeving.	Wij zijn bezig om de beheertypekaart voor het Natuurbeheerplan 2023 aan te passen. Hiervoor hebben wij overleg met diverse natuurbeheerders. Wij zullen uw opmerking over het beheertype op dit perceel in dat proces meenemen en beoordelen.	
56	Bosbeheer	1679362	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
57	Bosbeheer	1680001	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
58	Bosbeheer	1679359	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	

Nr.	Thema	Kenmerk 1628748/	Samenvatting opmerking	Reactie Gedeputeerde Staten	Wijzigings- voors
59	Bosbeheer	1680420	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
60	Overige	1680341	Indiener verzoekt om groene strook langs zijn erf van de kaart te verwijderen.	GS nemen het verzoek niet over. De groene strook is geen begrenzing op het Natuurbeheerplan maar een kleur van de topografische ondergrond.	
61	Bosbeheer	1680369	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
62	Bosbeheer	1680416	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
63	Bosbeheer	1680537	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
64	Bosbeheer	1680340	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
65	Bosbeheer	1680421	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
66	Bosbeheer	1680404	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
67	Bosbeheer	1680413	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
68	Leefgebieden kaart	1680556	Indiener verzoekt om in de tekst op te nemen dat agrarisch natuurbeheer binnen het NNN nog mogelijk is in 2022. En indiener geeft enkele wijzigingen aan voor de leefgebiedenkaart.	De tekst van het Natuurbeheerplan passen we aan met een toelichting over het agrarisch Natuurbeheer in 2022 en verder binnen het NNN. De leefgebiedenkaart passen wij aan.	Leefgebieden ka aanpassen

Nr.	Thema	Kenmerk 1628748/	Samenvatting opmerking	Reactie Gedeputeerde Staten	Wijzigings- voors
69	Ambitietype kaart	1681123	Indiener vindt het ambitietype gemaaid rietland op perceel C3670 niet realistisch. Het perceel is kruidenrijk, wordt beweid, wat erg gewaardeerd wordt door de omgeving.	Wij zijn bezig om de beheertypekaart voor het Natuurbeheerplan 2023 aan te passen. Hiervoor hebben wij overleg met diverse natuurbeheerders. Wij zullen uw opmerking over het beheertype op dit perceel in dat proces meenemen en beoordelen.	
70	Bosbeheer	1681111	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
71	Beheertype kaart	1681403	De beheertypekaart voor het Wormer Jisperveld klopt niet meer. In 2022 wordt een vegetatiekartering gemaakt, daarna kan de beheertypekaart worden aangepast. Voor de Oostelijke Vechtplassen en diverse gebieden op Texel moeten de ambitie- en beheertypekaart worden aangepast. Dit gebeurt in het kader van het aanpassen Natuurbeheerplan 2023.	Voor het Natuurbeheerplan 2022 gaan wij niets wijzigen. De aangegeven wijzigingen nemen wij mee voor het Natuurbeheerplan 2023, welke wij in het najaar van 2021 gaan bespreken met u.	
72	Ambitietype kaart	1682509	Indiener verzoekt om op genoemde percelen natuurambitie van de ambitiekaart te verwijderen. De percelen liggen binnen het NNN en worden agrarisch beheerd.	Wij hebben in 2023 voor alle NNN gebieden een plan om de NNN gerealiseerd te hebben in 2027. De huidige NNN-begrenzing en de ambitietypen zijn daarbij uitgangspunt. In het Natuurbeheerplan is een tekst opgenomen hoe wij komende jaren om willen gaan met de agrarisch natuurbeheer in het NNN. Zoals al eerder aangegeven is vanaf 1 januari 2023 geen agrarisch natuurbeheer meer mogelijk binnen het NNN. We overleggen momenteel met alle belanghebbende over een overbruggingsmogelijkheid voor de periode van 2023-2027. Na 2027 willen we alleen natuurbeheer in het NNN.	

Nr.	Thema	Kenmerk 1628748/	Samenvatting opmerking	Reactie Gedeputeerde Staten	Wijzigings- voors
73	Bosbeheer	1682345	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
74	Bosbeheer	1682355	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
75	Bosbeheer	1682686	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
76	Leefgebieden kaart	1682346	Indiener verzoekt om in de tekst op te nemen dat agrarisch natuurbeheer binnen het NNN nog mogelijk is in 2022. Indiener geeft enkele wijzigingen aan voor de beheertypenkaart en de leefgebiedenkaart. En indiener geeft aan dat de voortgangskaart niet klopt op de Hoge Berg.	De tekst van het Natuurbeheerplan passen we aan met een toelichting over het agrarisch Natuurbeheer in 2022 en verder binnen het NNN. De leefgebiedenkaart passen wij aan. Het natuurbeheertype passen wij niet aan. Op de ambitiekaart staat het natuurbeheertype al, en op de beheertypekaart zetten wij het nadat het perceel is ingericht. De Voortgangskaart wordt jaarlijks in januari aangepast, we nemen de opmerking hierover in de eerst volgende wijziging in januari mee.	Leefgebieden ka aanpassen
77	Bosbeheer	1682449	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	

Nr.	Thema	Kenmerk 1628748/	Samenvatting opmerking	Reactie Gedeputeerde Staten	Wijzigings- voors
78		1681741	Indiener verzoekt om zienswijze na sluiting van de inzage termijn in te kunnen dienen.	De Algemene wet bestuursrecht kent geen mogelijkheid om de termijn voor het indienen van zienswijzen te verlengen. Wij hebben na sluitingsdatum geen zienswijze ontvangen.	
79	Bosbeheer	1682685	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
80	Ambitietype kaart	1682354	Indiener verzoekt om ambitietype van zijn perceel te halen. Betreft een klein strookje op perceel L 421.	GS gaan akkoord met uw verzoek. Wij halen het ambitietype van het perceel af. Dit betreft een kaartfout.	Ambitietype kaar aanpassen
81	Bosbeheer	1682761	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
82	Bosbeheer	1683499	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
83	Bosbeheer	1682770	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
84	Leefgebieden kaart	1682759	Indiener verzoekt om voor 2 percelen het leefgebied droge dooradering weer toe te voegen.	GS gaat akkoord met uw verzoek, wij voegen op deze 2 percelen het leefgebied droge dooradering toe.	Leefgebieden ka aanpassen
85	Ambitietype kaart	1682808	Indiener verzoekt om op de ambitiekaart een klein stukje N05.03 toe te voegen aan de Viskringloop Wieringermeer. Indiener verzoekt het ambitietype van Het Alloo te wijzigen naar N10.02.	GS gaat akkoord met uw verzoek. Wij passen de ambitiekaart aan voor het perceel van de vismigratie en Het Alloo.	Ambitietype kaar aanpassen

Nr.	Thema	Kenmerk 1628748/	Samenvatting opmerking	Reactie Gedeputeerde Staten	Wijzigings- voors
			Een groot aantal percelen wordt beheerd met agrarisch natuurbeheer. Indiener wil graag in gesprek om tot afronding van deze NNN gebieden te komen voor 2027.	In het Natuurbeheerplan is een tekst opgenomen hoe wij komende jaren om willen gaan met de agrarisch natuurbeheer in het NNN. Zoals al eerder aangegeven is vanaf 1 januari 2023 geen agrarisch natuurbeheer meer mogelijk binnen het NNN. We gaan met u overleggen hoe we dit gaan realiseren.	
86	Bosbeheer	1682774	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
87	Bosbeheer	1682778	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
88	Bosbeheer	1682760	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
89	Bosbeheer	1683790	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
90	Bosbeheer	1683501	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
91	Bosbeheer	1682743	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	

Nr.	Thema	Kenmerk 1628748/	Samenvatting opmerking	Reactie Gedeputeerde Staten	Wijzigings- voors
92	Bosbeheer	1683048	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
93	Bosbeheer	1683591	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
94	Bosbeheer	1682766	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
95	Bosbeheer	1683771	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
96	Bosbeheer	1682768	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
97	Bosbeheer	1682772	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
98	Bosbeheer	1684148	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
99	Bosbeheer	1684153	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
100	Ambitietype kaart	1683990	Indiener verzoekt om op perceel B1351 het beheertype N12.02 te leggen.	Wij zijn bezig om de beheertypekaart voor het Natuurbeheerplan 2023 aan te passen. Hiervoor hebben wij overleg met diverse	

Nr.	Thema	Kenmerk 1628748/	Samenvatting opmerking	Reactie Gedeputeerde Staten	Wijzigings- voors
				natuurbeheerders. Wij zullen uw opmerking over het beheertype op dit perceel in dat proces meenemen en beoordelen.	
101	Bosbeheer	1683984	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
102	Bosbeheer	1684056	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
103	Bosbeheer	1683983	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
104	Bosbeheer	1684152	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
105	Bosbeheer	1683980	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
106	Bosbeheer	1683985	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
107	Bosbeheer	1684080	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
108	Bosbeheer	1684408	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
109	Bosbeheer	1684490	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
110	Bosbeheer	1684469	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
111	Bosbeheer	1684487	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	

Nr.	Thema	Kenmerk 1628748/	Samenvatting opmerking	Reactie Gedeputeerde Staten	Wijzigings- voors
112	Bosbeheer	1684557	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
113	Bosbeheer	1684485	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
114	Bosbeheer	1684433	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
115	Bosbeheer	1684473	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
116	Bosbeheer	1684419	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
117	Leefgebieden kaart	1684422	Indiener verzoekt om aangegeven percelen te begrenzen voor agrarisch natuurbeheer.	Deze percelen zijn begrensd als agrarisch natuurbeheer. Zie hiervoor kaart 1 deelkaart b leefgebied open grasland.	
118	Bosbeheer	1684475	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
119	Bosbeheer	1684425	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
120	Bosbeheer	1684438	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	

Nr.	Thema	Kenmerk 1628748/	Samenvatting opmerking	Reactie Gedeputeerde Staten	Wijzigings- voors
121	Bosbeheer	1684465	Idem zienswijze 109		
122	Bosbeheer	1684448	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
123	Bosbeheer	1684612	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer. Indiener verzoekt om zienswijze na sluiting van de inzage termijn aan te kunnen vullen.	zie antwoord zienswijze 17 De Algemene wet bestuursrecht kent geen mogelijkheid om de termijn voor het indienen van zienswijzen te verlengen. Wij hebben na sluiting datum geen latere aanvulling ontvangen.	
124	Bosbeheer	1684457	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
125	Bosbeheer	1684549	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
126	Bosbeheer	1684489	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
127	Leefgebieden kaart	1684413	Indiener verzoekt om aangegeven percelen te begrenzen voor agrarisch natuurbeheer.	Deze percelen zijn begrensd als agrarisch natuurbeheer. Zie hiervoor kaart 1 deelkaart b leefgebied open grasland.	

Nr.	Thema	Kenmerk 1628748/	Samenvatting opmerking	Reactie Gedeputeerde Staten	Wijzigings- voors
128	Bosbeheer	1684428	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
129	Ambitietype kaart	1684399	Indiener wil perceel A 1068 realiseren voor natuur. Hij verzoekt om een ambitie te leggen op dit perceel.	Wij leggen alleen ambitie natuurdoelen op percelen die begrensd zijn in het NNN. Voor Waterland-oost loopt momenteel een gebiedsproces. Verwachting is dat in 2022 een definitief besluit genomen wordt over de begrenzing in dit gebied. De kaarten voor het Natuurbeheerplan zullen daarna eventueel ook aangepast worden.	
130	Bosbeheer	1684677	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
131	Bosbeheer	1685728	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
132	Bosbeheer	1684481	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
133	Bosbeheer	1684502	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
134	Bosbeheer	1684585	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	

Nr.	Thema	Kenmerk 1628748/	Samenvatting opmerking	Reactie Gedeputeerde Staten	Wijzigings- voors
135	Bosbeheer	1684492	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
136	Ambitietype kaart	1685421	Indiener geeft aan dat toegezegd is dat het ambitietype op perceel A1773 zou worden aangepast omdat het grasland is en niet bos.	Wij hebben al toegezegd dat het ambitietype zal wijzigen naar een (droog) graslandtype. We weten nu nog niet welk graslandtype voor dit perceel het beste is. Voor het hele gebied Kortenhoef-West gaan wij een ecologische visie opstellen. Het opstellen van deze visie heeft vertraging opgelopen. In de hele Oostelijke Vechtplassen hebben we steeds gezegd dat er eerst een ecologische visie wordt opgesteld en dat we daarna de ambitiekaart aanpassen. De nieuwe projectleider zal binnenkort contact opnemen met u.	
137	Bosbeheer	16854397	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
138	Bosbeheer	16854500	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
139	Bosbeheer	16854537	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	

Nr.	Thema	Kenmerk 1628748/	Samenvatting opmerking	Reactie Gedeputeerde Staten	Wijzigings- voors
140	NNN begrenzing	1684464	Indiener wil graag perceel T 335 en T 376 omvormen naar natuur. De percelen worden al >20 jaar beheerd als botanisch grasland. Maar ze kan niet meedoen met de subsidie regeling voor agrarisch natuurbeheer.	Wij leggen alleen ambitie natuurdoelen op percelen die begrensd zijn in het NNN. De begrenzing van de NNN is geregeld in de Omgevingsverordening. Eind 2021 gaan wij alle verzoeken voor NNN beoordelen en wordt de NNN opnieuw vastgesteld. Wij nemen uw verzoek daarbij mee. De regeling agrarisch natuurbeheer is alleen voor agrariërs die bij RVO.nl geregistreerd staan als agrarische ondernemer. Overige (particulieren, burgers) kunnen daar niet aan mee doen.	
141	Bosbeheer	1684527	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
142	Bosbeheer	1684462	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
143	Bosbeheer	1684507	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
144	Bosbeheer	1684510	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	

Nr.	Thema	Kenmerk 1628748/	Samenvatting opmerking	Reactie Gedeputeerde Staten	Wijzigings- voors
145	Bosbeheer	1684434	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
146	Leefgebieden kaart	1684426	Indiener geeft aan dat het beheer van zijn eigendommen over gaat naar de provincie, als hij niet reageert bij deze ter inzage legging. In een kaartje geeft hij de eigendommen aan.	Het betreft hier percelen in het Oostzanerveld die begrensd zijn als NNN en waar momenteel agrarisch natuurbeheer op ligt. In het Natuurbeheerplan is een tekst opgenomen hoe wij komende jaren om willen gaan met de agrarisch natuurbeheer in het NNN. Zoals al eerder aangegeven is vanaf 1 januari 2023 geen agrarisch natuurbeheer meer mogelijk binnen het NNN. We overleggen momenteel met alle belanghebbende over een overbruggings-mogelijkheid voor de periode van 2023-2027. Na 2027 willen we alleen natuurbeheer in het NNN.	
147	Bosbeheer	1684405	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
148	Bosbeheer	1685124	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
149	Bosbeheer	1684476	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	

Nr.	Thema	Kenmerk 1628748/	Samenvatting opmerking	Reactie Gedeputeerde Staten	Wijzigings- voors
150	Bosbeheer	1684546	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
151	Bosbeheer	1686205	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
152	Ambitietype kaart	1686433	Indiener verzoekt om het erf van Kanaaldijk 27 uit het NNN te verwijderen. En indiener verzoekt om op een gedeelte van perceel H 984 het ambitietype veenmosrietland te leggen.	GS gaan akkoord met uw verzoek. Het erf hoort geen onderdeel te zijn van het NNN, dit betreft een kaartfout en wij passen dit aan bij de eerstvolgende wijziging van het NNN. U geeft een goede onderbouwing om ambitie veenmosrietland te leggen op een gedeelte van het perceel H984. Wij passen dit aan op de ambitiekaart.	Ambitietype kaar aanpassen
153	NNN begrenzing	1686488	Indieners verzoeken diverse locaties van o.a. voormalige stal en kassen ook als NNN te begrenzen. Indieners verzoeken om ambitie N10.01 in dit gebied neer te leggen.	De begrenzing van de NNN is geregeld in de Omgevingsverordening. Eind 2021 gaan wij alle verzoeken voor NNN beoordelen en wordt de NNN opnieuw vastgesteld. Wij nemen uw verzoek daarbij mee. Wij zijn bezig om de beheertypekaart voor het Natuurbeheerplan 2023 aan te passen. Hiervoor hebben wij overleg met diverse natuurbeheerders. Wij zullen uw opmerking over het beheertype op dit perceel in dat proces meenemen en beoordelen.	

Nr.	Thema	Kenmerk 1628748/	Samenvatting opmerking	Reactie Gedeputeerde Staten	Wijzigings- voors
154	Bosbeheer	1686504	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
154	Bosbeheer	1686498	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
155	Bosbeheer	1686285	Idem zienswijze 123		
156	Bosbeheer	1686508	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
157	Bosbeheer	1686452	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
158	Bosbeheer	1686501	Idem zienswijze 123		
159	Bosbeheer	1686295	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
160	NNN begrenzing	1686386	Indiener verzoekt om perceel W380 niet te begrenzen als NNN.	Uw verzoek is bij ons bekend. U heeft hier in 2020, bij de ter inzage legging van het Natuurbeheerplan 2021, ook een zienswijze over ingediend. En u heeft vervolgens beroep aangetekend tegen het besluit. Het	

Nr.	Thema	Kenmerk 1628748/	Samenvatting opmerking	Reactie Gedeputeerde Staten	Wijzigings- voors
				beroepsschrift is nog niet afgehandeld bij de rechtbank. Wij hebben uw verzoek beoordeeld bij de actualisatie van het NNN. In onze brief van 25 januari 2021 geven wij aan, dat we nog geen besluit genomen hebben omdat er een gebiedsproces loopt en er wordt nog een ecologische visie opgesteld. Uw verzoek blijft staan en komt mogelijk eind 2021 aan bod, als er weer een besluit genomen wordt over de NNN.	
161	NNN begrenzing	1686401	Indiener verzoekt om perceel H 345 en H 343 niet te begrenzen als NNN.	Op 30 maart 2021 hebben wij een besluit genomen over de wijzigingen van de begrenzing van Natuurnetwerk Nederland. Uw eerdere verzoek voor ontgrenzing van uw percelen hebben wij daarin meegenomen. Wij hebben u vervolgens medegedeeld dat wij uw verzoek vooralsnog niet overnemen.	
162	Leefgebieden kaart	1686259	Indiener verzoekt om op een 3-tal percelen in het Gooi het leefgebied droge dooradering te leggen, zodat indiener mee kan doen met het randenbeheer.	GS honoreren uw verzoek gedeeltelijk. 1 perceel is niet uw eigendom en dit perceel is gerealiseerd als natuur. De andere 2 percelen zijn niet gerealiseerd en wel uw eigendom. Wij gaan het leefgebied droge dooradering toevoegen op deze 2 percelen.	Leefgebieden km aanpassen
163	Leefgebieden kaart	1686212	Indiener verzoekt om aangegeven percelen te begrenzen voor agrarisch natuurbeheer.	Deze percelen zijn begrensd als agrarisch natuurbeheer. Zie hiervoor kaart 1 deelkaart b leefgebied open grasland.	

Nr.	Thema	Kenmerk 1628748/	Samenvatting opmerking	Reactie Gedeputeerde Staten	Wijzigings- voors
164	Bosbeheer	1687496	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
165	Bosbeheer	1687774	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
166	NNN begrenzing	1687196	Indiener verzoekt om deelgebied Kleimeer toe te voegen aan het Natuurbeheerplan. Indiener verzoekt de beheertypekaart te wijzigen naar de bestaande gerealiseerde situatie. Indiener verzoekt om de polder Kleimeer als N2000 te begrenzen.	Uw verzoek is bij ons bekend. U heeft hier in 2020, bij de ter inzage legging van het Natuurbeheerplan 2021, ook een zienswijze over ingediend. Wij hebben uw verzoek beoordeeld bij de actualisatie van het NNN. In onze brief van 25 januari 2021 geven wij aan dat we nog geen besluit genomen hebben. Uw verzoek blijft staan en komt mogelijk eind 2021 aan bod, als er weer een besluit genomen wordt over de begrenzing van de NNN. Wij zijn bezig om de beheertypekaart voor het Natuurbeheerplan 2023 aan te passen. Hiervoor hebben wij overleg met diverse natuurbeheerders. Wij zullen uw opmerking over het beheertype op dit perceel in dat proces meenemen en beoordelen. De minister van LNV wijst een Natura 2000 gebied aan in een aanwijzingsbesluit. Wij zijn hiervoor niet het bevoegd gezag. Meer informatie over aanwijzingsbesluiten en de procedure kunt u vinden op natura2000.nl.	

Nr.	Thema	Kenmerk 1628748/	Samenvatting opmerking	Reactie Gedeputeerde Staten	Wijzigings- voors
167	Ambitietype kaart	1687744	Indiener verzoekt om de ambitiekaart aan te passen voor perceel GVL00 en A1814, 138. Een deel is geen Hoog- en laagveenbos maar grasland. Indiener geeft aan dat de percelen geen onderdeel zijn van de opgave van 800 ha.	Voor het hele gebied Kortenhoef-West gaan wij een ecologische visie opstellen. Het opstellen van deze visie heeft vertraging opgelopen. In de hele Oostelijke Vechtplassen hebben we steeds gezegd dat er eerst een ecologische visie wordt opgesteld en dat we daarna de ambitiekaart aanpassen. Na aanpassing van de ambitiekaart, kunnen wij afspraken maken over het (juiste) beheer van de als NNN aangewezen gebieden.	
168	Bosbeheer	1687203	Indiener is positief over het bosbeheer.	Wij danken u voor uw reactie.	
169	Bosbeheer	1687656	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
170	Bosbeheer	1687204	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
171	NNN begrenzing		Indiener verzoekt om de huiskavel niet als NNN te begrenzen. Indiener geeft zelf aan dat genoemde percelen niet voldoen aan de ecologische beoordeling die gebruikt is ter beoordeling van de NNN begrenzing.	Uw verzoek is bij ons bekend. Op dit moment vinden er gesprekken plaats met u en onze projectleider om een oplossing te vinden. Wijzigingen die hieruit voortkomen zullen wij in een volgend Natuurbeheerplan verwerken.	

Nr.	Thema	Kenmerk 1628748/	Samenvatting opmerking	Reactie Gedeputeerde Staten	Wijzigings- voors
172	Bosbeheer	1687621	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
173	Ambitietype kaart	1687193	Indiener verzoekt om het ambitietype van de genoemde percelen E 74, 75, 293 te verwijderen. Indiener geeft aan dat het gebied in de structuurvisie is opgenomen als functie agrarisch gebied duurzame energie.	Op 30 maart 2021 hebben wij een besluit genomen over de wijzigingen van de begrenzing van Natuurnetwerk Nederland. Uw eerdere verzoek voor ontgrenzing van uw percelen hebben wij daarin mee genomen. Wij hebben u vervolgens medegedeeld dat wij uw verzoek vooralsnog niet overnemen. Wij zullen met de gemeente contact opnemen over de structuurvisie.	
174	Bosbeheer	1687789	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
175	Bosbeheer	1687623	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
176	Overig	1687746	Indiener wijst op discrepantie in het beleid van de provincie. De Sammerpolder is aangewezen als weidevogelgebied open grasland. En tegelijk heeft de omgevingsdienst een ontheffing afgegeven voor knalapparatuur in dit gebied in de periode april-oktober 2021. De provincie geeft subsidie voor het behoud van de weidevogel en geeft ontheffing om vogels te verjagen. Indiener verzoekt om verduidelijking van de streefdoelen voor weidevogelgebied open grasland en verzoekt om een algemeen verbod op knalapparatuur.	In het Natuurbeheerplan staat aangegeven op basis van welk rapport de streefdoelen zijn bepaald en staan de doelsoorten aangegeven. Het natuurbeheerplan gaat niet over wettelijke regels omtrent de bescherming van de weidevogels. Wij nemen uw opmerking wel mee in ons regelmatige overleg met de omgevingsdienst.	

Nr.	Thema	Kenmerk 1628748/	Samenvatting opmerking	Reactie Gedeputeerde Staten	Wijzigings- voors
177	Bosbeheer	1687805	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
178	Bosbeheer	1687618	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
179	Bosbeheer	1687495	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
180	NNN begrenzing	1687200	Indiener verzoekt om deelgebied Kleimeer toe te voegen aan het Natuurbeheerplan. Indiener verzoekt de beheertypekaart te wijzigen naar de bestaande gerealiseerde situatie. Indiener verzoekt om de polder Kleimeer als N2000 te begrenzen.	Uw verzoek is bij ons bekend. U heeft hier in 2020, bij de ter inzage legging van het Natuurbeheerplan 2021, ook een zienswijze over ingediend. Wij hebben uw verzoek beoordeeld bij de actualisatie van het NNN. In onze brief van 25 januari 2021 geven wij aan, dat we nog geen besluit genomen hebben. Uw verzoek blijft staan en komt mogelijk eind 2021 aan bod, als er weer een besluit genomen wordt over de NNN. Wij zijn bezig om de beheertypekaart voor het Natuurbeheerplan 2023 aan te passen. Hiervoor hebben wij overleg met diverse natuurbeheerders. Wij zullen uw opmerking over het beheertype op dit perceel in dat proces meenemen en beoordelen. De minister van LNV wijst een Natura 2000 gebied aan in een aanwijzingsbesluit.	

Nr.	Thema	Kenmerk 1628748/	Samenvatting opmerking	Reactie Gedeputeerde Staten	Wijzigings- voors
				Wij zijn hiervoor niet het bevoegd gezag. Meer informatie over aanwijzingsbesluiten en de procedure kunt u vinden op natura2000.nl.	
181	Bosbeheer	1687194	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
182	Ambitietype kaart	1687205	Indiener verzoekt om de natuurambitie te verwijderen van de genoemde percelen in de eilandspolder. Het agrarisch beheer zorgt voor een goed evenwicht.	Op 30 maart 2021 hebben wij een besluit genomen over de wijzigingen van de begrenzing van Natuurnetwerk Nederland. Uw eerdere verzoek voor ontgrenzing van uw percelen hebben wij daarin mee genomen. Wij hebben u vervolgens medegedeeld dat wij uw verzoek vooralsnog niet overnemen. In het Natuurbeheerplan is een tekst opgenomen hoe wij komende jaren om willen gaan met de agrarisch natuurbeheer in het NNN. Zoals al eerder aangegeven is vanaf 1 januari 2023 geen agrarisch natuurbeheer meer mogelijk binnen het NNN. We overleggen momenteel met alle belanghebbende over een overbruggings-mogelijkheid voor de periode van 2023-2027. Na 2027 willen we alleen natuurbeheer in het NNN.	
183	Ambitietype kaart	1687199	Indieners geven aan dat de natuurbeheerplannen niet zijn aangepast, dat het huidige ambitiedoel niet haalbaar is, dat het proces onduidelijk is en dat ze niet op de hoogte worden gehouden.	Uw zienswijze heeft betrekking op verschillende deelgebieden in de Oostelijke Vechtplassen.	

Nr.	Thema	Kenmerk 1628748/	Samenvatting opmerking	Reactie Gedeputeerde Staten	Wijzigings- voors
				Voor het Hol wordt een plan gemaakt voor de inrichting en het beheer als natuurgebied. Het plan is in concept gereed, maar moet uitgewerkt worden. Het is niet de bedoeling om op uw percelen een moeilijker haalbaar beheertype te leggen dan het omliggende gebied. De mogelijkheid voor zelfrealisatie blijft in beeld. Voor de deelgebieden Weersloot en Ster van Loosdrecht loopt momenteel een gebiedsproces om te komen tot een passende inrichting die zowel recht doet aan de ecologisch potenties maar waar mogelijk rekening houdt met de omgeving. De mogelijkheid tot zelfrealisatie maakt daar ook onderdeel van uit. Het eindresultaat zal worden verwerkt in het Natuurbeheerplan.	
184	NNN begrenzing	1687184	Indiener verzoekt om genoemde percelen bij Heiloo te ontgrenzen als NNN.	GS gaat nu niet akkoord met uw verzoek. De begrenzing van de NNN is geregeld in de Omgevingsverordening. Eind 2021 gaan wij alle verzoeken voor NNN beoordelen en wordt de NNN opnieuw vastgesteld. Wij nemen uw verzoek daarbij mee.	
185	Bosbeheer	1687499	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	

Nr.	Thema	Kenmerk 1628748/	Samenvatting opmerking	Reactie Gedeputeerde Staten	Wijzigings- voors
186	Bosbeheer	1687182	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
187	Bosbeheer	1687497	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
188	Bosbeheer	1687504	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
189	Bosbeheer	1687192	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
190	Bosbeheer	1687879	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
191	Bosbeheer	1687891	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
192	Bosbeheer	1687887	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
193	NNN begrenzing	1687889	Indiener verzoekt om een stukje NNN te ontgrenzen. Het sluit niet aan bij andere NNN gebieden en het is onderdeel van een weiland.	GS gaat nu niet akkoord met uw verzoek. De begrenzing van de NNN is geregeld in de Omgevingsverordening. Eind 2021 gaan wij alle verzoeken voor NNN beoordelen en wordt de NNN opnieuw vastgesteld. Het betreffende perceel is niet uw eigendom en er ligt een	

Nr.	Thema	Kenmerk 1628748/	Samenvatting opmerking	Reactie Gedeputeerde Staten	Wijzigings- voors
				ecologische verbindingszone langs dit perceel. Wij beschouwen uw verzoek als opmerking en nemen dit mee in onze beoordeling in de aanpassing van het NNN.	
194	Bosbeheer	1687884	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
195	Ambitietype kaart	1687888	Indiener verzoekt om alle genoemde percelen te ontgrenzen als NNN en de natuurambitie te verwijderen. Indiener verzoekt ook om de voortgangskaart aan te passen: percelen worden agrarisch gebruikt en zijn niet gerealiseerd.	Op 30 maart 2021 hebben wij een besluit genomen over de wijzigingen van de begrenzing van Natuurnetwerk Nederland. Uw eerdere verzoek voor ontgrenzing van uw percelen hebben wij daarin mee genomen. Wij hebben u vervolgens medegedeeld dat wij uw verzoek vooralsnog niet overnemen. De voortgangskaart is geen onderdeel van het natuurbeheerplan. Wij zullen uw opmerking wel meenemen.	
196	Ambitietype kaart	1688254	Indiener heeft vooral opmerkingen op het PNN. Dat is een ander programma. Indiener geeft aan dat in het recreatiegebied Twiske-Waterland (onderdeel van IVOT) verschillen zijn tussen de begrenzing NNN en N2000 en dit is verwarrend. En dit hele gebied staat met een bostype op de ambitiekaart.	Opmerkingen over het PNN zijn doorgestuurd naar het PNN. Het is bekend dat de begrenzing NNN en N2000 afwijkt en dat het ambitietype niet klopt. In het kader van het PNN is een projectleider bezig om te kijken hoe we met de begrenzing en de ambitiedoelen van het hele IVOT omgaan.	
197	Overig	1688257	Indiener geeft aan ideeën te hebben voor de inrichting van het gebied in de Waardpolder	De gebiedsregisseur (van het Regiebureau NNN) heeft inmiddels contact met u opgenomen om over uw ideeën te spreken.	

Nr.	Thema	Kenmerk 1628748/	Samenvatting opmerking	Reactie Gedeputeerde Staten	Wijzigings- voors
198	Bosbeheer	1688261	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
199	NNN begrenzing	1688268	Indiener verzoekt om de NNN begrenzing van de percelen aan de kanaalweg 27, die eigendom zijn van indiener en rood op de kaart staan te verwijderen.	De genoemde percelen zijn begrensd als N2000 gebied (Ilperveld). Vanuit het Regiebureau NNN willen wij samen met u kijken naar de realisatie van deze gebieden. In het Natuurbeheerplan is een tekst opgenomen hoe wij komende jaren om willen gaan met de agrarisch natuurbeheer in het NNN. Zoals al eerder aangegeven is vanaf 1 januari 2023 geen agrarisch natuurbeheer meer mogelijk binnen het NNN. We overleggen momenteel met alle belanghebbende over een overbruggingsmogelijkheid voor de periode van 2023-2027. Na 2027 willen we alleen natuurbeheer in het NNN.	
200	Bosbeheer	1688275	Indiener geeft aan het niet eens te zijn met het bosbeheer.	zie antwoord zienswijze 17	
201	Ambitietype kaart	1688278	Een groot aantal wijzigingen van het natuurbeheerplan betreft percelen van indiener. Indiener kan niet goed beoordelen waar deze wijzigingen op gebaseerd zijn en wat de gevolgen zijn. Belangen van de indiener verhouden zich niet altijd met de aangegeven ambitiedoelen. Specifiek: - Brak water bij Roggesloot - Brak water overig op Texel - Brak water bij Callantsoog	Indiener heeft in 2020 een kaart aangeleverd met gebieden die in eigendom zijn en als gerealiseerd beschouwd kunnen worden. Percelen die gerealiseerd zijn hebben altijd een beheertype op de beheertypekaart. Op basis daarvan hebben wij een beheertype op kaart gezet, conform het ambitietype. Het Natuurbeheerplan 2023 zal een groot aantal wijzigingen bevatten. Wij zijn nu al	

Nr.	Thema	Kenmerk 1628748/	Samenvatting opmerking	Reactie Gedeputeerde Staten	Wijzigings- voors
			- Randsloot Waalenburg heeft ambitiedoel zoete plas, zou geen natuurdoel moeten hebben. - Aantal keringen moeten verbeterd worden, deze hebben nu een beheertype alsof ze al gerealiseerd zijn. - Aantal bollenpercelen zijn aangewezen als provinciaal bollengebied en hebben beheertype open grasland voor weidevogels. Indiener verwijst naar het adagium ‘ruimtelijk ordenen met water’, mooi als het natuurbeheerplan hieraan blijk geeft.	bezig met de voorbereidingen. Wij zullen ook met u overleggen hoe wij om kunnen gaan met de belangen van het HHNK en onze gewenste natuurdoelen, zodat wij in 2023 een verbeterd natuurbeheerplan hebben. Natuurdoelen voor brak water, de randsloot op Waalenburg en keringen zullen we met elkaar bespreken. Beheertype open grasland is een agrarisch natuurbeheertype. Dit betreft een agrarisch leefgebied, er zijn 5 agrarische leefgebieden. Op deze percelen zal ook het leefgebied open akker en/of droge dooradering liggen. Ook bollengebieden kunnen met agrarisch natuurbeheer beheer een bijdrage leveren aan de biodiversiteit van het gebied.	
T1	Beheertype kaart		Beheertype toevoegen op perceel ASL00 K 706. Beheerder geeft aan dat het ingericht is en beheerd wordt als N13.01	Wij passen de kaart aan.	Beheertype kaar aanpassen
T2	Beheertype kaart		Na overleg met de eigenaar/beheerder wordt het beheertype op de ambitietype- en de beheertype kaart voor het eiland de Dode Hond aangepast conform de WKW beschrijving voor de Dode Hond.	Wij passen de kaarten aan.	Beheertype kaar aanpassen
T3	Beheertype kaart		Na overleg met de eigenaar/beheerder wordt het beheertype op perceel WZN00 A2113 op de beheertype kaart aangepast conform de ambitietypekaart en de SVNL beschikking.	Wij passen de kaart aan.	Beheertype kaar aanpassen
T4	Beheertype kaart		Conform de ambitietypekaart en de SVNL beschikking wordt het beheertype aangepast op perceel WTL00 H 571 en 575.	Wij passen de kaart aan.	Beheertype kaar aanpassen

Nr.	Thema	Kenmerk 1628748/	Samenvatting opmerking	Reactie Gedeputeerde Staten	Wijzigings- voors
T5	Beheertype kaart		Na overleg met de eigenaar en de beheerder wordt de beheertype kaart voor de Roggesloot verbeterd.	Wij passen de kaart aan zoals aangegeven.	Beheertype kaar aanpassen
T6	Beheertype kaart		Perceel Bakkum-Noord is gerealiseerd, conform Kwalitatieve verplichting leggen wij een beheertype op dit perceel.	Wij passen de kaart aan.	Beheertype kaar aanpassen
T7	Ambitietype kaart		Perceel AMR03 G6040 zal ook ingericht worden. Perceel ligt in zoekgebied Bovenlanden.	Wij passen de kaart een. De percelen liggen binnen het zoekgebied, welke in 2018 is vastgesteld. Het quotum wordt hiermee verlaagd naar 6,73 ha.	

Provincie Noord-Holland

2021 | 60

VOORDRACHT

Provinciale Staten van Noord-Holland

Haarlem, 5 oktober 2021

Onderwerp: Natuurbeheerplan 2022

Kenmerk: 1696123/1698954

Bijlagen:

- **Natuurbeheerplan 2022**
- **Nota van Beantwoording Natuurbeheerplan 2022**

1. Inleiding

Natuurbeheerplan 2022

Het Natuurbeheerplan gaat over het beheren van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) en van agrarische natuur. Uw Staten wordt gevraagd het Natuurbeheerplan en bijbehorende kaarten en de meerjarenprognose vast te stellen. Het Natuurbeheerplan 2022 is, met de Uitvoeringsregeling natuur- en landschapsbeheer Noord-Holland 2016-2021, de basis voor subsidieaanvragen door beheerders van (agrarische) natuur.

De natuurdoelen in het Natuurbeheerplan vinden hun basis in internationale regelgeving zoals de Vogel- en de Habitatrichtlijn en zijn aangevuld met onze provinciale beleidskeuzes. De subsidies worden verstrekt op basis van het Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL). De belangrijkste ontvangers van de subsidies voor natuurbeheer zijn natuurbeherende organisaties zoals Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Landschap Noord-Holland, het Goois Natuurreservaat en particuliere eigenaren van natuurgrond. Voor het agrarisch natuurbeheer zijn het gecertificeerde agrarische collectieven die subsidie kunnen aanvragen. De aanvragen voor subsidie worden dit najaar verwacht. In het Natuurbeheerplan staat ook beschreven op welke wijze monitoring en rapportage en evaluatie plaatsvinden.

Het Natuurbeheerplan 2022 heeft betrekking op nieuw te verlenen beheersubsidies en wordt de opvolger van het Natuurbeheerplan 2021, dat uw Staten op 16 november 2020 hebben vastgesteld. Voor lopende beschikkingen blijft het Natuurbeheerplan dat gold ten tijde van het afgeven van subsidiebeschikkingen het vigerende beleidskader.

2. Procedure vaststelling Natuurbeheerplan

Sinds 2015 wordt het definitieve Natuurbeheerplan tevens ter vaststelling aan uw Staten voorgelegd. Deze wijziging komt voort uit de decentralisatie van het natuurbeleid en motie 53/2014 ('Natuur is kapitaal'), waarin u de wens hebt uitgesproken om meer sturing te geven aan de besteding van financiën in het groene domein. In artikel 1.3 SVNL 2016-2021 wordt aan uw Staten expliciet de bevoegdheid gegeven om het Natuurbeheerplan vast te stellen. Met het oog op de uitvoeringspraktijk behoudt ons college de bevoegdheid om wijzigingen van ondergeschikt belang in het kaartmateriaal aan te brengen. Als nieuwe ontwikkelingen leiden tot nieuw beleid met majeure kaartwijzigingen, zal dat aan uw Staten worden voorgelegd. Het Natuurbeheerplan wordt na vaststelling gepubliceerd in het Provinciaal Blad.

Uw Staten hebben op 8 juni 2021 een brief met het ontwerp-Natuurbeheerplan 2022 ter informatie ontvangen (kenmerk 1628748/1628752). Het ontwerp-Natuurbeheerplan is ter inzage gelegd van 17 juni tot en met 28 juli 2021. In totaal zijn er 201 zienswijzen ontvangen. In de bijgevoegde Nota van Beantwoording zijn deze van een reactie voorzien. Een aantal zienswijzen heeft geleid tot aanpassingen van het Natuurbeheerplan met bijbehorende kaarten.

3. Belangrijkste wijzigingen van het Natuurbeheerplan

Het Natuurbeheerplan 2022 is op een aantal punten gewijzigd ten opzichte van het Natuurbeheerplan 2021. Deze wijzigingen worden hierna toegelicht.

Tekst

Het Natuurbeheerplan was tot 2022 onderdeel van het Programma Natuurontwikkeling (PNO). Dit jaar is de tekst van het Natuurbeheerplan een op zichzelf staand plan. Het Natuurbeheerplan van 2022 bestaat uit tekst en kaarten.

Kaarten

De ambitiekaart is aangepast aan de nieuwe begrenzing van het NNN. Op alle percelen binnen het NNN ligt een ambitietype. Daarnaast is op enkele locaties de ambitiekaart gewijzigd op basis van ecologische afwegingen, naar aanleiding van bijvoorbeeld een inrichtingsplan.

Als de inrichting is voltooid (dat wil zeggen: ingericht zoals de ambitiekaart aangeeft) wordt het beheertype op de beheertypekaart gezet. Wijzigingen van de beheertypekaart betreffen dan ook vooral gerealiseerde percelen. Ook op alle percelen die wij als provincie verpachten binnen het NNN zijn beheertypen gezet. We beschouwen deze percelen als gerealiseerde percelen. Daarnaast zijn er technische correcties uitgevoerd. De kaarten met zoekgebieden voor agrarisch natuurbeheer (deelkaarten open grasland, open akker, droge dooradering, natte dooradering en agrarisch waterbeheer) zijn buiten het NNN ongewijzigd ten opzichte van het Natuurbeheerplan 2021. Ook de vaarlandkaart is niet aangepast ten opzichte van het Natuurbeheerplan 2021.

Zienswijzen

Van de 201 zienswijzen gingen er 136 over bosbeheer. Het is duidelijk dat dit onderwerp erg leeft. In de nota van beantwoording hebben we aangegeven dat we met de uitvoering van de Bossenstrategie bezig zijn om meer bos te realiseren in Noord-Holland. Tegelijkertijd hebben we toegelicht dat in sommige gevallen bosbeheer noodzakelijk is ter versterking van de biodiversiteit, zoals in het duingebied. Een aantal andere zienswijzen ging over wijzigingen van de kaarten die we nog nader willen bekijken voor het Natuurbeheerplan 2023 (zie ook de toelichting in de volgende paragraaf). Uiteraard hebben wij steeds gekeken of dit voor de indiener van de zienswijze geen probleem oplevert.

4. Vooruitblik naar Natuurbeheerplan 2023

Het Natuurbeheerplan van 2023 – de opvolger van het nu voorliggende plan - zal veel wijzigingen bevatten. In januari 2023 moet voor de helft van alle lopende natuurbeheerbeschikkingen, een nieuwe beschikking worden afgesloten voor zes jaar. Een belangrijk onderdeel hierbij is de verhoging (met terugwerkende kracht per 1-1-2021) van de door ons vergoede normkosten voor het beheer van 75% naar 84%. De verhoging is met het Rijk afgesproken in het kader van Programma Natuur en zal ook door het Rijk worden gefinancierd door extra middelen aan de provincie ter beschikking te stellen. Ook de beschikkingen met de agrarische collectieven worden vernieuwd. We zijn nu al in overleg met alle (natuur)beheerders over het Natuurbeheerplan 2023. We zullen daarnaast de hele beheertypenkaart nogmaals goed beoordelen, als onderdeel van ons werk aan de afronding van het NNN.

5. Financiering, communicatie en (burger)participatie

De financiële meerjarenprognose beweegt zich uiteraard binnen de kaders van de begroting 2022 en is onder voorbehoud van vaststelling door uw Staten van deze begroting. Het betreft uitgaven voor natuurbeheer, agrarisch natuurbeheer en beheer van landschapselementen. Het agrarisch natuurbeheer is gebaseerd op Europese regelgeving en wordt ten dele met Europese middelen gefinancierd. De provincie is cofinancier. Daarnaast zijn er uitgaven voor de organisatie van het (agrarisch) natuurbeheer en voor recreatieschappen.

Vanzelfsprekend hangt het Natuurbeheerplan en de financiering daarvan sterk samen met het Programma Natuurnetwerk, dat gelijktijdig aan uw Staten is aangeboden. In de financiële paragraaf van het Natuurbeheerplan is rekening gehouden met de verdere realisatie van het NNN. De komende jaren zullen wij de financiën voor zowel ontwikkeling, inrichting als beheer van het NNN in samenhang blijven benaderen.

Natuurorganisaties en agrarische collectieven zijn bij de totstandkoming van het ontwerp-Natuurbeheerplan betrokken. Gemeenten, hun inwoners en de (agrarische) ondernemers van Noord-Holland zijn actief geïnformeerd over het ontwerp-Natuurbeheerplan door middel van brieven en publicaties in huis-aan-huisbladen. Over het Natuurbeheerplan en de Nota van Beantwoording wordt eveneens actief gecommuniceerd op de provinciale website. Indieners van een zienswijze ontvangen een brief met informatie over de Nota van Beantwoording en het besluitvormingstraject. Het Natuurbeheerplan 2022 wordt op de website van de provincie gepubliceerd en de partners, zoals de beheerders, worden per brief geïnformeerd. Het Natuurbeheerplan wordt na vaststelling gepubliceerd in het Provinciaal Blad.

6. Proces en procedure

De vaststelling van het Natuurbeheerplan en de bijbehorende (digitale) kaarten is van belang voor de beheerders van (agrarisch) natuur, de subsidieaanvragen en het kunnen afgeven van subsidiebeschikkingen voor (agrarisch) natuurbeheer. Na de vaststelling van het Natuurbeheerplan 2022 en de bijbehorende kaarten hebben belanghebbenden de mogelijkheid om tegen het Natuurbeheerplan beroep in te stellen bij de Rechtbank in Haarlem en hoger beroep bij de Afdeling Bestuursrecht van de Raad van State.

7. Voorstel

Wij stellen u voor te besluiten overeenkomstig het bijgaande ontwerpbesluit.

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

dhr. A.Th.H. van Dijk, voorzitter

mw. R.M. Bergkamp, provinciesecretaris

Ontwerpbesluit

Nr. 60-2021

Provinciale Staten van Noord-Holland;

gelezen de voordracht van Gedeputeerde Staten van 5 oktober 2021;

gelet op de wenselijkheid om kaders vast te stellen voor het natuurbeheer in de provincie Noord-Holland en de subsidiëring hiervan,

besluiten:

1. Het Natuurbeheerplan 2022 en de daarbij behorende Nota van beantwoording vast te stellen.

Haarlem, 15 november 2021

Provinciale Staten voornoemd,

, voorzitter

, wnd. statengriffier

Provincie Noord-Holland

Advies aan Provinciale Staten

Uw contactpersoon
S. Neeskens
AD/STG

Doorkiesnummer +31235145282
neeskenss@noord-holland.nl

Tbv Statenvergadering d.d 15-11-2021
Commissie NLG
Datum commissievergadering 25-10-2021

5 november 2021

Onderwerp: Voordracht Natuurbeheerplan 2022

Advies commissie NLG:

De Voordracht Natuurbeheerplan 2022 als bespreekstuk wordt doorgeleid naar PS van 15 november 2021

Uittreksel van het concept-verslag NLG 25-10-2021:

11.b Natuur: Natuurbeheerplan 2022

De **voorzitter** geeft allereerst het woord aan de gedeputeerde, die een mededeling wil doen.

Gedeputeerde **Rommel** wijst de commissie op de verkiezing Meest Bijzondere Landschap van Noord-Holland. De verkiezing loopt van 26 oktober tot 16 december 2021. 32 ambassadeurs vertellen waarom hun landschap zo bijzonder is. Eenieder wordt uitgenodigd om te stemmen.
www.meestbijzonderelandschap.nl

De **voorzitter** geeft het woord aan de Statenleden voor hun inbreng in eerste termijn.

Eerste termijn

De heer **Leerink** (PvdA) zegt dat de PvdA akkoord gaat met het voorliggende plan. Aan de gedeputeerde stelt hij de vraag of het niet handig zou zijn om tempo te maken met de bossenstrategie. Dan kan een samenhangend verhaal worden verteld.

Mevrouw **Strens** (D66) hoorde dat de begrenzingen en bijbehorende gewenste natuurdoelen, zoals in het Natuurbeheerplan vastgelegd, in verschillende gebieden voor begrijpelijke onrust zorgen. Dat is onder meer het geval in Zuid Kennemerland. Gebieden staan al sinds de jaren negentig ingetekend op de kaart, maar zoals verwoord door de insprekers, de consequenties van de begrenzingen dringen nu pas door. Het is

goed om te horen dat de gedeputeerde maatwerk wil leveren. Dat is nodig om de gewenste natuurverbetering en het draagvlak hand in hand te laten gaan. In de reacties op de zienswijzen valt te lezen dat de huidige NNN wordt gehanteerd als vertrekpunt. Op basis van de ecologische adviezen, de ontvangen zienswijzen en de gesprekken met de grondeigenaren en gebiedspartijen stellen Gedeputeerde Staten een definitieve begrenzing vast. Op basis van welke criteria besluiten Gedeputeerde Staten om af te wijken van de begrenzing, zoals die nu is vastgesteld?

De heer **De Wit** (VVD) vertelt dat de VVD de ontwikkelingen betreffende de nieuwe beschikkingen voor natuurbeheer blijft volgen. De antwoorden op de technische vragen zijn tevredenstellend. Voor de VVD is het cruciaal dat de aanvragers van de beschikkingen hun werk kunnen blijven doen en dat ze niet gehinderd worden door het proces rondom de beschikkingen. Op basis van voornoemde antwoorden, mag de VVD daarin vertrouwen hebben.
Voor de VVD blijft agrarisch natuurbeheer van belang voor het vitaal houden van de natuur. Het college heeft daar ook aandacht voor, bijvoorbeeld door de agrarische beheerkaart in relatie tot de stikstofaanpak. Hoe staat het met het opstellen van die kaart? Welke inzichten levert dat op?
Wat zijn de mogelijkheden voor agrariërs om natuurbeheer te kunnen blijven doen, met de benodigde subsidies? Kan de gedeputeerde toelichten wat de beleidslijn, waaraan nog wordt gewerkt, inhoudt?

De heer **Van Tiggelen** (PVV) is een natuurliefhebber. Soms treft hij in de natuur situaties aan waarvan hij droevig wordt, zoals gekapte bosdelen, waar de vruchtbare toplaag is weggehaald. Die handeling wordt betiteld als zijn natuurbeheer. Wat we aan het doen zijn is de ongehoorzame natuur tot de orde roepen. De natuur doet wat natuur van nature doet en dat is veranderen. Dat mag niet. De één spreekt van wensnatuur, de ander van spreadsheetnatuur. De PVV gebruikte de term tekentafelnatuur. Het komt erop neer dat de natuur moet gehoorzamen.
De heer Van Tiggelen groeide op bij de Westerheide in Hilversum. Daar liep een schaapherder met zijn kudde schapen. De schapen zijn verdwenen en er is geen heide meer te vinden. Verderop lag het stuifzandgebied De Witte Bergen. Dat gebied is nu groen. Het huidige CO2 tekort in de atmosfeer is aan het verminderen. De natuur wordt daar blij van. De planeet is aan het vergroenen. Alles en iedereen (bewoners en bedrijven) moet wijken voor wensnatuur. De PVV vindt dat waanzin.

De heer **Dessing** (FvD) zegt dat FvD niets aan de woorden van de vorige spreker heeft toe te voegen.

Mevrouw **Bouhlel** (SP) is blij met de toezeggingen van het college. Zij zal niet herhalen wat ze bij het vorige agendapunt gezegd heeft, voordat ze werd afgekapt.

Mevrouw **Dekker** (CDA) vraagt over de Eilandspolder hoe het college de verruiging naar de toekomst toe effectieve wil gaan aanpakken, zodat natuurdoelen beter gehaald worden? Is het college bereid daarvoor extra geld in te zetten? Kunnen ook de collectieven daarin een rol spelen?
In het verleden werd 1000 euro per hectare betaald om maaisel af te voeren. De agrariërs hebben aangegeven dat er ook aandacht nodig is voor baggerspecie en bevaarbaarheid. Is dat ook voor de Provincie een aandachtspunt? Het college heeft aangegeven dat vaarland erg kostenintensief is. De TBO's laten hun vaarpercelen door boeren beheren om de kosten te drukken en geven de boeren daarvoor niet voldoende vaartoeslag. Het bedrag is lager dan in het verleden. Is verhoging van de vaartoeslag een optie? Het CDA wil graag dat in overleg met grondeigenaren en Provinciale Staten bekeken wordt of aanpassing van beheertypen in verschillende gebieden een oplossing biedt voor realisatie NNN.

De heer **Zoon** (PvdD) verwijst naar het rapport van Alterra 'Nieuw stelsel agrarisch natuurbeheer'. Het beschrijft provinciale keuzes, bijvoorbeeld over herbiciden- en insecticidengebruik. Noord-Holland lijkt geen aanvullende restrictie te hebben, in tegenstelling tot andere provincies. In Provinciale Staten komt de PvdD met een voorstel om dat te corrigeren.

De heer **Cardol** (GL) merkt op dat GL het voorliggende natuurbeheerplan een goed plan vindt. GL plaatst nog wel de volgende kanttekeningen. De veelvuldige verwijzing naar de gebiedsprocessen in de reactienota wekt de nodige verwachtingen. GL roept het college op om helder te zijn over de doelen en ruimte te bieden op de invulling.
De opmerking vanuit de natuurboeren in de Eilandspolder, die het CDA zojuist maakte, heeft GL ook bereikt. GL hoopt dat zij ook een rol krijgen in de uitvoering van het Programma Natuur in hun gebied. Wat betreft Schoorl staat één en ander correct in de reactie van de provincie. Destijds zijn duidelijke afspraken gemaakt in reactie op het burgerinitiatief. Deze periode wordt het Van Steijnbos gekapt. Pas na evaluatie met de bewoners en de Duinstichting worden de vervolgstappen vastgelegd in het nieuwe beheerplan. GL gaat ervan uit dat Staatsbosbeheer en Provincie Noord-Holland goed luisteren naar bewoners. Niet om iedereen gelijk te geven, maar om draagvlak te creëren en te behouden voor de noodzakelijke processen.
In reactie op de opmerking van de heer Van Tiggelen: Gelukkig is de natuur dynamisch en verandert ze voortdurend, maar de Invloed van de mens is gigantisch. Beheren blijft van belang. Wanneer men de natuur haar gang laat gaan, kunnen er foute dingen gebeuren.

De heer **Kohler** (JA21) zegt dat JA21 zich bevindt in een Catch-22-situatie. Enerzijds kan er wat de fractie niet genoeg geld naar de natuur. Er mag zelfs meer geld naar de plannen wat JA21 betreft, maar anderzijds is het Brussel die aangeeft waar het geld heen moet en daarbij ook nog zorgt dat het geld in verkeerde zakken terechtkomt, zoals bij Natuurmonumenten, die ingenieursbureaus inhuurt. JA21 maakt zich daarover zorgen. Dit najaar komen de subsidiestromen op gang. De heer Kohler zou graag afgewogen zien waarom bepaalde subsidies worden toegekend. Is de gedeputeerde bereid inzicht te geven?

De **voorzitter** bedankt de Statenleden voor hun inbreng in eerste termijn en geeft het woord aan gedeputeerde Rommel voor haar beantwoording.

Gedeputeerde **Rommel** zegt over de vraag om tempo te maken met de bossenstrategie dat op dit moment wordt gewerkt aan een paar gebieden. Er wordt zorgvuldig gekeken waar bomen geplant kunnen worden. De gedeputeerde hoopt in 2021 nog bij de Staten terug te komen om te laten zien waar die worsteling in zit, maar ook hoe de Bossenstrategie eruit komt te zien. De Provincie heeft middelen gekregen vanuit het Rijk om bossen aan te leggen. Het college gaat er zeker voortvarend mee aan de slag. De gedeputeerde begrijpt dat het voor sommigen niet snel genoeg kan gaan.
Over de criteria NNN vertelt de gedeputeerde dat de begrenzing en ontgrenzing allemaal ecologisch is. Als iets ergens niet haalbaar is, terwijl elders de kwaliteit beter te behalen is dan kan worden overgegaan tot begrenzing en ontgrenzing. Het is niet omdat iemand zegt dat hij of zij het niet wil. Er zijn gebieden waar mooie natuur te realiseren is met goede ecologische waarden. Inzake agrarische natuur en de Beheerkaart vroeg de VVD om inzicht. Er komt een brief naar de Staten. Juist de boeren zijn belangrijk bij de beheercheck, zowel in Eilandspolder als in andere gebieden. Nu de beheercheck klaar is, kan de gebieden in worden gegaan. Vaargebieden zijn ook voor de boeren lastig te beheren. Op een ouderwetse manier moet met een bootje het gebied in worden gegaan. Is het haalbaar en betaalbaar? Kan het worden opgebracht in die gebieden? Het is een groot punt van aandacht. In Diemerscheg is mogelijk een oplossing gevonden met waterbuffels, maar dat is nu nog een pilot.

JA21 vroeg of Inzicht kan worden gegeven in waar subsidies worden gegeven. Voor de SKNL- en SNL-gelden worden voorwaarden gesteld. Dat is het inzicht dat kan worden gegeven.
Volgend jaar wordt een belangrijk jaar. Wat gaat er dan gebeuren met ANLb-gelden? De gedeputeerde weet nog niet welke kant dat opgaat.

Bij interruptie merkt de heer **Cardol** (GL) op dat er een verschil is tussen inzetten op de standaard, reguliere natuurbeheerplannen en de plannen die nu gemaakt worden ten aanzien van de extra stikstofgelden voor investeringen in natuur. Kunnen boeren in de Eilandspolder worden ingeschakeld met die extra gelden uit het Programma Natuur?

Gedeputeerde **Rommel** legt uit dat in de gebiedsprocessen maatwerk wordt geleverd. Bij het Programma Natuur betreft het Rijksgelden. Er staan uitvoeringen bij; LTO en de Collectieven zijn betrokken. Er zijn projecten waar ze bij betrokken zijn.
De Provincie gaat niet over de vaartoeslag. Het is een Rijksregeling. Er is oog voor het feit dat het beheren van de natuur lastig is voor de boeren.

Bij interruptie vraagt de heer **De Wit** (VVD) of het klopt dat Provinciale Staten een brief krijgen over de agrarische beheerkaart? Kan de gedeputeerde meer context geven bij de in de technische vragen gegeven beantwoording op de beleidslijn? Die is geïntroduceerd als antwoord op het agrarisch beheer. Wat houdt de beleidslijn in en wat beoogt deze?

Gedeputeerde **Rommel** antwoordt dat de beleidslijn voor het agrarisch natuurbeheer met de betreffende brief wordt verwoord.

Tweede termijn

Mevrouw **Dekker** (CDA) vraagt of het college bereid is om extra geld in te zetten om natuurdoelen te behalen.

Gedeputeerde **Rommel** licht toe dat in de gebieden, middels maatwerk, wordt gekeken of er geld voor is en of het handig is om gebieden te ontsluiten voor beheer. In de Oostelijke Vechtplassen zijn gebieden die niet bereikbaar of toegankelijk zijn voor beheer. Tegen die uitdaging wordt aangelopen. In Noord-Holland zijn enorm veel eilandjes.

De **voorzitter** rondt de bespreking van het agendapunt af. De PvdD heeft bij het Programma Natuurnetwerk een motie aangekondigd voor het natuurbeheerplan.

De **voorzitter** concludeert dat dit onderwerp als bespreekstuk naar PS 15 november gaat. Getracht wordt om beide voordrachten (zie agendapunten 11a en 11b) als een geheel op de agenda te zetten, maar wel met separate besluitvorming.

M221-2021/PS 15-11-2021
AANGENOMEN

Motie: Terughoudend met betonnen fietspaden in NNN

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 15 november 2021, te Haarlem, ter behandeling van Programma Natuurnetwerk 2022.

Constaterende dat

- Na de duinbranden in Het Schoorlse duingebied 500.000 euro van de compensatie van het ministerie van economische zaken is gebruikt voor het vervangen van schelpenpaden door betonnen fietspaden;
- Dit geld niet gebruikt is voor heraanleg van 150 hectare verbrand bos;
- Betonnen fietspaden met veel enthousiasme worden ontvangen door fietsers en fietsorganisaties;
- Mede door elektrificatie van het fietsverkeer en het herontdekken van de natuur door Covid maatregelen het aantal gemaakte fietskilometers in de duingebieden van Zuid Kennemerland tot aan Den Helder jaarlijks flink toeneemt.

Overwegende dat

- Betonnen fietspaden lang warmte vasthouden;
- Ze daarmee aantrekkelijk zijn voor zonnende reptielen als zandhagedissen en ook hazelwormen en mestruimende kevers;
- Uit tellingen in Drenthe is gebleken dat het aantal platgefietste dieren op betonnen fietspaden tot een factor 8 kan toenemen;
- er door fietsersorganisaties gelobbyd wordt nu ook bestrate fietspaden in andere duin en bosgebieden zoals het NHD te vervangen door beton of asfalt.

Besluit het college van GS op te roepen:

- Terughoudend te zijn bij het verlenen van toestemming van vervangen van bestrate en schelpenpaden in het NHD waarvan het eigenaar is.
- Andere grondeigenaren op de nadelen voor flora en fauna van vervangen door beton of asfalt te wijzen.

Ondertekening

Gerard Kohler
JA21 Noord-Holland

A32-2021/PS 15-11-2021
Verworpen

Amendement
vergadering Provinciale Staten – 15 november 2021
agendapunt 13a – Programma Natuurnetwerk 2022 (VD-59)

"Ambities niet naar beneden bijstellen"

Besluit aan de voordracht een tweede beslispunt toe te voegen dat luidt:

2. In geval van een op enig moment optredend dekkingstekort op dit programma niet over te gaan tot het naar beneden bijstellen van het ambitieniveau.

Als gevolg van dit amendement moet ook de laatste zin van de derde alinea van het hoofdstuk 3 'Financiering, communicatie en (burger)participatie', op bladzijde 3 van de voordracht, worden aangepast. Deze zin moet nu luiden:

"Wij zullen uw Staten dan vragen extra financiële middelen vrij te maken."

Toelichting:
Het Programma Natuurnetwerk is een programma dat erop gericht is het Natuurnetwerk in Noord-Holland af te ronden. Dit gebeurt in combinatie met de gebiedsgerichte aanpak stikstof en de natuurherstelmaatregelen. De natuur in Noord-Holland is bijzonder kwetsbaar en ging en gaat achteruit in plaats van vooruit. Het past niet om op enig moment de ambities van natuurherstel en het realiseren van nieuwe natuur naar beneden bij te stellen.

Anna de Groot
SP

A33-2021/PS 15-11-2021
VERWORPEN

Amendement
vergadering Provinciale Staten – 15 november 2021
agendapunt 13a – Programma Natuurnetwerk 2022 (VD-59)

"Bossenstrategie bodemdaling"

Besluit aan de voordracht een tweede beslispunt toe te voegen dat luidt:

2. Alles in het werk te stellen om het mogelijk te maken dat zowel de bossenstrategie als het tegengaan van bodemdaling alsnog vóór de jaarwisseling in het Programma Natuurnetwerk 2022 kunnen worden opgenomen, dan wel dit te realiseren met een aanvulling op het Programma Natuurnetwerk 2022 vóór april 2022.

Toelichting:
Voor onze natuurversterking en ons natuurbehoud is het dringend noodzakelijk snel maatregelen te gaan nemen om ontbossing te voorkomen en de bodemdaling te stoppen. Voor de natuur in Noord-Holland is het zelfs beter als de bodem in de veengebieden zich op een natuurlijke manier met aangroei van veen kan ontwikkelen en het aantal bomen en bossen in de provincie substantieel toeneemt. Kortom, er moet haast worden gemaakt. Met het opnemen van de beide onderwerpen in het Programma Natuurnetwerk 2022 wordt het voor Provinciale Staten eenvoudiger om te monitoren en te controleren of de gewenste resultaten behaald worden.

Anna de Groot
SP

M217-2021/PS 15-11-2021
AANGEHOUDEN

Motie: Tijdelijke schoonmaakkosten LF Kustroute Buizerdvlak

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 15 november 2021, te Haarlem, ter behandeling van Programma Natuurnetwerk 2022

Constaterende dat:

- het in 2010 in het door PWN beheerde Noord Hollands Duinreservaat aangelegde wandelende duin (Habitattyppe 2120 Buizerdvlak) flink doorwandelt;
- Dit duin inmiddels ruimschoots over de LF kustroute ter hoogte van de van Speyckweg Blijdenstijnweg wandelt;
- het onder de voet gelopen fietspad op het gebied van buurman SBB ligt.
- begaanbaarheid van het fietspad nog alleen mogelijk is door kostbare veegacties door SBB ten bedrage van 5.500 euro out of pocket aannemerskosten p.j.
- ongeveer 10% van het totale recreatie onderhoudsbudget Schoorlse Duinen omvat
- zowel door SBB als PWN het fietspad als verloren wordt beschouwd;
- SBB en PWN op zoek zijn naar een oplossing variërend van ondertunneling tot verlegging binnen het Natura2000 gebied.

Overwegende dat:

- De provincie eigenaar van het NHD is;
- PWN beheerder van het NHD is;
- PNH opdrachtgever voor de ontwikkeling van het betreffende stuifduin is;
- er geen reservering is gemaakt voor ongewenste en onverwachte effecten in het project.

Besluit het college van GS op te roepen:

- Zorg te dragen voor extra budget van tenminste 5.500 euro per jaar ter financiering van de veegkosten.
- Deze financiering te halen uit budgetten die “on hold “ worden geplaatst of de reserves hiervoor aan te wenden.
- Dit budget aan SBB ter beschikking te stellen.

en gaan over tot de orde van de dag.

Ondertekening,

Gerard Kohler
JA21 Noord-Holland

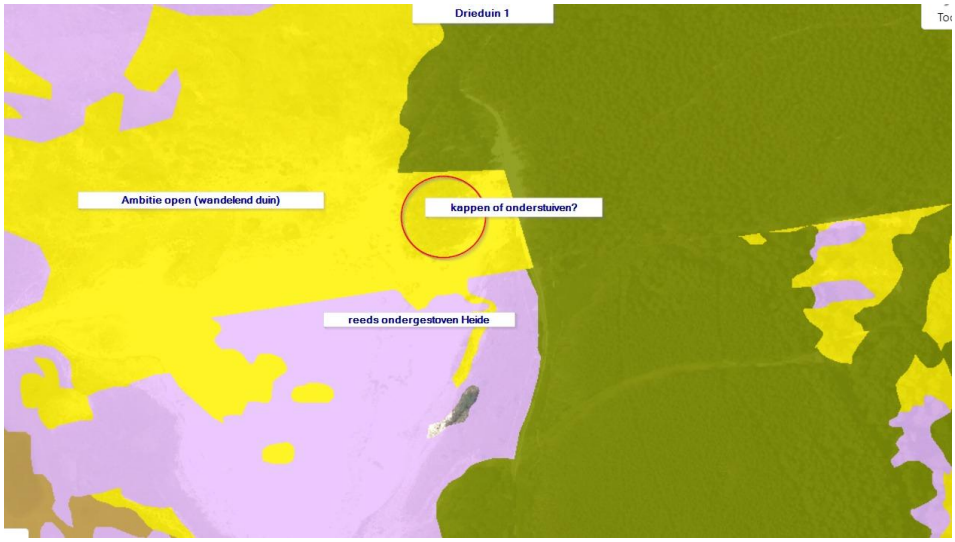
Drieduin 1
Ambitie open (wandelend duin)
kappen of onderstuiven?
reeds ondergestoven Heide

ondersgestoven fietspad
Wandelend Duin Buizerdvlak

M218-2021/PS 15-11-2021
AANGEHOUDEN

Liberaal Noord-Holland

Motie: Verleggen LF Kustroute Buizerdvlak

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 15 november 2021, te Haarlem, ter behandeling van Programma Natuurnetwerk 2022.

Constaterende dat:

- het in 2010 in het door PWN beheerde Noord Hollands Duinreservaat aangelegde wandelende duin (Habitattyppe 2120 Buizerdvlak) flink doorwandelt;
- dit duin inmiddels ruimschoots over de LF kustroute ter hoogte van de van Speyckweg Blijdenstijnweg wandelt;
- het onder de voet gelopen fietspad op het gebied van buurman SBB ligt;
- begaanbaarheid van het fietspad nog alleen mogelijk is door kostbare veegacties door SBB;
- zowel door SBB als PWN het fietspad als verloren wordt beschouwd;
- SBB en PWN op zoek zijn naar een oplossing variërend van ondertunneling tot verlegging binnen het Natura2000 gebied.

Overwegende dat:

- de provincie eigenaar van het NHD is;
- PWN beheerder van het NHD is;
- PNH opdrachtgever voor de ontwikkeling van het betreffende stuifduin is;
- er geen reservering is gemaakt voor ongewenste en onverwachte effecten in het project.

Besluit het college van GS op te roepen:

- Pro actief te handelen en in overleg met PWN, SBB, het Hoogheemraadschap, Rijkswaterstaat en de gemeente Bergen binnen de huidige bestuursperiode met een definitieve oplossing voor het fietspad te komen zodat LF kustroute binnen 2 jaar weer het hele jaar rond befietsbaar is.

en gaan over tot de orde van de dag.

Ondertekening,

Gerard Kohler
JA21 Noord-Holland

Grethe van Geffen
Liberaal NH

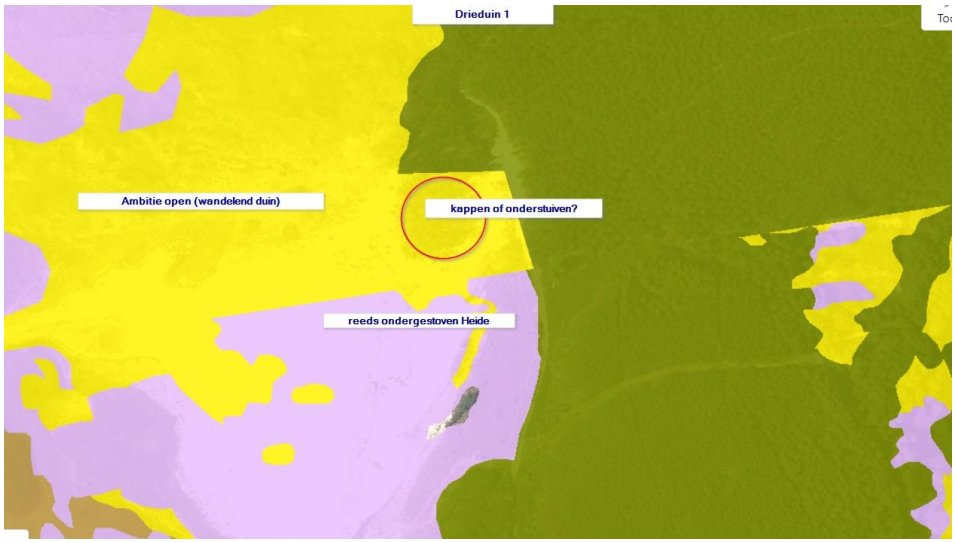
Drieduin 1
Ambitie open (wandelend duin)
kappen of onderstuiven?
reeds ondergestoven Heide

ondersgestoven fietspad
Wandelend Duin Buizerdvlak

M219-2021/PS 15-11-2021
AANGEHOUDEN

Liberaal Noord-Holland

Motie:

Reservering beheer LF Kustroute deel Dr van Steijnweg

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 15 november 2021, te Haarlem, ter behandeling van Programma Natuur Netwerk 2022

Constaterende dat:

- het in 2010 in het door PWN beheerde Noord Hollands Duinreservaat aangelegde wandelende duin (Habitattyppe 2120 Buizerdvlak) flink doorwandelt;
- dit duin inmiddels ruimschoots over de LF kustroute ter hoogte van de van Speyckweg Blijdenstijnweg wandelt;
- ook de ambitie is het dr van Steijnbos grotendeels te kappen om meer open duin te realiseren;
- er nu na de eerste kap reeds ongewenste effecten, bijvoorbeeld het verdwijnen van tientallen decennia-oude mierenburchten is vast te stellen;
- de LF kustroute door het open duin project Buizerdvlak (2010) een kilometer zuidelijker inmiddels onbegaanbaar is;
- niet uit te sluiten is dat het open duin over het voormalige dr van Steijnbos hetzelfde effect zal hebben op het noordelijk deel van de LF Kustroute, de dr van Steijnweg.

Overwegende dat:

- PNH opdrachtgever is voor de ontwikkeling van het betreffende open duingebied;
- er geen reservering is gemaakt voor ongewenste en onverwachte effecten in het project.

Besluit het college van GS op te roepen:

- Pro actief te handelen en in overleg met SBB, het Hoogheemraadschap, Rijkswaterstaat en de gemeente Bergen binnen de huidige bestuursperiode een reservering te maken voor het nu en in de toekomst en het gehele jaar rond befietsbaar houden van de LF kustroute.

en gaan over tot de orde van de dag.

Ondertekening,

Gerard Kohler
JA21 Noord-Holland

Grethe van Geffen
Liberaal NH

Bijlage:

LF Kustroute
nog te kappen

Bedreigde LF Kustroute
gekapt 2021
Nog te kappen
Spontaan Stuifduin
LF Kustroute

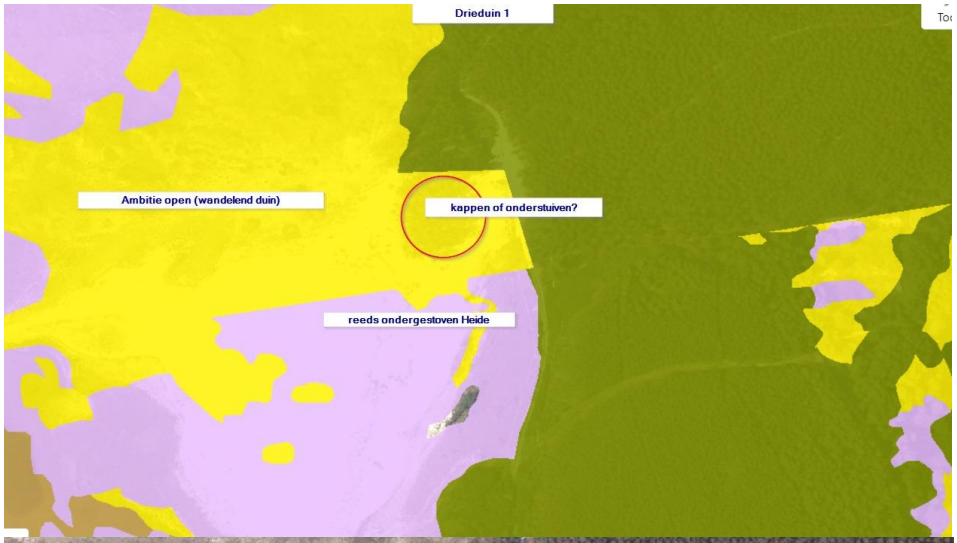
Drieduin 1
Ambitie open (wandelend duin)
kappen of onderstuiven?
reeds ondergestoven Heide

ondersgestoven fietspad
Wandelend Duin Buizerdvlak

M220-2021/PS 15-11-2021
INGETROKKEN

Motie: “On Hold” Ecologisch advies Zuid Kennemerland

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 15 november 2021, te Haarlem, ter behandeling Programma Natuurnetwerk 2022

Constaterende dat:

- grote onrust is ontstaan bij belanghebbenden en omwonenden die gevolgen van het Ecologisch advies gaan ondervinden;
- Gedeputeerde in de commissievergadering NLG van 25 oktober 2021 heeft gezegd dat de communicatie onhandig is verlopen;
- Gedeputeerde in dezelfde commissievergadering heeft aangegeven dat het huidige plan beslist geen blauwdruk is en in overleg met belanghebbenden te willen kijken naar wat haalbaar is.

Overwegende dat:

- de voorgenomen plannen kennelijk ten onrechte tot veel emotie en misvattingen hebben geleid;
- hier op zo kort mogelijke termijn klare wijn moet worden geschonken.

Besluit het college van GS op te roepen:

- De betreffende uitvoeringsplannen voor Zuid Kennemerland tijdelijk “on hold “ te zetten.
- Gezamenlijk met de belanghebbenden bekijkt welke wensnatuur reëel haalbaar is;
- daarbij rekening houdt met maatschappelijke, persoonlijke en economische belangen van betrokkenen.
- het voortbestaan van huidige activiteiten, konkreet bollenteelt, paarden hospices en boerderijwinkel daarmee op voorhand als bedreigd en als te stoppen activiteit uitsluit.
- Alsmede te onderschrijven dat er geen onteigening van van gronden wordt beoogd en dat in alle gevallen de geprognosticeerde natuurontwikkeling van gronden die niet in eigendom van PNH of Natuurbeherende organisaties op basis van vrijwilligheid wordt vormgegeven.

en gaan over tot de orde van de dag.

Ondertekening,

Gerard Kohler
JA21 Noord-Holland

M222-2021/PS 15-11-2021
AANGEHOUDEN

CDA NOORD-HOLLAND | Christen Unie | JA21 | Forum voor Democratie

Liberaal Noord-Holland

Motie onderzoek bij Programma NatuurNetwerk en Natuurbeheerplan 2022

Provinciale Staten van Noord-Holland in vergadering bijeen op 15 november 2021

Sprekende over Programma Natuur Netwerk en Natuurbeheerplan 2022

Constaterende dat:

- Er ecologische visies voor diverse gebieden opgesteld worden waarin aangegeven wordt welke ambitie de provincie na wil streven. Zodra deze ecologische visies zijn vastgesteld, de ambitiekaart in de eerstvolgende versie van het Natuurbeheerplan wordt geactualiseerd.
- In het natuurbeheerplan 2022 nog geen ecologische visies zijn meegenomen, omdat deze nog niet zijn vastgesteld. Er ook gewerkt wordt met de wezenlijke kenmerken en waarden van begrensde NNN gebieden en natuurdoelen.

Overwegende dat:

- Het realiseren van Natuuropgaaf binnen NNN en het versterken van biodiversiteit gerealiseerd kan worden via verschillende natuurdoelen, doeltypen en ecologische visies
- In veel NNN gebieden de gronden in eigendom en of in beheer zijn van (agrarische en recreatieve) ondernemers, die daar momenteel bijvoorbeeld agrarisch natuurbeheer verzorgen.
- Met meer flexibiliteit bij de voorschriften en goede sturing op eindresultaat, de doelen ook goed behaald kunnen worden, zodat waardevolle natuur ontstaat.
- Het belangrijk is om de ervaring van agrarisch natuurbeheerders (zoals de beste gruttoboer van 2020) te blijven benutten en in te zetten ook in de toekomst.
- Een win-win situatie gecreëerd kan worden door doeltypen waar mogelijk te laten aansluiten bij beheer door belanghebbende partijen
- Daarmee ook wordt gerealiseerd dat bedrijven in NNN gebieden toekomstbestendig zijn, wat ook als aandachtspunt wordt aangegeven in het Programma Natuurnetwerk.
- Meer overleg over de ecologische visies, natuurdoelen en doeltypen met alle belanghebbende partijen in het betreffende gebied noodzakelijk is
- Ook over de ecologische visie voor de binnenduinrand nog overleg met de belanghebbende partijen moet plaatsvinden

Roept het college op om:

- Bij het opstellen van ecologische visies altijd de belanghebbende partijen in het betreffende gebied, waaronder de inwoners, de TBO's, de gebruikers en (agrarische en recreatieve) ondernemers, erbij te betrekken
- Te onderzoeken of meer flexibiliteit in natuurdoelen, doeltypen en voorschriften binnen NNN mogelijk is, waarmee nog steeds NNN-waardige natuur gerealiseerd kan worden.
- De uitkomsten van het onderzoek terug te koppelen vòòr de vaststelling van ecologische visies en de actualisatie van de ambitiekaarten

En gaat over tot de orde van de dag

Willemien Koning	Michel Klein	Gerard Kohler	Johan Dessing	Grethe van Geffen
CDA	CU	JA21	FvD	Liberaal NH

M223-2021/PS 15-11-2021
AANGEHOUDEN

Motie Onderzoek naar hoogte van vergoedingen in voorbereiding natuurbeheerplan 2023

Provinciale Staten van Noord-Holland in vergadering bijeen op 15 november 2021, ter bespreking van Programma Natuur Netwerk en Natuurbeheerplan 2022

Constaterende dat:

In overleggen met TBO's en agrarisch natuurbeheerders regelmatig naar voren komt dat diverse vergoedingen binnen natuurbeleid zoals vaartoeslag niet toereikend zijn voor de steeds verder toenemende kosten

Overwegend dat:

- De vergoedingen beheerders in staat moeten stellen het natuurbeheer op goede wijze uit te voeren zodat waardevolle natuur ontstaat
- In het verleden de vergoedingen ruimer waren zodat bijvoorbeeld ook het greppelvrezen, het afvoeren van maaisel en het tegengaan van verruiging binnen de vergoeding gerealiseerd kon worden.
- De vaartoeslag tegenwoordig te laag is om de toenemende kosten te dekken
- Het verstandig is om in aanloop naar het natuurbeheerplan 2023 een onderzoek te doen naar de wenselijk hoogte van de vergoedingen binnen het natuurbeheerplan.

Roept het college op:

- Om een onderzoek uit te voeren naar de wenselijke hoogte van vergoedingen binnen het natuurbeheerplan zodat beheer goed uitgevoerd kan worden en waardevolle natuur ontstaat.
- PS op de hoogte te stellen van de uitkomsten van het onderzoek voordat het natuurbeheerplan 2023 wordt vastgesteld

En gaat over tot de orde van de dag

Willemien Koning	Michel Klein	Gerard Kohler	Grethe van Geffen
CDA	CU	JA21	Liberaal NH

Partij voor de Dieren
Statenfractie Noord-Holland

SP

M224-2021/PS 15-11-2021
AANGEHOUDEN

Motie Inzicht noodzakelijke stikstofdoelen

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op maandag 15 november 2021, ter behandeling van de voordracht Programma Natuurnetwerk 2022;

constaterende dat:

- de provincie in het Programma Natuurnetwerk 2022 (PNN) als doelstelling voor neerslag stikstof in Natura-2000 gebieden stelt: 40% van het oppervlak onder kritische depositiewaarde (kdw) in 2025, 50% in 2030 en 74% in 2035;
- de provincie dit doel heeft overgenomen uit de Wet stikstofreductie en natuurverbetering (Wsn);

overwegende dat:

- er wetenschappelijke consensus is dat deze doelstelling te laag is [i];
- het ecologisch noodzakelijk reductiedoel voor stikstof een binnenlandse emissiereductie is van 50% in 2030 (t.o.v. 2019), en ten minste 70% in 2035;
- het adviescollege Remkes in haar eindrapport 'Niet alles kan overal' dit ecologisch noodzakelijke reductiedoel van halvering van de emissies in 2030 ook noemt[ii];
- het doel dat de provincie hanteert overeen komt met slechts **26% emissiereductie[iii]** in 2030 **in plaats van de ecologisch minimaal benodigde 50%**;
- zowel GroenLinks als de PvdA in de Tweede en Eerste Kamer tegen de Wet stikstofreductie en natuurherstel (Wsn) gestemd, mede om deze reden[iv] [v];
- een te laag stikstofreductiedoel een belemmerende factor blijft voor het willen toestaan van nieuwe activiteiten, zoals woningbouw, circulaire economie en energietransitie;

gehoord de discussie,

verzoeken GS:

- inzichtelijk te maken welke stikstofreductiedoelstelling in Noord-Holland ecologisch noodzakelijk is;

en gaan over tot de orde van de dag.

Fabian Zoon — Partij voor de Dieren
Anna de Groot — SP

---

[i] https://www.wur.nl/nl/Publicatie-details.htm?publicationId=publication-way-353831343134 - april 2021
[ii] https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2020/06/08/niet-alles-kan-overal
[iii] Zie eveneens Eindrapport Remkes: "*In het maatregelenpakket van het kabinet, zoals verwoord in de Kamerbrief van 24 april 2020, wordt voor natuurherstel gewerkt met de volgende streefwaarde: '50% van de hectares stikstofgevoelig natuurareaal binnen Natura 2000-gebieden onder de kritische depositiewaarde (KDW) in 2030'. Door PBL en RIVM is de opgave gevalideerd als 26% reductie van de binnenlandse stikstofemissies, oftewel 255 mol depositiereductie N/ha/jr.*"
[iv] https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/wetsvoorstellen/detail?dossier=35600
[v] https://www.eerstekamer.nl/wetsvoorstel/35600_stikstofreductie_en

Provincie Noord-Holland

PS-vergadering

Dossiernummer	8157
Extern Zaak ID	921516
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	15 november 2021
Agendapunt	14
Omschrijving	Definitieve samenwerkingsafspraken MRA (VD-64).
Organisatieonderdeel	BEL/B&S

Geagendeerd	Vergaderdatum
Ingekomen stukken ter kennisname	31 oktober 2021
PS-vergadering	**15 november 2021**

Toelichting

Op 13 september 2021 hebben PS gesproken over de concept-samenwerkingsafspraken van de Metropoolregio Amsterdam (MRA) en terzake twee moties aangenomen. Het College van GS heeft de voorzitter van de transitiecommissie van de MRA per brief geïnformeerd over de opvattingen van PS en GS inzake de concept-samenwerkingsafspraken. Naar aanleiding van alle binnengekomen opmerkingen heeft het MRA-secretariaat een definitieve versie van de samenwerkingsafspraken opgesteld. Die legt het College van GS aan de hand van een Statenvoordracht voor aan PS.

Provincie
Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
dhr. J.J. van den Berg
BEL/BS

Telefoonnummer +31235144076
bergjj@noord-holland.nl

Verzenddatum

27 OKT. 2021

Kenmerk
921516/1720876

Uw kenmerk

Betreft: samenwerkingsafspraken MRA

Geachte leden,

Hierbij ontvangt u ter besluitvorming de bijgaande statenvoordracht met het bijbehorende ontwerpbesluit, met enkele bijlagen, betreffende de samenwerkingsafspraken van de Regiegroep Metropoolregio Amsterdam van 15 oktober 2021.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Mail MRA d.d. 15 oktober 2021 over definitieve samenwerkingsafspraken

Aan alle raads- en Statenleden in de metropoolregio Amsterdam,

p/a alle raads- en Statengriffiers in de metropoolregio Amsterdam.

Geachte raads- en Statenleden in de metropoolregio Amsterdam,

Bijgaand treft u de definitieve de definitieve versie van de Samenwerkingsafspraken voor onze samenwerking in de Metropoolregio Amsterdam.

De Regiegroep heeft op 8 oktober jl. de wensen en opvattingen van raden, Staten en colleges besproken. Naar aanleiding hiervan zijn de Samenwerkingsafspraken op een aantal punten aangescherpt. Een overzicht hiervan vindt u in de zogenaamde 'nota van beantwoording', zie bijlage.

De definitieve Samenwerkingsafspraken zijn als bijlage aan dit mailbericht toegevoegd.

De Samenwerkingsafspraken zijn gelijktijdig ter vaststelling in naar uw college verzonden. Om de betrokkenheid van de raden en Staten - die ook bij het proces van de tot standkoming van deze afspraken vaak sterk betrokken zijn geweest - te borgen, bevelen wij u van harte aan om de samenwerkingsafspraken ook ter bekrachtiging in uw gemeenteraad of Provinciale Staten te agenderen. We vormen weliswaar een bestuurlijke netwerksamenwerking, maar draagvlak onder de gekozen volksvertegenwoordigers is essentieel om als bestuurder in het informele netwerk daadkrachtig te kunnen opereren.

Tijdens de *State of the Region* op 10 december aanstaande willen we gezamenlijk feestelijk stil staan bij onze hernieuwde samenwerking.

Mocht u naar aanleiding van dit bericht of een van de bijlagen vragen of opmerkingen hebben, dan verneem ik het graag.

Bijlagen:

- Aanbiedingsbrief
- **Definitieve Samenwerkingsafspraken**
- Nota Beantwoording Ingekomen wensen en opvattingen
- Verslag Regiegroep 8 oktober 2021

Met vriendelijke groet,

Remco Rienties
Adjunct-directeur Metropoolregio Amsterdam (MRA)

Secretaris Agendacommissie en Regiegroep

Programmamanager Toerisme

T 06 - 20002447

E r.rienties@metropoolregioamsterdam.nl

W metropoolregioamsterdam.nl

Aanwezig: ma, di, do, vr

metropool
regioamsterdam

WTC Amsterdam • I-Tower • second floor
Strawinskylaan 1779 • 1077 XX Amsterdam

//

Hartelijke groet,

Arjen Overbeek
Sr. Adviseur raden en Staten

Projectleider Metropoolregio Actueel

M +31 (0)6 227 667 25
E a.overbeek@metropoolregioamsterdam.nl

metropool
regioamsterdam

Metropoolregio Amsterdam
Strawinskylaan 1779
(WTC Amsterdam, I-toren)
1077 XX Amsterdam
www.metropoolregioamsterdam.nl

De gemeente Amsterdam streeft naar optimale dienstverlening en zorgvuldige afhandeling van e-mailverkeer. Als deze e-mail niet voor u is bestemd, laat dit dan weten aan de afzender en verwijder de e-mail. Voor meer informatie: www.amsterdam.nl/proclaimer.

metropool
regioamsterdam

Retouradres: Strawinskylaan 1779, 1077 XX Amsterdam

Aan de deelnemers van de Metropoolregio Amsterdam

Datum 15 oktober 2021
Contact Remco Rienties, 06 – 20002447 (r.rienties@metropoolregioamsterdam.nl)
Onderwerp Definitieve Samenwerkingsafspraken Metropoolregio Amsterdam

Geachte deelnemers van de Metropoolregio Amsterdam,

Met groot genoegen sturen wij u de definitieve versie van de Samenwerkingsafspraken voor onze samenwerking in de Metropoolregio Amsterdam. Een set afspraken waarmee we naar ons idee de samenwerking in de regio verder versterken, slagvaardiger en transparanter maken. Waarbij we ook de raden en Staten beter betrekken, en ons richting Den Haag en Brussel beter positioneren.

Deze Samenwerkingsafspraken zijn het resultaat van een lang en intensief proces. De vele gesprekken en werksessies hebben voor ons zomerreces geresulteerd in een conceptversie van de Samenwerkingsafspraken. Gedurende de afgelopen maanden is hierover in uw gemeente of provincie het gesprek gevoerd, veelal ook met uw raden of Staten. Dit heeft een grote hoeveelheid wensen en opvattingen opgeleverd over de Samenwerkingsafspraken, die op 8 oktober jongstleden in de Regiegroep besproken zijn. Naar aanleiding hiervan zijn de Samenwerkingsafspraken op een aantal punten aangescherpt. Een overzicht hiervan vindt u in de zogenaamde 'nota van beantwoording' die bijgesloten is bij de Samenwerkingsafspraken.

We sturen u deze Samenwerkingsafspraken ter vaststelling in uw college. Om de betrokkenheid van de raden en Staten - die ook bij het proces van de tot standkoming van deze afspraken vaak sterk betrokken zijn geweest - te borgen, bevelen wij u van harte aan om de samenwerkingsafspraken ook ter bekrachtiging in uw gemeenteraad of Provinciale Staten te agenderen. We vormen welliswaar een bestuurlijke

netwerksamenwerking, maar draagvlak onder de gekozen volksvertegenwoordigers is essentieel om als bestuurder in het informele netwerk daadkrachtig te kunnen opereren.

Tijdens de *State of the Region* op 10 december aanstaande willen we gezamenlijk feestelijk stil staan bij onze hernieuwde samenwerking. Het zou dan ook mooi zijn als u voor die tijd de Samenwerkingsafspraken heeft vastgesteld. Conform afspraken in de Regiegroep zal vlak na 10 december zowel het Bestuur als de Algemene Vergadering worden opgericht. Deze zullen nog in december bijeenkomen voor een eerste vergadering. Tot die tijd zullen wij als transitiecommissie conform de wens van de Regiegroep fungeren als tijdelijk bestuur. In die hoedanigheid treffen we ook de noodzakelijke voorbereidingen om na 10 december te kunnen gaan werken volgens de nieuwe Samenwerkingsafspraken.

Hoewel het vaststellen van de Samenwerkingsafspraken voelt als het eind van een lang en intensief proces, is het vooral het begin van een nieuwe fase. Een fase waarin we ons gezamenlijk nog sterker inzetten om de Metropoolregio Amsterdam duurzamer, bereikbaarder, mooier, evenwichtiger en nog heel veel meer te maken. En ook een fase waarin we met elkaar in gesprek blijven over de vorm van onze samenwerking. Niet alleen gedurende het overgangsjaar, maar ook in alle jaren daarna.

Namens de Transitiecommissie, met vriendelijke groet,

Femke Halsema,
Voorzitter Metropoolregio Amsterdam

Strawinskylaan 1779 (WTC, I-toren)
1077 XX Amsterdam

info@metropoolregioamsterdam.nl
www.metropoolregioamsterdam.nl

Strawinskylaan 1779 (WTC, I-toren)
1077 XX Amsterdam

info@metropoolregioamsterdam.nl
www.metropoolregioamsterdam.nl

metropool
regioamsterdam

notulen

Overleg	Regiegroep Metropoolregio Amsterdam
Datum	8 oktober 2021
Locatie	MRA Bureau (en een aantal digitale inbellers)
Contact	Remco Rienties, 06 – 20002447, r.rienties@metropoolregioamsterdam.nl

Aanwezigen	**Femke Halsema** (Voorzitter), **Arthur van Dijk** (Noord-Holland), **Leen Verbeek** (Flevoland), **Thijs Kroese** (Transitiecommissie), **Pieter Heiligers** (Heiligers), **Alexander Luijten (**deelregio Gooi- en Vecht), **Willem Jansen** (deelregio Amstelland-Meerlanden), **Jeroen Verwoort** (deelregio IJmond), **Jan Hamming** (deelregio Zaanstreek-Waterland), **Lieke Sievers** (deelregio Zaanstreek-Waterland), **Gerard Kuipers** (deelregio Gooi- en Vecht), T**japko Poppens** (deelregio Amstelland-Meerlanden), **Victor Everhardt** (deelregio Amsterdam), **Marja Ruigrok** (Vervoerregio Amsterdam), **Floor Roduner** (deelregio Zuid-Kennemerland), **Adam Elzakalai** (deelregio Almere-Lelystad), **Don Bijl** (deelregio Zaanstreek-Waterland), **Sebastiaan Nieuwland** (deelregio IJmond), **Marianne Schuurmans** (deelregio Amstelland-Meerlanden), **Astrid Nienhuis** (deelregio Zuid-Kennemerland), **Gido Oude Kotte** (deelregio Amstelland-Meerlanden), **Willem Jansen** (deelregio Amstelland-Meerlanden)
Secretarissen	**Emiel Reiding, Remco Rienties**
Digitaal	**Maaike Veeningen** (Agendacommissie), **Jop Fackeldey** (Flevoland), **Marvin Polak** (deelregio Zaanstreek-Waterland), **Judith Michel-de Jong** (deelregio Zaanstreek-Waterland), **Lieke Sievers** (deelregio Zaanstreek-Waterland), **Ellen Verheij** (deelregio Zuid-Kennemerland), **Marjan van der Weele** (deelregio Zuid-Kennemerland),
Afwezig	**Franc Weerwind** (deelregio Almere-Lelystad), **Pieter Broertjes** (deelregio Gooi- en Vecht), **Mieke Baltus** (deelregio Almere-Lelystad), **Robbert Berkhout** (Agendacommissie)

1. Opening en mededelingen

In de vergadering wordt stil gestaan bij het vele werk dat de afgelopen maanden is gedaan om de concept Samenwerkingsafspraken tot stand te brengen.

Vanuit Almere is toegelicht hoe de raadsbehandeling aldaar is verlopen. Er is een aantal zorgen dat daar speelt over bijvoorbeeld de rol en samenstelling van de raadtafel, de efficiency van de nieuwe samenwerking, enzovoort. Het gesprek wordt hier in Almere nog verder over gevoerd. In de Regiegroep is geconstateerd dat in het overgangsjaar ook nog veel ruimte is voor nadere uitwerking en scherper stellen van de afspraken.

2. Samenwerkingsafspraken MRA

Vlak voor het zomerreces zijn de concept Samenwerkingsafspraken verzonden aan alle MRA-deelnemers, zodat zij hierover wensen en opvattingen konden vormen. In de Regiegroep zijn de ingekomen wensen en opvattingen besproken, en dan met name die opmerkingen die mogelijk om een wijziging in de samenwerkingsafspraken vragen. Een overzicht van alle ingekomen wensen en opvattingen en de afspraken die hierover in de Regiegroep zijn gemaakt, is te vinden in de bijgesloten 'nota van beantwoording'. Hieronder zijn een aantal discussie punten waar langer bij is stilgestaan nader uitgelicht.

Over de samenstelling van het bestuur is besloten dat er op dit moment geen aparte afgevaardigde van de Vervoerregio plaats zal nemen in het bestuur. Op voorstel van de Vervoerregio is afgesproken dat de komende tijd eerst wordt gekeken naar effect van de verbreding van het platform mobiliteit, en de verhouding tussen de Vervoerregio Amsterdam en de Metropoolregio Amsterdam. Later kan dan eventueel nog overwogen worden om de VRA een plek in het bestuur te geven mocht dat wenselijk blijken. Ook is in de Regiegroep nogmaals uitgesproken dat de samenstelling van het bestuur conform gestelde teksten geschied, dus met vanuit elke deelregio een vertegenwoordiger die ook zitting heeft in een van de platforms. De tekst over het splitsen van deelregio's worden weggelaten uit de samenwerkingsafspraken. In plaats daarvan wordt een tekst opgenomen over dat het bestuur uit maximaal 10 leden bestaat, en dat in geval van splitsing van deelregio's we vasthoudern aan de oorspronkelijke deelregio's.

De uitwerking van de raadtafel en het betrekken van de raden en staten moet nog meer vorm krijgen. Dit zal in samenwerking met de huidige raadtafel gebeuren, en in afstemming met griffiers, raads- en statenleden, enzovoort. Timing en voorspelbaarheid worden in de Regiegroep als essentieel gezien voor het beter betrekken van raden en Staten. De Termijnagenda kan hiervoor erg belangrijk worden, evenals het tijdig aanleveren van stukken.

Over de benodigde inzet voor de MRA-directie heeft de Regiegroep twee heldere afspraken gemaakt. De 30 fte wordt niet langer als een mogelijkheid beschouwd, maar als een gegeven welke niet ter discussie staat. Daarnaast is bestuurlijk commitment uitgesproken door alle aanwezigen om die 30 fte naar rato van inwonertal om niet te gaan leveren. Het bestuur zal hiertoe met een verdeelsleutel komen, en inzichtelijk maken op welke punten de huidige MRA-directie wordt versterkt.

Van alle overige ingebrachte wensen en opvattingen is in de bijlage bij dit verslag ('nota van beantwoording') een overicht opgenomen van de afgesproken vervolgacties.

3. Oprichting Bestuur

In de Regiegroep is afgesproken dat niet vooruitgelopen zal worden op het vaststellen van de definitieve samenwerkingsafspraken. Er zal daarom nu geen Bestuur worden opgericht, maar pas na 10 december. Tot die tijd zal de huidige Transitiecommissie fungeren als tijdelijk bestuur, en opdracht geven aan de MRA-directie om de noodzakelijke voorbereidingen te treffen om na 10 december gelijk de nieuwe samenwerkingsafspraken in de praktijk te kunnen brengen.

Gemaakte afspraken:

3.1 Het bestuur zal pas na 10 december worden opgericht

3.2 Tot die tijd zal de huidige transitiecommissie fungeren als tijdelijk bestuur

4. Oprichting Algemene Vergadering

In de Regiegroep is afgesproken dat niet vooruitgelopen zal worden op het vaststellen van de definitieve samenwerkingsafspraken. Er zal daarom nu geen bestuur Algemene Vergadering worden opgericht, maar pas na 10 december. Tot die tijd zal de huidige (uitgebreide) Regiegroep in functie blijven. De MRA-Directie zal in afstemming met de beoogd kwartiermakend voorzitter en de Transitiecommissie de noodzakelijke voorbereidingen treffen om na 10 december gelijk de nieuwe samenwerkingsafspraken in de praktijk te brengen.

Gemaakte afspraken:

4.1 De Algemene Vergadering zal pas na 10 december worden opgericht

4.2 In aanloop naar de oprichting van de AV zal de MRA-directie in afstemming met de beoogdkwartiermaker en de Transitiecommissie de noodzakelijke voorbereidingen treffen om na 10 december de nieuwe samenwerkingsafspraken in de praktijk te brengen.

5. Samenstelling Raadtafel

Uit de ingekomen wensen en opvattingen blijkt dat over de samenstelling en de rol van de raadtafel de meningen nog verschillen. In de Regiegroep is benadrukt dat het belangrijk is om dit nader uit te werken in overleg met raden en Staten en de huidige raadtafel. De huidige Raadtafel bereid met ondersteuning van de MRA-directie een voorstel voor welke ervaringen kunnen worden meegenomen bij de vorming van een nieuwe raadtafel.

6. Rondvraag en sluiting

Bij de rondvraag is benadrukt dat bij gemeenteraden ook heel veel steun is uitgesproken voor de MRA-samenwerking. Men is er echt van overtuigd dat het nuttig is om samen te werken.

De transitiecommissie heeft aangegeven dat mocht hier behoefte aan zijn, dat zij dan gaarne bereid zijn om het gesprek over de MRA samenwerking in gemeenteraden of provinciale staten aan te gaan.

Later vandaag is in Zaanstad de oprichting van de ROM, een mooie nieuwe stap in de verdere versteviging van de samenwerking in de MRA.

metropool
regioamsterdam

Samenwerkingsafspraken Metropoolregio Amsterdam

Definitieve versie, 15 oktober 2021
(ter vaststelling verzonden aan alle deelnemers)

Strawinskylaan 1779 (WTC, I-toren)
1077 XX Amsterdam

info@metropoolregioamsterdam.nl
www.metropoolregioamsterdam.nl

Preambule

In een intensief proces, met grote betrokkenheid van de deelnemers, zijn deze Samenwerkingsafspraken tot stand gekomen. Heldere, eenduidige afspraken waarmee we onze MRA klaar maken voor de nabije toekomst.

Deze afspraken zijn bedoeld voor eenieder die in de samenwerking een rol speelt. Bestuurders, hun ambtenaren en de volksvertegenwoordigers in de gemeenteraden en Provinciale Staten.

Uiteindelijk doen we alles in MRA-verband natuurlijk voor onze inwoners, bedrijven en bezoekers. Het is echter niet eenvoudig om hun een directe rol te geven in onze informele, bestuurlijke samenwerking. Daarom is de rol van de raden en Staten ook zo ontzettend belangrijk, zodat belangen evenwichtig kunnen worden afgewogen.

Daarbij wil ik benadrukken dat de MRA geen bestuurslaag vormt. De MRA is geen juridische entiteit en heeft geen mogelijkheden om bindende besluiten te nemen. Deze verantwoordelijkheid ligt bij de democratische organen: de raden en de Staten. Daar veranderen deze Samenwerkingsafspraken niets aan.

Deze Samenwerkingsafspraken vervangen het convenant uit oktober 2016. Er was behoefte aan het herijken van de afspraken in het convenant. Met name om de transparantie een impuls te geven door de posities en onderlinge verhoudingen duidelijker te maken. Met een Bestuur, een Algemene Vergadering en een Directie kunnen de afspraken bijdragen aan een duidelijker profiel van de MRA. Waarbij de positie van de raden en Staten en de rol van de deelregio's is versterkt. Zodat we gezamenlijk meer betrokkenheid gaan voelen bij de inhoudelijke voortgang. Met deze afspraken geven we de MRA een steviger basis en kunnen we met vol vertrouwen onze samenwerking nog beter maken.

Femke Halsema,
Voorzitter Metropoolregio Amsterdam

Inhoudsopgave

Preambule
Samenvatting en leeswijzer

DEEL 1 – Samenwerkingsafspraken

A. Inleiding
A.1 - Noodzaak van de MRA
A.2 - Doel van deze samenwerkingsafspraken

B. Cultuur van de samenwerking
B.1 - Basisprincipes
B.2 – Bestuurlijke ambitie en doelstellingen
B.3 - Deelregionale samenwerking

C. Structuur van de samenwerking
C.1 - Raden en Staten en de Raadtafel
C.2 - Algemene Vergadering
C.3 - Bestuur
C.4 - Platforms en portefeuillehoudersoverleggen
C.5 - Directie
C.6 - Financiering

D. Lijst van deelnemers

DEEL 2 – Werkafspraken

2.1 Zo werkt de MRA
2.2 Vierjaarlijkse cyclus: MRA Agenda (inclusief meerjarenbegroting)
2.3 Vierjaarlijkse cyclus: Samenwerkingsafspraken
2.4 Jaarlijkse cyclus: input vanuit raden en Staten (Voortgangsnota en Termijnagenda)
2.5 Jaarlijkse cyclus: bestuurlijke grip op de uitvoering
2.6 Externe rol van de MRA
2.7 Procedure 'vaststellen met wensen en opvattingen raden & Staten'

2.8 Procedure 'vaststellen in Bestuur / AV'
2.9 Overzicht best practices deelregionale samenwerking
2.10 Overzicht best practices lokaal of provinciaal gesprek tussen raad of Staten en Bestuur over de MRA

Begripsbepalingen

Samenvatting

In de Metropoolregio Amsterdam (MRA) werken 32 gemeenten, twee provincies en de Vervoerregio Amsterdam met elkaar samen om de leefkwaliteit van onze inwoners te verbeteren. Er is sprake van een informele samenwerking op basis van gedeelde opgaven, die over de grenzen van gemeenten heen gaan. Bestuurders stemmen daarin met elkaar af om tot afspraken te komen over de gezamenlijke aanpak. Alle bevoegdheden blijven volledig bij de raden en Staten van de deelnemers. De MRA is een informeel samenwerkingsverband envormt geen aparte bestuurslaag met eigen bevoegdheden of wettelijke taken.

We hebben in de MRA een bestuurlijke en ambtelijke samenwerking en we vertrekken daarbij vanuit de kaders die raden en Staten meegeven. Daarom is draagvlak bij raden en Staten esentieel om de bestuurders effectief hun werk te kunnen laten doen in de regionale samenwerking. Veel van de regionale activiteiten vragen immers om een lokale uitwerking. De inwoners van de MRA verhouden zich tot de lokale en provinciale politiek, niet direct tot de schaal van de MRA. Raden en Staten kunnen op elk gewenst moment hun bestuurder(s) ter verantwoording roepen over wat zich in MRA-verband afspeelt. Het stellen van kaders door raden en Staten, het goed en tijdig informeren van raden en Staten en het regelmatig vragen om wensen en opvattingen vanuit raden en Staten is daarom essentieel voor een vruchtbare MRA-samenwerking.

Het '***wat***' van de samenwerking – de inhoudelijke opgaven waar we gezamenlijk aan werken – wordt elke vier jaar vastgelegd in de MRA Agenda, die raden en Staten goedkeuren. Als onderdeel van de MRA Agenda wordt ook een MRA Investeringsagenda opgesteld, waarin de benodigde investeringen inzichtelijk worden gemaakt om de ambities uit de MRA Agenda te verwezenlijken. Ook wordt een meerjarenbegroting opgenomen, waarin de gevraagde bijdrage van de MRA-deelnemers voor vier jaar inzichtelijk wordt gemaakt. Elk jaar kunnen raden en Staten bijsturen op basis van een Voortgangsnota in het voorjaar en een Termijnagenda in het najaar. Om het Bestuur grip te geven op de uitvoering wordt jaarlijks een uitwerking gemaakt van de MRA Agenda en de meerjarenbegroting.

'***Hoe***' we vormgeven aan de samenwerking is omschreven in deze Samenwerkingsafspraken, die we elke vier jaar evalueren en waar nodig bijstellen. De kern van de samenwerking wordt gevormd door de bestuurlijke platforms, waar bestuurders van de MRA-deelnemers vooral sturen op de uitvoering van de MRA Agenda. In het Bestuur van de MRA worden de meer

strategische en integrale afwegingen gemaakt, die veelal platform-overstijgend zijn, en vindt de dagelijkse aansturing van de MRA-samenwerking plaats. Het Bestuur is het gezicht naar buiten en speelt een centrale rol in de nationale en Europese lobby. De Algemene Vergadering (AV) stelt financiële en procesmatige kaders, en is primair gericht op het behouden en vergroten van draagvlak voor de MRA-samenwerking onder de deelnemers. Het Bestuur legt verantwoording af aan de AV. Voor het draagvlak is het van groot belang om een transparant proces te waarborgen. Dit doen we onder meer door de agenda's van bestuurlijke overleggen en overzichten van gemaakte afspraken openbaar te maken.

Het Bestuur en de Algemene Vergadering worden geadviseerd door de MRA Raadtafel. De democratisch vertegenwoordigende organen (raden en Staten) zijn met één lid vertegenwoordigd in de Raadtafel. De Raadtafel geeft de Algemene Vergadering gevraagd en ongevraagd advies over de processen die de raden en Staten aangaan, waaronder de jaarlijkse Voortgangsnota en Termijnagenda en het proces van 'wensen en opvattingen'. De Raadtafel heeft geen inhoudelijke rol. Voor de betrokkenheid van de raden en Staten is niet alleen de Raadtafel van belang, maar vooral het gesprek tussen de raden en Staten en hun eigen colleges.

Leeswijzer

Dit document is opgebouwd in twee delen. Deel één zijn de eigenlijke Samenwerkingsafspraken, over de noodzaak voor samenwerking in de MRA, het doel van deze afspraken en de cultuur en structuur van onze samenwerking.
Deel twee bevat de werkafspraken. De verschillende cycli en processen worden hierin stapsgewijs beschreven.

DEEL 1
SAMENWERKINGSAFSPRAKEN

A. Inleiding

A.1 - De noodzaak van de MRA-samenwerking

De Metropoolregio Amsterdam is het samenwerkingsverband van de provincies Noord-Holland en Flevoland, 32 gemeenten en de Vervoerregio Amsterdam. Elke gemeente en deelregio brengt kwaliteiten in die het totaal versterken. De kracht van de MRA is de diversiteit, zowel economisch als stedelijk en landschappelijk.

De regionale samenwerking rond Amsterdam kent een lange voorgeschiedenis. We werken nu als Metropoolregio Amsterdam in de huidige vorm op basis van het convenant uit oktober 2016. De MRA is en blijft een netwerk van autonome overheden. In de MRA werken we niet samen vanuit eigen lokale belangen, maar vanuit een streven naar gezamenlijk resultaat op onderwerpen die de grenzen van de gemeenten overstijgen. Die zien we in de domeinen duurzaamheid, economie, mobiliteit en ruimtelijke vraagstukken, ook vanuit een sociaal-maatschappelijke invalshoek.

De samenwerking in onze regio is altijd opgebouwd vanuit vertrouwen. Dit vertrouwen, tezamen met gelijkwaardigheid, is breed gewaardeerd en maakt het mogelijk dat we op een informele manier met elkaar samenwerken. Alle bevoegdheden blijven bij de raden en Staten van de deelnemers: de MRA vormt geen aparte bestuurslaag met eigen bevoegdheden of wettelijke taken. De informele netwerksamenwerking in de MRA, vrijwillig maar niet vrijblijvend, geeft de deelnemers naast haar eigen beleid iets extra's. De kracht van samen, de kracht van de Metropoolregio Amsterdam.

A.2 - Doel en status van deze Samenwerkingsafspraken

Informeel bestuurlijk samenwerken betekent niet dat we alles in een vrije vorm doen. Juist niet; daadkracht en draagvlak kunnen we alleen hand in hand laten gaan, als er heldere afspraken zijn over hoe we de samenwerking vormgeven. Daarvoor dienen deze Samenwerkingsafspraken. Zodat we duidelijke kaders hebben voor onze samenwerking. Vaak op hoofdlijnen, maar waar nodig ook meer gedetailleerd uitgewerkt in werkafspraken (zie deel twee).

B. Cultuur van de samenwerking

B.1 - Basisprincipes

Als samenwerkende overheden in de MRA hanteren we een aantal basisprincipes voor onze samenwerking. Deze basisprincipes vormen de grondslag voor de wijze van samenwerken. Eventuele wijzigingen in de manier waarop we samenwerken, geven we binnen dit kader vorm.

- De inhoud staat voorop. De activiteiten en voorstellen in MRA-verband dienen de centrale ambitie en de bijbehorende doelstellingen en de MRA Agenda.
- In de MRA werken we niet alleen samen vanuit eigen lokale belangen, maar vanuit onderling vertrouwen en vanuit een streven naar gezamenlijk resultaat (regionaal rendement).
- De basis voor de samenwerking in de MRA ligt in de zeven deelregio's. Vanuit de deelregio's verhouden we ons ook tot gebieden buiten de MRA (zoals Noord-Holland Noord, regio's rond Utrecht, Zwolle en Leiden).
- Politiek draagvlak is onmisbaar, omdat de cruciale besluiten alleen door democratische organen kunnen worden genomen. We zorgen voor zorgvuldige processen met voldoende tijd voor deelregionale afstemming en betrekken raden en Staten op de door hen gewenste momenten.
- We zijn volledig transparant over vergaderingen van MRA-gremia en zorgen ervoor dat alle agenda's en verslagen van alle bestuurlijke overleggen openbaar zijn.
- Lang niet alle opgaven lenen zich voor het schaalniveau van de MRA. Er wordt daarom zorgvuldig afgewogen op welk schaalniveau een opgave het beste kan worden opgepakt. Daarbij geldt: lokaal of deelregionaal wat kan, op MRA-schaal wat meerwaarde heeft.
- De MRA heeft een interne en een externe functie. Dat vraagt om versterking van de onderlinge samenwerking door te begeesteren, bestuurders en maatschappelijke partners bijeen te brengen en draagvlak te zoeken bij gewenste grote, regionale ontwikkelingen. Als tweede betekent dit het vergroten van de bekendheid, het gezag en de overtuigingskracht van de regio bij de eigen inwoners, de Rijksoverheid, in Europa en op internationale fora.

Aanvullingen op of wijzigingen van deze kernwaarden en basisprincipes worden gedaan via de procedure voor het wijzigen van de Samenwerkingsafspraken (zie 2.3 en 2.7 in deel twee).

B.2 – Ambitie en doelstellingen

De samenwerking in de MRA komt tot stand vanuit de inhoud, en die inhoud wordt elke vier jaar opgenomen in de MRA Agenda. Dat gebeurt op verschillende beleidsterreinen. Om de integraliteit in onze afwegingen en uitvoering te bevorderen, formuleren we gezamenlijk een overkoepelende ambitie en doelstellingen. Deze ambitie en doelstellingen tekenen de kracht en het onderscheidende vermogen van de MRA. Ze geven focus aan het bestuurlijke gesprek en zijn de basis voor de externe profilering. Over (het proces rondom) de ambitie en de doelstellingen maken we de volgende afspraken:

- Elke vier jaar worden de centrale ambitie en de doelstellingen geformuleerd om de integraliteit van bestuurlijke afwegingen te bevorderen, focus te geven aan het bestuurlijke gesprek en de interne en externe profilering te versterken.
- Deze ambitie en doelstellingen zijn overkoepelend aan de MRA Agenda. Dit betekent dat opgaven en de uitwerking daarvan die we opnemen in de MRA Agenda direct of indirect bijdragen aan de realisatie van de geformuleerde ambitie en de doelstellingen.
- Voor het formuleren en vaststellen van de ambitie en de doelstellingen komt het Bestuur (mede namens de bestuurlijke platforms) met een voorstel. De ambitie en de doelstellingen worden vastgesteld door de Algemene Vergadering: zij benut hiervoor de procedure voor 'wensen en opvattingen' richting de raden en Staten (zie 2.7 in deel twee).
- Om de relatie tussen de inhoud (het '*wat*') en de wijze waarop we samenwerken (het '*hoe*') te versterken, zijn de ambitie en de doelstellingen onderdeel van de Samenwerkingsafspraken. Dit betekent dat zij worden geëvalueerd op het moment dat de Samenwerkingsafspraken worden geëvalueerd, en niet op het moment dat de MRA Agenda wordt vernieuwd. Hierdoor is er enerzijds een koppeling tussen inhoud en vorm, en vormen de ambitie en de doelstellingen anderzijds een brug tussen de oude en de nieuwe MRA Agenda. (Zie 2.2 en 2.3 in deel twee voor de procedure rond het vernieuwen van de MRA Agenda en het evalueren van de Samenwerkingsafspraken.)
- Voor de periode 2022 – 2026 hanteren we de ambitie en doelstellingen zoals hieronder weergegeven. In 2025 zullen de ambitie en doelstellingen worden geëvalueerd en indien wenselijk worden geactualiseerd.

Voor de periode 2022 – 2026 hebben we als samenwerkende overheden in de Metropoolregio Amsterdam een overkoepelende ambitie, zoals ook verwoord in de in 2020 vastgestelde MRA Agenda:

> ***We streven naar een Metropoolregio Amsterdam als een internationale economische topregio met hoge leefkwaliteit. Dat doen we door te investeren in een toekomstbestendige en evenwichtige metropool.***

Daarbij hebben we voor de periode 2022 – 2026 drie thema's geformuleerd. De voorbeelden van onderwerpen die onder die drie thema's vallen, zijn een niet-limitatieve opsomming.

1.	**De meest inventieve regio van Europa, met de best opgeleide bevolking**	• Creatief ondernemerschap • Tech, Data, Artificial Intelligence • Life sciences & Health • Groene innovatie • *et cetera*
2.	**Een regio voor iedereen, naar de menselijke maat**	• Sociaal evenwichtig • Open & divers • Hoge leefkwaliteit (wonen, landschap, cultuur) • Nabijheid van (publieke) diensten • *et cetera*
3.	**Een duurzaam verbonden regio**	• Internationaal knooppunt • Systeemsprong haven, OV, luchtvaart, verduurzaming • Digitale hub • *et cetera*

B.3 - Deelregionale samenwerking

De diversiteit van de MRA krijgt gestalte in de eigenheid van de deelregio's. Veel van de programma's of acties die op de schaal van de MRA worden afgesproken, vragen ook om een deelregionale of lokale doorvertaling in de uitvoering. De omvang van de MRA maakt het echter niet efficiënt om in alle overleggen met meer dan 30 deelnemers het gesprek te voeren. Goed georganiseerde deelregio's zijn daarom erg belangrijk. Maar juist vanwege de eigenheid van de deelregio's past het niet om vanuit deze Samenwerkingsafspraken voor te schrijven hoe men zich in een deelregio dient te organiseren. Dat neemt niet weg dat het verstandig is om een aantal afspraken van algemene aard te maken over de deelregio's in relatie tot de MRA-samenwerking.

- De MRA bestaat uit zeven deelregio's. Uitgangspunt hiervoor is de huidige geografische indeling: Amsterdam, Amstelland-Meerlanden, Zuid-Kennemerland, IJmond, Zaanstreek-Waterland, Gooi en Vechtstreek, Almere-Lelystad.
- Iedere deelregio is met minimaal één afgevaardigde vertegenwoordigd in het Bestuur, de bestuurlijke platforms en de portefeuillehoudersoverleggen
- De deelregio is het voorportaal van veel MRA-overleggen. Dit vraagt om een goede afstemming in de deelregio in de voorbereiding. Daarbij is het de verantwoordelijkheid van de vertegenwoordigende gemeente(n) in het MRA-gremium om het deelregionale geluid in te brengen. Ook vormt/vormen deze gemeente(n) de eerste lijn in de terugkoppeling naar de eigen deelregio.
- Deelregionale afstemming en voorbereiding betekent niet dat de gemeenten het binnen een deelregio overal over eens moeten zijn: het is goed mogelijk dat de scheidslijnen in de MRA rond onderwerpen anders lopen en andere coalities ontstaan. Het is aan de vertegenwoordigende gemeente(n) uit een deelregio om er in een MRA-overleg voor te zorgen dat alle gemeenten van hun deelregio zich gehoord voelen en hierover in de eigen deelregio een terugkoppeling te geven.
- Elke deelregio zorgt voor één ambtelijk en één bestuurlijk eerste aanspreekpunt.
- De benodigde inzet voor de MRA Directie en de flexibele schil (die nodig is voor de uitvoering van de uitvoeringslijnen uit de MRA Agenda) wordt 'om niet' ter beschikking gesteld door de MRA-deelnemers (zie ook C.5.). Om ook kleinere gemeenten de kans te geven om hieraan bij te dragen, wordt de benodigde inzet per deelregio in beeld gebracht en is het aan de deelregio om gezamenlijk te bezien hoe de gevraagde inzet kan worden geleverd.

Als het 'om niet' leveren van mensen voor de Directie en de flexibele schil niet haalbaar is, dan betalen de betreffende deelnemers naar rato een extra financiële bijdrage.

- Elke deelregio gaat zelf over de wijze waarop (en de intensiteit waarmee) zij hun deelregionale samenwerking vormgeven. Niettemin is een aantal suggesties en 'best practices' te benoemen die de deelregionale samenwerking (en de relatie tussen de deelregio en de MRA) kunnen verstevigen. Een overzicht hiervan is te vinden in 2.9 in deel twee.
- Op hun verzoek kunnen de deelregio's worden ondersteund door de MRA Directie bij het agenderen en faciliteren in de deelregio van te bespreken MRA-onderwerpen.

C. Structuur van de samenwerking

Voor draagvlak binnen de MRA en transparantie van de samenwerking is een heldere structuur van de samenwerking noodzakelijk. De rol en positie van de verschillende gremia in het bestuurlijke netwerk vragen daarom een eenduidige beschrijving. Zodanig dat de onderlinge verhoudingen duidelijk zijn. De basis voor de samenwerking wordt gevormd door het draagvlak en vertrouwen van de raden en Staten. Zij bepalen de kaders en daarmee de democratische legitimatie van de samenwerking. Onder meer door bespreking van de Termijnagenda en de Voortgangsnota kunnen zij op de kaders bijsturen. Op het proces worden de raden en Staten geadviseerd door de MRA Raadtafel. Binnen de kaders handelt het Bestuur, dat verantwoording aflegt aan de Algemene Vergadering. De bestuurlijke platforms zorgen voor de inhoudelijke voortgang. De Directie houdt overzicht en legt de verschillende lijnen bij elkaar, zodat vergadermomenten goed worden voorbereid.

C.1 - Raden en Staten en de Raadtafel

De MRA-samenwerking is op de eerste plaats een samenwerking van bestuurders. Draagvlak bij raden en Staten voor de afspraken die bestuurders wensen te maken, is een basisvoorwaarde. Het goed informeren en tijdig betrekken van raden en Staten bij wat er speelt in MRA-verband is dan ook essentieel. Het gesprek dat idealiter in de raden en Staten wordt gevoerd met het eigen college gaat over de impact van de MRA-samenwerking, hoe deze impact verder kan worden vergroot, wat de MRA voor de betreffende deelnemer kan betekenen en wat de deelnemer voor de MRA kan betekenen.

Over de positie en de rol van raden en Staten maken we de volgende afspraken:

- Er worden geen bevoegdheden overgedragen aan de MRA. Daarmee blijft de democratische besluitvorming bij de raden en Staten. De MRA is geen extra bestuurslaag.
- De relatie tussen het eigen college en raad of Staten is en blijft de basis bij het opstellen van afspraken op MRA-schaal. Dit gesprek in eigen raad en Staten met het college is een basisvoorwaarde voor het goed functioneren van het bestuurdersnetwerk. In deel 2 (2.10) zijn best practices opgenomen voor het bevorderen van dit gesprek.
- De raden en Staten worden via de MRA-website geïnformeerd over de agenda's en de verslagen met gemaakte afspraken van het MRA Bestuur, de platforms en de portefeuillehoudersoverleggen. Daarmee wordt inzicht gegeven in de onderwerpen (en welke externe overleggen of onderhandelingen, zoals het BO MIRT) op welk moment in discussie of behandeling zijn. Zo zijn raden en Staten beter op de hoogte

van wat er binnen de MRA gezamenlijk wordt ondernomen. Dit geeft raden en Staten de mogelijkheid naar wens op de inhoud invloed uit te oefenen. Belangrijk daarvoor is dat elke deelnemer in de AV vertegenwoordigd is, zodat bestuurlijk duidelijk is wie positie heeft in de structuur van de samenwerking, ook als men individuele belangen van een gemeente of provincie wil inbrengen.
De transparantie wordt verder vergroot door het bespreken van MRA-thema's tijdens periodieke deelregionale raads- en Statenledenbijeenkomsten.

- Bij de inhoudelijke voortgang in de MRA worden raden en Staten betrokken door een Voortgangsnota in het voorjaar en een Termijnagenda in het najaar (zie 2.4 in deel twee voor een nadere uitwerking van deze jaarlijkse cyclus).
- Het Bestuur en de Algemene Vergadering laten zich adviseren door de MRA Raadtafel. De Raadtafel geeft het MRA Bestuur en de AV gevraagd en ongevraagd advies over de processen die de raden en Staten aangaan, waaronder de jaarlijkse Voortgangsnota, de Termijnagenda en het proces van 'wensen en opvattingen'.
- De democratisch vertegenwoordigende organen (raden en Staten) zijn met één lid vertegenwoordigd in de MRA Raadtafel. Ook benoemen zij een vaste vervanger, voor als het afgevaardigde lid verhinderd is.
- De raden en Staten worden betrokken in de volgende gevallen (met verwijzing naar de paragraaf in deel 2 waarin dit waar nodig is uitgewerkt):

    - Het opstellen en vaststellen van de vierjaarlijkse MRA Agenda (2.2)
    - De evaluatie en het opstellen van de Samenwerkingsafspraken (2.3)
    - De jaarlijkse Voortgangsnota en Termijnagenda (2.4)
    - Die inhoudelijke MRA-projecten waarvoor lokale of provinciale besluitvorming nodig is (omdat bijvoorbeeld een wijziging van bestemmingsplannen nodig is of omdat de betreffende activiteit vraagt om nadere lokale uitwerking).
    - Voorstellen van het Bestuur om het proces van 'wensen en opvattingen' die de raden en Staten aangaan in te zetten (2.7).
    - Punten over procedurele zaken waarvan de Raadtafel bespreking nodig acht.

C.2 - Algemene Vergadering

De Algemene Vergadering (AV) is het algemeen bestuur van de MRA. Zij controleert het bestuur en is de primaire link met de deelnemers. In de AV worden financiële en procesmatige kaders gesteld, en wordt het gesprek gevoerd over de langere termijn en de cultuur van de MRA-samenwerking. De vergaderingen van de AV gaan niet over inhoudelijke onderwerpen: deze zijn belegd bij de bestuurlijke platforms, de portefeuillehouderoverleggen en het Bestuur.

- De Algemene Vergadering heeft als taken:
    - Het zorgen voor draagvlak voor de regionale activiteiten van de MRA.
    - Het monitoren en evalueren van de samenwerking en – indien gewenst – te komen met voorstellen tot aanpassing van de Samenwerkingsafspraken.
    - Het jaarlijks vaststellen van de Voortgangsnota en de Termijnagenda.
    - Op basis van de Termijnagenda de voortgang van de samenwerking bewaken.
- Elke deelnemer van de MRA heeft rechtstreeks zitting in de AV. Dat betekent dat alle gemeenten, beide provincies en de Vervoerregio Amsterdam (VRA) een bestuurder afvaardigen in de AV. De leden van de AV hebben in de samenwerking een belangrijke schakelfunctie naar hun eigen raden en Staten, ook waar het gaat om onderwerpen die op de agenda van andere gremia staan.
- De deelnemers bepalen zelf welke bestuurder zij afvaardigen (inclusief vervanging en opvolging) naar de AV, waarbij op deelregionale schaal wordt afgestemd om een evenwichtige verhouding van burgemeesters en wethouders te bevorderen.
- De leden van het Bestuur zijn bij de bijeenkomsten van de AV aanwezig.
- Indien een van de leden van de AV vertrekt, dan is het aan de betreffende deelnemer om een andere bestuurder als nieuw lid naar de AV af te vaardigen.
- Bij de oprichting van de AV zal de burgemeester van Almere voor een periode van twee jaar fungeren als kwartiermakend voorzitter. Hij zal verdere afspraken rond het voorzitterschap en functioneren van de AV tezamen met de AV maken.
- De frequentie van de bijeenkomsten van de AV wordt bepaald door de AV, doch is bij aanvang ten minste viermaal per jaar. Hiertoe zal in het voorafgaande jaar een planning worden opgesteld door de MRA Directie. Als de AV besluit tot een extra bijeenkomst (die niet op de planning staat), wordt dit tijdig kortgesloten met de Raadtafel, zodat deze ook de gelegenheid heeft om een bijeenkomst in te plannen. De AV zal naar verloop van tijd monitoren of de beoogde frequentie voldoet, of dat aanpassing nodig is.

Proces agendavorming Algemene Vergadering

De agenda voor de bijeenkomsten van de Algemene Vergadering komt als volgt tot stand:

1. De MRA Directie stelt een conceptagenda op en baseert deze op:
    - Formele agendapunten die noodzakelijk zijn vanuit de rol van de AV (bijvoorbeeld in de vaststelling van documenten).
    - Afspraken uit voorgaande bijeenkomsten.
    - Agendapunten die zijn aangedragen door een van de bestuurlijke platforms of het Bestuur.
    - Agendapunten over procedurele zaken die zijn geadviseerd door de MRA Raadtafel.
    - Agendapunten die zijn aangeleverd door een van de deelnemers.
2. De ambtelijke secretarissen van de AV bespreken de conceptagenda met de voorzitter en vicevoorzitter van de AV en passen op basis van de uitkomsten van dat gesprek de agenda aan.
3. Tegelijk met het verzenden van de agenda en de bijbehorende bijlagen naar alle deelnemers wordt de agenda ook gepubliceerd op de website van de MRA.
4. Ter vergadering wordt de agenda vastgesteld, met input van de leden.

C.3 - Bestuur

Het Bestuur fungeert als dagelijks bestuur van de MRA. Zij stuurt op de realisatie van de centrale ambities en doelstellingen en de integrale uitvoering van de de MRA Agenda. Het Bestuur is het gezicht van de MRA, zowel intern als extern.

- Het Bestuur heeft als taken:
  - de dagelijkse coördinatie van de MRA-werkzaamheden.
  - de bewaking van de samenhang en voortgang van de activiteiten van de MRA.
  - boven de deelbelangen uit te stijgen en bredere ontwikkelingen die voor de MRA van strategisch belang zijn te signaleren.
  - het jaarlijks vaststellen van een uitwerking van de MRA Agenda en meerjarenbegroting, Voortgangsnota, uitgewerkte begroting en Termijnagenda. Deze worden voorgelegd aan de Algemene Vergadering.
  - de vaststelling van de jaarlijkse lobby-agenda, in het verlengde van de vastgestelde MRA Agenda, de bijbehorende ambities/doelstellingen en de jaarlijkse uitwerking van de MRA Agenda. Het Bestuur is primair verantwoordelijk voor de uitvoering van de lobby-agenda, en stemt hiertoe af met overige bestuurlijke MRA-gremia.
- Het Bestuur bestaat uit maximaal tien leden. De burgemeester van Amsterdam is de voorzitter van het Bestuur, de commissaris van de Koning van de provincie Noord-Holland is eerste vicevoorzitter en de CdK van Flevoland is tweede vicevoorzitter. Elk van de zeven deelregio's is daarnaast vertegenwoordigd in het Bestuur. Elke deelregio draagt hiertoe een bestuurder voor die ook lid is van een bestuurlijk platform. Hierbij wordt gestreefd naar een evenredige verdeling over de platforms. Vanuit het platform Mobiliteit is het nodig dat een goede koppeling met de Vervoerregio wordt geborgd. De MRA Directie levert twee ambtelijke secretarissen voor het Bestuur.
- Als een deelregio wordt opgesplitst, vaardigen de nieuwe deelregio's gezamenlijk één bestuurder af naar het bestuur. Het totaal aantal leden van het bestuur blijft daarmee maximaal tien leden.
- In het Bestuur wordt niet gewerkt met vervangers. Als een van de andere leden van het Bestuur vertrekt, dan vaardigt de betreffende deelregio een vervanger af, rekening houdend met bovenstaande aandachtspunten.
- Binnen het Bestuur worden portefeuilles verdeeld, onder meer voor governance en financiën. Het Bestuur komt minimaal eens per maand bij elkaar. Het Bestuur zal gedurende het overgangsjaar bekijken of deze frequentie aanpassing behoeft.

Proces agendavorming Bestuur

De agenda voor de bijeenkomsten van het Bestuur komt als volgt tot stand:

1. De MRA Directie stelt een conceptagenda op, en baseert deze op:
    - Formele agendapunten die noodzakelijk zijn vanuit de rol van het Bestuur (bijvoorbeeld in de vaststelling van documenten).
    - Afspraken uit voorgaande bijeenkomsten.
    - Agendapunten die zijn aangedragen door een van de bestuurlijke platforms of de Algemene Vergadering.
    - Agendapunten over procedurele zaken die zijn geadviseerd door de MRA Raadtafel.
    - Agendapunten die zijn aangeleverd door een van de deelnemers.
2. De ambtelijke secretarissen van het Bestuur bespreken de conceptagenda met de voorzitter van het Bestuur en passen op basis van de uitkomsten van dat gesprek de agenda aan.
3. Tegelijk met het verzenden van de agenda en de bijbehorende bijlagen naar de leden van het Bestuur wordt de agenda ook gepubliceerd op de website van de MRA en ter kennisname verzonden naar alle leden van de AV.

C.4 – Platforms en portefeuillehouderoverleggen

De bestuurlijke platforms en de portefeuillehoudersoverleggen (PHO's) vormen het hart van de MRA-samenwerking. In de platforms en PHO's vindt het inhoudelijke gesprek plaats en wordt zorggedragen voor de regionale afstemming over de verschillende onderwerpen.

- De bestuurlijke platforms zijn verantwoordelijk – door het maken van onderlinge afspraken - voor de uitvoering van de uitvoeringslijnen uit de MRA Agenda en dragen zo bij aan de realisatie van MRA-doelstellingen.

- Ten behoeve van deze uitvoering van de MRA Agenda stelt elk platform jaarlijks een uitwerking van de MRA Agenda en de meerjarenbegroting op (inclusief doelen/beoogde resultaten).
- Elke deelregio is in elk platform vertegenwoordigd met één bestuurder - beide provincies hebben elk één gedeputeerde in ieder platform. De Vervoerregio Amsterdam heeft louter zitting in het Platform Mobiliteit. De bestuurlijke platforms kunnen zelf besluiten per deelregio meer bestuurders te laten deelnemen.
- De deelregio's bepalen zelf welke wethouder zij afvaardigen naar een bestuurlijk platform. Als een lid van een platform vertrekt, is het aan de deelregio om een andere bestuurder af te vaardigen naar het platform.
- Elk platform kiest een voorzitter en een vicevoorzitter via een transparante procedure. Over deze procedure maken zij zelf afspraken, die worden vastgelegd in een vergadering van het platform en worden bijgevoegd als bijlage bij de Samenwerkingsafspraken.
- De leden van de bestuurlijke platforms komen minimaal vier keer per jaar bij elkaar.
- Onder een platform kan voor specifieke onderwerpen een PHO worden ingesteld. Het platform en het PHO maken afspraken over de onderlinge verhoudingen.
- Ook een andere overlegvorm dan een PHO onder een platform is mogelijk, bijvoorbeeld met andere dan alleen bestuurlijke partners.
- De Algemene Vergadering kan op voorstel van het Bestuur besluiten om een bestuurlijk platform in te stellen of op te heffen.
- Platformoverstijgende onderwerpen worden idealiter in één platform besproken (volgens het 'zwaartepuntprincipe'). De integrale voorbereiding hiertoe is een taak van de directeurenoverleggen en de secretarissen van de betrokken platforms en/of PHO's. De Directie coördineert de agendering.
- De leden van de bestuurlijke platforms zijn primair zelf verantwoordelijke voor de communicatie met de deelregio's en hun raden en Staten. De agenda's van de platforms en de verslagen met gemaakte afspraken worden op de MRA-website geplaatst.

C.5 – MRA Directie

Om de MRA-samenwerking tot een succes te maken, is een krachtige MRA Directie essentieel. De kern van de MRA Directie is nodig om de MRA-samenwerking te laten functioneren en aan te jagen, en daaromheen is een flexibele schil nodig voor de inhoudelijke voortgang op de uitvoeringslijnen uit de MRA Agenda.

De MRA Directie:

- ondersteunt het Bestuur, de bestuurlijke platforms (en daaraan gekoppelde andere overleggen) en Algemene Vergadering in al hun werkzaamheden.

- draagt zorg voor een optimale betrokkenheid van raden en Staten bij de MRA-samenwerking en ondersteunt daartoe onder meer de Raadtafel.
- voert de dagelijkse werkzaamheden uit voor de uitvoering van de MRA Agenda
- voert een actieve interne- en externe communicatie.
- beheert de MRA-financiën en voert daartoe een deugdelijke administratie.
- signaleert en initieert thema's die regionale afstemming vereisen, en faciliteert het maken van regionale afspraken hierover.
- stelt elke vier jaar een directieplan op, waarin zij inzichtelijk maakt welke inzet nodig is om enerzijds de MRA-samenwerking mogelijk te maken (de kern van de Directie) en anderzijds de uitvoering van de MRA Agenda te bewerkstelligen (de flexibele schil). Het Bestuur komt op basis van dit plan met een voorstel aan de Algemene Vergadering om deze inzet beschikbaar te stellen.
- wordt gevormd door medewerkers die vanuit de MRA-deelnemers (op basis van een verdeelsleutel op deelregioniveau) 'om niet' ter beschikking worden gesteld. Indien geen inzet 'om niet' kan worden geleverd, wordt dit door betreffende partijen gecompenseerd door een aanvullende financiële bijdrage.
- 'leent' de rechtspersoonlijkheid van de gemeente Amsterdam, omdat de MRA Directie deze zelf niet heeft. Detacheringscontracten vanuit deelnemers naar de MRA verlopen daarom via de gemeente Amsterdam. Indien nieuwe medewerkers voor de MRA van buiten worden aangetrokken, komen zij in dienst van de gemeente Amsterdam. Ook het aangaan van financiële verplichtingen door de MRA verloopt via de geleende rechtspersoonlijkheid van de gemeente Amsterdam.

C.6 - Financiering

Om de ambities voor de MRA-samenwerking te kunnen realiseren, is financiële en ambtelijke inzet nodig vanuit de deelnemers van de MRA.

Over de benodigde inzet maken we de volgende afspraken:

- Elke gemeente en provincie levert jaarlijks een financiële basisbijdrage voor de financiering van de samenwerking. De algemene kostenverdeelsleutel is naar rato van het inwonertal van de deelnemende gemeenten, op basis van de CBS-cijfers van 1 januari van het voorgaande jaar. De provincies Noord-Holland en Flevoland dragen als basisbijdrage evenveel bij als de grootste gemeente uit hun provincie.
- De hoogte van de bijdrage per inwoner wordt telkens voor vier jaar vastgesteld in een meerjarenbegroting, gelijktijdig met het vaststellen van de nieuwe MRA Agenda. Er wordt daarbij jaarlijks rekening gehouden met een indexatie van de bijdrage per inwoner, die maximaal gelijk is aan de gemiddelde inflatie over de afgelopen vier jaar.

- Indien het Bestuur tot de conclusie komt dat een tussentijdse wijziging van de bijdrage nodig is, moet een wijziging van de meerjarenbegroting plaatsvinden. Hiervoor wordt dezelfde procedure doorlopen als voor het opstellen en vaststellen van de meerjarenbegroting (zie de werkafspraken in deel twee).
- Voor afspraken over en een overzicht van de planning & control-cyclus wordt verwezen naar de paragrafen 2.1 tot en met 2.4
- Verrekening van overschotten of tekorten over jaarbegrotingen vinden plaats na vier jaar, na afloop van de meerjarenbegroting en de termijn van de MRA Agenda. Na vier jaar zal het Bestuur een voorstel voorleggen aan de Algemene Vergadering over wat te doen met het dan geldende overschot of hoe het dan geldende tekort te financieren.
- Deelnemers kunnen aanvullend op de vastgestelde MRA-opgaven besluiten om op vrijwillige basis in *coalitions of the willing* gezamenlijk andere regionale programma's en/of projecten te initiëren. Deze programma's of projecten vragen van de betrokken deelnemers dan om een aanvullende financiering en afspraken over het leveren van bestuurlijke en ambtelijke inzet.
- Voor de benodigde inzet voor de MRA Directie en flexibele schil zijn afspraken opgenomen in de paragrafen over deelregionale samenwerking en de MRA Directie.

D. Lijst van deelnemers

Gemeenten:
Aalsmeer
Almere
Amstelveen
Amsterdam
Beemster (tot 1 januari 2022, daarna onderdeel van Purmerend)
Beverwijk
Blaricum
Bloemendaal
Diemen
Edam-Volendam
Gooise Meren
Haarlem
Haarlemmermeer
Heemskerk
Heemstede
Hilversum
Huizen
Landsmeer
Laren
Lelystad
Oostzaan
Ouder-Amstel
Purmerend
Uitgeest
Uithoorn
Velsen
Waterland
Weesp (tot 24 maart 2022, daarna onderdeel van Amsterdam)
Wijdemeren
Wormerland
Zaanstad
Zandvoort

Overige deelnemers:
Provincie Flevoland
Provincie Noord-Holland
Vervoerregio Amsterdam

DEEL 2
WERKAFSPRAKEN

2.1 Zo werkt de MRA

De MRA is een bestuurlijke samenwerking vanuit de inhoud. **Deze inhoud leggen we elke vier jaar vast in een MRA Agenda**. Daarin zijn voor verschillende 'uitvoeringslijnen' doelen en activiteiten opgenomen. Daarnaast stellen we jaarlijks voor het gesprek met raden en Staten een Voortgangsnota en een Termijnagenda op. Voor de bestuurlijke grip op de uitvoering werken we elk jaar de MRA Agenda en de meerjarenbegroting uit en stellen we een lobby-agenda op. Over welke gremia hier een rol in spelen, zijn afspraken opgenomen in deel één van de samenwerkingsafspraken (C - de structuur van de MRA). **De manier waarop we met elkaar samenwerken, hebben we vastgelegd in Samenwerkingsafspraken,** die we elke vier jaar evalueren en waar nodig bijstellen. In dit hoofdstuk zijn afspraken opgenomen over de hier genoemde vierjaarlijkse (zie afbeelding hieronder) en jaarlijkse (zie afbeelding op de volgende pagina) documenten, met daarbij verwijzingen naar de uitgewerkte procedures in de andere paragrafen.

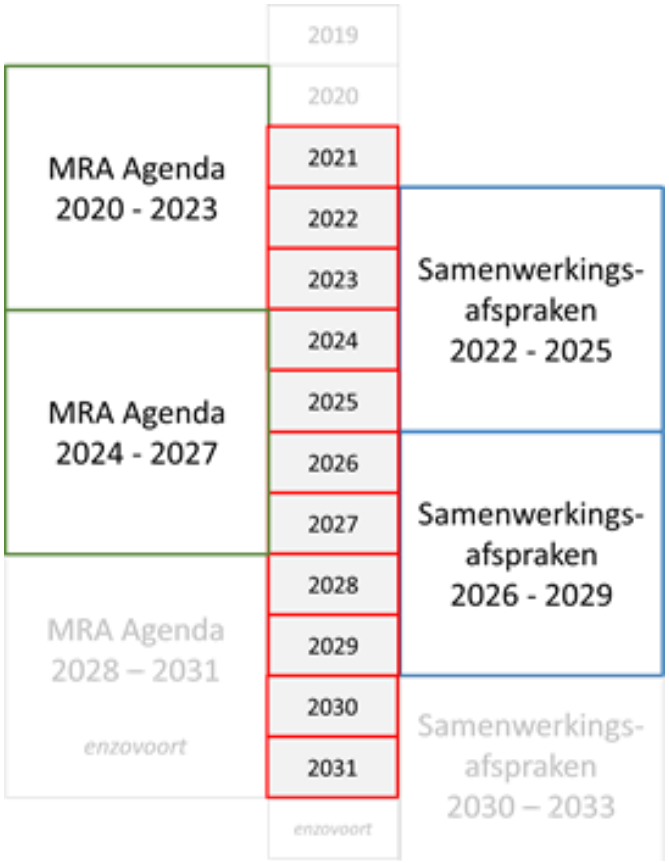

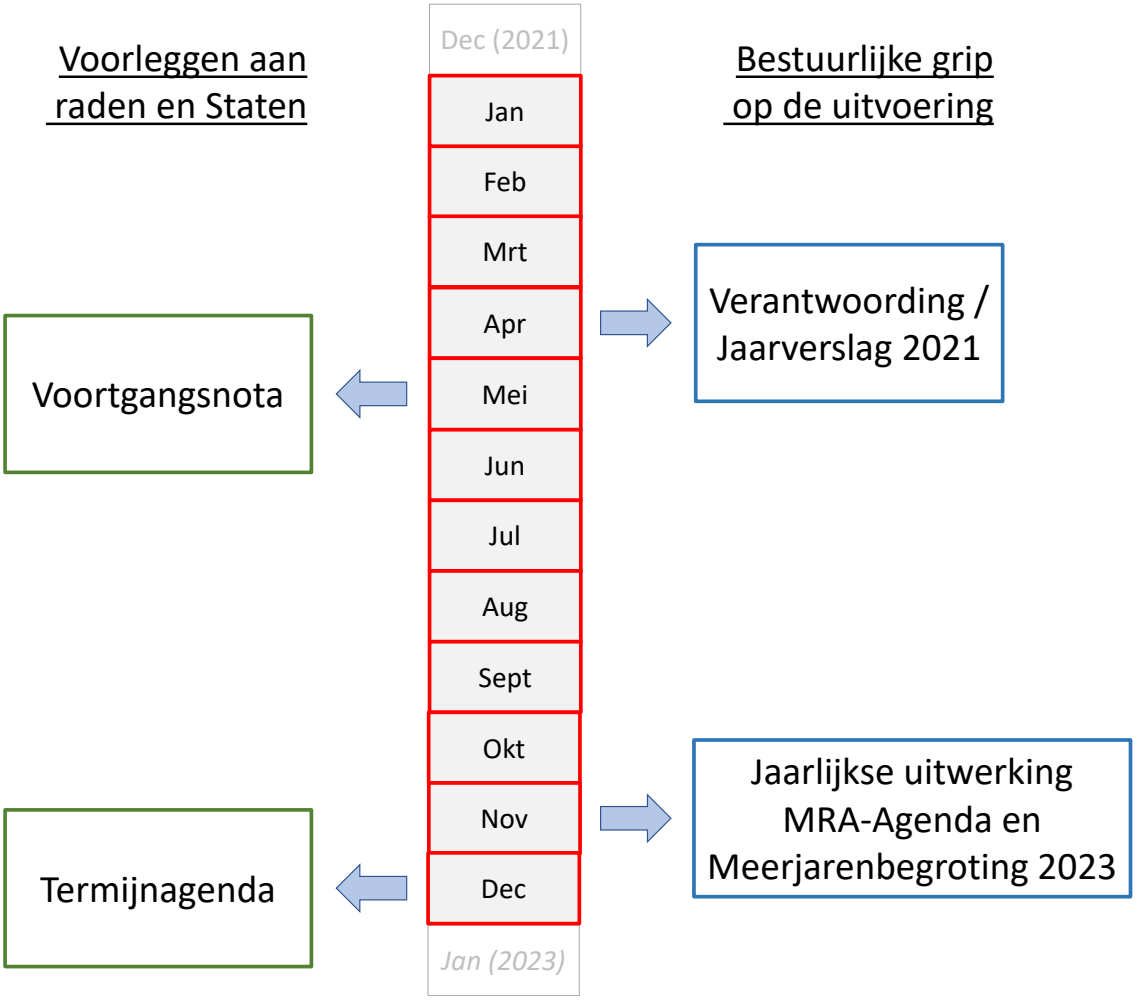

Kerndocumenten die een vierjaarlijkse cyclus hebben:

- MRA Agenda, met als onderdeel daarvan de MRA Investeringsagenda
- Een meerjarenbegroting (inclusief gevraagde bijdrage per inwoner)
- Samenwerkingsafspraken

Kerndocumenten die een jaarlijkse cyclus hebben:

- Voortgangsnota
- Termijnagenda
- Jaarlijkse uitwerking van de MRA Agenda en de meerjarenbegroting
- Lobby-agenda

De MRA Agenda, de meerjarenbegroting en de Samenwerkingsafspraken vormen de kaders van de MRAsamenwerking. Deze worden daarom pas vastgesteld na raadpleging van raden en Staten. Jaarlijks krijgen de raden en Staten bovendien de mogelijkheid om bij te sturen via bespreking van de Voortgangsnota en de Termijnagenda. Alle bevoegdheden en kaderstellende taken blijven op deze wijze bij de raden en Staten. Om grip te houden op de uitvoering wordt voor het Bestuur en de bestuurlijke platforms jaarlijks een uitwerking gemaakt van de MRA Agenda en de meerjarenbegroting en wordt een lobby-agenda opgesteld.

Voor elk van deze documenten zijn in de volgende paragrafen werkafspraken geformuleerd.

2.2 Vierjaarlijkse cyclus: MRA Agenda (inclusief meerjarenbegroting)

- Elke vier jaar wordt een nieuwe MRA Agenda vastgesteld. Deze MRA Agenda bestaat uit:
  - de eigenlijke MRA Agenda, waarin de inhoud van de MRA-samenwerking meerjarig wordt vastgelegd.
  - de MRA Investeringsagenda, waarin de benodigde investeringen om de inhoud van de MRA Agenda te realiseren zijn opgenomen.
  - een meerjarenbegroting voor de MRA-samenwerking, waarin onder meer is opgenomen welke bijdrage per inwoner voor de komende vier jaar nodig is.
- De MRA Agenda wordt opgesteld binnen de kaders van de centrale ambitie en de doelstellingen die in de Samenwerkingsafspraken zijn vastgelegd.
- De bestuurlijke platforms zijn bestuurlijk primair verantwoordelijk voor de uitvoering van de uitvoeringslijnen uit de MRA Agenda. Het Bestuur ziet toe op het maken van de juiste integrale afwegingen en de realisatie van de centrale doelstellingen uit de Samenwerkingsafspraken.
- De MRA Directie is ambtelijk opdrachtnemer en primair verantwoorlijk voor de coördinatie van de uitvoering van de MRA Agenda.

Proces voor het ***opstellen of wijzigen*** van de MRA Agenda:

Het opstellen of wijzigen van de MRA Agenda is een groot en interactief proces, dat telkens op een andere wijze wordt vormgegeven. Er zijn wel algemene procestappen te noemen, die telkens (in min of meer deze vorm) terugkeren:

1) De AV geeft elke vier jaar opdracht voor het opstellen van een nieuwe MRA Agenda, of tussentijds voor het wijzigen van de lopende MRA Agenda. Het Bestuur is de opdrachtnemer en werkt hiertoe nauw samen met de bestuurlijke platforms.

2) De MRA Directie levert een projectleider en ondersteuning om het proces te trekken. Deelnemers leveren inzet voor in het projectteam.
3) Aan het begin wordt gezamenlijk een procesnotitie opgesteld, waarin het te doorlopen proces voor de nieuwe MRA Agenda gezamenlijk wordt vastgesteld. Hiertoe hanteren we de procedure uit paragraaf 2.7
4) Aan de basis van de inhoud ligt ook een evaluatie van de (inhoud en de geboekte resultaten van de) lopende agenda. Het Bestuur is hiervoor verantwoordelijken betrekt hierbij de bestuurlijke platforms, de colleges en de raden en Staten.
5) Op basis van de evaluatie wordt een inhoudelijk startdocument opgesteld, met daarin de hoofdlijnen/ bestuurlijke opdrachten die verder uitwerkt gaan worden in uitvoeringslijnen.
6) Elk jaar voordat een nieuwe MRA Agenda wordt opgesteld, worden vanuit de Samenwerkingsafspraken ook de centrale ambitie en drie doelstellingen herijkt: ook dit vormt input voor het inhoudelijke kader uit het startdocument.
7) Op basis van het inhoudelijke startdocument wordt in een interactief proces met alle deelnemers, andere overheden en partners uit de triple helix gewerkt aan een conceptdocument (al dan niet in meerdere ronden en versies).
8) Het conceptdocument wordt vervolgens in twee ronden met raden en Staten (zie procedure 'vaststellen met wensen en opvattingen raden & Staten' in paragraaf 2.7) vastgesteld.

Bij het opstellen van de MRA Agenda wordt ook een meerjarenbegroting opgesteld:

1) Op basis van de concept-MRA Agenda maakt het Bestuur een meerjarenbegroting voor de uitvoering van de MRA Agenda.
2) Hiertoe raadpleegt het Bestuur ook de bestuurlijke platforms en de AV (via de procedure 'vaststellen in bestuur / AV', zie paragraaf 2.8).

Proces voor het ***vaststellen*** van de (nieuwe of gewijzigde) MRA Agenda (inclusief meerjarenbegroting en MRA Investeringsagenda):

- Voor het vaststellen van de MRA Agenda wordt de procedure 'vaststellen met wensen en opvattingen raden & Staten' in paragraaf 2.7 tweemaal doorlopen: de eerste keer om wensen en opvattingen op te halen voor het conceptdocument, de tweede keer om het definitieve concept vast te stellen.
- Naast vaststelling in de Algemene Vergadering worden de deelnemers aangemoedigd de MRA Agenda te laten bekrachtigen in het eigen college of DB en in de eigen raad, Regioraad of Staten.

2.3 Vierjaarlijkse cyclus: Samenwerkingsafspraken

- Eens in de vier jaar worden de Samenwerkingsafspraken geëvalueerd en waar nodig bijgesteld. In de Samenwerkingsafspraken zijn afspraken opgenomen over hoe de MRA-samenwerking en de onderdelen daarvan werken en wie waarvoor verantwoordelijk is.
- Daarnaast zijn er drie centrale inhoudelijke ambities/doelstellingen in opgenomen. Deze vormen een inhoudelijk kader voor de MRA Agenda.
- Het doel van de Samenwerkingsafpsraken is om helderheid te scheppen over de wijze waarop we met elkaar samenwerken (kaders stellen, transparantie, verwachtingenmanagement).
- De looptijd van de Samenwerkingsafspraken is vier jaar en de start is halverwege de vierjarige looptijd van de MRA Agenda. Zie ook het schema in paragraaf 2.1.

Proces voor het evalueren, ***opstellen***of wijzigen van de Samenwerkingsafspraken:

1) Elke vier jaar worden de Samenwerkingsafspraken geevalueerd en waar nodig bijgesteld.
2) De Algemene Vergadering is hier opdrachtgever en het Bestuur is opdrachtnemer. De MRA Raadtafel adviseert over het te doorlopen proces.
3) Voor aanvang van de evaluatie stelt het Bestuur een procesnotitie op, die via de procedure 'vaststellen met wensen en opvattingen raden & Staten' in paragraaf 2.7 ook getoetst wordt bij de Raadtafel en de raden en Staten.
4) Nadat de procesnotitie is vastgesteld in de AV wordt conform het vastgestelde proces een evaluatie uitgevoerd. De resultaten hiervan worden besproken in de AV, waarna afspraken worden gemaakt voor kaders voor de nieuwe Samenwerkingsafspraken.
5) Op basis daarvan schrijft het Bestuur nieuwe Samenwerkingsafspraken: hiervoor wordt een interactief proces ingericht met input vanuit alle deelnemers, hun raden en Staten, de bestuurlijke platforms en indien wenselijk onze partners uit de triple helix.
6) Het conceptdocument dat daaruit volgt, gaat vervolgens in twee rondes naar raden en Staten ter vaststelling.

Proces voor het ***vaststellen*** van de (nieuwe of gewijzigde) Samenwerkingsafspraken:

- Voor het vaststellen van de Samenwerkingsafspraken wordt de procedure 'vaststellen met wensen en opvattingen raden & Staten' in paragraaf 2.7 tweemaal doorlopen: de eerste keer om wensen en opvattingen op te halen voor het conceptdocument en de tweede keer om het definitieve concept vast te stellen.

- Naast vaststelling in de Algemene Vergadering worden de deelnemers aangemoedigd de Samenwerkingsafspraken te laten bekrachtigen in het eigen college of DB en in de eigen gemeenteraad, Regioraad of Provinciale Staten.

2.4 Jaarlijkse cyclus: input vanuit raden en Staten (Voortgangsnota en Termijnagenda)

Draagvlak bij raads- en Statenleden is essentieel voor het functioneren van de MRA. Voor dit draagvlak is het van belang dat in de raden en Staten het goede gesprek wordt gevoerd. Een gesprek over de toegevoegde waarde van de regionale samenwerking, over wat de regionale samenwerking kan betekenen voor een gemeente of provincie, maar ook over wat een gemeente of provincie kan betekenen voor de regionale samenwerking. Welke ambities willen we realiseren, hoe verhouden lokale of provinciale ambities zich tot regionale ambities, en wat is ervoor nodig om die ambities waar te maken? Om dit gesprek te faciliteren, gaan we als MRA elk jaar in het voorjaar een Voortgangsnota opstellen en in het najaar een Termijnagenda. Deze kunnen worden benut in het gesprek in raden en Staten om zo het draagvlak te vergroten en input te genereren voor de activiteiten die in MRA-verband worden uitgevoerd. Hierover maken we de volgende afspraken:

Voortgangsnota:

- Elk jaar stellen we een Voortgangsnota op, die we in het voorjaar verzenden naar alle deelnemers. Deze nota bestaat in elk geval uit:
    - Een overzicht (op hoofdlijnen) van uitgevoerde activiteiten en behaalde resultaten.
    - Een overzicht (op hoofdlijnen) van de realisatie van de begroting.
    - Een aantal concrete bespreekpunten naar aanleiding van de resultaten over afgelopen jaar en het vastgestelde werkplan voor het lopende jaar, als input voor de uitvoering in het lopende jaar.
- Na het gesprek over de Voortgangsnota in raden en Staten halen we vanuit de deelnemers voor komend jaar op welke veranderingen/aanscherpingen/aandachtspunten zij graag zouden zien ten opzichte van vorig jaar. Dit vormt input voor enerzijds de aansturing van de uitvoering van dit jaar en anderzijds het werkplan voor volgend jaar.

Proces voor het ***opstellen*** van de Voortgangsnota:

- Het Bestuur stelt met behulp van input vanuit de bestuurlijke platforms een Voortgangsnota op en raadpleegt hierbij de AV (zie de procedure 'vaststellen in bestuur / AV' in paragraaf 2.8).
- De MRA Raadtafel kan gevraagd en ongevraagd adviseren over het verdere proces.

Proces voor het ***vaststellen*** van de Voortgangsnota:

- Voor het vaststellen van de Voortgangsnota wordt de procedure 'vaststellen met wensen en opvattingen raden & Staten' in paragraaf 2.7 doorlopen.
- Op basis van de Voortgangsnota wordt ook de gevraagde bijdrage per inwoner herbevestigd, zodat gemeenten deze kunnen vastleggen in hun begroting voor volgend jaar.

Termijnagenda:

- Elk jaar stellen we een Termijnagenda op, die we in het najaar verzenden naar alle deelnemers. Deze Termijnagenda bestaat in elk geval uit:
  - Op hoofdlijnen de belangrijkste activiteiten en te verwachten resultaten voor het komende jaar (afgeleid de jaarlijkse uitwerking van de MRA Agenda en de meerjarenbegroting).
  - Per uitvoeringslijn (indien van toepassing) de bestuurlijke bespreekpunten.
  - Een overzicht van wanneer welk onderwerp (indien van toepassing) naar raden en Staten zal gaan en vanuit welke rol/met welk doel.
  - Een overzicht van de deelregionale informatiebijeenkomsten die komend jaar periodiek voor raden & Staten georganiseerd zullen worden, met daarbij de beoogde onderwerpen.

Proces voor het ***opstellen*** van de Termijnagenda:

- Het Bestuur stelt met behulp van input vanuit de bestuurlijke platforms een Termijnagenda op en raadpleegt hierbij de AV (zie de procedure 'vaststellen in bestuur / AV' in paragraaf 2.8).
- De MRA Raadtafel kan gevraagd en ongevraagd adviseren over het verdere proces.

Proces voor het ***vaststellen*** van de Termijnagenda:

- Voor het vaststellen van de Termijnagenda wordt de procedure 'vaststellen met wensen en opvattingen raden & Staten' in paragraaf 2.7 doorlopen.

2.5 Jaarlijkse cyclus: bestuurlijke grip op de uitvoering

Naast de MRA Agenda en de jaarlijkse documenten van de Voortgangsnota en Termijnagenda zijn concrete plannen nodig die bestuurders die actief zijn in de MRA meer grip geven op de uitvoering van de MRA Agenda. Hiertoe maken we een jaarlijkse uitwerking van de MRA Agenda en de meerjarenbegroting. Dit document wordt opgesteld met input vanuit de bestuurlijke platforms, vastgesteld in het Bestuur en bekrachtigd in de Algemene Vergadering. Ook wordt jaarlijks een lobby-agenda opgesteld. Over de lobby-agenda zijn werkafspraken opgenomen in paragraaf 1.6.

Jaarlijkse uitwerking van de MRA Agenda en meerjarenbegroting:

- De jaarlijkse uitwerking van de MRA Agenda omvat een gedetailleerd overzicht van wat komend jaar aan acties gaat worden uitgevoerd voor de uitvoeringslijnen van de MRA Agenda, en welke resultaten daarbij worden verwacht.
- Daarbij wordt een onderscheid gemaakt tussen zaken die vragen om een bestuurlijk gesprek (met daarbij dan ook de bespreekpunten) en zaken die gewoon uitgevoerd kunnen worden (ambtelijk, of onder aansturing van de bestuurlijk trekker).
- Er wordt daarbij een duidelijke relatie gelegd tussen de uitvoeringslijnen van de MRA Agenda en de overkoepelende ambities.
- De jaarlijkse uitwerking van de meerjarenbegroting is een begroting op hoofdlijnen, met daarin enkele algemene posten en daarnaast een benodigd bedrag per uitvoeringslijn.
- Het proces voor het opstellen en vaststellen van de jaarlijkse uitwerking van de MRA Agenda en de meerjarenbegroting is opgenomen in bijlage 2 en 4.
- Het Bestuur is bestuurlijk verantwoordelijk voor de uitvoering. De MRA Directie is ambtelijk opdrachtnemer en coördineert de uitvoering.

Proces voor het ***opstellen*** van de jaarlijkse uitwerking van de MRA Agenda en de meerjarenbegroting:

- Voor het opstellen van de jaarlijkse uitwerking van de MRA Agenda en de meerjarenbegroting wordt de procedure 'vaststellen in bestuur / AV' uit paragraaf 2.8 gebruikt.

Proces voor het ***vaststellen*** van de jaarlijkse uitwerking van de MRA Agenda en de meerjarenbegroting:

- Voor het vaststellen van de jaarlijkse uitwerking van de MRA Agenda en de meerjarenbegroting wordt de procedure 'vaststellen in bestuur / AV' uit paragraaf 2.8 gebruikt.

2.6 Externe rol van de MRA

Naast de interne rol van de MRA-samenwerking heeft de MRA ook nadrukkelijk een externe rol. Primair in de lobby richting Den Haag en Europa, maar bijvoorbeeld ook in de gezamenlijke profilering richting bedrijven en bewoners die zich hier mogelijk willen vestigen en richting zakelijke en leisurebezoekers die een bezoek aan de MRA overwegen.

Over de externe rol van de MRA maken we de volgende afspraken:

- De MRA kent een proactieve public affairs- en lobbyaanpak richting Rijk, Europa en samenwerkingsverbanden, waarbij de drie MRA-ambities centraal staan. Elk jaar stelt het Bestuur in afstemming met de bestuurlijke platforms hiertoe ***een lobby-agenda*** op voor de MRA.
- De activiteiten op het gebied van public affairs en lobby leveren een bijdrage aan belangenbehartiging, kennisdeling, beïnvloeding rond en financiering van de uitvoeringslijnen uit de MRA Agenda.
- De lobby-agenda bestaat uit de speerpunten van de drie bestuurlijke platforms, aangevuld met algemene boodschappen en activiteiten die het profiel van de MRA in Den Haag, Europa en internationaal versterken.
- Daarnaast bevat de lobby-agenda ook een overzicht van de benodigde ambtelijke en bestuurlijke capaciteit.
- Het staat elke deelnemer vrij om in MRA-verband in de lobby op te trekken. Zogenoemde 'coalitions of the willing' kunnen, na instemming van het Bestuur en binnen de kaders van de lobby-agenda, uit naam van de MRA spreken.
- De lobby-agenda valt onder beheer van het Bestuur. Andere bestuurders uit het MRA-netwerk kunnen ook activiteiten uitvoeren voor de lobby-agenda. De directeur van de MRA is ambtelijk opdrachtnemer voor de uitvoering.

- Voor de uitvoering van de lobby-agenda stellen de deelnemers specialisten op het gebied van public affairs ter beschikking. In de praktijk beschikken de provincies en de grotere gemeenten binnen de MRA over deze specialisten.
- Inhoudelijke activiteiten die raken aan de externe profilering of positionering van de MRA (bijvoorbeeld activiteiten die betrekking hebben op het aantrekken van bedrijven, bewoners of bezoekers) worden primair afgestemd in het bestuurlijke platform dat de bijbehorende uitvoeringslijn onder zijn hoede heeft. Indien nodig vindt nadere (platformoverstijgende) afstemming plaats in het Bestuur.
- Als MRA leren we ook van andere (inter)nationale stedelijke regio's: we stellen ons daarom op als actief partner in (inter)nationale netwerken van regio's. Dit stelt ons ook in staat om gezamenlijk met andere regio's op te trekken in subsidieaanvragen in Europa.

Proces voor het ***opstellen*** van de lobby-agenda:

- Op basis van input vanuit onder meer de programmamanagers van de uitvoeringslijnen en de lobbyisten van de MRA-deelnemers wordt een eerste overzicht van de lobby-prioriteiten opgesteld.
- Dit overzicht wordt besproken in de bestuurlijke overleggen van de platforms: hier wordt focus aangebracht.
- Uit het eerste overzicht en de door de bestuurlijke platforms aangebrachte focus daarin wordt een eerste lobby-agenda opgesteld. Hiervoor worden de prioriteiten bij elkaar gebracht, en in samenhang met elkaar verbonden.
- Daarnaast wordt een overzicht gemaakt van activiteiten die nodig zijn ter algemene profileering van de MRA.

Proces voor het ***vaststellen*** van de lobby-agenda:

- Voor het vaststellen van de lobby-agenda wordt de procedure 'vaststellen in bestuur / AV' uit paragraaf 2.8 uit doorlopen. De lobby-agenda wordt vastgesteld in het Bestuur en ter kennisname naar de AV verzonden.

2.7 Procedure 'vaststellen met wensen en opvattingen raden & Staten'

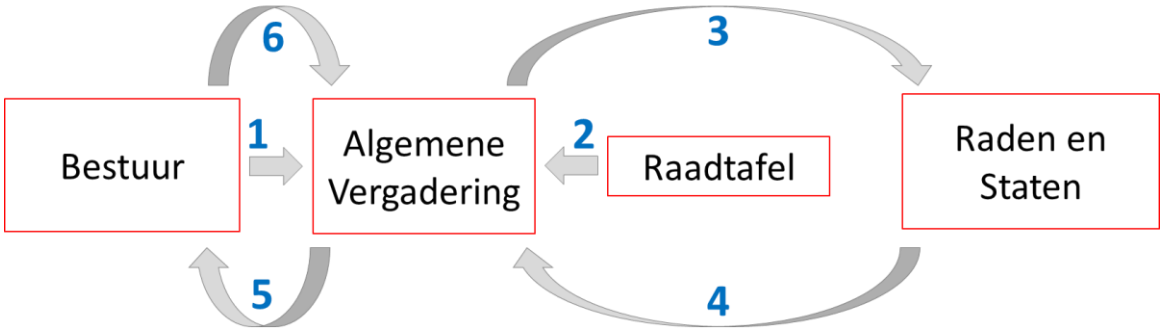

Stappen in het algemeen:

1) Het Bestuur stelt een conceptdocument vast en verzend dit (drie weken voor de vergadering van de AV) naar de AV en de MRA Raadtafel. Het conceptdocument wordt als 'ter kennisname-document' op de MRA-website geplaatst.
2) Een week voor de vergadering van de AV komt de Raadtafel bij elkaar; deze komt indien wenselijk met een advies, dat wordt nagezonden naar de AV.
3) De AV stelt het document vast en geeft opdracht deze versie te verzenden naar raden en Staten, met het verzoek het document lokaal of provinciaal te bespreken en wensen en opvattingen mee te geven aan hun AV-lid ter bespreking in de volgende AV. De reactietermijn hiervoor is 8 weken.
4) De wensen en opvattingen worden via het lid van de AV ingebracht in de Algemene Vergadering.
5) Op basis van bespreking in de AV komt de AV met een advies aan het Bestuur over wat te wijzigen aan het document/ de uitvoering van het document.
6) Het Bestuur komt met een reactie naar de AV en de deelnemers over wat zij voornemens is te doen met het advies en hoe dit wordt gedaan.
7) De Algemene Vergadering stelt het uiteindelijke document met de wijzigingen van het Bestuur vast.

Dit proces is **bijvoorbeeld** van toepassing op de jaarlijkse vaststelling van de Voortgangsnota en de Termijnagenda. Hieronder is dit proces ter illustratie in de tijd uitgewerkt:

Voortgangsnota (elk voorjaar):

- Begin februari: **het Bestuur** stelt de concept-Voortgangsnota vast, herbevestigt daarbij de benodigde bijdrage per inwoner voor het volgende jaar (of komt met een beargumenteerd voorstel om deze bijdrage aan te passen) en verzendt de Voortgangsnota (drie weken voor de vergadering) naar de AV en de MRA Raadtafel. Het conceptdocument wordt als 'ter kennisname–document' op de MRA-website geplaatst.
- Eind februari/begin maart: een week voor de AV komt **de MRA Raadtafel** bij elkaar en komt indien wenselijk met een advies, dat nagezonden wordt naar de AV .
- Begin maart: **de AV** stelt de concept-Voortgangsnota vast en geeft opdracht om dit al dan niet gewijzigde concept naar de **raden en Staten** te verzenden, met daarbij het verzoek om de gevraagde bijdrage per inwoner in de eigen begroting op te nemen. Ook doet zij daarbij het verzoek om de Voortgangsnota te bespreken en wensen en opvattingen aan hun eigen AV-lid mee te geven ter bespreking in de volgende AV.
- Begin mei: **de AV** komt bij elkaar en bespreekt daar de input die de deelnemers hebben voor de Voortgangsnota en welke punten daarvan meegegeven moeten worden aan het Bestuur voor de uitvoering in het lopende jaar, en welke punten aandacht moeten krijgen in de uitvoering voor volgend jaar.
- Eind mei: **het Bestuur** komt met een reactie op het verzoek van de AV, waarmee zij inzichtelijk maakt wat zij voornemens is te gaan doen met de ingekomen input. Deze reactie wordt gedeeld met alle MRA-deelnemers.

Termijnagenda (elk najaar):

- Eind september: **het Bestuur** stelt de concept-Termijnagenda vast en verzendt de Termijnagenda (drie weken voor de vergadering) naar de AV en de MRA Raadtafel. Het conceptdocument wordt als 'ter kennisname–document' op de MRA-website geplaatst.
- Eerste helft oktober: een week voor de AV komt **de MRA Raadtafel** bij elkaar en komt indien wenselijk met een advies, dat nagezonden wordt naar de AV.
- Tweede helft oktober: **de AV** stelt de concept-Termijnagenda vast en geeft opdracht om deze al dan niet gewijzigde versie naar de raden en de Staten te verzenden, met daarbij het verzoek om de Termijnagenda te bespreken en wensen en opvattingen aan hun eigen AV-lid mee te geven ter bespreking in de volgende AV.

- Half december: **de AV** komt bij elkaar en bespreekt daar de input die de deelnemers hebben voor de Termijnagenda en welke punten daarvan meegegeven moeten worden aan het Bestuur voor het komende jaar.
- Eind januari: **het Bestuur** komt met een reactie op het verzoek van de AV, waarmee zij inzichtelijk maakt wat zij voornemens is te gaan doen met de ingekomen input. Deze reactie wordt gedeeld met alle MRA-deelnemers.

2.8 Procedure 'vaststellen in bestuur/ AV'

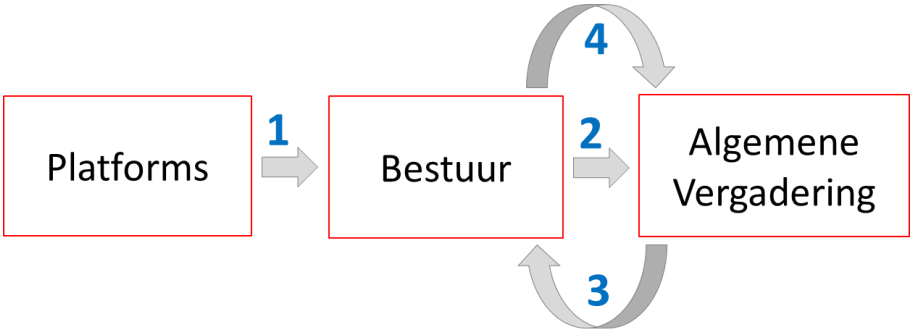

Stappen in het algemeen:

1) De bestuurlijke platforms stellen (in opdracht van het Bestuur) een conceptdocument op en verzenden dit naar het Bestuur.
2) Het Bestuur stelt het document vast en verzendt dit (drie weken voor de vergadering) naar de AV.
3) De AV bespreekt het document en kan door middel van gedragen adviezen nog wijzigingen suggereren voor het Bestuur.
4) Het Bestuur komt met een reactie op de adviezen die zijn aangenomen in de AV en geeft (beargumenteerd) inzicht in wat er met deze adviezen gaat worden gedaan in het vastgestelde document.

Dit proces is **bijvoorbeeld** van toepassing op de jaarlijkse uitwerking van de MRA Agenda en de meerjarenbegroting. Hieronder is dit proces ter illustratie in de tijd uitgewerkt:

- Mei/Juni: de **MRA Directie** haalt bij de programmamanagers en bestuurlijk trekkers van de uitvoeringslijnen de eerste input op voor de beoogde activiteiten en benodigde financiering daarvan voor volgend jaar, en maakt daarbij (indien van

toepassing) inzichtelijk welke keuzes/ dillema's er zijn en welke witte vlekken er zijn in de relatie tussen de uitvoeringslijnen en de drie ambities.

- Juni: bespreking in **de bestuurlijke platforms,** waar richting gegeven wordt aan de jaarlijkse uitwerking van de MRA Agenda en meerjarenbegroting op basis van de eerste input die door de MRA Directie is opgehaald en de keuzes/dillema's die daarbij naar voren zijn gekomen. Ook wordt hier het gesprek gevoerd over mogelijke nieuwe activiteiten of de eindigheid van lopende activiteiten. De bestuurlijke platforms formuleren adviezen hierover aan het Bestuur.
- Eind juni: **het Bestuur** bespreekt de adviezen en geeft opdracht voor het opstellen van de jaarlijkse uitwerking van de MRA Agenda en meerjarenbegroting aan de MRA Directie.
- Juni-Augustus: de **MRA Directie** stelt de jaarlijkse uitwerking van de MRA Agenda en meerjarenbegroting op.
- September: de jaarlijkse uitwerking van de MRA Agenda en neerjarenbegroting wordt besproken in **de bestuurlijke platforms**. Zij formuleren adviezen over eventuele wijzigingen en integrale vraagstukken (of bijvoorbeeld de relatie tussen de uitvoeringslijnen en de ambities) aan het Bestuur.
- Begin oktober: **het Bestuur** stelt de jaarlijkse uitwerking van de MRA Agenda en meerjarenbegroting vast en verzendt deze naar de AV.
- Tweede helft oktober: de vastgestelde jaarlijkse uitwerking van de MRA Agenda en meerjarenbegroting wordt besproken in **de AV,** waar de deelnemers door middel van gedragen adviezen voor wijzigingen in de uitwerking kunnen meegeven aan het Bestuur.
- Eind november: het **Bestuur** komt met een reactie op de adviezen die zijn aangenomen in de AV en geeft (beargumenteerd) inzicht in wat er met deze adviezen gaat worden gedaan in de uitwerking voor komend jaar.

2.9 Overzicht best practices deelregionale samenwerking

De MRA-samenwerking is opgebouwd uit de zeven deelregio's. Elke deelregio heeft een eigen identiteit en ambities. De optelsom is de kracht van de samenwerking.

Elke deelregio's heeft ambities, die soms zijn vastgesteld in een deelregionale agenda.
Het belang van de deelregionale samenwerking komt het sterkst tot uiting bij het uitvoeren van de deelregionale agenda en het delen van kennis van de MRA-ontwikkelingen. De deelregio fungeert als voorportaal voor enerzijds besprekingen in de eigen colleges en raden

en anderzijds ter voorbereiding op de bestuurlijke platforms, waarin de gemeenten via de deelregio zijn vertegenwoordigd.
Naast de eigen identiteit verschillen de deelregio's ook in governance om te komen tot uitvoering van hun deelregionale agenda; van het maken van afspraken tot besluitvorming.

Op basis van de ervaringen van de afgelopen jaren wordt hieronder een aantal 'best practices' genoemd op deelregionaal niveau.

Inhoud voorop

- Stel een inhoudelijke deelregionale agenda op, en actualiseer deze per raadsperiode.
- Maak in de inhoudelijke deelregionale agenda de inhoudelijke verbinding expliciet met de MRA Agenda.
- Kennisdeling en het onderlinge gesprek over deelregionale ontwikkelingen staat voorop tijdens de deelregionale raads- en collegebijeenkomsten.

Deelregionale stroomlijning

- Stroomlijn alle deelregionale activiteiten in een structureel overleg. Dit kan bestaan uit raadsleden, bestuurders, griffiers en/of bestuursadviseurs. De MRA Directie kan desgewenst aansluiten.
- Stel een deelregionale termijnagenda op die een relatie heeft met de gemeentelijke termijnagenda's en de Termijnagenda van de MRA.

Creëer een plek van ontmoeting en gesprek

- Bied vijfmaal per jaar een deelregionale raadsbijeenkomst aan, waar ontmoeting een vast onderdeel van het programma is.
- Nodig daarbij minimaal de bestuurders uit die namens de deelregio in een bestuurlijk platform zitting hebben en de leden van de Algemene Vergadering uit de deelregio. Nodig desgewenst ook de Statenleden uit.

Bestuurders ontmoeten elkaar

- Creëer een paar maal per jaar een deelregionale bestuurdersbijeenkomst, waar ontmoeting een vast onderdeel van het programma is, bijvoorbeeld middels een gezamenlijke lunch.
- Bied in het programma naast inhoud ook ruimte voor reflectie door gastsprekers. De MRA Directie kan daarbij ondersteunen.

2.10 Overzicht best practices lokaal of provinciaal gesprek tussen raad of Staten en bestuur over MRA

Een goed functionerend bestuurdersnetwerk bestaat bij de gratie van een goede relatie tussen bestuurders en volksvertegenwoordigers. Raads- en Statenleden maken de samenwerking en uitvoering van de taken waar de bestuurders voor staan immers mogelijk. Essentieel daarbij is dat transparant is wat wanneer gebeurt en dat volksvertegenwoordigers op tijd relevante informatie ontvangen. Pas dan kan het 'goede gesprek' tussen volksvertegenwoordigers en bestuurders worden gevoerd.

Op basis van de ervaringen van de afgelopen jaren wordt hieronder een aantal 'best practices' genoemd op gemeentelijk en provinciaal niveau. De connectie tussen de MRA en de raden en Staten dient idealiter niet alleen een vorm te hebben vanuit de MRA als geheel, maar ook op het niveau van de eigen raad of Staten.

Agendeer de MRA-samenwerking structureel

- De agendacommissie creëert een vast punt op de agenda van de raad/Staten-vergadering: 'MRA-ontwikkelingen'.
- Maak een aparte commissie MRA of commissie Regionale ontwikkelingen
- Agendeer in het college en de raad/Staten de Voortgangsrapportage in het voorjaar en de Termijnagenda in het najaar.
- Organiseer in de deelregio vijfmaal per jaar een gezamenlijk MRA-themaoverleg en zorg daarbij voor ontmoeting met andere raads- en Statenleden.

Proactief

- Op basis van de agenda's en verslagen op de MRA-website en het maandelijkse MRA Bericht aan raden en Staten kan iedere volksvertegenwoordiger in gesprek met de eigen bestuurder(s) (lid van de Algemene Vergadering of platform) als er vragen, wensen of suggesties zijn.
- Omgekeerd, de bestuurders informeren met ondersteuning van de eigen ambtenaren en de MRA Directie de volksvertegenwoordigers over wat de MRA-ontwikkelingen voor de gemeente of provincie betekenen.
- Vaste MRA-paragraaf in ieder voorstel aan de raad/Staten: wat is de relatie tot een of meerdere uitvoeringslijnen, en wat doet de gemeente/provincie daarmee?

Maak de relatie MRA en gemeente/provincie zichtbaar

- MRA-samenwerking opnemen in het introductieprogramma van de nieuwe raden en Staten.
- MRA-samenwerking opnemen in het introductieprogramma van de nieuwe colleges.
- Het college stelt maandelijks een MRA-informatiebrief op over de gemeentelijke activiteiten binnen de MRA-ontwikkelingen; waaraan is gewerkt, wat komt er op ons af en wat zijn de dillema's waar we mee aan de slag gaan?
- Het college kan hiervoor ook een toelichting geven op het maandelijkse Bericht aan raden en Staten (opgesteld door de MRA Directie).

Agendacommissie van raden en Staten

- Termijnagenda van de MRA is vast agendapunt van de agendacommissie.
- Bij de bespreking van de Termijnagenda is het lid van de MRA Raadtafel en het lid van de Algemene Vergadering aanwezig.
- Agendacommissie is actief in het aanbieden van MRA-onderwerpen en maakt de keuze wat ter informatie aan de raad/Staten wordt gestuurd, welke ter bespreking in een commissie en welke ter besluitvorming in raad/Staten. Mede naar aanleiding van adviezen van de Raadtafel.

Klein overleg van MRA-mensen

- Kwartaaloverleg tussen uw lid van de Algemene Vergadering, lid van de MRA Raadtafel, lid van een bestuurlijk platform/portefeuillehoudersoverleg, burgemeester/CdK, griffier en secretaris om de klokken gelijk te zetten.
- Termijnagenda van de MRA vast agendapunt.

Maak verschil tussen oordeelvorming en besluitvorming ('wensen en opvattingen')

- De kortste procedure is om MRA-voorstellen via college aan de commissie ter oordeelsvorming aan te bieden (bijvoorbeeld voor de Termijnagenda en de Voortgangsnota).
- Het proces van 'wensen en opvattingen' via de weg college, commissie en vaststelling in raad/Staten wordt in ieder geval gebruikt bij besluitvorming over de MRA Agenda, de vierjaarlijkse meerjarenbegroting en specifiek aangewezen onderwerpen uit de Termijnagenda.

De MRA Directie faciliteert de informatievoorziening aan raads- en Statenleden door:

- Het maandelijkse Bericht aan raden en Staten.
- Een MRA-brede bijeenkomst voor alle raden en Staten, eenmaal per jaar.
- Op verzoek van MRA Raadtafel een MRA-brede themabijeenkomst te organiseren voor alle raads- en Statenleden.
- Het creëren van transparantie over wat waar en wanneer gebeurt door middel van het plaatsen van onder meer agenda's en verslagen platform, Bestuur en Algemene Vergadering op de MRA-website.
- Advisering over MRA-zaken aan griffiers.
- Advisering in de voorbereiding van deelregionale bijeenkomsten.
- Ten behoeve van lokale of provinciale bijeenkomsten en deelregionale raadsledenbijeenkomsten het netwerk van ambtelijke trekkers van de uitvoeringslijnen aan te bieden.
- Advisering en ondersteuning te verlenen aan de MRA Raadtafel.
- Aanbieden van introductieprogramma na iedere gemeenteraads- en Provinciale Staten-verkiezing.
- Ondersteuning aan opstellers van collegeprogramma's.

Begripsbepalingen

- **Ambitie en doelstellingen**
  Een centrale inhoudelijke ambitie, uitgewerkt in een beperkt aantal inhoudelijke doelstellingen die we vastleggen in de Samenwerkingsafspraken en die dienen als kader voor de MRA Agenda. Zie ook bijlage 1 voor de ambitie en doelstellingen voor de periode 2022-2026.
- **Algemene Vergadering (AV)**
  Een bestuurlijk overlegorgaan van de Metropoolregio Amsterdam, dat functioneert als algemeen bestuur. Alle deelnemers van de MRA zijn hier rechtstreeks in vertegenwoordigd.
- **Basisprincipes**
  Gezamenlijke principes die de grondslag vormen voor de manier waarop we met elkaar samenwerken in de MRA.
- **Bestuur**
  Een bestuurlijk overlegorgaan van de Metropoolregio Amsterdam, dat functioneert als dagelijks bestuur. Alle deelregio's zijn hierin vertegenwoordigd middels bestuurders die ook zitting hebben in een van de bestuurlijke platforms.
- **Coalition of the willing**
  Een groep deelnemers die gezamenlijk besluit een extra activiteit uit te voeren, aanvullend op of als verdere uitwerking van de MRA Agenda. Zij regelen hiertoe ook zelf de benodigde inzet.
- **Deelnemers**
  De colleges van de gemeenten en provincies en het het DB van de Vervoerregio Amsterdam die samenwerken in de MRA.
- **Deelregio's**
  Zeven geografische deelgebieden van de MRA: Amsterdam, Amstelland-Meerlanden, Zaanstreek-Waterland, Zuid-Kennemerland, IJmond, Gooi- en Vechtstreek en Almere-Lelystad.
- **Flexibele schil**
  De ambtelijke inzet die nodig is voor de uitvoering van de MRA Agenda en die afhankelijk van de inhoud van de agenda en de accenten die worden gelegd in de uitvoering kan wisselen in omvang.
- **MRA Investeringsagenda**
  Uitwerking van de MRA Agenda waarin de benodigde investeringen inzichtelijk worden gemaakt om de uitvoeringslijnen uit de MRA te kunnen realiseren.
- **Lobby-agenda**
  Jaarlijkse agenda voor de activiteiten op het gebied van lobby of public affairs richting Den Haag en Brussel.

- **Metropoolregio Amsterdam (MRA)**
  1) Geografisch gebied dat 32 gemeenten en delen van twee provincies omvat (zie ook bijlage 9, de lijst van deelnemers).
  2) Het samenwerkingsverband tussen de genoemde deelnemers.
- **Meerjarenbegroting**
  Begroting voor een periode van vier jaar die tezamen met de MRA Agenda wordt opgesteld, waarin voor die periode is vastgelegd welke middelen nodig zijn voor de MRA-samenwerking en welke bijdrage daarvoor nodig is vanuit de deelnemers.
- **MRA Agenda**
  Agenda waarin voor een periode van vier jaar de opgaven en uitwerking in uitvoeringslijnen daarvan zijn vastgelegd voor de MRA.
- **MRADirectie**
  Een vaste ambtelijke organisatie die nodig is om de MRA-samenwerking te laten functioneren. Daarnaast is inzet nodig vanuit een flexibele schil om de uitvoering van de MRA Agenda mogelijk te maken.
- **Platforms**
  Formele inhoudelijke bestuurlijke overleggen die verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van een aantal uitvoeringslijnen uit de MRA Agenda. Vooralsnog hebben we drie bestuurlijke platforms: Economie, Ruimte en Mobiliteit.
- **Portefeuillehouderoverleggen**
  Informele inhoudelijke bestuurlijke overleggen over specifieke onderdelen van uitvoeringslijnen, die wenselijk zijn om af te stemmen over de uitvoering van die onderdelen.
- **MRA Raadtafel**
  Een adviesorgaan dat gevraagd en ongevraagd advies kan geven over het proces van het betrekken van raden en Staten aan bestuur en de AV, bestaande uit een raadslid of een Statenlid per deelnemer.
- **Regionaal rendement**
  Het denken in opbrengst voor de regio. Op hoofdlijnen: als iets goed is voor de regio, is het ook goed voor de delen van de regio, en als iets goed is voor een deel van de regio, is het ook goed voor de regio.
- **Samenwerkingsafspraken**
  Dit document waarin de afspraken zijn vastgelegd over hoe we met elkaar samenwerken. Wordt elke vier jaar herzien.
- **Termijnagenda**
  Zie de werkafspraken in paragraaf 2.4 voor een uitgebreide uitleg hiervan.
- **Voortgangsnota**
  Zie de werkafspraken in paragraaf 2.4 voor een uitgebreide uitleg hiervan.

metropool
regioamsterdam

memo

Aan	Deelnemers van de Metropoolregio Amsterdam
Van	Transitiecommissie
Contact	Remco Rienties (r.rienties@metropoolregioamsterdam.nl / 06 – 20002447)
Onderwerp	Overzicht gemaakte afspraken over verwerking ingekomen reacties op de concept Samenwerkingsafspraken
Datum	15 oktober 2021

Inleiding

In de Regiegroep van 8 oktober jongstleden zijn de wensen en opvattingen besproken die de deelnemers hebben ingezonden naar aanleiding van de concept Samenwerkingsafspraken. In deze notitie treft u een samenvatting van de ingekomen reacties, gerubriceerd op thema, met daarbij de afspraken die in de Regiegroep zijn gemaakt over eventuele vervolgacties voor de betreffende punten in de definitieve Samenwerkingsafspraken.

In de meeste reacties is waardering en erkenning uitgesproken voor de grote hoeveelheid en het goede werk dat is verzet door de transitiecommissie en de MRA directie. In het bijzonder wordt op enkele plaatsen ook waardering uitgesproken voor de extra energie die is gestoken in het goed betrekken van de raden en staten, en hoe de input van de deelnemers op het voorstel is verwerkt in deze samenwerkingsafspraken. Daarnaast wordt ook nu weer in veel ingekomen reacties de noodzaak van de MRA samenwerking onderschreven. Dergelijke opmerkingen zijn in deze samenvatting buiten beschouwing gelaten. In deze samenvatting zijn alleen die punten opgenomen die vragen om een aanpassing of aanvulling van de concept Samenwerkingsafspraken.

Om de reacties te kunnen groeperen, en zo een samenvatting te krijgen, zijn de teksten zoals deze hieronder zijn opgenomen (daar waar het betreffende punt is ingebracht door meerdere deelnemers) in veel gevallen niet letterlijk 1 op 1 de teksten uit de brieven, maar is een formulering gekozen die recht doet aan de opmerkingen van alle deelnemers die het punt hebben ingebracht.

Inhoud van de samenwerking

Over de inhoud van de samenwerking is eigenlijk maar 1 opmerking binnengekomen:

- Gemeente Haarlem vraagt de MRA in te zetten op een transitie van korte vluchten tot 750 kilometer richting hogesnelheidsspoor om zo een bijdrage te leveren aan de klimaatopgave. Dit vraagt om een krachtige lobby vanuit de MRA richting politiek Den Haag om te komen tot de noodzakelijke investeringen in het spoorwegnetwerk zodat er meer hogesnelheidstreinen kunnen rijden naar het buitenland. Daarbij is het cruciaal dat de regio zo goed mogelijk aangetakt wordt op de stations waar de hogesnelheidstreinen halteren. We roepen de MRA op een visie te ontwikkelen op de benodigde infrastructurele maatregelen om de bewoners en bezoekers van de MRA zo goed mogelijk aansluiting te geven op de hogesnelheidstreinstations in de MRA (Haarlem)

  Afspraak: dit punt behoeft geen aanpassing van de Samenwerkingsafspraken. De samenwerkingsafspraken zijn niet de plek voor dergelijke inhoudelijke wensen. De meest voor de handliggende plek om het vraagstuk van vliegen irt internationaal treinverkeer op te pakken is het Platform Mobiliteit. In de nieuwe governance zijn alle deelregio's vertegenwoordigd in het Platform Mobiliteit: de deelregio Zuid-Kennerland kan dit punt daar zelf in brengen.

Doelen/ Ambities

Met betrekking tot de centrale ambities/ doelstelingen die in de samenwerkingsafspraken zijn opgenomen zijn een aantal wensen en opvattingen binnen gekomen:

- De ambities en doelstellingen dienen te worden gekoppeld aan de MRA Agenda ofwel de looptijd van de ambities en doelstellingen MRA samen te laten vallen met het moment van evaluatie van de MRA Agenda en de Samenwerkingsafspraken (Wormerland)

  Afspraak: dit punt behoeft geen aanpassing van de Samenwerkingsafspraken. De ambities en doelstellingen worden ook gekoppeld aan de MRA Agenda. De uitvoeringslijnen uit de MRA Agenda blijven overeind: de ambities en doelstellingen vormen hier een overkoepelend instrument, bedoeld om integrale afwegingen en focus in het bestuurlijke gesprek te bevorderen. De looptijd is bewust contrair: hierdoor wordt een extra moment van evaluatie/ bijstelling ingebouwd.

- Uitwerking van de overkoepelende doelstellingen volgt in de MRA-agenda en werkplannen. Wij geven hierbij nogmaals aan dat het streven naar sociaal evenwicht moet worden ingevuld vanuit de ruimtelijk economische opgaven en niet leiden tot

het oppakken van taken vanuit het sociaal domein binnen de MRA (Hilversum, Gooise Meren, Huizen, Wijdemeren, Weesp, Laren, Blaricum)
Afspraak: dit punt behoeft geen aanpassing van de Samenwerkingsafspraken. Vooralsnog worden de sociaal-maatschappelijke vraagstukken aangevlogen vanuit de huidige drie platforms. Er wordt nu bij het vernieuwen van de MRA-governance geen extra platform sociaal opgericht, met specifieke taken uit het sociaal domein. Toekomstige veranderingen zijn niet bij voorbaat uitgesloten, maar krijgen vorm door initiatieven van onderop: deelnemers die gezamenlijk ambities formuleren, en op basis daarvan in een coalition-of-the-willing verandering in de MRA proberen te bewerkstelligen.

- Zoals wij in onze eerdere zienswijze hebben aangegeven, zien wij de titel van de eerste ambitie "De meest inventieve regio van Europa, met de best opgeleide bevolking", graag vervangen worden door: "De meest inventieve regio van Europa met gelijke en maximale onderwijskansen voor elke inwoner", om in de ambitie uit te drukken dat economische versterking gericht is op deelname van alle inwoners. (Hilversum)
  Afspraak: dit punt behoeft bij nader inzien geen aanpassing van de Samenwerkingsafspraken. We willen de zinsnede best opgeleide beroepsbevolking graag behouden: het streven om alle inwoners te laten deelnemen komt goed tot zijn recht in combinatie met de tweede ambitie: een regio voor iedereen.

Principes (w.o. deelregio's)

De wensen en opvattingen die betrekking hebben op de principes uit de samenwerkingsafspraken (waaronder de deelregionale samenwerking):

- Vanuit veel deelnemers is veel feedback gekomen op de zinsnede dat het niet mogelijk is om een deelregio op te splitsen. Het zou aan de deelregio's zelf moeten zijn om te bepalen hoe zij zich organiseren (Amstelveen, Aalsmeer, Uithoorn, Haarlemmermeer, Ouder-Amstel, Zaanstad, Purmerend, Edam-Volendam, Waterland, Wormerland, Oostzaan, Landsmeer, Uitgeest, Beemster, Provincie Noord-Holland)
  Afspraak: Deze zinsnede is in de samenwerkingsafspraken opgenomen in verband met het besluit van de Regiegroep om het bestuur samen te stellen via deelregionale vertegenwoordiging. Hiermee werd beoogd om in de toekomst te voorkomen dat het bestuur alsnog toenemen in omvang. De zinsnede over dat het niet mogelijk is om een deelregio op te splitsen zal worden verwijderd. In de plaats

daarvan zal elders een zinsnede worden opgenomen dat het bestuur van de MRA uit maximaal 10 leden bestaat.

- Het is belangrijk dat voor iedereen inzichtelijk is waarover in MRA verband (platforms, bestuur, algemene vergadering) wordt gesproken en welke afspraken er worden gemaakt. Daarom moet van de platforms en het bestuur van de MRA kort na elke vergadering het verslag c.q. de afspraken én de besproken documenten worden gepubliceerd, vergelijkbaar met de openbare besluitenlijsten van colleges van gemeenten en provincies. Voor de vergaderingen van de Algemene Vergadering moet vooraf de agenda én bijbehorende documenten wordt gepubliceerd en kort na afloop het verslag c.q. de gemaakte afspraken, vergelijkbaar met de werkwijze van raden en Staten (Haarlem, Zandvoort)
  Afspraak: dit punt behoeft geen aanpassing van de Samenwerkingsafspraken. Op dit moment is het streven al om op deze wijze te opereren. Dat gaat steeds beter, en zal in de nabije toekomst verder verbeterd worden. Overigens zijn niet alle bijlagen geschikt om te openbaren (bijvoorbeeld omdat het strategische inbreng bevat voor toekomstige overleggen met externe partners). In die gevallen wordt gepoogd om zo goed mogelijk verslag te doen van de gevoerde discussie.

Het betrekken van de Raden en Staten

Wensen en opvattingen die zijn binnengekomen over het betrekken van Raden en Staten:

- Goede informatiestromen en communicatie zijn belangrijk: daarin wordt vaak wel de MRA-raadtafel genoemd maar niet de raden en staten. Er is meer duidelijkheid nodig over de informatiestroom naar de raden en staten. Ook over de terugkoppeling uit belangrijke overleggen (bijvoorbeeld in de externe rol richting BO MIRT en BOL) naar raden en Staten. De rol van de raden en staten moet beter worden uitgewerkt (Haarlemmermeer, Zaanstad, Hilversum, Gooise Meren, huizen, Wijdemeren, Weesp, Laren, Blaricum, Provincie Flevoland, Almere, Lelystad)
  Afspraak: dit punt behoeft geen aanpassing van de Samenwerkingsafspraken. De beoogde veranderingen in de nieuwe governance zijn hier op gericht. Doormiddel van de voortgangsnota, termijn agenda en openbaarheid over agenda's, stukken en verslagen moet de basis op orde zijn. Daarnaast zijn extra inspaningen voorzien door middel van inhoudelijke deelregionale bijeenkomsten, werksessies, enzovoort. De terugkoppeling vanuit de externe rol (overleggen met Rijk, etc) wordt ook onderdeel hiervan.

- De raden en staten nemen wel de besluiten maar de mogelijkheid om aan de voorkant mee te praten is beperkt (Zaanstad)

  Afspraak: dit punt behoeft geen aanpassing van de Samenwerkingsafspraken. Door de raden veel beter (ook inhoudelijk) te informeren, en met regelmaat het gesprek aan te gaan in deelregionale bijeenkomsten of werksessies kan ook aan de voorkant de input van raads- en statenleden worden meegenomen in processen. Bij de basisdocumenten (MRA-Agenda, samenwerkingsafspraken, etc.) zal hier ook veel ruimte voor worden gemaakt

- Om als gemeente te kunnen acteren binnen de MRA en de omschreven processen is het belangrijk om al in een vroeg stadium zicht te hebben op wat gaat komen (termijnagenda, meerjarenplanning), en dat de 8 weken termijn minimaal wordt gehandhaafd. Beter zou zijn om deze termijn naar 9 of 10 weken te verlengen, en bovendien het zomerreces en kerstreces niet mee te rekenen bij deze termijn (Hilversum, Gooise Meren, Huizen, Wijdemeren, Weesp, Laren, Blaricum)

  Afspraak: dit punt behoeft geen aanpassing van de Samenwerkingsafspraken. Dit punt is luid en duidelijk gehoord, en zal de volle aandacht behouden. Wat betreft het niet meerekenen van de recessen: dat werd in het verleden ook al niet meegerekend. Voor de Regiegroep van oktober werden de stukken daarom niet 8 weken van tevoren verzonden (half augustus), maar al voor het zomerreces (14-16 weken van tevoren).

- Een aantal deelnemers zijn gevallen over het gebruik van het woordje 'slechts' onderaan pagina 39 van het document (*Het proces van 'wensen en opvattingen' via de weg college, commissie en vaststelling in raad/Staten wordt **slechts** gebruikt bij besluitvorming over de MRA Agenda, de vierjaarlijkse meerjarenbegroting en specifiek aangewezen onderwerpen uit de Termijnagenda*). Men is van mening dat hier het woord 'slechts' moet worden vervangen voor het woord minimaal (Provincie Noord-Holland, Wormerland, Zaanstad, Provincie Flevoland, Almere, Lelystad)

  Afspraak: het is belangrijk om te benoemen dat pagina 39 een bijlage betreft, waarin 'best practices' zijn benoemd om het gesprek tussen raden en staten te bevorderen. Het is inspiratie/kennisdeling waar deelnemers van elkaar kunnen leren. De tekst vormt in die zin geen afspraak uit de samenwerkingsafspraken. Het worod 'slechts' zal hier worden vervangen door 'in ieder geval', maar dat veranderd niets aan de in de eigenlijke Samenwerkingsafspraken opgenomen afspraken en procedures.

- Wij onderschrijven het belang dat de bestuurders van de MRA meerdere keren per jaar met de gemeenteraden en provinciale staten het goede gesprek voeren over de kaders (termijnagenda, voortgangsnota, lobbyagenda en (meerjaren)begroting), zodat onze volksvertegenwoordigers goed aangehaakt zijn en indien nodig tijdig kunnen bijsturen (Provincie Flevoland, Almere, Lelystad)
  Afspraak: dit punt behoeft geen aanpassing van de Samenwerkingsafspraken. Hier ligt (naast de omschreven middelen) ook primair een rol bij de bestuurders die lokaal (of provinciaal) hier ook regelmatig het gesprek over aan moeten gaan

Raadtafel

Er zijn veel opmerkingen binnen gekomen over de invulling/ rol van de raadtafel, die nog verder uitgewerkt zou moeten worden. Ook zijn er een aantal concrete suggesties voor aandachtspunten daarbij:

- De precieze invulling en werkwijze van de MRA Raadtafel behoeft, in samenspraak met raden, Staten en griffiers, verdere uitwerking (Zaanstad, Purmerend, Edam-Volendam, Waterland, Wormerland, Oostzaan, Landsmeer, Uitgeest, Beemster, Provincie Flevoland, Almere, Lelystad, Velsen) Daarbij dient verbinding gezocht te worden met reeds bestaande politieke platforms op deelregionale schaal (Amstelveen, Aalsmeer, Uithoorn, Haarlemmermeer, Ouder-Amstel)
  Concrete suggesties voor de rol/ functie van de raadtafel:
  - We kunnen de raadtafel en de samenhang met andere gremia nog sterker maken door concreter te worden en bijvoorbeeld af te spreken dat standaard een vertegenwoordiger van de raadstafel en het bestuur en de algemene vergadering bij elkaars vergadering als toehoorder aanwezig is (Velsen, Beverwijk)
  - Wij zien de raadtafel als een orgaan dat voorafgaand aan een traject advies geeft op het proces om te komen tot een eindproduct. Het inhoudelijke gesprek over de MRA kan op elk moment gevoerd worden met de verantwoordelijk bestuurder. Wij verzoeken u deze rol te verhelderen. (Provincie Noord-Holland)
  - De raadtafel een rol te geven in de terugkoppeling en bewaking van de inbreng van raden over de termijnagenda en voortgangsnota en inzake de thema's uit de MRA Agenda vanuit deelregionale raadsbijeenkomsten (Wormerland)
  - In onze ogen dient de Raadtafel uitsluitend een rol te spelen bij de voorbereiding van kennisuitwisseling en ontmoeting van alle raadsleden (Diemen)

Afspraak: dit punt behoeft geen aanpassing van de Samenwerkingsafspraken. De precieze rol van de raadtafel zal nader worden uitgewerkt gezamenlijk met de leden van de raadtafel. Ook zullen hiertoe andere stakeholders (raads- en statenleden, griffiers, leden van het bestuur/AV) worden bevraagd. In de oprichtingsbijeenkomst van de nieuwe raadtafel zullen afspraken worden gemaakt voor hoe dit proces verder vorm krijgt, ook in relatie tot de gemeenteraadsverkiezingen van maart 2022.

- Er is ook een aantal deelnemers dat opmerkingen heeft bij **de samenstelling** van de Raadtafel:
    - We verzoeken u nogmaals naar naar de optie te kijken waarbij per deelnemers twee leden in de Raadtafel zitting nemen (een twee-ogen principe zonder politieke lading waardoor raads- of statenleden met meer rugdekking kunnen opereren) te kijken en een onderbouwing te geven bij de definitieve keuze in de samenwerkingsafspraken. (Hilversum, Gooise Meren, huizen, Wijdemeren, Weesp, Laren, Blaricum) … het aantal leden van de raadtafel dat een gemeente heeft moet afhangen van de grootte van de gemeente (Provincie Flevoland, Almere, Lelystad)
    - Wij vinden de "inrichting" van de Raadtafel te rigide geformuleerd en pleiten er opnieuw voor geen eisen te stellen aan de samenstelling van de Raadtafel (Diemen)

  Afspraak: dit punt behoeft geen aanpassing van de Samenwerkingsafspraken. De teksten zoals ze nu in de Samenwerkingsafspraken staan blijven vooralsnog staan, en het proces in de raadtafel (over de functie/invulling/rol van de raadtafel) wachten we af om te bezien wat hier uit komt betreffende dit punt.

Proces

Ingekomen wensen en opvattingen die betrekking hebben om het proces rondom de samenwerkingsafspraken of op MRA-processen in het algemeen:

- Wat ons betreft moeten alle bestuurlijke inspanningen er op zijn gericht dit jaar tot een afronding te komen van de besluitvorming, waarna met hernieuwd elan werk kan worden gemaakt van de MRA-samenwerking (Diemen)

  Afspraak: dit punt behoeft geen aanpassing van de Samenwerkingsafspraken. Dit is precies de inzet. Het is van belang om nog dit jaar in de nieuwe opzet te gaan werken, ook met het oog op de gemeenteraadsverkiezingen van 2022.

- Een aantal deelnemers benadrukt het belang van voldoende tijd in MRA-processen in het algemeen (en dit proces voor de samenwerkingsafspraken in het bijzonder), om zo de mogelijkheid te borgen van een zorgvuldig intern proces binnen gemeenten en provincies, en een gedegen deelregionale voorbereiding. De huidige 8 weken termijn is daarbij minimaal, beter zou zijn om 9 of 10 weken te hanteren (Bloemendaal, Heemstede, Huizen)
  Afspraak: dit punt behoeft geen aanpassing van de Samenwerkingsafspraken. Dit punt is luid en duidelijk gehoord, en zal de volle aandacht behouden.

- In het overgangsjaar moeten we regelmatig met elkaar de nieuwe governance bespreken (Provincie Flevoland, Almere, Lelystad)
  Afspraak: dit punt behoeft geen aanpassing van de Samenwerkingsafspraken. Het nieuwe bestuur zal hiertoe met een procesvoorstel komen richting de nieuwe AV

Algemene Vergadering, Bestuur en Platforms / PHO's

- Waar een 'coalition of the willing' wordt gevormd moet wel bewust afgewogen worden of het onderwerp nog steeds passend is op de MRA schaal (Hilversum, Gooise Meren, huizen, Wijdemeren, Weesp, Laren, Blaricum)
  Afspraak: dit punt behoeft geen aanpassing van de Samenwerkingsafspraken. Afhankelijk van waar het idee voor de nieuwe coalition of the willing land (in welk Platform, PHO, bestuur of AV) moet ook de afweging daar gemaakt worden over op welk schaalniveau het nieuwe initiatief het beste kan worden opgepakt. Als het een verandering betreft die raakt aan de structuur van de MRA (bijvoorbeeld de komst van een nieuw Platform), dan wordt dit besproken in het Bestuur, die hierover met een voorstel naar de AV komen. Zaken van meer tijdelijke aard (projecten of programma's) kunnen veelal binnen de structuur van de platforms blijven.

- Zo zitten er in de (uitgebreide) beschrijving van de procedures soms lacunes. Wie controleert bijvoorbeeld het Bestuur, heeft de Algemene vergadering daar wel de juiste instrumenten voor en hoe zijn de raden en Staten hiervoor in positie? (Zaanstad)
  Afspraak: dit punt behoeft op dit moment nog geen aanpassing van de Samenwerkingsafspraken. In het overgangsjaar moet nog veel worden uitgewerkt. Ook de zaken die hier worden genoemd moeten daarbij aan de orde komen. De samenwerkingsafspraken zijn zoals gezegd niet in beton gegoten; als tijdens het

overgangsjaar blijkt dat ze aanpassing of aanvulling behoeven dan zal daartoe een voorstel worden gedaan.

- Wij zijn van mening dat de samenwerkingsafspraken voor wat betreft de Raadtafel, (actieve) informatievoorziening en de verhouding tussen de verschillende gremia nog aangescherpt moeten worden (Provincie Flevoland, Almere, Lelystad)
  Afspraak: dit punt behoeft op dit moment nog geen aanpassing van de Samenwerkingsafspraken. In het overgangsjaar moet nog veel worden uitgewerkt. Ook de zaken die hier worden genoemd moeten daarbij aan de orde komen. De samenwerkingsafspraken zijn zoals gezegd niet in beton gegoten; als tijdens het overgangsjaar blijkt dat ze aanpassing of aanvulling behoeven dan zal daartoe een voorstel worden gedaan.

- We vragen ons af of alle voorgestelde MRA-gremia gaan bijdragen aan minder bestuurlijke drukte en meer slagkracht, en missen een organogram waarin ook duidelijk staat wie in welk gremium wat gaat doen en hoe de verschillende gremia zich tot elkaar verhouden (Provincie Flevoland, Almere, Lelystad)
  Afspraak: dit punt behoeft geen aanpassing van de Samenwerkingsafspraken. De transitiecommissie heeft er vertrouwen in dat in de nieuwe structuur de MRA met meer slagkracht kan opereren, en meer vruchten van de samenwerking kan plukken. De verhoudingen tussen de gremia krijgen vorm in de voorgestelde procedures: deze laten zich lastig vatten in een bevredigend en kloppend organogram.

Algemene Vergadering

- In de samenwerkingsafspraken ten aanzien van besluitvorming in de Algemene Vergadering (AV) zou een stemverhouding moeten worden opgenomen op basis waarvan voorstellen worden aangenomen, dan wel worden verworpen (Uithoorn)
  Afspraak: dit punt behoeft geen aanpassing van de Samenwerkingsafspraken. Het gaan werken met stemverhoudingen brengt een aantal nieuwe vragen en dillema's met zich mee. Vooralsnog hebben we er als MRA altijd voor gekozen om niet te werken met stemmen, en dus ook niet met stemverhoudingen. Ons voorstel is om op deze voet verder te gaan, en aft e spreken om – mochten deelnemers ontevreden zijn over de uitkomsten van bestuurlijke discussies en de afspraken die naar aanleiding daarvan worden gemaakt – hier open met elkaar het gesprek over te voeren. Er kan vervolgens bekeken worden of een verandering hierin gewenst is.

- Het is de vraag of deze hoge vergaderfrequenties van AV en bestuur realistisch zijn. Wij verzoeken u dan ook om in de afspraken ruimte te laten om van deze frequentie af te kunnen wijken indien nodig (Provincie Noord-Holland)
  Afspraak: de teksten over dit punt in de Samenwerkingsafspraken zullen zo geformuleerd worden dat deze ruimte geboden wordt. In het overgangsjaar zal bekeken worden hoe deze frequentie bevalt. De afgelopen jaren leert de ervaring dat er vaak extra overleggen bij worden gepland (zowel van de platforms als van bijvoorbeeld de Regiegroep), omdat er veel te bespreken is. Mocht gaande weg blijken dat de frequentie toch te hoog of te laag is, dan kan deze door het betreffende gremium worden bijgesteld.

- In lijn met het advies van de evaluatiecommissie is de frequentie van vergaderen van de AV en Bestuur omhooggegaan. In tegenstelling tot het advies van de evaluatiecommissie zijn beide gremia uitgebreid qua omvang (t.o.v. agendacommissie en regiegroep). De praktijk zal moeten uitwijzen of de samenhang tussen de vele MRA-activiteiten en de resultaatgerichtheid daarvan ook inderdaad verbeterd worden dankzij deze vollere vergaderkalender met meer bestuurders (Zaanstad, Purmerend, Edam-Volendam, Waterland, Wormerland, Oostzaan, Landsmeer, Uitgeest, Beemster)
  Afspraak: dit punt behoeft geen aanpassing van de Samenwerkingsafspraken. Dit zal worden gemonitord. Indien bijstelling nodig is, dan kan het betreffende gremium hiertoe een wijziging doorvoeren

- De agenda van de Algemene Vergadering komt onder meer tot stand door agendapunten vanuit de MRA-raadtafel, maar het is niet duidelijk of die dezelfde status hebben als inbreng van de andere deelnemers. Het is belangrijk dat duidelijker geformuleerd wordt wat de bedoeling is (Haarlemmermeer)
  Afspraak: dit punt behoeft geen aanpassing van de Samenwerkingsafspraken. De MRA-directie voert het secretariaat van alle bestuurlijke gremia, en is nauw betrokken bij de raadtafel. Als spin-in het web nemen zij initiatief voor de agenda's voor deze overleggen, en zij zorgen er daarbij voor dat alle wensen met betrekking tot agendapunten zo goed mogelijk een plek krijgen. Bij alle vergaderingen is daarnaast ruimte om bij aanvang van de vergadering nieuwe agendapunten te opperen, alwaar de vergadering al dan niet meer in kan stemmenn.

- In de beschrijving onder C2 staat dat de vergadering van de AV niet over inhoudelijke onderwerpen gaat. Tegelijkertijd geeft u in de samenvatting aan dat de

AV kaderstellend en controlerend is. In de samenvatting staat ook dat alle bevoegdheden en kaderstellende taken bij de raden en staten blijven. Het vaststellen van kaders en het beoordelen of – gegeven de door de raden en staten vastgestelde kaders – de MRA effectief haar doelen realiseert, is wel degelijk een inhoudelijk rol. Wij verzoeken u dit in de definitieve samenwerkingsafspraken nog iets meer aan te scherpen (Hilversum, Gooise Meren, huizen, Wijdemeren, Weesp, Laren, Blaricum)
Afspraak: dit punt zullen we in het stuk duidelijker omschrijven, om zo goed een onderscheid te maken tussen de rol van de platforms/PHO's, het bestuur en de AV.

Bestuur

- Het college en raad vragen aandacht voor het creëren van bestuurlijk draagvlak voor de bestuurlijke afspraken die we in MRA verband willen maken. Oplossingen voor regionale opgaven zullen immers niet per definitie kunnen rekenen op politiek-bestuurlijk draagvlak. Het peilen van de verschillende belangen die er spelen én de bestuurlijke weging van die belangen zou goed passen bij het nieuw te vormen bestuur (Amstelveen, Aalsmeer, Uithoorn, Haarlemmermeer, Ouder-Amstel)
  Afspraak: dit punt behoeft geen aanpassing van de Samenwerkingsafspraken. Dit past inderdaad goed bij de rol van het bestuur, maar (zeker het peilen van de belangen) past ook goed bij de rol van de platforms en de AV. De weging moet primair bij het bestuur liggen, die indien nodig hiertoe ook punten kan agenderen in de AV of de platforms.

- Wij zijn voorstander van deelregionale vertegenwoordiging in de platforms. Maar geven de voorkeur aan een zakelijk bestuur zonder deelregionale vertegenwoordiging. Daarmee nemen wij helaas een minderheidsstandpunt in. Wij respecteren de gemaakte keuze van de Regiegroep en hechten er aan dat wij gezamenlijk alert blijven of hetgeen wij met elkaar hebben afgesproken ook in de praktijk leidt tot een daadkrachtige en herkenbare MRA waarbij de inhoud voorop staat (Provincie Flevoland, Almere, Lelystad)
  Afspraak: dit punt behoeft geen aanpassing van de Samenwerkingsafspraken. Gedurende het overgangsjaar (maar ook daarna) blijven we continu met elkaar in gesprek om het functioneren van de nieuwe governance te evalueren en waar nodig bij te stellen.

- Wij vinden een eigenstandige positie van de VRA in het bestuur belangrijk gezien het belang van de VRA als deelnemer voor het realiseren van grootschalige

regionale ontwikkelingen op het gebeid van mobiliteit, alsmede de expertise en de inzet van menskracht en middelen van de VRA (Haarlemmermeer, Vervoerregio Amsterdam)

Afspraak: dit punt behoeft geen aanpassing van de Samenwerkingsafspraken. De Regiegroep acht het op dit moment niet wenselijk om de Vervoerregio een eigenstandige positie te geven in het bestuur. De Vervoerregio heeft voorgesteld om eerst de nieuwe samenstelling van het Platform Mobiliteit (waarin nu alle deelregio's zelf zijn vertegenwoordigd) te implementeren, en om dat na verloop van tijd gezamenlijk in de Regiegroep te beschouwen of het alsnog wenselijk is om de VRA een eigen plek in het bestuur te geven.

- Ondanks alle procedureafspraken is de verhouding tussen bestuur en directie niet erg duidelijk (Zaanstad)
  Afspraak: dit punt behoeft geen aanpassing van de Samenwerkingsafspraken. Hierover moeten nog afspraken gemaakt worden tussen bestuur en directie (bijvoorbeeld de wijze waarop de directie het bestuur bediend). Gedurende het overgangsjaar zal hier een grote slag worden gemaakt, en zullen indien nodig voorstellen worden geformuleerd voor de aanscherping van de samenwerkingsafspraken.

Platforms / PHO's

- Conform het huidige MRA-convenant leveren de platforms een jaarverslag op ten behoeve van een inhoudelijke terugkoppeling en verantwoording naar colleges en raden en staten. Wij willen dat ook in de samenwerkingsafspraken terugzien (Haarlemmermeer, Ouder-Amstel, Zaanstad, Purmerend, Edam-Volendam, Waterland, Wormerland, Oostzaan, Landsmeer, Uitgeest, Beemster)
  Afspraak: dit punt behoeft geen aanpassing van de Samenwerkingsafspraken. In de nieuwe situatie is dit nog steeds het geval: een gedetailleerde verwantwoording zal bestuurlijk worden vastgesteld, en richting de raden en Staten zal de Voortgangsnota hiertoe dienen. Over losse projecten en programma's wordt ook regelmatig binnen de platforms gesproken over voortgang en verantwoording.

- Wij vinden dat de platforms - zonder inmenging van het dagelijks bestuur – hun werk moeten kunnen doen om de opgaven van de MRA te realiseren (uitvoeringslijnen MRA-Agenda 2020 – 2024) (Provincie Flevoland, Almere, Lelystad)
  Afspraak: dit punt behoeft geen aanpassing van de Samenwerkingsafspraken. De platforms zijn primair verantwoordelijk voor de realisatie van de uitvoeringslijnen:

het bestuur heeft hier o.a. een rol in op het gebied van bevorderen van integraliteit, externe profilering, etc.

- Inhoudelijk spelen de platforms een grote rol. Daar leveren de portefeuillehouders stof voor aan. De verhouding van de raden en staten met de betreffende portefeuillehouder is daarbij essentieel. Het is beider verantwoordelijkheid dat input tijdig afgestemd en geleverd wordt. De afspraken zijn te weinig geborgd in de afspraken binnen de MRA (Zaanstad)
  Afspraak: dit punt behoeft geen aanpassing van de Samenwerkingsafspraken. De MRA heeft hierin vooral een faciliterende rol, door middel van een goede informatievoorziening richting haar deelnemers en hun raden en staten. Als er vanuit deelnemers wensen zijn met betrekking tot de rol die de MRA-directie of leden van de MRA-gremia zouden kunnen spelen in het lokale (of deelregionale) gesprek tussen raden- of staten en hun college's, dan vernemen we dat graag, en kijken we hoe daar invulling aan gegeven kan worden.

- Wat betreft de platforms vinden wij het jammer dat er geen speciaal platform over het sociaal domein is toegevoegd aan de platforms van wonen, mobiliteit en landschap. De Zaanse raad heeft meermalen aangegeven veel belang te hechten aan dit onderwerp (Zaanstad)
  Afspraak: dit punt behoeft op dit moment nog geen aanpassing van de Samenwerkingsafspraken. Vooralsnog worden de sociaal-maatschappelijke vraagstukken aangevlogen vanuit de huidige drie platforms. Er wordt nu bij het vernieuwen van de MRA-governance geen extra platform sociaal opgericht, met specifieke taken uit het sociaal domein. Toekomstige veranderingen zijn niet bij voorbaat uitgesloten, maar krijgen vorm door initiatieven van onderop: deelnemers die gezamenlijk ambities formuleren, en op basis daarvan in een coalition-of-the-willing verandering in de MRA proberen te bewerkstelligen.

- De wisselwerking tussen platform en portefeuillehoudersoverleg wordt niet verder uitgewerkt in de samenwerkingsafspraken. Het is de verantwoordelijkheid van het platform om hierover goede afspraken te maken. Het is goed om na het overgangsjaar of bij de volgende vierjaarlijkse evaluatie te kijken of nadere uitwerking gewenst is. Ook moet goed afgewogen worden wanneer het instellen van een vast portefeuillehoudersoverleg het juiste instrument is of wanneer een andere invulling kan worden gekozen. Bijvoorbeeld door als platform een themasessie over een bepaald onderwerp te organiseren voor alle

portefeuillehouders van participanten. De afspraken bieden hiervoor ruimte. (Hilversum, Gooise Meren, huizen, Wijdemeren, Weesp, Laren, Blaricum)
Afspraak: dit punt behoeft geen aanpassing van de Samenwerkingsafspraken. Het is inderdaad de bedoeling om in het overgangsjaar maar ook in de daaropvolgende periode te bezien of de structuur goed functioneert, of dat er toch aanpassingen nodig zijn. Overigens staat het alle wethouders vrij om met elkaar te overleggen over onderwerpen waarover zij regionale afstemming noodzakelijk achten (dit zou je kunnen zien als het instellen van een PHO). Het betreffende PHO maakt daarmee niet automatisch onderdeel uit van de basisstructuur van de MRA.

- Alle deelregio's zijn vertegenwoordigd in de platforms. De afspraken bieden echter ook de mogelijkheid om te besluiten dat per deelregio meer bestuurders kunnen deelnemen. Wij zijn hier niet direct voorstander van. Natuurlijk kan een bestuurder als bestuurlijk trekker, vanuit een expertise of lokaal belang uitgenodigd worden bij een agendapunt maar dit is iets anders dan structureel deelnemen aan de overleggen (Hilversum, Gooise Meren, huizen, Wijdemeren, Weesp, Laren, Blaricum)
  Afpraak: dit punt behoeft geen aanpassing van de Samenwerkingsafspraken. Dit is aan de platforms zelf. Als zij besluiten dat per deelregio ook meer dan 1 vertegenwoordiger welkom is, dan kan dat.

MRA Directie

- Opnieuw bepleiten wij de noodzaak om bij de MRA-werkorganisatie uit te gaan van een kernformatie van circa 30 FTE. Voor de argumentatie verwijzen wij u kortheidshalve naar onze eerste reactie van april jl. Het voorliggende voorstel ademt onmiskenbaar de sfeer van een compromis, maar getuigt in onze ogen van "struisvogelpolitiek". Impliciet is ongewenste kostenverhoging voor deelnemers het motief. Dat is jammer. De keuze voor samenwerking is niet vrijblijvend. En wie A zegt, moet ook B durven zeggen. Wij zien het voorliggende capaciteitsvoorstel en de bekostiging ervan als een groot risico voor het bereiken van de doelen en willen langs deze weg opnieuw een pleidooi houden voor de noodzakelijke kernformatie van circa 30 FTE. Het is funest als er jaarlijks forse capaciteitsdiscussies ontstaan (Diemen)
  Afspraak: dit punt behoeft geen aanpassing van de Samenwerkingsafspraken. In de Regiegroep is afgesproken de noodzaak voor de 30 fte als gegeven te beschouwen en daarmee verder niet ter discussie te stellen. Ook hebben alle deelnemers zich gecommiteerd om de benodigde inzet naar rato om niet te leveren.

- Het is nog onvoldoende duidelijk wat het 'om niet' leveren van ambtelijke inzet of het doen van een extra financiele bijdrage voor de 30 fte van de MRA-directie betekent voor individuele gemeenten/ deelregio's (Amstelveen, Aalsmeer, Haarlemmermeer, Ouder-Amstel, Uitgeest, Velsen, Zaanstad, Purmerend, Edam-Volendam, Waterland, Wormerland, Oostzaan, Landsmeer, Uitgeest, Beemster)
  Afspraak: dit punt behoeft geen aanpassing van de Samenwerkingsafspraken. Dit is precies waarom er nu gewerkt wordt aan een directieplan en een voorstel voor het leveren van inzet voor de 30 fte.

- Voor (met name kleinere) gemeenten kan het lastig worden om om-niet inzet te leveren of een extra financiele bijdrage. Hoe gaan we daarmee om? (Uithoorn, Velsen, Beverwijk Zaanstad, Purmerend, Edam-Volendam, Waterland, Wormerland, Oostzaan, Landsmeer, Uitgeest, Beemster)
  Afspraak: dit punt behoeft geen aanpassing van de Samenwerkingsafspraken. Conform de afspraken in de Regiegroep hierover zal daarom de verdeelsleutel voor de gevraagde capaciteit van 30 fte inzichtelijk worden gemaakt op de schaal van de deelregio's. Binnen de deelregio's kunnen gemeenten vervolgens gezamenlijk bepalen hoe die gevraagde inzet geleverd kan worden. Daarbij is voldoende ruimte om tot maatwerk te komen voor iedereen.

- Voor de verdeelsleutel voor het bijdragen van inzet voor de MRA-directie moet het inwoneraantal als vertrekpunt dienen (Huizen)
  Afspraak: dit punt behoeft geen aanpassing van de Samenwerkingsafspraken. Voor de verdeelsleutel die nu in de maak is, is het inwoneraantal inderdaad het vertrekpunt.

- Het zou goed zijn om de volledige benodigde capaciteit voor de MRA-directie op te nemen in de begroting (Zaanstad, Gooise Meren, Blaricum), en deze ook uit de begroting te financieren, zo nodig met een hogere bijdrage per inwoner. Op die manier leveren alle deelnemers een evenredige bijdrage (Haarlem)
  Afspraak: dit punt behoeft geen aanpassing van de Samenwerkingsafspraken. Uiteindelijk maken we straks in de nieuwe situatie precies inzichtelijk welke MRA-deelnemer welke bijdrage levert aan de 30 fte van de MRA-directie, en welke MRA deelnemer welke bijdrage levert aan de flexibele schil. Op die manier is voor elke deelnemer duidelijk hoe haar eigen bijdrage zich verhoudt tot de inzet van de

andere deelnemers. De MRA-directie zal (zodra de benodigde inzet rond is) dit inzichtelijk maken, en agenderen in Bestuur en AV.

- De Haarlemse raad verwacht dat bij een uitbreiding van het bureau er expliciet aandacht is voor diversiteit en inclusie (Haarlem)

  Afspraak: dit punt behoeft geen aanpassing van de Samenwerkingsafspraken. Hier is de volle aandacht voor. Overigens hebben de deelnemers hier zelf ook een rol: bij het om-niet leveren van inzet hebben zij zelf ook invloed op hoe de samenstelling van de directie eruit komt te zien.

- De inzet voor de MRA-directie en de flexibele schil wordt op basis van een verdeelsleutel op deelregioniveau verdeeld. In de concept samenwerkingsafspraken is de verdeelsleutel voor de basisbijdrage naar inwoneraantal. Voor de personele inzet is de verdeelsleutel nog niet nader gedefinieerd. We verzoeken u invulling te geven aan een verdelingssystematiek die niet alleen rekening houdt met inwonersaantal maar ook met ieders ambitieniveau en wat eenieder binnen de doelstellingen te halen en te brengen heeft. (Hilversum, Gooise Meren, huizen, Wijdemeren, Weesp, Laren, Blaricum)

  Afspraak: dit punt behoeft geen aanpassing van de Samenwerkingsafspraken. Voor de 30 fte voor de MRA-directie is dit een lastig uit te werken idee. Voor de flexibele schil is dit wel een goed idee, en zelfs een logische werkwijze: als deelnemers of deelregio's grote waarde hechten aan specifieke onderwerpen of uitvoeringslijnen uit de MRA agenda, kunnen ze daar extra inzet leveren voor de MRA.

Documenten

De samenwerkingsafspraken zelf

- In de definitieve versie van de Samenwerkingsafspraken kunnen de hoofd- en bijzaken beter gescheiden worden. Daarbij kunnen wellicht diverse procedurele passages uit de hoofdtekst verschoven worden naar de bijlagen. (Zaanstad, Purmerend, Edam-Volendam, Waterland, Wormerland, Oostzaan, Landsmeer, Uitgeest, Beemster)

  Afspraak: We lopen hier nog een keer goed doorheen, maar blijven daarbij wel waken voor een duidelijk en goed leesbaar document.

- De concept-samenwerkingsafspraken beogen het doel van de MRA, de nieuw in te stellen gremia, hun verantwoordelijkheden en rollen, alsmede de werkprocedures, uitputtend te beschrijven. Dit levert een lijvig document op. Daarin schuilt het risico

dat de lezer het overzicht verliest. In de definitieve versie zouden de hoofd- en bijzaken beter gescheiden kunnen worden, bijvoorbeeld door het document te beginnen met een inleiding over het doel van de MRA. Diverse procedurele passages kunnen vervolgens uit de hoofdtekst verschoven worden naar de bijlage, waarin de werkafspraken/procedures worden geschetst. Ook zou een professionele eindredacteur de tekst nog eens moeten nalopen op onduidelijkheden, dubbellingen en taalfouten (Provincie Noord-Holland)
Afspraak: We lopen hier nog een keer goed doorheen, maar blijven daarbij wel waken voor een duidelijk en goed leesbaar document.

- Uiteraard zal het succes van de samenwerkingsafspraken afhangen van de wijze waarop aan die afspraken invulling wordt gegeven. Dit is voor het college een blijvend punt van aandacht, dus niet alleen in het kader van de vierjaarlijkse evaluaties (Heemstede)
  Afspraak: dit punt behoeft geen aanpassing van de Samenwerkingsafspraken. Niet alleen gedurende het overgangsjaar maar ook gedurende alle daarop volgende jaren blijven we continu met elkaar in gesprek om de samenwerking zo vruchtbaar mogelijk te houden. We beperken ons daarom niet tot de officiele evaluatie momenten, maar zijn pro-actief en flexibel in het verbeteren van de wijze waarop we met elkaar samenwerken.

- Tenslotte is het college teleurgesteld in het feit dat bij de stukken geen beantwoording van de ingekomen zienswijzen, wensen en opvattingen of een overzicht van de doorgevoerde wijzigingen is gevoegd. Gelet op de gewenste zorgvuldigheid van het proces van dit voor de governance van de MRA kaderstellende onderwerp hadden wij dit op zijn plaats gevonden (Heemstede)
  Afspraak: dit punt behoeft geen aanpassing van de Samenwerkingsafspraken. Eens, dat gaan we vanaf nu wel doen, middels een notitie zoals de nu voorliggende, waarin we de ingekomen wensen en opvattingen samenvatten, en vervolgens aangeven of en zo ja wat er mee gedaan gaat worden.

- Ook is voor ons niet duidelijk wie de samenwerkingsafspraken monitort c.q. controleert en wat de consequenties zijn van het niet nakomen van de afspraken (Zaanstad)
  Afspraak: dit punt behoeft op dit moment nog geen aanpassing van de Samenwerkingsafspraken. Deze rol ligt bij het Bestuur en de MRA-directie.

Eventuele wijzigingen worden voorgelegd aan de AV. De consequenties van het niet nakomen van afspraken zijn in eerste instantie een bestuurlijk gesprek hierover.

- Wij zouden graag zien dat de definitieve versie van deze samenwerkingsafspraken alleen de hoofdzaken beschrijft (details en best practices kunnen naar de bijlagen), voorzien wordt van een organogram waarin ook duidelijk zichtbaar is hoe de verschillende MRA-gremia zich tot elkaar verhouden. Bovendien zou het fijn zijn als er een infographic of animatie van de samenwerkingsafspraken gemaakt kan worden. Zodat het voor alle leden van de MRA zichtbaar en herkenbaar blijft wat wij met elkaar willen bereiken en wat dit betekent voor hoe wij met elkaar willen samenwerken (Provinvcie Flevoland, Almere, Lelystad)

  Afspraak: dit punt behoeft geen aanpassing van de Samenwerkingsafspraken. De details en best practices maken reeds onderdeel uit van de bijlagen, en niet van het kern document. De verhoudingen tussen de verschillende gremia zijn gevat in de proces omschrijvingen, en laten zich moeilijk vatten in een bevredigend en kloppend organorgram. Voor wat betreft de communicatie over de samenwerkingsafspraken zal een plan gemaakt worden, waar de genoemde opties goede input voor vormen.

Voortgangsnota/Termijnagenda

- Het eigenlijke inhoudelijke werk vindt plaats in de platforms en in de portefeuillehoudersoverleggen van de MRA. Conform het huidige MRA-convenant leveren de platforms een jaarverslag op. Hier gaat in de nieuwe samenwerkingsafspraken het nodige veranderen. Over de voortgang van de MRA-activiteiten zal, tegen het licht van de drie overkoepelende MRA-thema's, teruggemeld gaan worden in een 'Voortgangsnota' en een 'Termijnagenda'. Het voordeel hiervan kan zijn dat het zodoende beter mogelijk wordt om met raden en Staten het gesprek te voeren over de hoofdlijnen van de MRA-samenwerking. Het is de bedoeling meer integraliteit te verkrijgen in plaats van in details te blijven steken. Een risico is wel dat het inhoudelijke werk van de platforms en portefeuillehoudersoverleggen verder af komt te staan van raadsleden en Statenleden. Wij verwachten daarom dat ook in de voortgangsnota en de termijn agenda voldoende ruimte zal worden gemaakt voor inhoudelijke aandachtspunten (Provincie Noord-Holland)

  Afspraak: dit punt behoeft geen aanpassing van de Samenwerkingsafspraken. Dit is precies wat de nieuwe structuur beoogt: minder in discussie over details uit begroting of verantwoording, actiever het inhoudelijke gesprek over de onderwerpen en aandachtspunten die de deelnemers en hun raden of staten belangrijk vinden.

- De voortgangsnota en termijnagenda zijn een goede aanvulling, maar het mag nog concreter worden wat daarin komt. Bijvoorbeeld hoe gezorgd wordt dat deze nota's voldoen aan de behoefte van raden en staten (Haarlemmermeer)
  Afspraak: dit punt behoeft geen aanpassing van de Samenwerkingsafspraken. In het overgangsjaar gaan we aan de slag volgens de nieuwe werkwijze. De MRA-directie maakt in opracht van het bestuur een termijnagenda en een voortgangsnota. Werkenderwijs zullen er vanuit veel verschillende hoeken suggesties komen ter verbetering van de termijnagenda en voortgangsnota, waardoor deze in de loop der tijd steeds beter worden, en steeds beter aan zullen sluiten bij de behoefte van raden en staten.

Overige opmerkingen

- De bijlage met werkafspraken biedt een behoorlijk compleet overzicht. Dat is vanuit de –zo gewenste- transparantie een goede gedachte. Deze volledigheid zou ten koste kunnen gaan van flexibiliteit en snelheid. De MRA moet kunnen blijven inspringen op nieuwe kansen en ontwikkelingen, bijvoorbeeld bij het Rijk. Daarnaast zal het elke twee jaar opstarten van een proces om ofwel de MRA-agenda ofwel de samenwerkingsafspraken aan te passen, veel ambtelijke capaciteit vragen. Dit kan ten koste gaan van de resultaatgerichtheid. Zoals al wordt aangegeven zijn de werkafspraken in de bijlage een voorzet en zal in de praktijk moeten blijken hoe ze uitpakken (Provincie Noord-Hollland)
  Afspraak: dit punt behoeft geen aanpassing van de Samenwerkingsafspraken. Resultaatgerichtheid staat voorop. Gaandeweg de komende jaren zal worden bezien of de huidige bedachte planning haalbaar is, of dat hier aanpassing noodzakelijk is.

- Het college constateert wel dat sprake is van een spanningsveld tussen enerzijds het benadrukken van het informele karakter van de MRA-samenwerking, en anderzijds de behoefte om de samenwerkingsafspraken vrij gedetailleerd vast te willen leggen, maar vervolgens ook weer niet alles (vgl. stemverhouding). Het college realiseert zich dat, in ogenschouw nemende de evaluatie van de MRA-samenwerking nadere afspraken nodig zijn, maar is hierbij wel zoekende naar de balans tussen beide aspecten. Het college spreekt hierbij de verwachting uit dat de focus niet alleen of met name op (administratieve) verantwoording komt te liggen, maar ook op het behalen van (kwalitatieve) resultaten en dat het een niet ten koste gaat van het ander. Het overgangsjaar met betrekking tot de werkafspraken dient naar oordeel

van het college dan ook te worden gebruikt om de voornoemde balans duidelijk en transparant in beeld te brengen (Uithoorn)
Afspraak: dit punt behoeft geen aanpassing van de Samenwerkingsafspraken. Resultaatgerichtheid staat voorop. Gaandeweg de komende jaren zal worden bezien of de huidige bedachte planning haalbaar is, of dat hier aanpassing noodzakelijk is.

- Er is behoefte aan meer helderheid over de evaluatie en de evaluatietermijn. Aangegeven wordt dat de samenwerkingsafspraken over vier jaar worden geëvalueerd. De MRA-werkgroep adviseert om binnen twee jaar een beknopte evaluatie te doen (Haarlemmermeer)
  Afspraak: dit punt behoeft geen aanpassing van de Samenwerkingsafspraken. Eens, en zelfs eerder dan dat. Gedurende het overgangsjaar zal continu worden gemonitord hoe de nieuwe werkwijze bevalt, en waar verbetering mogelijk is.

- Vraagt aandacht voor de positie van gemeenten aan de randen van de MRA (Uitgeest)
  Afspraak: dit punt behoeft geen aanpassing van de Samenwerkingsafspraken. Hier is kennis van genomen.

- Momenteel betalen de gemeenten €1,50 (plus een beetje via indexatie) per inwoner. In de concept Samenwerkingsafspraken staat dat de omvang van de totale begroting met het (4-jaarlijks) vaststellen van de MRA-agenda wordt bepaald: "De hoogte van de bijdrage per inwoner wordt telkens voor vier jaar vastgesteld in een Meerjarenbegroting, gelijktijdig bij het vaststellen van de nieuwe MRA Agenda." Wij vinden dat de contributie 'de range van €1,50' (plus een beetje via indexatie) per inwoner niet moet verlaten (Velsen, Beverwijk)
  Afspraak: dit punt behoeft geen aanpassing van de Samenwerkingsafspraken. Hier is kennis van genomen.

- De gemeenteraad van Haarlem mist in het voorstel de relatie van de MRA tot de Vervoerregio Amsterdam (VRA). Wij zijn van mening dat MRA en VRA veel meer als één organisatie dienen op te treden om te komen tot een krachtige regie op het gebied van mobiliteit. Wij wijzen er daarbij op dat in de Metropoolregio Den Haag Rotterdam de vervoersautoriteit is opgenomen en dat hier geen sprake meer is van twee aparte organisaties. Wij beseffen dat de bestuurlijke grenzen van MRA en VRA niet helemaal gelijklopen en daardoor een samenvoeging bemoeilijken. Dit staat

echter in onze ogen een nauwere samenwerking en eerste stappen naar organisatorische integratie niet in de weg. Hierdoor kan de bestuurlijke drukte in de metropoolregio worden beperkt. Onze wens is dat door een andere organisatorische opzet ook de invloed van de gemeenteraden in Zuid-Kennemerland op het openbaar vervoerbeleid groter wordt. Wij vinden het een weeffout dat de gemeenteraad van Ouder-Amstel via de VRA op dit moment meer te zeggen heeft over de bussen van Rnet in Haarlem dan de gemeenteraad van Haarlem zelf (Haarlem)
Afspraak: dit punt behoeft geen aanpassing van de Samenwerkingsafspraken. Het ligt het meest voor de hand dat de gemeente Haarlem dit zelf eerst bilateraal met de Vervoerregio (en de Provinicie Noord-Holland?) bespreekt, en daarna wellicht ook in het platform Mobiliteit. Daar kan bekenen worden welke verdere stappen kunnen worden gezet. Indien men daar niet naar tevredenheid uit komt, kan het onderwerp worden geagendeerd in het bestuur en/of de AV.

- De samenwerkingsafspraken bieden meer mogelijkheden voor betrokkenheid van kleine gemeenten. Bijvoorbeeld door de directe vertegenwoordiging in de Algemene Vergadering en Raadtafel. Wij verzoeken u wel om bij het invullen van de informatievoorziening zoals beschreven in de samenwerkingsafspraken ook te kijken naar compacte informatievoorziening en bij kleine gemeenten op te halen of dit voldoende wordt gefaciliteerd (Hilversum, Gooise Meren, huizen, Wijdemeren, Weesp, Laren, Blaricum)
  Afspraak: dit punt behoeft geen aanpassing van de Samenwerkingsafspraken. Het niet niet helemaal duidelijk waar hier precies op wordt gedoeld. In onze communicatie werken we veelal zo compact en efficient mogelijk. De stukken voor overleggen zijn soms noodzakelijkerwijs wat uitgebreider. Als deelnemers suggesties hebben voor hoe deze informatievoorziening naar kleine gemeenten te verbeteren, dan staat de MRA-directie daar altijd voor open.

- Het is overigens niet alleen van belang om raden en Staten beter bij de MRA-samenwerking te betrekken, maar ook de inwoners van de Metropoolregio. We roepen het MRA-bestuur en het MRA-bureau op de mogelijkheid te onderzoeken dat van belangrijke MRA-vergaderingen een livestream beschikbaar komt, zodat ook burgers het verloop van die vergaderingen kunnen volgen (Provincie Noord-Hollland)
  Afspraak: dit punt behoeft geen aanpassing van de Samenwerkingsafspraken. Dit is vooralsnog even een stap te ver, en bovendien voor veel van de vergaderingen niet

wenselijk (als binnen een platform de strategie wordt besproken voor hoe te gaan opereren naar het Rijk bijvoorbeeld, of als een gesprek plaatsvind over hoe we ons willen verhouden tot onze triple helix partners, enzovoort). We gaan eerst een stap zetten door meer transparant te zijn in het delen van stukken.

- De Haarlemse raad verzoekt in overweging te nemen, naar het voorbeeld van de Metropoolregio Den Haag, om de inwoners van de MRA-spreekrecht toe te kennen. Inwoners kunnen hier dan gebruik van maken tijdens de openbare vergaderingen van de MRA als zij een belang hebben bij een onderwerp dat op de agenda van de vergadering staat (Haarlem)
  Afspraak: dit punt behoeft geen aanpassing van de Samenwerkingsafspraken. Dit is vooralsnog even een stap te ver, en bovendien voor veel van de vergaderingen niet wenselijk. Wel vinden we het een goed idee om te kijken hoe we de inwoners van de MRA ook een stem kunnen laten hebben/ input kunnen laten geven. De MRA-Directie zal hiertoe met een voorstel komen.

- We maken ons zorgen over de aandacht voor de standpunten van de kleinere oppositie partijen binnen de (raden en staten van de deelnemers van de) MRA (Provincie Flevoland, Almere, Lelystad)
  Afspraak: dit punt behoeft geen aanpassing van de Samenwerkingsafspraken. Het is aan de deelnemers van de MRA om hier tot een goede inbreng te komen in de MRA-gremia, waar ook de kleinere partijen in hun raad of staten zich achter kunnen scharen.

VOORDRACHT

Provinciale Staten van Noord-Holland

Haarlem, 26 oktober 2021

Onderwerp: Samenwerkingsafspraken MRA

Kenmerk: 921516-1720874

Bijlagen: 2

1. Inleiding

Voor het afgelopen zomerreces heeft de Regiegroep van de MRA de conceptversie van de samenwerkingsafspraken verzonden aan raden en Staten. Op 6 september 2021 is die conceptversie aan de hand van een Statenvoordracht besproken in de commissie EFB en op 13 september 2021 in de plenaire vergadering van PS. In aanvulling op de door GS gemaakte opmerkingen, heeft PS in twee moties (moties 2021-153 en 2021-157) nog enkele aanvullende aandachtspunten geformuleerd. Dit geheel aan opmerkingen is nadien toegezonden aan de transitiecommissie.

Op basis van de binnengekomen aandachtspunten en suggesties van alle MRA-overheden is door de transitiecommissie, met ambtelijke ondersteuning van het MRA-bureau, een definitieve versie van de samenwerkingsafspraken opgesteld. Dit is op 15 oktober aan alle MRA-partners voor bespreking verzonden, samen met een notitie waarin het MRA-bureau een handzaam overzicht presenteert van alle ontvangen suggesties en opmerkingen, en aangeeft of en hoe die in de definitieve versie zijn verwerkt.

De Statencommissie EFB zal de definitieve versie van de samenwerkingsafspraken behandelen op 28 oktober, waarna bespreking in de Statenvergadering van 8 november staat geagendeerd. De ambitie is om het traject feestelijk af te ronden op 10 december tijdens de MRA-bijeenkomst ‘State of the Region’.

In deze voordracht informeert het College u over haar visie op het voorliggende document.

2. Beoordeling van de samenwerkingsafspraken

Bij de inhoudelijke bespreking van de definitieve versie van de samenwerkingsafspraken willen we ons concentreren op de vraag in hoeverre de eerder door ons College en door uw Staten aangegeven aandachtspunten daarin zijn opgenomen. Het gaat daarbij in hoofdzaak om de volgende elementen:

- De rollen en vergaderfrequentie van de nieuw op te richten organen;

- De relatie tussen de MRA en de Vervoerregio;
- De positie van de deelregio's binnen de MRA;
- De inbreng van raden en Staten;
- De rol van de MRA-raadtafel;
- De relatie tussen deze procedurele afspraken en de inhoudelijke koers van de MRA.

Uit het door het MRA-bureau opgestelde overzicht van alle binnengekomen wensen en opmerkingen blijkt dat de hierboven genoemde aandachtspunten niet alleen door de provincie Noord-Holland zijn aangestipt, maar ook naar voren zijn gebracht door veel andere MRA-partners.

Aan veel verlangens kan tegemoet gekomen worden vanwege het feit dat het aankomende jaar 2022 beschouwd wordt als een 'overgangsjaar', waarin de nu nog papieren afspraken in de praktijk zullen worden getest. Naar aanleiding van de dan opgedane ervaringen kunnen het bestuur en de Algemene Vergadering vervolgens besluiten om de afspraken hier en daar wat bij te stellen.

Het College ziet in deze definitieve versie voldoende terug van de eigen opmerkingen die ook in de voorgaande Statenvoordracht aan u zijn gemeld. Enkele tekstuele onduidelijkheden zijn in deze versie verbeterd.

Ook aan de strekking van de twee Statenmoties moties 2021-153 en 2021-157 wordt tegemoet gekomen. De tekstsuggestie van motie 2021-153 (over de inbreng van de raadtafel) is overgenomen. De suggesties van 2021-157 (over het informeren van burgers, bijvoorbeeld door het '*livestreamen*' van vergaderingen) worden op dit moment nog niet omarmd, maar de mogelijkheid wordt open gehouden om hiertoe in de nabije toekomst alsnog toe over te gaan.

Het College is van mening dat geen overwegende bezwaren bestaan die maken dat aan de nu voorliggende definitieve samenwerkingsafspraken steun zou moeten worden onthouden. Deze afspraken bieden, zeker nu naar aanleiding van de opgedane praktijkervaringen nog bijgesteld kunnen worden, een goede basis om de ook voor de provincie Noord-Holland belangrijke bestuurlijke samenwerking in de MRA verder te versterken. Wij zien het aankomende jaar 2022 daarom met belangstelling en vertrouwen tegemoet.

3. Voorstel

Wij stellen u voor te besluiten overeenkomstig het bijgaande ontwerpbesluit.

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

dhr. A.Th.H. van Dijk, voorzitter

mw. R.M. Bergkamp, provinciesecretaris

Ontwerpbesluit

Nr. 64-2021

Provinciale Staten van Noord-Holland;

gelezen de voordracht van Gedeputeerde Staten van 26 oktober 2021;

besluiten:

1. In te stemmen met de samenwerkingsafspraken betreffende de Metropoolregio Amsterdam van 15 oktober 2021.

Haarlem, 15 november 2021

Provinciale Staten voornoemd,

, voorzitter

, statengriffier

Provincie Noord-Holland

Advies aan Provinciale Staten

T.b.v. Statenvergadering d.d. 8 november 2021
Commissie Economie, Financiën en Bestuur
Datum commissievergadering 28 oktober 2021

Onderwerp: **Voordracht:** 64
Definitieve samenwerkingsafspraken MRA

Uw contactpersoon
M.C.A. de Zwart
AD/STG

Doorkiesnummer 023-514 3756
zwartm@noord-holland.nl

3 november 2021

De commissie Economie, Financiën en Bestuur adviseert om de Statenvoordracht als bespreekstuk te agenderen voor de PS vergadering van 8 november 2021.
Een meerderheid van de commissie kan zich vinden in de afspraken.
Voor de gemaakte opmerkingen en vragen over de voordracht zie hieronder het uittreksel uit het conceptverslag van de commissie EFB van 28 oktober 2021.

10.a. Voordracht definitieve samenwerkingsafspraken MRA
10.b. MRA: Brief GS aan PS inzake samenwerkingsafspraken MRA

Mw. **De Groot** (SP) vraagt zich af ondanks dat de voorstellen van raden en Staten in de overeenkomst zijn verwerkt, deze bestuursorganen nu goed op de hoogte zijn van wat de samenwerkingsafspraken daadwerkelijk behelzen. Is het wenselijk om de opmerkingen van raden en Staten die volgens GS niet thuishoren in de overeenkomst, te verwijzen naar de toekomst? Het Manifest Werken aan een sterk vestigingsklimaat van VNO-NCW d.d. 6 juni 2021 is toegestuurd aan de informateur om in de formatie mee te nemen en te verwerken. Dit Manifest is door de MRA ondertekend maar zijn de raden en Staten hierover geraadpleegd en hebben zij ingestemd met deze ondertekening van het manifest? Alle bevoegdheden blijven bij raden en Staten van de deelnemers, want de MRA is een informeel samenwerkingsverband. De MRA-vertegenwoordigers en het lid van de raadtafel worden verzocht deze vragen te bespreken in de MRA. De moties 2021/153 en 157 zijn afgedaan.

Dhr. **Wagelaar** (PvdA) ondersteunt de voordracht waarin voldoende oog is voor democratische legitimiteit en effectieve samenwerking. Nu moet overgegaan worden tot de uitvoering zodat duidelijk wordt hoe het in de praktijk uitpakt. Hij is benieuwd naar de resultaten van de raadtafel en naar de procedure Wensen en Opvattingen, want vandaag werd na de beantwoording duidelijk dat PS hier weinig invloed op hebben. De moties 2021/153 en 157 zijn afgedaan.

Mw. **Kuiper** (CDA) vindt het een hamerstuk. Door middel van een evaluatie van de afspraken kan tijdens het overgangsjaar worden beoordeeld of deze voldoen aan de doelstellingen. De moties 2021/153 en 157 zijn afgedaan.

Dhr. **Dulfer** (GL) vindt de voorstellen voor de governance en de samenwerkingsafspraken goed. PS hebben uitgebreid gesproken over het ongelukkige of onjuiste gebruik van de termen ‘ambities en doelstellingen’ in

de concepttekst. GS geven aan dat de door PS geconstateerde bevindingen aan de orde worden gesteld in de komende vergaderingen van de transitie- en regiegroep. Wat zijn de ambities en doelstellingen van GS bij het aan de orde stellen van bevindingen wanneer PS de definitieve tekst gaat vaststellen? Wat willen GS daarmee bereiken? In de praktijk moet zich nog veel uitkristalliseren, ook de doorwerking van de afspraken in de eigen organisatie van de provincie. Een goede provinciale organisatie biedt een goede basis om kleinere gemeenten te ondersteunen bij het goed inbedden van de samenwerkingsovereenkomst in hun eigen organisatie. Wanneer komen er voorstellen voor de eigen werkwijze in de organisatie? De CdK moet zich ervoor inzetten om de angst bij gemeenten voor een dominante machtspositie van Amsterdam in de regio, weg te nemen. Het is juist anders, de afgelopen jaren heeft de MRA zich niet overtuigend bewezen en het risico blijft bestaan dat de MRA eindigt als een papieren tijger. Samenwerking komt niet vanaf papier tot stand, maar vanuit een innerlijke behoefte.

Mw. **Kapitein** (D66) vindt het een hamerstuk, hoewel de samenwerking pas in het eerste jaar echt vorm gaat krijgen. De vervanging van het woord ‘slechts’ door ‘in ieder geval’ bij de best practices voor de inbreng van wensen en bedenkingen door raden en Staten geeft een heel andere inkleuring van de samenwerking. Kan het college bevestigen dat de komende maanden de best practices voor de structurele betrokkenheid van raden en Staten worden ingevuld? Verwacht wordt dat de ambities en meervoudige doelstellingen scherper geformuleerd gaan worden in de komende jaren, ‘et cetera’ is niet voldoende. Men kijkt uit naar een succesvolle samenwerking om meer ambities in de provincie te realiseren. De moties 2021/153 en 157 zijn afgedaan.

Mw. **Van Meerten** (VVD) vindt het belangrijkste aspect dat de inrichting van de samenwerking goed wordt vormgegeven. Dit is een overgangsjaar, maar wat betekent dan de zin: “Wij blijven continu met elkaar in gesprek om het functioneren van de nieuwe governance te evalueren”. Wordt er tussentijds bijgesteld en door wie dan? Kan dit plaatsvinden zonder goedkeuring van raden en Staten? Men is blij met de toezeggingen over de financiële transparantie en de aanpassing van het woord ‘slechts’. De moties 2021/153 en 157 zijn afgedaan.

Dhr. **Mangal** (DENK) vraagt zich als Amsterdammer af of ook Zaandammers zich betrokken voelen bij de MRA. Hoe wordt dit gevoel buiten de regio Amsterdam in de samenwerking geadresseerd? Bestaat er wel voldoende draagvlak in de gemeenten?

Ines **Kostiç** (PvdD) constateert dat dit proces is gestart omdat burgers en volksvertegenwoordigers onvoldoende betrokken waren bij de MRA, daarom is het jammer dat de motie voor het beter informeren en betrekken van burgers geen steun krijgt. In het stuk staat dat de inhoud en procedures gekoppeld zijn, daarom is het jammer dat wel worden genoemd economie, luchtvaart en datahubs, maar niet een keer woorden als klimaat, biodiversiteit, natuur en gezondheid. Het blijft ondanks de grote crises bij vaagheden. Het is teleurstellend dat er weer geen echte keuzes worden gemaakt,

Dhr. **Van Dijk** (CdK) zal de complimenten overbrengen maar dankt gelijktijdig voor de snelle reacties van de 32 raden en 2 Staten en hun bijdragen aan het proces. De praktijk moet nu gaan bewijzen of alle papieren voornemens en ambities tot uitvoering gebracht kunnen worden. In alle werkbezoeken besteedt hij aandacht aan de worsteling die gemeenten doormaken met vele soorten samenwerkingsverbanden en hoe zij daarin kunnen optreden. Reeds bij de vorige bespreking is toegezegd op welke wijze de MRA-activiteiten in de eigen organisatie worden geïmplementeerd en dat PS tijdig zullen worden geïnformeerd en betrokken. Bij de bespreking in PS op 15 november a.s. zal hiervoor een tijdspad worden aangeboden, want zodra de nieuwe

structuur wordt ingevoerd, kan deze ingepast worden in de PS-vergadercyclus[1]. Het PS-lid van de raadtafel (nog niet bekend) bewaakt dat het MRA-proces ten aanzien van de betrokkenheid van raden en Staten vooraf goed wordt vormgegeven en niet achteraf. De Staten gaan zelf over wie er deelneemt aan de raadtafel namens Noord-Holland. Desgevraagd door de PvdD over het meenemen van opmerkingen van PS en het wel of niet indienen van een motie, stelt de CdK dat uitvoerig is gediscussieerd over de doelstellingen en kaders, maar eigenlijk ligt de focus op leidende thema's. Dat is ook uitgelegd in de regiegroep en daar was geen motie voor nodig, want het was duidelijk dat men hier helderder over moest zijn. De doelstellingen komen terug in de agenda en portefeuillehoudersoverleggen waar nieuw beleid wordt opgesteld. Het uiteindelijke voorstel en de doelstellingen worden door PS langs de provinciale kaders c.q. beleid gelegd, ook ten aanzien van natuur en klimaat. Moties worden beschouwd als een opdracht aan GS. In de toekomst kunnen ook moties en amendementen worden ingediend over MRA-voorstellen, zo moet het proces lopen, dan worden deze door de bestuurders namens de provincie meegenomen richting MRA. De kaderstelling en de controlefunctie door PS veranderen niet, die blijven zoals ze zijn. In antwoord op de vraag van DENK over de coördinerende rol van de provincie voor kleine gemeenten met het oog op de vrees voor de dominante rol van Amsterdam, wordt geantwoord dat gemeenten vanuit hun eigen kracht moeten deelnemen en dat zij zelf moeten aangeven op welke onderwerpen meer samenwerking en of ondersteuning nodig is. Het is ondoenlijk om in een document specifieke gevoelens weg te nemen, daarom moet men in dit overgangsjaar gezamenlijk in gesprek blijven. De organisatiestructuur en eventuele wijzigingen in de samenwerkingsovereenkomst komen terug bij PS. Het Manifest Werken aan een sterk vestigingsklimaat dat is ondertekend door de MRA maar niet is gedeeld met raden en Staten, wordt door de CdK afgestemd met gedeputeerde Zaal. Maar het manifest is eerder een lobbydocument waarin aandacht wordt gevraagd voor het vestigingsklimaat, dan dat het leidt tot besluitvorming. De MRA werkt binnen bepaalde kaders en een mandaat en die gelden ook voor de lobby van dergelijke documenten over het vestigingsklimaat. Als dit manifest binnen de kaders valt, dan is er niets aan de hand. De CdK komt hierop terug.

Tweede termijn

Ines **Kostiç** (PvdD) vraagt wie heeft besloten dat de aangenomen motie om burgers waar mogelijk, beter te betrekken, niet uitgevoerd wordt en dat transparantie wordt vormgegeven door stukken te publiceren.

Dhr. **Van Dijk** is groot voorstander van openheid en transparantie, dat is bekend. Tijdens de bespreking met PS heeft hij al aangegeven dat de inwoners van Noord-Holland toegang hebben tot heel veel bijeenkomsten en informatie, want het volksvertegenwoordigende overleg moet plaatsvinden in openbaarheid. Echter, bij de MRA kan niet alles geopenbaard worden, dat zou vergelijkbaar zijn met het installeren van camera's in alle kamers van het Provinciehuis. Het volksvertegenwoordigende overleg vindt in openbaarheid plaats, zodat inwoners kennis kunnen nemen van debatten en besluiten. De werkzaamheden in de MRA op het gebied van samenwerking zijn hetzelfde als in de ambtelijke provinciale organisatie, dit is vormgegeven in de samenwerkingsovereenkomst. Er blijkt op dit moment geen draagvlak te bestaan om de ingediende motie over te nemen en uit te voeren, maar hij hecht aan openbaarheid en bewoners krijgen alle gelegenheid om de MRA-processen te volgen.

De **voorzitter** constateert dat de voordracht als bespreekstuk naar PS wordt doorgeleid, aangezien niet alle fracties het als hamerstuk hebben benoemd.

[1] De CdK zal in de PS vergadering van 15 november hierover mondeling mededelingen doen.

Cie EFB 28 oktober 20221, behandeling MRA

Schriftelijke beantwoording vraag SP over manifest “werken aan een sterk vestigingsklimaat”

Door de SP zijn vragen gesteld over er manifest “werken aan een sterk vestigingsklimaat”. De SP vroeg of de raden en Staten hierover waren geraadpleegd en hun fiat hiervoor hadden gegeven. Tevens vroeg de SP of de vragen rondom de procedure onder de aandacht van het bestuur kunnen worden gebracht.

Bij navraag blijkt dat de raden en Staten hierover niet zijn geraadpleegd. Als het gaat om lobby vanuit de MRA, of het ondersteunen van lobby’s van andere partijen, is het aan het bestuur om te bepalen of een dergelijk manifest valt binnen de door de raden en Staten gestelde kaders. Op deze manier beschouwt men wanneer het aan het bestuur is om een dergelijk manifest te ondersteunen of dat er afstemming met de raden en Staten nodig is.

Van:	Statengriffie
Aan:	Statengriffie
Onderwerp:	Beantwoording vraag van Statenlid Noord-Holland | FW: Kaders voor het vragen van zienswijzen aan raden en Staten vooraf
Datum:	vrijdag 12 november 2021 11:33:20

Beantwoording ambtelijke technisch (12-11-2021)

We doelen hiermee op de kaders die door PS zijn vastgesteld en de afspraken tussen GS en PS. Op verschillende thema's/onderwerpen die de provincie aangaat, is beleid vastgesteld, zoals natuur, economie, bereikbaarheid etc. GS opereren binnen deze kaders en kunnen op basis hiervan activiteiten ontplooien. Wanneer er een bepaald thema of onderwerp zich aandient, en er wordt een gezamenlijke actie opgezet in MRA-verband (geldt ook bijvoorbeeld voor IPO-verband), dan wordt teruggekeken naar de kaders en afspraken die hierop van toepassing zijn. Op basis hiervan wordt bepaald of de desbetreffende actie ondersteund kan worden.

Van: Anna de Groot
Verzonden: woensdag 10 november 2021 9:56
Aan: info.metropoolregioamsterdam
CC: Wim Hoogervorst; Remine Alberts-Oosterbaan; heidi bouhlel;
Onderwerp: Kaders voor het vragen van zienswijzen aan raden en Staten vooraf

Goedemorgen,

Op 28 oktober 2021 werd aan de leden van de commissie EFB van Provinciale Staten gevraagd om te reflecteren op de Voordracht definitieve samenwerkingsafspraken MRA. De SP had nog een aanvullende opmerking die luidde: "Over één ding hebben wij nu alvast een opmerking, waarbij wij verwijzen naar het manifest 'Werken aan een sterk vestigingsklimaat' van VNO/NCW van 6 juli 2021. Dit manifest werd aan de informateur van het nieuw te vormen kabinet gestuurd met de bedoeling een en ander in de kabinetsformatie te bespreken/verwerken. Dit manifest werd ook door de MRA ondertekend (niet door de provincie Noord-Holland, overigens). Wij vragen ons af of raden en Staten met betrekking tot dit manifest zijn geraadpleegd en of de raden en Staten hun fiat hebben uitgesproken ter ondertekening van dit manifest. Immers, zoals in de samenwerkingsafspraken staat: "Alle bevoegdheden blijven volledig bij de raden en Staten van de deelnemers. De MRA is een informeel samenwerkingsverband en vormt geen aparte bestuurslaag met eigen bevoegdheden of wettelijke taken." Het lijkt ons van belang om de samenwerkingsafspraken te respecteren, de MRA moet zich daaraan houden. Wij verzoeken onze MRA- vertegenwoordigers en ons lid van de raadtafel een en ander ter sprake te brengen in de MRA."

De portefeuillehouder, de Commissaris van de Koning, wist ter plekke geen antwoord op de opmerking van de SP. Later kreeg ik zijn antwoord binnen. Dat luidde: "*Door de SP zijn vragen gesteld over er manifest "werken aan een sterk vestigingsklimaat". De SP vroeg of de raden en Staten hierover waren geraadpleegd en hun fiat hiervoor hadden gegeven. Tevens vroeg de SP of de vragen rondom de procedure onder de aandacht van het bestuur kunnen worden gebracht.*
Bij navraag blijkt dat de raden en Staten hierover niet zijn geraadpleegd Als het gaat om lobby vanuit de MRA, of het ondersteunen van lobby's van andere partijen, is het aan het bestuur om te bepalen of een dergelijk manifest valt binnen de door de raden en Staten gestelde kaders. Op deze manier beschouwt men wanneer het aan het bestuur is om een dergelijk manifest te ondersteunen of dat er afstemming met de raden en Staten nodig is."

Omdat ik nergens kan vinden wat de door de raden en Staten gestelde kaders zijn in een dergelijk geval, het ondertekenen van – bijvoorbeeld – een manifest afkomstig van het bedrijfsleven, ben ik benieuwd wat de kaders in een dergelijk geval zijn en waar deze zijn vastgelegd. Ook vraag ik me af of democratisch is besloten wat de kaders zijn.

Kunt u mijn vraag (spoedig) beantwoorden?

Met vriendelijke groet,

Anna de Groot
Lid van Provinciale Staten van Noord-Holland voor de SP

M226-2021/PS 15-11-2021
VERWORPEN

Motie Grootste uitdagingen expliciet onderdeel maken van MRA

Provinciale Staten van Noord-Holland in vergadering bijeen op maandag 15 november 2021, ter behandeling van de voordracht Definitieve samenwerkingsafspraken MRA (VD-64);

constaterende dat;

- wetenschappers en burgers wereldwijd pleiten voor het in samenhang sterker en sneller aanpakken van de twee grote en meest urgente crises: de klimaatcrisis en de biodiversiteitscrisis;
- activiteiten van de MRA regelmatig direct of indirect invloed zullen hebben op klimaat en biodiversiteit;
- de MRA een rol speelt in de nationale, internationale en Europese lobby;

overwegende dat;

- bij de Verstedelijkingsstrategie MRA een motie is aangenomen die uitspreekt dat gezonde leefomgeving en leefbaarheid van levensbelang zijn en daarom voorop zouden moeten staan. In die motie wordt gevraagd om gezonde leefomgeving en leefbaarheid voortaan een essentieel vertrekpunt te laten zijn binnen de MRA;[1]

- klimaat, natuur/biodiversiteit en gezondheid toch geen enkele keer expliciet genoemd worden in de samenwerkingsafspraken en zelfs niet onder de drie thema's;

- dit terwijl juist de drie thema's (samen met de ambitie) volgens de MRA *"een inhoudelijk kader voor de MRA Agenda"* vormen. Ze bepalen dus ook de inhoudelijke richting van de MRA. In de samenwerkingsafspraken wordt zelfs gezegd dat ze '*de kracht en het onderscheidende vermogen van de MRA'* tekenen;

- klimaat, biodiversiteit en gezondheid van dusdanig belang zijn, dat het niet volstaat deze belangrijke onderwerpen slechts te impliceren met woorden als 'et cetera' en 'leefkwaliteit';

gehoord de discussie,

spreken uit;

- dat het belangrijk is klimaat, biodiversiteit en gezondheid expliciet te benoemen en mee te nemen als kaders van het werk van de MRA;

en verzoeken GS;

- waar mogelijk dit verzoek van PS in te brengen binnen de MRA en expliciet te benoemen bij de uitwerking van bijvoorbeeld de drie thema's uit de samenwerkingsafspraken;

en gaan over tot de orde van de dag.

Jaap Hollebeek en Ines Kostic
Partij voor de Dieren

Anna de Groot
SP

Süleyman Koyuncu
DENK Noord-Holland

[1] https://noordholland.partijvoordedieren.nl/moties/motie-verstedelijkingsstrategie-mra-leefomgeving-en-leefbaarheid-voorop

Partij voor de Dieren
Statenfractie Noord-Holland

DENK NOORD-HOLLAND

M225-2021/PS 15-11-2021
AANGEHOUDEN

Consequent gebruik van woord 'thema's' i.p.v. 'doelstellingen' MRA

Provinciale Staten van Noord-Holland in vergadering bijeen op maandag 15 november 2021, ter behandeling van de voordracht Definitieve samenwerkingsafspraken MRA (VD-64);

constaterende dat;

- er in de eerdere versie van de samenwerkingsafspraken werd gesproken over 'de centrale ambitie en drie doelstellingen' van de MRA en daarbij werd gezegd dat dit de kaders vormt voor de belangrijke MRA-Agenda;

- na discussie in PS in september in de definitieve versie de drie 'doelstellingen' veranderd zijn in drie '**thema's**';

- dat echter niet consequent door de hele tekst van de samenwerkingsafspraken is doorgevoerd en er vaak nog wordt verwezen naar de drie '**doelstellingen**' (o.a. op p.28 en p.29, maar ook meermaals onder paragraaf B.2, zelfs in de titel)[1];

overwegende dat;

- dit ogenschijnlijk een onbewuste redactionele fout is, die middels een kleine technische wijziging kan worden rechtgezet;

- het gaat om belangrijke afspraken, waarbij de formulering zorgvuldig moet zijn;

gehoord de discussie,

verzoeken GS om;

- bij de MRA in te brengen bij de Definitieve samenwerkingsafspraken de term 'doelstellingen' waar van toepassing te vervangen door 'thema's';

en gaan over tot de orde van de dag.

Jaap Hollebeek en Ines Kostic
Partij voor de Dieren

Süleyman Koyuncu
DENK Noord-Holland

---

[1] Voorbeelden waarbij 'doelstellingen' i.p.v. 'thema's' worden gebruikt: p.28 *"Elk jaar voordat een nieuwe MRA Agenda wordt opgesteld, worden vanuit de Samenwerkingsafspraken ook de centrale ambitie en **drie doelstellingen** herijkt: ook dit vormt input voor het inhoudelijke kader uit het startdocument."*
p.29 *"Daarnaast zijn er drie centrale inhoudelijke ambities/**doelstellingen** in opgenomen. Deze vormen een inhoudelijk kader voor de MRA Agenda."*
Onder paragraaf B.2 meerdere malen, zoals: *"Elke vier jaar worden de centrale ambitie en de **doelstellingen** geformuleerd om de integraliteit van bestuurlijke afwegingen te bevorderen, focus te geven aan het bestuurlijke gesprek en de interne en externe profilering te versterken. Deze ambitie en **doelstellingen** zijn overkoepelend aan de MRA Agenda. Dit betekent dat opgaven en de uitwerking daarvan die we opnemen in de MRA Agenda direct of indirect bijdragen aan de realisatie van de geformuleerde ambitie en **de doelstellingen**."*

M227-2021/PS 15-11-2021
AANGEHOUDEN

Motie input PS vragen bij lobby-agenda MRA

Provinciale Staten van Noord-Holland in vergadering bijeen op maandag 15 november 2021, ter behandeling van de voordracht Definitieve samenwerkingsafspraken MRA (VD-64);

constaterende dat;

- de MRA een externe rol heeft middels de lobby richting het Rijk, Europa en samenwerkingsverbanden, maar bijvoorbeeld ook in de gezamenlijke profilering richting bedrijven die zich hier mogelijk willen vestigen;

- de lobbyactiviteiten van invloed kunnen zijn op subsidies vanuit Europa;

- de activiteiten op het gebied van lobby volgens de samenwerkingsafspraken “een bijdrage leveren aan belangenbehartiging, kennisdeling, beïnvloeding rond en financiering van de uitvoeringslijnen uit de MRA Agenda”;

- de lobby-agenda wordt vastgesteld in het MRA-Bestuur en ter kennisname naar de AV wordt verzonden;

- de AV het document bespreekt en door middel van gedragen adviezen nog suggesties voor wijzigingen kan aandragen bij het MRA-Bestuur;

overwegende dat;

- de lobby-agenda een belangrijk middel is om gezamenlijke doelen te bereiken;

- volksvertegenwoordigers daar derhalve via de AV proactief bij betrokken kunnen worden;

- dit in de huidige samenwerkingsafspraken niet duidelijk wordt gewaarborgd;

- Provinciale Staten onderling kunnen afspreken hoe eigen AV-leden input kunnen ophalen van PS en de samenwerkingsafspraken daarvoor niet hoeven te worden aangepast;

gehoord de discussie,

spreken uit;

- dat de toekomstige AV-leden vanuit Provincie Noord-Holland zo vroeg mogelijk in het proces van de vaststelling van de lobby-agenda Provinciale Staten zullen informeren;

- dat de AV-leden daarbij tijdig (via bijvoorbeeld een extra bijeenkomst of via agendering in de betreffende Statencommissie) volksvertegenwoordigers om input zullen vragen, met het doel dat mee te nemen als eventueel advies richting het Bestuur;

en gaan over tot de orde van de dag.

Jaap Hollebeek en Ines Kostic	Süleyman Koyuncu	Ilse Bezaan	Joyce Vastenhouw
Partij voor de Dieren	DENK Noord-Holland	PVV	Forum voor Democratie

Provincie Noord-Holland

PS-vergadering

Dossiernummer	7899
Extern Zaak ID	1700864
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	15 november 2021
Agendapunt	15
Omschrijving	Initiatiefvoorstel VVD en D66 “Opvolging expertmeeting Bedrijfsopvolging in de agrarische sector” (NR-65).
Organisatieonderdeel	BEL/RE&E

Geagendeerd	Vergaderdatum
Ingekomen stukken ter kennisname	31 oktober 2021
PS-vergadering	**15 november 2021**

Toelichting

De fracties D66 en VVD hebben een initiatiefvoorstel ingediend inzake “Opvolging expertmeeting Bedrijfsopvolging in de agrarische sector”. Het college heeft over dit initiatiefvoorstel een advies opgesteld.

Provincie Noord-Holland

--- Initiatiefvoorstel ---

Opvolging expertmeeting Bedrijfsopvolging en aantrekken van talent in de agrarische sector

ZONDER (NIEUWE) BOEREN GEEN VOEDSEL EN BLOEMEN

Arja Kapitein (D66)
Bas de Wit (VVD)
Commissie Natuur, Landbouw en Gezondheid
30 augustus 2021

Betreft: De fracties van D66 en VVD bespreken graag met andere leden van Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten vervolgstappen die de provincie kan ondernemen naar aanleiding van de op 23 juni 2021 georganiseerde expertmeeting over bedrijfsopvolging en het aantrekken van talent in de agrarische sector.

Doel: Gecombineerd met de uitvoering van de Voedselvisie, zoals vastgesteld door Provinciale Staten in februari 2021, initiatieven te nemen samen met de agrarische sector en relevante ketenpartijen ter bevordering van de aantrekkelijkheid van een (economisch) gezonde en duurzame agrarische sector voor (toekomstig) ondernemers en medewerkers.

Inleiding: De toetredingsdrempels om een agrarisch bedrijf te beginnen of over te nemen zijn relatief hoog. Dat komt doordat het werk niet alleen arbeidsintensief is (fysiek werk), maar ook kapitaalintensief. Een agrarisch ondernemer heeft onder andere grond, (dieren), bedrijfsgebouwen, trekkers en machines nodig. Het überhaupt kunnen verwerven van grond in de huidige tijd van schaarste is de eerste drempel. Voor al deze bedrijfsmiddelen heeft een starter vaak niet alleen een forse bancaire financiering nodig maar zal de starter zelf of uit eigen kring ook geld moeten inbrengen. Veranderende wet- en regelgeving heeft grote invloed op het verdienvermogen van het bedrijf, en daarmee op de verdiencapaciteit van investeringen, zoals bijvoorbeeld de mogelijke inkrimping van de bedrijfsopvolgingsfaciliteit in de schenkbelasting en de eventuele afschaffing van de landbouwvrijstelling.
Ook is de maatschappelijke waardering/externe beeldvorming mogelijk een factor die mensen ervan weerhoudt om in de agrarische sector te gaan werken, laat staan er een bedrijf te beginnen of over te nemen.

Boeren horen echter bij Noord-Holland, niet alleen vanwege hun bijdrage aan ons voedsel, onze bloemen, het landschap en de biodiversiteit. Boeren dragen direct bij aan de landschapsbeleving van inwoners en toeristen: de koe in de wei en het bloemenveld in bloei. Boeren beheren recreatie-, water- en natuurgebieden. Bovendien maakt de agrarische sector zo'n 7,5% uit van de nationale economie, en zorgt voor werkgelegenheid – bijvoorbeeld ook in de transportsector en voor jongeren.

De fracties van D66 en VVD zijn bezorgd, maar zien ook kansen. Starters zijn een kans voor innovatie in de sector. Maar dan moeten er wel starters zijn. Wie zijn de boeren van de toekomst, en wat kan de provincie bijdragen aan het aantrekkelijk houden van de agrarische sector als werkveld? Daarover gaat deze notitie.

Probleemstelling: Uit de expertmeeting zijn de volgende aspecten naar voren gekomen die het starten of overnemen van een agrarisch bedrijf bemoeilijken, of die mensen ertoe doen besluiten om hun carrière elders vorm te geven:

- Onduidelijk perspectief: Zowel bestaande als toekomstige ondernemers twijfelen openlijk aan het perspectief om op bedrijfseconomisch verantwoorde gronden een onderneming te kunnen runnen. In een markt die veelal concurreert op prijs en/of kwaliteitsimpulsen in het begin van de keten niet of nauwelijks tot hogere marges leiden, wordt het steeds lastiger om (hoge) investeringen terug te verdienen. Het kapitaalkrachtige karakter van het agrarisch bedrijf versterkt bij een bedrijfsovername dit effect.
  Nieuwe perspectieven en bedrijfsvormen zijn er ook. Deze vragen echter een langere termijn om te komen tot volle ontwikkeling. Dat maakt deze perspectieven ook financieel risicovoller, waardoor bancaire financiering lastiger is.
- Wet- en regelgeving: Door de stapeling van Europese en nationale wet- en regelgeving, versterkt door met name het natuurbeleid van de provincie, zijn bedrijven steeds meer tijd en geld kwijt aan administratie en aanpassingen om aan regelgeving te voldoen. Bovendien is de snelheid van verandering in wet- en regelgeving hoog, waardoor de benodigde anticipatietijd soms kort is. Daarnaast, zo schrijft bijvoorbeeld ook de Adviescommissie Stikstof, is wet- en regelgeving teveel gefocust op het middel (en daarmee de bedrijfsvoering) in plaats van het doel. Deze factoren ontmoedigen ondernemerschap. Deze spiraal omlaag van regelgeving wordt versterkt door het niet altijd effectief zijn van nieuwe regels, het opzoeken van de grenzen en soms overschrijden van de regels door sommige spelers. Er lijkt zo geen einde te komen aan deze neergang van regels. Fundamentele (systeem)veranderingen zijn nodig, maar kunnen alleen gezamenlijk worden. De GLB-ontwikkelingen in Europa zijn hoopvol, maar gaan mogelijk nog niet snel en niet ver genoeg.
- Imago: Sinds het uitbreken van de stikstofcrisis in 2019 heeft de agrarische sector zich landelijk geprofileerd. Grote groepen boeren voelen maatschappelijke en politieke druk, en voelen zich lang niet altijd meer gewaardeerd voor hun werk in bijvoorbeeld de voedselketen door de aandacht voor klimaat- en milieuproblemen. Dergelijke problemen vragen om verbetering en actie door bedrijven, maar door de focus hierop verliezen deze ondernemers het vertrouwen in het bredere perspectief. Hun protesten klinken luid en duidelijk door. Deze protesten versterken echter wel het negatieve sentiment. Andere boeren, die wel oplossingen zien of het anders doen, proberen hun stem te laten horen. Maar deze geluiden zijn zachter van toon , behalen minder aandacht van de pers en hebben daarom minder impact op het grote publiek.
- Grondmarkt: Landbouwgronden zijn schaars en grondprijzen lopen nog steeds op. Er is veel speculatie op de grondmarkt. Bestaande agrarische bedrijven proberen aanliggende percelen te bemachtigen als die op de markt komen. Hiermee worden de

achterblijvers nog groter en kapitaalintensiever. Dit verhoogt de drempel voor starters, zeker als starters willen starten met kleinere en innovatieve bedrijven.
Daarnaast wordt het agrarisch areaal ieder jaar kleiner door functieverandering naar woningbouw, natuur of industrie. Ook het beleid van de Europese Centrale Bank en de effecten daarvan op rente en risicobereidheid hebben een prijsopdrijvend effect.

- Onbekendheid met de sector: Jongeren zijn vaak onbekend met het werk in de agrarische sector. Hoewel de eerste kennismaking met de sector vaak is door een bijbaan als bollenpeller of in de kas, schuilt achter dat soort werkzaamheden grote, technische complexiteit schuil. Onbekend maakt onbemind, waardoor jongeren relatief minder voor groene opleidingen kiezen.

Denkrichtingen:

Op basis van de probleemstelling en het gehoorde tijdens de expertmeeting hebben wij de volgende denkrichtingen om de aantrekkelijkheid van de agrarische sector te waarborgen voor (toekomstig) ondernemers en medewerkers:

- Wereld-verbeterend: De agrarische sector draagt direct bij een meerdere werelddoelen van de Verenigde Naties, zoals voedselzekerheid voor iedereen. Daarnaast speelt de agrarische sector een vooraanstaande rol in het aanpakken van de klimaatvraagstukken bijvoorbeeld op het gebied van water, energie en milieu. Het kunnen bijdragen aan deze vraagstukken kan mensen tot de sector aangetrokken voelen. Vanuit deze benadering van de sector, wordt de sector zelf aantrekkelijker, vooral voor starters met idealen.
- Technisch uitdagend: Precisielandbouw, zaadveredeling en plantenweerstand. Zomaar wat voorbeelden van hoog-technische innovatie in de agrarische sector, maar typisch zaken die onbekend zijn bij bijvoorbeeld jongeren die voor een beroepskeuze staan. Het meer zichtbaar maken en praktisch combineren van innovatiekansen met onderwijs kan de sector aantrekkelijker maken.
- Ondernemerschap: Vertrouwen is de basis voor ondernemerschap. In de relatie overheid en sector kan dit vertrouwen centraal staan door te focussen op gemeenschappelijke ambities en doelen – gelijk aan de 17 werelddoelen van de Verenigde Naties. In wet- en regelgeving moet dan ook het doel en niet het middel centraal staan. Meer vrijheid voor ondernemerschap daagt mensen uit en spreekt ondernemers aan op hun creativiteit. Daarmee wordt iedere baan uitdagender.
- Verdienvermogen: Door te investeren in het verdienvermogen van agrarisch bedrijven neemt de terugverdientijd van investeringen af. Het begint bij de consument die bewust producten koopt en bereid is te betalen voor kwaliteit – niet alleen van het product, maar ook voor hoe het gemaakt is. Daarnaast maken veranderende omstandigheden alternatieve teelten interessant, of soms noodzakelijk. Het onderzoeken van alternatieve verdienmodellen en verbreding van het bedrijfsmodel dragen bij aan een toekomstbestendige sector.

- Gemeenschapszin: De agrarische sector levert producten voor het dagelijks gebruik. Dit is een sterk vertrekpunt voor het lokaal wortelen in de gemeenschap. Daarnaast zijn de afgelopen jaren lokaal initiatieven ontstaan om als buitenstaander actief te worden in de agrarische sector, of ter stimulering van lokale afzet van producten naast het leveren op de vaak Europese markt. Deze gemeenschapszin kan een aantrekkende werking hebben voor mensen.

Gevraagd:

Wij gaan graag met de fracties en GS het gesprek aan over de volgende door ons uitgewerkte concretiseringen van de genoemde denkrichtingen voor starters en bedrijfsvolgers. Onze vraag: welke van de onderstaande concretiseringen heeft ook uw prioriteit?

1. Een arbeidsmarktprogramma voor de agrarische sector opzetten in samenwerking met onderwijsinstellingen en het bedrijfsleven, zoals de provincie ook doet voor de technische sector. Dit kan door, in lijn met de Voedselvisie, (onderzoeks)projecten op te zetten met ondernemers en studenten gerelateerd aan uitdagingen zoals zoetwaterbeschikbaarheid, regeneratieve landbouw en/of emissiearme landbouw. Ook kan een introductie van “starterspakketten” hier onderdeel van zijn. Denk hierbij aan starterspakketen in de vorm van bijvoorbeeld bijeenkomsten, online sessies en/of coachingstrajecten, inclusief de inzet van het platform www.boerenbusinessinbalans.nl.
2. Het nog verder onderzoeken van de mogelijkheid tot grotere toepassing van verbrede bedrijfsmodellen in de agrarische sector voor ondernemers, bijvoorbeeld door een recreatieve of zorgfunctie of natuurbeheer. Denk hierbij bijvoorbeeld aan het faciliteren van de verbreding van de landbouw door het proces van het verkrijgen van vergunningen voor verbreding te vereenvoudigen of aan een beleid voor het benutten van overblijvende bedrijfsgebouwen bij stoppers. Alles natuurlijk in goede afstemming met gemeentelijk beleid en in overleg met financiële instellingen om de kapitaalvoorziening goed mee te nemen;
3. Het onderzoeken, in samenwerking met relevante ketenpartijen, van de vraag van agrarische gronden in het algemeen en de behoefte bij startende ondernemers om zonder grondeigendom een agrarisch bedrijf te kunnen starten specifiek in relatie tot het aanbod van dergelijke gronden door huidig grondeigenaars en de provincie (grondbeleid). Betrek in dit onderzoek ook de rol van beleggers op de agrarische grondmarkt. Overweeg een aandeel van de eigen provinciale grond beschikbaar te stellen als ´experimenteerruimte´ voor maatschappelijke doelen zoals genoemd onder denkrichting 1;
4. Het focussen op beleidsdoelen (in plaats van op middelen) bij de uitvoering van (nieuw) provinciaal beleid zoals het versterken van de aantrekkingskracht van de sector voor ondernemers en medewerkers, het waarborgen het langjarig verdienvermogen van ondernemingen, het verminderen van emissies (o.a. stikstof, CO2 en methaan) en het beheren van NNN-waardige natuur, onder andere in de diverse gebiedsprocessen in de provincie. In de

uitwerking naar provinciale regelgeving proactief het gesprek over de bedrijfseconomische, klimaat- en natuurimpact voeren met vertegenwoordigers uit de agrarische sector;

5. Het actief uitdragen van de bijdrage van de agrarische sector in de vitaliteit van het platteland in combinatie met de potentiële effecten van het ontbreken van die bijdragen, in onder andere de gebiedsprocessen waarover de provincie de regie voert.

Vanuit de commissie NLG wordt, mits voor de betreffende maatregelen voldoende draagvlak is en de prioritering van de uitvoering daarvan is bepaald, GS gevraagd om de bovengenoemde concretiseringen van de denkrichtingen in uitvoering te brengen, in samenhang met reeds lopend beleid op diverse andere terreinen en PS over 6 maanden te informeren over de voortgang. Indieners stellen voor om te starten met de eerste 3 genoemde maatregelen. Indien financiering benodigd is voor het uitvoeren van bovengenoemde maatregelen, vragen wij GS om deze te vinden in de bestaande budgetten – bijvoorbeeld maar niet uitsluitend van de Voedselvisie – en bij PS terug te komen als de financiering een knelpunt blijkt te zijn.

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

W.J. Ates-Janssens

BEL/REE

Telefoonnummer +31235143784

janssensw@noord-holland.nl

Verzenddatum

07 OKT. 2021

Kenmerk

1700864/1700869

Uw kenmerk

1699357/1699358

Betreft: Advies inzake het initiatiefvoorstel "Opvolging expertmeeting Bedrijfsopvolging in de agrarische sector"

Geachte leden,

Op 27 augustus 2021 ontvingen wij via de Statengriffie het initiatiefvoorstel van de fracties D66 en VVD inzake "Opvolging expertmeeting Bedrijfsopvolging in de agrarische sector".

Op grond van artikel 42 van het Reglement van Orde voor de vergaderingen en werkzaamheden van Provinciale Staten en Statencommissies van Noord-Holland 2015 zijn wij gevraagd hierover advies uit te brengen. Dit advies treft u hierbij aan.

Inhoud van het initiatiefvoorstel

Het voorstel bouwt voort op de Expertmeeting over bedrijfsopvolging en het aantrekken van talent in de agrarische sector van 23 juni 2021. Deze expertmeeting was georganiseerd door de fracties van D66 en VVD.

Het initiatiefvoorstel heeft tot doel om samen met de agrarische sector en relevante ketenpartijen initiatieven te ontplooien ter bevordering van de aantrekkelijkheid van een (economisch) gezonde en duurzame agrarische sector voor (toekomstig) ondernemers en medewerkers. De indieners leggen daarbij een relatie met de Voedselvisie die door Provinciale Staten is vastgesteld.

Het voorstel beschrijft een aantal denkrichtingen en bevat vijf concrete maatregelen, te weten:

1. Een arbeidsmarktprogramma opzetten in samenwerking met onderwijsinstellingen en het bedrijfsleven, met (onderzoeks-)projecten voor ondernemers en studenten (bijvoorbeeld over zoetwaterbeschikbaarheid) en met starterspakketten (o.a. coaching).

2. Het verder onderzoeken van verbrede bedrijfsmodellen.

3. Het met ketenpartijen onderzoeken van de vraag naar agrarische grond in het algemeen en de behoefte bij startende ondernemers om

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

zonder grondeigendom een agrarisch bedrijf te starten. U vraagt daarbij te overwegen om provinciale grond ter beschikking te stellen voor experimenteerruimte voor maatschappelijke doelen, zoals genoemd onder punt 1.

4. Het focussen op beleidsdoelen en dit mee te nemen onder andere in gebiedsprocessen en gesprekken met de agrarische sector.

5. Het actief uitdragen van de bijdrage van de agrarische sector in de vitaliteit van het platteland in onder andere de gebiedsprocessen waarover de provincie de regie voert.

Indieners stellen voor om te starten met de eerste drie genoemde maatregelen.

Advies

De expertmeeting met interessante voordrachten hebben wij als een inspirerende bijeenkomst ervaren. De uitdagingen voor (toekomstig) ondernemers zijn groot en herkenbaar. Wij zijn het eens met de initiatiefnemers dat inzet voor (toekomstig) ondernemers en inzet om talent aan te trekken voor de agrarische sector belangrijk is. Er ligt een opgave voor de sector zelf, voor overheden en voor ketenpartners. Het is een opgave die door ons wordt herkend en aansluit bij een recent verschenen SER-advies[1] over de noodzaak van een landbouwakkoord met als titel: 'Naar duurzame toekomstperspectieven voor de landbouw'. Het SER-advies geeft aan dat het verdienvermogen van de boer en de positie en scholing van werknemers binnen de sector bijzondere aandacht verdienen.
Wij zien ondernemers, de sector, onderwijs en kennisinstellingen, maatschappelijke organisaties en overheden die aan de slag zijn met verschillende initiatieven. De maatschappelijke aandacht voor duurzaam produceren en het verdienvermogen van de agrariër die voedsel produceert en het land beheert, neemt toe. De druk op de landbouwgronden is groot vanwege meerdere maatschappelijke opgaven.

De vijf maatregelen uit het initiatiefvoorstel zijn alle van waarde, doch gelet op capaciteit en middelen en de te bereiken doelen, is het aan te raden om keuzes te maken. In uw initiatiefvoorstel geeft u een prioritering aan voor de eerste drie genoemde maatregelen. Wij zijn er voorstander van om te concentreren op meekoppelkansen in bestaand beleid en eventuele extra interventies gericht in te zetten. Onze voorkeur is om te concentreren op maatregel 2 en grondaspecten daarbij te betrekken.

Puntsgewijs gaan wij in op de vijf voorgestelde maatregelen.

1. Arbeidsmarktprogramma

Met betrekking tot de arbeidsmarkt is er krapte en nu al een 'gevecht' op de arbeidsmarkt om het aandeel mensen die technische beroepen kiezen te vergroten. In uw voorstel worden daar ook "groene beroepen"

[1] https://www.ser.nl/nl/Publicaties/toekomstperspectieven-landbouw

aan toegevoegd. Wij herkennen de spanning op de arbeidsmarkt in de agrarische sector. Wij zien meerdere initiateven die zijn gericht op het aantrekken van talent en slim verbinden van ondernemers en studenten, onder meer bij de Greenports. Recent heeft onze werkambassadeur John Herfkens een technische briefing verzorgd voor uw commissie EFB op 6 september jl. Eén van de projecten waar de provincie bij betrokken is, betreft het opzetten van een inclusief model in Oosterdel. Doel is studenten en mensen met afstand tot de arbeidsmarkt samen laten werken en leren om alles over zaadverdeling te ontdekken. "

Groenpact (https://www.groenpact.nl/over-groenpact) richt zich vanuit de topsector Agri&Food primair op groen talent en groene kennis. Vanuit een krachtige groene kenniskolom (vmbo, mbo, hbo en wo) wordt ingezet op cross-sectorale samenwerking voor onderwijsvernieuwing en praktijkinnovatie.
Vanuit de provincie ondersteunen we direct of via de uitvoeringsagenda's van de netwerken waarin wij participeren (Greenports en Voedsel Verbindt) de activiteiten van Groenpact. Bijvoorbeeld door o.a. de inzet van RIF-subsidiegelden voor living labs, hybride docentschap, hybride leeromgevingen en actueel onderwijs, te werken aan het imago van de sectoren (8-groene werelden https://www.groenpact.nl/groene-werelden), communicatiemodel en een degelijke aanpak om de kloof tussen arbeidsmarkt en onderwijs te slechten (versnellingsprogramma arbeidsmarkt).

Opleiden voor de banen van morgen en versterken van de innovatiekracht van bedrijven is eveneens een thema van FICA (Food Innovation Community in Actie). Samen met o.a. partners van Voedsel Verbindt partners creëren zij daarom 'innovatieve ruimtes', waarin studenten, ondernemers en docenten met elkaar werken aan creatieve (keten)vraagstukken en oplossingen.

Een voorbeeld van projecten van ondernemers met studenten waar wij aan bijdragen is "Biodivers perspectief" met demonstratieleerbedrijven, Duurzaam bloemkoolproject en Monitoring van koolstofopslag in de bodem met satellietbeelden. Deze projecten -waarin onder meer het Clusiuscollege en Amsterdam Green Campus participeren- kunt u vinden op www.boerenbusinessinbalans.nl.

De agrarische sector investeert in bedrijfsopvolging en agrarische jongeren. De LTO, NAJK (Nederlands Agrarisch Jongeren Kontakt), de Greenports bieden, veelal in samenwerking met andere experts, tal van activiteiten aan gericht op bedrijfsopvolging en Human Capital in de land- en tuinbouw. NAJK bereidt agrarische jongeren voor op hun toekomst en helpt een brede visie op hun eigen positie en die van de agrarische sector te ontwikkelen, onder meer met cursussen voor bedrijfsopvolgers; Boer zoekt Boer (voor bedrijven zonder opvolgers en boeren zonder bedrijf) en Living lab 'zij-instromers'.

Financiële instellingen (financiers, accountants) adviseren en begeleiden starters en ondernemers die hun bedrijf willen overdragen.

Conclusie:
Wij delen de visie van de initiatiefnemers dat het thema arbeidsmarkt en onderwijs cruciaal is. Wij zien een groot scala aan activiteiten die bijdragen aan het aantrekken van talent voor de agrarische sector en support van ondernemers. De capaciteit en middelen die wij inzetten

voor het thema achten wij passend. Wij zien geen noodzaak tot het opzetten van een arbeidsmarktprogramma.

2.Verbrede bedrijfsmodellen

Deze denkrichting bevat een viertal aspecten:
a) Nevenactiviteiten
In de Omgevingsverordening Noord-Holland 2020 is er ruimte voor agrarische bedrijven om nevenactiviteiten te ontplooien. Daar zitten wel beperkingen aan om te voorkomen dat er stedelijke ontwikkelingen in het landelijk gebied plaatsvinden. De vergunningverlening is in eerste instantie een toets van de gemeente aan het vigerende bestemmingsplan. De financiering van nevenactiviteiten is een verantwoordelijkheid van de ondernemer en zijn financiers. Wij bieden MKB inclusief agrariërs wel ondersteuning met subsidieregelingen en het MKB-instrumentarium. Primair ligt het financieringsvraagstuk en het runnen van een onderneming bij de ondernemer zelf.

b) Vrijkomende agrarische bebouwing.
Bij vrijkomende agrarische bebouwing gaat het over ondernemers die stoppen met hun agrarisch bedrijf. In artikel 6.15 van het ontwerp-Omgevingsverordening Noord-Holland 2022 is opgenomen dat de opstallen kunnen worden gebruikt voor bijvoorbeeld kleinschalige recreatie of dat gebouwen worden gesloopt ten behoeve van het bouwen van een beperkt aantal burgerwoningen. Inzake beleid voor het benutten van overblijvende bebouwing bij stoppers is ruimtelijk gezien de Omgevingsverordening en het lokale bestemmingsplan van toepassing. De stoppende agrariër kan zelf binnen de spelregels de vrijkomende agrarische bebouwing ontwikkelen dan wel verkopen.

Voor agrarische opstallen die de provincie bezit, wordt per geval beoordeeld of deze nog agrarisch kunnen worden benut. Dit heeft overigens wel altijd de voorkeur, maar wordt per geval bekeken. De ligging binnen/buiten NNN-begrenzing maakt het soms onwenselijk om opstallen agrarisch te laten gebruiken. Zie ook onder punt 3 Grond.

c) Voedselvisie en verdienmodellen
De transitie van het voedselsysteem valt en staat met het verdienmodel. Nog nooit eerder stond Europees, Rijks, provinciaal en gemeentelijk beleid zo op één lijn om daarin samen te willen werken. U geeft in het initiatiefvoorstel aan dat deze processen langzaam verlopen. En dat is ook zo. Een transitie is niet een proces dat zich laat regisseren of op de korte termijn tot stand komt.
Zoals in de Voedselvisie is aangegeven willen wij de aanwezige energie in onze provincie benutten, aanjagen en versnellen. Vanuit de Voedselvisie zetten we onder andere in op een gebiedsgerichte aanpak en inzet van experts op specifieke maatwerkvragen van agrarisch ondernemers. Deze experts kunnen ondernemers aan de keukentafel op verschillende onderwerpen adviseren en coachen, maar zullen ook altijd de vragen stellen: waar staat het bedrijf over tien jaar, welk toekomstbestendig perspectief ligt er voor. Vandaaruit kan dan een tienjarig stappenplan worden opgesteld. Op dit moment zijn er heel veel (financiële) mogelijkheden om de agrarische bedrijfsvoering te helpen verduurzamen. Wij zien dat ook als onderdeel van het agrarisch verdienmodel, omdat ondernemers daarmee anticiperen op een toekomstbestendige landbouw. Voorbeelden van investeringsregelingen zijn onder andere te lezen op
https://www.platformkringlooplandbouw.nl/regelingen-en-

ondersteuning of de Green Deal van Frans Timmermans. De uitdaging zit er vooral in dat ondernemers deze kansen ook gaan pakken. Vanuit de Voedselvisie willen we op gebiedsniveau meer coachende ondersteuning brengen om ondernemers op deze kansen te wijzen en hulp aan te bieden bij het verzilveren ervan.

In de Voedselvisie hebben wij conform de wens van uw Staten het faciliteren van het ontstaan van nieuwe gebiedscoöperaties opgenomen. Deze vormen van burgerparticipatie worden al volop verkend in Noord-Holland en zijn in heel Nederland zichtbaar. Hierbij investeren burgers zelf in de aankoop van een boerderij en het salaris van de boer (bijvoorbeeld met crowdfunding). Gemeenten beoordelen op welke manier dit in hun verordening past of mogelijk gemaakt kan worden en waar nodig trekken gemeente en provincie samen op.

Het coaching- en financieel instrumentarium vanuit innovatie dat wij beschikbaar hebben voor het MKB staat uiteraard ook open voor starters en agrarisch ondernemers. Het betreft onder meer MIT regeling, PIMNH en het acceleratieprogramma GO! -NH. PIM kan agrarische ondernemers ondersteunen bij businessplannen gericht op innovatie en verduurzaming. Zie op onze website: https://www.noord-holland.nl/Onderwerpen/Economie_Werk/Innovatief_midden_en_kleinbedrijf_mkb

Voorts is in Noord-Holland Noord een pilot gaande met financieringstafels. Ondernemers met een goed businessplan kunnen van de financieringstafel begeleiding krijgen in de zoektocht naar kapitaal. Deze pilot is verlengd tot eind 2021.

d)Gebiedsgerichte aanpak, natuurbeheer en verdienmodellen
Binnen de Gebiedsgerichte Aanpak (GGA) en de realisatie van het NNN worden de toekomstperspectieven van agrariërs in acht genomen bij het opstellen van nieuw beheerbeleid om de beleidsdoelen te realiseren. Hierbij wordt maatwerk geboden en ligt de focus op het realiseren en beheren van natuurdoel in plaats van op het middel. Daardoor kan de agrariër naar eigen inzicht middelen inzetten mits die leiden tot de beoogde natuurdoelen. Indien de agrariër liever niet doorgaat met boeren binnen het NNN kan de agrariër, op basis van de uitgangspunten van 'volledige schadeloosstelling', een bijdrage ontvangen om elders zijn bedrijf voort te zetten door zijn bedrijf grond en opstallen te verkopen aan de provincie Noord-Holland. Als het een gedeelte van de bedrijfsoppervlakte betreft dat binnen de NNN-begrenzing ligt, zijn er mogelijkheden om de grond te verkopen aan de provincie Noord-Holland om buiten het NNN nieuwe grond te kopen of om de grond te ruilen, bijvoorbeeld onder begeleiding van Stivas.
Verder wordt gekeken naar het perspectief en verdienmodellen voor (nieuwe) natuurboeren/particulier natuurbeheerders en begeleiding voor ondernemers die deels buiten het NNN hun bedrijf runnen en binnen het NNN omschakelen met natuurbeheer. Nu in verschillende gebieden gewerkt wordt aan de uitvoering van stikstof en NNN opgaven, melden zich agrarische bedrijven die in gesprek willen over de toekomst van hun bedrijf (en vragen van ondernemers hoe zij natuur en landbouw op hun bedrijf kunnen combineren).
Wij hebben een taskforce opgezet om, aan de hand van concrete praktijkcases, expertise op te bouwen op het vlak van bedrijfsmodellen; bedrijfsdoorrekeningen; financieringsconstructies. De taskforce levert inzet om maatwerkoplossingen te vinden om -zowel op bedrijfsniveau als op gebiedsniveau- de natuur- én de landbouwopgaven uit te voeren.

Conclusie:
Wij delen de visie van de initiatiefnemers dat verbreding van bedrijfsvermogen cruciaal is. Dat is de reden dat wij onder meer vanuit de Voedselvisie en het MKB-instrumentarium bijdragen aan die verbreding. De Omgevingsverordening biedt ruimte voor nevenactiviteiten en vrijkomende agrarische bebouwing. De gemeenten beoordelen initiatieven van ondernemers en toetsen aan het bestemmingsplan. Gemeenten houden rekening met de ruimtelijke aspecten. Wij denken dat er voldoende mogelijkheden zijn, waarbij het initiatief ligt bij de agrarische ondernemers.

3. Grondzaken

Eind 2020 heeft K+V in opdracht van ons onderzoek uitgevoerd naar specifiek het instrumentarium van grondfondsen in relatie tot de verduurzamingsopgaven in de agrarische sector. Ook vraagstukken van nieuwkomers in het voedsellandschap komen in dat rapport aan de orde. Het rapport is te vinden op: Investeerders natuurinclusieve landbouw - Boer & Business in Balans (boerenbusinessinbalans.nl)

Wij zijn daarnaast geïnteresseerd in de ontwikkelingen en bewegingen op de grondmarkt, in een bredere zin dan alleen de agrarische vraag. Wij buigen ons dan ook graag over een goede onderzoeksvraag, die in ieder geval toeziet op uw behoefte aan inzicht in de marktvraag naar agrarische grond, maar ook naar de marktvraag naar grond voor andere maatschappelijke doelen en ontwikkelingen. De precieze vraagstelling werken wij nog uit.

U stelt overigens dat de prijs van agrarische grond nog steeds stijgt, maar dit blijkt niet uit de monitoring van de agrarische grondprijzen van het Kadaster/RVO/Wageningen Economic Research (bron: www.kadaster.nl).

Uw voorstel om een deel van ons eigen areaal beschikbaar te stellen voor experimenteerruimte voor maatschappelijke doelen hebben wij reeds omarmd in het huidige pachtbeleid dat wij in 2020 hebben vastgesteld. Wij hebben in dit beleid de ruimte opgenomen om maximaal 10% van de provinciale pachtgrond onderhands te kunnen toedelen ter ondersteuning van pilots en initiatieven op het gebied van de brede opgaven van de provincie zoals natuurontwikkeling, natuurinclusieve en/of duurzame landbouw.

Daarnaast hebben wij in ons eigen areaal op dit moment twee agrarische bedrijfslocaties in eigendom, te weten op Wieringen (geschikt voor gemengd bedrijf) en in de Haarlemmermeer (akkerbouw). Op welke wijze en wanneer deze locaties ingezet kunnen worden, vraagt een nadere afweging, waarbij in ieder geval in acht dient te worden genomen dat de uitgangspunten 'openbaar', 'marktconform' en 'transparant' uit de Vijfde Nota Grondbeleid (door u vastgesteld in 2018) zo veel mogelijk gerespecteerd dienen te worden. Hierbij komt namelijk aan de orde welk maatschappelijk belang prioriteit krijgt. Vastgoed kan immers maar één keer worden ingezet, terwijl er van meerdere kanten vraag naar is. Denk hierbij aan de energietransitie, extensivering van de landbouw en de realisatie van de NNN. Ook de juridische en financiële gevolgen van iedere keuze dienen inzichtelijk gemaakt te worden.

Conclusie:
Wij kijken positief aan tegen een onderzoek naar de ontwikkelingen op de grondmarkt in brede zin en wij wegen af of en hoe wij de agrarische bedrijfslocaties die op dit moment bij ons in bezit zijn, kunnen inzetten.

4. Het focussen op beleidsdoelen en dit mee te nemen onder andere in gebiedsprocessen en gesprekken met de agrarische sector.

Wij delen uw wens om in gebiedsprocessen de opgave vanuit de transitie landbouw mee te nemen en in gesprekken met de sector de verschillende beleidsdoelen mee te nemen.

Het "versterken van de aantrekkingskracht van de sector voor ondernemers en medewerkers" zien wij echter als brede maatschappelijke opgave en is niet beperkt tot de agrarische sector. In de Uitvoeringsagenda Economie 2021-2023, welke is behandeld in uw commissie EFB op 6 september jl., zijn strategische doelen opgenomen waaronder "een sterke en duurzame agrosector en "een veerkrachtige arbeidsmarkt".
Wij zetten ons er voor in, zie de passage in de brief onder punt 1 arbeidsmarkt en zie de Uitvoeringsagenda Economie 2021-2023.

Het voorstel pleit voor het "waarborgen van langjarig verdienvermogen van ondernemingen" . Dit past niet bij onze rol. Immers, ondernemingen opereren in een vrije markt en mogen onzes inziens voor het voortbestaan niet afhankelijk zijn van opdrachten en /of subsidies van de provincie. Wij zien wel de ontwikkeling naar verbreding van verdienmodellen en waar mogelijk faciliteren wij dat onder meer via de Omgevingsverordening.
Wij zien tevens dat langjarige subsidies voor natuurbeheer en agrarisch natuurbeheer van belang zijn voor ondernemers en wij volgen de landelijke SNL-systematiek (overeenkomsten voor een periode van 6 jaar).

Overigens hebben wij ons pachtbeleid in 2020 aangepast door standaard uit te gaan van geliberaliseerde pachtcontracten van 6 jaar voor grasland en natuurgrond en 4 jaar voor akkerbouw- en bollengrond, om daarmee bij te dragen aan het langjarig verdienvermogen van pachters. Dit in tegenstelling tot voorgaande jaren, waarin er relatief veel éénjarige contracten werden afgesloten. Het aangaan van nog langere contracten heeft niet onze voorkeur, aangezien wij de grond veelal in eigendom hebben met het oog op de realisatie van een provinciaal doel en daardoor de grond op enig moment vrij van gebruik moet zijn.

Conform de wens in het initiatiefvoorstel zijn "het toekomstperspectief voor ondernemers; langjarige beheerafspraken; het verminderen van emissies; het beheren van NNN-waardige natuur," onderdeel van de gesprekken met vertegenwoordigers van de sector c.q. met ondernemers. In de gesprekken in de onderscheidende gebieden komen opgaven zoals stikstof, bodemdaling, klimaat en bedrijfsvoering vanzelfsprekend aan de orde.

Conclusie:
De inzet van de provincie op dit thema achten wij passend.

5. Het actief uitdragen van de bijdrage van de agrarische sector in de vitaliteit van het platteland in onder andere de gebiedsprocessen waarover de provincie de regie voert.

In de gebiedsprocessen die zijn c.q. worden gestart in het kader van de NNN-realisatie en stikstof, zijn er concrete natuurgerichte doelen te realiseren. Daarbij houden wij oog voor de gevolgen voor agrariërs. De bijdrage van de agrarische sector aan de vitaliteit van het platteland speelt met name buiten het NNN. Binnen het NNN staan de natuurdoelen voorop. Met name in het landelijk gebied en aan de randen van natuurgebieden komen meerdere belangen en waarden in processen naar voren en is het onze ambitie om met de stakeholders de verschillende belangen en waarden zo goed mogelijk te koppelen. (Zie ook onder punt 2 d gebiedsgerichte aanpak.)

In onze bestuurlijke overleggen zijn wij ons bewust van de bijdrage van de landbouw aan de vitaliteit van het platteland en zetten wij ons in voor een sterke en duurzame agrosector. De sector zelf en de omgeving zijn enorm in beweging en het vinden van balans in de opgaven vraagt van alle stakeholders inzet en samenwerking. Over de gebiedsprocessen informeren wij uw staten periodiek en de kaders zijn c.q. worden in uw staten behandeld (bijvoorbeeld Programma Laag-Holland, Regionale Veenweide Strategie).

Conclusie:
De inzet van de provincie op dit thema achten wij passend.

Eindconclusie
Samenvattend betekent dit dat wij positief staan tegenover uw betrokkenheid bij het thema bedrijfsopvolging en aantrekken van talent. Gelet op de huidige inspanningen vanuit de agrarische sector, het onderwijs, maatschappelijke organisaties en de provincie, vervalt de noodzaak om extra capaciteit en middelen vrij te maken voor de thema's 1,2,4,5.
Op thema 3, agrarische gronden, kan een analyse en/of verkenning worden gestart.
Een grondmarktanalyse en een verkenning van de kansen met grond en opstallen die in eigendom zijn van de provincie, zien wij als een concrete en uitvoerbare maatregel.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

Provincie Noord-Holland

2021 | 65

Ontwerpbesluit Initiatiefvoorstel

Nr. 65-2021

Provinciale Staten van Noord-Holland;

Gezien het initiatiefvoorstel 'Opvolging expertmeeting Bedrijfsopvolging in de agrarische sector' van de Statenfracties VVD & D66;

besluiten:

- Kennis te nemen van en waardering uit te spreken voor de huidige inzet van het college van Gedeputeerde Staten op de in het initiatief genoemde aanbevelingen, waaronder:
    - Nieuw talent in aanraking laten komen met de agrarische sector, en het verbinden van onderwijs en bedrijfsleven met elkaar ten einde mensen te enthousiasmeren voor het agrarisch (ondernemers)vak;
    - Het verbreden van agrarische verdienmodellen zoals bijvoorbeeld in de uitvoering van de Voedselvisie en Gebiedsgerichte Aanpak;
    - Het beschikbaar stellen van provinciale gronden als experimenteerruimte voor het combineren van maatschappelijke doelen met agrarisch verdienvermogen;
    - Het stimuleren van de aantrekkingskracht van de agrarische sector als onderdeel van de Uitvoeringsagenda Economie 2021-2023;
    - Het actief uitdragen van de agrarische bijdrage voor het waarborgen van een vitaal platteland in de diverse gebiedsprocessen;

- Opvolging te geven aan de aanbeveling om onderzoek te starten naar de ontwikkelingen en bewegingen in de grondmarkt in brede zin – mede ten einde toegangsdrempels voor startende ondernemers te kunnen identificeren –, de onderzoeksvragen voor te leggen aan de commissie Natuur Landbouw & Gezondheid en de uitkomsten van het onderzoek te agenderen op de B-agenda van de commissie Natuur Landbouw & Gezondheid;

- Opvolging te geven aan de aanbeveling om op basis van individuele drijfveren en ambities van (potentiële) ondernemers mogelijkheden in kaart te brengen om passende ondersteuning aan hen te faciliteren, zoals maar niet uitsluitend het aan aanbieden van coachingstrajecten, in samenwerking met bestaande ketenpartijen (zoals de Greenports en GroenPact) en kijkend naar nationale en Europese financieringsmogelijkheden hiervoor;

- Jaarlijks als onderdeel van de evaluatie van de uitvoering van de Voedselvisie en de Uitvoeringsagenda Economie bovenstaande punten te evalueren op haar effecten voor een aantrekkelijke agrarische sector voor bedrijfsopvolgers en starters, en Provinciale Staten hierover te informeren;

- Als sluitstuk op de jaarlijkse evaluatie een bijeenkomst te organiseren met bedrijfsopvolgers en starters, in samenwerking met relevante ketenpartijen en toegankelijk voor leden van Provinciale Staten, zodat de inzet van de provincie kenbaar kan worden gemaakt en uitwisseling van ideeën kan plaatsvinden om lopende initiatieven nog beter te maken.

Haarlem, 15 november 2021

Provinciale Staten voornoemd,

, voorzitter

, statengriffier

Provincie Noord-Holland

Advies aan Provinciale Staten

Uw contactpersoon
S. Neeskens
AD/STG

Doorkiesnummer +31235145282
neeskenss@noord-holland.nl

Tbv Statenvergadering d.d 15-11-2021
Commissie NLG
Datum commissievergadering 25-10-2021

11 november 2021

Onderwerp: Initiatiefvoorstel "Opvolging expertmeeting Bedrijfsopvolging i de agrarische sector"

De commissie NLG adviseert:

Het initiatiefvoorstel "Opvolging expertmeeting Bedrijfsopvolging in de agrarische sector" als bespreekstuk te agenderen voor de Statenvergadering van maandag 15 november.

Uittreksel van het concept-verslag NLG 25-10-2021:

14 A-agenda Landbouw

14.a Initiatiefvoorstel "Opvolging expertmeeting Bedrijfsopvolging in de agrarische setor"

De **voorzitter** geeft het woord aan de Statenleden voor hun inbreng in eerste termijn.

Eerste termijn

Mevrouw **Kapitein** (D66) zegt dat de droom van de indieners van het initiatiefvoorstel is dat jonge mensen over een paar jaar net zo graag, of nog liever, agrarisch ondernemer willen worden als dat jonge ondernemers in de afgelopen jaren graag internetondernemer wilden worden. De boeren zijn de schakel tussen de natuur en de gezondheid van mensen. Het zijn ondernemers en natuurliefhebbers, of minimaal natuurkenners, die op een zakelijke manier kunnen omgaan met de natuur en een lange termijn effect voor ogen hebben. Veel boeren zijn dit of zouden dit willen zijn. Bijna iedere boer heeft het over zijn opvolgers of over de zorgen dat hij of zij geen opvolgers heeft. Voor die opvolgers wil de boer het gezond doen, voor de lange termijn en in een breed perspectief. Ook zijn er steeds meer mensen die zouden willen starten met een boerenbedrijf, maar dan wel anders. Met meer innovatie, met meer respect voor natuur en landschap. Ook anders qua verdienmodel. Veel breder en met meer betrokkenheid van de mensen uit de omgeving. Grote bottleneck is het verwerven en financieren van de benodigde grond. Dit was de motivatie van D66 om samen met de VVD een expertsessie te gaan organiseren. Inhoudelijk was dit een schot in de roos. Het was een zeer positieve manier van het benaderen van de agrarische sector, in aanvulling op de goede weg die de provincie inslaat met de Voedselvisie.

De indieners van het initiatiefvoorstel willen met de commissie in gesprek over wat de Provincie nog meer kan gaan doen. De VVD heeft met D66 voorstellen bedacht in het initiatiefvoorstel. Het college heeft hierop inmiddels gereageerd, waarvoor dank. Het is verrassend om te vernemen hoeveel de Provincie al doet op dit terrein en hoeveel nu al mogelijk is zonder extra middelen of extra capaciteit. Dit was een paar jaar geleden, vlak voor de expertsessie, was dit niet expliciet duidelijk. De Provincie doet al heel veel, maar onder een andere titel. Het is al directie winst dat dit nu zo duidelijk kan worden benoemd en dat dit helder kan worden besproken met de mensen in en buiten de sector.
D66 is blij met de toezegging van Gedeputeerde Staten dat zij de grondmarktanalyse en een verkenning van de kansen met grond en opstallen in eigendom van de Provincie als concrete maatregel mogelijk zien. Dit zal worden meegenomen in de voordracht aan Provinciale Staten. Het gaat immers om de grootste bottleneck voor starters. De indieners van het initiatiefvoorstel hebben besloten om hun voordracht nu nog niet te maken, maar te wachten op wat er uit de discussie in deze commissie komt. De commissie wordt uitgenodigd voor het doen van suggesties ten behoeve van de voordracht. Daarin zal het college worden gevraagd om zich actief te blijven inzetten op de genoemde thema's, dat daarbij zoveel mogelijk de samenwerking met partners wordt gezocht en dat Jaarlijks wordt gerapporteerd over de effecten voor bedrijfsopvolgers en starters, bij voorkeur middels een openbare bijeenkomst, met de partners, een selectie van de doelgroep en Provinciale Staten. Zo wordt met elkaar in gesprek gebleven en kan worden geëvalueerd hoe de gewenste effecten bereikt en vergroot kunnen worden.

De heer **De Wit** (VVD) is blij dat hij hier staat als zoon van een agrariër maar niet als opvolger van het bedrijf. Toch wil hij zich inzetten voor dit thematiek. Het gaat hier om mensen. Er is een tekort aan opvolgers. Circa 60% van de bedrijven heeft geen opvolger. Het is belangrijk dat die opvolgers er wel komen. De overheid moet er van alles aan doen om dat mogelijk te maken. Nederland heeft baat bij een sterke primaire sector; een sector met tastbare producten. Daar omheen vinden veel dienstverlenende en onderzoekende functies plaats, die tezamen de Nederlandse economie krachtig maken. Wereldkrachten verhouden zich tot elkaar. De Europese Unie heeft een strategie neergelegd om de eigen autonomiteit te waarborgen. Nederland kan daaraan een grote bijdrage leveren met de agrarische sector, die voedselproducerend is en veel kennis en innovatie met zich meebrengt. De agrarische sector staat voor veel uitdagingen, zoals de stikstofcrisis, verduurzaming van bedrijfsmodellen, CO2 en methaan. Om die uitdagingen aan te pakken zijn mensen nodig.
Omwille van die redenen is door D66 en VVD het initiatief genomen om het onderwerp 'Opvolger en starter' op de kaart te zetten. Graag gaan de indieners vandaag met de commissie het gesprek aan of er draagvlak is voor de vijf genoemde aanbevelingen. Eventuele aanvullingen kunnen dan nog worden meegenomen in de voordracht.

Statenlid **Kostiç** (PvdD) bedankt de indieners. Boeren verdwijnen omdat partijen hen decennialang op steeds meer productie hebben gejaagd, ten koste van alles. Daar worden juist groene boeren het slachtoffer van. Dierenwelzijn wordt de draagkracht van de aarde overschreden. De kosten daarvan zijn gigantisch. Het heeft te maken met regelgeving en bewustere bewoners die gezond kritisch gaan doen, naarmate ze meer weten. Jammer dat het voorstel daar niets over zegt en ook geen woord over dierenwelzijn. Het wordt tijd om het gehele verhaal te vertellen. Burgers gaan betalen voor groene producten. Het voorstel zou moeten spreken over de nadelen van gangbaar. Boeren verdienen duidelijkheid. De Provincie dient te kiezen voor een nabije toekomst waarin wordt gekozen voor ecologische boeren. Alleen met een dergelijke groene richting kan de PvdD een voorstel als derde genoemd, worden gesteund.

Mevrouw **Dekker** (CDA) bedankt de fracties van VVD en D66 voor het organiseren van de expertmeeting en

het opstellen van dit initiatiefvoorstel.
Het CDA deelt de zorg dat het voor bedrijven soms moeilijk is om toekomstperspectief te blijven zien en te behouden vanwege de toenemende regelgeving, hoge kosten en achterblijvende prijzen.
Voor bedrijfsopvolgers is het in de huidige tijd een uitdaging om een bedrijf over te nemen en voedsel te gaan produceren. De benodigde kapitaalinvestering is zeer groot. Door voortdurende wijzigingen in het overheidsbeleid is de onzekerheid groot.
De vijf concretiseringen zijn de moeite waard om mee aan de slag te gaan. Het CDA kan die steunen. Graag wil het CDA er een zesde voorstel aan toevoegen. Dat is het aanstellen van ondernemerscoaches vanuit de Provincie die kunnen begeleiden bij bedrijfsovernames en transities. In andere provincies wordt ook subsidie gegeven voor dergelijke ondernemerscoaches, soms ook ervencoaches genoemd. Deze coaches zijn onafhankelijke en vertrouwelijke adviseurs, die hulp bieden op meerdere terreinen. De vraag is of de VVD en D66 er voor open staan om de inzet van de ondernemerscoaches als zesde concretisering toe te voegen aan het voorstel.
In hun reactie geven Gedeputeerde Staten aan dat er op dit moment veel financiële mogelijkheden zijn om de agrarische bedrijfsvoering te helpen verduurzamen: Welke financiële regelingen zijn er? Kan het college een overzicht verstrekken? Hebben die regelingen ook betrekking op bedrijfsovername?

Mevrouw **De Groot** (SP) bedankt voor het initiatiefvoorstel. Opvallend is dat 60% van de bedrijven geen opvolger hebben. Dat biedt gelijk kansen. De natuurdoelen liggen grotendeels vast. Wat de SP betreft moeten de agrariërs, vanwege het behoud van de planeet en voor biodiversiteit moeten meewerken om deze te realiseren. De SP denkt daarbij aan het omschakelen naar bij voorkeur biologische, circulaire en grondgebonden landbouw en aan andere teelten dan de huidige. Ze moeten geholpen worden. De agrariërs die dat willen moeten geholpen worden om een en ander te realiseren. Dat kan bijvoorbeeld door te helpen bij de aankoop van agrarisch gronden. Dat betreft thema 3. Er kan een analyse of verkenning voor worden gestart, ook wat betreft de SP. Het biedt kansen wanneer er weinig bedrijfsopvolgers zijn om opnieuw te beginnen en andere modellen te ontwikkelen, om in de agrarische sector te gaan werken.

De heer **Dessing** (FvD) bedankt voor het discussiestuk. Het is goed om het hierover te hebben. De commissie wordt gevraagd iets te zeggen over de concretisering van voorstellen. Voorstellen voor een probleem waarbij ervan uit wordt gegaan dat er gedwongen transitie moet plaatsvinden. Huidige boeren worden gedwongen onteigend. Dat is voor FvD de omgekeerde wereld. De Staten moeten geen oplossing gaan bieden voor dat probleem, maar ze moeten de boeren gewoon laten boeren. De regelgeving vanuit Brussel, het Rijk en de Provincie maakt het de boeren erg moeilijk dan wel onmogelijk. Daarom is er waarschijnlijk een probleem met opvolging. Is het zo dat wet- en regelgeving ontmoedigend beleid voor de boeren is, of is er een drempel omdat er concreet onvoldoende natuurlijke opvolgers zijn? Is er een gebrek aan natuurlijke opvolging, of wordt het de boeren op dit moment onmogelijk gemaakt om te boeren?

De heer **Van Tiggelen** (PVV) zegt dat het initiatiefvoorstel de PVV-fractie de wenkbrauwen deed fronzen, aangezien er een ware heksenjacht op boeren gaande is. Er is geen jacht gaande op stikstof, maar op boeren. Stikstof is de stok die wordt gebruikt om mee te slaan. Er wordt zelfs gedacht aan het gedwongen uitkopen om discutabele natuurdoelen te behalen. Hoewel onderkend wordt dat boeren worden geconfronteerd met een stapeling van Europese en nationale wet- en regelgeving, welke voortdurend aan verandering onderhevig is, waardoor agrariër worden gedwongen om nog eens een keer te investeren. Ten aanzien van het natuurbeleid van de Provincie ziet de fractie geen suggesties in het initiatiefvoorstel om juist daarop in te spelen. In tegendeel. Bij de vierde concretisering wordt gewoon weer gerefereerd aan het verminderen van emissies van onder andere stikstof. Het mag bekend zijn hoe de PVV daarover denkt. CO2

kan een probleem worden, wanneer de dalende trend, die al 540 miljoen jaar gaande is, zou worden gecontinueerd. Van de 70 moleculen per 10.000 zijn er nu nog maar vier over. Streven naar CO2-reductie is waanzin. Stel dat de mensheid daarin zou slagen, -gelukkig kan dat niet-, dan zijn er geen agrariërs meer. De planten geven er dan de brui aan. Er groeit dan niets meer op de planeet.
Anti-CO2 psychose is een lastig te bestrijden fenomeen. De heer Van Tiggelen blijft het toch proberen.
Bij de denkrichting wordt ook stilgestaan bij de zeventien werelddoelen van de Verenigde Naties. Daar heeft de PVV moeite mee. Deze doelen zijn als een wolf in schaapskleren. Ze ogen sympathiek maar brengen desastreuze gevolgen mee voor onze maatschappij. De PVV doelt daarbij op de VN werelddoelen 12 en 13. In feite treedt de overheid hiermee op als economisch terrorist. Brussel, Den Haag en Frankfurt gedragen zich als economisch terrorist. Wat de PVV betreft: ver van wegblijven.
De PVV is van mening dat de levensvatbaarheid van agrarische bedrijven het grootst is als ze met zo min mogelijk regels worden geconfronteerd. Laat de boeren met rust. Wat de PVV betreft:
Geen stikstof- en klimaatsprookjes. Dat zou de Provincie moeten nastreven.

Mevrouw **Hoogendoorn** (CU) merkt op dat de CU blij is met het initiatief. In de expertmeeting werd verteld dat bedrijfsopvolging voor veel bedrijven een probleem is. Het lijkt de CU een goed idee als de Provincie meewerkt aan de experimenteerruimte en hiervoor ook provinciale grond ter beschikking stelt. Het geeft een opening in een markt, die vrijwel niet toegankelijk is, als je geen grond bezit. De CU-fractie wil zich aansluiten bij het aanvullende punt, genoemd door mevrouw Dekker van het CDA: de erfcoach. Een onafhankelijke persoon die adviseert ten behoeve van de agrariërs. We denken dat dit een goed idee is.

De heer **Carton** (PvdA) spreekt dank uit aan de indieners voor hun inspanningen bij het opstellen van dit initiatiefvoorstel. De PvdA kan zich vinden in thema 3, waarin de verkenning wordt gestart.
Beide indieners gaven aan dat er rond de expertmeeting onduidelijkheden waren over dit thema. Ze kwamen er nu achter dat de Provincie eigenlijk al veel doet. Wat zien zij dat er tussentijds is gebeurd? Hoe willen ze dit onder de aandacht brengen bij de doelgroep?

De heer **Cardol** (GL) spreekt van een interessante expertmeeting. De nota biedt goede ideeën. De hamvraag is wie de boeren van de toekomst zijn en wat de Provincie kan bijdragen aan het aantrekkelijk houden van de agrarische sector als werkveld. De heer Cardol stipt het imago van de boeren en de grondmarkt aan. Boeren geven vaak aan niet afhankelijk te willen zijn van subsidies. Geld voor landschap- en natuurbeheer moeten dan ook niet als subsidies worden gezien, maar als een reële betaling van maatschappelijke diensten. Daarvoor hoeft niemand zich te schamen. Het levert waardering op want burgers houden van gezonde natuur en een mooi landschap. Laat de Provincie haast maken met het NSP. Wanneer kunnen de Staten iets verwachten?
Het tweede punt betreft de grondmarkt. De notitie van VVD en D66 zegt terecht dat een agrariër ook een bedrijf moet kunnen starten zonder grondeigendom. Dat kan op bescheiden schaal worden bevorderd via pachtgronden van de Provincie. Het kan ook via burgerinitiatieven. Het zou mooi zijn als ook andere investeerders kunnen worden verleid om mee te doen. Op dat punt sluit de komende expertmeeting over 'Gangmakers in het landelijk gebied' prima aan op deze notitie. Ook in de voedseltransitie liggen kansen om te komen tot een brede herwaardering van het boerenbedrijf. Leest men het rapport van het PON/Telos SMV leest over kringlooplandbouw in Noord-Holland dan is er reden voor optimisme.
GL kan zich vinden in de reactie van Gedeputeerde Staten.

De heer **Kohler** (JA21) constateert dat alles wat hij wilde zeggen inmiddels wel gezegd is. De vorige expertsessie heeft hij zeer gewaardeerd. De heer Kohler ziet uit naar de volgende expertsessie.

De **voorzitter** bedankt de Statenleden voor hun inbreng in eerste termijn en geeft het woord aan de indieners voor een reactie.

Mevrouw **Kapitein** (D66) bedankt voor de positieve reacties. Het CDA en de CU spraken over onafhankelijke erfcoaches. Het lijkt de indieners een goed punt om mee te nemen. Het college zal worden gevraagd welke mogelijkheden er zijn en wat er op het niveau van het Rijk al mogelijk is, of op Europees niveau. Het gaat erom dat starters en bedrijfsopvolgers kunnen worden geholpen.
De PvdD en de SP willen hun steun geven als het gaat over de nieuwe modellen. De indieners willen aansluiten bij de Voedselvisie en het provinciaal beleid Daarin zitten nieuwe modellen. Er zit ook een stuk waardering in voor wat boeren op dit moment doen. De Provincie heeft een duidelijk beleid waar ze naartoe wil. Als het gaat om starters en bedrijfsopvolgers dan moet een zorgvuldig proces worden doorlopen. Als de Provincie de kans heeft om met die groep op een goede manier in gesprek te gaan dan kan ze daar dertig tot veertig jaar profijt van hebben. Het Agrarisch Jongerencontact Noord-Holland geeft aan mee te willen praten. Vandaar het voorstel om het onderwerp op de agenda te laten staan en de effecten te monitoren. Op die manier kan het gesprek gaande blijven. Of er na de expertsessie veel is gebeurd en verandert, dat kan het college beter vertellen. Mevrouw Kapitein is daarvan onvoldoende op de hoogte.
Imago is een kwestie van zorgvuldig communiceren. Dat is best een complex vraagstuk. Het college deed een voorstel voor de praktische invulling van de grondmarkt. De burgerinitiatieven komen nog ter bespreking.
Natuurlijk zijn er fracties die het niet eens zijn met het beleid van de Provincie. Die discussie moet op een ander niveau worden gevoerd.

De heer **De Wit** (VVD) ziet verschillen tussen de notitie en de reactie van Gedeputeerde Staten. Veel in de notitie aangedragen zaken zijn al in beleid vervat. De kern van het verschil met het huidige beleid en waar de Provincie naar toe wil is vervat in de punt 1, 2 en 3 van de aanbevelingen. Punt 1 is sterk op 'de mens' gericht. De bedrijfscoach gaat nadrukkelijk in op de kracht en de motivatie van het individu in. Dat zal op enigerlei wijze worden meegenomen in de voordracht. Van de Provincies Gelderland en Overijssel kan worden geleerd over methodes die werken. Het vraagstuk is ook aan de orde in andere provincies.
In de gebiedsprocessen, zoals die nu vanuit de stikstof- en natuurhoek worden gevoerd, is en blijft er aandacht voor verdienmodellen. De heer De Wit ziet dat als ondersteuning voor het pleidooi in het initiatiefvoorstel.
Investeringskosten vormen een van de grote barrières om een bedrijf te kunnen overnemen. Het gaat om de vraag wat de Provincie nog meer kan betekenen om die drempel wellicht te verlagen.
In de expertmeeting werd duidelijk dat het niet alleen gaat om het imago van de sector of wet- en regelgeving, maar dat het een aantal factoren bij elkaar zijn. Het politiek-maatschappelijk klimaat speelt daarin een rol. Potentiële boeren of kinderen van boeren geven dat ook aan. Met de notitie willen de VVD en D66 aangeven dat ze waardering hebben voor de bijdrage van de agrarische sector, niet alleen economisch, maar ook maatschappelijk. Ook de Provincie, als regelgever, heeft impact op de beslissing van mensen om wel of niet door te gaan, of een bedrijf te willen starten in deze sector. Dit is ook genoemd in het advies van Commissie Remkes over stikstof.
Men kan weglopen van na te streven doelen, omdat er in voorschriften of regelgeving op het middel wordt gefocust. Dit moet in het achterhoofd blijven bestaan bij het maken van beleid.

Bij interruptie reflecteert de heer **Dessing** (FvD) op de opmerking dat het voeren van beleid ook een positieve uitwerking kan hebben op het voeren van een agrarisch bedrijf. Is de heer De Wit het met de heer

Dessing eens dat ook het niet uitvoeren van beleid, dus het loslaten van beleid, ook positief kan werken voor agrariërs.

De heer **De Wit** zegt dat beleid altijd een doel heeft. Men kan het met elkaar eens worden over een na te streven doel. Zolang dat het geval is, moeten de beleidsmakers ook de condities invullen die, in dit geval agrarische bedrijven nodig hebben om dat doel te bereiken. In de notitie staat een bepaalde vertrouwensvraag. Als we dit met elkaar willen, dan gaat het vervolgens om welke aanpak wordt gekozen om daar te komen. Iemand moet het vertrouwen worden geboden dat het bereiken van zijn of haar doel niet tot in detail wordt dicht geregeld.

Gedeputeerde **Zaal** bedankt voor de goed georganiseerde expertmeeting en de initiatiefnota. Er gebeurt veel, maar voor Gedeputeerde Staten zijn de initiatiefnota en de expertmeeting een mooie kans om dit bespreekbaar te maken in de netwerken, met de sector en om dit op de agenda van de Greenport te zetten. Ook al doet het college een aantal dingen al, het helpt het college in de dagelijkse uitvoering van beleid. Het college neemt de nota mee in de gesprekken die het voert met de verschillende stakeholders.
Het voorstel maakt een duidelijke koppeling met de transitie waar het voedselsysteem voor staat en dus ook met de Voedselvisie. Jonge agrariërs en opvolgers zijn vooral op zoek naar een toekomstperspectief. Velen zien wel wat in dat duurzame toekomstperspectief. Juist die opvolgers omarmen ook weer de nieuwe verdienmodellen. Soms vonden ze zelfs uit, omdat ze er tijdens hun studie een scriptie over schreven en in praktijk brachten in het bedrijf dat eerst van oudsher op een meer traditionele wijze werd gevoerd door hun vader en opa.
Gedeputeerde Staten willen samen met jonge agrariërs in transitie. Ze willen niet dat agrariërs stoppen, maar dat ze meegaan in transitie. De Provincie heeft hen hard nodig voor de uitvoering van de Voedselvisie.
Het college staat positief tegenover het toevoegen van een zesde thema. Er zijn wat Rijksregelingen. Op basis van de Voedselvisie bestaat de coachingsregeling. Onderzocht kan worden of er nog nadere behoefte aan is, of dat een bestaande regeling kan worden aangepast. De gedeputeerde komt er later op terug.
Een overzicht van Rijksregelingen kan in hoofdlijnen worden verstrekt.
Er is nog geen NSP. De minister wil daarover niet besluiten, omdat zij nu in de formatie aan tafel zit. Het standpunt van de provincies wordt of is middels een brief aan de Staten toegestuurd. Het wachten is op ‘witte rook’ uit Den Haag.
In reactie op de heer Dessing op zijn vraag of wet- en regelgeving de ontmoedigende factor is voor opvolging, of dat er onvoldoende natuurlijke opvolging is. Uit de cijfers blijkt dat er onvoldoende natuurlijke opvolging. De jonge opvolgers willen vooral een toekomstperspectief. Dat kan ook een duurzaam perspectief zijn. De gedeputeerde heeft geen signalen ontvangen dat het provinciaal beleid ontmoedigend werkt.

Tweede termijn

Mevrouw **Dekker** (CDA) bedankt dat met de toevoeging aan de slag wordt gegaan door de indieners en het college. Is de coachingsregeling in de Voedselvisie ook gericht op bedrijfsovername of betreft dat maatwerk?

De heer **Van Tiggelen** (PVV) citeert mevrouw Kapitein: “Er zijn partijen die het niet eens zijn met het provinciaal beleid, maar die discussie moet op een ander niveau worden gevoerd.”
Het klopt dat er sprake is van een enorm kennisniveauverschil. Om dat niveauverschil te verminderen, daaraan wil de PVV meewerken. De heer Van Tiggelen is bereid een lezing te organiseren van een

wetenschapper, met als specialiteit atmosferische fysica. Als daarvoor belangstelling is, dan is de PVV bereidt dit te organiseren.

De **voorzitter** begrijpt dat de heer Van Tiggelen bereid is om een lezing te organiseren.

De heer **Carton** (PvdA) hoorde aanvullingen op het initiatiefvoorstel. Op welke manier verwerken de indieners dit en hoe komt dat terug in Provinciale Staten?

De heer **De Wit** (VVD) licht toe dat een voordracht wordt opgesteld voor Provinciale Staten. De intentie is om dat te doen voor de aanstaande vergadering in november. De heer De Wit heeft niet het idee dat er nog veel in deze commissie 'te winnen valt'. Het zesde punt van de bedrijfscoaches is voldoende besproken en helder is hoe daaraan een richting kan worden gegeven.
Het idee is om de voordracht te splitsen in twee elementen: het uitspreken dat kennis is genomen van wat er op dit moment gebeurt en hoe dat relateert aan punten die zijn aangedragen in de initiatiefnota; een bestendiging van staand beleid. Punt 1 in de notitie in combinatie met het punt van de bedrijfscoach gaat over het centraal stellen van de mens. Daarover komt een punt in de voordracht.
Over punt 3 van de initiatiefnota wordt in de voordracht een oproep aan het college opgenomen om daaraan handen en voeten te geven.
Een voortgaande evaluatie om te kunnen volgen wat de effecten zijn, zal ook onderdeel uitmaken van de voordracht.

De **voorzitter** concludeert dat de indieners rechtstreeks met een voorstel aan Provinciale Staten komen.

Gedeputeerde **Zaal** vertelt dat de coachingsregeling, zoals de Provincie die voor ogen heeft in de Voedselvisie, ziet op de drie hoofddoelen van de Voedselvisie: regeneratieve landbouw, kringlooplandbouw en korte keten. Het college wil kijken of er binnen die regeling ook aandacht kan zijn voor bedrijfsopvolgers. Het doel is dat de nieuwe generatie agrariërs aansluit bij de Voedselvisie, met voornoemde vormen van landbouw en dat ze aandacht hebben voor dierenwelzijn. De coachingsregeling is breder en ook voor oudere agrariërs die willen omschakelen. Het kan een element zijn om toe te voegen.
Ten aanzien van een jaarlijkse evaluatie en monitoring is het advies van het college om monitor via het Onderwijs- en Arbeidsmarktprogramma, via de Uitvoeringsagenda van de Voedselvisie, te rapporten over dit accent en het niet als een bedrijfsopvolging in de agrarische sector als een nieuw beleidsthema te maken van de Provincie.
De jaarlijkse bijeenkomst is een aardig idee. Wellicht kan het breder worden neergezet richting innovatie en verduurzaming. De gedeputeerde begrijpt dat er mogelijk een expertmeeting wordt georganiseerd door de PVV. Mogelijk volgt er dan ook een initiatiefvoorstel?

De **voorzitter** zegt dat het aan de indieners is om de punten van het college verder mee te nemen. Provinciale Staten wachten het voorstel af in de volgende PS-vergadering.

A34-2021/PS 15-11-2021
VERWORPEN

Amendement Hulp bij bedrijfsopvolging richting noodzakelijke landbouwtransities

Provinciale staten van Noord-Holland in vergadering bijeen op maandag 15 november 2021, ter behandeling van Voordracht 65 Besluit Initiatiefvoorstel Bedrijfsopvolgers agrarische sector,

besluiten in bovengenoemde ontwerpbesluit:

toe te voegen als besluit, na het nu laatste (vijfde) besluit, de tekst:

”*De bovengenoemde inzet m.b.t. bedrijfsopvolging en starters uit te voeren in lijn met de noodzakelijke transities zoals beschreven in het provinciale landbouwbeleid, met name de Voedselvisie. Prioriteit wordt gegeven aan initiatieven die aansluiten bij de gewenste omschakeling naar natuurinclusieve landbouw op niveau 2 of hoger (volgens Louis Bolk Instituut[1])”.*

Toelichting
De provincie heeft een transitie in de landbouw ingezet. Zij wil, met behoud van ontwikkelkansen en een eerlijk verdienmodel, de agrarische sector en alle ketenpartijen stimuleren om stappen te zetten richting een natuurinclusieve kringlooplandbouw, groene eiwittransitie en verbetering van de natuur-, water- en bodemkwaliteit, klimaat en dierenwelzijn. De provincie ziet deze ambities ook in delen van de sector en wil dat waar mogelijk ondersteunen. Zij heeft de gewenste transitie beschreven in de Voedselvisie.

Om deze transities effectief en efficiënt te kunnen uitvoeren is het verstandig dat we in dit initiatief expliciet duidelijk maken dat de provincie alleen initiatieven ondersteunt die mee deze nieuwe richting willen opgaan. Die duidelijkheid is belangrijk. Anders blijven we het oude systeem in stand houden, ten koste van boeren die de transities willen aangaan. Bovendien is bedrijfsopvolging juist een moment om achterblijvers in de transitie van de landbouw te laten stoppen en nieuwe boeren een kans te geven.

Ines Kostic	Süleyman Koyuncu	Anna de Groot	Rien Cardol
Partij voor de Dieren	DENK	SP	GroenLinks

[1] https://www.louisbolk.institute/downloads/3260.pdf

M183-2021/PS 15-11-2021
VERWORPEN

Motie Gelijke spreektijd voor statenleden A en statenleden B

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 8 en 15 november 2021,

overwegende dat:

- De provinciale regels een onredelijke benadeling (eigenlijk: dubbele straf) mogelijk maken voor statenleden die onvrijwillig uit de fractie worden gezet: zij verliezen enerzijds hun positie in de fractie, anderzijds een deel van het vermogen hun geluid te laten doorklinken omdat zij volgens de vigerende regels vallen in de categorie van een ‘afgesplitste fractie’ en daarom verminderde spreektijd en verminderde financiële ondersteuning krijgen;
- Er daarmee statenleden A en statenleden B ontstaan – statenleden A die hun functie volwaardig mogen uitoefenen en statenleden B die daarin (ernstig) beperkt worden;
- Dit effect niet past bij het doel van de vigerende regels voor spreektijd;
- Spreektijd tot de kostbaarste instrumenten van een volksvertegenwoordiger behoort;
- Het coalitieakkoord pleit voor een ‘transparante en inclusieve bestuurscultuur’;

besluiten:

- Aan alle eenmansfracties hetzelfde aantal minuten spreektijd toe te kennen in de vergaderingen van PS en de PS-commissies;

en gaan over tot de orde van de dag.

Grethe van Geffen

Liberaal Noord-Holland